

שבוע פרשת מצורע - שבת הגדול

(7 - 13 April 19)

ב' - ח' ניסן תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוֹת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרֵב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שָׁלוֹם:

וְשִׁמּוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שְׁמִעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוֶה אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטָּר אֲרֻצְכֶם כְּעֹתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסְפַּת דָּגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׁדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמַרְוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְתָרָה אַף יי בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְרַתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל פְּנֵי כִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֵם לְצִיצֵת, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרֻם אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קִדְּשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

תְּרִינִי מִקַּבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְחִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוֹמֶשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנתן לו מתורתו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "לחשם הארץ ומלואה" (או בראשיתית "לח"י") בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו וניגדם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיו.

מוזמור משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִיּוֹת: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסֹדוֹ וְאַמֶּת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קיא.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבנה תהלות להשיי שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֲרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחַב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בִּשְׁנָאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטַח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בַּבְּדִיקִים: י כָּל־גּוֹיִם סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סִבְבוּנִי
גַּם־סִבְבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סִבְבוּנִי כְּדַבְרֵיהֶם דַּעֲבוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח
דַּחִיתַנִּי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרְנִי: יד עָזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים
יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יָמִין יְהוָה רֹמְמָה יָמִין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמוֹת בִּירֵאֲחִיָּה וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
יְהוָה: יח יִסַּר יִסְרֵנִי יְהוָה לְלִמּוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אֲדַרְשֶׁה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אֲוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתַנִּי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה:
כג מֵאֵת יְהוָה הִתְּתָה וְאֵת הָאֵל נִפְלְאָת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַה בּוֹ: כה אֲנִי
יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הֵבֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְּנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל |
יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבַתֵּיהֶם עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֶתָּה וְאֲוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ:

קיב.

זה המזמור נכבד מאוד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא חכמה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ח סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁר־י תְּמִימֵי־דָרֶךְ תְּהַלְכִּים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־י נִצְרִי עֲדֹתָיו בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פָעִלוּ
עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הִלְכוּ: ד אֶתָּה צִוִּיתָהּ פִּקְדֶּיךָ לְשֹׁמֵר מֵאֵד: ה אֲחֲלִי יִכְנֹו דְרָכֶי לְשֹׁמֵר חֲקִיד: ו אֲנִי לֹא־אֲבֹשׁ

המשך מזמור קיט נדפס בעמוד נט

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא
חָסַר בְּעוֹלָמוֹ כָּלֹם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם
בְּנֵי אָדָם** ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

תחילת זמן קידוש לבנה:
מוצש"ק פרשת מצורע, ח' ניסן

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כ) עין יעקב מסכת מגילה	קסה
ב) מזמורי תהלים קיז, קיח, קיט	ג	כא) מסכת חולין עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה שיר השירים ג'		מדף קלא עד דף קלז	קסו
ה) שבת פרשת מצורע, שבת הגדול, ח' ניסן ה'תשכ"ה	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) שיחת שבת פרשת מצורע, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ה	יח	כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	
ה) משיחות שבת פרשת צו, שבת הגדול, ח' ניסן ה'תשנ"א	כא	אדמו"ר הזקן	קצו
ו) לקוטי-שיחות פרשת מצורע כרך יז	לב	כג) שולחן ערוך הלכות תפילין	
ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לח	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	קצז
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת מצורע	מב	כד) לקוטי תורה ד"ה זאת תהיה תורת המצורע	
ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת מצורע	מג	אדמו"ר הזקן	קצט
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת מצורע	סב	כה) שערי תשובה	
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת מצורע	סג	אדמו"ר האמצעי	רד
יב) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן	עב	כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	
יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת מצורע	עה	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רד
יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	עז	כז) תורת שמואל תרל"ב	
שיעורי רמב"ם		אדמו"ר מוהר"ש	רז
טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת מצורע	פ	כח) קונטרס עץ החיים	
טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת מצורע	קל	אדמו"ר מוהרש"ב	רז
יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת מצורע	קנב	כט) ספר המאמרים – קונטרסים	
יח) נביאים וכתובים ירמיה פרק יב, קהלת פרק א-ב	קנד	אדמו"ר מוהרי"צ	רח
יט) משניות – מסכת סנהדרין ביאור קהתי	קנו	ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק	
		אדמו"ר מוהרי"צ	רט
		לא) אגרות קודש	
		אדמו"ר מוהרי"צ	רי
		לב) חומש לקריאה בציבור	ריא
		לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש	רכא
		לד) לוח זמנים לשבוע פרשת מצורע	רכב
		לה) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רכג

נאמר בתחילת ספר 'שיר השירים':

הפסח, ובכמה דרושי מאמרי חסידות הפותחים בפסוקים מתוך "שיר
השירים" מדובר אודות המשמעות הפנימית של יציאת מצרים,
שעל זה נאמר ב"שיר השירים" ⁵ קול דודי גו' הנה זה בא
מדלג על ההרים וגו' מקפץ על הגבעות, והרי חג הפסח קשור לענין
הפסחה והדילוג, כמסופר בתורה

שבלייל פסח הקדוש-ברוך-הוא פסח
ודילג על בתי בני ישראל להציל אותם
ממכת בכורות בה לקו המצרים,
ובפירוש רש"י על פסוק זה: "משיכה
זו שאמרתי להם שמשכני דודי ורצתי

אחריו, כן היתה, נואש הייתי ואומרת
לגאולה עד תום ארבע מאות שנה
שנאמרו בין הבתרים. קול דודי הנה זה
בא לפני הקץ כמדלג על ההרים ומקפץ
בגבעות" וכן מדובר במאמרי

החסידות על פסוקי "שיר השירים"
אודות מתן-תורה הקשור עם
יציאת מצרים, כמו שכתוב ⁶
בתורה בדברי הקדוש ברוך הוא למשה

רבינו בתחילת השליחות להוציא את
בני ישראל ממצרים בהוציאך את
העם ממצרים תעבדון את
האלקים על ההר הזה הר סיני

שבו ניתנה התורה. וענינו של חג
הפסח מתחיל מהשבת
שלפניו, כדברי הוזהר שמינה
מתבררין כולו יומין ⁷, ממנו,

מיום השבת, מתבררים כל ימי השבוע
ובפרט על-פי מה שכתב
אדמו"ר הזקן ב'שולחן' ⁸
ב'שלחן ערוך' שחיבר שנהגו

בדורות האחרונים שהחכם
דורש לפני הציבור הלכות פסח
בשבת שלפניו השבת שלפני חג
הפסח הסמוכה לו, שקורין ⁹ אותו
את השבת שלפני פסח שבת הגדול

בגלל הגס גדול שהיה
בעשור לחדש, כשקיימו
הציווי משכו וקחו לכם גו' ¹⁰
כבש לקרבן פסח לשחטו ביום י"ד

בס"ד. שבת פרשת מצורע, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ה

(הנחה בלתי מוגה)

שיר השירים גו' כי טובים דדיך מיין ¹. ומכאן
אדמו"ר הזקן ב'לקוטי תורה' דרושי
"שיר השירים" ² שני ("דדיך מיין") קשור עם
ענין השמחה, כמאמר רז"ל אין אומרים שירה
אלא על הנין, כי הנין בלוע תחלה בענינים
ואחר-כך יוצא מן ההעלם אל הגלוי, והיציאה
מן ההעלם אל הגלוי מביאה לידי שמחה, כמו
שיוצאים מאפלה לאורה, שמתחלה החשך
יכסה, ועל-ידי הגלוי - הנה ראו אור גדול,
ותהיה השמחה גדולה לאלקים.

(ב) ויש לקשר זה עם ענינו של חג הפסח
[כידוע ⁴ ש"שיר השירים" שיהיה לחג
הפסח, ובכמה דרושי "שיר השירים" מדובר
אודות יציאת מצרים, שעל זה נאמר ב"שיר
השירים" ⁵ קול דודי גו' מדלג על ההרים וגו',
וכן אודות מתן-תורה הקשור עם יציאת מצרים,
כמו שכתוב ⁶ בהוציאך את העם ממצרים
תעבדון את האלקים על ההר הזה. וענינו של
חג הפסח מתחיל מהשבת שלפניו, שמינה
מתבררין כולו יומין ⁷, ובפרט על-פי מה
שכתב אדמו"ר הזקן ב'שולחן' ⁸ שנהגו בדורות
האחרונים שהחכם דורש הלכות פסח בשבת
שלפניו, שקורין ⁹ אותו שבת הגדול בגלל הגס
גדול שהיה בעשור לחדש, כשקיימו הציווי
משכו וקחו לכם גו' ¹⁰, שזהו התחלת הענין דחג

הנין כענין שנאמר 'אל בית משה
היין', 'בשיר לא ישתו יין', 'והיה כנור
ונבל וחליל ותוף ויין משהיה'. זהו
ביאור משמעו, ונאמר דוגמא שלו על
שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים
אל פנים ואותם דודים עודם ערבים
עליהם מכל שעשוע ומובטחים מאת
להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד
טעמיה ומסתרי צפונותיה ומחלים פניו
לקיים דברו, וזהו ישקני מנשיקות
(פיהו').
ומכאן אדמו"ר הזקן
ב'לקוטי תורה' דרושי מאמרי
החסידות על ספר "שיר
השירים" ² שני ("דדיך מיין") קשור עם
ענין השמחה, כמאמר רז"ל ³
בגמרא אין אומרים שירה אלא
על הנין, כי הנין בלוע ונסתר
ונעלם תחלה בענינים ואחר-כך
כשעושים מהענינים יין יוצא מן
ההעלם אל הגלוי, והיציאה
מן ההעלם אל הגלוי מביאה
את האדם לידי שמחה, כמו
השמחה שיש לבני אדם שיוצאים
מאפלה חושך לאורה,
שמתחלה החשך יכסה והוא
מעלים ומסתר, ועל-ידי הגלוי -
הנה אלה שהיו תחילה שרירים
בחיכה ראו אור גדול, ותהיה
השמחה גדולה לאלקים.
(ב) ויש לקשר זה את ענין היין
והשמחה עם ענינו של חג
הפסח [כידוע ⁴ ש"שיר
השירים" שיהיה לחג הפסח
ובקהילות רבות נהוג לאמרו בחג

(1) שה"ש א, א"ב. (2) בתחילתו (ב, א"ב). וראה גם ד"ה זה באוה"ת שה"ש (שנאמר בחג הפסח תקצ"ח) ע' כ. (3) ברכות
לה, א. (4) ראה אבודרהם תפלות פסח. רמ"א או"ח סת"צ ס"ו ובמג"א שם ס"ח. שו"ע אדה"ז שם ס"ז. (5) ב, ח. וראה
לקו"ת שה"ש יד, ג ואילך. (6) שמות ג, יב. (7) זח"ב סג, ב. פח, א. (8) או"ח סתכ"ט ס"ב. (9) ראה שם סת"ל ס"א. (10) בא
יב, כא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בניסן ולאכלו בלילה ובחצות הלילה תהיה מכת בכורות, ובכורי מצרים באו
2 וטענו למצרים שיוציאו את בני ישראל ממצרים כדי שלא תהיה מכת בכורות
3 אבל המצרים לא הסכימו והיתה מלחמה בין המצרים ובכוריהם שָׁנְהוּ הַנֶּס
4 שהיה בעשירי בניסן שבאותה שנה חל בשבת הַתְּחִלַת הָעֲנָן דָּחַג
5 הַפֶּסַח, וְכִיּוֹן שֶׁקָּבְעוּ גַם זֶה
6 לְזָכְרוֹן לְדוֹרוֹת (לא) פַּעֲשִׁירִי
7 לַחֲדָשׁ, כְּדָרְךָ שֶׁנִּקְבְּעוּ כָּל
8 הַמוֹעֲדִים בְּיוֹם קָבֹעַ בַּחוּדֵשׁ כְּמוֹ
9 חַג הַפֶּסַח בִּט"ו נִסָּן, אֶלָּא) בַּשָּׁבַת
10 דְּיָקָא, בְּיוֹם בִּשְׁבוּעָה שָׁבוּ הַתְּרַחֵשׁ
11 הַנֶּס כַּמְבָּאֵר הַטַּעַם בְּגִלְגָּלָה
12 דְּתוֹרָה¹¹, כִּי בְּיוֹם זֶה, עֲשִׂירִי בִּנְיָסָן,
13 מִתָּה מֵרִים וְלֹא רָצוּ לְקַבֹּעַ יוֹם שֶׁל
14 שְׁמִחָה וְיִזְכְּרוֹן הַנֶּס בְּיוֹם זֶה, הָרִי
15 מוֹכֵן גַּם בְּפִנְיָמִיּוֹת הָעֲנָנִים,
16 שֶׁהָעֲנָן דְּמִשְׁכּוֹ וְיָחִיו לָכֶם
17 גּוֹ' כְּפִי שְׁחוֹזָר וְנִעְזָר מִתְעוֹרָר
18 וְנִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֵּה מִחֲדָשׁ כָּל שָׁנָה¹²
19 הוּא בַּשָּׁבַת שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח שָׁבוּ
20 נִקְבַּע 'שבת הגדול' על שם הַנֶּס הַגָּדוֹל,
21 מִבְּלִי לְהַבְדִּיל בְּאִיזָה יוֹם בַּחוּדֵשׁ
22 מִדּוֹבָר, כִּי חַג הַפֶּסַח הוּא
23 רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרִגְלִים¹³, הָרֹאשׁוֹן
24 מִבֵּין שְׁלוֹשֶׁת הָרִגְלִים (חַג הַפֶּסַח, חַג
25 הַשְּׁבוּעוֹת וְחַג הַסִּיּוּחִת) וְעֲנָנִין
26 הָרִגְלִים כּוֹלֵם הוּא מוֹעֲדִים
27 לְשִׁמְחָה¹⁴, וְהָרִי שִׁמְחָה
28 קְשׁוּרָה עִם יִי, כְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ
29 וְלֹא אֵין שִׁמְחָה אֶלָּא בִּיּוֹן¹⁵,
30 וְכִפִּי שְׁפוֹסֵק אֲדָמוֹר הַזָּקֵן
31 הַלֵּכָה לִמְעַשֶׂה בִּישׁוּלְחָנוֹ¹⁶
32 בִּישׁוּלְחָן עֲרוֹךְ שְׁחִיבֵי שְׁעֵכְשׁוֹ
33 בּוֹמֵן הַגְּלוּת שְׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
34 קָיָם, אֵין יוֹצֵאִים יְדֵי-חֻבַּת
35 שִׁמְחָה בְּחָגִים אֶלָּא בִּיּוֹן (מֵה-
36 שְׁאֵין-כֵּן אֵין שִׁמְחָה אֶלָּא
37 בְּכִשּׁוֹר¹⁵, שֶׁעֲנָנִין זֶה הוּא
38 בַּעֲקָר בּוֹמֵן הַבֵּית, בְּאֶכֶלֶת
39 בִּשָּׂר שְׁלָמִים אֲבָל בּוֹמֵן זֹה
40 שְׁתִּיית יֵין הִיא חֻבָּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר
- אכילת בשר). וְלִהְיֵיר מִהֲנִיגָתָה כְּבוֹד-קְדוּשַׁת מוֹרֵי-וְחָמִי
אֲדָמוֹר שְׁהִיָּה שׁוֹתָה רְבִיעִית יֵין כָּל סְעוּדָה שֶׁל יוֹם
טוֹב, וְכֵן בִּישׁוּלְחָן הַמוֹעֵד, שְׁגָם בּוֹ יֵשׁ הַחֵיּוֹב דְּשִׁמְחָה מִן
הַתּוֹרָה¹⁷ (וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב אֲדָמוֹר הַזָּקֵן בַּהֲגָה¹⁸ בִּישׁוּלְחָן עֲרוֹךְ)
שְׁגָם 'חול המועד' קְרוֹי
"מִקְרָא קָדֵשׁ" לְעֲנִין קְרָפְנוֹת
ולכן גם בו יש חובת שמחה ושתיית
(יין). וְעֲנָנִין נוֹסֵף בַּחַג הַפֶּסַח
שֶׁמִּדְּגִישׁ עוֹד יוֹתֵר אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁל חַג
זֶה עִם נוֹשֵׂא הַיֵּין, שֶׁמִּצְוָה מִדְּבָרִי
סוֹפְרִים לְשִׁתּוֹת בְּלִיל הַפֶּסַח
אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל יֵין¹⁹.
וְיֵשׁ לְהוֹסִיף תּוֹסֶפֶת חִיּוּךְ וְהוֹגֵשֶׁה
בְּשִׁיכּוֹת דְּפִסּוּק הַנ"ל כִּי
טובים דודין מִיּוֹן לְחַג הַפֶּסַח,
דְּהִנֵּה חַג הַפֶּסַח מִלְּבַד הַיּוֹתוֹ חַג
שֶׁל יְצִיאַת מִצְרַיִם הָרִי הוּא שֶׁיָּפֵךְ גַּם
לְגִאוּלָּה הַעֲתִידָה לְבוֹא,
כִּידוּעַ²⁰ בַּתּוֹרָה הַחֲסִידוֹת
שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם הִיָּתָה
פְּתִיחַת הַצִּנּוֹר תַּחֲלִיל מִתֵּן
הַאֲפִשְׁרוֹת וְסִלִּילַת הַדָּרֵךְ גַּם בְּנוֹגֵעַ
לְגִאוּלָּה הַעֲתִידָה. וְהַמְעַנְיָנִים
אַחֵר הַעֲנִינִים הַמֵּיּוֹחָדִים
שֶׁבִּגְאוּלָּה הַעֲתִידָה, שְׁאֵז
יְהִיָּה שְׁלָמוֹת הַגְּלוּי דְּפִנְיָמִיּוֹת
הַתּוֹרָה וְכָל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה שִׁכַּעַת הֵם
נִסְתָּרִים וְנִעְלָמִים, יְהִי בְּגִלּוֹי (לְאַחֲרֵי
הַקְּדָמָת אֲרִיכוֹת הַגְּלוּת
הָאֲחֵרוֹן שֶׁהוּא אֲרוֹךְ בְּמִיּוּחַד וְלִכֵּן
מֵהוּוֹה הַכֵּנָה רֹאשִׁי לְגִלּוֹי גָּדוֹל וְנִעְלָה
בְּמִיּוּחַד, כַּמְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי
תּוֹרָה²¹ שְׁכָדִי לְקַבֵּל תּוֹרָה
הַנִּגְלִית בְּמִתֵּן-תּוֹרָה, הִנֵּה דִי
בְּהִעָלֵם וְגִלּוֹת כַּמֶּשֶׁךְ רַד"ו
שָׁנָה, וְהַהֲעֵלֵם וְהַגְּלוּת פִּעְלוֹ זִיכּוֹךְ
וְכִידוּר שְׁהִי הַכֵּנָה וְהַקְדָּמָה לְגִלּוֹי שֶׁל
מִתֵּן תּוֹרָה וְכַעַת אֲרִיכוֹת הַגְּלוּת
- הַפֶּסַח, וְכִיּוֹן שֶׁקָּבְעוּ גַם זֶה לְזָכְרוֹן לְדוֹרוֹת (לא)
פַּעֲשִׁירִי לַחֲדָשׁ, כְּדָרְךָ שֶׁנִּקְבְּעוּ כָּל הַמוֹעֲדִים,
אֶלָּא) בַּשָּׁבַת דְּיָקָא, כַּמְבָּאֵר הַטַּעַם בְּגִלְגָּלָה דְּ-
תּוֹרָה¹¹, הָרִי מוֹכֵן גַּם בְּפִנְיָמִיּוֹת הָעֲנָנִים,
שֶׁהָעֲנָן דְּמִשְׁכּוֹ וְיָחִיו לָכֶם גּוֹ' כְּפִי שְׁחוֹזָר
וְנִעְזָר בְּכָל שָׁנָה¹² הוּא בַּשָּׁבַת שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח, כִּי
חַג הַפֶּסַח הוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרִגְלִים¹³, וְעֲנָנִין
הָרִגְלִים הוּא מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה¹⁴, וְהָרִי שִׁמְחָה
קְשׁוּרָה עִם יֵין, אֵין שִׁמְחָה אֶלָּא בִּיּוֹן¹⁵, וְכִפִּי
שְׁפוֹסֵק אֲדָמוֹר הַזָּקֵן בִּישׁוּלְחָנוֹ¹⁶ שֶׁעֲכָשׁוֹ
שְׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, אֵין יוֹצֵאִים יְדֵי-חֻבַּת
שִׁמְחָה אֶלָּא בִּיּוֹן (מֵה-שְׁאֵין-כֵּן אֵין שִׁמְחָה אֶלָּא
בְּכִשּׁוֹר¹⁵, שֶׁעֲנָנִין זֶה הוּא בַּעֲקָר בּוֹמֵן הַבֵּית,
בְּאֶכֶלֶת בִּשָּׂר מוֹרֵי-וְחָמִי אֲדָמוֹר שְׁהִיָּה שׁוֹתָה
רְבִיעִית יֵין כָּל סְעוּדָה שֶׁל יוֹם טוֹב, וְכֵן
בִּישׁוּלְחָן הַמוֹעֵד, שְׁגָם בּוֹ יֵשׁ הַחֵיּוֹב דְּשִׁמְחָה מִן
הַתּוֹרָה¹⁷ (וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב אֲדָמוֹר הַזָּקֵן בַּהֲגָה¹⁸ בִּישׁוּלְחָן
עֲרוֹךְ) שֶׁמִּצְוָה קְרוֹי "מִקְרָא קָדֵשׁ" לְעֲנִין
קְרָפְנוֹת). וְעֲנָנִין נוֹסֵף בַּחַג הַפֶּסַח, שֶׁמִּצְוָה מִדְּבָרִי
סוֹפְרִים לְשִׁתּוֹת בְּלִיל הַפֶּסַח אַרְבָּעָה כּוֹסוֹת שֶׁל
יֵין¹⁹. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּשִׁיכּוֹת דְּפִסּוּק הַנ"ל לְחַג
הַפֶּסַח, דְּהִנֵּה חַג הַפֶּסַח שֶׁיָּפֵךְ גַּם לְגִאוּלָּה
הַעֲתִידָה, כִּידוּעַ²⁰ שֶׁבִּיצִיאַת מִצְרַיִם הִיָּתָה
פְּתִיחַת הַצִּנּוֹר גַּם בְּנוֹגֵעַ לְגִאוּלָּה הַעֲתִידָה.
וְהַמְעַנְיָנִים הַמֵּיּוֹחָדִים שֶׁבִּגְאוּלָּה הַעֲתִידָה, שְׁאֵז
יְהִיָּה שְׁלָמוֹת הַגְּלוּי דְּפִנְיָמִיּוֹת הַתּוֹרָה (לְאַחֲרֵי
הַקְּדָמָת אֲרִיכוֹת הַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹן, כַּמְבָּאֵר
בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה²¹ שְׁכָדִי לְקַבֵּל תּוֹרָה הַנִּגְלִית
בְּמִתֵּן-תּוֹרָה, הִנֵּה דִי בְּהִעָלֵם וְגִלּוֹת כַּמֶּשֶׁךְ רַד"ו שָׁנָה, וְכַעַת אֲרִיכוֹת הַגְּלוּת

(11) שו"ע אדה"ז שם. (12) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. ועוד. (13) ר"ה ד, א. (14) נוסח התפילה וקידוש דיו"ט. (15) פסחים קט, א. (16) או"ח סתקכ"ט ס"ו. (17) שו"ע אדה"ז שם ס"ו. וראה תורת מנחם - התועדויות חט"ו ע' 45. (18) על גליון השו"ע או"ח ר"ס רמב. (19) משנה פסחים צט, ב. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ז. טוש"ע ושו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב ס"ב. (20) ראה סה"מ תש"ח ע' 164.

שיר השירים גו' כי טובים דודיך מיין

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **היא לפי שלעתיד-לבא יתגלה פנימיות וטעמי התורה** ולשם
 - 2 כן יש צורך בהכנה ובזיכרון ארוכים וממושכים יותר).
 - 3 **וענין זה של התגלות פנימיות התורה לעתיד לבוא קשור עם יין**
 - 4 (כלשון הכתוב המובא בתחילת המאמר "דדיך מיין"), **פידוע**²¹
 - 5 בתורת החסידות **שיין רומז**
 - 6 **לפנימיות התורה, שהיא תורתו**
 - 7 **של משיח** שיגלה את חלקי התורה
 - 8 שבזמן הזה הם עדיין נסתרים ונעלמים.
 - 9 **וזהו הטעם הפנימי לכך שהכתוב**
 - 10 **"דדיך מיין" בא בהמשך**
 - 11 **למה שכתוב לפני-זה בתחילת**
 - 12 **הפסוק "ישקני מנשיקות"**
 - 13 **פיהו", כדפירש כפי שפירש**
 - 14 **רש"י דקאי שהכתוב מדבר על**
 - 15 **גלוי סוד טעמיה ומסתר**
 - 16 **צפונותיה של התורה לעתיד-**
 - 17 **לבא, שזהו ענין "טעמי**
 - 18 **תורה שלא נתגלו" עדיין**
 - 19 **להיותם למעלה מהבנה**
 - 20 **והשגה של השכל האנושי המוגבל**
 - 21 **(כמבאר באגרת הקדש'**²²
 - 22 **בשספר התניא, שם נאמר: "טעמי**
 - 23 **מצוות לא נתגלו והם למעלה מהשכל**
 - 24 **וההבנה. וגם באיזהו מקומן שנתגלה**
 - 25 **ונתפרש איזה טעם המובן לנו לכאורה,**
 - 26 **אין זה הטעם המובן לנו לבדו תכלית**
 - 27 **הטעם וגבולו אלא בתוכו מלוכש**
 - 28 **פנימיות ותעלומות חכמה שלמעלה**
 - 29 **מהשכל וההבנה"), ויתגלו טעמי**
 - 30 **המצוות לעתיד-לבא, שזהו**
 - 31 **ענין היין העומק והפנימיות**
 - 32 **שבתורה עצמה.**
 - 33 **ג) ולהבין מעלת ענין**
 - 34 **השמחה (שזהו ענין היין**
 - 35 **כמבאר לעיל), דלכאורה, הרי**
 - 36 **ענין התענוג בסדר המדריגות של**
 - 37 **הכוחות והפעולות של נפש האדם**
 - 38 **הוא נעלה יותר מענין השמחה**²³ ולמה אם כן מדגישים כל כך
 - 39 את מעלת השמחה (הבאה על ידי היין).
 - 40 **אף הענין הוא, שיש גם מעלה בשמחה לגבי עונג. דהנה,**
 - 41 **ענין השמחה הוא באופן של התרחבות והתפשטות**²⁴,
- בניגוד לעצבות המביאה להתכווצות של הכוחות והחושים של האדם, השמחה גורמת להתפשטות והתגלות שלהם **שמחה** מההתרחבות וההתפשטות לכיוונים שונים **בא** נובע **ענין ההתחלקות** של הענין בכללותו **לריבוי פרטים, והרי ענין ההתחלקות** וההסתעפות לפרטים **קשור עם אחדות הפשוטה, כמבאר בתורת חיים' לאדמו"ר האמצעי פרשת נח**²⁵ **שריבוי ההתחלקות נעשה מצד אמתית הפשיטות דקא, ודוקא פשיטות אמיתית,** מדרגה עליונה שלא מורכבת מפרטים רבים וחלוקים זה מזה היא זו שממנה נובעת ההתחלקות לפרטים רבים. **ועל-דרך מעלת ספירת הבינה** שענינה ההסתעפות וההתרחבות של הרעיון השכלי **לגבי ספירת החכמה** שענינה הנקודה הראשונית הכללית של הרעיון, **שבספירת הבינה דוקא נעשה ענין ההתרחבות והתחלקות** של הנקודה והרעיון הכללי **לריבוי פרטים** ודבר זה הוא מעלה ויתרון שהרי זו תוספת של הארה וגילוי, **והינו לפי ששרש ספירת הבינה הוא למעלה מספירת החכמה**²⁶ כלומר, אמנם בסדר המדריגות הן בספירות העליונות והן בכוחות הנפש, החכמה היא למעלה מהבינה ולכן ראשית ההתגלות היא נקודת החכמה ואחר כך באה הסתעפות הפרטים בבינה' אבל בשורשה בינה נעלית מחכמה ולכן גם כפי שהדברים באים לידי גילוי יש בבינה יתרון על חכמה. **והרי ענין השמחה** שכאמור מביא להתרחבות והתפשטות כוחות הנפש **קשור עם בינה', שזהו ענין המשמעות** הפנימית של הכתוב **"אם הבנים המידות שמחה"**²⁷. וגם יין המביא שמחה הוא **בחינת בינה**²⁸. **וזהו ענין השמחה,** בחינת בינה **גם ענין ארבע כוסות** היין ששותים בליל הסדר, **פידוע**²⁹ בקבלה וחסידות **ששש מצות** שבקצרת ליל

(21) ראה לקר"ת קרח נד, ד. דרושים ליוהכ"פ סט, ד. אמרי בינה שער הק"ש ספנ"ג ואילך (נב, ג ואילך). (22) סי"ט (קכח, א). (23) ראה סה"מ תרנ"ז ע' רס ואילך. (24) ראה גם סה"מ תש"ט ע' 131. (25) ע, ב ואילך. (26) ראה תו"א וארא נט, ב. (27) תהלים קיג, ט. (28) ראה תו"ח שמות קלה, ב. (29) פע"ח שער חמץ ומצה רפ"ב (ואילך). שער הכוונות ענין הפסח דרוש ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הסדר הן כנגד ג' מוחין דאבא ('חכמה'), המוחין נחלקים לשלוש
2 בחינות חכמה, בינה ודעת. ושלוש המצות הם כנגד שלוש המוחין כפי שהם
3 בבחינת חכמה הנקראת 'אבא' כי היא הנקודה והמקור הראשוני של המוחין
4 וארבע כוסות הן כנגד ד' מוחין דאבא ('בינה') המוחין
5 נחלקים גם לארבע שהם חכמה בינה
6 ושתי בחינות בדעת (שורש מידת
7 החסד ושורש מידת הגבורה), וארבע
8 הכוסות הם כנגד ארבע המוחין כפי
9 שהם בבניה הנקראת 'אמא' כי בה
10 הנקודה הראשונית של החכמה
11 מסתעפת לפרטים.
12 וכן הוא גם בנוגע לגאולה
13 העתידה הקשורה עם חג
14 הפסח (פנוקר לעיל סעיף ב).
15 דהנה, אמרו חז"ל³⁰ בגמרא
16 שלעתידי לבא יאמרו ליצחק
17 דוקא "כי אתה אבינו"³¹ (וזה)
18 לשון הגמרא: "אמר רבי שמואל בר
19 נחמני אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב 'כי
20 אתה אבינו, כי אברהם לא ידענו
21 וישראל לא יכירו אתה ה' אבינו
22 גואלנו מעולם שמך'. לעתיד לבא
23 יאמר לו הקדוש-ברוך-הוא לאברהם:
24 בניך חטאו לי. אמר לפניו: ריבונו של
25 עולם, ימחו על קדושת שמך. אמר:
26 אימר ליה ליעקב, דהוה ליה צער גידול
27 בנים, אפשר דבעי רחמי עליהו, אמר
28 ליה: בניך חטאו. אמר לפניו: ריבונו
29 של עולם, ימחו על קדושת שמך.
30 אמר: לא בסבי טעמא, ולא בדרדקי
31 עצה. אמר לו ליצחק: בניך חטאו לי.
32 אמר לפניו: ריבונו של עולם, 'בני ולא
33 בניך? בשעה שהקדימו לפניך נעשה
34 לנשמע קראת להם בני בכורי ישראל,
35 עכשיו בני ולא בניך?... פתחו ואמרו
36 'אתה אבינו...)', ויהי ענינו של
37 יצחק הוא מידת גבורה (ששורשה של מידת הגבורה מבחינת
38 הבינה³² כמבואר בקבלה וחסידות שהספירות העליונות נחלקות לשלושה
39 'קוים' כלליים. ימין – שבו הספירות חכמה, חסד, נצח. שמאל – שבו
40 הספירות בינה, גבורה, הוד. אמצע – שבו הספירות דעת, תפארת (סוד)
41 וההתחלקות נובעת מכך שכל דבר מוגדר בהגדרות המסוימות המיוחדות
42 לו ודבר הזה נפעל על-ידי מידת הגבורה שענינה הגבלה והגדרה, וכנ"ל
43 שריבוי ההתחלקות קשור עם אחדות הפשוטה דוקא. ואין
- 44 זה המבואר כאן אודות השייכות של חג הפסח ליצחק, מידת ההתחלקות
45 שבקו השמאל אינו עומד בסתירה להידוע³³ בקבלה וחסידות ומובא
46 גם בהלכה בענין שלשה המועדים חג הפסח, חג השבועות וחג
47 הסוכות שהם כנגד שלושת האבות אברהם יצחק ויעקב, שפסח
48 הוא כנגד אברהם (שמירתו היא
49 מידת החסד קו הימין),
50 שגאמר³⁴ בתורה שכאשר באו אליו
51 שלוש המלאכים ונראו כאנשים,
52 ואברהם אמר לשרה לוישי בצק
53 ועשי עוגות היינו מצות כי הדבר
54 היה בפסח, ואין זה סותר למבואר כאן
55 אודות השייכות של חג הפסח ליצחק
56 כי השייכות דפסח לאברהם
57 הנרמזת בכתוב "לוישי ועשי עוגות",
58 כאמור, היא מצד ענין המצות
59 שבפסח דוקא, אבל מצד ענין
60 היין שבפסח, הן מצד הענין
61 דארבע כוסות של יין, והן מצד
62 כללות הענין התוכן הכללי
63 ד"מועדים לשמחה" והשמחה
64 בכלל ושמחת יום טוב בכלל קשורה
65 ביין, כמבואר לעיל (ובפרט שחג
66 הפסח הוא ראש השנה
67 לרגלים, פנ"ל ולכן בו בא לידי
68 ביטוי התוכן הכללי של ענין
69 המועדים), שיהי חג הפסח לקו
70 השמאל, בינה שהיא 'אם הבנים',
71 מקור השמחה וגבורה שממנה באה
72 ההתחלקות, וזהו גם שבגאולה
73 העתידה (ששייכת לפסח)
74 יאמרו ליצחק (גבורה) דוקא
75 "כי אתה אבינו" כי גם בגאולה
76 העתידה, כמו בפסח, תבוא לידי גילוי
77 במיוחד מעלת הבינה והגבורה.
78 (ד' ויש לבאר ענין זה של מעלת
79 השמחה והיין ושייכותם לחג הפסח
80 ולגאולה העתידה בהקדים באור מעלת ארבע כוסות של יין על
81 שלש מצות, והמעלה היא לפי שאכילת מצה בליל הפסח היא
82 מצות-עשה מן התורה, בעוד שארבע הכוסות של היין הם מדברי
83 סופרים מתקנת חכמים שגדלה מעלתם על דברי תורה,
84 כמאמר רז"ל³⁵ חמורים וחביבים דברי סופרים יותר
85 מדברי תורה.
86 ובאור הענין, דהנה, דברי תורה ודברי סופרים הם תורה

(30) שבת פט, ב. (31) ישע"י סג, טז. (32) ראה זוהר ח"ב סד, א. ח"ג לט, ב. ובכ"מ. (33) זח"ג רנז, ב. טור או"ח סתי"ז. ועוד.

(34) וירא יח, ו. (35) ראה ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. משנה סנהדרין פח, ב. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שישים, דבר שמורה על מעלתו, הרי הוא גם המספר שמונים **בהגבלה** 43
עדין, והוא לפי שגם הבריתות שהיו בתקופה יותר מאוחרת 44
מהמשנה היו קרוב לזמן המשנה, שעל זה אמרו חז"ל 45
בדרשתם על הפסוק האמור ברות, שבוטע נתן לה אוכל ותאכל ותשבע 46
ותותר 40 **בימי רבי** (וזה לשון 47
הגמרא: "ותאכל בימי דוד ובימי 48
שלמה, ותשבע בימי חזקיה, ותותר 49
בימי רבי, דאמר מר: אהורירה 50
(הממונה על הסוסים והפירות) דרבי 51
היה עתיר (עשיר יותר) משבור מלכא, 52
הינו, שימי רבי רבי יהודה הנשיא 53
מסדר המשנה הם המשך לזמן 54
הפית כו' וכיון שהבריתות באו 55
בהמשך למשנה, הרי הם בריבוי מועט 56
לעומת המשנה ובהגבלה. אף עקר 57
ושלמות הריבוי שבתורה 58
הוא בזמן שלאחר-זה, 59
בתקופות מאוחרות יותר מתקופת 60
המשנה והבריתות שזהו ענין 61
"ועלמות אין מספר" - אלו 62
העלמות, שהן מימרות 63
האמוראים, חכמי הגמרא, 64
שהריבוי של דבריהם בהלכות רבות 65
הוא באופן של בלי גבול. 66
וזהו גם מה שכתוב 41 לגבי 67
הקדוש ברוך הוא לתבניתו אין 68
מספר, לתבניתו דיקא הפסוק 69
מדייק ואומר "לתבניתו" (שהרי לא 70
נאמר "לתבניתו" אין 71
מספר), הינו שענין הריבוי 72
באופן ד"אין מספר" ריבוי בלי 73
גבול, הוא מצד מעלת הבינה 74
דיקא שענינה, כאמור, התחלקות 75
והסתעפות, וכידוע שענין 76
הריבוי והתרחבה ללא גבול 77
נמשך מבחינת מרחב העצמי 78
המרחב המוחלט, לא רק יחסית 79
לדרגות אחרות. 80

וזהו השעם להמבאר 81
ב'לקוטי תורה' פרשת 82
פקודי 42 גודל מעלת דברי 83
במובן הרוחני הפנימי שזהו על-דרך 84

שככתב חמשת חומשי התורה **ותורה שבעל-פה** שהיא הפירוש של 1
תורה שבכתב וההוספות שהוסיפו חכמים על דברי התורה. והחלוק ההבדל 2
שבניהם 36, שתורה שבכתב היא בבחינת 'כלל' בה באו 3
מצוות התורה בצורה כללית מבלי לפרט את ההלכות הרבות של כל מצוה, 4

בחינת החכמה שהיא תחילת 5
התגלות השכל כנקודה כללית אחת 6
ללא פרטים, ותורה שבעל-פה 7
היא בבחינת 'פרט' ובה באו 8
פרטי ההלכות הרבות, בחינת 9
הבינה שהיא התחלקות והסתעפות 10
הכלל והנקודה שבחכמה לפרטים 11
ופרטי פרטים, והיחס בין תורה שבכתב 12
(הכלל) לתורה שבעל-פה (הפרט) הוא 13
כך שכל פרטי הענינים דתורה 14
שבעל-פה הבאים בה בצורה 15
מפורטת ומפורשת כלולים 16
בהעלם בכללים האמורים בתורה 17
שבכתב, ובאים מההעלם אל 18
הגלוי בתורה שבעל-פה. 19
ובתורה שבעל-פה גופא 20
עצמה, הנה מדור לדור נתוסף 21
יותר בענין הפירוט 22
וההתחלקות, ודברים שבדורות 23
שעברו היו בתורה שבעל-פה עצמה רק 24
באופן כללי, בא לידי גילוי ופירוט 25
מפורש בדורות הבאים וקפי 26
שדרשו חז"ל 37 במדרש על 27
הפסוק 38 ששים המה מלכות 28
גו', ששים המה מלכות - 29
אלו המשניות, ושמונים 30
פילגשים - אלו הבריתות, 31
ועלמות אין מספר - אלו 32
העלמות, שהן מימרות 33
האמורות של האמוראים, והינו, 34
שבבריתות שהם לאחר 35
המשנה ונשנו בתקופה מאוחרת 36
יותר מאשר המשניות, ישנו ענין 37
הריבוי יותר מאשר במשניות 38
ולכן המשניות הם במספר שישים 39
(מסכתות) והבריתות הם במספר גדול 40
יותר, שמונים. אלא שגם הריבוי 41
ד"שמונים", עם היותו מספר מעולה וגדול יותר מהמספר 42

(36) ראה תניא אגה"ק סכ"ט. תו"א שם נז, ד ואילך. ובכ"מ. (37) ראה שהש"ר פ"ו, ט (ב). לקו"ת שה"ש מ, ב. (38) שה"ש ו, ח. (39) שבת קיג, ב. (40) רות ב, יד. (41) תהלים קמז, ה. (42) ו, ד. וראה גם לקו"ת שה"ש ז, א. תו"א שמות נב, ג ואילך. המשך מצה זו תר"ם פ"מ ואילך.

שבת פרשת מצורע, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעלת מצות לא-תעשה לגבי מצות-עשה (להלן, מעט מתוך
2 המבואר שם ב'לקוטי תורה' פרשת פקודי: "... כל הלא-תעשה ענינם גם כן
3 רק בחינת שלילת דבר המנגד ומסיתר אלקותו ית' ... שאינו עשיית דבר בקום
4 ועשה, רק להמנע מהדברים הנ"ל שהן המסתירים ומונעים הביטול לאין-סוף
5 ברוך-הוא כי הן בחינת יש ודבר נפרד
6 לגמרי היפך האין, לכן הם פוגמים
7 הביטול ומונעים הביטול מהנפש ... כל
8 מצות לא-תעשה הוא שלילת ומניעת
9 דבר המסתיר על אור אין-סוף ברוך-
10 הוא וקדושתו ... השגת המהות שנמשך
11 ע"י קיום מצוות-עשה הנה אור זה
12 הנמשך ומתגלה הוא רק כמו זיו
13 והארה לבד לגבי האור הנמשך
14 ומתגלה ע"י מצות לא-תעשה ... ומה
15 יובן גדול מעלות דברי סופרים שהן גם
16 כן סיגים וגדרים כעין מצות לא-
17 תעשה "...), אלא שפנה גופא
18 במצוות לא-תעשה עצמן יש גם
19 המעלה דמצות-עשה, כפי
20 שממשיך ומבאר.
21 והענין פנה, דהנה, ב'דברי
22 תורה' המצוות שהן מן התורה יש
23 חלוק הבדל בין מצות-עשה
24 למצות לא-תעשה, שעל-ידי
25 מצות-עשה שהן בקום
26 ועשה' קיומן הוא על ידי פעולה
27 של האדם ממשיכים מלמעלה
28 למטה ומביאים לידי גילוי בחינת
29 האורות המתלבשים בכלים,
30 שהם אורות המאירים במדידה
31 והגבלה שייכולים להתגלות
32 בבחינת פנימיות כיון שהם
33 מותאמים לפי היכולת של הכלי
34 לקלוט ולהכיל, בהשגה ממש,
35 מה-שאין-פן על-ידי זהירות
36 מעבירה על מצות לא-תעשה
37 ממשיכים אורות נעלים
38 יותר, אורות שלא לפי ערך
39 הכלים, וכיון שאורות אלה לא
40 מדודים ומותאמים לפי יכולת הכלים
41 לקלוט ולהכיל, הרי הם אורות נעלים יותר שאינם יכולים להתגלות
42 בפנימיות ולהיות נתפסים אצל האדם בבחינת השגה ממש
43 (השגת החיוב בה האדם מבין את מהות הדבר), כ"אם באופן
44 של השגת השלילה, בה האדם משיג את הדבר אבל בלי השגת
45 פנימית במהותו אלא רק בידעה ממה הוא מושלל ומה אינו שלכן
- קיומם של מצות לא-תעשה הוא באופן ד'שב ואל תעשה',
בדרך שלילה והימנעות מעשייה, כמו "כל חלב וכל דם לא
תאכלו"⁴³, וכיוצא בזה מצוות שקיומן הוא על ידי העדר עשייה.
אמנם, ב'דברי סופרים' מצוות ותקנות וסיגים מדברי חכמים 'ישנן
שתי המעלות גם יחד גם
המעלה שהאורות הנמשכים הם אורות
עליונים וגם המעלה שהאורות
נמשכים בפנימיות, כפי שממשיך
ומבאר.
דהנה, כללות הענין התוכן
הכללי ד'דברי סופרים' הוא
על-דרך גדרים וסיגים כו'
שחכמים הוסיפו על דברי התורה,
שזהו כעין מצות לא-תעשה,
ומפל-מקום הרי הם קיומם
בפעול בקום ועשה', שזהו
ענין שבע מצות דרבנן, כמו
גר חנוכה וכו', שהם באופן
של 'קום ועשה' (ובמאמר הנזכר,
ב'לקוטי תורה' פרשת פקודי, מבואר:
"... וגם ד' מצות דרבנן עם שהם בקום
ועשה מכל-מקום המכוון בהם להרחיק
הרע כנודע מענין נטילת ידים כו'").
וזוהי מעלת 'דברי סופרים'
(תורה שבעל-פה) על 'דברי
תורה' (תורה שבכתב), שגם
האורות הנעלים שלמעלה
מהכלים ואינם מדודים ומוגבלים
לפי ערך הכלים שאינם יכולים
לבא בפנימיות ובהשגה כ"א
אם בדרך השגת השלילה
בלבד, הנה על-ידי 'דברי
סופרים' נמשכים ובאים גם
הם אורות נעלים אלה שבדרך כלל
הם למעלה מהתלבשות בכלים,
בבחינת תפיסה בכלים. וטעם
הדבר שבמצוות מדרבנן האור
הנעלה נמשך בכלים הוא, לפי
ש'דברי סופרים' הם מבחינת
הבינה⁴⁴ שענינה התרחבות
והתחלקות לריבוי פריטים
שעל-ידי-הן לוקחים את
ה'מרחב העצמי' שהוא השורש והמקור של ההתרחבות וההתפשטות
אבל הוא עצמי ולא מדוד ומוגבל לפי הכלים באופן של תפיסה
בכלים כו' ולמרות המעלה וההפלאה של אורות אלה הם נמשכים
בפנימיות (כמו האורות שבאים במדידה והגבלה).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וכן הוא גם בנוגע לפנימיות התורה, בחינת היין שבתורה
 2 שגם בה יש את שתי המעלות האמורות, מצד אחד היא אור נעלה שלמעלה
 3 מהתלבשות ומצד שני היא באה בהבנה והשגה, כפי שממשיך ומבאר.
 4 דהנה, ידוע פתגם כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב)
 5 נשמתו-עדן⁴⁵ (שאמר על עצמו)
 6 (אז מען זיצט בא זיף אין 1 וכן הוא גם בנוגע לפנימיות התורה, בחינת
 7 חדר און מען עפנט לערנט) 2 היין שבתורה. דהנה, ידוע פתגם כבוד-
 8 דעם 'לקוטי תורה' פילט 3 קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן⁴⁵ אז
 9 (הערט, האט) מען עצמות 4 מען זיצט בא זיף אין חדר און מען עפנט
 10 אין-סוף כאשר יושבים בחדר 5 (לערנט) דעם 'לקוטי תורה' פילט (הערט,
 11 הפרטי ופוחחים (לומדים) את ה'לקוטי 6 האט) מען עצמות אין-סוף. ולכאורה אינו
 12 תורה, מרגישים (שומעים, ויש את) 7 מוכן, איף שיף ענגן של תפיסה בעצמות-אין-
 13 'עצמות אין סוף'. ולכאורה אינו 8 סוף שאינו בגדר השגה כלל. אף הענגן הוא,
 14 מוכן, איף שיף ענגן של 9 על-דרך שנתבאר לעיל במעלות 'דברי סופרים',
 15 תפיסה והשגה והרגשה בעצמות- 10 שגם הענינים שמצד-עצמם אינם יכולים לבא
 16 אין-סוף שאינו בגדר השגה 11 אלא בדרך שלילה, נמשכים על-ידי 'דברי
 17 כלל (כלומר, לא זו בלבד שאינו 12 סופרים' בבחינת תפיסה בכלים. וזהו גם
 18 מושג אלא הוא אפילו לא בגדר של 13 התודות דפנימיות התורה, בחינת היין שבתורה,
 19 הבנה והשגה).? 14 שעל-ידו לוקחים עצמות-אין-סוף בכלים.
 20 אף הענגן הוא, על-דרך 15 ויתרה מזה, שבפנימיות התורה הוא באופן
 21 שנתבאר לעיל במעלות 'דברי 16 נעלה יותר מאשר ב'דברי סופרים', כי מה
 22 סופרים', שגם הענינים 17 שנמשך בכלים על-ידי 'דברי סופרים' הוא
 23 שמצד-עצמם אינם יכולים 18 בענגן של מעשה, והינו, שהאור נמשך בעשיה
 24 לבא לירי גילוי ולהיות נתפסים 19 גשמיית, אבל בהשגה לא נמשך האור. מה-
 25 בשכל האדם אלא בדרך שלילה 20 שאין-כן בפנימיות התורה כפי שבאה בהבנה
 26 כי ההשגה החיונית במהותם של 21 והשגה בתורת החסידות, נמשך 'מרחב העצמי'
 27 דברים אלה היא למעלה מיכולת האדם 22 דעצמות-אין-סוף בהבנה והשגה.
 28 להבין ולהשכיל, נמשכים על-ידי 23 (אמנם עדין צריך להבין השיכות דכל הנ"ל
 29 'דברי סופרים' בבחינת 24 לענגן השמחה, דלכאורה, כיון
 30 תפיסה בכלים ובהבנה והשגה 25 ששמחה היא באופן של התפשטות (פנזפר
 31 במהותם ובפנימיותם. וזהו גם 26 לעיל סעיף ג), הרי זה באופן שנגזשת מציאותו
 32 התודות המיוחדת דפנימיות 27 (כשם שההשגה באלקות שהיא סבת השמחה
 33 התורה, בחינת היין שבתורה, 28 היא באופן שתופס ומשיג בשכלו, וגם
 34 שעל-ידו לוקחים 'רופסים' 29 התעוררות האהבה היא בבחינת יש ודבר מה, יש מי שאוהב), ולא באופן
 35 עצמות-אין-סוף שמצד עצמו 30 שמתבטל ממצאיותו לגמרי⁴⁶. אמנם, כדי שיהיה ענגן של תפיסה בבחינת
 36 הוא אכן למעלה מהבנה והשגה 31 האור האלקי שאינו לפי ערך הפלים כלל (שלכן אינו נמשך אלא בדרך
 37 בכלים. ויתרה מזה, 32 בפנימיות התורה הוא היין
 38 שבפנימיות התורה הוא היין 33 שבתורה באופן נעלה יותר
 39 מאשר ב'דברי סופרים', כי 40 מאשר ב'דברי סופרים', כי
 41 מה שנמשך בכלים ומתלבש 41 מה שנמשך בכלים ומתלבש
 42 בפנימיות על-ידי 'דברי 42 בפנימיות על-ידי 'דברי

(45) תורת מנחם - רשימת היומן ס"ע רכא. וש"נ. (46) ראה גם לקו"ת צו יא, ב. (47) פל"ט - בשיעורים היומיים שלמדו לאחרונה (הובא בלקו"ת פקודי שם, סע"ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 השגת 'שליה כו'), צריך להיות ענין של בטול בתכלית
 2 דוקא, כמבאר בתניא⁴⁷ שאפילו נשמות הצדיקים עובדי
 3 ה' ברחילו ורחימו ביראה ובאהבה הנמשכות מן הבינה ודעת
 4 דגדולת אין-סוף ברוך-הוא, רגשות של יראת ה' ואהבת ה'
 5 שמתעוררות בלב כתוצאה מהבנה
 6 עמוקה והתבוננות והתקשרות לעניני
 7 גדולת ה' שהמדור שלהם של
 8 נשמות גבוהות ונעלות אלו הוא
 9 בעולם הבריאה העולם שבו כבר
 10 יש נתינת מקום מסוימת למציאות
 11 ולישיות של הנבראים שהוא גן-
 12 עדן העליון, הנה בעולם
 13 האצילות שבו אין שום מציאות
 14 מלבד האלקות והכל בטל לאלקות
 15 לגמרי שהוא למעלה מהשכל
 16 וההשגה וההבנה לשכל
 17 נברא כו', לית מחשבתא
 18 דלהון תפיסא אין המחשבה
 19 שלהם (של הצדיקים שבעולם
 20 הבריאה, גן עדן העליון) תופסת שם
 21 כלל, והוא עולם האצילות מדור
 22 לצדיקים הגדולים שעבודתם
 23 היא למעלה מעלה הרבה יותר
 24 נעלית אפילו מבחינת דחילו
 25 ורחימו יראה ואהבה לאלקות
 26 הנמשכות מן הבינה ודעת
 27 בגדולתו יתברך, אלא
 28 עבודתם של צדיקים אלו בהיותם
 29 בעולם הזה היתה מבחינת
 30 מרפכה ממש לאין-סוף
 31 ברוך-הוא ביטול מוחלט כמו
 32 מרכבה שאין לה שום רצון משלה,
 33 והיא בטלה לחלוטין אל הרוכב
 34 המנהיג ומוביל אותה ליבטל אליו
 35 במציאות ביטול מוחלט עד כדי
 36 אבדן המציאות האישית העצמית כו'.
 37 ויתרה מזו, דהנה מבאר
 38 ב'לקוטי תורה' דפרשת
 39 השבוע⁴⁸ פרשת 'מצורע' בענין
 40 הנגעים שעליהם מדובר באריכות
 41 בפרשה זו שסבתם היא מחמת הסתלקות 'מוחין דאבא' בחינת
 42 החכמה אינה מאירה באדם, הינו, שיש רק בחינת 'מוחין דאמא'
 43 (בינה), שהוא ענין השמחה וההתלהבות שעל-ידי
- ההתבוננות וה'רצוא' התשוקה להעלות ולהתקרב לאלקות ולדבוק
 באלקות ולהכלל בה עד כלות הנפש כו', ללא הבטול של המציאות
 העצמית וה'שוב' החזרה למלוי השליחות למטה כנשמה בגוף (על-דרך
 האמור במרכבה העליונה שראה יחזקאל לגבי עבודת המלאכים הנקראים
 'חיות הקודש' – 'והחיות רצוא ושוב',
 משתוקקים לדבוק באלקות ולהכלל
 בקדוש ברוך הוא, 'רצוא' – ולמעשה
 לא מתבטלים וממשיכים למלא את
 שליחותם – 'שוב') ש'מצד מוחין
 דאבא' בחינת החכמה שממנה נובע
 הביטול, ש'לזה כדי שיהיה ביטול
 שמביא את תנועת ה'שוב' צריכה
 להיות ההמשכה בבחינת
 האור האלוני מלמעלה בבחינת
 כלים ואותיות המילים המכילות
 את האור והתוכן תורה שבכתב
 ותורה שבעל-פה, בחינת
 לאה החכמה, תורה שבכתב ורחל
 בחינת הבינה, תורה שבעל-פה ומצד
 הסתלקות 'מוחין דאבא'
 כאשר החכמה אינה מאירה נסתעף
 שאין נבנים פרוצופי לאה
 ורחל ה'דמות' וה'מערכת' של
 החכמה והבינה לא 'בנייה' ולא מכילה
 את כל מה שהיא צריכה להכיל כי חסר
 בה הארה והשפעה, ויוצאים
 תמורתם במקום האורות החיוביות
 של הנפש המאירות בגוף יוצאים
 הנגעים, שאת ספחת ובהרת
 כו' (וכמבאר שם, ב'לקוטי
 תורה' ש'מצורע הוא ענין
 מוציא שם רע⁴⁹, שהוא שם
 רע' היפך בחינת שם טוב,
 שהוא שם טוב' ענין התורה,
 תורה שבכתב ותורה שבעל-
 פה, כי כל התורה כולה היא
 שמוותיו של הקדוש-ברוך-
 הוא⁵⁰ וכאשר אורות המוחין
 שבנשמה מאירים כדביע אין נגעים).
 והינו, שמהשמחה וההתלהבות
 כו' יוכל להסתעף

(48) מצורע כד, ג ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות טומאת מצורע (דרמ"צ ק, ב ואילך). וראה גם אוה"ת פרשתנו (כרך ג) ע' תתכג. (49) ערכין טו, ב. ועוד. (50) ראה זח"ב פז, א. רמב"ן בהקדמתו לפירושו עה"ת. יונת אלם פכ"ט. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הגלות, קרוב לגאולה **שְׁעִבּוֹדָתָם** של בני ישראל בתקופה זו שבה יש
העלמות והסתרים רבים מאד **היא באופן של מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ כּו'**
ולגביהם היה משה רבינו בענוה וביטול, ובנוסף להסבר זה, הטעם לענוה
וביטול של משה רבינו הוא, **לְפִי שְׂדֵעַ שָׁזָהוּ** כל המעלות הגדולות
והנפלאות שלו **מִה שֶׁנָּתַן לוֹ**
מִלְמַעְלָה, וְאֵלּוֹ הָיוּ נוֹתָנִים
מִלְמַעְלָה כַּחוֹת נַעֲלִים וּמוֹפְלָאִים
אֵלּוֹ לְאָדָם אַחֵר, הֵיכָּה גַם-כֵּן
בַּמְדְּרָגָה זו, וְאֶפְשָׁר יִתְּכֵן
שֶׁהִיא מְגַלָּה אֶת הַכַּחוֹת עוֹד
יוֹתֵר כּו' ולכן היה משה רבינו ענו
ושפל בעיני עצמו. **וְעַל-יָדֵי**
הַתְּבוֹנָנוֹת זו (שהכוונות ניתנו לו
מלמעלה, ואילו היו ניתנים לאחר יתכן
שהיה מגלה את הכוחות יותר) **יֻכַּל**
כָּל אֶחָד לִהְיוֹת "עֲנֵן מִכֵּל
הָאָדָם", אֲפִילוֹ מִנְּכָרִי (כְּפִי
שְׁמוּסִיף אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן בְּסִפֵּר
הַמַּאֲמָרִים תַּקְס"ב⁵⁵ שְׁנִדְפָּס
לְאַחֲרוֹנָה⁵⁶), ועל ידי שיתבונן כי
כָּל אֲמוֹנָתוֹ בַּה' אֶחָד אֵינִי
מִצַּד עֲצָמוֹ כָּלֵל, אֲלֵא רַק
מִצַּד הִירוּשָׁה מְאֻבְּרָה כּו'
ולכן אין לו להתגאות גם בעצם
העובדה שהוא מאמין בה'.
וַיֵּשׁ לְבָאֵר הַחֲדוּשׁ בְּעֵנֵן
הָעֲנָנָה "מִכֵּל הָאָדָם"⁵⁷,
אֲפִילוֹ מִנְּכָרִי, דִּהְיָה מְצִיאֹתוֹ
שֶׁל הַנְּכָרִי שֶׁהוּא בְּצִיּוֹר אָדָם
ונראה בחיצוניות כמו יהודי **אֵינִי**
אֲלֵא כְּדִי שְׂיוֹכֵל לִהְיוֹת עֲנֵן
הַבְּחִירָה⁵⁸, "וּבְחִרְתָּ
בְּחַיִּים"⁵⁹, כי אם הדברים של
היפך הקדושה לא היו נראים דומים
לדברים של הקדושה בוודאי שהבחירה
היתה בטוב ובחיים בהעדר אפשרות
אחרת ואם כן אין זו בחירה אלא הכרח
אֲבָל מִצַּד עֲצָמוֹ הַנְּכָרִי הוּא

בבניה יש התפשטות והתרחבות של המציאות, ולא ביטול כמו בהארת
החכמה, כמבואר לעיל). **וְאֵיךְ יִתָּאִים זֶה עִם הַמְּבָאֵר לְעִיל גּוֹדֵל**
מִעֲלֵת הַשְּׂמִיחָה מִצַּד שְׂיֻכּוּתָהָ עִם בְּחִינַת הַבִּינָה, שְׁעַל-יָדָהּ
מְגִיעִים בְּכַחֲנִת 'מִרְחֹב הָעֲצָמִי' עֵינֵן הַהִתְרַחֲבוּת דְּעֲצָמוֹת-אֵין-
סוֹף כּו' והיו לכאורה יש מעלה
גדולה יותר דווקא בביטול ולא
בהתפשטות?
וַיּוֹכֵן עַל-פִּי הַבְּאֹר תְּחוֹת
9 הַחֲסִידוֹת בְּמָה שְׁכָתוֹב⁵¹ וַיִּסְפּוּ
10 עֲנוּיִם בַּהֲרִי' שְׂמִיחָה, דְּצָרִיף
11 לְהִבִּין הַשְּׂיֻכּוֹת דְּשְׂמִיחָה
12 לַעֲנוּהָ, דְּלִכְאוּרָה הֵם קְנוּיִם
13 הַפְּכִיִּים שהרי שמחה היא התרחבות
והתפשטות של המציאות האישית,
ואילו ענוה היא ביטול והקטנה של
המציאות האישית, ולמה אם כן הפסוק
אומר שהענוים יוסיפו שמחה?
18 אֵךְ הָעֲנֵן הוּא⁵², שְׁעֵנֵן
19 הָעֲנוּהָ אֵינִי הַשְּׂפָלוֹת מִצַּד
20 פְּחִיתוּתוֹ עֲרֹכוֹ הַנּוֹחַת שְׂאֵינִי
21 מוֹצֵא טוֹב בְּנִפְשׁוֹ כּו' ולכן הוא
ענו ולא מתגאה כי אין לו במה
להתגאות, **כִּי-אִם שְׂיֵשׁ לוֹ**
24 מַעְלוֹת וַיּוֹדַע אוֹתָן הוא מודע
למעלות שלו ולטוב שבו, **אֲלֵא**
26 שְׂאֵינִי מְרַגֵּשׁ וּמַחְשִׁיב אֶת
27 עֲצָמוֹ בְּגִלָּל מַעְלוֹתָיו וּלְמִרּוֹת
28 מַעְלוֹתָיו הוּא בְּבִטּוֹל וְעֲנוּהָ, וְעַל-
29 דְּרָף מָה שְׁכָתוֹב⁵³ וְהָאִישׁ
30 מִשָּׁה עֲנֵן מָאֵד מִכֵּל הָאָדָם
31 גּו', וְהִינֵנּוּ, שֶׁהֵגֵם שְׂדֵעַ מִשָּׁה
32 רַבִּינוֹ גּוֹדֵל מַעְלָתוֹ מִכֵּל אָדָם
33 וְהִיא מוֹדַע לִכֵּן שִׁישׁ לוֹ מַעְלוֹת
34 וַיִּתְּנוּת לְגַבִּי כּוֹלֵם, מִכֵּל-מְקוֹם
35 הֵיכָּה מִשָּׁה רַבִּינוֹ "עֲנֵן מִכֵּל
36 הָאָדָם", וְטַעַם הַדְּבָר (נוֹסֵף
37 עַל הַמְּבָאֵר בְּמְקוֹם אַחֵר⁵⁴
38 בַּחֲסִידוֹת שְׁעָקָר הָעֲנוּהָ שֶׁל מִשָּׁה
39 רַבִּינוֹ הִיָּתָה לְגַבִּי דָּרָא
40 דְּעֻקְבָּתָא דְּמִשְׁחָא, ביחס לדור
41 של עקבות המשיח, הדור שבסוף

(51) ישע"י (כט, יט. 52) ראה ד"ה ויספו ענוים בה' שמחה תקס"ב (מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' נא ואילך). מאמרי אדמו"ר האמצעי נ"ך ע' כז ואילך. סה"מ עטר"ת ע' צא ואילך. (53) בהעלותך יב, ג. (54) ראה סה"מ עטר"ת ע' תסד. תרפ"ט ס"ע 215. וש"נ. (55) שבהערה 52. וכ"ה במאמרי אדמו"ר האמצעי שם. (56) בכ"ף מנחם-אב תשכ"ד (המו"ל). (57) ראה תוד"ה ואין - יבמות סא, א. (58) ראה סה"מ תרנ"ו ס"ע שיט. (59) נצבים ל, יט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מְצִיאֹתָ שֶׁל הָעֶדֶר, בְּבַחֲנֵת "דִּין לֹא הִנֵּן לִיָּה"⁶⁰, כדברי
 2 המדרש שקודם שברא הקדוש-ברוך-הוא את העולם הזה היה בונה עולמות
 3 ומחריבן ואומר עליהם, אלו לא טובים ונאותים לי, וכך הנכרי הוא מציאות
 4 שאינה רצויה לקדוש ברוך הוא, וְאֵם בֶּן, שמציאות הנכרי קיימת רק לצורך
 5 הבחירה, ומצד עצמו אין לו מציאות
 6 אמיתית, אִיךָ שִׁיף יִתְכַן שִׁיָּהִי 1
 7 עֲנִין שֶׁל עֲנִיָּה אֲמִתִּית, עַל-פִּי 2
 8 'תּוֹרַת אֲמִת', בִּיחַס לְנִכְרִי 3
 9 שְׁמִצִּיאֹתָו אֵינָה מְצִיאֹת 4
 10 אֲמִתִּית, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן, 5
 11 למרות שמציאות הנכרי אינה אמיתית
 12 יִתְבּוֹנֵן אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי הַיְּהוּדִי 6
 13 בְּמִצִּיאֹתָו שֶׁל הַנִּכְרִי כִּפִּי 7
 14 שֶׁהִיא בְּהִשְׁוָאָה לְמִצִּיאֹת 8
 15 שְׁלוֹ, וּמִזֶּה יִתְעוֹרֵר בְּרָגֶשׁ שֶׁל 9
 16 עֲנָוָה. ? 10
 17 אֶף נִקּוּדַת הָעֲנִין בְּזֶה, לבאר 11
 18 אִיךָ אִפְשֶׁר לְכוּא לִידֵי עֲנָוָה אֶפִּילוֹ 12
 19 בִּיחַס לְנִכְרִי וְהִי הַנִּכְרִי אֵינוֹ מְצִיאֹת 13
 20 אֲמִתִּית שֶׁזֶּהוּ מִצַּד הַהִתְבּוֹנְנוֹת 14
 21 בְּשִׂרְשׁ הָעֲנִיָּנִים לְמַעַלָּה כּו', 15
 22 כִּמְבָאֵר⁶¹ בְּחִסְדוֹת הָעֲנִין נֶחֱשׁ 16
 23 הַנִּחָשֶׁת שְׁכֵאשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵבִיטוּ 17
 24 בּוֹ אִזִּי נִשְׁאָר בְּחַיִּים מְבִיפָה, וְאִמְרוּ 18
 25 זֶה עַל חֲכָמֵינוּ וְזֶל "וְכִי נֶחֱשׁ מִמֵּית אוֹ 19
 26 נֶחֱשׁ מִחַיָּה, אֵלֶּא בּוֹמֵן שִׁיִּשְׂרָאֵל 20
 27 מִסְתַּכֵּלִין כִּלְפִי מַעֲלָה וּמִשְׁעַבְדִּים אֶת 21
 28 לִיבֵם לֵאבִיהֶם שִׁבְשֻׁמִּים", אִזִּי הֵם 22
 29 זֻכִּים לַחַיּוֹת, וּמִבּוֹאֵר עַל כֵּךְ בְּחִסְדוֹת 23
 30 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה הִיּוֹ יִשְׂרָאֵל 24
 31 מִסְתַּכֵּלִין כִּלְפִי מַעֲלָה כּו',⁶² 25
 32 שֶׁזֶּהוּ עֲנִין הַהִתְבּוֹנְנוֹת 26
 33 בְּשִׂרְשׁוֹ שֶׁל הַנֶּחֱשׁ (וְכֵן שֶׁל כָּל 27
 34 נִבְרָא) לְמַעַלָּה, הִינּוּ שֶׁגַּם 28
 35 מְצִיאֹת הָרָע לְמַטָּה דְּבָרִים 29
 36 שְׁכִפִּי שֶׁנִּבְרְאוּ לְמַטָּה הֵם מְצִיאֹת שֶׁל 30
 37 רָע, הֵנָּה בְּשִׂרְשׁוֹ לְמַעַלָּה - 31
 38 הוּא טוֹב כּו' כִּי כָל מְצִיאֹת בָּהּ 32
 39 מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-בְּעֶצְמוֹ (אֵלֶּא שִׁבְרִיבִי 33
 40 צִמְצוּמִים וְהַעֲלָמוֹת יִכְלָה לִהְיוֹת 34
 41 מְצִיאֹת שֶׁל רָע). וּמִצַּד זֶה מִהִבְטָא אֶל שׁוֹרֵשׁ הַדְּבָרִים שֶׁלְמַטָּה כִּפִּי שְׁהוּא 35
 42 לְמַעַלָּה יִכְלָה לִהְיוֹת גַּם הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּמִצִּיאֹתָו שֶׁל הַנִּכְרִי, 36
 43 הִינּוּ בְּשִׂרְשׁוֹ לְמַעַלָּה כּו', שְׁמִשְׁם נִשְׁתַּלְשְׁלָה מְצִיאֹתוֹ 37
- לְמַטָּה בְּאוֹפֵן כּוֹחַ שְׁאִמְנֵם אֵין לוֹ מְצִיאֹת אֲמִתִּית וְהוּא 'בְּצִיּוֹר אֲדָם' רַק
 לְצוּרֵךְ הַבְּחִירָה, אֲבָל מִשְׁוֹרְשׁוֹ לְמַעַלָּה נִשְׁתַּלְשְׁלָה מְצִיאֹתוֹ לְמַטָּה כְּמִצִּיאֹת
 בְּעֵלֶת עֵרֶךְ לְהִיּוֹת מְצִיאֹת אֲמִתִּית וְחִשּׁוּבָה שְׁעַל-יְדֵי וְיִתְּסֵף
 בְּעִבּוּדָתוֹ שֶׁל אִישׁ הַיִּשְׂרָאֵלִי שִׁיָּהִי עֲנִי אֶפִּילוֹ בִּיחַס אֵלָיו
 וְזֶה עֲצֻמוֹ עוֹשֶׂה אֶת מְצִיאֹתוֹ שֶׁל
 הַנִּכְרִי מְצִיאֹת חֲשׁוּבָה.
 וְלֵאחֶר שֶׁנִּתְבָּאֵר (כְּמֵאמַר הַמוֹסָגֵר) עֲנִין
 הָעֲנָוָה אֶפִּילוֹ כִּלְפִי הַגּוֹי, חֲזוֹר לְעֲנִין
 הַקּוֹדֵם, לְבֹאֵר אִיךָ עֲנָוָה שֶׁהִיא בִּיטוּל
 הַמְצִיאֹת קְשׁוּרָה עִם שִׁמְחָה שֶׁהִיא
 הַתְּרַחֲבוּת וְהַתְּפַשּׁוּת הַמְצִיאֹת, כִּפִּי
 שִׁמְשִׁיךְ.
 וְהֵנָּה, כְּלָלוֹת עֲנִין הַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי
 שֶׁל הָעֲנָוָה קְשׁוּרָה עִם עֲנִין
 הַשְּׁמִיחָה, כִּי⁵² מִצַּד הָעֶדֶר
 הָרָגֶשֶׁת עֲצֻמוֹ כֵּאֲשֶׁר אֵין לְאֲדָם
 תְּחוּשַׁת יִשׁוּת עֲצֻמִּית שְׁאֵינִי
 מְחֻשֵּׁב אֶת עֲצֻמוֹ, כְּתוּצָה
 מִהָעֲנָוָה, הִרִי יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא מְגִיעַ
 לוֹ כְּלוּם, וְכָל מָה שְׁנוֹתָנִים
 לוֹ - מִסְתַּפֵּק בְּזֶה וְשִׁמְחָה בְּזֶה
 מְאֹד כּו' וְלֵכֵן כֹּל שֶׁהָאֲדָם יוֹתֵר
 עֲנִי, הוּא יוֹתֵר שִׁמְחָה. וּמִזֶּה מוֹבֵן
 שְׁאֲמִתִּית הָעֲנִין דְּשִׁמְחָה
 אֶלְקִית שֶׁהָאֲדָם שִׁמַּח בְּאַלְקוּי הִיא
 שִׁמְחָה פְּשׁוּטָה (לֹא מוֹרִכְכַּת
 מִסִּיבּוֹת שְׁנוֹת) עַל אֶלְקוֹת, בְּלִי
 שׁוּם הָרָגֶשׁ עֲצֻמוֹ, וְהִינּוּ
 שֶׁהַשְּׁמִיחָה הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל
 בִּטּוּל עֲצֻמוֹתוֹ, בִּיטוּל הַמְצִיאֹת
 הָאִשִּׁית הָעֲצֻמִּית, שְׁשִׁמְחָתוֹ אֵינָה
 מְחֻמַּת טוֹב עִבּוּדָתוֹ כּו' אֵין זֶה
 שִׁמְחָה בְּה' בְּגִלְל שֶׁעִבְדוֹת ה' שֶׁל
 הָאֲדָם הִיא טוֹבָה וּמְשׁוּבַּחַת, אֲלֵא
 רַק מִצַּד אֶלְקוֹת עֲצֻמוֹ לֵלֵא כֹל
 תְּעוּבַת שֶׁל תְּחוּשָׁה שֶׁקְשׁוּרָה בְּאֲדָם
 עֲצֻמוֹ, וְיִתְרָה מְזִיָּה, לֹא זֶה בְּלִבֵּד
 שֶׁהָאֲדָם שִׁמַּח בְּאַלְקוֹת אֵלֶּא
 שְׁבְּאַלְקוֹת עֲצֻמוֹ תִּהְיֶה
 הַשְּׁמִיחָה לְמַעַלָּה כְּבִיכּוֹל
 מִהִבְטָא שֶׁל הָאֲדָם לְגַבִּי עֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְעַל-
 כְּבִיכּוֹל בְּשֵׁם הַיְּיָ, שֶׁזֶּהוּ הַפִּירוּשׁ
 עֲנִיָּים בְּהוֹי' שְׁמִיחָה⁶³ הַעֲנִיָּים מְסִיפִים שִׁמְחָה בְּהוֹי', כְּבִיכּוֹל.

- 1 ויבעומק יותר, שעל-ידי ענין העננה בתכלית הבטול, נעשה
2 אצלו אצל האדם ענין השמחה שהיא באופן של הרחבה
3 והתפשטות כו', כיון שאין זה ההרחבה וההתפשטות
4 דהמציאות שלו ואין כאן כל ביטוי למציאות האישית, שהרי אינו
5 מציאות לעצמו כלל, אלא
6 כל מציאותו היא המציאות
7 דלמעלה והוא בטל לאלקות
8 בביטול מוחלט.
9 (ו) ויש לקשר זה עם מזמור
10 ס"ד בתהלים⁶⁴ הפרק המתאים
11 למספר שנותיו של הרבי החל מיום
12 הולדתו, י"א, ניסן בשנה זו, תשכ"ה
13 (בהתאם למנהג לומר בכל יום את
14 הפרק המתאים למספר השנים, ולמשל
15 מי שמלאו לו י"א שנים אומר פרק
16 י"ד) שפיומו וחזרתו של פרק זה
17 הוא בפסוק ישמח צדיק בהו',
18 גו'⁶⁵, הינו, שהשמחה היא
19 בהו', שמחה פשוטה על
20 אלקות, ללא הרגש עצמו ללא
21 תחושת ישות עצמית מצד האדם,
22 להיותו בתכלית הבטול,
23 והביטול נובע מהכרה אמיתית ועמוקה
24 בכך שאין מציאות אחרת
25 כלל, כפי-אם המציאות דהו'
26 בלבד, ומצד זה בגלל הביטול
27 המוחלט נעשה אצלו ענין
28 השמחה באופן של
29 התרחבות והתפשטות, כיון
30 שזוהי השמחה בהו' וזו
31 התרחבות והתפשטות שאינה סתירה
32 לביטול, כי כל ההתפשטות נובעת אך
33 ורק מהשמחה בהו' ומתוך תכלית
34 הביטול.
35 ויש להוסיף בזה, דהנה
36 ב'מדרש תהלים'⁶⁶ דרשו
37 מזמור זה פרק ס"ד בתהלים על
38 דניאל שהשליכו דריוש לגוב
39 האריות, שהודיע הקדוש-
40 ברוך-הוא לדוד מה עושין
41 לדניאל⁶⁷, ועליו על דניאל
42 התפלל דוד במזמור זה.
- ומבאר ב'מדרש תהלים' בפירוט, שבאשר השירים דברו אל
המלך בערמה ופעלו עליו לגזור גזרה שבמשך שלושים
יום לא יתפלל שום אדם תפלתו לפני שום אלקה חוץ
ממנו, ועשה המלך כן וגזר את הגזירה הזו, הנה דניאל היה
מתפלל (על לביתיה וכיון
פתיחן ליה בעליתיה נגד
ירושלם, וזמנין תלתא ביומא
הוא גו' ומצלא⁶⁸ נכנס לביתו
וכיון את הפתחים בעליה כנגד
ירושלים ושלוש פעמים ביום היה
מתפלל) ואומר שמע אלקים
קולי בשחי⁶⁹, וכשהיו
השירים מבקשים מחפשים את
דניאל מצאו אותו עומד
ומתפלל כו', אמר דניאל לפניו
לפני הקדוש ברוך הוא: רבנו של
עולם, הרי הרגישו, תסתייגני
מסוד מרעים מרגשת פועלי
און⁷⁰. וממשיך ב'מדרש
תהלים', כיון שאמרו הלשני
עליו על דניאל (למלך), אמר
להם דניאל לשרים אין אתם
נאמנין כו', כיון שהגיע
המנחה התחיל להתפלל,
אמר: האם בשביל אלו
הרשעים איני מתפלל
(בתמיהה) וכו' ועמד והתפלל
כדרכו ויש לומר בדייק של
הפרטים בסיפור המדרש: כיון
שהגיע המנחה, תפלה מנחה
דוקא, אף שהתפלל דניאל כל
ג' התפללות, מכל-מקום המאורע

(63) ראה לקו"ת נצבים מח, א. (64) הקאפיטל שמתחילים לאמרו ב"א ניסן השתא (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1). (65) פסוק יא. (66) הובא גם בפירש"י תהלים סד, ב. וראה גם יל"ש תהלים רמז תשפז. (67) ראה דניאל פרק ו. (68) דניאל שם, יא. (69) תהלים שם. (70) שם, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 והגם היו דוקא בתפילת המנחה שָׁזְהוּ עַל-דֶּרֶךְ הַמִּבְאָר⁷¹ בחסידות
 2 בַּפִּירוּשׁ המשמעות הפנימית של מִאֲמָר רַ"ז⁷² לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם
 3 זְהִיר בַּתְּפִלַּת הַמִּנְחָה, שְׁהָרִי אֲלֵיהוּ בַּהֲר כַּרְמֵל נַעֲמֵד מוֹל נִבְיָא
 4 הַבַּעַל לֹא נַעֲנָה וַיִּרְדֵּה אֶשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וַהֲפֹר נִשְׂרַף אֶלָּא בַּתְּפִלַּת
 5 הַמִּנְחָה, שָׁזְהוּ לְפִי שֶׁבַתְּפִלַּת
 6 מִנְחָה מוֹדֵגֶשׁ בִּיטוּר עֲנִין 1 שָׁזְהוּ עַל-דֶּרֶךְ הַמִּבְאָר⁷¹ בַּפִּירוּשׁ מִאֲמָר רַ"ז⁷²
 7 הִצִּיאָהּ מִגְדְּרֵי הָעוֹלָם, 2 לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם זְהִיר בַּתְּפִלַּת הַמִּנְחָה, שְׁהָרִי
 8 כְּשֶׁמִּפְסִיק הָאָדָם בְּאִמְצַע הַיּוֹם 3 אֲלֵיהוּ לֹא נַעֲנָה אֶלָּא בַּתְּפִלַּת הַמִּנְחָה, שָׁזְהוּ לְפִי
 9 בְּאִמְצַע עֲסָקִיו וְכו', וְעוֹמֵד 4 שֶׁבַתְּפִלַּת מִנְחָה מוֹדֵגֶשׁ בִּיטוּר עֲנִין הִצִּיאָהּ
 10 לַהֲתַפְלֵל. אָמְרוּ לוֹ הַשֵּׁרִים 5 מִגְדְּרֵי הָעוֹלָם, כְּשֶׁמִּפְסִיק בְּאִמְצַע עֲסָקִיו וְכו'.
 11 (לְמַלְךְ): הָרִי רֹאיתָ בְּעֵינֶיךָ 6 אָמְרוּ לוֹ (לְמַלְךְ): הָרִי רֹאיתָ בְּעֵינֶיךָ וְכו', וְלִכְן
 12 וְכו' שְׁדִּנְיָאֵל אֵינוֹ מִקִּיָּם אֶת הַגּוֹיָה 7 הַוּצָרָה הַמֶּלֶךְ לְצִוּוֹת לְהַשְׁלִיךְ אֶת דְּנִיָּאֵל לְגוֹב
 13 לַהֲתַפְלֵל רַק לְמֶלֶךְ, וְלִכְן הוּצָרָה 8 הָאֲרִיּוֹת. וְכַאֲשֶׁר אֵירַע הַגָּס שְׁדִּנְיָאֵל נִצַּל מִן
 14 הַמֶּלֶךְ לְצִוּוֹת לְהַשְׁלִיךְ אֶת 9 הָאֲרִיּוֹת, אָמְרוּ לוֹ (לְמַלְךְ): שְׁבָעִים הֵם
 15 דְּנִיָּאֵל לְגוֹב הָאֲרִיּוֹת. וְכַאֲשֶׁר 10 (הָאֲרִיּוֹת), לִכְךָ לֹא אֶכְלוּהוּ. אָמַר לָהֶם: אִם
 16 אֵירַע הַגָּס שְׁדִּנְיָאֵל נִצַּל מִן 11 שְׁבָעִים הֵם, לָכֵן וַיִּרְדּוּ אִתָּם וְכו', בִּינִין
 17 הָאֲרִיּוֹת, אָמְרוּ לוֹ הַשֵּׁרִים 12 שֶׁהַשְּׁלִיכוֹם - מִיָּד נִאֶכְלוּ, שְׁנֹאֲמַר (בְּהַמְשָׁךְ)
 18 (לְמַלְךְ): שְׁבָעִים הֵם 13 הַמִּזְמוֹר⁷³ וַיִּרְם אֱלֹקִים חֵץ פִּתְאוֹם גּו', לִכְךָ
 19 (הָאֲרִיּוֹת), לִכְךָ לֹא אֶכְלוּהוּ. 14 נִאֲמַר⁷⁴ לְגוֹב אֲרִיּוֹת רָמוֹ אֵינוֹן בְּגִיהוֹן וַיִּנְשִׂיחוֹן
 20 אָמַר לָהֶם: אִם שְׁבָעִים הֵם, 15 וְגו'. וּמִסִּים בְּמִדְרַשׁ תַּהֲלִים הָיוּ: יִשְׁמַח צַדִּיק
 21 לָכֵן וַיִּרְדּוּ אִתָּם וְכו', בִּינִין 16 כִּי חֲזָה נֶקֶם וְגו'⁷⁵, וְאוֹמַר: יִשְׁמַח צַדִּיק בַּה'
 22 שֶׁהַשְּׁלִיכוֹם - מִיָּד נִאֶכְלוּ, 17 וְחֶסֶד בּוֹ וַיִּתְּהֵלְלוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לִב⁶⁵. וְהֵינּוּ, שְׁמַח
 23 שְׁנֹאֲמַר (בְּהַמְשָׁךְ הַמִּזְמוֹר⁷³) 18 שֶׁכְּתוּב בְּמִזְמוֹר זֶה יִשְׁמַח צַדִּיק בַּה' גּו', מְקַשֵּׁר
 24 וַיִּרְם אֱלֹקִים חֵץ פִּתְאוֹם גּו', 19 בְּמִדְרַשׁ עִם מַה שֶּׁכְּתוּב לְעִיל מִיָּהּ יִשְׁמַח
 25 לִכְךָ נִאֲמַר⁷⁴ לְגוֹב אֲרִיּוֹת 20 צַדִּיק כִּי חֲזָה נֶקֶם גּו'.
 26 רָמוֹ אֵינוֹן בְּגִיהוֹן וַיִּנְשִׂיחוֹן 21 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דָּאִף-עַל-פִּי שֶׁהַעֲבוּדָה הִיא
 27 וְגו' לְגוֹב הָאֲרִיּוֹת וַיִּשְׁלֹכוּ הֵם בְּגִיהָם 22 בְּאוֹפֶן דִּי-יִשְׁמַח צַדִּיק בַּהֲרִי, הֵינּוּ,
 28 וַיִּנְשִׂיחוֹם. וּמִסִּים בְּמִדְרַשׁ 23 שֶׁהַשְּׁמִחָה הִיא בַּהֲרִי לְבָדוּ, לֹלָא הֲרָגֶשׁ עֲצָמוּ,
 29 תַּהֲלִים הָיוּ: יִשְׁמַח צַדִּיק כִּי 24 מִכָּל-מְקוֹם בִּיחָד עִם זֶה, יֵשׁ גַּם עֲנִין הַשְּׁמִחָה
 30 חֲזָה נֶקֶם וְגו'⁷⁵, וְאוֹמַר 25 עַל הַפִּרְעוֹן מִן הָרְשָׁעִים, שָׁזְהוּ אוֹמְרוֹ "יִשְׁמַח
 31 וּבַפְּסוֹק נוֹסֵף כְּתוּב: יִשְׁמַח צַדִּיק 26 צַדִּיק כִּי חֲזָה נֶקֶם", אִף שְׁלִכְאוּרָה הָרִי זֶה עֲנִין
 32 בַּה' וְחֶסֶד בּוֹ וַיִּתְּהֵלְלוּ כָּל 27 הַקְּשׁוֹר עִם הֲרָגֶשׁ וְתוֹקֶף מְצִיאוֹתוֹ, וְהֵינּוּ לְפִי
 33 יִשְׂרָאֵל לִב⁶⁵ עֲנִין הַשְּׁמִחָה שֶׁל הַצַּדִּיק 28 שְׁאִינוֹ מְצִיאוֹת לְעֲצָמוֹ כָּלֵל, לְהִיּוֹתוֹ בַּתְּכִלִּית
 34 בַּה', כַּמְבוֹאֵר לְעִיל. וְהֵינּוּ, שְׁמַח 29 הַבְּטוּל, עַד שֶׁמְצִיאוֹתוֹ הִיא הַמְצִיאוֹת דְּלִמְעָלָה,
 35 שֶׁכְּתוּב בְּמִזְמוֹר זֶה יִשְׁמַח 30 שְׁלִכְן גַּם הַשְּׁמִחָה עַל הַפִּרְעוֹן מִן הָרְשָׁעִים הִיא
 36 צַדִּיק בַּה' גּו', מְקַשֵּׁר 31 הַשְּׁמִחָה דְּלִמְעָלָה. וַיְכַמּוּ כֵּן הָעֲנִין דִּי-פִּעְמִי יִרְחֵץ בְּדָם הָרָשָׁע (בְּהַמְשָׁךְ)
 37 בְּמִדְרַשׁ עִם מַה שֶּׁכְּתוּב 32 הַכְּתוּב⁷⁵), שְׁמִצְנוֹ עֲנִין זֶה אֶצֶל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפִעְוִדִים
 38 לְעִיל מִיָּהּ לְמַעַל מִמֶּנּוּ, קוֹדֵם
 39 לִכְן, יִשְׁמַח צַדִּיק כִּי חֲזָה נֶקֶם
 40 גּו'.
 41 וְהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר אֶת הַקְּשָׁר וְהַיִּישׁוּכֹת
 42 הַפְּנִימִית בֵּין שְׂמִחָה בַּהֲרִי בְּאוֹפֶן שֶׁל
 43 שְׂמִחָה פְּשוּטָה לֹלָא תַּעֲרֹבֶת עֲנִינִים

שיר השירים גו' כי טובים דודיך מיין

יז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

למעלה מהגדרים של אור וחושך (ולפניו 'כחשיכה כאורה') ולמעלה מהגדרים
של העלם וגילוי, לפניו הגילוי והאור וההעלם והחושך הם בשוה, וְעַל זֶה
נֶאֱמַר כִּי טוֹבִים דְּדִידְךָ מִיֵּינִי, שְׁהַתְּגַלּוּת בְּחִינַת מְהוּתוֹ
וְעֲצָמוּתוֹ הַנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת, הֲרִי זֶה "טוֹבִים
מִיֵּינִי" 'טוב' ועדיף יותר מכל אור
וגילוי.

אָמְנָם, עַל־פִּי הַמְּבַאֵר לְעִיל
(סעיף ה) שְׁשָׁלְמוֹת עֲנִין
הַשְּׁמִמָּה הוּא בְּאוֹפֶן
שְׁהַשְּׁמִמָּה הִיא בְּעֲצָמוּתוֹ
יְתֵבְרָךְ, שְׁמַחַת הַצְדִּיק בִּה' לְבָדוֹ
לְלֹא כָל עֲנִין אִשִּׁי מְצִידוֹ, הֲרִי מוֹכֵן
שְׂכֻלִים לְהִיּוֹת שְׁנֵי הָעֲנִינִים
גַּם יַחַד, גַּם אִשִּׁי וְגִילּוֹי וְגַם שְׁמַחָה
בְּעֲצָמוּתוֹ, הִינּוּ שְׁגִלּוֹי הָאוֹר
הַפּוֹעֵל שְׁמִמָּה (עֲנִין הַיֵּינִי)
הוּא בְּאוֹפֶן שֵׁשׁ בּוֹ בְּאוֹר עֲצָמוֹ
גִּלּוֹי הָעֲצָמוֹת ("דְּדִידְךָ").
וְעֲנִין זֶה יִהְיֶה בְּשָׁלְמוֹת
לְעֵתִיד־לְבָא, שְׁאֵז יִהְיֶה גִלּוֹי
הָעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ, וּבְיַחֲד עִם זֶה
יִהְיֶה (לֹא רַק תְּכִלִּית הַבְּטוּל
אֶל הָעֲצָמוּתוֹ, אֲלֵא) גַּם עֲנִין
הַשְּׁגָה וְהַתְּפִיסוֹת בְּאוֹפֶן שֶׁל
הַתְּפִשְׁטוֹת וְהַתְּרַחֲבוֹת כּו', עַד
לִמְרַחֵב הָעֲצָמִי, הַתְּרַחֲבוֹת
הַמוֹחֲלֵט כִּפִּי שְׁהִיא בְּעֲצָמוּתוֹ,
שְׁלֹכֵן יִהְיֶה לְעֵתִיד לְבֹא גַם
שְׁלָמוֹת עֲנִין הַשְּׁמִמָּה וְהַשִּׁיר,
לֹא רַק "שִׁיר" סָתֵם אֲלֵא "שִׁיר
הַשִּׁירִים", שְׁקָשׁוֹר גַּם עִם
הַשִּׁיר דְּלְעֵתִיד־לְבָא⁸⁰, כְּמוֹ
שְׁנֹאמֵר בְּשִׁירַת הַיָּם אֲזַי שִׁיר גּו'⁸¹
וְאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שְׁמִדּוּק לְשׁוֹן
הַכְּתוּב "שִׁיר" בְּלִשׁוֹן עֵתִיד וְלֹא "שִׁיר"
בְּלִשׁוֹן עֶבֶר, לְמַדִּים שְׁלֵעֵתִיד לְבֹא
תַּחֲהִי שׁוֹב שִׁירָה, שְׁעַל זֶה
נֶאֱמַר⁸² בְּהַגְדָה שֶׁל פֶּסַח, לְגַבִּי
לְעֵתִיד לְבֹא "וְנוֹדָה לְךָ שִׁיר
חֲדָשׁ".

דְּהִתְגַּלּוּתָהּ הָעֵתִידָה לְבָא, "מִי⁷⁶ זֶה בָּא מֵאֲדָוָם חֲמוּץ
בְּגָדִים גּו' וְיִזְנֶחֶם עַל בְּגָדִי (דָּמָם טָפֵט עַל בְּגָדִי⁷⁷) וְכָל
מִלְבוּשֵׁי אֲגָאֲלָתִי, שְׁזָהוּ לְצוּרָךְ הָעֲלִוי שְׁנַעֲשָׂה עַל־יְדֵי
בְּרוּר הָרַע⁷⁸, שׁוֹ הַמִּשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית הַפְּנִימִית שֶׁל הוֹצָאת הָדָם

מֵהַרְשָׁעִים מִצַּד שְׁרָשׁוֹ לְמַעְלָה
(פְּנִזְכָּר לְעִיל שְׁשָׁרֵשׁ הָרַע
לְמַעְלָה, הוּא טוֹב כּו') וְלֹא
לְצוּרָךְ אַחֵר.
וְעֲנִין זֶה שֶׁל בְּרוּר הָרַע וְהַעֲלָאתוֹ
לְקִדּוּשָׁה נַעֲשָׂה עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂינוּ
וְעַבְדוֹתֵנוּ בְּמִשְׁךְ זְמַן הַגְּלוּת
בְּאוֹפֶן דְּ"כֶבֶס בֵּינִי
לְבוּשִׁי"⁷⁹, נְקִיּוֹן רִבְרוּר הָרַע עַל
יְדֵי הַיֵּין שְׁבִגְי־יִשְׂרָאֵל מִכֶּבֶסִּים
אֶת הַלְבוּשִׁים הַנִּעֲשִׂים
מִמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת שִׁיחִי נְקִיִּים
זוֹכִים וְלֹא מְגוּשְׁמִים עַל־יְדֵי
שְׁמִמָּה שֶׁל מִצְוָה, שְׁעַל־יְדֵי־
זֶה נִמְשָׁךְ לְעֵתִיד־לְבָא לְהִיּוֹת
הַיְעוֹד הָאֲמוּר לְעִיל עַל הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־
הוּא "מִי זֶה בָּא מֵאֲדָוָם חֲמוּץ
בְּגָדִים" וְגו', שְׁהוּא עֲנִין
לְבִישָׁת בְּגָדִי נֶקֶם לְהַפְרַע מִן
הָרְשָׁעִים כּו' שְׁגַם זֶה נוֹעַד,
כְּאִמְרוּ, כְּדִי לְכַרֵּר וְלַהֲעֵלוֹת אוֹתָם.
וְעַל פִּי כָל הָאֲמוּר לְעִיל חֲזוֹר לְדִיבּוֹר
הַמִּתְחַלֵּל שֶׁל הַמֵּאמֵר וּמִבְּאֵר אֵת
הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל עֲנִין הַשְּׁמִמָּה וְעֲנִין
הַיֵּין (הַשִּׁיכִים לְתוֹרָה, לְחַג הַפֶּסַח
וְלִגְאוּלָה הָעֵתִידָה, כְּמִבְּאוֹר לְעִיל
בְּאִירִיכוֹת).
זֶהוּ שִׁיר הַשִּׁירִים גּו' כִּי
טוֹבִים דְּדִידְךָ מִיֵּינִי, דְּהִנֵּה,
מִבְּאֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה⁸²
שְׁהַשְּׁמִמָּה הַקְשׁוּרָה עִם עֲנִין הַיֵּין הִיא מִצַּד
גִּלּוֹי הָאוֹר שְׁלֹאֲחֵרִי הַהֶעֱלָם כּו' (פְּנִזְכָּר לְעִיל),
וּמִמִּשְׁיָךְ לְבָאֵר, שְׁקָמִי עֲצָמוּתוֹ יְתֵבְרָךְ, הִנֵּה גַם
אוֹר וְגִילּוֹי זֶה שְׁזָהוּ עִם הַחֲשָׁךְ כּו', וְעַל זֶה נֶאֱמַר
כִּי טוֹבִים דְּדִידְךָ מִיֵּינִי, שְׁהַתְּגַלּוּת בְּחִינַת מְהוּתוֹ
וְעֲצָמוּתוֹ הַנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת, הֲרִי זֶה
"טוֹבִים מִיֵּינִי". אָמְנָם, עַל־פִּי הַמְּבַאֵר לְעִיל
(סעיף ה) שְׁשָׁלְמוֹת עֲנִין הַשְּׁמִמָּה הוּא בְּאוֹפֶן
שְׁהַשְּׁמִמָּה הִיא בְּעֲצָמוּתוֹ יְתֵבְרָךְ, הֲרִי מוֹכֵן
שְׂכֻלִים לְהִיּוֹת שְׁנֵי הָעֲנִינִים גַּם יַחַד, הִינּוּ
שְׁגִלּוֹי הָאוֹר הַפּוֹעֵל שְׁמִמָּה (עֲנִין הַיֵּינִי) הוּא
בְּאוֹפֶן שֵׁשׁ בּוֹ גִּלּוֹי הָעֲצָמוֹת ("דְּדִידְךָ"). וְעֲנִין
זֶה יִהְיֶה בְּשָׁלְמוֹת לְעֵתִיד־לְבָא, שְׁאֵז יִהְיֶה גִלּוֹי
הָעֲצָמוֹת מִמֶּשׁ, וּבְיַחֲד עִם זֶה יִהְיֶה (לֹא רַק
תְּכִלִּית הַבְּטוּל, אֲלֵא) גַּם עֲנִין הַשְּׁגָה בְּאוֹפֶן
שֶׁל הַתְּפִשְׁטוֹת וְהַתְּרַחֲבוֹת כּו', עַד לִמְרַחֵב
הָעֲצָמִי, שְׁלֹכֵן יִהְיֶה גַם שְׁלָמוֹת עֲנִין הַשְּׁמִמָּה וְהַשִּׁיר, "שִׁיר הַשִּׁירִים",
שְׁקָשׁוֹר גַּם עִם הַשִּׁיר דְּלְעֵתִיד־לְבָא⁸⁰, אֲזַי שִׁיר גּו'⁸¹, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר⁸² "וְנוֹדָה
לְךָ שִׁיר חֲדָשׁ".

33

(76) ישע"י סג, א-ג. (77) מצויד עה"פ. (78) ראה גם סה"מ תרכ"ט ע' קצ. (79) ויחי מט, יא. וראה תו"א ויחי מז, א. אוה"ת נ"ך ע' רצט. סה"מ תרכ"ט שם. (80) ראה תרגום לשה"ש א, א. הובא באוה"ת שה"ש ח"א ע' א ואילך. (81) בשלח טו, א ובפירש"י. (82) הגש"פ ברכת "אשר גאלנו". וראה תו"ה ה"ג ונאמר - פסחים קטז, ב (ממכילתא עה"פ).

בס"ד. שיחת שבת פרשת מצורע, שבת הגדול, ח' ניסן, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו, "זאת תהיה תורת המצורע וגו'", "מלמד שאין מטהרין אותו בלילה" - שהוכחת רש"י היא (לא מתיבת "ביום", כמו בגמרא¹ (שהרי רש"י אינו מעתיק תיבת "ביום")²), כי בפשוטו של מקרא קאי על כל המעט-לעת³, (אלא) מהתיבות "זאת תהיה תורת המצורע", שלכאורה מיותרות הן, שבתיות "זאת תהיה תורת" מודגש דיוק הענין ושלילת הפכו⁴, ובזה "מלמד" שגם "ביום טהרתו" (שזהו ה"וגו") הוא בדיוק, "שאין מטהרין אותו בלילה". וזהו גם הדיוק בלשון רש"י "אין מטהרין אותו בלילה", ולא "כל היום כשר לטהרת המצורע" - על דרך ההלכה - שדי למעט רק לילה, ולא למעט גם הזמן דבין השמשות. ובפנימיות הענינים, שהקדמת "זאת תהיה תורת המצורע" היא לפי שעיך תיקונו של מצורע, מוציא שם רע, שמות דקליפה, הוא על-ידי התורה, שמות דקדושה, שם טוב; אלא, כדי שלימוד התורה יהיה בביטול⁵, צריך להיות "והובא אל הכהן" - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי-שיחות' חלק י"ב עמוד 78 ואילך.

ולכן אמרו רז"ל (מנחות בסופה. ועוד) "כל העוסק בתורת עולה כאילו* הקריב עולה", גם כאשר הלימוד הוא בזמן שאין ביהמ"ק קיים ושלם במקום המזבח כו'.

וזהו הטעם (בפנימיות הענינים) שתיבת "תורת" מורה על כלל: כשם שבתורה יש בחי' התורה מצד עצמה ויש בחי' התורה שכוללת את ענין המצוות (גדול תלמוד שמביא לידי מעשה), כך גם במצוות יש ענין המצוות מצד עצמם, ויש ענין התורה שבמצוות - הדין וההלכה שבמצוה. ובזה יש חילוק בין "הלכות" ל"תורת", שלשון "תורת" מורה על הכלל: "תורת העולה", "תורה אחת לכל העולים כו'", "תורת המצורע", "תורה אחת לכל המצורעין" (תו"כ ריש פרשתנו) - כי התורה היא ענין כללי (למעלה מהתחלקות), כנ"ל.

(5) ורש"י מעתיק גם תיבת "המצורע" ** - כי: (א) לולי זאת הי' אפ"ל שבהוספת "וגו" כוונתו לתיבת "המצורע", ולא לתיבות "ביום טהרתו". (ב) בעומק יותר: אף ש"זאת תהי' תורת" מורה על הדיוק, הרי יתכן שהדיוק הוא בנוגע ל"המצורע", ולא בנוגע ל"ביום טהרתו". ולכן מעתיק רש"י "זאת תהי' תורת המצורע", שגם תיבת "המצורע" היא מיותרת, ועכ"ל, שהדיוק ד"זאת תהי' תורת" הוא (לא בנוגע ל"המצורע", אלא) בנוגע ל"ביום טהרתו".

(6) שהרי לימוד התורה יכול להיות באופן שישכח ח"ו שזוהי תורת ה', ויחשוב שזוהי התורה שלו. - אמנם התורה צריכה להיות "תורתו" (תהלים א, ב), שצריך להתעצם עם התורה עד ש"נקראת על שמו, שנאמר... ובתורתו יהגה" (ע"ז יט, א), אבל ענין זה יכול להיות רק לאחר ההקדמה ש"בתורת ה' חפצו" (תהלים שם), שזהו ע"י הביטול וההרגש שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכמארו"ל (ראה נדרים פא, א ובר"ן שם. ויש"נ) "ברכו בתורה תחילה", היינו, שבתחילה, קודם הלימוד, צריך לידע ש"נתן לנו את תורתו", ורק לאחר"ז צ"ל הלימוד והעיון בהשגת התורה, עד שתהא "נקראת על שמו".

(1) מגילה כא, א. - ולהעיר, שציון זה מופיע בכמה דפוסי רש"י, אבל לא נכתב ע"י רש"י, אלא ניתוסף אח"כ (שלכן אינו מופיע בכל הדפוסים), וכדמוכח גם מציון הדפים, שהרי חלוקת הש"ס לדפים נערכה בעת הדפסת הש"ס, ריבוי זמן לאחר רש"י כתב פירושו.

(2) ולהעיר, שא' המדפיסים רצה להתחכם והכניס גם התיבות "ביום טהרתו", אבל כיון שכל הענינים הם בהשגחה פרטית, הנה מלמעלה הכשילו אותו כו', ושכח להשמיט תיבת "וגו"! ומה מוכח שהתיבות "ביום טהרתו" אינם מדברי רש"י, אלא הוספת המדפיס (משיחת ש"פ אחרי שנה זו).

(3) ועד"ז בפירוש רש"י על הפסוק (פרשתנו יד, נז) "להורות ביום הטמא וגו'", "איזה יום מטהרו ואיזה יום מטמאו", אין לפרש כדברי המפרשים (שפ"ח. ועוד) שמה למדים ג"כ שהטהרה והטומאה היא ביום דוקא - כי, נוסף לכך (א) שלמדים זאת מ"יום טהרתו", (ב) לשון רש"י הוא "איזה יום כו'", ולא איזה חלק מן המעט-לעת, יום או לילה, הרי בפשט"מ קאי יום על כל המעל"ע. אלא כוונת רש"י היא לחילוקי הזמנים שמצינו בדיני המצורע: שבעת ימים, שבעת ימים שנית וכיו"ב - שהטהרה והטומאה תלויים באותו יום מיוחד שנתפרש בתורה.

(4) אבל לא מהגזירה-שוה ד"תורה - תורה" שבמגילה שם (כ, סע"ב), כי ע"ד הפשט, "לרבות הוא בא לומר תורה אחת לכל כו'" (פרש"י ר"פ צו. וראה לקו"ש שבפנים הערה 6).

ויש להוסיף בזה - בפנימיות הענינים:

מבואר בלקו"ת (במדבר יג, א. ובכ"מ) החילוק שבין תורה למצוות, שמצוות הם כמו "אברים" שמחולקים זמ"ז (ודוקא ע"י התחלקות האברים נעשית שלימות האדם), שבכל מצוה יש מדידה והגבלה, שבוה חלוקה משאר המצוות, משא"כ התורה היא כמו "דם" שהוא בכל האברים בבוה (ד"לכא פליג לכל שייפין" (ראה זח"ג קסא, ב. ועוד), היינו, שדם הלב, כמו שהוא, מתפשט בכל האברים), כי התורה היא למעלה ממדידות והגבלות.

(*) ולא רק "כאילו" (כמו כ"ף הדמיון), אלא גם באופן ד"נשלמה פרים שפתינו" (הושע יד, ג), שנ"י "שפתינו" (לימוד תורת עולה) נעשה ענין הקרבת העולה ברוחניות באופן של שלימות.

(**) ראה גם לקו"ש שבפנים הערה 18.

ב. המשך הביאור (בפנימיות הענינים) במה שכתוב "והובא אל הכהן", אף שנאמר לאחרי זה "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה", והדיוק ד"והובא" (ולא "ובא"), בעל-כרחו - שאפילו בנוגע למצורע, ש"בדד ישב מחוץ למחנה"⁷, שלא יהיו טמאין אחרים יושבים עמו, מחוץ למחנות דג' קליפות הטמאות⁸, מבטיח הקדוש-ברוך-הוא ש"לא ידח ממנו נדח"⁹, ובודאי שסוף-כל-סוף "והובא אל הכהן", אפילו אם אין רצונו בכך, בעל-כרחו¹⁰. וכדי שתהיה ההתעוררות גם בפנימיות נפשו, מצד רצונו ושכלו כו' - צריך להיות "ויצא הכהן אל מחוץ למחנה", שפעולת הטהרה היא גם במקומו של המצורע, באופן שגם הזדונות נהפכים לזכויות¹¹. ועל-פי-זה מובן הטעם שבדורות הראשונים נקראת פרשה זו "זאת תהיה", אבל בדורות האחרונים נקראת "מצורע", כי אמיתית הענין דאתהפכא (על-ידי גילוי עצמותו ית') יהיה לעתיד-לבוא, ולכן, בדורות הראשונים היה זה רק באופן ד"זאת תהיה", שרק לעתיד-לבוא יהיה הענין ד"תורת המצורע", ש"המצורע" יהיה "תורה", אבל בדורות האחרונים, שנרגש כבר הגילוי דמשיח, עושים גם מ"מצורע" פרשה בתורה - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 100 ואילך.

ג. ויש להוסיף בזה:

אף-על-פי שלעת-עתה רואים בגילוי מציאות של מצורע שנמצא מחוץ למחנה, הרי זה רק בגלל שאצל המצורע, מצד גופו ונפשו הבהמית, לא נרגש עדיין הגילוי דלעתיד-לבוא; אבל בנוגע לתורה - הנה מאז שנתגלתה פנימיות התורה, תורתו של משיח, ישנו כבר בתורה בגילוי הענין ד"והובא אל הכהן", עד לענין דאתהפכא המרומו בקריאת פרשה בתורה בשם "מצורע".

ואף-על-פי שלעת-עתה הרי זה רק בתורה, מכל-מקום, כיון שבתורה נעשה ביטול המחיצה (וכמדובר פעם שהנתינת-כח לבטל מחיצה הוא ממקום שלמעלה מכל ענין המחיצות), הרי זה קשור עם כללות הגילוי דלעתיד-לבוא. וכידוע שביטול ההגבלה בפרט אחד קשור ו"לוקח" את הבל-גבול האמיתי.

דוגמא לדבר:

ידוע מה שכתב ר' הלל מפאריטש בספרו 'פלח הרמון'¹², ששמע מר' אייזיק מהאמיל בשם רבינו הזקן, ש"לפני נשמות הגבוהות כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל". ולכאורה אינו מובן: הרי גם אצל רשב"י לא היה ענין הקרבנות, ואיך אפשר לומר ש"לא נחרב הבית כלל"? - והביאור בזה, על-פי האמור לעיל¹³ בענין "ונשלמה פרים שפתינו", שעל-ידי העסק בתורת הקרבנות, היה אצלו ענין הקרבנות בשלימות. ואף שענין זה היה רק בתורה, וסוף-כל-סוף היה חסר אצלו מעשה הקרבנות, מכל-מקום, כיון שבתורה היה הדבר בשלימות, והאיר אצלו בגילוי, הרי זה נחשב כמו ש"לא נחרב הבית כלל".

ועל-דרך-זה בנוגע לתורתו של רשב"י, פנימיות התורה, שנתגלתה בדורות האחרונים בתורת החסידות:

בתורת החסידות לא נגע החורבן; הגילוי דתורת החסידות הוא כמו הגילוי דזמן הבית, ויתירה מזה - כמו הגילוי דמשיח. ומצד גילוי זה אין מחיצות והגבלות כלל. ולכן, גם מי שהתורה פוסקת ש"בדד

(7) תזריע יג, מו ובפרש"י.
(8) ולהעיר ממשנת"ל (שיחת ש"פ תזריע ס"ג (לעיל ע' 138)).
(9) בפירוש רש"י (ר"פ תזריע) ש"תורתו (של אדם) נתפרשה אחר תורת בהמה חי' ועוף" שבפ' שמיני, שזהו ע"ד מאד"ל (סנהדרין לח, א. ועוד) "יתוש קדמך", שכיון שהאדם עלול לחטוא, ה"ה גרוע יותר מבהמה חי' ועוף. והרי בפ' שמיני מדובר לא רק אודות חזיר, שהוא מקליפת נוגה, אלא גם אודות גמל שפן וארנבת, שהם מג' קליפות הטמאות, כמ"ש הצ"צ (אוה"ת ויקרא בהוספות ע' רלט), ורק לאח"י נתפרשה תורתו של אדם, כי מצד ענין החטא ה"ה גרוע יותר אפילו מג' קליפות הטמאות.
(9) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.
תניא ספ"ט.
(10) ולא רק בעל-כרחו של המצורע, אלא גם בעל-כרחו של כל סדר ההשתלשלות, כי מצד סדר השתלשלות אין מקום להכניס ולהעלות את המצורע, וענין זה הוא רק בכח העצמות, שאין לו הגבלות כלל, וכידוע שכל הגבוה ביותר יורד למטה ביותר (ראה בארוכה שערי אורה שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך. פל"ב ואילך. ועוד).
(11) יומא פו, ב.
(12) שמות ע' ד.
(13) בשוה"ג להערה 4.

1 ישב מחוץ למחנה", ומצד נגלה דתורה אין לו מקום בתורה, ועד שלא רוצים להזכיר את שמו בשמות
2 הפרשיות שבתורה - באה תורת החסידות ואומרת שגם אותו צריך להכניס ולהעלות כו'.

3 [ולהעיר גם מהפתגם¹⁴ שאמר כבוד-קדושת מורי-יחמי אדמו"ר בשם אביו, כבוד-קדושת אדמו"ר
4 (מהורש"ב) נשמתו-עדן, בנוגע למי שהתורה אומרת ש"אסור לרחם עליו"¹⁵: ראה עד כמה גדולה
5 הרחמנות על מי שאפילו התורה פוסקת שאסור לרחם עליו].

6 ועל-ידי הגילוי דחסידות שלעת-עתה הוא רק בענין התורה - אתי מר¹⁶, דא מלכא משיחא, בגילוי
7 בעולם, בקרוב ממש.

* * *

8 ד. בנוגע ללימוד ה'לקוטי-תורה', הנה כיון שב'לקוטי תורה' השבועי ישנו רק דרוש אחד, בודאי
9 סיימו כולם את לימוד ה'לקוטי תורה', ולכן, יאמרו כולם "לחיים", מתוך שמחה¹⁷ (והוסיף בבת-שחוק:
10 ומה גם שתקופת חג הפסח תהיה פנויה ("פריי") מלימוד ה'לקוטי תורה' דפרשת השבוע...).

11 ואחר כך אמר, שבתקופת חג הפסח ילמדו דרושי שיר השירים, שגם אותם צריכים ללמוד כדי לסיים
12 את כל ה'לקוטי תורה' במשך השנה¹⁸.

* * *

13 ה. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל שיר השירים גו' כי טובים דודיך מיין.

* * *

14 ו. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "זאת תורת הזב - בעל ראייה אחת, ומהו תורתו, ואשר תצא
15 ממנו שכבת זרע - הרי הוא כבעל קרי טמא טומאת ערב, והזב את זובו - בעל שתי ראיות ובעל שלש
16 ראיות, שתורתן מפורשת למעלה" - כי בלשון "זאת תורת הזב" כוללת התורה ומפרטת כל סוגי זב, ומן
17 הקל אל החמור, ועל כן צריך לומר שקאי גם על "בעל ראייה אחת" שדינו כבעל קרי; ו"הזב את זובו"
18 קאי על אלו ש"תורתן מפורשת למעלה", כפי שפירש רש"י - על-פי מדרשו, שמוכרח ומיישב אריכות
19 לשון הפסוקים - "מנה הכתוב הראשון .. וקראו טמא .. הכתוב השני .. וקראו טמא", שמזה מוכח
20 שיש שני סוגי זב: "בעל שתי ראיות ובעל שלש ראיות"; ועל דרך ההלכה, ששתי ראיות אינם מקצת
21 מג' ראיות, אלא סוג בפני עצמו: "בעל שתי ראיות" - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס
22 ב'לקוטי שיחות' חלק כ"ב עמוד 81 ואילך.

23 הביאור בחילוק ג' אופני זיבה בעבודת האדם: בעל ראייה אחת - רע שעל-ידי חטא עץ הדעת; בעל
24 שתי ראיות - רע שניתוסף על-ידי-זה שהאדם מגרה יצרו עליו; ובעל שלש ראיות - כשנקבע בו באופן
25 של חזקה. ולכן, בעל ראייה אחת (מצד חטא עץ הדעת) טמא גם באונס; בעל שתי ראיות (שמגרה יצרו)
26 - ברצון; ובעל שלש ראיות (לאחרי שנשקע בזה) - באונס, ששוב אינו יכול להתגבר על יצרו.
27 ואף-על-פי-כן גם לו יש תקנה, על-ידי הבאת קרבן - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס
28 ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ז עמוד 42 ואילך.

(17) ראה גם לעיל ע' 140. וש"נ.

(18) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 307. וש"נ.

(14) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ח ע' 278. וש"נ.

(15) ברכות לג, א. וש"נ.

(16) ראה אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

בס"ד. משיחת ש"פ צו, שבת הגדול, ח' ניסן ה'תשנ"א.

וקראוהו שבת הגדול, דאע"פ שיש סיבה על
כך¹³, מ"מ צריך לומר¹⁴ (ע"פ הידוע גודל הדיוק
של כל דבר בתורה וקביעות הימים ע"פ תורה)
שיש לזה שייכות פנימית עם תוכן השבת, עד כדי
כך ששבת זו נקראת "שבת הגדול".

ולחוסוף, שהשייכות ד"ה(התחלת) הגאולה
והנסים עם שבת (הגדול) הוא בהדגשה יתירה
בשנה זו, שיום הראשון של פסח (שאו היתה
הגאולה והיציאה ממצרים בפועל) חל ביום השבת¹⁵.

ב. אחד מהענינים העיקריים בגאולת מצרים
המודגש בתורה הוא – שהגאולה היתה ע"י משה
רבינו, גואלם של ישראל, כפי שהתורה מספרת
ובארוכה¹⁶ איך שהקב"ה בחר דוקא במשה¹⁷
להיות הגואל ישראל. עד שאפילו כשמשו בקש
מהקב"ה "שלח נא ביד תשלח"¹⁸, לא קבל הקב"ה
את בקשתו, כי הקב"ה רצה שדוקא משה יהי'
השליח לגאול את בני".

מזה מובן, שלמשה יש שייכות עמוקה
לגאולה¹⁹, ולכן יש בכחו לגאול את בני".

וכפי שחז"ל אומרים על משה "הוא גואל
ראשון הוא גואל אחרון"²⁰. משה נקרא "גואל
אחרון" אפילו בנוגע לגאולה האמיתית והשלימה
מגלות אחרון זה (שיהי' ע"י משיח צדקנו), שעלי'
נאמר²¹ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות",
ובפרט כידוע²² שגאולת מצרים הוא ראש ושורש

א. תוכנו של חודש ניסן, "חודש הגאולה"¹ –
שנקרא כך על שם ענינו המרכזי, חג הפסח, "זמן
חירותנו"² – מודגש במיוחד בשבת שלפני פסח:
ניסן הוא מלשון נס³, ועוד יותר: ניסן (עם שני
נוני"ן) מראה על "נסי נסים"⁴ – הנסים ונפלאות
שהקב"ה עשה עם בני" בחודש זה בהוציאם
ממצרים, שמסמלים במיוחד, את ההנהגה הנסית
של חודש זה. והענין (של נסי נסים) מודגש עוד
יותר בשבת שלפני פסח (שממנו (מיני') מתברך⁵
חג הפסח⁶), הנקרא "שבת הגדול" "לפי שנעשה
בו נס גדול"⁷, הנס של "למכה מצרים בבכוריהם"⁸
(כפי שמבאר אדה"ז בשו"ע שלו⁹), "וקבעו נס זה
לזכרון לדורות בשבת וקראוהו שבת הגדול". ועוד
יותר: "בשבת הגדול היתה התחלת הגאולה
והנסים"¹⁰ של יציאת מצרים (שלכן אומרים בשבת
זה "עבדים היינו וכו'"¹¹).

וצריך להבין¹²: למה דוקא הנס של "למכה
מצרים בבכוריהם" נקרא (א) "נס גדול" (יותר
משאר הנסים); במה מתבטא גדלות הנס? ועד שזה
(ב) "התחלת הגאולה והנסים" דיצי"מ, דלכאורה
ה"ז רק עוד נס בין כל הנסים שקרו במצרים.

צריך גם הסברה בשייכות של נס זה עם יום
השבת דוקא, ש"קבעו נס זה לזכרון לדורות בשבת

(1) שמו"ר פט"ו, א.

(2) נוסח התפלה והקידוש דחה"פ. וראה לקו"ש ח"י"ז ע' 71 ואילך.

(3) ראה מדרש לקח טוב עה"פ בא יב, ב: ניסן שבו נעשו נסים לישראל.

(4) ראה ברכות נז, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

(5) זח"ב סג, ב. פח, א.

(6) דאף שיום ראשון דחג הפסח חל (בשנה זו) ביום השבת, הרי גם שבת מקבלת (תוספת) ברכה (נוסף להברכה שיש בה מצ"ע) משבת שלפני זה, שמיני' מתברך כולהו יומין, גם יום השביעי, כמובן מתוקן הענין בזהר שם, שמיני' מתברך כולהו יומין בברכת המן, והרי הברכה על יום הששי כולל "לחם משנה" גם על יום השבת (בשלח טז, ה. כב). וראה גם שיחת ש"פ בא (והתועדויות שלאח"ז) תשד"מ.

(7) תוד"ה ואותו – שבת פז, ב בשם מדרש (ראה דעת זקנים מבעה"ת בא יב, ג). טור ושו"ע אדה"ז אר"ח הל' פסח ר"ס תל.

(8) תהלים קלז, י. וראה מדרש תהלים שם. רש"י ומצו"ד שם.

(9) שם. וכ"ה בתוס' שם. – ובטור מבאר תוכן הנס באר"א. וראה לקו"ש ח"י"ב ע' 33 ואילך בהערות.

(10) שו"ע אדה"ז שם ס"ב.

(11) שם, מרמ"א שם ס"א.

(12) ראה גם לקו"ש ח"י"ב שם. ח"י"ז ע' 57.

(13) שו"ע אדה"ז שם ס"א, ממג"א שם סק"א.

(14) ראה גם לקו"ש שם ע' 58.

(15) ולהעיר שפסח נקרא שבת בכתוב (אמור כג, טו).

(16) שמות ג, א ואילך.

(17) ואהרן הלך עם משה אל פרעה – ש"יהי' לך לפה" (אבל "אתה תהי' לו לאלקים" (שמות ד, טז)) במענה לטענת משה "לא איש דברים אנכי גו' כי כבד פה וכבד לשון אנכי" (שם, י), ולכאורה משמע שלולא טענת משה, לא הי' אהרן המדבר (וכמובן גם מזה שבתחלה ענה ה' (על טענת משה הנ"ל) "מי שם פה לאדם גו' ואנכי אהי' עם פיך גו'" (שם, יא"ב), ורק לאחר שאמר משה "שלח נא ביד תשלח", אמר ה' שאהרן יהי' המדבר).

(18) שם, יג.

(19) ראה שמו"ר פ"ב, ד: משה הי' מתוקן לגאולה, מתחלת בריתו נתקן לכך.

(20) ראה זח"א רנג, א. שער הפסוקים פ' ויחי. תו"א ר"פ משפטים. וראה בארוכה לקו"ש ח"י"א ע' 8 ואילך.

(21) מיכה ז, טו.

(22) ד"ה כימי צאתך ה'תש"ח פ"ב (ע' 164).

31 וזה נתן ונותן את הכח לבני" (שראו את הנסים
32 גלויים), שאצלם תהי' גאולה – חירות מהמצרים
33 (מדידות והגבלות) של העולם ומה"שעבוד"
34 להנחות העולם ומה"עבדות" למיני (מצרים
35 מלשון³³) מיצרים וגבולים של עולם בכלל וגלות
36 בפרט, החל מגלות מצרים – שזה נעשה "זמן
37 חירותנו", חירות אמיתית מכל ההגבלות, כולל
38 ההגבלות של לבושי הטבע (גם מהנסים
39 המלוכשים בטבע, כמו נס פורים³⁴).

40 כפי שיהי' בשלימות בגאולה האמיתית
41 והשלימה³⁵, שאז יהי' "כימי צאתך מארץ מצרים
42 אראנו נפלאות", נפלאות לגמרי למעלה מדרך
43 הטבע (כמו הנסים של יצי"מ), ועוד יותר –
44 נפלאות אפילו בערך לנסים של יציאת מצרים;
45 ובאופן של "אראנו", הקב"ה בעצמו מראה להם,
46 שאז מתגלה הכל, גם השייך לגילוי (נגלה), וגם
47 המכוסה (נסתר); נראה האמת והפנימיות של
48 ההנהגה הטבעית, השלימות דהנהגה נסית, עד גם
49 זה שהוא לגמרי "נפלא".

50 וכח זה להביא גאולה לבני" (גילוי אלקות למטה)
51 באופן הנ"ל בא דוקא ע"י משה רבינו, גואלם של
52 ישראל, כדלקמן.

53 ד. ויובן זה ע"י ביאור תוכן הענין והחידוש
54 דמשה (שהוא בדוגמת החידוש של ענין הגאולה,
55 ולכן באה הגאולה דוקא ע"י משה) – כפי
56 שמתבטא בספר תהלים מזמור צדי"ק (שמתחילים
57 לומר בימים אלו³⁶), שמתחיל "תפלה למשה איש
58 האלקים", ומסיים "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו
59 ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו".

60 מזמור זה בולט במיוחד בחידוש, שהוא נאמר
61 ע"י משה רבינו ("תפלה למשה"); הראשון מבין
62 "אחד עשר מזמורים כו' מכאן עד³⁷ לדור מזמור

1 לכל הגאולות, כולל גם הגאולה העתידה לבוא –
2 כיון שגאולה (כל גאולה) באה דוקא בכח משה.
3 ג. נקודת הביאור בזה:

4 התכלית דגאולת מצרים היא – "ולקחתי אתכם
5 לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה'
6 אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים"²³,
7 ו"אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"²⁴.
8 ז.א. שהגילוי אלקות למטה בגאולת מצרים היא,
9 כדי שבני" כפי שנמצאים בעולם, יראו זאת ויכירו
10 וידעו את הקב"ה, ויקבלו על עצמם (אח"כ במתן
11 תורה) את התורה והמצוות של הקב"ה²⁵, וע"י
12 העבודה שלהם – לגלות אלקות כפי שנפעל במשכן
13 (תכלית יצי"מ ומ"ת) – "ועשו²⁶ לי מקדש ושכנתי
14 בתוכם"²⁷, ויותר בקביעות – בבית המקדש (ראשון
15 ושני), ובתכלית השלימות שתהי' בבית המקדש
16 השלישי, "מקדש אד' כוננו ידיך"²⁸, בית נצחי²⁹,
17 בגאולה האמיתית והשלימה, ועי"ז – גם לגלות
18 אלקות בעולם באופן כזה, עד לשלימות בזה לע"ל,
19 כשכל העולם וכל האנשים שבו יכירו ויראו אלקות
20 בגלוי ובשלימות, "ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר
21 יחדיו כי פי ה' דיבר"³⁰.

22 זהו גם הטעם שגאולת מצרים באה דוקא ע"י
23 נסים ונפלאות (גלויים) – כיון שדוקא ע"י נס
24 שלמעלה מדרך הטבע, מתגלה בגלוי (לעיני בשר)
25 הכח הבלתי מוגבל של הקב"ה, שיכירו בגלוי איך
26 שהקב"ה הוא הבע"ב על טבע העולם, ולכן יש בו
27 הכח לעשות נס שלמעלה (או נס שמשנה) את
28 ההנהגה הטבעית של העולם (מלשון העלם
29 והסתה³¹), שטבע (מלשון "טובעו בים"³²) מכסה
30 על כח הפועל של הקב"ה הנמצא בו,

(23) וראה ו, ז.

(24) יתרו כ, ב. וראה מכילתא ופרש"י שם. שמו"ר פכ"ט, ג.

(25) וכמ"ש (שמות ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים

תעבדון את האלקים על ההר הזה".

(26) תרומה כה, ח.

(27) וראה שהש"ר רפ"ה: "ואימת שרתה שכונה עלי" (בארץ)

מיום שהוקם המשכן". וראה סה"מ מלוקט ח"ג ע' נז. ובכ"מ.

(28) בשלח טו, יז ובפרש"י. ועוד.

(29) זח"א כח, א. ח"ג רכא, א. תקו"ז ת"ח.

(30) ישע"י מ, ה. וראה תניא פל"ו (מו, א). ושם: וכבר הי'

לעולמים מעין זה בשעת מ"ת כו'.

(31) ראה לקו"ת שלח לז, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע'

שג. ח"ג ע' א'נט. וראה לקו"ש שופטים תשמ"ז הערה 63. וש"נ.

(32) לשון הכתוב – בשלח טו, ד. וראה קונטרס י"ט כסלו

שנה זו ס"ו ואילך. וש"נ.

(33) ראה תו"א וראה נז, ב ואילך. בשלח סד, א-ב. יתרו עא,

ג ואילך. ובכ"מ.

(34) או"ת להח"מ נט, ג. תו"א מג"א צג, סע"ג ואילך. שם ק,

א. סה"מ תקס"ח ח"א ע' שע ואילך (נוסחא שני). ובכ"מ – נסמנו

במכתב כ"ה אדר שנה זו הערה ד"ה כידוע.

(35) בהבא לקמן – ראה מכתב ה' ניסן שנה זו. וש"נ.

(36) ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים

לשנות חייו (מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר, נדפס ב"קובץ מכתבים"

שבסו"ס תהלים אהל יוסף יצחק ע' 214). אגרות קודש שלו ח"א

ע' לא. ח"י ע' נג. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' שמא) –

מתחילים ב"א ניסן שנה זו אמירת מזמור צדי"ק שבתהלים.

(37) ולא עד בכלל. וראה רש"י שבועות טו, ב (ד"ה השיר):

25 "כוננה עלינו" נדרשים שני ענינים, שני קצוות, 26 וחיבורם יחד: (א) כח שהוא נעלה מההנהגה הרגילה, הנהגה טבעית של העולם, שיש בו הכח 27 להכניס בעולם גילוי אלקות (שאינו בגילוי בעולם (מלשון העלם והסתור) מצ"ע), ועד לשנות את 28 העולם, שיהי' "כלי" לגילוי אלקות. ובפרט – 29 באופן של קביעות ונצחיות – שלכך נדרש כח מיוחד, כיון שמצד גדר העולם – שמתבטא 30 בשינויים (זמן) – משתנים כל הנבראים 45 בהמשך הזמן, עד ש"כל הוה נפסד" 46, (ב) הכח צריך לרדת ולהתלבש עד שיהי' בערך לגדרי העולם [כידוע] 47 שהמברר צריך להתלבש בלבושי המתברר, שדוקא 36 אז יש לו כח לעשות מזה (מהמתברר) כלי, מקום 37 קבוע לקבל בפנימיות את הגילוי (משא"כ אם הגילוי הוא שלא בערך למקבל, לא ישאר שם בקביעות, 38 רק באופן מקיף וכיו"ב, עד שבמשך הזמן יכול 40 להסתלק). 41

ו. שני ענינים אלו – וי"ל שאלו שני הענינים 42 בכפילות שבתחילת וסיום מזמור צדי"ק – היו 43 בשלימות ובגילוי אצל משה רבינו – שהוא הממוצע המחבר בין הקב"ה ובנ"י, "אנכי עומד בין ה' 44 וביניכם" 48, וממוצע צריך להיות בו שני הענינים שהוא מחבר 49:

על "איש האלקים" אומרים חז"ל 50 "אם אלקים למה איש ואם איש למה אלקים כו", מחציו ולמטה 49 איש מחציו ולמעלה האלקים". ובהיות אצלו שני 50 ענינים אלו – "איש (ו)האלקים" – יש בכח משה 51 לחבר אלקות עם העולם (כפי שהי' בגילוי במשכן משה). 52

ובפרטיות יותר – י"ל ששני קצוות אלו 54 בממוצע הם שני הענינים של "משה" ו"איש 55 האלקים" (הכפל שבתחילת המזמור): 56

1 (ש) משה אמרם" 38 – שמזה מובן, שמזמור זה מבטא את התוכן של עבודת ופעולת משה (ע"י תפלתו), כולל – פעולתו בבנ"י ובעולם 39.

4 וכמו שאומרים חז"ל 40, ש"יהי נועם ה' אלקינו עלינו גו'" (סיום מזמור זה) הוא הברכה (ותפלה) של משה בקשר עם השראת השכינה במשכן: "אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם, ויהי נועם ה' אלקינו עלינו וגו'". ז.א. שדוקא תפלת משה פעלה את השראת השכינה במשכן 41, ובאופן של 10 "כוננה עלינו" – בקביעות. לדור דור [עד כפי שזה יהי' בשלימות בבית המקדש השלישי, כדברי חז"ל] 42 עה"פ ש"ומעשה ידינו כוננהו" מכוון על בית המקדש השלישי, שעליו אומר הקב"ה: לעתיד לבא 14 אני אבנה אותו ומשרה שכינתי בתוכו ואינו חרב לעולם]. 15

ה. הביאור בזה – ובהקדים דיוק בכפל הלשון 16 (וענין) בתחילת המזמור ובסיומו 43: מהו הטעם בכפילות של "תפלה (ל)משה", ואח"כ תוארו – 18 "איש האלקים". ועד"ז בסיום המזמור: "יהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו (ואח"כ 20 – עוד פעם) ומעשה ידינו כוננהו" 44.

22 ויש לומר אחד הביאורים בזה:

23 בכדי לפעול המשכת וגילוי אלקות למטה 24 באופן של קביעות ("ושכנתי בתוכם" באופן של

אחד עשר מזמורים שאמר משה בספר תהלים מתפלה למשה עד סוף מזמור לתודה.

38 מדרש תהלים ופרש"י עה"פ. פרש"י פקודי לט, מג. ועוד. 39 ראה בארוכה ד"ה תפלה למשה תשכ"ט (נדפס בקונטרס י"א ניסן שנה זו. "קובץ י"א ניסן – שנת הצדי"ק" קה"ת, תנש"א) אות כא).

40 פרש"י פקודי שם, מבמדב"ר פ"ב, ט. וראה גם פרש"י תהלים עה"פ. תר"ש עה"פ פקודי שם (אות לד). וש"נ (וראה ב"פתיחה" לקובץ י"א ניסן הנ"ל הערה 12).

41 ראה בארוכה ה"פתיחה" שם. 42 מדרש תהלים עה"פ. וראה הנסמן במכתב הנ"ל הערה ד"ה לעתיד.

43 שמזה מובן שתוכן כל המזמור (שבין תחלתו וסיומו) הוא ענין של כפל, ראה לקמן ס"ו. ולהעיר שגם בהמשך פסוקי המזמור יש כמה לשונות כפולות: "בדור דור" (פסוק א). "ומעולם עד עולם" (פסוק ב). "תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם" (פסוק ג), ועוד. ואף שכן נהוג בכו"כ מזמורי תהלים לכפול לשונו (כסגנון של מזמור), הרי כל ענינים בתורה הם בתכלית הדייק (וראה הערה הבאה), ובפרט שבמזמור זה החידוש הוא (לגבי רוב המזמורים) שיש כפל לשון (ענין) הן בתחלת המזמור והן בסיומו.

44 ראה ראב"ע שם ששולל פירוש הרד"ק שהוא לשון כפול.

45 וכמאמר הידוע: התינוק משגולד מתחיל להתייבש (ראה בחיי בראשית א, כח).

46 ראה בכ"ז לקו"ש ח"ה ע' 98 בהערות. חט"ו ע' 428. וש"נ.

47 ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' קפז. וש"נ.

48 ואחתה ה, ה.

49 ראה בארוכה ד"ה פנים בפנים תרנ"ט.

50 מדרש תהלים עה"פ (במדרש תהלים שלפנינו הובא רק בבא הראשונה "ממחציתו ולמטה נקרא איש". אבל במדרש תהלים באבער הובא כל המאמר). דב"ר פ"א, ד. וראה "קובץ י"א ניסן" הנ"ל אות ב. וש"נ.

האלקים" 60), אלקות שלמעלה מהבריא. וידוע 15
הפירוש בזה 61, ששרש נשמת משה הוא מדרגא 16
גבוהה מאד, בחי' מים (עלמא דאתכסיא 62), 17
שלמעלה מארץ ויבשה (מקום מושב האדם), ומשם 18
— "מן המים — משיתיהו" בגלוי (בעלמא 19
דאתגליא, עד ב) עולם הזה הגשמי. באופן שבהיותו 20
נשמה בגוף פה למטה הרי הוא בגלוי "מן המים", 21
דבוק בגלוי למקורו למעלה (ע"ד דגי הים שתמיד 22
קשורים בגלוי למקור חיותם — מי הים 63).

נמצא ש"משה איש האלקים" מרמז על שני 24
הענינים הנ"ל אצל משה: "משה" — התקשרותו 25
(פה למטה) עם אלקות שלמעלה מהבריא (שנותן 26
כח לגלות אלקות למטה ולהפך את העולם, 27
ולהמשיך נצחיות, כח הבלי גבול — למטה), ו(ב) 28
"איש האלקים" — התקשרותו (כאיש) עם אלקות 29
שבערך הבריא, וזה נותן כח להמשיך אלקות 30
בערך (לכני) נשמות בגופים בעולם, באופן 31
שיכולים להעשות כלים (מצד ענינם הם) ובאופן 32
של קביעות, לגילוי אלקות שבערך הבריא, עד 33
ל"ושכנתי בתוכם" — גילוי אלקות שלמעלה 34
מהבריא. 35

ז. עפ"ז יובן גם הכפל בסיום המזמור — 36
"ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו": 37
כיון שאצל משה (ממוצע המחבר) היו שני 38
הענינים ("משה ו"איש האלקים") — שלכן יש אצל 39
משה למטה את ענין הנצחיות וקביעות (כח 40
הבל"ג) בגלוי [כמרומו בהמשך המזמור 64: "מעון 41
אתה היית לנו בדור ודור, בטרם הרים ילדו גו' 42
ומעולם עד עולם אתה אל גו', כי אלף שנים בעיניך 43
כיום אתמול גו'"] — וכך נמשכת הנצחיות בזמן גם 44

אע"פ ש"איש האלקים" הוא חיבור של שני 1
קצוות ("איש" ו"האלקים") כפי שהם באדם אחד 2
(משה) 51 — אבל הרי שם אלקים בגימטריא 3
הטבע 52, זוהי הדרגא באלקות "שמתלבשת" ומחי' 4
את טבע העולם. ולכן נאמר "איש האלקים", כיון 5
שבחי' "איש" ("מחציו ולמטה") של משה, כפי 6
שהוא קשור עם עולם, מתאחד (רק) עם 7
ה"האלקים" (אלקות שבערך הבריא) 53, אבל לא 8
עם הוי' (שם העצם 54 כו'), גילוי האלקות שלמעלה 9
מהעולם (שנברא בשם אלקים, בראשית ברא 10
אלקים 55).

לאידך, "משה" (שנאמר לפני "איש האלקים") 12
הוא על שם "כי מן המים משיתיהו" 56 — משם 13
מ"ה 57 (ונחנו מה 58), שם הוי' 59 (למעלה מ"איש 14

51) דאף שמשפוטות הלשון משמע, שמבשה היו ב' ענינים
נפרדים, "איש" ("מחציו ולמטה"), ו"האלקים" ("מחציו
ולמעלה"), והחידוש במשה הוא, שהוא "האלקים" "מחציו
ולמעלה" (משא"כ שאר בני אדם הם כולו בבחי' איש, גם מחציו
ולמעלה) — הרי, ממשפוטות לשון הכתוב ("משה איש האלקים")
מוכן, שהיות שמשה הוא איש אחד, נשמה בגוף אחד, ומזה מוכן
שהוא "איש האלקים" בכל מציאותו* (ראה ד"ה פנים בפנים
הנ"ל, מע"ח שער לאה ורחל בסופו. וראה "קובץ י"א ניסן" הנ"ל
אות ב, ושי"נ), שגם "מחציו ולמטה" (בעסקו בענינים גשמיים)
הוא חלק מ"איש" האלקים, וגם "מחציו ולמעלה" (בעסקו
בענינים רוחניים) הוא חלק מ"איש" האלקים) (משא"כ בשאר
בני אדם, אף שיש להם ב' חלקים — נשמה וגוף, נשמה היא "חלק
הוי' עמו", "חלק אלוהה ממעל ממש", וגוף הוא נברא גשמי).

52) פרס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ר"ח שער האהבה
פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). וראה שם שער האהבה ספ"א ד"ה
וכדי להבין (נב, ד). של"ה פט, א (דאיתא בזהר); קפט, א (ומרומו
בזהר); שח, ב. חכם צבי סי"ח. שעהיה"א רפ"ו.

53) ולאידך גיסא יש לומר: מכיון שזהו "איש האלקים" (אלקות
שבערך הבריא), הרי "איש" ("מחציו ולמטה") לא מתאחד לגמרי
עם "האלקים" ("מחציו ולמעלה"), וגם לא נמשך האלקות למטה
מבחי' איש (בבחי' אנוש וכיו"ב); משא"כ ע"י התאחדות משה עם
עצמותו ית', שזהו התוכן ד"תפלה למשה", בכחו לאחר "איש
והאלקים" וגם להמשיך אלקות למטה מבחי' איש כו', כדלקמן
בפנים.

54) כס"מ ה' ע"ז פ"ב ה"ז. פרס שער יט (שער שם בן ד')
פ"א. מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב' פכ"ח.

55) בראשית א, א.
56) שמות ב, י.
57) תו"ח שמות קטז, א. אוה"ת תצוה ע' א'תרה. ע' א'תרכג.
וראה גם תו"א יתרו סח, ריש ע"ב. מג"א צט, ג. ובכ"מ.
58) בשלח טז, ז. ח.
59) ראה סה"מ תקס"ב ע' קלו. אוה"ת וארא ע' רג. ובכ"מ.

(* ראה פי' מהר"ו לדב"ר שם, שמפרש מאחז"ל זה ע"פ הפוד"א
(פמ"א) משה ה' גליו עומדות בהר וכולו בשמים, וקורא לחלק שעמד
בארץ איש ולחלק שבשמים אלקים.

60) ראה תו"א יתרו שם. לקו"ת ואתחנן ג, א. אוה"ת עקב
ע' תקצט. ובכ"מ.

61) ראה תו"ח ואוה"ת שבערה 57. ובכ"מ.

62) תו"א בשלח סב, א"ב. ובכ"מ.

63) וראה ע"ז ג, ב: מה דגים שבים כיון שעולין ליבשה מיד
מתים, אף בני אדם כיון שפורשין מד"ת ומן המצוות כו'. וראה
ברכות סא, ב.

64) ולהעיר מסיום מזמור שלפני זה (מזמור פט): ברוך ה'
לעולם אמן ואמן, שאמן בכלל מורה על קיום הדבר (גמר הנצחון
— ראה נזיר בסופה), ואמן בפללים מורה על הקיום והתוקף
באופן נצחי. וענין זה נמשך לעולם בפירושו מקום זמן (ראה
סה"מ תש"ח ע' 160. ובכ"מ), וגם בפירושו נצחיות (ראה המשך
מים רבים תרל"ו פנ"ז ואילך). וראה יהל אור ע' תשכד השייכות
ד"אמן" עם עיסקא דשבתא כפול (דלקמן בפנים).

רק פי שנים, אלא יתירה מזה באיכות ובתוקף).²⁶
 וכפל קשור גם עם הגאולה⁷⁵ – גאולה נצחית⁷⁶.
 ובפרטיות יותר – ע"פ ביאור רש"י⁷⁷ בכפל זה:
 "ושני פעמים ומעשה ידינו כוננהו, א' על מלאכת
 המשכן שבירכן לישראל והתפלל שתשרה שכינה
 במעשה ידיהם במשכן, וא' שתהא ברכה במעשה
 ידיהם". ועפ"ז י"ל, שכפל זה מרמז על ברכה כפולה
 של משה ש"מעשה ידינו" יהיו נצחיים – הן "מעשה
 ידינו" בעניני קדושה (בדוגמת מעשה המשכן), והן
 "מעשה ידינו" בעניני רשות וחול, "מעשיך"⁷⁸.
 ו"דרכיך"⁷⁹, הגם שאלו מעשים הקשורים עם הנהגת
 העולם, מכניס בהם משה את כח הנצחיות – "ומעשה
 ידינו כוננהו".

ולהוסיף: "תפלה למשה" הוא חלק מתפלת שבת.
 ועפ"ז מובן, שלתפילה זו יש שייכות מיוחדת עם
 שבת⁸⁰. ובפרט ש"מזמור שיר ליום השבת"⁸¹ הוא
 חלק מתפלת משה (מ"א המזמורים שאמר משה),
 עד ש"בא⁸² משה וחדשו על שמו מזמור שיר ליום
 השבת (ר"ת למשה)"⁸³.

ויש לומר השייכות: עה"פ "מזמור שיר ליום
 השבת" אומרים חז"ל⁸⁴ "עיסקא דשבתא כפול"⁸⁵
 ומבואר בכ"מ⁸⁵, שהכפל הוא שתי הדרגות (שתי

1 אצל "משה איש האלקים"⁶⁵ בהיותו בטל לאלקות],
 2 נצחיות במשה עצמו, ש"משה לא מת"⁶⁶ (ובכל
 3 דור ודור ישנו אתפשטותא דמשה⁶⁷, נוסף על בחי'
 4 משה שבכל א' מישראל⁶⁸), וכן בכחותיו והפרטים
 5 שלו⁶⁹, עד שגם "מעשי ידי משה (משכן) שעשה
 6 משה) נצחיים"⁷⁰ –

7 לכן ה' דוקא בכחו של משה להמשיך את
 8 השכינה למטה⁷¹ ע"י תפלתו "ויהי נועם גו'", "יהי
 9 רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם", באופן
 10 ד"כוננה עלינו" – בקביעות, לדור דור (עד שבזה
 11 "ומעשה ידינו כוננהו") מרומזת הנצחיות דבית
 12 המקדש השלישי, שאינו חרב לעולם, כנ"ל).

13 וכשם שאצל משה עצמו ישנם שני ענינים
 14 ("משה" ו"איש האלקים"), כך ישנם שני ענינים
 15 אלו (כפל) בברכת ותפלת משה ("ויהי נועם גו'")
 16 – (א) המשכת השכינה במשכן, אלקות שלמעלה
 17 מעולם, (ב) באופן שזה מתלבש בפנימיות שלמטה
 18 – ויש לומר שהם מרומזים בכפל הלשון (א)
 19 "ומעשה ידינו כוננה עלינו" – באופן של מקיף
 20 מלמעלה, "להיותו בלי גבול ותכלית"⁷², (ב)
 21 "ומעשה ידינו כוננהו", שהוא מחזק את "מעשה
 22 ידינו" עצמם, ז.א. שה"כוננהו" חודר בפנימיות גם
 23 ב"מעשה ידינו" (ולא רק באופן ד"כוננה עלינו")⁷³.

24 – ויומתק בזה שכפל בכלל מורה על קיום
 25 הדבר באופן נצחי – כפליים לתושי'⁷⁴ (שהוא לא

(75) ראה יל"ש ר"פ לך לך (רמז סד). וראה ד"ה ויאמר גר' לך לך באוה"ת לך לך תרעד, א. תרכ"ז. תר"ל – הובא בסד"ה נחמו עת"ד.

(76) ראה מכילתא בשלח טו, א. הובא בתוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב. ועוד.

(77) עה"פ תהלים כא.

(78) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע אור"ח סרל"א.

(79) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטושו"ע שם.

(80) ויומתק בזה שעיקר העבודה דשבת היא עבודת התפלה (ראה ירושלמי שבת פט"ו ה"ג. ספר היראה לר"י אות שיט. הובא ונתבאר בתור"א ק"ג, א. לקו"ת צו יא, ד. סידור עם דא"ח רצו, ד. ועוד). ובפרט תפלת משה – שחזרין אליו האלף אורות בשבת (וזהו "ישמח משה במתנת חלקו" (סידור האריז"ל במקומו. פע"ח שער השבת פ"ח)). ומבואר בכ"מ השייכות דתפלה למשה לתפלת שבת – ראה אוה"ת ויצא ע' תתמב. ד"ה תפלה למשה תר"ס. ועוד.

(81) תהלים מזמור צב.

(82) ב"ר ספכ"ב ובמ"כ שם.

(83) וראה פע"ח שם: וכשתאמר מזמור שיר ליום השבת תכוין בר"ת שהם למשה.

(84) מדרש תהלים שם. יל"ש עה"פ (בשלח טז, כט) ראו כי ה' נתן לכם השבת (רמז רסא).

(85) לקו"ת בשלח ב, ג. יהל אור ריש ע' תרכט. שם בהשמטות ע' תשכד ואילך. ד"ה לך לך תרכ"ז. תר"ל. ובכ"מ. וראה ד"ה אלה תולדות נח שנה זו.

(65) ומה שבהמשך המזמור מדבר בקוצר זמן האדם ("כל ימינו פנו בעברתך גו' ימי שנותינו בהם שבעים שנה גו'") – הוא חלק מהעונש כאשר "זרמתם שנה ידיו גו' שתה עונותינו גו'".

(66) סוטה יג, סע"ב. זח"א לג, סע"ב. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ו ע' 6 ואילך.

(67) זח"ג רעג, א. תקו"ז תס"ט. וראה תניא פמ"ד (סג, א). ועוד.

(68) ראה תניא רפמ"ב.

(69) כי שלימות ענין הנצחיות היא דוקא כשנמשכת וניכרת בכל הפרטים, דבאם פרט א' אינו נצחי ה"ז מורה על "חלישות" גם בהענינים שהם נצחיים, כי יש נתינת מקום ואפשריות להיפך הנצחיות.

(70) סוטה ט, סע"א. וראה לקו"ש חט"ז ע' 465, ובהנשמך שם. לקו"ש חכ"ו שם.

(71) ראה שהש"ר רפ"ה: עמד משה והורידה (השכינה) לארץ .. ואימת שרתה שכינה כו' (כדלעיל הערה 27). וראה המשך ההילולא באתי לגני ה'ש"ת.

(72) תניא אגה"ק סכ"ג.

(73) וראה גם פי' האלשיך עה"פ.

(74) לשון הכתוב – איוב יא, ו.

חוזק) הוא, שב(המשכיות או חזרה ד) שלש פעמים 29
נעשה הדבר קבוע, הוא מתחזק ("כוננה") וכך 30
ישאר לעד. 31

השלימות המלאה בחזקה דשלשה (פעמים) 32
גופא היא – תשננים, שהוא שלש פעמים שלשים, 33
שלש פעמים שלש פעמים עשר: השלימות דכל 34
מספר הוא כאשר הוא כלול מעשר, כיון שעשר 35
הוא שלימות המספר⁹⁷, שמורה על שלימות הענין 36
[ולכן תהי' גאולה העתידה – גאולה נצחית – 37
קשורה עם מספר עשרה: "עלי עשור"⁹⁸ וכו'⁹⁹]. 38
ועפ"ז – שלשים (עשר פעמים שלש) הוא שלימות 39
בחזקה (שלימות יותר משלש, שש, תשע וכיו"ב); 40
ותשעים (שלש פעמים שלשים) הוא השלימות 41
המלאה בחזקה. 42

צ':

האופן הרגיל שבו כותבים חז"ל וכו' אות זו 44
(במילוי) הוא – "צד"י"¹⁰⁰ (ללא ק' בסוף). ובכמה 45
מקומות כותבים "צדי"ק"¹⁰¹ (מצרפים לצד"י את 46
האות שלאחרי זה – ק'¹⁰²), שזה קשור¹⁰³ עם 47

(97) פרדס שער ב.

(98) תהלים צב, ד. ערכין יג, ב. וש"נ.

(99) ראה מכילתא בשלח טו, א. וש"נ (שירה העשירית).
תנחומא (באבער) תשא ח. ועוד (מנין העשירי). רמב"ם הל' פרה
אדומה ספ"ג (פרה העשירית). ועוד.

(100) ראה שבת קג, ב: שלא יכתוב... גמין צדיק, צדיק גמין.
ושם קד, א: צדי" כפופה וצד"י פשוטה. ועוד.

(101) ראה זח"א ב, ב (בהקדמה): אמר לה (הקב"ה) צדי צדי
אנת וצדיק אנת* (נתבאר בספר הדרת מלך ס"ו עה (לד, א).
אוה"ת נ"ך ע' תתקכ, ב ואילך). ובאור הלבנה גריס: א"ל צדי
צדיק אנת וצדיק אתקרי את. ובפרדס שער כז (שער האותיות)
פכ"א (הובא באוה"ת שם ס"ע תתקכא): וכן לא נקרא צדיק אלא
בהיותו מתייחד בצדק. וכן מפורש באותיות דר"ע אות צד"י: אל
תקרי צד"י אלא צדק. וי"צ: צדיק. וראה הערה 103.

(102) ראה הערה הבאה.

(103) ראה מגן דוד שם: אות צ' מורה כיסוד כאשר נבאר
בע"ה (וראה הנסמן בהערה 105) וא"ת שהרי אין קריאת האות
צדיק אלא צד"י בלא ק', דהכי תניא בברייתא (דלעיל הערה 100)
... לא קשיא שהרי הק' לאחרי** הצ' וכאילו אתה מחברה אצל
הצ' ומשלים קריאת צדיק, ומלמדי תינות של ספרד מלמדן
צדיק בק'.

(*) ראה גם בס' שערי גן עדן להמקובל הר"י קאפל (קארעץ, תקס"ג)
אות צד"י (פתח א): הרי שאמר (בזהר) ב' לשונות צד"י וצדי"ק. וכן
הוא נמצא בגמרא שלנו כו'. ולכאורה י"ל דכוונתו להא דאיתא בשבת
שם: "צד"י כפופה וצד"י פשוטה צדיק כפוף צדיק פשוט". אבל
לכאורה אין להביא רא"י מזה. "דהתם אות **קמייטא** קא דריש" (מגן
דוד להרדב"ז אות צד"י). כדמוכח משאר האותיות דדריש בגמ' שם.
(**) בנדפס שם: לפני. ולכאורה הוא טה"ד.

1 שבתות⁸⁶) בכל שבת – מעלי שבתא ויומא
2 דשבתא⁸⁷, מנוחה בערך ליגיעה, ומנוחה בעצם⁸⁸,
3 ע"ד החילוק בין שם אלקים (אלקות בערך הבריאה)
4 ושם הוי' (אלקות שלמעלה מהבריאה); ובשבת
5 באים שניהם יחדיו, כפול. וי"ל שזהו ע"ד הכפל
6 בתחלת המזמור – "תפלה ל' משה" (הוי') ו"איש
7 האלקים", ובסיום המזמור – "ויהי נועם ה' אלקינו
8 עלינו", שנועם היא הדרגא דשבת⁸⁹ (וע"ד ענין
9 עשיית המשכן⁸⁹) – "ומעשה ידינו כוננה עלינו",
10 "ומעשה ידינו כוננהו", הן מנוחה בערך ליגיעה
11 דמעשה ידינו, והן מנוחה בעצם (עלינו). ובכללות
12 יותר: כוננהו ב"מעשה ידינו" דימי החול ("ששת
13 ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך"⁹⁰), "ומעשה ידינו
14 כוננה עלינו" ביום השבת, כש"כל⁹¹ מלאכתך
15 עשוי"⁹².

16 ושבת – בדוגמת משה – קשורה עם ענין
17 הנצחיות, כידוע⁹³ שבכל שבת ישנו מעין דה"יום
18 שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים⁹⁴, כשתהי'
19 שלימות הגילוי דמנוחה בעצם, מנוחה נצחית.
20 והגאולה ("מיד נגאלין") באה עי"ז ש"משמרין
21 שתי שבתות כהלכתך"⁹⁵ (שתי הדרגות הנ"ל בכל
22 שבת⁸⁶, שעיסקא כפול).

23 ח. ע"פ הנ"ל יש לומר הטעם לכך שתפלה זו
24 – תפלת משה איש האלקים – היא מזמור צדי"ק
25 בתהלים, הן מצד המספר (תשעים), והן מצד האות
26 (צ'):

27 תשננים:

28 בתלתא זימני הוה חזקה⁹⁶. ענין החזקה (מלשון

(86) ראה ד"ה אלה תולדות גו' הנ"ל בתחלתו. וש"נ.

(87) זח"א (בהקדמה) ה, ב. ח"ב קלח, א.

(88) ראה אוה"ת נח נז, ב ואילך. ד"ה תפלה למשה תר"ס.
ועוד.

(89) ראה מאמרי אדהאמ"צ תצוה ע' ת ואילך.

(90) יתרו כ, ט.

(91) פרש"י יתרו שם, ממכילתא שם. טושו"ע או"ח סש"ו
ס"ח. שו"ע אדה"ז שם סכ"א.

(92) ולהעיר מפ"י הראב"ע עה"פ: "טעם כוננה עלינו – לתקן
סבות ועלילות שלא יהי' טורח להם ועמל בכל מעשיהם, וטעם
כוננהו – שיהיו שלם, ע"ד אם ה' לא יבנה בית" (תהלים כזו,
א).

(93) ראה המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמב). המשך תער"ב ח"ב
ע' א'קז. ועוד.

(94) תמיד בסופה.

(95) שבת קיח, ב.

(96) ב"מ קז, ריש ע"ב. וש"נ.

ע"פ הוראות ופס"ד התורה (עד "לכוף את כל באי
עולם לקבל מצוות שנצטוו בני נח"¹¹¹) – הוא הרי
"נוגע בדבר" בזה, כיון שתורה תלוי' בישראל וניתנה
בשביל ישראל (ולכן קדמה מחשבתן של ישראל
לתורה¹¹²), כמו שכתוב בתורה "צו את בני
ישראל", "דבר אל בני" (וכיו"ב), והחיות של
יהודי תלוי' בתורה (היא חיינו ואורך ימינו¹¹³) –
והשאלה: בהיותו "נוגע בדבר", כיצד יכול הוא
לפעול ולעשות דירה לו ית' בתחתונים¹¹⁴, מצד
ענינם הם?!

לכן עשה הקב"ה שיהודי (כפי שהוא בא למטה
בעולם כנשמה בגוף) עומד בגלוי כאילו מן הצד,
ששייכותו לתורה ומצוות אינה מכריחה אותו ואינה
גורמת לנטי' כל שהיא (בגלוי) שיתנהג כך, אלא
הדבר נמסר לבחירתו החפשית, שהוא יבחר "ובחרת
בחיים"¹¹⁵ בצד דתומ"צ, ובמילא אין הוא "נוגע
בדבר", כיון שאין הוא מוכרח להתנהג באופן אחד
דוקא, יש לו הן צד טוב והן צד שכנגד, ו"זה וזה
שופטן"¹¹⁶ (לא "מושלים"¹¹⁷, גם לא נפשו
האלקית);

אבל מוסיפים יו"ד ל"צד", כיון שהכוונה בזה
היא – "ובחרת בחיים", שיבחר שצד ימין יהי'
צדי", הצד שלו¹¹⁸ נואז – כשהוא בוחר לצייט
לנפש האלקית – הרי "הקב"ה עוזרו"¹¹⁹, "כי
יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו"¹²⁰.

וזהו ע"ד שני הענינים במשה – "משה ו"איש
האלקים" [ומעין זה – הנשמה וגוף דכל יהודי]:
בהיותו "משה" ע"ש מן המים משיתיהו (למעלה
מעולם) הרי הוא קשור בגלוי רק עם אלקות, עם
אין מים אלא תורה¹²¹ ("זכרו תורת משה

הדרגא דצדיק, בחינת יסוד כמ"ש¹⁰⁴ "צדיק יסוד
עולם"¹⁰⁵.

ואיתא בספרים¹⁰⁶ (ע"פ הידוע בגודל הדיוק בכל
עניני התורה, ובפרט קדושת האותיות, שלכל אות
במילוי יש פירוש) ש"צד"י" הוא מלשון צד, ולפ"ז
מובן ש"צדי" פירושו צד שלי.

ט. ויש לומר הענין בזה (בעבודת ה'):

הקב"ה ברא את האדם והעולם באופן שישנם
שני צדדים ("זה לעומת זה"¹⁰⁷): צד הקדושה
והצד שכנגד, יצר הטוב (בצד ימין, חלל הימני¹⁰⁸)
ויצר הרע (בצד שמאל¹⁰⁸). כיון ש"תורה צוה לנו
משה מורשה קהלת יעקב"¹⁰⁹ לכל יהודי, מובן
ש"צדי" – הצד שלי (הצד דבני) – הוא תורה
ומצוות, פסקי דיני התורה איך צריך יהודי להתנהג
בעולם (משא"כ לצד שכנגד אין שום שייכות אליו,
ועאכור"כ שאין זה הצד שלו).

אבל לאידך גיסא הרי זה נקרא "צדי", רק צד
שלי (ולא מציאותי, וכיו"ב) – כיון שהקב"ה הרי
ברא את העולם (בשם אלקים) כ"צד" בפני עצמו
(זה לעומת זה עשה אלקים¹⁰⁷), עולם המעלים
ומסתיר על אלקות, תחתונים, עד "תחתון שאין
תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית"¹¹⁰, ולא
נרגש בו (מצ"ע) שצריכים להשמע להוראות
התורה, עד שיתכן שיתנהגו היפך התורה ח"ו.
והכוונה בזה היא – שיהפכו את העולם, שגם
ה"צד" דעולם מצד ענינו הוא "יסכים" להוראות
ופס"ד התורה (ודוקא אז הרי זה נקבע בפנימיות
בתחתונים).

ועפ"ז יכולה להתעורר השאלה (אפילו בנוגע
לדבר של רשות, אפילו לא הצד שכנגד): כיצד
יכול יהודי לצאת ולהפוך את (חפצא ד)עולם
והאנשים בעולם, שהם – מצד ענינם הם – יתנהגו

(104) משלי י, כה.

(105) ראה פרדס שם: פירוש בס' התמונה (תמונה ג אות צד"י)
כי רמזה בצדיק יסוד עולם. וכ"ה בקה"י מערכת צ'. אוה"ת נ"ך
שם. לקוטי לוי"צ לתנ"ך וכו' ע' ז.

(106) ראה מגן דוד שם: צד"י הוא מלשון צד כמו מצד הארון
ולצדי המשכן. וראה גם ברוך שאמר (לרבינו שמשון ב"ר אליעזר)
אות צד"י – כח, א ("הצדקות שינטה מקו האמצעי השווה לצד
ראש ימיני").

(107) קהלת ז, יד. וראה תניא רפ"ו.

(108) תניא רפ"ט.

(109) ברכה לג, ד.

(110) תניא פל"ו (מה, ב).

(111) רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

(112) ראה תרבא"ר פי"ד ופל"א. ב"ר פ"א, ד.

(113) נוסח ברכת אהבת עולם דתפלת ערבית – ע"פ לשון
הכתוב (נצבים ל, כ) "כי הוא חיך ואורך ימין".

(114) ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג,
ו. תניא שם.

(115) נצבים ל, יט.

(116) ברכות סא, ב.

(117) תניא רפ"ג.

(118) וראה ס' ברוך שאמר שם, ש"צד"י, צד י', פירושו –

צד ימין, ע"ש הי"ד שבצד ימין של הני' באות צ'.

(119) תניא שם. וראה סוכה נב, ב. קידושין ל, ב.

(120) תהלים קט, לא.

(121) ב"ק יז, א.

קושיא פשוטה: ה"מים" (שמהם "משיתיהו" את 39
משה) היו מי הנילוס – "ותשם בסוף על שפת 40
היאור" 126, בסמיכות 127 לעבודה זרה דמצרים 128! 41
וגם: דוקא בת פרעה מלך מצרים (עדות הארץ 129) 42
הוציאה את משה מן המים, וקראה לו משה על 43
שם "מן המים משיתיהו", ודוקא על שם זה הוא 44
נקרא (אע"פ שי' שמות היו לו 130) – כיצד מתאים זה 45
עם הפירוש בחסידות, שזהו עלמא דאתכסיא, תכלית 46
ההיפך מע"ז פרעה וכו'! 47

והביאור בזה הוא, שהיא הנותנת: כל הגבוה 48
גבוה ביותר נופל למטה מטה ביותר 131. בכדי 49
להגיע לאלקות שלמעלה מגדר הבריאה, צריכים 50
להגיע דוקא לבת פרעה [וכמרומו בשמה "בתי" 51
ה" 132, מלשון בת (מקבלת) מי"ה 133, שלמעלה 52
משם הוי'], שהיא תוציא את משה ממקום של 53
עבודה זרה (מי נילוס), ועי"ז נעשה הגילוי ד"מן 54
המים משיתיהו", הגילוי דמשה מעלמא דאתכסיא 55
בעלמא דאתגליא. 56

ועפ"ז יש לומר, שזה שמשה הי' בתיבה "בסוף 57
על שפת היאור", בסמיכות למקום ע"ז (למטה יותר 58
מ"איש" "מחציו ולמטה"), אבל באופן שהי' מוגן 59
ע"י התיבה, ובפשטות היתה התיבה פתוחה 60
למעלה 134, ז.א. שמשה בהיותו בתיבה הי' גלוי 61
כלפי שמיא, ובהיותו שם "ראתה" (אפילו בהיותה 62
עדיין בת פרעה) עמו שכינה 135, ולאח"ז "מן המים 63

(126) שמות ב, ג.

(127) ראה צפע"נ עה"ת עה"פ, דכיון שהם היו עובדים
לנילוס, היתה יוכבד אסורה להשימו בתוך היאור, ולכן "ותשם
בסוף על שפת היאור"; ולאחרי ש"ותר בת פרעה לרחוץ על
היאור", "שירדה לרחוץ מגילולי אבי", הרי ביטלה בזה הע"ז,
ושוב באתה התיבה בתוך היאור". וראה גם לקו"ש חט"ז ע' 13.
(128) ראה תנחומא וארא יג. שמו"ר פ"ט, ט. פרש"י וארא ז,

י"ד.

(129) מקץ מב, יב.

(130) ויק"ר פ"א, ג. ועוד.

(131) שערי אורה ד"ה יביאו לבוש מלכות פ"ב ואילך. פל"ב
ואילך. ובכ"מ.

(132) מגילה יג, א.

(133) ראה ל"ת להאריז"ל ישעי' קכא, ב. ספר הגלגולים
פס"ז. עי"ש.

(134) שהרי בודאי היו נקבים בהתיבה לכניסת אויר, ואם כן,
למה הטרחא לעשות סתימה ובה נקבים, כשדי להבטיח שנענוע
הגלים לא יפילוהו מתוך התיבה ע"י סתימת רוב גג התיבה.
וכפשט הכתוב ("ותפתח ותראהו גו" – שמות ב, ו) שרצתה
לראותו ופתחה חלק התיבה שמנע הראי'.

(135) פרש"י שמות ו, ב.

1 עבדי" 122), שתורה היא בעה"ב על העולם,
2 "בראשית", בשביל התורה ובשביל ישראל 123,
3 ובכח זה יכול הוא להפוך את העולם ולהמשיך שם
4 גילוי אלקות; בהיותו "איש" ("מחציו ולמטה")
5 הרי הוא "נדמה בחומריותו לגופי אה"ע" 124, ולכן
6 הרי הוא כאילו עומד מן הצד, והוא בוחז, "ובחרת
7 בחיים", שכפי שהוא נמצא כ"איש" נעשה הוא
8 "איש האלקים" – "צדי".

9 עפ"ז מובן, שכיון ש"צדי" (שתומ"צ הם הצד
10 שלו) בא (לא כ"נוגע בדבר", אלא) ע"י בחירתו,
11 בהיותו (בחיצוניות) "איש", נשמה בגוף גשמי
12 בעולם – יש בכחו להפוך את העולם ותושבי
13 העולם, שגם הם "יסכימו", לציית להוראות
14 התורה, באופן כזה שזה נקבע אצלם בפנימיות,
15 כיון שזה בערכם, כנ"ל. באופן שע"ז יכולה
16 אלקות להמשיך ולהתגלות בכל העולם, באופן של
17 קביעות.

18 י. ועדיין צריך להבין: האמור לעיל אודות
19 העבודה ד"צדי", להמשיך אלקות בחלק הרשות
20 שבעולם, בטבע העולם שמשם אלקים (שאמנם
21 מעלים על אלקות, אך אינו מנגד) – היות שהעבודה
22 דביור העולם היא ע"י התלבשות בבחי' "איש
23 האלקים", הרי זה מתקבל גם בגדרי העולם; אבל
24 כאשר אומרים שכל העולם צריך להעשות דירה לו
25 יתברך בתחתונים, דירת קבע, מובן שלא יכולה
26 להשאר "פינה" בעולם שמנגדת לאלקות ח"ו (כיון
27 שאז חסר בקביעות ונצחיות דכל הדירה). א"כ כיצד
28 יש בכחנו לפעול גם ב"צד שכנגד", "מקום" שבו כבר
29 הי' ממשול היפך התורה ר"ל?

30 וצריך לומר, שע"י "תפלה למשה איש
31 האלקים" (שנותן כח להמשכת אלקות באופן של
32 קביעות), ה"ז מגיע גם בתחתון שאין תחתון למטה
33 ממנו, ומהפך גם אותו. ויש לומר שענין זה מרומז
34 בכך שמוסיפים ק' ל"צדי", שעושה את המלה
35 "צדיק" – וק' יורד למטה מן השורה 125, וכדלקמן.

36 יא. על הפירוש הנ"ל (ס"ה) שמשה ע"ש "מן
37 המים משיתיהו" מרמז על גילוי שם הוי', שלמעלה
38 מן העולם, עלמא דאתכסיא – נשאלת לכאורה

(122) מלאכי ג, כב.

(123) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(124) תניא פמ"ט.

(125) ראה ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות – קר"ף. וש"נ.

25 יב. עפ"ז יש לומר הרמז במזמור צדי"ק
26 (בהוספת ק' אחרי צד"י):
27 ידוע הפירוש¹⁴⁴ ב"בה"א נברא העולם
28 הזה¹⁴⁵, שהעולם נברא בה"א, שיש לה שלשה
29 קוים, כנגד ג' הדרגות בעולם – בריאה יצירה
30 עשי', מחשבה דיבור ומעשה: הגג ורגל ימיני
31 (המחוברים) הם כנגד מחשבה ודיבור, והרגל
32 השמאלי הנפסק הוא כנגד עשי', שעלי' נאמר "אף
33 עשיתיו"¹⁴⁶, אף המפסיק.
34 כיון ש"עולם על מילואו נברא"¹⁴⁷, מובן
35 שאע"פ שעוה"ז נברא בה"א, שישנו הפסק לפני
36 עולם העשי' (ז.א. העלם והסתר המעלים על
37 חיבורו עם העולמות הגבוהים יותר) – אעפ"כ הרי
38 זה על מילואו, באופן כפי שהקב"ה ברא אותו
39 בשם אלקים, שישנו עולם המעלים על אלקות.
40 והעבודה בעולם היא ב"צד"י¹⁴⁸ – לבחור
41 שתומ"צ יהיו הצד דבנ"י, כנ"ל.
42 לאח"ז ישנה העבודה דק' (דקדושה) –
43 שמגיעים גם במקום (שנעשית ע"י החטא), שמאות

1 משייתיהו" בת פרעה דוקא, והוא גדל בבית פרעה
2 מלך מצרים¹³⁶ – הרי זה נתן כח למשה, שיוכל
3 לשבור אח"כ את הקליפה וע"ז דמצרים, ולהציל את
4 בני' משם.
5 נמצא שבפסוק "תפלה למשה איש האלקים"
6 כלול גם ענין שלישי (נוסף על העבודה ד"איש
7 האלקים" (גילוי אלקות בערך הבריאה), ו"משה"
8 (גילוי שם הוי' שלמעלה מן הבריאה)) העבודה
9 דבידור התחתון שאין תחתון למטה ממנו. וי"ל
10 שענין זה מרומז בענין ד"תפלה למשה"¹³⁷, כמבואר
11 בחסידות¹³⁸ שזוהי תפלת עשיר, הקשורה עם
12 עצמותו ית', שלמעלה מהוי' ואלקים (סובב וממלא)
13 והמחבר שניהם יחד, שבכח העצמות (שלמעלה
14 לגמרי ממציות העולם ומשלילת מציאות העולם)
15 נמשך אלקות בכל העולם ובכל הדרגות שבו, עד
16 בתחתון שאין תחתון למטה ממנו.
17 וכפי שיהי' בשלימות בגאולה האמיתית
18 והשלימה, כאשר "ואת רוח הטומאה אעביר מן
19 הארץ"¹³⁹, ו"לא יהי' שם לא מלחמה כו', ולא יהי'
20 עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד"¹⁴⁰ –
21 הגילוי ד"ויהי נועם ה' אלקינו עלינו", עלמא דאתי
22 איקרי נועם¹⁴¹, תענוג העצמי¹⁴² (עד שנמשך
23 ב"ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו",
24 כסיום המזמור¹⁴³).

– סה"ד שם. שה"ג להחיד"א מע' רמב"ם. וראה גם "פירוש"
לריש הל' יסוה"ת) (וגם ממשיך אח"כ "ואמת הוי' לעולם"),
ל"ידע שיש שם מצוי ראשון", "אמיתת המצאות" (עצמותו ית').
ובסיום ספרו – בהל' משיח, הקשור עם הגילוי ד"נועם" (עלמא
דאתי), בזה גופא – ב' תקופות: שלא יהי' שינוי הטבע כ"א
ביטול שעבוד מלכויות בלבד (גילוי אלקים בגימטריא הטבע),
ובתקופה שני' נסים למעלה מטבע – כנרמז בסיום הספר "כמים
לים מכסים". כמבואר במ"א (הדרן על הרמב"ם (משיחת ש"פ
חיי שרה) שנה זו).

(144) ראה לקו"ת ר"פ בלק (סז, א ואילך). תו"א מג"א צה,
סע"ב ואילך. סה"מ תר"ן ע' רעט ואילך. תרנ"ח ע' ריב. ה"שית
ע' 122. סה"מ קונטרסים ח"א רמא, א ואילך.

(145) מנחות כט, ב.

(146) ישע"י מג, יז.

(147) ראה ב"ר פי"ב, ו. פי"ד, ז. פי"ג, ג.

(148) וי"ל ש"ד"י" (מתיבת "צד"י") הם כנגד אות ה', שהוא
ד' עם י' (רגל השמאלי). וזה בא לאחרי אות צ' שהוא נ' (כפופה)
וי' בימינו, שמרמז על העבודה בקדושה ורשות, דאף שני' ר"ת
נפילה, ה"ז נ' כפופה (שאינה יורדת למטה מן השורה), וזהו
הירידה בשם אלקים, וצורך עלי' לבחי' נ' ר"ת נשיא, עד לגילוי
שער הנ'. ומרומז גם בזה ש"צדי" "הוא מלשון וצודה לי ציד"
(מגן דוד שם), בירור ה"ציד" (המותר) דעולם הזה.
וע"י הירידה נוספת למטה מן השורה, באות ק' (ע"ך פשוטה),
נעשית עלי' שלא בערך, ע"ד משה (ש"מ המים משייתיהו",
ממקום של ע"ז), שבכחו לברר גם למטה מן השורה.

מהבריאה. ע"י "נכנס יין (בגימטריא שבעים) יצא סוד". שזוהו הגילוי
דפנימיות התורה (וע"ד מעשה מרכבה – בפרקים הראשונים דספר
הרמב"ם).

(136) שם י.

(137) היינו שבבחי' משה ב' ענינים: (א) גילוי שם הוי',
עלמא דאתכסיא, אלקות שלמעלה מעולם. (ב) "משה" (הוי') כפי
שהוא בדרגת "תפלה למשה", מלשון תפל ומחובר לעצמותו ית'.
ואולי י"ל שזהו ע"ד הב' דרגות בהוי': (א) בחי' שם הוי', (ב)
כפי שהוא למעלה מכל ענין של שם (ראה ס' הליקוטים
דא"ח צ"צ ערך הוי' בתחלתו. וש"נ).

(138) ד"ה תפלה למשה תר"ס. תשכ"ט.

(139) זכרי' יג, ב.

(140) רמב"ם בסיום וחותם ספרו.

(141) זח"א קצז, ב.

(142) מאמרי אדה"ז תצוה ע' תיא. שע"ת ד"ה אם יהי' נדחך
פכ"א.

(143) ויש לומר שע"ד התוכן דמזמור "תפלה למשה" –
תחלתו וסיומו – הוא גם בספר הרמב"ם* (ששמו משה, וידוע
הפתגם משה ועד משה לא קם כמשה): בתחלת ספרו – "יסוד
היסודות ועמוד החכמות" ר"ת הוי"א** (כמ"ש נכדו) ר' דוד הנגיד

(*) ולהעיר שיום הולדת שלו הוא בערב פסח (סה"ד ד"א תתקכז).
(**) ומהו"ד ד"סוד" (כנגד הוי"ד דשם הוי') נמשך התיבה "י"סוד",
בגימטריא שבעים, כנגד בירור העולם, שבעת ימי הבנין (בחי'
אלקים), וגם שם ממשכים ומגלים אלקות דבחי' סתום (שלמעלה

33 ולכן נקרא דוקא זה "נס גדול", ודוקא זה נעשה
34 ה"התחלת גאולה ונסים" דגאולת מצרים.

35 וענין זה נקבע דוקא בשבת, כיון ששבת קשור
36 עם הגאולה הנצחית – יום שכולו שבת ומנוחה
37 לחיי עולמים (כנ"ל ס"ז), ועסקא דשבתא כפול,
38 שכפל קשור גם הוא עם גאולה; ולכן, בשבת שבה
39 קרה ה"נס גדול" ד"למכה מצרים בבכוריהם" –
40 ה"ז מהפך את כל השבת, שנעשה "שבת הגדול".
41 [ולכן יש בכח שבת זו לברך את חג הפסח, כנ"ל
42 ס"א].

43 ולהוסיף, שבקביעות שנה זו (ובכמה שנים) חל
44 שבת הגדול בשבת פ' צו, "אין צו אלא לשון זירוז
45 מיד ולדורות" 154, שמדגיש עוד יותר את גילוי ענין
46 הנצחיות למטה – בכח זה שהקב"ה מצוה למשה
47 רבינו: "צו את אהרן", וע"י אהרן הרי זה מגיע
48 לכל יהודי (כיון שאהרן הוא אוהב שלום ורודף
49 שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה 155), שיש
50 לו ציווי ונתינת כח בלתי מוגבלת מהקב"ה, הן
51 בהווה (מיד) והן בעתיד (לדורות):

52 "מיד" – אין לו שום הפרעה או אפילו עיכוב
53 מלפעול את הציווי מיד, כיון שהוא מלוּבש בזה
54 לגמרי, עד שזהו חייו, חדור תוך תוכו; ולדורות –
55 ענין זה נמשך, ובאותו אופן – זריזות, גם בדורות
56 הבאים – ל' רבים; וכאשר ישנה חזקה דשלשה
57 דורות (שלו ועוד שני דורות), ה"ז נעשה ענין נצחי
58 לכל הדורות, שכל פעולה שהוא עושה תהי' באופן
59 ד"מעשה ידינו כוננהו" 156.

60 טו. האמור לעיל הוא בהדגשה יתירה בהמצאנו
61 בחודש ניסן דשנה זו "הי' תהא שנת נפלאות
62 אראנו", וכמדובר (גם במכתבים כלליים) אודות
63 הנסים ונפלאות שקרו בשנה זו (בסמיכות לחג
64 הפורים), עד שהנצחון הביא לכך, שהשונא
65 ישחרר, באופן טוב, חלק משבויי־המלחמה וכו',
66 כמדובר בפרטיות לפנ"ז.

67 ובודאי ימשיך הקב"ה להראות נסים ונפלאות,
68 עד – ועיקר – "אראנו נפלאות" בגאולה האמיתית
69 והשלימה,

1 ה' יעשה אות ק', שרגלה השמאלי יורד למטה מן
2 השורה, למטה מהמקום שבו ברא הקב"ה את
3 העולם לכתחילה. והכוונה בזה היא – "אשר ברא
4 אלקים לעשות, לתקן" 149, להיות "שותף להקב"ה
5 במעשה בראשית" 150, ולברר גם מקום זה, כפי
6 שפעל משה (כנ"ל) – שזהו תוכן שלימות העבודה
7 ד"צדיק", שהוא ממשיך מ"צד"י (שתומ"צ הוא
8 הצד שלו) גם בק' 151 למטה מן השורה 152.

9 יג. ע"פ כל הנ"ל מובן מדוע דוקא משה הוא
10 גואלם של ישראל, בגאולת מצרים, וגואל ראשון
11 הוא גואל אחרון – כיון שבהיותו בדרגת "תפלה
12 למשה איש האלקים" יש בכחו להמשיך גאולה –
13 גילוי כח הבלי גבול – בעולם, ולגאול את בני
14 מכל המיצרים וגבולים, עד גם דקליפת וע"ז של
15 מצרים, ובכח זה – גם הגאולה האמיתית
16 והשלימה, ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
17 נפלאות", לא רק נסים המלוּבשים בטבע (אלקים),
18 אלא גם נסים גלויים שלמעלה מדרך הטבע לגמרי,
19 ועד נפלאות,

20 ותהי' זו גאולה שאין אחרי' גלות, באופן שכל
21 העולם כולו יהי' דירה לו יתברך, דירת קבע ונצחי,
22 לעד ולעולמי עולמים.

23 יד. בזה ניתן גם לבאר את תוכן ה"נס גדול"
24 בשבת הגדול, והקשר עם שבת דוקא:

25 דוקא ע"י הנס ד"למכה מצרים בבכוריהם",
26 שהתוקף דלעו"ז עצמו (בכורי מצרים) מכה את
27 מצרים, ארץ מלאה גילולים 153 – הבירור דק'
28 (למטה מן השורה) – נפעל ע"י גילוי הכי נעלה
29 דאלקות, למעלה מהנסים שקרו לבני עצמם (או
30 הנסים שהקב"ה עשה). עד שזה מגלה עוד יותר את
31 הכח הנצחי וכח הבלי גבול דאלקות, שמגיע אפילו
32 במקום זה.

(149) בראשית ב, ג.

(150) ל' חז"ל – שבת קיט, ב.

(151) וע"ד ההוספה בצדיק לגבי פ"א בפסוקי "תהלה לדוד" (שע"פ סדר הא"ב) – "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו": אף שגם ב"פותח גוי" מודגשת הפעולה וההשפעה בעוה"ז (ע"ד באות ה'), שזהו"ע "משביע לכל חי" – הרי ההשפעה היא ביד ימין (ראה יהל אור ע' תקנה); וב"צדיק גוי" מרומזת ההשפעה גם ביד שמאל, למטה מן השורה.

(152) וע"ד משיח אתא לאתבא צדיקא בתיובתא (ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, ב).

(153) פרש"י וארא ט, כט.

(154) תו"כ (הובא בפרש"י עה"פ).

(155) אבות פ"א מ"ב.

(156) ראה מכתב ה' ניסן שנה זו. וש"נ.

והיהדות והפצת המעניות חוצה, וגם – להשפיע
גם על אוה"ע בנוגע לשבע המצוות שלהם¹¹¹, –
ובזה באים לנצל מאורע נוסף להוספה בעבודת
השם:

בהשגחה פרטית, יצאה לאור בימים אלו
החלטה מספר 104 – גימטריא צד"י¹⁶² – מבית
הנבחרים של מדינה זו (באי-הכח של המדינה
כולה), שיש להם הכח דדינא דמלכותא דינא¹⁶³ –
בקשר לקביעת יום עשתי עשר יום¹⁶⁴ לחודש ניסן
דשנה זו כיום מיועד במיוחד לחיזוק חינוך הטוב
וכיו"ב. – יסודות בישוב העולם עבור כל תושבי
המדינה וכל תושבי העולם –

ולעשות זאת עד באופן ד"צדיק", להגיע בחוצה
שאינ חוצה ממנה.

והדגשה מיוחדת בענין שהזמן גרמא¹⁶⁵: סיפוק
כל צרכי החג לאלו הנצרכים לזה – צרכי הסדר
(מצות, ד' כוסות וכו'), וצרכי יום טוב בכלל (בגדי
יום טוב, ומאכלי יום טוב), וכיו"ב.

ויש לעורר אודות ענין נוסף בקשר עם זה:
במקומות שעורכים סדרים ציבוריים וכלליים –
ישנם כמה מקומות שבהם עשו הכנות לערוך רק
סדר אחד (בגלל חסרון כסף וכיו"ב). ונחוץ וכדאי
ביותר, שישתדלו ביותר לעשות את שני הסדרים,
על כל פנים, לחלק את ההוצאות לשני הלילות,
ובודאי – לא יצטרכו להגיע לזה, כיון שהקב"ה
ודאי יברך ויספק לעוסקים בזה את כל המצטרך,
ויותר מזה.

ויהי רצון שכבר תקויים שלימות התפלה דמשה
ודמשה שבכאו"א מישראל – "תפלה למשה איש
האלקים" – "ויהי נועם ה' אלקינו עלינו", "תשרה
שכינה במעשה ידיכם", במעשינו ועבודתינו במשך
זמן הגלות, ותיכף ומיד ממש העיקר – בבית
המקדש השלישי, "מקדש אד' כוננו ידיך".

שמלחמות אלו הם באותו חלק בעולם ("מלך
פרס" עם "מלך ארם") הן מהסימנים שבקרב באה
הגאולה ע"י משיח צדקנו, כדאיאת בילקוט
שמעוני¹⁵⁷, ובלשונו, ש"בני אל תתיראו... הגיע
זמן גאולתכם", ו"מלך המשיח עומד על גג ביהמ"ק
והוא משמיע להם לישראל ואומר, ענוים הגיע זמן
גאולתכם!"

טז. מכל הנ"ל יש לכל יהודי הוראה בעבודת
עצמו:

בעמדנו בשנת נפלאות אראנו, ובזה גופא –
בחו"ש ניסן, ובתוך השבוע דחג הפסח, זמן
חירותנו, ולאור המאורעות והנסים האחרונים –
שגלויים לעיני בשר, לעיני כל העמים –

הרי זה צריך לעורר אצל יהודי עוד יותר רצון
וכחות לעשות את עבודתו באופן דנס, עד נסי נסים
– אין זה מספיק שיתעלה ממצבו שעד עכשיו
בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור, אלא שצריך
להתעלות בזה מעלה מעלה, "ילכו מחיל אל
חיל"¹⁵⁸, עד שמגיע ל"נס גדול" האמיתי הקשור
עם "גדול הוי' ומהולל מאד"¹⁵⁹.

וישנה ע"ז נתינת כח מיוחדת ממזמור צדי"ק,
"תפלה למשה איש האלקים", "ויהי נועם ה'
אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה
ידינו כוננהו" – ש"תשרה שכינה במעשה ידי",

ומשה נותן כח לכל יהודי – בפרט ע"י בחי'
משה שבו (המשפיעה על עבודתו בפועל) – שיהגלה
בעצמו את ה"צדיק" שבו, "ועמך כולם
צדיקים"¹⁶⁰, כפי שהוא קשור עם "צדיק ה' בכל
דרכיו"¹⁶¹, ועי"ז – לעשות בשלימות את עבודתו
של "צדיק", להתמסר כל כולו לצד זה של תורה,
באופן שזה נעשה "צדי" לגמרי (באופן שאין שום
מקום לקס"ד של צד נוסף), הן בנוגע לעצמו, והן
בנוגע להשפעה על יהודים אחרים, בהפצת התורה

(162) והרי כל דבר הוא בהשגחה פרטית. – ולהעיר מהנהגת
גדול א' שהי' לומד הוראה אפילו ממספר הרכבת שבה הי' נוסע!
(163) גיטין י, ב. וש"נ.
(164) לשון הכתוב – נשא ז, עב.
(165) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ריש הל' פסח סתכ"ט ס"ה.

(157) ישעי' רמז תצט.
(158) לשון הכתוב – תהלים פד, ח.
(159) תהלים מח, ב.
(160) ישעי' ס, כא.
(161) תהלים קמה, יז.

לקוטי שיחות פרשת מצורע כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

ב.

רש"י אינו חוזר בדיוק על אותו פירוש

- 17 לכאורה, ניתן היה לענות בפשטות: בפרשת צו
- 18 אומר רש"י בתחילה⁸, ש"כל הענין הזה דפרשת
- 19 המילואים פירשתי בואתה תצוה", ולכן אין הוא צריך
- 20 לחזור על פירוש המילה "תנוך", המפורשת בפרשת
- 21 תצוה, באותו ענין. ואילו בפרשתנו, מובאת המילה
- 22 בענין אחר לגמרי.
- 23 אך עדיין אין זה מובן, כי מדברי רש"י כאן מובן,
- 24 שאין בכוונתו רק לחזור על אותו פירוש של המילה
- 25 "תנוך" כבפרשת תצוה, כי:
- 26 נוסף לקשיים המתעוררים: (א) מדוע צריך רש"י
- 27 בכלל לחזור על פירוש של מילה שכבר הוסברה? (ב)
- 28 אם בכל זאת יש צורך בחזרה⁹ – די היה בפירוש
- 29 בקיצור¹⁰ "גדר אמצעי שבאוזן" – בדומה למילה
- 30 "בוהן" המופיעה אחר-כך בפסוק, אשר בפרשת תצוה
- 31 הוא מפרש "הגודל בפרק האמצעי", ואילו בפרשתנו
- 32 הוא אומר בקיצור "גודל".

א.

פירושי רש"י למילה "תנוך"

- 1 מן הפסוק¹ "ולקח הכהן מדם האשם ונתן על תנוך
- 2 אוזן המטהר...", מצטט רש"י את המילה "תנוך"
- 3 ומפרש "גדר אמצעי שבאוזן, ולשון תנוך לא נודע לי,
- 4 והפותרים קורים לו טנדרוס"².
- 5 צריך להבין: אמנם, המילה "תנוך" אינה נפוצה
- 6 כל-כך בתורה³, אבל היא כבר מוזכרת לפנינו בחומש,
- 7 בפרשת צו⁴, ואף לפני-כן, בפרשת תצוה⁵. יתר-על-כן:
- 8 בפרשת תצוה מפרש רש"י את המילה, ואומר: "תנוך,
- 9 הוא הסחוס האמצעי⁶ שבתוך האוזן שקורין טנדרוס"⁷.
- 10 ואם כך, אם רש"י כבר פירש לפנינו את המילה
- 11 "תנוך", מדוע הוא חוזר על כך?
- 12 וממה-נפשך: אם ישנה סיבה, מדוע אין רש"י
- 13 מסתפק בפירושו בפרשת תצוה, והוא צריך לחזור על
- 14 כך כאשר התורה אומרת שוב את המילה "תנוך", הרי
- 15 צריך היה רש"י לפרש מילה זו שוב בפעם הקודמת
- 16 שהיא מופיעה, בפרשת צו?

כפרש"י בכורות באל"י רכה – ע"ד מ"ש הרי"א האמליר (נרפס ב"גידיל תורה" נ"י. תשרי תשל"ח ע' לו. וראה שם ע' מב תשובת הרה"ל). אבל בשר"ת הצ"צ שם מוכח לא כן בט"ז. וראה לקמן הערה 13. 39. ואכ"מ.

(3) ראה ראב"ע תצוה שם "אין לו ריע".

(4) ח, כג. כד.

(5) כט, כ.

(6) כ"ה בדפוס א' וב' ובכו"כ כת"י רש"י. ומזה משמע כנ"ל בתויו"ט וצ"צ שכל העליונה נק' "סחוס". ובדפוסים אחרים "הוא הסחוס גדר האמצעי".

(7) כ"ה ברוב הדפוסים ובדפוס ב'. וכ"ה בפרשתנו בדפוס ב' (טינרוס), ובדפוס ראשון הוא כבפרשתנו "טינדרוס". ויש גורסים בפרש"י תצוה ופרשתנו "טנדרין". וכ"ה בפרש"י בכורות לו, א ד"ה הסחוס. וברע"ב שם "טנדריס". וברגמ"ה בכורות שם כבפרשתנו "טנדרוס".

(8) ח, ה.

(9) כיון שהוא לשון בלתי רגיל ויתכן ש(הבן חמש למקרא) לא יזכור מה שפירש בספר חומש שלפנ"ז.

(10) וכמו שמצינו כמ"פ בפירוש רש"י שחוזר ומפרש פירושו בקיצור פעם ב' מה שכבר פירש לפניו (בחומש) באריכות יותר. וכ"ה בנדר"ד שבתחלת פירושו מקצר לגבי פי' בפ' תצוה שכתב שם "הוא הסחוס האמצעי שבתוך האוזן". ובפרשתנו רק "גדר אמצעי שבאוזן". אבל כאן בהמשך פירושו מוסיף ומשנה כדלקמן בפנים.

(1) פרשתנו יד, יד.

(2) מפשטות לשון רש"י משמע שכוונתו להגדר שבאמצע האוזן בפני נקב האוזן כמ"ש בפרשה לטור י"ד סי' שט סק"ד. ט"ז שם סק"ד. וכן מוכח מלשון רש"י בפ' תצוה (שהובא לקמן בפנים) "שבתוך האוזן". ולפי"ז הוא דלא* כת"א כאן (יד. יז. כה. כח) "רום אודנא" (וכן תרגם עה"פ בפ' תצוה ופ' צו דלקמן בפנים. ועד"ז הוא במכילתא דרשב"י משפטים כא, ו: בגבוה שבאוזן), כ"א כתיב"ע כאן (ופ' תצוה וצו שם)**. ולהעיר משו"ת צ"צ חיו"ד סי' רכט (ראה שם מתויו"ט ולחם חמורות רפ"ו דבכורות) דמוכח מפרש"י בש"ס דגובה של אוזן נק' סחוס (הל' שהובא ברש"י גם בפ' תצוה שם), ומשמע גם מפרש"י (בכורות מ, ב) דעליונה של אוזן כולו נק' תנוך, ועפ"ז יש לפרש ל' "תנוך" ו"גדר האמצעי שבאוזן", גם לפי הת"א עיי"ש בארוכה*** – ולכאורה בפירוש המלה ובמציאות אין לחלק בין פירוש רש"י עה"ת לפרש"י על הש"ס. אבל י"ל דמכיון שמפורש במשנה (שם לו, א) לענין מום "מן החסחוס אבל לא מן העור" (אלי' רכה של אוזן – פרש"י שם), משמע שחסחוס – "תנוך האוזן" (פרש"י שם) כולל כל העליונה כהתויו"ט וכי. כי לשון חסחוס ותנוך אפשר לפרש גם על העליונה, אבל פי' "תנוך" ו"חסוס" מצ"ע לפרש"י הוא גדר האמצעי ממש כפרשה וט"ו שם. אבל לפ"ז צ"ל שמ"ש הט"ז שם הוא רק בפ' לשון תנוך (בפרש"י) ולהלכה ס"ל שנפגמה בחסרון מן התנוך (שבשו"ע שם) הוא כל העליונה (הקשה) של האוזן, שהרי מפרש סיום לשון השו"ע ולא העור שבשפת האוזן

(*) ולא כדעת הגאון (שהובא בראב"ע תצוה כט. כ) "הרץ הדבק בעגול האוזן". וברד"ק (בספר השרשים ע' תנך) הרץ אשר בקצה האוזן. ועד"ז בש"ך עה"ת בפ' צו. וראה פי' ז"ר (הובא לקמן הערה 26).

(**) עה"פ כאן (וכן בפסוק כה. כח דלקמן) תרגם: על גדירא מיצעא דאודנא. בפסוק יז: על חסחוס דאודנא. וכן תרגם בתצוה כט. כ. בצו לו, כג: על חסחוס אודנא דאהרן דהוא גדירא דמצינא ובפסוק כד שם: גדירא מיצעא.

(***) ולהעיר ממדרש לקח טוב עה"פ כאן: זה גדר האמצעי הקרוב לגבוה של אוזן. ובמדרש הגדול תצוה שם: זה רום של אוזן שהוא גדר האמצעי.

בביטוי "בלעז"¹⁴, גם אז קשה להבין מדוע הוא
משתמש בתואר כל-כך נדיר – "הפותרים"¹⁵, ולא
בביטויים רגילים יותר: "המפרשים", "המחברים"
וכדומה, בדומה¹⁶ ללשון רש"י: מנחם בן סרוק פירשו,
חיברו וכדומה.

ד.

כוונת רש"י לשלול את הסבר "תורת כהנים"

ההסבר לכל זה הוא:
באומרו "ולשון תנך לא נודע לי" מתכוון רש"י
לשלול, לפי פשוטו של מקרא, את הפירוש המובא
ב"תורת כהנים" כאן, שממנו מובן בפשטות הקשר
המשמעותי בין "תנך" לבין "גדר האמצעי", כדלהלן
בסעיף ה'. רש"י שולל פירוש זה במילים "ולשון תנך
לא נודע לי", כי אין הוא מתאים לפי פשוטו של
מקרא.

אמנם, בדרך כלל אין רש"י שולל פירושים, אלא
מפרש מיד את הפירוש לפי פשוטו של מקרא, בלי
התחשבות בהתאמת הפירוש להלכה ולחלקים אחרים
בתורה. אך כאן צריך לשלול את הפירוש של "תורת
כהנים", כי פירושים רבים של רש"י בפרשתו,
ובחומש "ויקרא" בכלל לקוחים מ"תורת כהנים", כפי
שמציין רש"י עצמו בחלק מהם. יתר-על-כן – בפסוק
הקודם מצטט רש"י התחלה של פירוש מ"תורת
כהנים", ואומר "וכן" בתורת כהנים¹⁷, וכוונתו
שיענינו בהמשך הפירוש ב"תורת כהנים".

יתכן, איפוא, שכאשר יראו שפירושו של רש"י
"גדר אמצעי שבאוזן" לקוח מ"תורת כהנים", יחשבו
רש"י מקבל גם את ההסבר של "תורת כהנים" לגבי

הרי פירוש רש"י כאן מוסיף ומשנה לעומת פירושו
שבפרשת תצוה. הוא מוסיף (א) "ולשון תנך לא נודע
לי", (ב) "הפותרים קורים לו". ולפיכך הכרחי לומר,
שרש"י מתכוון לפרש כאן משהו חדש לגבי "תנך",
הקשור דוקא לפרשתו.

ג.

שאלות נוספות על פירוש רש"י

כמו-כן יש להבין:
(א) מהי כוונת רש"י במילים "לשון תנך לא נודע
לי": אם כוונתו היא שבביטוי "תנך" אין שום
משמעות מיוחדת שבגללה זה "גדר אמצעי שבאוזן",
הרי ישנם שמות רבים בתורה שאין בהם שום קשר בין
משמעות השם לבין הדבר שאותו הוא מכנה, ואפילו
בפסוק זה עצמו: את המילה "בוהן" מסביר רש"י
"גודל", ואינו אומר "לשון בוהן לא נודע לי", למרות
שאין הוא מציין קשר משמעותי בין "בוהן" לבין
"גודל".

(ב) מדוע הוא אומר "לא נודע לי", שזהו ביטוי
שאינו נפוץ אצל רש"י, ואינו אומר כבמקומות אחרים,
"לא ידעתי" וכדומה?

(ג) באומרו "הפותרים קורים לו טנדרוס" נראה
בפשטות, שרש"י מתכוון¹¹ לכך שזהו ה"לעז"¹² של
"תנך", ואם כך, צריך היה רש"י לומר, כדרכו, ובלעז
קורין לו טנדרוס" (או: "טנדרוס בלעז")¹³!

[קשה לומר שבדיוק את הלעז של מילה זו לא ידע
רש"י בעצמו, והוא נזקק לעזרת ה"פותרים" בכך].

(ד) גם אם נמצא הסבר לכך שרש"י אינו משתמש

בפרש"י תצוה מפורש (לכל הדפוסים) "שבתוך האוזן" ואין מקום לטעות.
ולהעיר מלשון אדה"ז בשו"ע סוף הל' מכירת חמץ שלאחרי הל' פסח.
ואכ"מ. וראה לקמן הערה 39.

(14) ראה גם פרש"י בראשית א, כז. נח יא, ג. ויצא ל, לו. ועוד. וראה
הערה 11. ובתחלת הערה שלפני.

(15) הלשון "פתרון" וכיו"ב נמצא כבר בפרש"י לפני, ראה לדוגמא:
בא יוד, כא. יתרו כ, ח. משפטים כא, יג. שם כג, ב. תרומה כה, יב. שם,
מ. שם כז, ד. אבל ברוב מהגיל פ"י "פתרון" היינו פירוש וביאור המקרא
או התיבה שאינו מפורש בכתוב, משא"כ בנדר"ד.

(16) לך טו, ב. ויצא ל, ח. שם, מא. ובכ"מ.

(17) ובדפוס ב' "כדאיתא בתו"כ".

(11) בספר הזכרון בפרש"י כאן "אומרו והפותרים קורין לו טנדרוס
לא ידעתי אם היא ארמית או עברית, ולכן לא נודע לי לשון תנך לדעת
הפותרים".

(12) ברע"ב בכורות שם "בלעז". וברגמ"ה שם "שלוועזים טנדרוס".
וראה ס' השרשים לרד"ק שם.

(13) זה שכתב רש"י "קורין לו" (וכן בפ' תצוה: שקורין טנדרוס) ולא
כתב טנדרוס בלעז, כדרכו בכ"מ – לכאורה אפשר לומר שהוא בכדי
שנדע בדיוק מקומו באוזן כי בלשון "הסחוס" מצ"ע וגם בלשון "גדר)
אמצעי שבאוזן" אפשר לפרש שכולל כל חלק הקשה שבאוזן* כפי
התירו"ט והצ"צ בפירוש רש"י על הש"ס (כנ"ל הערה 2, 6). אבל (נוסף
על הנ"ל בהערה 2 הרי): א) גם במשנה בש"ס בכורות לו, א ד"ה
הסחוס (שבו מפרשים דעת רש"י כנ"ל) כתב "שקורין טנדרין". (ב)

(* לכאורה משמע גם כן בפיה"מ להרמב"ם נגעים פי"ד מ"ט (וראה פיה"מ הוצאת הרב קאפאח). ועפ"ש שם בצ"צ פי' "גדר אמצעי שבאוזן" י"ל שכן ס"ל להרמב"ם גם
בפי"ו מהל' ביאת המקדש ה"ב. ובריש פי"ה מהל' מחוסרי כפרה. ולא כמש"כ בתויו"ט בכורות שם. ועפ"י מתורצת קושייתו על הכס"מ בהל' ביאת מקדש שם (ועד"ז
כתב בשו"ת מלבוש יו"ט י"ד. סי' יד). אבל כנראה שהצ"צ ס"ל כדעת התויו"ט בהרמב"ם. וכדמוכח גם מזה שהשואל לחצ"צ (נדפס ב"גדיל תורה" (תנ"ל הערה 2)
ע"ז כו ואילך. וראה שם ע"ז (מב) כתב ע"ד הנ"ל בדברי הרמב"ם. והצ"צ תפס דברי התויו"ט ולחם חמודות.

השמטת ה"אלף" כאן, והשמטת ה"תי"ו" שם, 25
היא, כדלעיל, כבמילים אחרות בלשון הקודש. 26

— מוצאים במילים רבות בתנ"ך, שמוסיפים 27
לאותיות השורש "אלף" או "תי"ו", וזה שם עצם, 28
כגון המילה אנך (לפי פירוש רש"י²⁷), ובמילה 29
"ובתבונה", אשר אותה מפרש רש"י "מבין דבר..."²⁸, 30
ועוד מילים רבות. 31

וכיון ש"תנוך" כולל את שתי המשמעויות — "תוך" 32
ו"נוך" — יוצא, שבכך מתכוונת התורה ל"גדר 33
אמצעי"²⁹. 34

כדי לשלול את הטעות, שפירוש זה מתאים גם לפי 35
הפשוט, מדגיש רש"י "ולשון תנוך לא נודע ליי". 36
וזאת, במיוחד כיון שכבר לפנינו למדנו בפירוש 37
רש"י³⁰, ש"האנפה היא דיה רגזית". כלומר, "אנפה" 38
(עם "נו"ן") היא מלשון כעס ורגז, כמילה "אף". 39

ומכך מובן, שגם בדרך פשוטו של מקרא, בפירושו 40
של רש"י, יש מילים הכתובות לפעמים עם אות 41
מסוימת, ולפעמים בלעדיה. 42

ו.

לפי פשוטו של מקרא "תנוך" אינו מלשון "תוך" ו"אנך"

הסיבה לכך שרש"י אינו מקבל פירוש זה היא: 43
רש"י סובר, שמילה הכתובה לפעמים עם "נו"ן" 44
ולפעמים בלי "נו"ן", יש לכל אחת מן המילים פירוש 45
אחר³¹, לפי פשוטו של מקרא. 46

1 הקשר שבין "תנוך" לבין "גדר אמצעי". לפיכך הוא
2 מדגיש "ולשון תנוך לא נודע ליי".

3 לפי זה נפתרות שתי הקושיות: (א) שימוש רש"י
4 בביטוי "ולשון תנוך לא נודע ליי", (ב) העובדה שרש"י
5 אינו אומר זאת בפרשת תצוה:

6 רש"י אינו יכול לומר "ולשון תנוך לא ידעתי", כי הוא
7 אכן יודע את פירוש "תורת כהנים" ל"לשון תנוך". אבל
8 בפירוש זה "לא נודע": הוא אינו מוכר¹⁸ ומקובל אצלי
9 "לי", אשר לא באתי לפרש אלא פשוטו של מקרא¹⁹.

10 לפיכך אומר רש"י דברים אלה בפרשתנו, ולא
11 בפרשת תצוה, כי בדרך כלל אין רש"י נוהג לשלול
12 פירושים, ורק בפרשתנו יש סיבה מיוחדת לעשות זאת,
13 ובנוסף לכך, בדברי חז"ל על הפסוק בפרשת תצוה אין
14 הסבר ל"לשון תנוך"²⁰.

ה.

ההסבר של "תורת כהנים"

15 ב"תורת כהנים" כאן נאמר: "יכול על תוך ודאי,
16 תלמוד-לומר על נוך. אי על נוך — יכול על גובה של
17 אוזן²¹, תלמוד-לומר תוך נוך. הא כיצד? זה גדר אמצעי".

18 המפרשים²² מסבירים, שכוונת ה"תורת כהנים"
19 היא, ש"תנוך" אינו סתם שם ל"גדר אמצעי", אלא
20 הוא: (א) מלשון "תוך" בפנים. ותוספת האות "נו"ן"
21 היא כבמילים רבות אחרות בלשון הקודש, הכתובות
22 לפעמים עם "נו"ן" ולפעמים ללא "נו"ן"²³. (ב) מלשון
23 "נוך" — "חומת אנך"²⁴ — במשמעות של רום²⁵
24 וגובה²⁶.

(18) ע"ד ולא נודע כי באו אל קרבנה (מקץ מא, כא).

(19) והא דבכמה מקומות כותב רש"י "לא ידעתי" וכיו"ב. אף שגם
שם יש מדרשי רז"ל — ראה לקו"ש ח"ה ע' 1 הערה 2 וש"נ — הוא לפי:
(א) שבכלל אין דרך פרש"י לשלול דרז"ל, כדלקמן בפנים. (ב) גם בדרז"ל
על אתר כתוב וכיו"ב אינו צריך לשלול באם מובנת השלילה בפשטות
(כי אינו ע"ד הפשט כלל).

(20) וגם בפ' צו (שם ח, כג-כד) אף שמפרש בתו"כ שם "זה גדר
האמצעי" אינו מפרש השייכות לתיבת "תנוך" כבפרשתנו.

(21) כ"ה בתו"כ הנדפסים עם פ' הקרבן אהרן; עם פ' רבינו הלל:
עם פ' המלבי"ם. וכן הובא בר"ש ותויו"ט נגעים פי"ד מ"ט. וכ"ה בתו"כ
ע"פ כת"י רומי מנוקד (יכול על תוך ודאי). אבל בתו"כ הנדפס עם פ'
הראב"ד: ת"ל על תנוך, אי על תנוך יכול על גובה. ובזית רענן גרס
(בילקוט): על תנוך ודאי כו' ת"ל אוזן אי על אוזן וכו'. וכן הועתק בפי'
רבינו הלל: יכול על תנוך ודאי. וראה שם בחילופי נוסחאות בפ' ר"ה.
(22) ראה מלבי"ם כאן. וראה ראב"ד וקרבן אהרן בפירושם לתו"כ.
תויו"ט נגעים פי"ד מ"ט.

(23) כמו האנפה — ראה לקמן בפנים.

(24) עמוס ז, ז.

(25) ראה לעיל הערה 2 שכן תרגם אונקלוס תיבת תנוך "רום אודנא".

(26) וצ"ע במ"ש בקרבן אהרן כאן "לא ידעתי פ' מלת נוך האין
מורה על החצון". ובראב"ד לתו"כ כאן "ישמא מוציא אותו מלשון נאספו
עלי נכים שפירושו אנשים קשים מאד וכן הגבוה של האוזן הוא הקשה
שבאוזן". ובפי' זית רענן לילקוט שם פ' "על תנוך ודאי": פ' הרכה
שהוא למטה באוזן. ובפי' רבינו הלל: דהיינו מקום תחתון שבאוזן
דמשמע תחת נוך. וראה שם בחילופי נוסחאות.

(27) ח"ש כה, ג.

(28) תשא לא, ג.

(29) וכ"ה בת"י דלעיל הערה 2.

(30) שמיני יא, יט.

(31) מפירוש הראב"ד וקרבן אהרן ותויו"ט ועוד (וכ"ה במלבי"ם) שם
משמע שמפרשים שלדעת התו"כ תיבת "תנוך" היא מלה מורכבת
מ"תנוך" ו"נוך". ולפי' לפי "תוך" אינם משתמשים בהנוך*. ולהעיר

(*) ועפ"ז צ"ע במלבי"ם שם שמפרש שבהוראה זו "תוך". תנוך שבאמצע להקטין התוך כו' — דלכאורה לפי' תיבת "תוך" שבהתייבה, הוא רק "תוך". אשר לכן הוצרך
לצרף ב' התיבות בתו"כ.

21 "בדיל" למדידת יושרה של חומה³⁶, והקשר שבין
22 "בדיל" זה לבין "גובה" ו"רום" הוא רק בכך שמניחים
23 את ה"בדיל" לגובה החומה³⁷.
24 לפיכך אי אפשר לומר בפשטות, שהמשמעות של
25 "על תנוך" היא "על גובה" – בעקבות הדמיון שבין
26 "תנוך" לבין "אנך" – כי המילה "אנך" בעצמה איננה
27 "גובה", ובמיוחד כאשר האותיות "תנוך" אינן כמו³⁸
28 האותיות "אנך", כדלעיל³⁹.

ז.

הסבר דברי "הפותרים"

29 לפי כל האמור, מובנים גם דברי רש"י "הפותרים
30 קורים לו סנדרוס", שלא כדבריו בפרשת תצוה
31 "שקורין סנדוס".

32 ענינים של ה"פותרים" הוא בדומה לענין פתרון
33 חלום, כפי שמסופר לפנינו⁴⁰, בחומש בראשית, ששר
34 המשקים ראה בחלום "שלשה שריגים", ויוסף פתר לו
35 שהכוונה היא ל"שלשת ימים"⁴¹. וכך גם לגבי חלום
36 פרעה על "שבע פרות..." שיוסף פתר שהן "שבע
37 שנים"⁴². כלומר, בחלום לא ראו "ימים" או "שנים",
38 ובכל זאת יוסף פתר, גילה והראה את כוונת החלום,

1 ההכרח לכך הוא: על "וברוח אפיק"³² מפרש רש"י
2 "היוצא משני נחיריים של אף. דיבר הכתוב כביכול
3 בשכינה דוגמת מלך בשר ודם, כדי להשמיע אוזן
4 הבריות כפי ההווה שיוכלו להבין דבר, שאדם כועס
5 יוצא רוח מנחיריו, וכן עלה עשן באפו, וכן ומרוח אפו
6 יכלו, וזהו שאמר למען שמי אאריך אפי, שזעפו נחה
7 נשימתו ארוכה, וכשהוא כועס נשימתו קצרה... וכל אף
8 וחרון שבמקרא אני אומר כן..."³³.

9 מזה מובן, שלמרות שהמילה "אף" יכולה להיות
10 בעלת משמעות של רוגז וכעס, כאנפה, הרי זה ברור
11 רק כאשר היא כתובה ביחד עם המילים "רוח" "עשן"
12 "אאריך" (נשימות³⁴) וכדומה, אבל משמעות המילה
13 "אף" כשלעצמה איננה כעס ורוגז, אלא האיבר אף
14 כפשוטו³⁵.

15 לכן אי אפשר להסביר בפשוטו של מקרא,
16 ש"תנוך" הוא מלשון "תוך".

17 רש"י אינו מקבל שהמילה "תנוך" היא מלשון
18 "נוך" – רום וגובה, כ"חומת אנך", כי בנוסף לשינויים
19 שבאותיות "אלף" ו"תיו", כדלעיל, הרי המילה
20 "אנך" כשלעצמה, אינה מלשון "רום", אלא זהו

(37) ובפרט לפרש"י ח"ש (שם) (אבל הוא בחצאי רבע) שכתב
"חומת אנך שהוא מן ננה רגלים". וראה ראב"ד לתו"כ פ' צו שם.

(38) בפרש"י ח"ש שם שבתיתת אנך האלף היא הוספה, ובפרש"י
שמות ג, ב שלפעמים מוסיפים תיו. ועפ"י י"ל לכאורה בתיבת "תנוך"
שיש בזה השורש "נכה" שבאנך. אבל (נוסף ע"ז שמצד פרש"י ח"ש שם
אין לפרש ככתוב – נוך, גובה***, כבהערה שלפני, הרי) הוספת
התיו המבואר ברש"י שמות שם היא להורות על ענין הדביקות – ראה
דקדוקי רש"י (באר רחובות) – שאינו שייך בנדר"ד.

(39) ע"פ פי' הצ"צ (הנ"ל הערה 2) בגדר האמצעי שבאזון – אולי
י"ל מענינים מופלאים ע"ד ההלכה בפרש"י עה"ת: שזה שמוסיף "ולשון
תנוך לא נודע לי" כוונתו לא רק לשלול הפי' שכתוב, כפי' לשון "תנוך"
כ"א שנפק"מ גם להלכה: הלשון "גדר אמצעי שבאזון" מצ"ע יש לפרש
שקאי על כל העליונה של אוזן שקשה כ"סחוס" ו"נק" גדר האמצעי כיון
שיש לו דבר מקיף למטה בחלק גדול מן האזון, ועוד דגם שם בעליונית
האזון יש קצת עור רך קצת ע"ג הקשה" (צ"צ שם. וראה לעיל שוה"ג
להערה 13 שגם ברמב"ם בפיה"מ משמע כן וגם שם מפרש "והוא אמרם
תנוך אוזן זה גדר האמצעי"), משא"כ לפי' התו"כ בתיבת "תנוך" –
"תוך" "נוך" – מוכרח לומר שהוא גדר האמצעי בפני נקב האזון כפי'
הראב"ד לתו"כ. וק"א שם***.

(40) וישב מ, יב.

(41) מקץ מא, כו.

שכמה סוגים בפי' כאלה: א) בנדר"ד שתיבה אחת מורכבת מב' תיבות
ופי' תיבה זו יוצא מב' התיבות: ב) "אפאיהם" (האזינו לב, כו) וכיו"ב
שרש"י כותב: ואונקלוס תרגם כו' תיבה זו לג' תיבות אמרתי אף אי הם
– שכל האותיות ישנם בהתיבה והפי' רק מפרידם לג' תיבות, משא"כ
בנדר"ד ש"ה"ן" משמש לב' התיבות (תוך נוך, ג) "שמים" שפירש"י
(בראשית א, ח) "שא מים.. אש מים שערבן כו" – שציקר ההוספה היא
אות אלף "שא מים אש ומים", ש"יש לנו תיבות הרבה חסרות אלף"
לפי שאין הכרת האלף נכרת" (פרש"י בא י, כא). וראה מפרשי רש"י
שם (רא"ם, לבוש, דקדוקי רש"י, משכיל לדוד. ועוד). ד) פרש"י שם "שם
מים" – דמפרשים המ' לפנינו וגם לאחריו (וראה משכיל לדוד שם),
משא"כ בנדר"ד שמפרשים התיבות "וך" ששייכות (גם) לה"תיו" אף
שהנו"ן מופסק. ועוד.

(32) בשלח טו, ח.

(33) וראה פרש"י וירא יח, כג.

(34) שהרי אי אפשר להאריך האף עצמו.

(35) בפרש"י לך (יז, יא) "ונמלתם כמו ומלתם והנחן בו יתירה ליסוד
הנופל בו לפרקים כגון נ' של נוסף ונ' של נושא כו" – ה"ז נון יתירה
כיסוד נופל בתחלת התיבה** ולא באמצע התיבה. וזוהו שלא פירש רש"י
בבשלח שם שאף הוא משרש אנך (כהרד"ק בספר השרשים שלו) מוכח
שלא ס"ל כן. ועד"ז מובן בנדר"ד.

(36) ראה פרש"י ומצודות (ועוד) עמוס שם.

(*) בספר זכרון לרש"י שם כתב דהנוסחאות שכתוב בהם שם מים במ"ם נ"ל שאינן נכונות (כי הוא דעת ר"י ב"ח כו). וליתא ברש"י תת"י ה"א קלא. קמה (הר מולח).
ובדפוס שני איתא רק "שמים אש ומים שערבן כו". אבל ברוב הדפוסים ומפרשי רש"י איתא. וכן משמע ברמב"ן באן.
(**) וגם שם י"ל שהכרחו הוא כיון שהוא לשון ציווי ותפעל לא יבוא בציווי (וראה דקדוקי רש"י (מירא דכ"א) שם).
(***) אלא ש"ל שנו"פ פרש"י נון הוא כמו נכה, וגם מצד זה שייך לגדר האמצעי שבאזון. ע"ד פי' הב' בראב"ד לתו"כ צו שם.
(****) כ"כ בצ"צ שם בפי' הק"א ובשו"ת מלבושי יו"ט שם תפס בא"א בק"א ומפרש דברי התו"כ ע"ד תנ"ל ברש"י. וזע"ג.

30 "הסתלקות אור החכמה, כי מצורע חשוב כמת וכתוב
31 ימותו ולא בחכמה". בחסידות⁴⁶ מוסבר ענין זה בהרחבה
32 לגבי עבודת האדם: "מוחין דאימא" – הדרגה של
33 "בינה", התבוננות בגדלות הבורא, מעוררים אצל האדם
34 אהבה מדרגת "רצוא", רצון לצאת ממציאותו העצמית
35 ולהכלל באלקות.

36 "מוחין דאבא", דרגת ה"חכמה", הנעלית מבינה,
37 גורמים להתבטלות מוחלטת כלפי אלקות, עבודה מסוג
38 של "שוב" שאינה כלות הנפש, אלא התבטלות על-ידי
39 התעסקות בתורה ובמצוות למטה.

40 "נגעים" נגרמים עקב "הסתלקות אור החכמה":
41 כאשר חסרה ההתבטלות המוחלטת של החכמה, ועקב
42 זאת חסרה הורדת ה"רצוא" וכלות הנפש לדרגת
43 "שוב" – לימוד התורה וקיום המצוות, אז יכולה דרגת
44 ה"רצוא" (הנובעת מהתבוננות של "מוחין דאימא"
45 בלבד) לאפשר "יניקה לחיצונים" (=השפעת כוחות
46 לצד החיצוני) כפי שההתלהבות בתפילה בלבד יכולה
47 להביא לידי הרגשת ישות עצמית וכדומה, ועד לידי
48 התלהבות בלתי רצויה⁴⁷.

49 לפיכך תיקון הנגעים ורפואתם נעשים על-ידי
50 הכהן, שהוא מוריד למטה את אור החכמה, וכך
51 נטהרים הנגעים ונרחיקת יניקת החיצונים, כמוסבר
52 בהרחבה בחסידות.

י.

הסיבה לנגעים - הסתלקות החכמה

53 בטהרה על-ידי הכהן ישנם שני פרטים⁴⁸: "והובא
54 אל הכהן" ו"ויצא הכהן אל מחוץ למחנה". כדי לתקן
55 את הנגעים אין להסתפק בהורדת השפע של אור
56 החכמה בלבד ("ויצא הכהן..."), אלא יש צורך לפני-כן
57 ב"והובא אל הכהן" – התיקון ב(מקור⁴⁹ הנגעים,
58 ב) "רצוא" וכלות הנפש. דבר שנעשה באמצעות "מוחין
59 דאימא" (בינה), והתאמתם אל ה"שוב", על-ידי הכהן
60 – חכמה. וביחד עם תיקון ה"רצוא" מתאפשר אחר-כך
61 "ויצא הכהן..." – הורדת והבאת אור החכמה אל

1 שהכוונה היא לשלשה ימים ולשבע שנים. כלומר,
2 "פותרים" מוצאים צד שווה בין שני דברים שאינם
3 זהים.

4 לפיכך, לאחר שרש"י אומר "ולשון תנוך לא נודע
5 לי" – שלפי פשוטו של מקרא אין מתאימה ההשוואה
6 של "תנוך" ל"תוך" ו"נוך" – הוא ממשיך ואומר,
7 ש"והפותרים קורים לו טנדרוס":

8 אלה ה"פותרים" ומשווים בין שפות⁴², שלפי דרך
9 פירושה יש הסבר ל"לשון תנוך" מפני הדמיון של "תנוך"
10 ל"תוך" ו"נוך", אומרים, שזוהי הסיבה לכך שה"לעז"
11 של "תנוך" הוא "טנדרוס", כי שתי המילים הללו
12 "דומות" בצליליהן – במילה "טנדרוס" יש צליל של
13 "תי"ו", "נו"ן" ו"וא"ו", בדומה למילה "תנוך" – ולכן
14 ה"פתרון" של המילה "תנוך" ב"לעז" הוא "טנדרוס".

ח.

הדמיון בין מילים בלה"ק לשפות אחרות

15 לכאורה, כיצד ייתכן בפשוטו של מקרא, שמילה
16 ב"לעז" בתקופת רש"י, תהיה בעלת שורש זהה כשל
17 מילה בלשון הקודש, מילה בחומש?!

18 – הרי אנו מוצאים יותר מזה בפירוש רש"י בפרשת
19 דברים⁴³: על "צידונים יקראו לחרמון שריון והאמורי
20 יקראו לו שניר" אומר רש"י "הוא שלג בלשון אשכנז
21 ובלשון כנען". כלומר, המילה "שלג" בלשון אשכנז
22 ובלשון כנען בתקופת רש"י היא כבשפת "האמוריים",
23 אשר "יקראו לו שניר" – מילה המופיעה בחומש.

24 [ולהעיר: גם עתה נקרא שלג בלשון אשכנז,
25 ובאנגלית, בדומה ל"שניר" – "שניי", "סנאו"]⁴⁴.

26 ודומה לכך המילה "טנדרוס" בתקופת רש"י, שהיא
27 מן השורש "תנוך", שבחומש.

ט.

הסיבה לנגעים - הסתלקות החכמה

28 מ"ינה של תורה" שבפירוש רש"י:
29 מוסבר בספרי הקבלה⁴⁵, שהסיבה לנגעים היא

(46) לקו"ת פרשתנו שם. סהמ"צ להצ"צ מצות טומאת המצורע. ובכ"מ.

(47) לקו"ת שם. ע"ד פלשתיים דקדושה וכו' (תו"א סא, ג ואילך. תו"ח ר"פ תולדות פ"ו).

(48) לקו"ת פרשתנו כה, א ואילך.

(49) להעיר ש"והובא" צ"ל למקום שיותר לבוא לשם (מקומו – אלא

(42) עפ"י יובן גם ל' רש"י בתצוה כח, כב: ואף שרשרות פתו מנחם כו' לשון שרשים ואמר שהר"ש כו'.

(43) ג, ט.

(44) ויתירה מזו י"ל, שכולם באים משורש "שלג" שבלה"ק, וא"כ הרי"ז כנוד"ר.

(45) ע"ח של"ח פ"ז. הובא בלקו"ת ריש פרשתנו*. ועוד.

והתיקון שבמוחין דאימא נרמז במילה 16
 "והפותרים", שמשמעותה, כבפתרון חלומות, גילוי 17
 ופירוש התוכן הפנימי של שני דברים הנראים שונים, 18
 ועל-ידי כך קישורם ואיחודם. 19
 משמעות הדברים בעבודת האדם בענייניו היא: 20
 פותרים את "מוחין דאימא", את ההתלהבות וה"רצוא" 21
 הנובעים מבינה, שיהיו, כפי שנדרש על-פי הכוונה 22
 הפנימית. 23
 ולאחר מכן נמשך אור החכמה ב"תנוך", עד "על 24
 בוהן ידו... ועל בוהן רגלו" – בקיום המצוות במעשה, 25
 ביד וברגל⁵³, 26
 ואז מתבטלים הנגעים – "וכיפר עליו הכהן 27
 וטהר"⁵⁴. 28
 (משיחת ש"פ מצורע תש"ל)

1 "מוחין דאימא", ועל-ידי כך מתבטלת האפשרות
 2 לנגעים.
 3 שני פרטים אלו בטהרה רמוזים בפסוק ובפירוש
 4 רש"י: "ונתן הכהן על תנוך און המטהר הימנית..."
 5 מורה על המשכת אור החכמה – ("ונתן הכהן") אל
 6 מוחין דאימא – "און", "שמיעה" והתבוננות⁵⁰.
 7 ועל כך אומר רש"י "ולשון תנוך לא נודע לי" –
 8 הטהרה והתיקון שב"תנוך און", במוחין דאימא, "לא
 9 נודע"⁵¹, אינם באים מעצמם על ידי המשכת מוחין
 10 דאבא, באמצעות הכהן, אלא יש צורך תחילה בתיקון
 11 הפגם של מוחין דאימא – בבינה עצמה, כשם
 12 שהתשובה צריכה להיות במקום הפגם⁵².
 13 [רש"י משתמש בביטוי "לא נודע", לשון נפעל,
 14 "ידיעה" ופעולה הנעשית מאליה, ולא בביטוי "לא
 15 ידעתי" וכדומה].

(לקו"ת חקת סד, א) איני יודע באיזו דרך כו' (ברכות כה, ב) מצד פנימיות
 הנפש שלמעלה מידיעה (אוה"ת פנחס ע' אנט ואילך. ד"ה אך בגורל
 תרכ"ו. ד"ה אשרינו תרפ"ח, תרצ"ו. וראה לקו"ת ויקרא נ, סע"ד).
 (52) לקו"ת פרשתנו שם לענין זה שצריך לתקן תחלה המעוות במוחין
 דאימא.
 (53) ראה תורת לוי"צ שם.
 (54) פרשתנו יד, כ.

שבמקומו גופא הקרוב למקום הכהן – ספורנו עה"פ), או שהבאה היא
 בנפשו שלא להשהות (תו"כ עה"פ).
 (50) ראה מאו"א בערכו (וש"נ): און נק' בינה כו'. וראה סהמ"צ שם
 (ק, סע"ב) במוחין דאימא בינה הוא השגה והתבוננות והיא כמו בחי'
 שמיעה ששיגי הדבר. ולהעיר ע"ד הנ"ל (בפנים) מתורת לוי"צ הערות
 למס' נגעים ע' שנט ואילך.
 (51) ע"ד הפי' לא ידעתי נפשי (ראה מק"מ ר"פ צו) ע"ס כו' לא ידענו

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

(דב') רבי ישמעאל קריבי יוסי אומר משום אביו, ששיעור החיוב 26
 בראשית הגז הוא ארבע צאן, שְׁנָאִמָּר (שמות כא לו) לענין תשלומי 27
 ארבעה חמשה, וְאַרְבַּע צֶאֱן תַּחַת הַשֶּׁחַר, ומצינו שארבעה נקראים 28
 'צאן'. 29
 הגמרא דנה כמי ההלכה: תנאי, אומר רבי, (אלמלא) [אלמלי] – אף 30
 אם דבריהן של בית שמאי ובית הלל היו נלמדים מדברי תורה, 31
 ודברי קריבי – רבי יוסי המכונה 'קריבי', היו נלמדים מדברי קבלה 32
 – מהנביאים, אָנֹכִי את דברי קריבי שומעין – נוהגים כמותו. וְכָל שֶׁבֶן 33
 עתה שְׁדַּכְרִיָּהֶם של בית הלל נלמדים מדברי קבלה – שהביאו פסוק 34
 מהנביא, וְדַבְרִי קריבי נלמדים מדברי תורה – שהביאו פסוק 35
 מהתורה, בודאי שננהג כמותו. 36
 הגמרא הבינה שהטעם לפסוק כרבי יוסי אף אם היה מוכיח מדברי 37
 קבלה, הוא משום שהוא המכריע בין בית הלל לבית שמאי שהרי 38
 אומר שיטה אמצעית, והלכה כדברי המכריע. ושואלת על זה: 39
 וְהָאֵמֶר מִר, שאין הכרעה שלישית – דעה שלישית מְכַרְעַת את 40
 ההלכה. שמה שהלכה כדברי המכריע, היינו רק באופן 41
 שהחולקים כבר רמזו בדבריהם שיש מקום לחלק אלא שהם לא 42
 סברו את החילוק, וכגון שאחד אמר שבין כך ובין כך חייב והשני 43
 אמר שבין כך ובין כך פטור, והמכריע אומר שבאופן אחד חייב 44
 ובאופן שני פטור, שבוז לא חידש מעצמו כלום אלא בכל אופן 45
 פסק כאחד משניהם. אבל כאן בית שמאי אמרו שתיים ובית הלל 46
 אמרו חמש, ורבי יוסי שאמר ארבע נחשב לשיטה שלישית שהרי 47
 חולק על שניהם וזה לא נחשב להכרעה שהלכה כמותו, ואדרבה 48
 מוכח שלא סברו כמותו. 49

עשויות'. 1
 2 הגמרא שואלת על בית הלל: בְּשִׁלְמָא לְבֵית שְׁמַאי מובן שכיון
 3 שמצינו שתרת' נמי איקרו 'צאן', חייבים אף בשתיים. אֵלָּא לְבֵית
 4 הַלֵּל מֵאֵי מַעְמָא, הלא אף שמצינו שחמש נקראו צאן אבל כבר
 5 שתיים נקראו כן. מבארת הגמרא: אָמֵר רַב כְּהֵנָּא, הלימוד של בית
 6 הלל הוא מִדְּאֵמֶר קָרָא 'עשויות', שזו תיבה מיותרת ויש לדרוש
 7 שְׁחֵמֶשׁ צֶאֱן עִשׂוּת – (ועושים בהם) שְׁתֵּי מִצְוֹת, ראשית הגז ומתנות.
 8 ועד שיש חמש אין בהם שתי מצות אלא רק מתנות, ומוכח מעצם
 9 הפסוק שראשית הגז נוהג רק בחמש.
 10 הגמרא שואלת על הלימוד: אֵימָא ששתי המצוות הם כְּכֹרֶה
 11 ומִתְּנֹת, אבל בראשית הגז חייבים גם בפחות מחמש צאן. מיישבת
 12 הגמרא: אי אפשר לומר כן כיון שכְּכֹרֶה בְּהָדָא מִי לֹא מִיְחִיבָא –
 13 וכי אין חיוב בכורה כשיש רק בהמה אחת. דוחה הגמרא את
 14 התשובה: וְלִמְעֻמִּין (ומתורין), שאמרת כן רק לענין בכורה, מִתְּנֹת
 15 הָדָא מִי לֹא מִיְחִיבָא – וכי חיוב מתנות אינו נוהג בבמה אחת, ואם
 16 כן לא רק בחמש צאן מתחייבים בשתי מצוות, שהלא מתנות
 17 ובכורה נוהגות אף באחת, ונדחה הלימוד מגוף הפסוק שחמש צאן
 18 עשויות היינו שיש שתי מצוות שנוספו בחמש צאן.
 19 הגמרא אומרת ביאור חדש בלימוד של בית הלל: אֵלָּא אָמֵר רַב
 20 אִשִּׁי שהלימוד של בית הלל הוא ש'עשויות' היינו שְׁתֵּי חֲמֵשׁ צֶאֱן
 21 מְעֻשׂוֹת אֵת בְּעִלְיָהּ – גורמות לבעליהם לעשות, וכביכול אומרות
 22 לו, קום עֲשֵׂה מִצְוָה חדשה. משמע שמדובר במצוה שהתחייב בה
 23 רק משעה שיש לו חמש, וזהו ראשית הגז כיון שבכורה ומתנות
 24 חיובם כבר באחת.
 25 שיטה שלישית כמה צאן צריך כדי להתחייב בראשית הגז: תנאי

בראשית לז, כו-כו - ויאמר יהודה אל אחיו
מה בצע כי נהרג את אחינו וכסינו את דמו
לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל תהי בו כי אחינו
בשרנו הוא וישמענו אחיו

כה

ביאור כמה דיוקים בלשון הזהר, ד"יסוד המזבח הי
כנגד יוסף, והצלת יהודה הי יותר מהצלת ראובן וכו'

תא חזי', כתיב ביה ביהודה (בראשית לז, כו) לכו ונמכרנו לישמעאלים, ובגין דאיהו חב לגבי ההוא יסוד ואפרשיה מההוא ארץ עלאה, ויהב עצה למזבן יתיה, בגין כך בההוא חולקא ידידיה לא הוה ליה יסוד. והכי תנינן, מה הוה חולקיה דיהודה, הר הבית,

(1) [תרגום ללה"ק] תא חזי (בא וראה) כתיב ב' ביהודה (בענין מכירת יוסף שאמר יהודה לאחיו) לכו ונמכרנו לישמעאלים, ובגין דאיהו חב לגבי ההוא יסוד (ולפי שיהודה חטא ופגם במדת היסוד של מעלה, ששם ה' מושרש נשמת יוסף* הצדיק), ואפרשי מההוא ארץ עלאה (והפריד אותו מארץ העלינה שהיא המלכות), ויהב עצה למזבן ית' (ונתן עצה לאחיו למכור אותו), בגין כך בההוא חולקא ידידי לא הוה ל' יסוד (לכך באותו החלק שלו במזבח לא ה' לו יסוד).

(*) יוסף . . הוא יסוד: דא גס זהר חלק א' דף נט, ב "יוסף בגין דנטיר ל' לברית זכה דאקרי צדיק". בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, ח"ל: "יוסף – יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון ה' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 51, ובהערה 12 ח"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע – ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי – ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. ועוד ע"ש".

וכאן בזהר מפרש, ד"יסוד המזבח הי' כנגד יוסף, דהי' למזבח עשר אמות כנגד העשר ספירות, והיסוד כנגד יוסף. (וראה אור התורה בראשית עמוד תקנה-0111).

(2) [תרגום ללה"ק] והכי תנינן (וכך למדנו במס' יומא דף יב ע"א) מה הוה חולק' דיהודה (מה הי' חלקו של יהודה בבית המקדש, ואמר) הר הבית, ולשכיו, ועזרות. ומה הוה חולקיה דבנימין (ומה הי' חלקו של בנימין), דאיהו צדיק לתתא (שהוא הי' צדיק למטה, ואמר) אולם והיכל ובית קדש הקדשים, ורצועה נפקא מחולקיה דיהודה דאיהי כלפי מזרח (ורצועה יצאה מחלקו של יהודה שהיתה כלפי מזרח), דהא דגלו נמי במזרח הוה (כי דגלו** הי' במסע המחנות במדבר לצד מזרח, כמ"ש במדבר כ, ג "והחנים קדמה מזרחה דגל מחנה יהודה לצבאתם"), ונכנסה בחולקיה דבנימין (ונכנסה הרצועה בחלקו של בנימין), ועלה אתבני מדבחה (ובאותו החלק של יהודה נבנה המזבח), דהא מדבחה חולקיה דיהודה הוה (כי המזבח הי' בחלקו של יהודה).

(**) ראה בפנים בזהר דארבע צידי המזבח הם כנגד סדר הדגלים במדבר.

ולשכיו, ועזרות. ומה הוה חולקיה דבנימין דאיהו צדיק לתתא, אולם והיכל ובית קדש הקדשים, ורצועה נפקא מחולקיה דיהודה דאיהי כלפי מזרח, דהא דגלו נמי במזרח הוה, ונכנסה בחולקיה דבנימין, ועלה אתבני מדבחה, דהא מדבחה חולקיה דיהודה הוה.

* * *

תא חזי', כד אודבן ההוא צדיק למצרים, בנימין אחוהי הוה צדיק לתתא, ונטל אתריה דלא לאתפגמא, ולאנינן עשרה בנין דהווי ליה קרא לון על שמיה דההוא צדיק, כדאוקמוה חבריא, בלע על שם שנבלע בין האומות.

בגין⁴ כך תנינן, היסוד היה מהלך על פני כל המערב ועל פני כל הצפון, אוכל במזבח חצי אמה ובדרום חצי אמה, בגין דחולקיה דבנימין הוה מערב, בגין כך אית ליה יסוד, דהא הוא שליט הוה לגבי ההוא צדיק יסוד עולם, אבל בחולקיה דיהודה דאיהו מזרח, לא הוה ליה יסוד, דהא איהו ארחקיה מניה דיהב עצה למזבניה למצרים וכו'.

ותא חזי' כתיב ביה בההוא צדיק (בראשית לז, כ) ו

(3) [תרגום ללה"ק] תא חזי (בא וראה), כד אודבן ההוא צדיק למצרים (כשנמכר יוסף הצדיק למצרים), בנימין אחוהי הוה צדיק לתתא (בנימין אחיו הי' צדיק למטה), ונטל אתריה דלא לאתפגמא (ולקח את מקומו של יוסף שלא יפגם), ולאנינן עשרה בנין דהווי ליה קרא לון על שמיה דההוא צדיק (וכל עשרה בנים שהיו לו קרא אותם על שמו של אותו צדיק), כדאוקמוה חבריא (כמארז"ל בראשית רבה צד, ח "בלע" על שם שנבלע בין האומות, וכן השאר).

(4) [תרגום ללה"ק] בגין כך תנינן (בשביל זה למדנו [במס' מדות פ"ג מ"א, ועיי"ש]), כי היסוד הי' מהלך על פני כל (צד) המערב (של המערב), ועל פני כל הצפון, (אבל הי') אוכל במזרח חצי אמה ובדרום חצי אמה (פי' שלא הי' יסוד בקרן דרומית מזרחית, והי' רק חצי אמה במזרח היסוד וחצי אמה בדרומו), בגין דחולקיה דבנימין הוה מערב (לפי שחלקו של בנימין בדגלים הי' צד מערב, במדבר שם פסוקים יח, כב "דגל מחנה אפרים לצבאותם ימה" – "ומטה בנימין ונשיא לבני בנימין אבידן בן גדעני"), בגין כך אית ל' יסוד (לכן צד מערב יש לה יסוד), דהא הוא שליט הוה לגבי ההוא צדיק יסוד עולם (לפי שהוא הי' שולט במדת יסוד במקום אותו הצדיק יסוד עולם שהוא יוסף כשהי' במצרים), אבל בחולקיה דיהודה דאיהו מזרח (אבל בחלקו של יהודה שבדגלים הי' חונה בצד מזרח המשכן, לכן) לא הוה ל' יסוד (לצד דרומית מזרחית של המזבח), דהא איהו ארחקי' מני' דיהב עצה למזבני' למצרים (כי יהודה הרחיק את היסוד ממנו, שהוא סוד יוסף הצדיק, שנתן עצה לאחיו למכור למצרים).

(5) [תרגום ללה"ק] ותא חזי (בא וראה), כתיב ב' בההוא צדיק (כתוב בו ביוסף הצדיק), והוא נער את בני בלהה, וכתוב בבני לאה וישנאו אותו, בגין כך תנינן (בשביל כך למדנו [כנזכר לעיל]), האי יסוד הוה מהלך על פני כל המערב (של המזבח), דהא חולק' דאחוי (שהרי חלקו של אחיו בנימין הי' שם), דנטר ההוא אתרא (ששמר מקום ההוא של מערב), ודבנוי הוה (וגם שמר על בניו של יוסף שהם אפרים ומנשה, שהיו כולם יחד בדגלים בצד מערב, וגם הי' היסוד)

אמר (עיין שם פסוק כב) להציל אותו מידם, וגד נמי דהוה שרי תמן. לא הוה סני ליה.

השמשות הזהר חלק א' דף רנט ע"א ואילך

בגין⁶ כך תנינן היסוד הי' מהלך על פני כל המערב ועל פני כל הצפון אוכל במזרח חצי

והוא נער את בני בלהה, וכתיב בבני לאה (שם פסוק ד) וישנאו אותו, בגין כך תנינן האי יסוד מהלך על פני כל המערב, דהא חולקיה דאחוי דנטר ההוא אתרא ודבנוי הוה. ועל פני כל הצפון, בגין דהנהו דהוו שראן בצפון לא הוו שנאין ליה. אוכל במזרח חצי אמה, בגין דעבר יהודה פלגו הצלה, אמר (שם פסוק כו) מה בצע, ולא שבק למקטליה. ובדרום חצי אמה, בגין דראובן

6) מפרש ומבאר החילוק בין לשון הזהר ובין לשון המשנה (ראה

גם הערה 7):

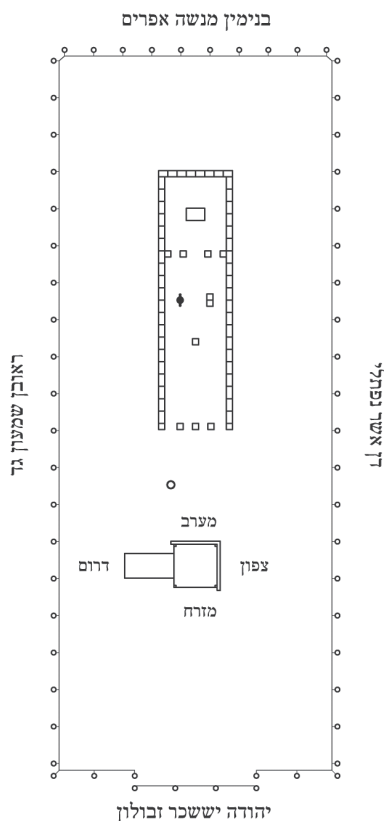
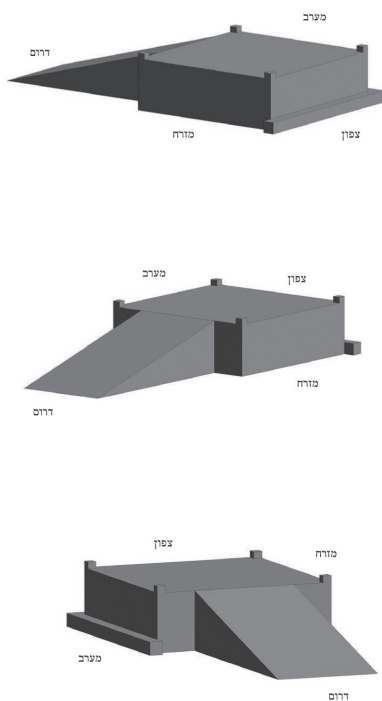
א) דבמשנה - בהרישא - נקט מתחלה רוח "צפון" ואח"כ "מערב" הי' מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב, משא"כ בהזהר נקט להיפך מתחלה "מערב" ואח"כ "צפון" הי' מהלך על פני כל המערב ועל פני כל הצפון, מה טעם השינוי?

ב) וכן בהסיפא קשה חילוק הלשונות, דבהמשנה נקט מתחלה רוח "דרום" ואח"כ "מזרח", "ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת", משא"כ הזהר נקט להיפך מתחלה נקט "מזרח" ואח"כ "דרום" "אוכל במזרח חצי אמה ובדרום חצי אמה"?

וע"ז מבאר (כבפנים). ונקודת הביאור הוא, דבהמשנה הסדר הוא לפי מעלת הרוחות והצדדים, משא"כ הזהר מפרש ונקט הרוחות בשייכות וביחס ל"י"סוד הצדיק.

7) ראה עוד בילקוט לוי יצחק עה"ת פרשת תרומה פרק כז פסוק א, ביאור חילוק הלשונות בין המשנה והזהר, דבמשנה כתוב "ואוכל

ועל פני כל הצפון (של המזבח), בגין דהנהו דהוו שראן בצפון (לפי שאלו השבטים שהם דן אשר ונפתלי שחנו לצד צפון המשכן, במדבר שם פסוקים כה, כט), לא הוו שנאין ל"י (לא היו שונאים אותו), אוכל במזרח חצי אמה (בצד מזרח הי' בליטת היסוד חצי אמה), בגין דעבר יהודה פלגו הצלה (לפי שיהודה עשה רק חצי הצלה), אמר מה בצע (כי נהרג את אחינו), ולא שבק למקטלי' (ולא הניח שאחיו יהרגו אותו, לכן הי' חסר חצי אמה ביסוד של מזרח המזבח), ובדרום חצי אמה (ובצד דרום הי' בליטת היסוד חצי אמה), בגין דראובן (לפי שראובן שהי' חונה בדרום המשכן, במדבר שם פסוק י' "דגל מחנה ראובן תימנה לצבאתם") אמר למען הציל אותו מידם (ולא עשה דבר שלם, לכן הי' חסר חצי אמה ביסוד של דרום המזבח), וגד נמי דהוה שרי תמן (וגם גד שהי' יחד עם ראובן בצד דרום, במדבר שם פסוק יד) לא הוה סני ל"י (לא הי' שונא אותו, לכן הי' יחד עם ראובן תחת דגל אחד).

אמה ובדרום חצי אמה.

במסכת מדות פ"ג מ"א איתא, ה' מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב, ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת.

במשנה במדות נקטו הסדר על פני כל הצפון ועל כל פני המערב, הוא כפי סדר ומעלת⁸ הצדדים, שצפון הוא⁹ גבורה ומערב¹⁰ מלכות, הנה גבורה קודמת למלכות.

וכן בדרום ומזרח נקטו מתחלה¹¹ דרום ואח"כ מזרח, כי חסד קודם לתפארת.

גם, מאחר שמיסים במהלך כו' בעל פני כל המערב, נקט אח"כ מה שאוכל אמה בדרום, שהאמה הזאת היא סמוכה למערב.

ומה שנקטו¹² מתחלה צפון ומערב ואח"כ דרום

בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת, משא"כ בזהר כתוב "אוכל במזרח חצי אמה ובדרום חצי אמה". ועוד.

(8) פירושו: מבואר בזהר חלק ב' דף כד, א: צד דרום הוא חסד, צפון גבורה, מזרח תפארת, מערב מלכות.

והטעם הוא: ראה רש"י [שמות כז, יג. במדבר ב, ג] ד"מזרח" נקרא "קדם" ו"פנים", ומערב נקרא "אחור". ופירושו המפרשים, דהקול של השכינה ה' יוצא מבין הכרובים, וכמו בגשמיות אם עומדים הפנים כנגד מזרח אז מערב הוא אחור, וצד דרום הוא לימין חסד (כמו יד ימין), וצד צפון לשמאל גבורה (כמו יד שמאל), וכן הוא ברוחניות הענינים, שהשכינה – הוא כמו הפנים – מדבר כנגד צד המזרח, ודרום וצפון מן הצדדים – לימין ולשמאל הם בחי' חסד וגבורה, וצד מערב הוא אחור, מלכות.

וראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי עמוד פו ואילך. תורת חיים בראשית עמוד מב ואילך. ספר הערכים אותיות אל"ף-אטב"ח עמוד ו'. כרך ד' עמוד שפג. תקמט. לקמן סימן קעב. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן רא הערה 21.

(9) וכמ"ש (ירמ' א, יד) "מצפון תפתח הרעה". וראה לקוטי לוי יצחק כאן עמוד רסח "צפון" בגי' "בדרך", וכל הדרכים בחזקת סכנה – בחי' גבורה. וראה גם זהר ח"א דף קט, ב. תורת חיים פרשת תרומה עמוד שז, ג ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ד עמוד א'תמא. ויקרא ח"ב עמוד תצח, ושי"נ. תהלים יהל אור עמוד רסא.

(10) ראה פרס ערך מערב. וראה אור התורה פרשת מסעי עמוד א'שצו ואילך ועוד. וראה גם לקוטי לוי יצחק כאן עמוד רסו, ש"מערב" ר"ת "מתה עלי רחל בדרך", שרחל הקטנה – ה' קטנה – בחי' מלכות.

(11) דצד דרום בחי' חסד, ו"מזרח" בחי' תפארת, ובחי' תפארת נוטה לחסד. ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן ה, ו. "כי פעולת התפארת הוא לרחם כמו פעולת החסד" ע"ש.

(12) שאלה זו היא בין על המשנה ובין על הזהר. והשאלה היא: דלפי הביאור, דנקט לפי סדר מעלת הרוחות, וא"כ למה נקט קודם הרוחות "צפון ומערב" – גבורה ומלכות, ואח"כ נקט הרוחות "דרום מזרח" – חסד ותפארת, הרי חסד (רוח דרום) הוא קודם לגבורה (רוח צפון), וכן תפארת (רוח מזרח) הוא קודם במעלה למלכות (רוח מערב), וא"כ הוה ל' להקדים הרוחות "דרום מזרח" (חסד ותפארת) קודם לרוחות "צפון מערב" (גבורה ומלכות)? וע"ז מתרץ, דהן אמת דמצד מעלת הרוחות "דרום ומזרח" הן קודמים

ומזרח, הוא, שנקט מתחלה מה שמהלך על פני כל הצפון, ואח"כ מה שאוכל רק אמה אחת.

וכאן בזהר"ק נקטו מתחלה מערב¹³ ואח"כ צפון, הוא, כי מפרש מפני מה ה' מהלך¹⁴ בהרוחות הללו, מפני שבמערב הוא אחיו¹⁵ בנימין ובניו אפרים ומנשה, ובצפון¹⁶ הוא בני השפחות¹⁷ שלא היו שונאים אותו, הנה מובן שאחיו ובניו יותר קרובים ליסוד יוסף מבני השפחות, והם היו אוהבים אותו, משא"כ בבני השפחות איתמר רק שלא היו שונאים אותו, לכן הקדים מערב לצפון.

ומאחר שלפי זה הוא בסדר מלמטה למעלה, מתחלה מערב – מלכות ואח"כ צפון – גבורה, לכן:

(א) גם¹⁸ במזרח ודרום נקט מתחלה מזרח – תפארת ואח"כ דרום – חסד, שהוא מלמטה למעלה.

(ב) וגם, מאחר שסיים במהלך כו' על פני כל הצפון, נקט אח"כ החצי אמה שאוכל במזרח שהיא סמוכה לצפון.

לרוחות "צפון ומערב", אבל כאן הרוחות לא ה' שוות, דהרי "יסוד" המזבח לא ה' על פני כל הרוחות, ורק בצידי הרוחות "צפון ומערב" ה' מהלך על פני כל הרוח, ועל כן דין קדימה ניתנה לרוחות "צפון ומערב", ונקטו קודם להרוחות "דרום ומזרח" שאוכל רק מעט.

נמצא, דה"רישא" בהמשנה "על פני כל הצפון ועל כל פני המערב" יש דין קדימה על הסיפא "ואוכל בדרום חצי אמה", דהרישא מהלך על כל הצד, אולם בהרישא גופא, וכן בהסיפא גופא, נקטו הרוחות לפי "מעלות" הרוחות, בהרישא צפון (גבורה) קודם למערב (מלכות), ובהסיפא דרום (חסד) קודם למזרח (תפארת). וד"ל.

(13) "ה' מהלך על פני כל המערב ועל פני כל הצפון". ומדייק דבמשנה הנ"ל מתחיל בצד צפון ואח"כ מערב, ובזהר מתחיל במערב ואח"כ צפון.

(14) היינו, מפני מה הלך היסוד על פני כל רוחות מערב וצפון.

(15) בצד "מערב" היו השבטים בנימין ומנשה ואפרים (במדבר ב, יח-כב). ראה בהציור 2.

(16) בצד "צפון" היו השבטים דן אשר נפתלי (שם, פסוקים כח-כט). ראה בהציור 2.

(17) בראשית לז, ב "והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה". ראה תנחומא וישב ז. רש"י בראשית מט, ה.

(18) מתרץ בזה גם השינוי, דבזהר מתחיל במזרח "אוכל במזרח חצי אמה", ואח"כ "ובדרום", משא"כ במשנה מתחיל ב"דרום" ומסיים ב"מזרח". ומתרץ זה בג' אופנים:

(א) נקט "מזרח" קודם "דרום" מצד סדר הרוחות, דנקט הסדר מלמטה למעלה (כמו בהרישא), היינו מצד מעלת הרוחני, מתחלה מזרח – תפארת. ואח"כ "דרום" – חסד, מלמטה למעלה.

(ב) נקט "מזרח" קודם "דרום", מצד הסדר בגשמיות – הילוך היסוד, דמסיים קודם בהרישא "על פני כל הצפון", ע"כ ממשיך לנקוט הרוח הסמוכה לצפון, והוא "מערב".

(ג) נקט "מזרח" קודם ל"דרום", דהוא ג"כ ע"ד דנקט ברישא "מערב" קודם "צפון" מצד השייכות ל"יוסף" בחי' "יסוד המזבח". ויתרין וביאור זה שייך רק בהזוהר וד"ל.

כי הצלת ראובן היתה רק למען³¹ הציל אותו מידם שהם לא יקטלוהו, אבל הנחשים והעקרבים שבבור היו יכולים להמיתו וכמ"ש [בזהר]³² בדף קפ"ה ע"ב, משא"כ יהודה³³ הצילו ממיתה לגמרי.

לכן הקדים מזרח ששם יהודה, לדרום ששם ראובן.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד רסח

ולפי התירוץ השני, מעלת רוח מזרח הוא מצד ה"הצלה" של יוסף, שהצלת יהודה (שהי' במזרח) הוא הצלה "טפ"י" מהצלת ראובן (שהי' בדרום), וע"כ נקט "מזרח" קודם.

(31) בראשית לז, כב.

(32) ויקחהו וישליכו אותו הבורה (והבור ריק אין בו מים)... רבי יצחק אמר, אי נחשין ועקרבין הוו ב' אמאי כתיב בראובן (ר"ל) אם הוא כמו שדרשו חז"ל [שבת דף כ"ב ע"א] מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו, אם כן למה כתוב בראובן) למען הציל אותו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חייש ראובן להאי דהא אינון נחשין ועקרבין ינזקון ל' (וכי לא חשש ראובן לזה שאותם הנחשים ועקרבים ייקו וימיתו אותו) ואיך אמר להשיבו אל אביו, (ועוד) וכתיב למען הציל אותו (איך הציל אותו במה שאמר לאחיו השליכו אותו אל בור של נחשים ועקרבים).

(ומתרג' אלא חמא ראובן דנזקא אשתכח בידיהו דאחוי (אלא ראובן ראה שהנזק מצוי אם יהי' בידיהם של אחיו שהם בעלי בחירה), בגין דידע כמה שנאין ל' (לפי שידע עד כמה שונאים אותו), ורעותא דלהון לקטלא ל' (ורצונם הוא להרוג אותו), אמר ראובן טב למנפל ל' לגו גובא דנחשין ועקרבין (אמר ראובן מוטב להפיל אותו לתוך בור של נחשים ועקרבים), ולא יתמסר בידא דשנאוי דלא מרחמי עלי' (ולא יהי' נמסר ביד שונאיו אלא מרחמים עליו), מכאן אמרו (מכאן למדו חז"ל) יפיל בר נש גרמי' לאשאו או לגובא דנחשין ועקרבין ולא יתמסר בידא דשנאוי (מוטב שיפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים ולא ימסור עצמו ביד שונאיו), בגין דהכא אתר דנחשים ועקרבים אי איהו צדיקא קדשא בריך הוא ירחיש ל' ניסא (לפי שכאן במקום נחשים ועקרבים אם הוא צדיק אז הקב"ה יעשה לו נס וינצל מהם), ולזמנין דזכו דאבהו מסייעין ל' לבר נש וישתויב מנייהו (ולפעמים שזכות אבותיו מסייעת לאדם שינצל מהם), אבל כיון דיתמסר בידא דשנאוי זעירין אינון דיכלין לאשתובא (אבל כיון שנמסר האדם ביד שונאיו מעטים הם שיכולים להנצל מהם), ובגין כך (ובשביל זה אמר ראובן להשליכו לבור), למען הציל אותו מידם, (פירושו) מידם דייקא (פי' מיד שונאיו), ולא כתיב למען הציל אותו ותו לא, אלא אמר ראובן ישתויב מן ידיהו (אלא אמר ראובן בתחילה ינצל מן ידיהם שהם בעלי בחירה, שאם יהרגוהו בודאי יטמינוהו כדי שלא יתודע מעשיהם), ואי ימות בגובא ימות (ואם ימות בבור ימות, ולפחות ישאר גופו שלם כי הנחשים אינם אוכלים בשר אדם, ואשיבנו לאבי שיקבל בו תנחומין), ובגין כך כתיב (ובשביל זה כתוב) וישמע ראובן ויצילהו מידם (פי' שלא ימות תחת ידם, ור"ל כי אין הקב"ה מסיר כח הבחירה מן האדם, אבל נחשים ועקרבים אינם בעלי בחירה ובקל אפשר להנצל מהם במעט זכות). (רמ"ק והר"י ומפרשים) ע"ש.

(33) ראה לקוטי שיחות חלק טו עמוד 445.

ג) וגם¹⁹ י"ל, שיותר שנאה הי' ליוסף בצד²⁰ דרום מבצד²¹ מזרח, אם כי בצד²² מזרח הי' רק²³ יהודה שעבד פלגו הצלה, ויששכר וזבולון שונאים אותו, ובדרום הי' ראובן שאמר²⁴ למען הציל אותו מידם, וגם גד שלא הי' שונא לו.

אך בדרום הי' שמעון שהי' שונאו ביותר כי הוא שאמר²⁵ הנה בעל החלומות הלזה בא, והוא השליכו אל הבור (ולכן אסר יוסף²⁶ את שמעון דוקא, וכפרש"י²⁷ בפסוק ויקח מאתם את שמעון), ושמעון הוא דינא קשיא ביותר, ועיין לעיל [בזהר] בפרשת²⁸ וישב דף קפ"ה ע"ב ומה שנרשם²⁹ בגליון שם על המאמר תא חזי כמה חסידותי' דראובן כו' ע"ש.

גם³⁰ י"ל הצלת ראובן היא פחותה מהצלת יהודה,

(19) מתרג' עוד טעם שמקדים רוח מזרח לדרום.

(20) בצד דרום היו השבטים ראובן שמעון גד (במדבר ב, פסוקים י-ד). ראה ציור 2.

(21) בצד מזרח היו השבטים יהודה יששכר וזבולון (שם, פסוקים ג-ז). (22) פירושו: דאם שוקלים הרוחות "מזרח" כלפי "דרום", הנה מצד אחד נראה, שצד "דרום" הוא יותר חשוב מצד "מזרח", דהרי בצד מזרח הי' "יהודה ויששכר וזבולון", ויששכר וזבולון שנאו את יוסף ולא יכלו דברו לשלום, ואפי' יהודה שאמר "מה בצע כי נהרג את אחינו", אבל הי' רק פלגא (חצי) הצלה כנ"ל בזהר, משא"כ רוח דרום הי' "ראובן שמעון גד", והנה גד (מבני השפחות) לא שנאה ליוסף, וראובן אמר "אל תשפכו דם... למען הציל אותו מידם" ג"כ פלגא הצלה, וא"כ נראה דצד "דרום" הוא יותר חשוב מצד "מזרח". וע"ז מבאר, דלאידך גיסא, בצד דרום הי' "שמעון", וה"שנאה" שלו כלפי יוסף הי' יותר מכולם, שמעון רצה להרוג יוסף (ראה לקמן סימן עח), ושמעון השליכו אל הבור שהי' שם נחשים ועקרבים, וע"כ צד "דרום" הוא פחות בערך ובחשיבות מצד "מזרח", דמצד דרום הי' יותר "שנאה" כלפי יוסף, וע"כ נקט בזהר צד מזרח קודם, דכאן בזהר נקט כל הרוחות ביחס ליוסף בחי' יסוד.

(23) בראשית לז, כו. כנ"ל בזהר.

(24) שם פסוק כב. "ויאמר אליהם ראובן אל תשפכו דם השליכו אתו אל הבור הזה אשר במדבר ויד אל תשלחו בו למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו".

(25) שם פסוק יט. "ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלומות הלזה בא".

(26) שם מב, כד. "ויסב מעליהם ויבן וישב אלהם וידבר אלהם ויקח מאתם את שמעון ויאסר אתו לעיניהם". (ראה לקמן סימן עט).

(27) שם וז"ל: את שמעון: הוא השליכו לבור, הוא שאמר ללוי הנה בעל החלומות הלזה בא, ע"ש.

(28) לקוטי לוי יצחק הערות לספר הזהר בראשית עמוד קמח. מובא לעיל סימן כד.

(29) ראה לקמן סימן קלט.

(30) פירושו: דלפי התירוץ הראשון, מעלת רוח וצד מזרח על רוח וצד דרום, הוא מצד ה"שנאה" כלפי יוסף, דצד דרום הי' יותר שנאה, דשם הי' שמעון, דשנאה ליוסף יותר מכולם.

יד, ב – זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל-הכהן

א. מה שמו [של משיח] דבי רבי שילא אמרי שילה שמו שנאמר (בראשית מט, י) עד כי יבא שילה דבי רבי ינאי אמרי ינון שמו שנאמר (תהלים עב, יז) יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו דבי רבי חנינה אמר חנינה שמו שנאמר (ירמ' טז, יג) אשר לא אתן לכם חנינה ויש אומרים מנחם בן חזקי' שמו שנאמר (איכה א, טז) כי רחק ממני מנחם משיב נפשי.

ורבנן אמרי חיוורא דבי רבי שמו שנאמר (ישעי' נג, ה) אכן חליינו הוא נשא ומכאובינו סבלם ואנחנו חשבנוהו נגוע מוכה אלהים ומעונה.

סנהדרין צ, ב

הצרעת הוא היפך והפסד אל האדם והוא נחשב כמת, ומפני כי המשיח מתנגד אליו העולם הגשמי הטבעי, ולכך אמרו ז"ל שהוא יושב בין עניים סובלי חלאים.

וז"ש כאן חיוורא דבי ר' שמו כי הצרעת הוא ההפסד שבא על אשר הוא בבית רבי, אינו בשביל מזגו הרע אשר בשביל זה בא הצרעת, רק בשביל שכל ענינו דבק בתורה השכלית אשר התורה השכלית מתנגד אליו העולם הגשמי עד שיש העדר אל השכל מצד עולם הגשמי.

ולכך רגיל שיהי' הצרעת במי שהוא בבית רבי שדבק בתורה ובחכמה. כי הצרעת הוא העדר והפסד, ושייך זה ביותר אל אשר כל דביקותו בשכל. ואף כי התורה בודאי היא חיים, אבל מצד עה"ז הגשמי יש לשכל התנגדות.

ולכך רבנן שהם בכלי השכל אומרים כי שמו חיוורא דבי ר', כי יהי' למשיח מעלת השכל העליון ובשביל כך מתנגד לו עולם הגשמי הטבעי, ומצד הזה מתיחס אליו הצרעת שהוא הפסד והעדר מצד עה"ז, ולכך רבנן אמרי חיוורא דבי ר' שמו והבן הדברים אלו מאוד.

ועוד יש לך לדעת כי הצרעת הוא דבר חוץ למנהגו של עולם כאשר ידוע מענין הצרעת, ולכך נאמר על אשר בו הצרעת (ויקרא יג) בדד ישב מחוץ למחנה שמה תראה כי הוא חוצה לגמרי. ולכך מי שהוא בבית דבי ר' אשר כל ענינו דבק בחכמה עליונה שהיא חוץ לעולם הטבע ומנהגו של עולם, לכך דבק בו חיוורא הוא הצרעת אשר הוא ג"כ חוץ לעולם הטבע. וז"ש חיוורא דבי ר' שמו, כי מפני שהמשיח יהי' בו השכל והחכמה העליונה שהוא חוץ לטבע ומנהגו של עולם, לכך נמשך אחר זה חיוורא דבי ר'.

חדושי מהר"ל שם

פתח (ויקרא א, ב) אדם על גלגול א"דם ד"דוד מ"שיח, כי יהי' בעור בשרו שאת (ישעי' נג, ה) אכן חליינו הוא נשא, גם דוד במעשה של בת שבע נצטרע ששה חדשים (עי')

יומא כב) לכן אמר (תהלים כב, ז) ואנכי תולעת ולא איש שהתולעת ברי' שאין לה עצם אינה חי' רק ששה חדשים לבד וכל חי תולעת אנכי לא איש שהי' חשוב כמת והי' מצורע. ז"ש זאת תהי' לעתיד לבוא המצורע הידוע שהוא משיח, ביום טהרתו, שני ציפרין הם סוד שני משיחין חיות ממש כי תוצא הארץ נפש חי' זה רוח של משיח שבא ממדה"ר.

מגלה עמוקות

יש ד' שמות למשיח, כדאיתא בסנהדרין דצ"ח, דבי ר' שילא אמרי שילה שמו, שנא' עד כי יבוא שילה, דברי ר' ינאי אמרי ינון שמו, שנאמר יהי שמו לעולם לפני שמש ינון שמו. דבי ר' חנינה אמרי חנינה שמו שנאמר אשר לא אתן לכם חנינה, וי"א מנחם בן חזקי' שמו שנאמר כי רחק ממני מנחם משיב נפשי.

(ורא' על בן חזקי' י"ל כי ר"ת מנחם משיב נפשי גימט' חזקי' וס"ת גימט' בן).

הרי שיש ד' דעות בשמו איך הוא.

ומה שבמד"ר איכה פסוק (איכה א, טז) כי רחק ממני מנחם משיב נפשי, יש עוד דעות דצמח שמו, והוי' שמו, הנה הדעה דצמח שמו הוא כמו הדעה דמנחם שמו, כדאיתא במד"ר שם, דחושבנ' דדין כחושבנ' דדין. והדעה דהוי' שמו הוא ע"ד הדעה דינון שמו, וכמ"ש במהרש"א כאן.

והדעה דרבנן בגמרא דסנהדרין דחיוורא דבי רבי שמו, הפירוש הוא שהוא מעונה בצרעת כמ"ש נגוע מוכה כו', אבל לא שזהו שמו, רק הענין שהוא מוכה בצרעת. והדעה שבמד"ר שם דדוד שמי', הפירוש שהוא אתא מבית דוד.

וכל הדעות אמת הם, ואלו ואלו דא"ח. וכל הד' שמות נרמזו בשם משיח, שהוא ר"ת מנחם, שילה, ינון, חנינה. לקוטי לוי יצחק, פסחים ע' קו, פניני לוי יצחק על התורה

ב. וידבר ה' אל משה ואל אהרן כי תבאו אל ארץ כנען וגו'. למה נזכר כאן אהרן, בשלמא אם הי' אומר דברו אל בני ישראל כי תבאו וגו' הי' צודק הדבור לבאים שהם ישראל, אבל אומרו אל משה אל אהרן כי תבאו, והם אינם באים לא יצדק בהם כי תבאו, וגם אשר אני נותן לכם לאחזה ולא נתנה להם ולא לזרעם שהלויים אין להם חלק בארץ, שנאמר לא יהי' לכהנים הלויים חלק ונחלה וגו'. ואפשר לומר כי תבאו מכאן לתחיית המתים מן התורה שעתידין לבא בזמן התחייה.

שפתי כהן

♦ יום ראשון ב' ניסן ♦

יד (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א וּמִלִּיל יִי עִם מֹשֶׁה לְמִימָר:

(ב) זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְוֶה בַּיּוֹם טַהֲרָתוֹ וְהוֹבָא אֶל־הַכֹּהֵן:

ב בָּדָא תְּהִי אֲרִימָא דְסִגְרִיא בְּיוֹמָא דְדְכוּתָהּ וַיִּתְּמִי לָתֵת כֶּהֱנָא:

כ"ט זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְוֶה וְגו' • (מגילה כא) מְלָמֵד, שָׁאִין מְטַהְרִין אוֹתוֹ בְּלִילָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ יעוין לקוטר שיחות חלק יב, עמוד 78 – מתוך 'לקראת שבת'

הלימוד המיוחד שטָהַרְתָּ הַמִּצְוֶה נְעֻשִׁית בַּיּוֹם

זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְוֶה בַּיּוֹם טַהֲרָתוֹ

זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְוֶה וְגו', מְלָמֵד שָׁאִין מְטַהְרִין אוֹתוֹ בְּלִילָה (יד, ב. ובפירוש רש"י)

וְהָקִישׁוּ בַּמִּפְרָשִׁים: מְדוּעַ הֶצְרַכְנוּ לְלִמּוּד מִיּוֹחַד שָׁאִין מְטַהְרִין הַמִּצְוֶה בְּלִילָה, וְהָרִי טַהֲרָת הַמִּצְוֶה כּוֹלֶלֶת הַבָּאָת קֶרְבָּן, וְאִין מְקַרְבִּים קֶרְבָּנוֹת בְּלִילָה, כְּדֶרְשֵׁינוּ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים' עַל הַפְּסוּק (צו ז, לח) "בַּיּוֹם צוֹתוֹ" – שְׁכָל הַקֶּרְבָּנוֹת כְּשֵׁרִים רַק בַּיּוֹם.

וַיֵּשׁ לִזְמַר שֶׁבַּפְּשָׁטוֹת הַכְּתוּבִים, אִין תִּיבַת יוֹם שׁוֹלֶלֶת הַלִּילָה, וְכִדְחִינוּ בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית "וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד". וְעוֹד, שֶׁעַל מִפְתַּח בְּכוֹרוֹת שֶׁהִתְהַב בְּלִילָה, כְּתוּב "בַּיּוֹם הַכּוֹתִי כָּל בְּכוֹר". וְאִם כֵּן בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט, שֶׁהִיא דְרָכּוֹ שֶׁל

רש"י, אִין מְקוֹם לְלִמּוּד מִ"בַּיּוֹם צוֹתוֹ", וְלָכֵן הוֹצֵרָה רִש"י לְלִמּוּד מִיּוֹחַד בְּפָרֶשֶׁת הַמִּצְוֶה.

וַיִּדְוִק שֶׁפִּיר מְזָה שֶׁבְּדְבוּר־הַמִּתְחִיל, מַעֲתִיק רִש"י הַתִּיבוֹת "זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְוֶה", וְאִילוּ לְתִיבַת "בַּיּוֹם" (שֶׁלְכָאוֹרָה מְמַנָּה נִלְמַד שָׁאִין מְטַהְרִין בְּלִילָה) רִמְזוּ רִש"י בְּ"וְגו'" – כִּינּוּ שֶׁכֵּן ל, מִתְבַּת "בַּיּוֹם" לְבָדָה אִין לְלִמּוּד (בַּפְּשָׁטוֹ שֶׁל מְקַרָא) שָׁאִינוּ בְּלִילָה. וְרַק שֶׁפְּסוּק זֶה נִתְיַחַד, שְׁבוּ נִדְרָשׁוֹת כָּל הַתִּיבוֹת לְמַשְׁמַעוּתָן הַמִּיּוֹחֶדֶת, וְלָכֵן נִדְרָשֶׁת גַּם תִּיבַת "בַּיּוֹם" כָּאִן ל"בַּיּוֹם וְלֹא בְּלִילָה". [וַיַּעֲוִין בַּפְּנִים הַשִּׁיחָה הַדִּיוּקִים בַּשָּׂאָר הַתִּיבוֹת].

~ נקודות משיחות קודש ~ ע"פ לקוטר שיחות חלק יז, עמוד 100 – מתוך 'לקראת שבת'

גם הנמוך ביותר מובא אל הכהן

זֹאת תִּהְיֶה תּוֹרַת הַמִּצְוֶה . . וְהוֹבָא אֶל־הַכֹּהֵן: וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנָה (יד, ב"ג)

וְלְכָאוֹרָה צָרִיךְ בִּיאור לְשׁוֹן הַכְּתוּב "וְהוֹבָא אֶל הַכֹּהֵן", שֶׁהָרִי נֶאֱסָר עַל הַמִּצְוֶה לְהִכָּנֵס לַמִּחְנָה יִשְׂרָאֵל, וְהִיאָרָה יָבוֹא אֶל הַכֹּהֵן, וְאִין הַמִּשְׁפָּח הַכְּתוּב הוּא "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן" – שֶׁבָּא אֶל הַמִּצְוֶה "מַחוּץ לַמִּחְנָה". כֵּן צָרִיךְ בִּיאור הַלְשׁוֹן "וְהוֹבָא", וְלֹא נִכְתַּב "וּבָא".

וְהִבִּיאור בְּזֶה בְּדֶרֶךְ הַחֲסִידוּת:

עוֹנֵשׁוֹ שֶׁל הַמִּצְוֶה לִישָׁב בְּדָד מַחוּץ לַמִּחְנָה, מְגִיעַ מַחֲמַת חֲטָאֵי הַחֲמוּר שֶׁדָּבַר לְשׁוֹן־הָרַע (רש"י תוֹרֵעַ יג, מז), וְאִם כֵּן הִימָצְאוֹתוֹ מַחוּץ לַמִּחְנָה הִיא בְּגִלָּל שֶׁבְּדֶרְגָּתוֹ הַרוּחָנִית

נִמְצָא הוּא מַחוּץ לְגָבּוֹל הַקְּדוּשָׁה. וְגַם עַל יְהוּדֵי הַנִּמְצָא בְּמִצְבֵּי כְּזָה, מְבַטֵּיחָה הַתּוֹרָה שְׁסוּפּוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וְזֶהוּ הֶרְמִזוּ בְּלִשׁוֹן "וְהוֹבָא אֶל הַכֹּהֵן" – שֶׁמִּשְׁמַעוּתוֹ שִׁיּוּבָא בְּעַל־פִּוְרָחוֹ, דְּכִינּוּ שֶׁהֶקְבָּ"ה יַעֲרָה עָלָיו רוּחַ מְקוֹרוֹם, וְדָאִי שִׁיּוּבָא אֶל הַמִּחְנָה.

וְכִינּוּ שְׁסוּף־כָּל־סוּף רְצוֹן ה' הוּא שֶׁתִּהְיֶה הַתְּשׁוּבָה מִפְּנִימִיּוּת שֶׁל הַמִּצְוֶה, לְכָךְ נֶאֱמַר "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן", שֶׁאִף שֶׁתְּחִלַּת הַתְּשׁוּבָה הִיא בְּדֶרֶךְ מִתְּנָה מְלַמְעֵלָה, הַמְרוּמָמוֹת אֶת הַמִּצְוֶה "אֶל הַכֹּהֵן", הָרִי שֶׁהַעֲבוּדָה אַחֲרֵי־כֵן הִיא לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַקְּדוּשָׁה "הַחֻצָּה", לְדֶרְגַת הָאָדָם כְּפִי שֶׁהוּא מַצְד־עֲצָמוֹ, וְזֶהוּ הֶרְמִזוּ בְּכֵן שֶׁהַכֹּהֵן יוֹצֵא אֶל הַמִּצְוֶה.

ג וַיִּפּוֹק כֶּהֱנָא לְמַפְרָא לְמִשְׁרִיתָא וַיַּחֲזִי כֶּהֱנָא וְהָא אֲתַסִּי מְכַתֵּשׁ סְגִירִיתָא מִן סְגִירָא:

(ג) וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנָה וּרְאָה הַכֹּהֵן וְהִנֵּה נִרְפָּא נִגְעֵי־הַצָּרַעַת מִן־הַצְּרוּעַ:

כ"ט אֶל־מַחוּץ לַמִּחְנָה • חוּץ לְשֵׁלֶשׁ מַחְנוֹת שֶׁנִּשְׁתַּלַּח שָׁם בִּימֵי חִלוּטוֹ.

(ד) וְצִוְהוּ הַכֹּהֵן וְלָקַח לַמַּטְהָר שְׁתֵּי צִפְּרִים חֲיוֹת
מִהָרוֹת וְעֵץ אֲרֵז וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וְאֵזֹב:

כ"י • חיות • (חולין קמא) פֶּרֶט לְטָרְפוֹת. טְהוֹרוֹת • פֶּרֶט
לְעוֹף טָמֵא. לְפִי שֶׁהִנְגָּעִים בָּאֵין עַל לְשׁוֹן הָרֶע (ערכין
טו), שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה פֶּטְפוּטֵי דְבָרִים, לְפִיכֹךְ הִזְקִקוּ
לְטָהָרְתוֹ צִפְּרִים, שְׁמִפְטָפְטִין תָּמִיד בְּצַפְצוֹף קוֹל.

(ה) וְצִוְהוּ הַכֹּהֵן וְשִׁחַט אֶת־הַצֹּפֹר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־
חֶרֶשׁ עַל־מִים חַיִּים:

כ"י • עַל־מִים חַיִּים • נוֹתֵן אוֹתָם תַּחֲלָה בְּכֵלִי, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה דָם צֹפֹר נֶכֶר בָּהֶם, וְכִמְהָ הֵן? רַבִּיעִית.

(ו) אֶת־הַצֹּפֹר הַחֲחִיהַ יִקַּח אֹתָהּ וְאֶת־עֵץ הָאֲרֵז
וְאֶת־שְׁנֵי הַתוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב וְטָבַל אוֹתָם וְאֶת־
הַצֹּפֹר הַחֲחִיהַ בְּדָם הַצֹּפֹר הַשִּׁחֲטָה עַל הַמִּים הַחַיִּים:

כ"י • אֶת־הַצֹּפֹר הַחֲחִיהַ יִקַּח אֹתָהּ • מִלְּמַד שְׂאִינוּ
אוֹגְדָה עִמָּהֶם, אֲלֹא מִפְּרִישָׁה לְעֲצָמָה, אֲבָל הָעֵץ
וְהָאֵזֹב כְּרוֹכִים יַחַד בְּלִשׁוֹן הַזֹּהֲרִית, כְּעִנְיָן שְׁנֵאֵמַר:
”וְאֶת־עֵץ הָאֲרֵז וְאֶת־שְׁנֵי הַתוֹלַעַת וְאֶת־הָאֵזֹב”, קִיחָה

(ז) וְהָיָה עַל הַמַּטְהָר מִן־הַצֹּרֶעַת שֶׁבַע פְּעָמִים
וְטָהָרוּ וְשִׁלַּח אֶת־הַצֹּפֹר הַחֲחִיהַ עַל־פְּנֵי הַשָּׁדָה:

(ח) וְכַבֶּם הַמַּטְהָר אֶת־בְּגָדָיו וְגִלַּח אֶת־כָּל־שְׁעָרוֹ
וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָהָר וְאַחֵר יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְיֵשֵׁב
מִחוּץ לְאֹהֶלֹ שִׁבְעַת יָמִים:

כ"י • וְיֵשֵׁב מִחוּץ לְאֹהֶלֹ • (ת"כ, חולין קמא) מִלְּמַד שְׂאִסּוֹר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה.

(ט) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח אֶת־כָּל־שְׁעָרוֹ אֶת־
רֹאשׁוֹ וְאֶת־זָקְנוֹ וְאֶת גִּבְתוֹ עֵינָיו וְאֶת־כָּל־שְׁעָרוֹ
יִגְלַח וְכַבֶּם אֶת־בְּגָדָיו וְרַחֵץ אֶת־בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהָר:

כ"י • אֶת־כָּל־שְׁעָרוֹ וגו' • כָּלֵל וּפָרֵט וְכָלֵל, לְהַבִּיא כָּל מְקוֹם כְּפֹסֵם שְׁעָר וְנִרְאָה.

בעל הטורים

יד (ד) שְׁתֵּי צִפְּרִים. עַל שֵׁם: "כְּצֹפֹר
נוֹדֶדֶת מִן קִנְיָה, בֶּן אִישׁ נוֹדֶד מִמְּקוֹמוֹ"
(משלי כו, טו). דְּכַתִּיב בִּיהַ (לְעֵיל יג, מו) "בְּדָד
יֵשֵׁב", לְכֹךְ טָהָרְתוֹ בְּצִפְּרִים. תוֹרָה ה

לְהַתְּרַפּאוֹת עַל יְדֵי מִים חַיִּים.
עַל מִים חַיִּים. בְּגִימְטְרִיא: לֹא בַּמִּים
מְלוּחִים. תוֹרָה ו
(ז) וְהָיָה עַל הַמַּטְהָר מִן הַצֹּרֶעַת שֶׁבַע

(ה) עַל מִים חַיִּים. כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּנִצְמָן
שֶׁנִּתְרַפָּא מִצֹּרֶעְתוֹ בְּמִים חַיִּים. וְלָכֵן זָב
צָרִיף טְבִילָה בְּמִים חַיִּים (לְחֵל טו, יג), מִה
שְׂאִין בֶּן בְּשָׂאָר טָמֵאִים שְׂאִין צָרִיכִים

(י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי כִבְשִׁים תְּמִימִם וּכְבֶּשֶׂה אֶחָת בַּת־שְׁנֵתָהּ תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן וְלֹג אֶחָד שֶׁמֶן:

כ"י • וּכְבֶּשֶׂה אֶחָת • לַחֲטָאת. וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִים • מְצַרַע טְעוּנִין נִסְכִּים (סוטה יז). וְלֹג אֶחָד שֶׁמֶן • לַהֲזוֹת לְנִסְכֵי שְׁלֹשָׁה כִּבְשִׁים הִלְלוּ, שֶׁחֲטָאוּ וְאָשְׁמוּ שֶׁל

(יא) וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן הַמַּטְהֵר אֶת הָאִישׁ הַמַּטְהֵר וְאַתֶּם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"י • לִפְנֵי ה' • (מנחות צא. כלים פ"א) בְּשַׁעַר נִקְנֹז וְלֹא בַעֲזָרָה עֲצֻמָּה, לְפִי שֶׁהוּא מְחַסֵּר כַּפּוּרִים.

(יב) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאַשֵׁם וְאֶת־לֹג הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כ"י • וְהִקְרִיב אֹתוֹ לְאַשֵׁם • יִקְרִיבֵנו לְתוֹךְ הַעֲזָרָה לְשֵׁם אֲשֵׁם. וְהִנִּיף • שֶׁהוּא טְעוֹן תְּנוּפָה חֵי. וְהִנִּיף אֹתָם • אֵת הָאֲשֵׁם וְאֵת הַלֹּג.

♦ יום שני ג' ניסן ♦

(יג) וְשָׁחַט אֶת־הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֶת־הַחֲטָאת וְאֶת־הָעֵלָה בַּמָּקוֹם הַקָּדֵשׁ כִּי כַחֲטָאת הָאֲשֵׁם הוּא לִכְהֵן קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הוּא:

כ"י • בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וְגו' • עַל יֶרֶךְ הַמִּזְבֵּחַ בַּצִּפּוֹן, וּמָה תִּלְמֹד לומר? וְהֵלֵא כָּבֵד נֶאֱמַר בְּתוֹרַת אֲשֵׁם בַּפָּרֶשֶׁת "צוּ אֶת אֹהֶרֶן", שֶׁהָאֲשֵׁם טְעוֹן שְׁחִיטָתוֹ בַּצִּפּוֹן? לְפִי שִׁיֵּצֵא זֶה מִכָּל אֲשָׁמוֹת לְדוֹן בְּהַעֲמָדָה. (ובחים ב) יָכוֹל תִּהְיֶה שְׁחִיטָתוֹ בַּמָּקוֹם הַעֲמָדָתוֹ? לְכָךְ נֶאֱמַר: "וְשָׁחַט... בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט וְגו'". כִּי כַחֲטָאת • כִּי כָּל הַחֲטָאוֹת. הָאֲשֵׁם • הִזָּה. הוּא

(יד) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם הָאֲשֵׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל־תְּנוּף אֹזֶן הַמַּטְהֵר הַיְּמָנִית וְעַל־כַּהֵן יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־כַּהֵן רִגְלוֹ הַיְּמָנִית:

כ"י • תְּנוּף • גֵּדֵר אֲמָצְעִי שְׁבָאוֹן; וְלִשׁוֹן "תְּנוּף" לֹא נֹדַע לִי, וְהַפּוֹתְרִים קוֹרִים לוֹ: טַנְדְּרוֹס. בִּהֵן • גוֹדֵל.

בעל הטורים

פְּעָמִים. כִּנְגֵד שְׁבַע דְּבָרִים שְׁנָעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם מִזֶּה עָלָיו שְׁבַע פְּעָמִים. וְשָׁחַט אֶת הַצִּפּוֹר. רָמְזוּ שֶׁתִּפְרַח מִמֶּנּוּ הַצִּפּוֹר. וְצִפּוֹר אֶחָת שְׁחוּטָה, לומר: כֵּן לֹא תִבּוֹא עוֹד הַצִּפּוֹר. וְאֶחָת מְשׁוּלָּחַת, לומר שֶׁאִם יוֹסִיף לְהִרְעֵי

תְּחִיבָהּ הַצִּפּוֹר כְּמוֹ הַשְּׁלֹחָה. תורה ח

טו וַיִּסַּב כְּהֵנָא מַלְגָּא דְּמִשְׁחָא וַיִּרִיק עַל יָדָא
דְּכְהֵנָא דְּשִׁמְאָלָא:

טז וַיִּטְבֹּל כְּהֵנָא יָת אַצְבָּעָה דְּיַמִּינָא מִן
מִשְׁחָא דִּי עַל יָדָה דְּשִׁמְאָלָא וַיְדִי מִן מִשְׁחָא
בְּאַצְבָּעָה שְׂבַע זְמַנִּין קֳדָם יי:

יז וּמִשְׁחָא דְּמִשְׁחָא דִּי עַל יָדָה יָתֵן כְּהֵנָא עַל
רוּם אֹרְגָנָא דְּמַדְבִּי דְּיַמִּינָא וְעַל אֵלִיּוֹן יָדָה
דְּיַמִּינָא וְעַל אֵלִיּוֹן רַגְלָה דְּיַמִּינָא עַל דְּמָא
דְּאִשְׁמָא:

יח וַיִּדְאִשְׁתָּאֵר בְּמִשְׁחָא דִּי עַל יָדָא דְּכְהֵנָא
יָתֵן עַל רִישׁ דְּמַדְבִּי וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי כְּהֵנָא קֳדָם
יי:

יט וַיַּעֲבֹד כְּהֵנָא יָת חֲטָאתָא וַיִּכְפֹּר עַל דְּמַדְבִּי
מִסּוּבָתָהּ וַיִּכְתֹּר בֵּין יְכּוּס יָת עֲלָתָא:

כ וַיִּסַּק כְּהֵנָא יָת עֲלָתָא וַיָּת מִנְחָתָא לְמַדְבָּחָא
וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי כְּהֵנָא וַיִּדְבִּי:

(טו) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִלֵּג הַשֶּׁמֶן וַיִּצֶק עַל־כַּף הַכֹּהֵן
הַשְּׂמָאלִית:

(טז) וַיִּטְבֹּל הַכֹּהֵן אֶת־אַצְבָּעוֹ מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפוֹ הַשְּׂמָאלִית וַהֲזָה מִן־הַשֶּׁמֶן בְּאַצְבָּעוֹ שֶׁבַע
פַּעַמִּים לִפְנֵי יְהוָה:

כט"ו • לִפְנֵי ה' • (ט"ז) כִּנְגֵד בֵּית קֹדְשֵׁי הַקֹּדְשִׁים.

(יז) וּמִיֵּתֵר הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ יָתֵן הַכֹּהֵן עַל־תְּנֹוד
אֶזְן הַמִּטְהָר הַיְמָנִית וְעַל־כֶּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל־כֶּהֶן
רַגְלוֹ הַיְמָנִית עַל דָּם הָאִשָּׁם:

(יח) וַהֲנוֹתָר בְּשֶׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן יָתֵן עַל־רֹאשׁ
הַמִּטְהָר וַיִּכְפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה:

(יט) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת־הַחֲטָאת וַיִּכְפֹּר עַל־הַמִּטְהָר
מִסּוּמָאתוֹ וְאַחֵר יִשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה:

(כ) וַהֲעֹלָה הַכֹּהֵן אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה הַמִּזְבֵּחַ
וַיִּכְפֹּר עָלָיו הַכֹּהֵן וְטָהַר: ס

כט"ז • וְאֶת־הַמִּנְחָה • מִנְחַת נֶסֶכִּים שֶׁל בְּהֵמָה.

♦ יום שלישי ד' ניסן ♦

כא וְאִם מִסְכֵּן הוּא וְלִית יָדָה מְדַבְּקָא וַיִּסַּב
אִמֵּר חַד אִשְׁמָא לְאַרְמָא לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי
וְעִסְרוּנָא סִלְתָּא חַד דְּפִיל בְּמִשַּׁח לְמִנְחָא
וְלִגָּא דְּמִשְׁחָא:

כב וַתֵּרִין שְׁפִינִינִין אוֹ תֵּרִין בְּגִי יוֹנָה דִּי תַּדְבֵּק
יָדָה וַיְהִי חַד חֲטָאתָא וְחַד עֲלָתָא:

כג וַיִּתֵּי יִתְהוֹן בְּיוֹמָא תְּמִינָא לְדִכְּוִיתָהּ לָתֵן
כְּהֵנָא לְתַרַע מִשְׁכֵּן זְמָנָא קֳדָם יי:

(כא) וְאִם־נָדַל הוּא וְאִין יָדוֹ מִשְׁנֵת וְלָקַח כֶּבֶשׂ אֶחָד
אִשָּׁם לְתַנּוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעִשְׂרוֹן סִלְתָּ אֶחָד בָּלוּל
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה וְלֵג שֶׁמֶן:

כט"ז • וְעִשְׂרוֹן סִלְתָּ אֶחָד • לְכַבֵּשׂ זֶה שֶׁהוּא אֶחָד,
זֶבִיא עִשְׂרוֹן אֶחָד לְנֶסֶכִּיו. וְלֵג שֶׁמֶן • לְתֵת מִמֶּנּוּ

(כב) וַשְּׁתֵי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בְּגִי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג יָדוֹ
וַהֲיָה אֶחָד חֲטָאת וְהָאֶחָד עֹלָה:

(כג) וַהֲבִיא אֹתָם בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְמִהְרָתוֹ אֶל־הַכֹּהֵן
אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה:

כט"ח • בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְמִהְרָתוֹ • שְׁמִינִי לְצַפְרִים וּלְהַזָּאת עֵץ אֶרֶז וְאֶזֶב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת.

כד ויסב כהנא ית אמרא דאשמא וית לגא
דמשחא וארים יתהון כהנא ארמא קדם יי:

כה ויכוס ית אמרא דאשמא ויסב כהנא
מדמא דאשמא ויתן על רוס אודנא דמדפי
דנמינא ועל אליון ידה דנמינא ועל אליון
רגלה דנמינא:

כו וימן משחא יריק כהנא על ידא דכהנא
דשמאלא:

כז וידי כהנא באצבעה דנמינא מן משחא די
על ידה דשמאלא שבע זמנין קדם יי:

כח ויתן כהנא מן משחא די על ידה על רוס
אודנא דמדפי דנמינא ועל אליון ידה
דנמינא ועל אליון רגלה דנמינא על אתר
דמא דאשמא:

כ"ט - על מקום דם האשם • אפלו נתקנה הדם; למד שאין הדם גורם אלא המקום גורם.

כט וידישחא מן משחא די על ידא דכהנא
יתן על רישא דמדפי לכפרא עלוהי קדם יי:

ל ויעבד ית חד מן שפנינא או מן בני יונה
מדי מדבק ידה:

לא ית די מדבק ידה ית חד חטאתא וית חד
עלתא על מנתתא ויכפר כהנא על דמדפי
קדם יי:

לב דא אורייתא די בה מכתש סגירו די לא
מדבק ידה בדכותה:

(כד) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כֶּבֶשׂ הָאֵשֶׁם וְאֶת־לֶגַּם הַשֶּׁמֶן
וְהִנִּיף אֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

(כה) וְשָׁחַט אֶת־כֶּבֶשׂ הָאֵשֶׁם וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדָּם
הָאֵשֶׁם וְנָתַן עַל־תְּנוּף אֹזֶן־הַמִּטְהָר הַיְּמָנִית וְעַל־בִּהֶן
יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־בִּהֶן רֶגְלוֹ הַיְּמָנִית:

(כו) וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹק הַכֹּהֵן עַל־כַּף הַכֹּהֵן הַשְּׂמָאלִית:

(כז) וְהִזָּה הַכֹּהֵן בְּאֶצְבָּעוֹ הַיְּמָנִית מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפוֹ הַשְּׂמָאלִית שֶׁבַע פַּעַמִּים לִפְנֵי יְהוָה:

(כח) וְנָתַן הַכֹּהֵן מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ עַל־תְּנוּף
אֹזֶן הַמִּטְהָר הַיְּמָנִית וְעַל־בִּהֶן יָדוֹ הַיְּמָנִית וְעַל־בִּהֶן
רֶגְלוֹ הַיְּמָנִית עַל־מְקוֹם דָּם הָאֵשֶׁם:

(כט) וְהִנּוֹתָר מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֹּהֵן וְיָתֵן
עַל־רֹאשׁ הַמִּטְהָר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה:

(ל) וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־הַתְּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיוֹנָה
מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיֵי יָדוֹ:

(לא) אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁיֵי יָדוֹ אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־
הָאֶחָד עֹלָה עַל־הַמִּנְחָה וְכִפֵּר הַכֹּהֵן עַל הַמִּטְהָר
לִפְנֵי יְהוָה:

(לב) וְזֹאת תוֹרַת אֲשֶׁר־בּוֹ נִגַּע צִרְעַת אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁיֵי
יָדוֹ בְּטִהְרָתוֹ: פ

♦ יום רביעי ה' ניסן ♦

לג ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

(לג) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

לד ארי תעלו לארעא דנענע די אנא יחב
לכו ל אחסנא ואתן מכתש סגירו בבית
ארעא אחסנתכון:

(לד) כִּי תֵבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
לְאֶחָזָה וְנָתַתִּי נֹגַע צִרְעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם:

שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, וְעַל־יְדֵי הַנִּגַּע נֹתֵץ הַבֵּית וּמוֹצֵאן.

וְנִתְּתִי נִגַּע צֹרַעַת • (ויקרא רבה) בְּשׁוּרָה הִיא לָהֶם שֶׁהִנָּגְעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהִטְמִינוּ אֲמוּרָיִים מִטְמוּנִיּוֹת שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בְּתִיָּהֶם כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 97)

הַדְּבִיר גַּם בְּקִדְשָׁהּ. וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב **אֲשֶׁר לִקְחִיתִי מִיַּד הָאֲמוּרִי בַּחֲרָבִי וּבְקִשְׁתִּי**: יֵשׁ לִקְחַת מִ'אֲמוּרִי' אֶת כֹּחַ הַדְּבִיר וְלִהְיוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּתוֹרָה וּבְתַפְלָה - **בְּצִלּוֹתִי וּבְכַעֲוִיתִי**.

וְנִתְּתִי נִגַּע צֹרַעַת (יד, לד) **שֶׁהִטְמִינוּ אֲמוּרָיִים מִטְמוּנִיּוֹת** (רש"י) הַנִּגָּעִים הוֹפִיעוּ בְּבִתְיָהֶם שֶׁל הָאֲמוּרָיִים דִּןָּקָא, שְׂרוּמִזְו עַל דְּבִיר רַע, שֶׁפֶן הַנִּגָּעִים בָּאִים עַל לְשׁוֹן הָרַע. אֵךְ דִּיןָקָא בְּבִתִּים אֵלּוּ יִשְׁנִם 'מִטְמוּנִיּוֹת', שֶׁהֵרִי נִתָּן לִהְיוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּכֶם

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטי שיחות חלק כב, עמוד 66 – מתוך 'לקראת שבת'

פעולת הדיבור בנפש האדם

וְיֵשׁ לַחֲדָשׁ, דְּתַרִּי גִנִּי לְשׁוֹן־הָרַע אִיכָא. בְּהִלְכוֹת דַּעוֹת (הַמִּדְבָּר בְּעֵנִינִים בְּלִיתִי רְצוּיִים שְׁבִין אָדָם לְחַבְרוֹ) עוֹסֵק בְּלְשׁוֹן־הָרַע הַבָּא בְּגִלְל מַדּוֹת רַעוֹת שְׁבָאָדָם – שֶׁעָקַר הַחֲסָרוֹן בָּזָה הוּא בְּהִזָּק שֶׁנִּגְרַם עַל־יְדֵי לִזְלוֹת. אֲבָל כָּאֵן עוֹסֵק הַרְמוֹב"ם בְּלְשׁוֹן־הָרַע חִיצוֹנִי לְגַמְרִי, שְׁבָא מוֹתוֹף שִׁיחָה סֶתֶם לֹא כִּנְנָה רַעָה. וְעָקַר הַפֶּגֶם הוּא בְּאָדָם עֲצָמוֹ, שֶׁדִּיבּוּר רַע זֶה פּוֹגֵם בְּנַפְשׁוֹ, כְּכַמְרִים הַנִּבְיָאָה שְׁבוּדָאִי לֹא נִתְפַּנֶּה לְגִנּוּתוֹ, וְלֹא הָיָה בְּדִיבּוּרָה שׁוֹם הִזָּק. וְעַל־זֶה אוֹמֵר: דְּבַתְחַלְהָ לְשׁוֹן־הָרַע הוּא חִיצוֹנִי לְגַמְרִי לְהֶאָדָם הַמִּדְבָּר, וְלִכְךָ גַּם הַעוֹנֵשׁ מִדָּה כְּנִגֵּד מִדָּה הוּא בְּבִיתוֹ, שְׁאִינוֹ חֵלֵק מִהֶאָדָם, וְהוּא הַדְּבָר הַכִּי חִיצוֹנִי – רְכוּשׁוֹ. אֲבָל אִם חֶסֶד־וְשִׁלּוּם, מִמְּשִׁיף הָאָדָם בְּדַבּוּרִי לְשׁוֹן־הָרַע, הָרַע מִתְחִיל לְחַדּוֹר לְטַבְעוֹ וּלְמִדּוֹתָיו, וְלִכְךָ נֶעֱנֵשׁ בְּכָלִי תַשְׁמִישָׁיו שֶׁהֵם קְרוֹבִים אֵלָיו יוֹתֵר מִקּוּרוֹת בֵּיתוֹ. וְאִם מִמְּשִׁיף לְעִמּוּד בְּרַשָּׁעוֹ, הָרִי שֶׁהָרַע חוֹדֵר עוֹד יוֹתֵר, וּמִתְבַּטָּא בְּצֹרַעַת בְּבִגְדָיו, וְעַד שֶׁהוּא עֲצָמוֹ נֶעֱשֶׂה טָמֵא.

כִּי תִבְאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לְאֻחְזָה וְנִתְּתִי נִגַּע צֹרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם: (יד, לד) אוֹת וּפְלֵא הָיָה בְּיִשְׂרָאֵל כְּדִי לְהַזְהִיר מִלְּשׁוֹן הָרַע, שֶׁהַמִּסְפָּר בְּלְשׁוֹן הָרַע, מִשְׁתַּנּוֹת קִירוֹת בֵּיתוֹ. . . וְאִם עִמָּד בְּרַשָּׁעוֹ עַד שֶׁהוֹתֵץ הַבֵּית – מִשְׁתַּנֵּן כְּלִי הַעוֹר שֶׁבְּבִיתוֹ. . . וְאִם עִמָּד בְּרַשָּׁעוֹ עַד שִׁישְׁרָפוֹ, מִשְׁתַּנֵּן הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו. . . וְאִם עִמָּד בְּרַשָּׁעוֹ עַד שִׁישְׁרָפוֹ, מִשְׁתַּנָּה עוֹרוֹ וְיִצְטָרַע, וְיִהְיֶה מוֹבָדֵל וּמִפְרָסֵם לְבִדּוֹ, עַד שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּשִׁיחַת הַרְשָׁעִים, שֶׁהִיא הַלִּיצָנוּת וּלְשׁוֹן הָרַע, וְעַל עֵינָן זֶה הוּא מוֹהִיר בְּתוֹרָה וְאוֹמֵר הַשְּׂמֵר כְּנִגַּע הַצֹּרַעַת. . . זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹקֶיךָ לְמִרְיָם בְּדִרְךָ, הָרִי הוּא אוֹמֵר הַתְּבוֹנֵנוּ מֵה אֲרַע לְמִרְיָם הַנִּבְיָאָה. (רמב"ם הַלְכוֹת טוֹמְאוֹת צֹרַעַת פט"ז ה"י) וְיֵשׁ לוֹמַר בְּבִאּוֹר דְּבָרֵי הַרְמוֹב"ם, בְּהַקְדִּים הַקְּשָׁא דְלִכְאוּרָה הַלְכָה זוֹ הִנֵּה־לִי לְהַכְנִיס בְּהִלְכוֹת דַּעוֹת כְּשֶׁעוֹסֵק בַּחוּמֹר לְשׁוֹן־הָרַע ("כִּאֵילוֹ כֶּפֶר בְּעִיקָר" וכו'), וּמִדּוּעַ כָּתַב אוֹתָהּ בְּהִלְכוֹת צֹרַעַת?

~ נקודות משיחות קודש ~ על"פ לקוטי שיחות חלק לב, עמוד 91 – מתוך 'לקראת שבת'

הטמנת האמוריים ארבעים שנה

וְיִצְחָנוֹם בְּמִלְחָמָה וְיִקְחוּ אֶת מְמוֹנָם. אֵךְ מֵאִידֵךְ, מִרְאָה הִיא גַּם עַל תַּקְנָה שְׁעוֹד יִשׁוּבוּ לְמִקְוֵמוֹתֵיהֶם, שֶׁלִּכְךָ מִטְמִינִים הַאֻצְרוֹת בְּקִירוֹת הַבָּתִּים, שֶׁיַּעֲמִיד לָהֶם הַמְמוֹן לְכַשִּׁיחֲזָרוֹ. וּבָזֶה יוֹבֵנוּ דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ שֶׁהָיוּ מִטְמִינִים כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה (וְלֹא מִמְּפֻלֶּת סִיחוּן וְעוֹג). דְּהִטְמִנָתָם מִשּׁוּף כָּל הָאֲרָבָעִים שָׁנָה הִיָּתָה מִשּׁוּם שֶׁכָּבֵר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם יָדְעוּ שִׁישְׁרָאֵל יִחְזְרוּ, שֶׁהֵרִי תִלָּה הַכְּתוּב "דוֹר רְבִיעִי יִשׁוּבוּ הִנֵּה", בְּ"שֶׁלֶם עוֹן הָאֲמוּרִי" [וְיָדְעוּ שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לְחַזֹּר לְאֶרֶצָם]. וּמִכָּף הַבִּינּוֹ, שִׁישְׁיַבֵּת עִם בְּאֶרְצוֹ תְלוּיָהּ בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁזֶּה נִתָּן לָהֶם הַתִּקְוָה שְׁאוּלִי יָבוֹא יוֹם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁלַחוּ גַּם הֵם מֵאֶרֶצָם (אִם יִתְנַהֲגוּ שֶׁלֹּא כְּדָבָעִי), וְאִזּוּ יִכְלוּ לְשׁוּבָה וְלִיקַח הַמִּטְמוּנִיּוֹת. וְזוֹ הַסִּיפָה בְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא לִכְךָ שֶׁהִטְמִינוּ מְמוֹנָם, מַעֲשֶׂה הַמִּבְטָא גַּם תַּקְנָה שִׁישׁוּבוֹ לְקַחְתּוֹ.

כִּי תִבְאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן . . וְנִתְּתִי נִגַּע צֹרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם:

בְּשׁוּרָה הִיא לָהֶם. . . לְפִי שֶׁהִטְמִינוּ אֲמוּרָיִים מִטְמוּנִיּוֹת שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בְּתִיָּהֶם כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר. (יד, לד. ובפירושו רש"י)

צָרִיךְ בִּיאור מֵה הַכְּרִיחַ אֶת הַמִּדְרָשׁ (שֶׁהוּא מְקוּרוֹ שֶׁל רש"י) לְפָרֵשׁ שֶׁהָיוּ מִטְמִינִים "כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר", וְהֵרִי אֲפָשֶׁר לְפָרֵשׁ בְּפִשּׁוּטוֹת, שִׁיתַּכֵּן שֶׁהַטְמִנָּה הַחֲלָה בְּעַקְבוֹת מְפֻלֶּת סִיחוּן וְעוֹג שֶׁהָיוּ הָאוֹמִיּוֹת "בְּטוּחִין עֲלֵיהֶם" (רש"י תַחֲלִית בִּלְק), שֶׁאֵז אֲחֻזּוֹ בְּפֶחַד וְהַחֲלוֹ לְהִטְמִין אוֹצְרוֹתֵיהֶם?

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבִּיאור בָּזֶה: הַטְמִנָּת הַמְמוֹן יֵשׁ בָּהּ דְּבָר וְהִפּוּכּוֹ. מִצַּד אֶחָד, מְגִלָּה הִיא עַל הַפֶּחַד שֶׁמֵּא יָבוֹא יִשְׂרָאֵל

(לח) וּבֹא אֲשֶׁר-לוֹ הַבֵּית וְהִגִּיד לַפֶּהַן לְאֹמֶר כְּנָנֶע נִרְאָה לִי בַּבֵּית:

כ"ט • כְּנָנֶע נִרְאָה לִי בַּבֵּית • (ננעים פ"ב, ת"כ) אָפְלוּ תַלְמִיד חֲכָם שִׁיּוּדֵעַ שֶׁהוּא נִנְעָ וְדָאִי, לֹא יִפְסֹק דְּבַר בְּרוּר לומר: 'נִנְעָ נִרְאָה לִי', אֲלָא: "כְּנָנֶע נִרְאָה לִי".

(לו) וְצִוָּה הַפֶּהַן וּפָנּוּ אֶת-הַבֵּית בְּטָרִם יָבֹא הַפֶּהַן לִרְאוֹת אֶת-הַנֶּנֶע וְלֹא יִטְמֵא כָּל-אֲשֶׁר בַּבֵּית וְאַחַר כֵּן יָבֹא הַפֶּהַן לִרְאוֹת אֶת-הַבֵּית:

כ"ט • בְּטָרִם יָבֹא הַפֶּהַן וּגו' • שְׁכַל זְמַן שְׂאִין כֶּהֱן נִזְקֵק לוֹ, אֵין שֵׁם תּוֹרַת טְמֵאָה. וְלֹא יִטְמֵא כָּל-אֲשֶׁר בַּבֵּית • (ת"כ) שְׂאִם לֹא יִפְנֹהוּ וְיָבֹא הַפֶּהַן וְיִרְאָה הַנֶּנֶע, נִזְקֵק לְהַסְגֵּר וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ יִטְמֵא. וְעַל מַה חֲסָה תוֹרָה? אִם עַל כָּלִי שִׁטָּף – יִטְבִּילֵם וְיִשְׁתַּהֲרוּ, וְאִם עַל אֲכָלִין וּמִשְׁקִין – יֵאָכְלֵם בְּיָמֵי טְמֵאָתוֹ. הֵא לֹא חֲסָה תוֹרָה אֲלֹא עַל כָּלִי חֲרָס, שְׂאִין לֶהֱם טְהוֹרָה בְּמִקְרָה.

(לז) וְרִאָה אֶת-הַנֶּנֶע וְהִנֵּה הַנֶּנֶע בְּקִירַת הַבֵּית שֶׁקַּעְרוּרָתוֹ יִרְקַרְקַת אוֹ אֲדַמְדָּמָת וּמִרְאִיתוֹ שְׁכַל מִן-הַקִּיר:

כ"ט • שֶׁקַּעְרוּרָתוֹ • (ת"כ) שׁוֹקְעוֹת בְּמִרְאִיתוֹ.

(לח) וַיֵּצֵא הַפֶּהַן מִן-הַבֵּית אֶל-פֶּתַח הַבֵּית וְהַסְגִּיר אֶת-הַבֵּית שִׁבְעַת יָמִים:

(לט) וְיָשָׁב הַפֶּהַן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְרִאָה וְהִנֵּה פֶּשֶׁה הַנֶּנֶע בְּקִירַת הַבֵּית:

(מ) וְצִוָּה הַפֶּהַן וּחִלְצוּ אֶת-הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנֶּנֶע וְהִשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל-מַחוּץ לְעִיר אֶל-מְקוֹם טָמֵא:

כ"ט • וּחִלְצוּ אֶת-הָאֲבָנִים • בְּתַרְגוּמוֹ: 'וַיִּשְׁלַפּוּן', יִשְׁלוּם מִשָּׁם, כְּמוֹ: (דברים כה) "וּחִלְצָה נֶעְלוּ", לְשׁוֹן הַסֵּרָה. אֶל-מְקוֹם טָמֵא • (ת"כ) מְקוֹם שְׂאִין טְהוֹרוֹת מִשְׁתַּמְשׁוֹת שָׁם. לְמִדָּה הַכְּתוּב, שֶׁהָאֲבָנִים הִלְלוּ מִטְמְאוֹת מְקוֹמָן בְּעוֹדָן בּוֹ.

בעל הטורים

(לח) נִרְאָה לִי. ב' בְּמִסְוֶרָה. כְּנָנֶע נִרְאָה לִי, "מִרְחֹק ה' נִרְאָה לִי" (תקמ"ה לא, ב). וְהוּא שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ד"ל (ננעים פ"ב מ"ה), שֶׁאֲפִילוֹ תַלְמִיד חֲכָם וּבָקִי בְּנִגְעִים לֹא יֹאמֶר 'נִנְעָ' אֲלָא 'כְּנָנֶע'. וְהוּא (מִרְחֹק נִרְאָה), שִׁיקָח הַדָּבָר מִרְחֹק, וְלֹא יִפְסֹק לומר 'נִנְעָ'. תוֹרָה לוֹ (לו) וְאַחַר כֵּן. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וְאַחַר כֵּן יָבֹא הַפֶּהַן", "וְאַחַר כֵּן תִּבָּא אֵלֶיהָ וּבְעֵלְתָהּ" (דברים כא, יא). כְּמוֹ הַכָּא שְׂמִפְנֵה כְּלִים נָאִים שְׁלֹא יִטְמְאוּ, אִף הֵתָם נִפְי צְרִיכָה לְהַסִּיר כְּלִים הַנָּאִים מֵעֲלֶיהָ כְּדִי שֶׁתִּתְגַּנֵּה בְּעֵינָיו וְלֹא יִטְמֵא כְּדֵה. תוֹרָה לוֹ

ב' גדרים בשכנות לרשע

א. רשע הגר בסמיכות למישהו, פועל שינוי לרעה במעשי השכן, ולכן "אוי לשכנו" כי הרשע יפעול עליו לרעה. ב. השכינות לרשע הרי היא סימן שגם השכן דומה לו, דזה שגרים זה ליד זה הוא מפני שדומים הם אחד לשני. וזהו "אוי לשכנו", כי השכינות לרשע מראה שגם השכן באמת דומה הוא להרשע.

והוא הדבר באבן המנוגע. לדעת רש"י הרשע פועל רק על מעשי השכן. ואם כן, רק אבן שנדבק בו הנגע חיבים לחלצו, דאז אמרנו דחלק המנוגע שבאבן פועל גם על חלק השני שיהיה מנוגע.

מה שאין כן אם מפרשים ששכינות היא סימן, שגם אם לא נראים האנשים דומים זה לזה, הרי השכינות מוכיחה שבאמת דומים הם, הנה בענינו, גם אם לא נראה הנגע כלל באבנים אלו, יש להוכיח מכך שסמוכים הם לאבן המנוגע, שגם אבנים אלו שיכות לנגע. ולכן חיבים לחלצם.

וצוה הכלו וחלצו את האבנים (יד, ז)

וחלצו – קלמך ששניהם חולצים, מפאן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו (תורת כהנים על הפסוק)

במפרשים מצינו כמה פרושים בדין "שניהם חולצים":

רש"י כותב (סוף מסכת סוכה דבור־המתחיל אוי לרשע. ועוד) "ב'תורת כהנים' תניא, וחלצו את האבנים, נגע באבן שבמקצוע, שניה חולצין". והנה, דפירוש דין זה לשיטתו הוא, שאם נראה נגע באבן שבמקצוע, שהוא אבן הנראה בב' בתים, חיבים לחלוץ את האבן כולה, אף את חלק האבן שבבית שלא נראה בו הנגע.

אף יש מפרשים (ראה משנה אחרונה לנגעים פרק יב משנה ו, ופרק יג משנה ב) שגם אם נראה נגע בפתל שבין ב' בתים, חיב גם השכן לחלוץ את האבנים שבכותל ביתו שפנגד הנגע, אף שבביתו לא נראה הנגע, וגם לא נגע הנגע באבניו. ויש לפרש שדבר זה תלוי בפירוש הכלל ד"אוי לרשע אוי לשכנו", דיש לומר בב' אופנים:

(מא) ואת הבית יקצע מבית סביב וישפכו את העפר אשר הקצו אל מחוץ לעיר אל מקום טמא:

מא וית ביתא יקלפון מגיו סחור סחור וירמוזו ית עפרא די קליפו למברא לקריתא לאתר מסאב:

כהנים נדרש כן, שיקלף הטיח שסביב אבני הנגע. הקצו. לשון קצה, אשר קצעו בקצוע הנגע סביב.

רש"י יקצע • (דריצ"ר בלע"ז) ובלשון משנה יש הרבה. מבית • (ח"ט) סביב • סביבות הנגע. ב'תורת

(מב) ולקחו אבנים אחרות והביאו אל תחת האבנים ועפר אחר יקח ויטח את הבית:

מב ויסבין אבניא אחרנין ויעלון באתר אבניא ועפר אחרן יסב וישוע ית ביתא:

מג ואם יתוב מקטשא ויסגי בביתא בטר דישלפון ית אבניא ובטר דקליפו ית ביתא ובטר דיתשע:

(מג) ואם ישוב הנגע ופרח בבית אחר חלץ את האבנים ואחרי הקצות את הבית ואחרי הטוח:

וגו' • (ח"ט) יכול חזר בו ביום, יהא טמא? תלמוד לומר: "ושב הפה", "ואם ישוב". מה ש'יבה' האמורה להלן בסוף שבוע, אף ש'יבה' האמורה כאן בסוף שבוע.

רש"י הקצות • לשון העשות, וכן הטוח, אבל "חלץ את האבנים" מוסב הלשון אל האדם שחלצן, והוא משקל לשון כבד, כמו 'כפר', 'דבר'. ואם ישוב הנגע

מד ויעול פהנא ויחזי והא אוסף מקטשא בביתא סגירות מחזרא היא בביתא מסאב הוא:

(מד) ובא הפה וראה והנה פשה הנגע בבית צרעת ממארת הוא בבית טמא הוא:

מקומו של מקרא זה, אלא "ונתן את הבית" היה לו לכתב אחר: "ואם ישוב הנגע... וראה והנה פשה"?! הא לא בא ללמד אלא על נגע העומד בעיניו בשבוע ראשון, ובא בסוף שבוע שני ומצאו שפשה, שלא פרש בו הפתוח למעלה כלום בעומד בעיניו בשבוע ראשון. ולמדך כאן בפסיון זה, שאינו

רש"י ובא הפה וראה והנה פשה • (ח"ט) יכול לא יהא החזר טמא, אלא אם כן פשה? נאמר: "צרעת ממארת" בביתם, ונאמר: "צרעת ממארת" בבגדים: מה להלן טמא את החזר אף על פי שאינו פושה, אף כאן טמא את החזר אף על פי שאינו פושה. אם כן, מה תלמוד לומר: "והנה פשה"? אין כאן

מדבר אלא בעומד בראשון ופשה בשני. ומה יעשה לו? יכול יתענו כמו שסמך לו: "ונתן את-הבית"? תלמוד לומר: "ושב הכהן", "ובא הכהן", נלמד ביאה משיבה; מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אף ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. ואם חזר, נותן. לא חזר, טהור (ת"כ). ומנין שאם צמד בזה ובזה, חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע? תלמוד לומר: ("ובא") "ואם בא יבא", במה הפתיב מדבר? אם בפושה בראשון, הרי כבר אמור. אם בפושה בשני, הרי כבר אמור. הא אינו אמור: "ובא", "ואם בא יבא", אלא את שבא בסוף שבוע ראשון ובא בסוף שבוע שני "וראה והנה לא-פשה", זה העומד מה יעשה לו? יכול יפטר וילך, כמו שכתוב כאן: "וטהר הכהן את-הבית"? תלמוד לומר: "כי נרפא הנגע", לא טהרתי אלא את הרפאוי. מה יעשה לו? "ביאה" אמורה למעלה ו'ביאה' אמורה למטה: מה בעליונה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע דגמר לה זהו שיבה זהו ביאה, אף בתחתונה כך וכו' כדאיתא ב'תורת כהנים'. גמרו של דבר: אין נתיצה אלא בנגע החוזר אחר חליצה וקצוי וטיחה, ואין החוזר צריך

פשוין. וסדר המקראות כך הוא: "ואם-ישוב", "ונתן", "והבא אל-הבית", "והאכל בבית", "ובא הכהן וראה והנה פשה". ודבר הפתיב בעומד בראשון, שנותן לו שבוע שני להסגרו, ובסוף שבוע שני להסגרו בא וראה שפשה, ומה יעשה לו? חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע. חזר - נותן, לא חזר - טעון צפרים, שאין בנגעים יותר משלשה שבועות. ואם-בא יבא. לסוף שבוע שני. וראה והנה לא-פשה. מקרא זה בא ללמד בעומד בעניו בראשון ובשני, מה יעשה לו? יכול יטהרו, כמשמעו של מקרא: "וטהר הכהן את הבית"? תלמוד לומר: "כי נרפא הנגע", לא טהרתי אלא את הרפאוי, ואין רפאוי אלא הבית שהקצה והוטה ולא חזר הנגע. אבל זה, טעון חליצה וקצוי וטיחה ושבוע שלישי. וכן המקרא נדרש: "ואם-בא יבא", בשני, "וראה והנה לא-פשה", יטיחנו, ואין טיחה בלא חולץ וקצוי; "ואחרי הטוח את-הבית וטהר הכהן את-הבית", אם לא חזר לסוף השבוע, "כי נרפא הנגע", ואם חזר, כבר פרש על החוזר שטעון נתיצה.

(מ) ונתן את-הבית את-אבניו ואת-עציו ואת כל-עפר הבית והוציא אל-מחוץ לעיר אל-מקום טמא:

מה ויתרע ית ביתא ית אבניהו וית אעוהי וית כל עפר ביתא ויפק למבא לקרפא לאתר מסאב:

(מ) והבא אל-הבית כל-ימי הסגיר אתו יטמא עד-הערב:

מו ודייעול לביתא כל יומין דיסגר יתה יתי מסאב עד רמשא:

כ"י כל-ימי הסגיר אתו. (ת"כ) ולא ימים שקלף את נגעו. יכול שאני מוציא המחלט שקלף את נגעו? תלמוד לומר: "כל-ימי". יטמא עד-הערב. (ת"כ) מלמד, שאין מטמא בגדים. יכול אפלו שהה בכדי אכילת פרס? (עירובין פג) תלמוד לומר: "והאכל בבית

יכבס את-בגדיו". אין לי אלא אוכל, שוכב מנין? תלמוד לומר "והשכב". אין לי אלא אוכל ושוכב, לא אוכל ולא שוכב מנין? תלמוד לומר: "יכבס", "יכבס", רבה. אם-כן למה נאמר: "אכל ושכב"? לתן שעור לשוכב כדי אכילת פרס (ברכות מא).

(מ) והשכב בבית יכבס את-בגדיו והאכל בבית יכבס את-בגדיו:

מו ודישכוב בביתא יצבע ית לבושהו ודייכול בביתא יצבע ית לבושהו:

(מ) ואם-בא יבא הכהן וראה והנה לא-פשה הנגע בבית אחרי הטוח את-הבית וטהר הכהן את-הבית כי נרפא הנגע:

מח ואם מעל ייעול כהנא ויחזי והא לא אוסף מכתשא בביתא כתר דישוע ית ביתא וידדי כהנא ית ביתא ארי אתסי מכתשא:

(מ) ולקח לחטא את-הבית שתי צפרים ועץ ארז ושני תולעת ואזב:

מט ויסב לדבא ית ביתא תרתי צפרין ואעא דארזא וצבע והורי ואזובא:

(ג) וְשַׁחַט אֶת־הַצֹּפֶר הָאֶחָד אֶל־כְּלִי־חָרֶשׁ עַל־מִים חַיִּים:

(גא) וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֶרֶז וְאֶת־הָאֵזֹב וְאֶת־ שְׁנֵי הַתּוֹלָעַת וְאֶת־הַצֹּפֶר הַחִידָה וְטָבַל אֹתָם בְּדָם הַצֹּפֶר הַשְּׁחוּטָה וּבַמִּים הַחַיִּים וְהָיָה אֶל־הַפִּת שִׁבְעַ פַּעַמִּים:

(גב) וְחִטָּא אֶת־הַפִּת בְּדָם הַצֹּפֹר וּבַמִּים הַחַיִּים וּבַצֹּפֶר הַחִידָה וּבְעֵץ הָאֶרֶז וּבָאֵזֹב וּבְשְׁנֵי הַתּוֹלָעַת:

(גג) וְשָׁלַח אֶת־הַצֹּפֶר הַחִידָה אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וּכְפָר עַל־הַפִּת וְטָהַר:

♦ יום חמישי ו' ניסן ♦

(גד) זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל־נֶגַע הַצָּרַעַת וְלִנְתֶק:

(גה) וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וּלְפִת:

(גו) וּלְשֵׂאת וּלְפַחַח וּלְפַהֲרָת:

(גז) לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהָר זֹאת תּוֹרַת הַצָּרַעַת: פ

כ"ט - לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהָר וְאֵיזָה יוֹם מְטַמֵּא.

טו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ב) דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׁרוֹ זָכוּ טָמֵא הוּא:

כ"ט - כִּי יִהְיֶה זָב • יָכוֹל זָב מִכָּל מָקוֹם יִהְיֶה טָמֵא? אַחֵר שֶׁחֵלַק הַפְּתוּב בֵּין בָּשָׂר לְבָשָׂר, זָכִיתִי לְדִין טָמֵא בְּזָב וְטָמֵא בְּזָבָה: מַה זָבָה, מִמָּקוֹם שֶׁהִיא מְטַמְּאָה תִּלְמוּד לומר: "מִבְּשָׁרוֹ", וְלֹא כָּל בָּשָׂר (ת"כ. נדה מג).

בעל הטורים

טו (ב) דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. ובפרשת נגעים לא אמר 'דַּבְּרוּ', לפי שעל ידי העגל שעשה אהרן באו נגעים על ישראל. וסמך פרשת זב למצורע, לפי שעל ידי הנחש נתקללה האשה בזיבה והנחש בצרעת. תורה ג

שיעור יומי ליום חמישי ו' ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום - טו - פרשת מצורע

שְׂמֵאָה קֵלָה - נָדָה, מְשִׁמָּה שְׂמֵאָה חֲמוּרָה - זִיכָּה.
אֶף הַזֶּבֶב, מִמָּקוֹם שֶׁמְשִׁמָּה שְׂמֵאָה קֵלָה - קָרִי, מְשִׁמָּה
שְׂמֵאָה חֲמוּרָה - זִיכָּה. זִכְּבוּ שְׂמָא • (ת"כ) לְמַד עַל

הַטָּפָה שֶׁהִיא מְטַמְּאָה (נדה ב"ד). זוּב דּוֹמָה לָמִי בַּצֶּק שֶׁל שְׁעוּרִין וְדַחּוּי (ס"א ודה"י), וְדוֹמָה לִלְבֵּן בִּיצָה הַמּוֹזֶרֶת. שִׁכְבַּת זָרַע, קֶשׂוֹר כִּלְבִּין בִּיצָה שְׂאִינָה מוֹזֶרֶת.

(ג) וְזֹאת תִּהְיֶה טְמֵאתוֹ בְּזוּבוֹ רַר בְּשָׁרוֹ אֶת־זוּבוֹ
אוֹ־הַחֲתִים בְּשָׁרוֹ מְזוּבוֹ טְמֵאתוֹ הוּא:

גִּוְדָא תְּהִי סוּבְתָהּ בְּדוּבָהּ רַר בְּשָׂרָה יֵת
דוּבָהּ אֹ חֲתִים בְּשָׂרָה מְדוּבָה סוּבְתָהּ הִיא :

כָּמֹכָר • לְשׁוֹן רִיר שֶׁזָּב אֶת בְּשָׂרוֹ • אֶת־זוֹבוֹ • כְּמוֹ
רִיר שִׁיּוּצָא צָלוּל • אוֹר־הַחֲתִים • שִׁיּוּצָא עַב וְסוֹתָם
אֶת פִּי הָאֲמָה וְנִסְתָּם בְּשָׂרוֹ מִטַּפַּת זוֹבוֹ ; זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ.
וּמִדְרָשׁוֹ : (מגילה ח' בדה מ"ג) מִנֵּה הַכְּתוּב הָרֵאשׁוֹן רְאִיּוֹת
שְׁתֵּים וּקְרָאוּ "טמא", שְׁנֵאמַר : "זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ

טמא הוא, ומנה הקטוב השני ראיות שלש וקראו "טמא", שגאמר: "טמאתו בדובו, כך בשרו את-זוהו או-החתים בשרו מדובו, טמאתו הוא", הא כיצד? שמים לטמאה, והשלישית מזיקתו לקרבן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 86)

שְׁתֵּימִים לְסֻמָּאָה וְהַשְׁלִישִׁית מִזְקִיקָתָהּ לְקוֹרְבָּן (רש"י טו, ג)
 וְשֵׁשׁ לְשֹׂאֵל, מִנֵּזֶן לוֹ שֶׁהִבְדִּיל הוּא לְגַבֵּי קֶרְבָּן, וְלֹא לְגַבֵּי
 חֲמִירַת הַסֻּמָּאָה. וְשֵׁשׁ לְזֹמֶר, דְּהֵנָּה אֶף שֶׁהִפְסִיךְ הָרֹאשׁוֹן
 עוֹסֵק בְּשֵׁתֵי רֵאיוֹת וְהַשְּׁנִי בְּשֵׁשׁ רֵאיוֹת, אֵין בִּכְךָ פְּדִי

להוציא את שני הכתובים מפשוטם, היינו ש"זאת תהיה סמאתו" בא בהמשך ל"סמא הוא". מובן אם כן, שסמאת שני הזבים שוה; ועל־פירח שחלוקים הם בענין אחר - חובת הקרבן.

(ד) כָּל־הַמְּשָׁכֵב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הֶחָבֹב וְכָל־הַפֶּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו יָמָּא:

יִטְמָא דַּל מְשַׁכָּבא דִּי יִשְׁכּוּב עֲלוּהִי דוֹכְנָא יְהִי
מִסָּאב וְכָל מִנָּא דִּיִּיתֵב עֲלוּהִי יְהִי מִסָּאב:

טז ◀ פֿל-הַמְשָׁפָּב • הָרְאוּי לְמְשָׁפָּב. יָכוֹל אֶפְלוּ מִיחַד
לְמַלְאכָה אַחֲרָת? תֵּלְמוּד לוֹמַר: "אַשֶׁר יִשְׁפָּב", "אַשֶׁר
שָׂכַב' לֹא נֹאמַר, אֱלֹא: "אַשֶׁר יִשְׁפָּב", הַמִּיחַד תִּמְיֵד

לְכָךְ, יֵצֵא זֶה שְׂאוֹמְרִים לוֹ: 'עֹמֵד וְנֹעֵשֶׂה מְלֹאכְתָּנוּ'.
אֲשֶׁר-יֵשֵׁב. 'יֹשֵׁב' לֹא נֹאמַר, אֲלֵא: 'אֲשֶׁר-יֹשֵׁב
עָלָיו' הַזֶּה, בְּמִיחָד תִּמְיֵד לְכָךְ.

(ה) וַאֲשֶׁר יָגַע בְּמַשְׁכָּבוֹ יִכְסֶּם פְּגָדָא
בְּמִים וּמָמָא עַד־הָעֶרֶב:

וְרַחֵן: הַיְגֵבֶר דִּי יִקְרֵב בְּמִשְׁכְּבָהּ יִצְפֶּע לְבוֹשׁוֹהֵי וְיִסְחִי בְמִיָּא וְיִהְיֶה מִסָּאב עַד רְמָשָׂא:

רש"י: וְאִישׁ אֲשֶׁר יֵגַע בְּמִשְׁכָּבוֹ • לִמְד עַל הַמִּשְׁכָּב שֶׁחֲמוּר מִן הַמַּגָּע, שֶׁזֶה נֶעֱשֶׂה אֵב הַטְּמֵאָה לְטֵמֵא

אָדֶם, לְטֵמֵא בְּגָדִים; וְהִמָּגַע שְׂאִינוֹ מִשְׁכָּב, אִינוֹ אֶלָּא
וְלֹד הַטֵּמְאָה, וְאִינוֹ מִטֵּמֵּא אֶלָּא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין.

(ו) וְהַיֵּשֶׁב עַל-הַכְּלִי אֲשֶׁר-יֵשֵׁב עָלָיו הַזֶּה יִכַּפֵּם
בְּגָדָיו וּרְחֵץ בַּמַּיִם וּמָמָא עַד-הָעֶרֶב: (חצי הספר)

יִכְבֹּם (ספר)

וּדְיִיתָב עַל מָנָא דְיִיתָב עֲלוּהִי דְכִבְנָא
יַצְבַּע לְבוּשְׁהִי וְיִסְחִי בְמִיָּא וְיִהִי מְסָאָב עַד
רְמָשׂא :

רש"י ◀ וְהַיֵּשֶׁב עַל-הַפְּלִי • (ת"כ) אָפְלוּ לֹא נָגַע, אָפְלוּ עַ
בְּמַלְ

ב. ידה בלים זה על זה, פלן מטמאין משום מושב, וכן

(ז) וְהִנֵּנִי בְּבֶשֶׁר הוֹבִי יִכְפֹּם בְּגִדֵּי רֶחֱץ בְּמִים וְטֹמֵא עַד־הָעֶרְב׃

וְיִסְחֶיָּה בְּמִיָּא וְיִהְיֶה מִסָּאב עַד רְמָשָׁא :

(ג) הַחֲתִים מִשְׁרֹוּ מֵאִבֹּו. בְּגִמְטְרִיָּא: (ד) יִשְׁכַּב עָלָיו. בְּגִמְטְרִיָּא: זֶה מִיּוֹחַד וְכָל הַכָּל. בְּגִמְטְרִיָּא: אָכַל לֹא זֶה בַּחֲתִימַת פִּי הָאִמָּה. תּוֹרַה ד' הָאֵב. תּוֹרַה ה'

(ח) וְכִי־יֵרָק הָזָב בַּטָּהוֹר וְכַבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּי־
וַיִּסְחִי בַמֵּיָא וַיְהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא:
וּטְמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כ"י. וְכִי־יֵרָק הָזָב בַּטָּהוֹר • (ת"כ. נדה נה) וְנָגַע בוֹ אוֹ נִשְׂאֹ, שֶׁהָרַק מְטַמֵּא בַּמִּשְׁא.

(ט) וְכַל־הַמְרַכֵּב אֲשֶׁר יִרְכֵּב עָלָיו הָזָב יִטְמָא:
מְסָאָב:

כ"י. וְכַל־הַמְרַכֵּב • אף־על־פי שֶׁלֹּא יֵשֵׁב עָלָיו, כְּגוֹן: הַתַּפּוּס שֶׁל סָרְגָא, שֶׁקּוֹרִין אַרְצוֹן, טְמֵא מִשּׁוּם מְרַכֵּב. וְהָאֵפָךְ שֶׁקּוֹרִין אֱלִי"ש, טְמֵא טְמֵאת מוֹשָׁב.

(י) וְכַל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ יִטְמָא עַד־
הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם יְכַבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּי־
וּטְמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כ"י. וְכַל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ • (ת"כ) שֶׁל זָב. בֹּא וְלִמַּד עַל הַמְרַכֵּב שֶׁיֵּהָא הַנּוֹגֵעַ בוֹ טְמֵא, וְאִין טְעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים, וְהוּא חֲמֹר בַּמִּשְׁכָּב מִבְּמִרְכָּב.

(יא) וְכָל־אֲשֶׁר יַגְעֻבוֹ הָזָב וַיִּדְּיו לֹא־שִׁטַּף בַּמֵּי־
וְכַבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֵץ בַּמֵּי־וּטְמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כ"י. וַיִּדְּיו לֹא שִׁטַּף בַּמֵּי־ • בְּעוֹד שֶׁלֹּא טָבַל מִטְּמֵאתוֹ, וְאִפְלוּ פֶסֶק מִזּוּבוֹ וְסִפֵּר שֶׁבָּעָה וּמִחֲסֹר טְבִילָה, מְטַמֵּא בְּכָל טְמֵאוֹתָיו. וְזֶה שֶׁהוֹצִיא הַכְּתוּב

(יב) וְכַל־חֲרָשׁ אֲשֶׁר־יַגְעֻבוֹ הָזָב יִשְׁכַּר וְכָל־כְּלִי־עֵץ
יִשְׁטַף בַּמֵּי־

כ"י. וְכַל־חֲרָשׁ אֲשֶׁר־יַגְעֻבוֹ הָזָב • יָכוֹל אִפְלוּ נָגַע בוֹ מֵאַחֲוָרָיו וְכו', כִּדְאִיתָא ב'תּוֹרַת כְּהָנִים': 'עַד אֵיזָהוּ מַגְעוֹ שֶׁהוּא כְּכֹל? הֲרֵי אוֹמֵר: זֶה הֵסְטוֹ'.

~ נקודות משיחות קודש ~ על־פי לקוטי־שיחות חלק י, עמוד 170 ואילך – מותוך 'לקראת שבת'

כְּלִי חֲרָס, עֵץ, וּמִתְכַּת בַּעֲבוּדַת ה'

כְּלִי חֲרָשׁ שֶׁעָשׂוּ מַעֲפָר, רוֹמֵז עַל הָאָדָם שֶׁ"יִסּוּדוֹ מַעֲפָר".
וְ"אַחֲוָרָיו" רוֹמֵז עַל גּוֹף הָאָדָם, שֶׁלְּגַבִּי נִשְׁמָתוֹ נִקְרָא
"אַחֲוָרָיו".

וְהִנֵּה טֵבַע הַטְּבִיעַ הַקִּבְ"ה בְּעוֹלָמוֹ שֶׁאִין הָאָדָם יָכוֹל לַעֲסוֹק
בְּכָל זְמָנוֹ בְּעִנְיָנִים רוֹחֲנִיִּים בְּלִבָּד כְּגוֹן תּוֹרָה וְעִבּוּדָה, אֲלֵא
מוֹכֶרָה הוּא לְהַתְּעַסֵּק גַּם בְּעִנְיָנֵי "אַחֲוָרָיו", כִּאֲכִילָה וְשִׁתְיָה
וּפְרִנְסָה וְכוּצָא בְּזָה, בְּכַדִּי שֶׁתּוֹכַל הַנִּשְׁמָה לְהַשְׁמֹר כְּגוֹף

וְכַל־חֲרָשׁ אֲשֶׁר־יַגְעֻבוֹ הָזָב יִשְׁכַּר וְכָל־כְּלִי־עֵץ יִשְׁטַף
בַּמֵּי־ (טו, יב)

יָכוֹל אִפְלוּ נָגַע בוֹ מֵאַחֲוָרָיו כו', תִּלְמוּד לומר אֲשֶׁר יַגַּע בוֹ
יָכוֹל. (תּוֹרַת כְּהָנִים)

הַדִּין הוּא שֶׁאִין כְּלִי חֲרָשׁ נִטְמָא מֵאַחֲוָרָיו, מֵה־שִּׁאִין־כֵּן כְּלִי
עֵץ אוֹ כְּלִי מִתְכַּת, שֶׁנִּטְמָאִים גַּם אִם נָגַע הִטְמֵא "מֵאַחֲוָרָיו".
וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַרְמָז, בַּעֲבוּדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ:

בעל הטורים

(יא) שִׁטַּף, ב' במסורה. וַיִּדְּיו לֹא שִׁטַּף בַּמֵּי־ • (יב) גְּמִיטָרִיא: הֵסִיט. אֵיזָהוּ מַגְעוֹ
בַּמִּשְׁכָּב, "וְחָלַף בִּיהוּדָה שִׁטַּף וְעִבְרָ" סָאָה. דְּכָר אַחֲרֵי: בַּמֵּי־מ'. בְּמִקְצָתוֹ שֶׁהוּא בְּכוֹלָו, וְזֶה
פִּירוּשׁ, מ' סָאָה. תּוֹרָה יב שֶׁזָּב צָרִיךְ מִיָּם חַיִּים. הֵסִיטוֹ. תּוֹרָה יג

אך כדי שלא להטמא בטומאת עולם הזה, על האדם להשאיר בבחינת "פלי חרס", שירגיש את עצמו בביטול ונפשי קעפר לכל תהיה, מה שאין-כן אם הוא בבחינת "פלי עץ", שעץ צומח וגדל, ורומז על מי שמרגיש את עצמו כגדול, או שהוא בבחינת "פלי מתכת", שמקשה את עצמו כברזל, ואינו מתנהג בביטול ובענוה, הרי אז נטמא הוא מאחוריו, ועניני עולם הזה יכולים לטמא אף את נשמתו חס-ושלום.

האדם. אמנם, כשהאדם עוסק ב"אחוריו" שהם עניני עולם הזה, ואינו יכול להשאיר בדרך נעלית של קדושה וטהרה, עלול הוא לחשוב שעל-ידיה גם נשמתו "נטמאה" בטומאת עולם הזה. וזהו "אין פלי חרס נטמא מאחוריו", שהנשמה הטהורה נשארת בקדושתה וטהרתה, ואינה נטמאת על-ידי ההתעסקות בדברים שהם לצורך הגוף.

יג. וארי ידפי דונא מדובה וימגי לה שבעת יומין לדכותה ויצבע לבושהו ויסחי בשרה במי מבוע וידפי:

(יג) וְכִי־יִטְהַר הַזֵּב מִזֹּכוֹ וְסִפֹּר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהֲרָתוֹ וּכְבֵּם בְּגָדָיו וְרַחֵץ בְּשָׁרוֹ בְּמֵי חַיִּים וְטָהַר:

כ"י. וְכִי־יִטְהַר • כְּשִׁיפֶסֶק. • שִׁבְעַת יָמִים לְטַהֲרָתוֹ • שִׁבְעַת יָמִים טְהוּרִים מִטְּמֵאת זִיכָּה, שְׁלֹא יֵרָאֶה זֹכֵב, וְכֵלָן רְצוּפִין (נדה סח).

יד. וביקמא תמינא נסב לה תרין שפנינין או תרין בגי יונה וייתי לגדם וי לתרע משפן זמנא ויתננון לכהנא:

(יד) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח־לוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים או שְׁנֵי בָּנִי יוֹנָה וּבָא לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַתִּתֶּנָּם אֶל־הַכֹּהֵן:

טו. ויעבד תהון כהנא חד חטאתא וחד עלתא ויכפר עלוהי כהנא קדם וי מדובה:

(טו) וַעֲשֵׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אֶחָד חַטָּאת וְאֶחָד עֹלָה וּכְפֹר עֲלֵיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה מִזֹּכוֹ: ס

♦ יום שישי ז' ניסן ♦

טז. וגבר ארי תפוק מנה שכתב ורעא ונסחי במיא ית קל בשרה ויהי מסאב עד רמשא:

(טז) וְאִישׁ כִּי־תֵצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֶרַע וְרַחֵץ בְּמֵי אֶת־כָּל־בְּשָׁרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

יז. וכל לבוש וכל משוך די יהי עלוהי שכתב ורעא ויצטבע במיא ויהי מסאב עד רמשא:

(יז) וְכָל־בְּגָד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יְהִיָּה עָלָיו שִׁכְבַּת־זֶרַע וּכְבֵּם בְּמֵי וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

יח. ואתתא די לשכוב גבר יתה שכתב ורעא ונסחון במיא ויסאבון עד רמשא:

(יח) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַּת־זֶרַע וְרַחֲצוּ בְּמֵי וְטָמְאוּ עַד־הָעֶרֶב:

כ"י. וְרַחֲצוּ בְּמֵי • גִזְרַת מֶלֶךְ הִיא שֶׁתִּטְמֵא הָאִשָּׁה בְּכִיָּאָה, וְאִין הִטְעַם מִשּׁוּם נֹגַע בְּשִׁכְבַּת זֶרַע, שֶׁהָרִי מִגַּע בֵּית הַסֵּתֵרִים הוּא.

בעל הטורים

(יד) וְכֵן לִפְנֵי ה' אֵל פֶּתַח. (טז) תֵּצֵא מִמֶּנּוּ. בגימטריא: ז' ורע בגימטריא: ה' הנה מלמד שהזכ הוא יורה כח. בגימטריא: ו' ולא יהא בו חציצה מוכל מבעוד יום. תורה טו בגימטריא: ו' תצא מִמֶּנּוּ. בגימטריא: ורע לח בגימטריא: ו' וישערו. תורה יז

(יט) וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זֹכָה דָּם יִהְיֶה זֹכָה בְּבִשְׂרָהּ
שְׁבַעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ וְכָל־הַנֶּגַע בָּהּ יִטְמָא
עַד־הָעֶרֶב:

כש"י ◀ כִּי־תִהְיֶה זֹכָה • (ת"כ) יכול מאחד מפל אבריה?
תלמוד לומר (ויקרא כ): "וְהָיָא גִלְתָּה אֶת־מְקוֹר דְּמִיָּה",
אין דם מטמא אלא הבא מן המקור (נדה יז). דם
יְהִיָּה זֹכָה בְּבִשְׂרָה • אין זוכה קרוי זוכ לטמא,

(כ) וְכָל־אִשָּׁר תִּשָּׁכַב עָלָיו בְּנִדְתָּהּ יִטְמָא וְכָל־
אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִטְמָא:

(כא) וְכָל־הַנֶּגַע בְּמִשְׁכָּבָה יִכָּפַס בְּגָדָיו וְרִחֵץ בַּמֵּיִם
וְטָמָא עַד־הָעֶרֶב:

(כב) וְכָל־הַנֶּגַע בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִכָּפַס
בְּגָדָיו וְרִחֵץ בַּמֵּיִם וְטָמָא עַד־הָעֶרֶב:

(כג) וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא אוֹ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הוּא
יִשְׁבֹּת עָלָיו בְּנִגְעוֹ־בּוֹ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כש"י ◀ וְאִם עַל־הַמִּשְׁכָּב הוּא • (ת"כ) השוכב, או היושב
על משכבה או על מושבה, אפלו לא נגע בה, אף
הוא בדת טמאה האמורה במקרא העליון, שטעון
כפוס בגדים. עַל־הַכְּלִי • לרבות את המרכב. בְּנִגְעוֹ
בוֹ יִטְמָא • אינו מדבר אלא על המרכב, שנתרבה
מ"על־הכלי". בְּנִגְעוֹ־בוֹ יִטְמָא • ואינו טעון כפוס
בגדים, שהמרכב אין מגעו מטמא אדם לטמא
בגדים.

(כד) וְאִם שָׁכַב יִשָּׁכַב אִישׁ אִתָּהּ וְתִהְיֶה נִדְתָּהּ עָלָיו
וְטָמָא שְׁבַעַת יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשָּׁכַב עָלָיו
יִטְמָא: ס

כש"י ◀ וְתִהְיֶה נִדְתָּהּ עָלָיו • (ת"כ, נדה לג) יכול יעלה לרגלה,
שאם בא עליה בחמשי לנדתה, לא יטמא אלא שלשה
ימים כמותה? תלמוד לומר: "וְטָמָא שְׁבַעַת יָמִים".

(כה) וְאִשָּׁה כִּי־יִזְוֹב זֹכָה דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא־
עֲתִנְדָתָהּ אוֹ כִּי־תִזְוֹב עַל־נִדְתָּהּ כָּל־יָמֶי זֹכָה
טָמְאָתָה בִּימֵי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה טָמְאָה הוּא:

בעל הטורים

(יט) דם יהיה זוכה בבשרה. בגימטריא: הן דם נדה מטמא לח ויבש. תהיה בנדרתה. בגימטריא: עד שהיא תבא
במים. תורה כ

וְקָרְבָן, וְהִנֵּדָה אֵינָה טְעוּנָה סְפִירַת שְׁבַע נְקִיִּים, אֲלֵא שְׁבַעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ, בֵּין רוּאָה בֵּין שְׁאִינָה רוּאָה; וְדָרְשׁוּ בְּפִרְשָׁהּ זֶה אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם שְׁבִין סוּף נִדָּה לַתְּחִלַּת נִדָּה, שְׁכָל שְׁלֹשָׁה רְצוּפִין שְׁתִּירָאָה בְּאַחַד עֶשֶׂר יוֹם הַלָּלוּ, תִּהְיֶה זָכָה.

כ"י • יָמִים רַבִּים • שְׁלֹשָׁה יָמִים. בְּלֹא עֵת־נִדְתָּהּ • אַחֵר שְׁיִצְאוּ שְׁבַעַת יָמֵי נִדְתָּהּ. אוֹ כִי־תִזְכֹּר • אֶת שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים הַלָּלוּ. עַל־נִדְתָּהּ • (נדה עג) מִפְּלֶג מִנִּדְתָּהּ יוֹם אֶחָד, זֶה הִיא זָכָה, וּמִשְׁפָּטָה חֲרוּץ בְּפִרְשָׁהּ זֶה. וְלֹא כֶּדֶת הַנִּדָּה, שְׁזֹו טְעוּנָה סְפִירַת שְׁבַע נְקִיִּים

~ נקודות משיחות קודש ~ (מדאי מקומות והגהות לתניא עמ' יט)

יא. (הַכִּנָּה לְמֵאמֶר ר"ל (נדה עב, ב): "חֲצִי לֵג שָׁמֶן לְתוֹדָה, וְרַבִּיעִית זֵן לְנִזְיֹר, וְאַחַד עֶשֶׂר יוֹם שְׁבִין נִדָּה לְנִדָּה – הַלֵּכָה לְמִשְׁחָה מְסִינִי").

וְאַשֶׁה כִּי יִזְכֹּר זֹכֵר דְּמָה יָמִים רַבִּים (טו, כה) אֶחָד עֶשֶׂר יוֹם שְׁבִין סוּף נִדָּה לַתְּחִלַּת נִדָּה (רש"י) שְׁמַעְתִּי מֵאֲמוֹרֵי הַרְה"ג וְהַרְה"ח שְׁלִיט"א: תִּנָּא – רָאשֵׁי תַבּוּת: תוֹדָה נִזְיֹר

כו כל משפכא די תשפכב עלוהי כל יומי דזבחה במשפכב רחוקה יהי לה וכל מנא די תיתב עלוהי מסאב יהי פסאב רחוקה:

(כו) בְּלֹא־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יְמֵי זִכָּה בְּמִשְׁכַּב נִדְתָּהּ יְהִי־לָהּ וְכָל־הַכָּלִי אֲשֶׁר תִּשָּׁב עָלָיו טָמֵא יְהִי כְּטָמְאָת נִדְתָּהּ:

כו וכל דיקרב בהון יהי מסאב ויצבע לבושהי ונסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא:

(כו) וְכָל־הַנוֹגֵעַ בָּם יִטְמָא וְכָבֶם בְּגָדֵיו וְרַחֵץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

כח ואם דכיא מדיבחה ותמגי לה שבעת יומין ובתר בן תדפי:

(כח) וְאִם־טָהְרָה מְזוּבָה וְסִפְרָה לָהּ שְׁבַעַת יָמִים וְאַחֵר תִּטְהַר:

♦ שבת קודש ח' ניסן ♦

כט וביומא תמינא תסב לה תרין שפנינין או תרין בני יונה ותיתי תהון לות פהנא לתרע משפן זמנא:

(כט) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי תִקַּח־לָהּ שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה וְהִבִּיֵּא אוֹתָם אֶל־הַכֶּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

ל וצעבד פהנא ית חד חטאתא וית חד עלתא ויכפר עלה פהנא קדם יי מדיב סוכתה:

(ל) וַעֲשֵׂה הַכֹּהֵן אֶת־הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לְפָנָי יְהוָה מְזוּב טָמְאָתָהּ:

לא לא ותפרשון ית בני ישראל מסואבתהון ולא ימותון פסואבתהון פסאבהון ית משפני די ביניהון:

(לא) וְהִזְרֹתָם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטָּמְאָתָם וְלֹא יָמוּתוּ בְּטָמְאָתָם בְּטָמְאָם אֶת־מִשְׁפְּנֵי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם:

ימתי בטמאתם • הרי ה'פרת' של מטמא מקדש קרוי 'מיתה'.

כ"י • וְהִזְרֹתָם • אֵין 'נִזְרָה' אֲלֵא פְרִישָׁה, וְכֵן (ישעיה א): "נִזְרוּ אַחֲזֹר", וְכֵן (בראשית מח): "נִזְרֵי אַחֲזִירוּ". וְלֹא

בעל הטורים

(כו) בְּטָמְאָתָהּ. ב' במסורה. "בְּטָמְאָתָהּ" פִּרְשֵׁת מִצְרַט שְׁמִדְמָה אוֹתָם לְטוּמְאָת נִדָּה. מִה נִדָּה יֵשׁ לָהּ טְהִירָה בְּמִיָּם, אָף יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהּ טְהִירָה, שְׁנֵאמַר (שם שם, כה) "וְזָרְקִתִּי עֲלֵיכֶם מִיָּם" וְגו'. אֵי נְמִי, מִה נִדָּה הַכֹּהֵן נִכְנָס עִמָּה בְּבִיתָהּ, אָף יִשְׂרָאֵל אָף עַל פִּי שְׁהוֹן טָמְאִים שְׂכִינָה (יחזקאל לו, יז). כִּדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (תְּנִיחוּת סוּף

(לב) וְזֹאת תֹּרַת הַזֵּב וְאִשֶּׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ-זָרַע לְטִמְאָה-בָּהּ:

לכ דא אורייתא דדוכנא ודי תפוק מנה שכתב
זרעא לאסתאבא בה:

כִּי־זֹאת תֹּרַת הַזֵּב • בַּעַל רֵאִיָּה אַחַת. וּמֵהוּ תֹרְתּוֹ. וְאִשֶּׁר תִּצָּא מִמֶּנּוּ שְׁכַבְתָּ-זָרַע • הָרִי הוּא כְּבַעַל קָרִי, טָמֵא טָמֵאת עָרֵב.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 81)

בעל ראייה אחת (רש"י טו, לב) לא פרש שהפונה לבעל שתיים או שלש ראיות, שזנכר לעיל, כי דינו חמור יותר מדינו של בעל קרי, המופיע בפתוב לאחר מכן. אלא מפרש שהפונה לבעל ראייה אחת, שדינו כבעל קרי, ולפי־זה הפתיבים הם מן הקל אל הכבד:

זב בעל ראייה אחת ובעל קרי – טמאת ערב. נדה – טמאת שבעה. **זב בעל שתיים או שלש ראיות** – חייב ספירת שבעה נקיים. **שוכב עם טמאה** – אסור פרת.

(לג) וְהִדְוָה בְּנִדְתָּהּ וְהֵזַב אֶת־זוּבּוֹ לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ וּלְאִישׁ אִשֶּׁר יִשְׁכַּב עִם־טִמְאָה:

לג ולדסוכתה בריחוקה ולדדאיב ית דוכה
לדכר ולנקבא ולגבר די לשכוב עם
מסאבא: פ פ פ

כִּי־זֹהב אֶת־זוּבּוֹ • בַּעַל שְׁתֵּי רֵאִיּוֹת וּבַעַל שְׁלֹשׁ רֵאִיּוֹת, שְׁתֹּרֶתֶן מְכַרְשֶׁת לְמַעַלָּה:

צ' פסוקים, עיד"ו סימן. חסלת פרשת מצורע

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רטו - רכ

בעל הטורים

בַּיְנֵיהֶם, שְׁנַאמֹר (להלן טו, טז) "השכן אתם בתוך טמאתם", ולא כמת שאין להכהן נכנס עמו בבית. י"א פ'עמים כתוב בפ'שה זכה זובו זוכה, כנגד י"א יום שבין נדה לנדה. תורה כו

(לג) וּלְאִישׁ. ג' במסורה. וּלְאִישׁ אִשֶּׁר יִשְׁכַּב עִם טִמְאָה, וְאִידָךְ: "ולאיש שתיים מכסות להנה" (יחזקאל א, כג), וּלְאִישׁ בִּשְׁתֵּן שְׁאוּל" (שמואל ב' ב, טו), כִּי הֵם ב' תיבות. "ולאיש אשר ישכב"

יש לו להתייבש, כדכתיב: "ולאיש בשת". וכיצד יעשה? כמו שמצינו ב'רבי אליעזר (נדרים כ, ה) שהיה מגלה טפח ומכסה טפח ודומה כמי ש'כפאו שד. וזהו "ולאיש שתיים מכסות".

המשך ביאור למס' חולין ליום שישי עמ' ב

- 1 שהולכות ועוברות תחת השבט שייכות בדין מעשר, פ'רט לטריפה
- 2 שנחתכו רגליה למעלה מן הברך שְׁאִינָה עוֹבְרָת וממנה למדין אף
- 3 לטריפות שייכות לילך שאינם חייבות במעשר.
- 4 הגמרא שואלת על רבי שמעון: מדוע לומד גזירה שוה 'צאן' 'צאן'
- 5 ממעשר שראשית הגז לא נהג בטריפה, וְלִילָף 'צאן' 'צאן' מַכְבּוֹר
- 6 שאף בו נאמרה תיבת 'צאן', מַה כְּבוֹר נוהג אִפִּילוּ בַּטְרִיפָה אַף
- 7 רִאשִׁית הַגִּז נִהְגָּה אִפִּילוּ בַּטְרִיפָה. משיבה הגמרא: מִסְתַּבְרָא מִמַּעַשֵׁר
- 8 הוּא לִיה לְמִילָף, שְׁכֵן רִאשִׁית הַגִּז ומעשר שוין לענין כמה דינים:
- 9 א. וְכִרִים – שניהם אינם נהגים בזכרים דווקא אלא אף בנקבות
- 10 מה שאין כן בכור שנוהג דווקא בזכר. ב. טָמֵאִין – שניהם לא
- 11 נהגים בבהמות טמאות, ובכור נהג אף בחמור. ג. בְּמִדּוּבְּיָן –
- 12 שניהם אינם נהגים אלא בבהמות מרובות ובכור נהג אף ביוחיד.
- 13 ד. מְרִחִים – שניהם אינם קדושים מרחם, שמעשר קדושה רק
- 14 משעת הפרשתה ובראשית הגז אין קדושה כלל, מה שאין כן בכור
- 15 שקדושתו מרחם אמו. ד. אֲדָם – שניהם אינם נהגים באדם ובכור

- 16 נוהג אף באדם בפדיון הבן. ו. פְּשִׁיט – שניהם אינם נהגים אלא
- 17 בבהמה פשוטה שאינה בכור שהרי הוא קדוש מרחם ואינו ממונו.
- 18 ז. לִפְנֵי הַדְּבָר – הם לא נהגו לפני מתן תורה, אבל הבכורות
- 19 התקדשו כבר כשבני ישראל היו במצרים קודם מתן תורה.
- 20 שואלת הגמרא: אֲדָרְבָּה, מַכְבּוֹר הוּא לִיה לְמִילָף ראשית
- 21 הגז בטריפה שְׁכֵן הם שוים ביותר דינים: א. וְתוֹם – ראשית הגז
- 22 ובכור נהגים אף בבהמה שמתה אמה בלידה ומעשר אינו נהג
- 23 בה. ב. שְׁלֵקָחוּ – שניהם נהגים בבהמה שקנאה, אבל מעשר פטור
- 24 בלקוח. ג. בְּשׁוֹתְפוֹת – שניהם נהגים אף בבהמת השותפים, מה
- 25 שאין כן מעשר שלא נהג בזה. ד. נִתְּנוּ – הם נהגים גם בבהמה
- 26 שניתנה במתנה מה שאין כן מעשר שלא נהג בזה. ה. בְּפִנִּי – הם
- 27 נהגים בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית דהיינו בין בזמן שבית
- 28 המקדש קיים ובין לאחר שנחרב, ומעשר אינו נהג אלא בפני
- 29 הבית. ו. בִּתְּן – ראשית הגז ובכור ניתנים לכהן, מה שאין כן מעשר
- 30 שכל הבהמה נאכלת לבעלים.

בְּהִיטִי אֶל־כָּל־מִצּוֹתָיִךְ: ז אֲדוֹד בְּיָשָׁר לִבִּי בְּלִמְדִי מִשְׁפָּטִי צִדְקָךְ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֶר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי
 עַד־מָאֵד: ב ט בָּמָה יִזְכֶּה־נָּעַר אֶת־אֲרָחוֹ לְשֹׁמֵר בְּדַבְּרֶךָ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צִפְנָתִי אִמְרָתְךָ לְמַעַן לֹא אֲחַטָּא־לָךְ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְּנֵי חֻקֶּיךָ: יג בִּשְׁפָתִי סִפְּרָתִי כָּל
 מִשְׁפָּטֶי־פִיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוּתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פֶּעַל כָּל־הוֹן: טו בִּפְקוּדֶיךָ אִשְׁיָחָה וְאִשְׁיָחָה אֲרַחֲתֶיךָ: טז בַּחֲקִיתֶךָ
 אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרְךָ: ג יז גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאֲשִׁמְרָה דְּבָרְךָ: יח גַּלְעִינִי וְאִבְיָטָה נִפְלְאוֹת
 מִתּוֹרָתְךָ: יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִפְּנֵי מִצּוֹתֶיךָ: כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גָּעַרְתָּ זָדִים אֲרוּרִים הַשֹּׁנִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גַּל מַעְלֵי חֶרֶףָה וְכוּז כִּי עֲדוּתֶיךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ שָׂרִים
 כִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יֵשִׁיחַ בַּחֲקוֹךְ: כד גַּם־עֲדוּתֶיךָ שַׁעֲשַׁעִי אֲנֹשִׁי עֲצָתִי: ד כה דִּבְקָה לַעֲפֹר נִפְשִׁי חֲזִנִי
 בְּדַבְּרֶךָ: כו דְּרָכִי סִפְּרָתִי וְתַעֲנֵנִי לְמִדְּנֵי חֻקֶּיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאִשְׁיָחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה
 נִפְשִׁי מִתּוֹנָה לְיִמִּנִי בְּדַבְּרֶךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הִסֵּר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי: ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בְּחֶרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 שְׁוִיתִי: לא דִּבְקָתִי בְּעֲדוּתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֵׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לִפְנֵי הָ לֵב הוֹרֵנִי יְהוָה
 דֶּרֶךְ חֻקֶּיךָ וְאֲצַרְנָה עֵקֶב: לד הִבִּינִי וְאֲצַרְהָ תוֹרָתְךָ וְאֲשִׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנִתִּיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצָתִי: לו הִטְלִי אֶל־עֲדוּתֶיךָ וְאֶל אֶל־בִּצָּעַי: לו הִעֲבֵר עֵינֵי מֵרְאוֹת שְׂוִי בְּדֶרֶךְךָ חֲנִנִי: לה הִקֵּם
 לַעֲבֹדְךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר לִירָאָתְךָ: לט הִעֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים: מ הִנֵּה תִאֲבָתִי
 לַפְּקוּדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲנִנִי: ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ כְּאִמְרָתְךָ: מב וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דָבָר כִּי־כִמְחָתִי
 בְּדַבְּרֶךָ: מג וְאֶל־תִּצַּל מִפִּי דְבַר־אֱמֶת עַד־מָאֵד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחְלָתִי: מד וְאֲשִׁמְרָה תוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: מה וְאֶתְחַלֶּכֶה בִּרְחֹבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ דִרְשָׁתִי: מו וְאִדְבָּרָה בְּעֲדוּתֶיךָ נֶגֶד מַלְאָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאֲשַׁתַּעֲשֶׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאֲשֹׁא־כִפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיָחָה בַּחֲקוֹךְ:
 מ ט זכ־דְּבַר לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתֵנִי: נ זֹאת נִחְמָתִי בַעֲנִי כִּי אִמְרָתְךָ חִיתִּנִי: נא זָדִים הִלְצִינִי
 עַד־מָאֵד מִתּוֹרָתְךָ לֹא נִטִּיתִי: נב זִכְרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ מֵעוֹלָם: נ ג יְהוָה וְאֶתְנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחֻזּוֹתֵי מִרְשָׁעִים
 עֲזָבִי תוֹרָתְךָ: נד זְמֹרוֹת הַיּוֹלֵל חֻקֶּיךָ בְּבֵית מְגוּרִי: נה זִכְרָתִי כִּלְיָה שְׁמֹךְ יְהוָה וְאֲשִׁמְרָה תוֹרָתְךָ:
 נו זֹאת הִתְהַלֵּלִי כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אִמְרָתִי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ: נח חֲלִיתִי פָּנֶיךָ בְּכָל־לֵב
 חֲנִנִי כְּאִמְרָתְךָ: נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאִשְׁכַּח רִגְלִי אֶל־עֲדוּתֶיךָ: ס חֲשַׁתִּי וְלֹא תִתְמַהֲמַהֲתִי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבַלִּי רָשָׁעִים עוֹדֵנִי תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: סב חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךְ:
 סג חֶבֶר אָנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרֵי פְקוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מִלֵּאָה הָאָרֶץ חֻקֶּיךָ לְמִדְּנֵי: ט סה טוֹב
 עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה בְּדַבְּרֶךָ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמִדְּנֵי כִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ הֵאֱמַנְתִּי: סז טַרֶם אֶעֱנֶה אֲנִי
 שֹׁגֵג וְעַתָּה אִמְרָתְךָ שְׁמֵרְתִּי: סח טוֹב־אֲתָה וּמִטִּיב לְמִדְּנֵי חֻקֶּיךָ: סט טַפְּלוּ עָלַי שֹׁקֵר זָדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב: |
 צֹאֵר פְּקוּדֶיךָ: ע טַפַּשׁ בְּחֶלֶב לִבִּי אֲנִי תוֹרָתְךָ שַׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד חֻקֶּיךָ:
 עב טוֹב־לִי תוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלָפִי וְהֵב וְכֶסֶף: י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַנְּנוּנִי הִבִּינִי וְאֶלְמֹדָה מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ

יִרְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְרְךָ יִחְלָתִי: עַה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צָדֵק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאִמּוֹנָה עֲנִיתָנִי: עו יִהְיֶנָּה חֲסִדֶּךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאִמְרָתְךָ לְעִבְדְּךָ: עו יִבְאוּנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה כִּי־תוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעֵנִי: עַה יִבְשׁוּ זֵדִים כִּי־יִשְׁקַר עֲוֹתוֹנִי אֲנִי אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עַתָּה יִשׁוּבוּ לִי יִרְאִיךָ וְיִדְעִי עֲדֹתֶיךָ: פ יִחְלָלְכִי תָמִים בַּחֲקִיךָ לִמְעַן לֹא אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָל־תָּה לְתוֹשׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי לְדַבְרְךָ יִחְלָתִי: כב כָּלוּ עֵינֵי לְאִמְרָתְךָ לֵאמֹר מָתִי תִנַּחֲמֵנִי: כג כִּי־הֵייתִי כְּנָאֵר בְּקִיטּוֹר חֲקִיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: כד כַּמָּה יָמִים־עֲבָדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרִדְפִי מִשְׁפָּט: כה כָּרוּלִי זֵדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כְּתוֹרַתְךָ: כו כָּל־מִצְוֹתֶיךָ אִמּוֹנָה שָׁקֵר רִדְפוֹנִי עֲזָרְנִי: כז כַּמַּעַט כְּלוֹנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹזְבֹתִי פִקּוּדֶיךָ: כח כַּחֲסִדֶּךָ חֲנִי וְאֲשֶׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ: ל פֹּא לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶד בַּשָּׁמַיִם: ז לְדֹר וָדֹר אִמּוֹנָתְךָ כּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעֵנִי אֲוֹ אֲבִרְתִּי בְּעֵינַי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֲשַׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חֵייתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קוֹו רְשָׁעִים לְאִבְדָנִי עֲדֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶנּוּ: צו לְכָל־תַּכְלָה רְאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצְוֹתְךָ מְאֹד:

מ צו מִה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם הִיא שִׁיחֹתִי: צח מֵאִי־כִי תַחֲפֹמֵנִי מִצְוֹתְךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מִלְמַדֵּי הַשִּׁפְלָתִי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶנּוּ כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצָּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רַע כָּל־אֲתִי רִגְלִי לִמְעַן אֲשַׁמֵּר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סָרְתִי כִּי־אַתָּה הוֹרַתָּנִי: קג מִה־נִּמְלָצוּ לַחֲפִי אִמְרָתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי: קד מִפִּקּוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶנּוּ עַל־כֵּן שָׁנֵאתִי א כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לְרִגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתְיָבוֹתִי: קו נִשְׁפַּעְתִּי וְאִקְיָמָה לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטִי צָדֵקְךָ: קז נַעֲנִיתִי עַד־מְאֹד יְהוָה חֲנִי כְּדַבְרְךָ: קח נִרְבוֹת כִּי רָצִה־נָּא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְנִי: קט נִפְשִׁי בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רְשָׁעִים פֶּח לִי וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תַעֲיִתִי: קיא נִחְלָתִי עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם כִּי־שִׁשְׁוֹן לְכִי הִפּוּחַ: קיב נָטִיתִי לְכִי לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ לְעוֹלָם עֲקֹב: ס קיג סַעֲפִים שָׁנֵאתִי וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי: קיד סִתְרִי וּמִגִּנִּי אַתָּה לְדַבְרְךָ יִחְלָתִי: קטו סוֹרוֹ־מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאִמְרָתְךָ וְאַחִיָּה וְאֶל־תִּבְשִׁינִי מִשְׁבָּרִי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשַׁעְהָ וְאַשְׁעָה בַּחֲקִיךָ תָמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׁוֹנִים מַחֲקִיךָ כִּי־שָׁקֵר תִּרְמִיתָם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רְשָׁעֵי־אֶרֶץ לָכֵן אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: קכ סָמַר מִפִּחְדֶּךָ בְּשָׁרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: קכא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצָדֵק כָּל־תְּנִיחֵנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־יַעֲשֻׁקָנִי זֵדִים: קכג עֵינֵי כָלוּ לִישׁוּעָתְךָ וּלְאִמְרַת צָדֵקְךָ: קכד עֲשֶׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסִדֶּךָ וְחֲקִיךָ לְמִדְנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבֵּנִי וְאִדְעָה עֲדֹתֶיךָ: קכו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־כֵּן אֶהְבֵּתִי מִצְוֹתֶיךָ מִזֶּהֶב וּמִפָּז: קכח עַל־כֵּן א כָּל־פִּקּוּדֵי כָל יִשְׂרָאֵל כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שָׁנֵאתִי: פ קכט כָּל־אוֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־כֵּן נִצָּרְתָם נִפְשִׁי: קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֵאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא כִּי־פָּעַרְתִּי וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצְוֹתֶיךָ יִאֲבֵתִי: קלב פָּנַח־אֱלִי וְחַנּוּנִי כָּמִשְׁפָּט לְאַהֲבִי שִׁמּוֹךְ: קלג פָּעַמִּי הֵכֵן כְּאִמְרָתְךָ וְאֶל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אָנוֹן: קלד פָּדֵנִי מֵעֶשֶׂק אָדָם וְאַשְׁמְרָה פִּקּוּדֶיךָ: קלה פָּנִיךָ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדֵנִי אֶת־חֲקִיךָ: קלו פִּלְגֵי־מַיִם יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ תוֹרַתְךָ: צ קלז צִדִּיק אַתָּה יְהוָה וְיִשְׁרַם מִשְׁפָּטֶיךָ: קלח צוֹיֹת צָדֵק עֲדֹתֶיךָ וְאִמּוֹנָה מְאֹד: קלט צִמְתָּנִי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְבָרֶיךָ צָרִי: קמ צָרוּפָה

אמרתך מאד ועבדך אהבה: קמא צעיר אנכי ונבזה פקדוך לא שכחתי: קמב צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת: קמג צרומצוק מצאוי מצותיך שעשעי: קמד צדק עדותיך לעולם הביני ואחיה: קמה קראתי בכל לב עני יהוה חקך אצרה: קמו קראתיך הושיעני ואשמרה עדותיך: קמו קדמתי בנשף ואשועה לדברך יחלתי: קמח קדמו עני אשמרות לשון באמרתך: קמט קולי שמעה כחסדך יהוה כמשפטך חניני: קנ קרבו רדפי ומה מתורתך רחמי: קנא קרוב אתה יהוה וכל מצותיך אמת: קנב קדם ידעתי מעדתיך פי לעולם יסדתם: ר קנב ראה עני וחלצני פיתותך לא שכחתי: קנר ריבה ריבי וגאלני לאמרתך חניני: קנה רחוק מרשעים ישועה פיתותך לא דרשו: קנו רחמיך רבים: יהוה כמשפטך חניני: קנו רבים רדפי וצרי מעדותיך לא נמיתי: קנה ראיתי בגדים ואתקוטטה אשר אמרתך לא שמרו: קנט ראה פקדונך אהבתי יהוה כחסדך חניני: קס ראשדברך אמת ולעולם כל משפט צדקך: ש קסא שרים ורדפני חנם ומדברך פחד לבי: קסב שש אנכי על אמרתך פמוצא שלל רב: קסג שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי: קסד שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך: קסה שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול: קסו שברתי לישועתך יהוה ומצותיך עשיתי: קסז שמרה גפשי עדותיך ואהבם מאד: קסח שמרתי פקודיך ועדותיך פי כל דרכי נגדך: ת קסט תקרב רנתי לפניך יהוה בדברך הביני: קע תבוא תחנתי לפניך פאמרתך הצילני: קעא תבענה שפתי תהלה פי תלמדני חקך: קעב תען לשוני אמרתך פי כל מצותיך צדק: קעג תהיידך לעזוני פי פקודיך בחרתי: קעד תאבתי לישועתך יהוה ותורתך שעשעי: קעה תחנינפשי ותהללך ומשפטך יעזוני: קעו תעיתי פשה אבד פקש עבדך פי מצותיך לא שכחתי:

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' ב

19 שמוק מתנות כהונה או אכלן פטור.
20 הגמרא דנה האם כהנת זכאית בקבלת הזרוע הלחיים והקבה:
21 עולא הוה יהיב מתנתא לכהנתא - היה נוהג לתת זרוע לחיים וקבה
22 לבת כהן. ואף על פי שכתוב (דברים יח א) 'ונתן לפהן הזרע והלחיים
23 והקבה' בין כהן ובין כהנת במשמע.
24 רבא מקשה על עולא: אייתיביה רבא לעולא, שנינו במשנה (סוטה
25 כג) מנחת כהנת נאכלת - מנחה שמביאה בת כהן דינה כסתם
26 מנחה שהיא נקמצת וקומצה נקטר במזבח והשיריים נאכלים
27 לכהנים, אבל מנחת כהן אינה נאכלת אלא נקטרת כולה במזבח,
28 כמו שכתוב (ויקרא יט טו) 'וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל' ואי
29 אמרת - ואם כמו שאתה אומר, שבמקום שכתוב 'כהן' הכוונה
30 היא לכהן ואפילו לכהנת, והכתיב - קשה שהרי כתוב (שם) 'וכל
31 מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל' ולפי דבריך ראוי היה שדין
32 מנחת כהנת יהיה שוה לדין מנחת כהן שהיא מוקטרת כליל,
33 ואילו במשנה זו מפורש שאין הדבר כן, ומוכח שכאשר כתוב
34 'כהן' אין הכהנת במשמע.
35 מתוך עולא: אמר ליה עולא לרבא, רבי,

1 רב מפרש את מחלוקת הברייתות: מאי לאו בהא קמיפלגי - וכי אין
2 הדבר כן ששתי הברייתות הללו נחלקו בענין זה, דמר - התנא של
3 הברייתא השניה סבר שלויים איקרו 'עם', והרי הם בכלל 'עם
4 הקהל' והמילה 'כפר' מיותרת היא לדרוש ממנה כפרת העבדים,
5 ומר - התנא של הברייתא הראשונה סבר שלויים לא איקרו 'עם'
6 ונצרך ריבוי מיוחד ללמד כפרת הלויים מהמילה 'כפר'. הרי
7 לפנינו שהתנאים נחלקו אם לויים נקראים 'עם', ולפיכך אין
8 להקשות על רב (שמסתפק בדבר) מברייתא שמצאנו בה שלויים
9 נקראים עם וחייבים במתנות.
10 מקשה הגמרא: ורב, אי סבירא ליה בהאי תנא לימא - אם סובר
11 כתנא זה שלויים נקראים 'עם' יאמר כן, ואי סבירא ליה בהאי תנא
12 לימא - ואם סובר כתנא זה שאין הלויים נקראים 'עם' יאמר
13 כמורה. ומדוע אמר שספק הוא אם נקראים 'עם'.
14 משיבה הגמרא: מספקא ליה אי בהאי תנא אי בהאי תנא.
15 הגמרא מסיקה הלכה בנוגע לשתי סוגיות הקודמות: דרש מרימר,
16 הלכתא בנותיה דרב - הלכה כדברי רב שתופסים את הדבר כספק
17 אם לויים נקראים 'עם' ולפיכך אין מוציאים מתנות מידם, והלכתא
18 בנותיה דרב חסדא - והלכה כדברי רב חסדא לעיל (קל) שאמר

שיעורי תהלים לשבוע פרשת מצורע

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ב' ניסן פרק כ, מפרק י עד סוף פרק יז	יום רביעי - ה' ניסן פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שני - ג' ניסן פרק כ, מפרק יח עד סוף פרק כב	יום חמישי - ו' ניסן פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח
יום שלישי - ד' ניסן פרק כ, מפרק כג עד סוף פרק כח	יום שישי - ז' ניסן פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג
שבת קודש - ח' ניסן פרק כ מפרק מד עד סוף פרק מח	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמנם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ב' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נג, והנה שבר מצוה... עד עמ' 106, קדם ה'.

ליקוטי אמרים

1 אָפּלוּ בְּמַחוּ וְתַעֲלוּמוֹת לְבֹ עַל־כָּל־פְּנִיָּה, – כלומר: לא זו
2 בלבד שאין בכוחו לעורר אהבה גלויה ומורגשת בלבו, אלא
3 הוא גם אינו יכול לעורר את האהבה הטבעית המסותרת,
4 שתורגש לפחות בהתגלות במוחו, ותהיה בהתעוררות
5 בתעלומות לבו, דבר
6 המביא ליצירת רצון
7 במוחו, לקיים תורה
8 ומצוות, כדי להידבק, על
9 ידו, עם הקב"ה, רק היא –
10 האהבה, נשארת מסתרת
11 בלב פתולדותה כמו
12 שהיתה קדם העבודה –
13 כשהאהבה להקב"ה
14 מוסתרת לגמרי, ואינה
15 מעוררת ענין העבודה –
16 הרי עבודה זו – שהוא
17 עובד בלי התעוררות רגשי
18 אהבה ויראה, נשארת
19 למטה בעולם הפרודי,
20 הנקרא "חיצוניות
21 העולמות"¹⁰, – "פנימיות
22 העולמות"
23 ה"ספירות", שהן האלקות

24 של העולמות. ואילו הדרגה שאנו עוסקים בה עתה היא בקשר
25 למה שנקרא "חיצוניות העולמות", ואין בה – בעבודה זו, כח
26 לעלות וליכלל ביחודו ותפארה, שהן עשר ספירות
27 הקדושות, וכמו שכתוב ב'תיקונים' דב'לא דחילו ורחימו –
28 לא פרחא לעילא, – וכמו שכתוב ב'תיקוני זוהר', שבלי יראה
29 ואהבה, אין הן פורחות למעלה. שכן, כפי שיוסבר להלן,
30 נמשלות אהבה ויראה לכנפיים, בהן עפה הציפור למעלה – כך
31 גם, על־דרך־משל, האהבה והיראה הן ה'כנפיים', שעל ידן
32 עולות התורה והעבודה למעלה. ואילו, בעבודה בלי אהבה
33 ויראה, חסרות הרי ה'כנפיים' שיעלו אותה למעלה, ולא יכלא
34 לסלקא ולמיקם קדם ה'. – ואין עבודה זו יכולה לעלות
35 ולעמוד לפני הקב"ה. רק כשהעבודה היא מתוך אהבה ויראה –
36 היא עולה למעלה לפני ה'. להלן, מסביר רבנו הזקן, שמה
37 שלמדנו שבלי התעוררות אהבה ויראה, אין בכוח העבודה
38 לעלות למעלה "קדם ה'", אין זה רק אם הוא עוסק בעבודה לשם
39 פניה עצמית; אלא גם אם הוא עוסק בעבודה בלי שום פניה,
40 כי־אם באופן סתמי, "כמצוות אנשים מלומדה" – מפני שהוא
41 רגיל מקטנותו לקיים את המצוות – הרי גם עבודה זו נקראת
42 "שלא לשמה", כי חסר בה ה'לשמה' של אהבה ויראה.

1 וְהִנֵּה, "שֹׁכֵר מִצְוָה – מִצְוָה", – השכר אינו דבר נפרד ונוסף
2 על המצוה, שהנשמה מקבלת כגמול עבור המצוה – כמו,
3 למשל, כסף שאדם מקבל עבור עבודה מסוימת שביצע – שאז,
4 אין אנו יכולים לדעת מהשכר, את מהות העבודה; אלא שכר
5 המצוה הוא הרי, כאמור,
6 ההארה של המצוה
7 המתגלה לנשמה ב"גן
8 עדן", פְּרוּשׁ שֶׁמֶשְׁכָּרָה –
9 של המצוה, נִדְעָ מְהוּתָה
10 וּמִדְרָגָתָה – של המצוה.
11 שלפי אופן השכר
12 וההתגלות שמהמצוה
13 לנשמה – אפשר לדעת
14 מהות ומדרגת המצוה.
15 ואין לנו עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת
16 – להסביר את הענינים
17 הנסתרים, שֶׁהֵם צִדִּיקִים
18 הַגְּדוֹלִים, שֶׁהֵם –
19 שעבודתם היא, בְּקִינִית
20 מְרַכֶּכֶה, – עבודה
21 שלמעלה משכל, ואשר
22 משום כך היא נקראת
23 "נסתרות", רק הַנִּגְלּוֹת

24 לָנוּ, שְׁאִחֲרִיָּהֶם כָּל אָדָם יִמְשֹׁךְ, – רק אל אופני עבודה אלה,
25 בענינים הגלויים, על כל אחד להימשך ולשאוף ולהגיע אליהם,
26 לִידֵעַ נֶאֱמָנָה – לדעת באמת, מְהוּת וּמִדְרָגַת עֲבֹדַת ה'
27 בְּדִחִילו וְרַחֲמֵי – ביראה ואהבה, בְּהִתְגַּלּוּת לְבֹ, הַנִּמְשָׁכוֹת
28 מִן הַבִּינָה וְדַעַת בְּגִדְלַת אֵי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא – הערת כ"ק
29 אדמו"ר שליט"א: "שכנ"ל שכרה בעולם הבריאה, מזה נדע
30 שהעבודה (מצוה) מקומה ב"ס דבריאדה". כלומר: שכר עבודה
31 זו, הוא, כאמור, ב'עולם הבריאה', הרי שנדע מכך, שהעבודה
32 (המצוה) – מְקוּמָה בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבָרִיאָה, וְעֲבֹדָה בְּדִחִילו
33 וְרַחֲמֵי – ביראה ואהבה, הַטְּבָעִיִּים שֶׁבְּמַחוּ – אהבה ויראה
34 שאינן גלויות ומורגשות בלב, אלא הן בעיקר במוחו, שהאדם
35 זוכר ומעורר במוחו אהבה מסותרת. הערת כ"ק אדמו"ר
36 שליט"א: "שכנ"ל שכרה ביצירה, מזה נדע שהעבודה מקומה
37 ב"ס דיצירה". כלומר: שכר עבודה זו, הוא, כאמור, ב'עולם
38 היצירה', הרי שנדע מכך שמקומה של עבודה זו הוא בְּעֶשֶׂר
39 סְפִירוֹת דִּיצִירָה. אָכֵל עֲבֹדָה בְּלִי הַתְּעוֹרְרוֹת דְּחִילו וְרַחֲמֵי
40 – יראה ואהבה, אָפּלוּ בְּמַחוּ בְּקִינִית גָּלוּ, – שגם במוחו אין
41 האהבה והיראה בהתגלות, דְּחִינוּ לְעוֹרֵר הָאֱהָבָה הַטְּבָעִית
42 הַמִּסְתֶּרֶת בְּלֵב, לְהוֹצִיאָה מִהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר הַלֵּב אֶל הַגָּלוּי,

9. "ראה לקמן רפ"מ – שאפ"ל גם בעולם היצירה. וצע"ק שהרי אומר כאן 'נשארה למטה' ועיין בקו"א. – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

10. "ע"פ הנ"ל מובן 'העולמות' – לשון רבים, עשי' ויצירה". – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

יום שני ג' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 106, והיינו אפילו אם... עד עמ' 106, כמ"ש לקמן.

בשכיל חבדו למלאת רצונו אל-אס-כן אוהבו או ירא
ממנו, כך אי אפשר לעשות לשמו יתברך באמת למלאת
רצונו - של הקב"ה, לבד בלי זכרון והתעוררות אהבתו
ויראתו כלל במחו ומחשבתו ותעלומות לבו על-כל-פנים.
- שיזכור לפחות את

האהבה במחו ויעוררה
בתעלומות לבו. אך, אם
גם דבר זה הוא לא עורר
בתוכו - אין עבודתו
נעשית כדי למלא רצון
הקב"ה, למרות שאין לו
שום פניה עצמית
בעבודתו זו, אלא הוא
עושה אותה בגלל
רגילותו. ונם אהבה
לבדה גם אם הוא מעורר
ומגלה בתוכו אהבה
להקב"ה, אך אם זו אהבה
בלבד מבלי שיעורר
בתוכו גם יראה, אינה
נקראת בשם "עבודה",
- אם היא נעשית, בלי

יראה תתא - יראה תחתונה, לפחות, שהיא - היראה
התחתונה, מסתרת בלב כל ישראל, - כלומר: העבודה
שהוא עושה מתוך התעוררות אהבה בלבד, בלי הרגש היראה,
אינה נקראת בשם עבודה; אמנם יש כאן ה"לשמה", שהרי הוא
עושה זאת מתוך אהבת ה', ובכל זאת אין היא יכולה להיחשב
ל"עבודה". שכן, עבודה משמעה - כעבד המשרת את אדונו,
שעבודתו באה בעיקר מתוך יראתו את אדונו; שלא כמו בן
שממלא רצון אביו בעיקר מתוך אהבתו אליו. ומכיון שחסרה
היראה - אין זה נחשב ל"עבודה" כמו שיתבאר לקמן. -
בפרק מ"א.

והיינו אפילו אם אינו עוסק - בתורה ומצוות, שלא לשמה
ממש, לשום איזו פניה חס' ושלום, - כשהוא עוסק בעבודה
מתוך פניה עצמית, לא זו בלבד שחסר אז ה"לשמה", אלא
קיים כאן ה"היפך" מ"לשמה", שהרי הוא עושה זאת בגלל
הפניה העצמית שלו;
אלא כמו שכתוב:

"ותהי יראתם אותי
מצות אנשים מלמה",
פרוש מהמת הרגל
שהרגל מקטנותו,
שהרגילו ולמדו אביו
ורבו לירא את ה'
ולעבדו. ואינו עוסק -
בתורה ובמצוות, לשמה
ממש, כי - לעסוק
בעבודה לשמה ממש אי
אפשר בלא התעוררות
דחילו ורחימו - יראה
ואהבה המביעים על-
כל-פנים, להוציא
מהסתר הלב אל הגילוי
במחו ותעלומות לבו לקמן

על-כל-פנים, - אם אין בכוחו ליצור ולעורר אהבה גלויה
בלבו, שהלב ירגיש את האהבה - עליו, כאמור, לעורר לכל
הפחות את האהבה המסתרת, שתורגש במחו ובהעלם לבו.
גם אהבה כזו מעוררת בו רצון ונכונות ללמוד תורה ולקיים
מצוות. הרי שגם התעוררותה של האהבה המסתרת, מהווה
סיבה לעבודה זו, כי הנכונות לעסוק בעבודה זו, באה כתוצאה
מהאהבה המסתרת. ברם, כשהוא אינו מעורר את האהבה
המסתרת, למרות שהיא קיימת בתעלומות לבו, אין היא
מהווה סיבה לעוררו לעסוק בעבודה - וממילא חסר ה"לשמה"
בעבודה זו, וכל כך למה? - כי כמו שאין אדם עושה דבר

יום שלישי ד' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 106, וכשעוסק שלא לשמה... עד עמ' נד, כמ"ש בוהר:

לשמה, רק לשום איזו
פניה לכבוד עצמו,
כגון להיות תלמיד-
חכם וכהאי גוונא -
וכדומה, איזו אותה פניה
שמצד הקלפה דנגה

ליקוטי אמרים

וכשעוסק שלא לשמה ממש לשום איזו פניה
לכבוד עצמו כגון להיות ת"ח וכהאי גוונא אזי אותה
פניה שמצד הקלפה דנגה מתלבשת בתורתו והתורה

ובשעוסק שלא לשמה
ממש, - שלא זו בלבד
שחסר בעבודה זו
ה"לשמה" של אהבה
אלא שהעבודה
נעשית בפירוש שלא

11. ישע' כט, יג. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ באם (מפני שהרגיל עצמו) בגדלותו (כדלעיל פרק ט"ו) - שאז י"ל שהלשמה תחלת עבודתו מעלה ג', וכמו בתפילה מלוקטת (שבסוף הפ'). וצ"ע. וי"ל דנקט בקטנותו - מפני שזהו נמצא בכא"א, וצ"ל נמצא ע"פ תורה שציוותה ושננתם לבניך ג'".

29 מתחבר ומצטרף ללמוד זה ופירחא לעילא, - ועולה
30 למעלה, מאחר שלא נתלבש בו עדין שום קליפה דגנה.
31 - שהרי, הוא לא למד מתוך פניה עצמית (ולכן לימוד התורה
32 הראשון שלו, לא היה בגלות בקליפת נוגה) היה חסר כאן רק
33 ה"לשמה", לכן זה עולה
34 כעת, כשהוא חוזר על
35 אותו לימוד "לשמה".
36 ולכן "לעולם יעסק
37 אדם בו". - בתורה, גם
38 כאשר חסרה הכוונה
39 "לשמה", מפני שמה"שלא
40 לשמה" יגיע הלימוד
41 עצמו ל"לשמה" (ולאו
42 דוקא על ידי תשובה,
43 המעלה את מה שלמד
44 "שלא לשמה", אלא) על
45 ידי שילמד מחדש אותו
46 דבר ומתוך "לשמה". וכן
47 הענין בתפלה שלא בכונה, - שאם הוא מתפלל לאחר
48 מכן, אותה תפילה מתוך כוונה - עולה גם התפילה הקודמת
49 שהיה חסר בה הכוונה, כמו שכתוב בזהר¹⁴: כאשר
50 לתפילה, כתוב להלן ב"קונטרס אחרון", שמכיוון שכונתו
51 (בתפילה) היא לשמים, לכן מספיק הדבר, שבמשך כל השנה,
52 תצטרף, מכל התפילות של כל השנה, תפילה אחת מתוך
53 כוונה (יום אחד הוא התפלל חלק זה בכוונה; יום אחר - חלק
54 אחר, עד שבמשך כל השנה, מצטרפת תפילה אחת שלמה
55 בכוונה) עולות אז למעלה כל התפילות שהתפלל במשך כל
56 השנה.

1 מתלבשת בתורתו, והתורה - שלמד מתוך אותה פניה,
2 היא בבהינת גלות בתוך הקליפה לפי שעה, - הגלות
3 היא רק לפי שעה, עד אשר יעשה תשובה, שמביאה
4 רפואה לעולם, שבשובו אל ה' - גם תורתו - שלמד
5 מתוך פניה של קליפה,
6 שבה עמו. ולכן אמרו
7 רבותינו וברונים¹
8 לברכה¹³: "לעולם יעסק
9 אדם וכו'" - בתורה,
10 אפילו שלא לשמה,
11 שמתוך שלא לשמה
12 בא לשמה" בודאי,
13 שבדאי סופו לעשות תשובה בגלגול זה או בגלגול
14 תשובה בגלגול זה או
15 בגלגול אחר, כי לא
16 ידח ממנו נדח. - גם מי
17 שהיה בזמן מסויים "נדח"
18 מהקב"ה, לא יסור נידה,
19 אלא לבסוף יחזור בתשובה; ובשעה שיעשה תשובה, תחזור
20 לקדושה גם התורה שלמד מתוך פניה - הרי שאז הוא יגיע
21 ל"לשמה". הרי שפירוש המאמר הוא לא שמ"שלא לשמה"
22 הוא יכול להגיע ל"לשמה", אלא שהוא בודאי יגיע ל"לשמה".
23 ויתירה מזו, גם מה שלמד שלא לשמה - יעשה למצב
24 (יעלה) כאילו נלמד מלכתחילה לשמה" - הערת כ"ק אדמו"ר
25 שליט"א. כל האמור הוא כשהלימוד הוא ממש שלא לשמה,
26 לשם פניה של כבוד עצמי. אך בשעושה סתם, לא לשמה
27 ולא שלא לשמה - אין הדבר תלוי בתשובה, אלא מיד
28 שחוזר ולומד דבר זה לשמה, הרי גם מה שלמד בסתם,

יום רביעי ה' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נד, פרק מ. אך כל זמן... עד עמ' נה, כנ"ל באריכות.

71 התורה וקיום המצוות שלו, לעלות "קדם ה'", (לפני ה'). ואילו - הסביר
72 רבנו הזקן - כשהוא חוזר ולומד אותה תורה "לשמה" - מצטרף הלימוד
73 הקודם שהיה חסר בו ה"לשמה", ללימוד "לשמה" הנוכחי, וגם הוא עולה
74 למעלה יחד עם הלימוד הנוכחי שלמד "לשמה". אך, כל זמן שלא
75 חזר ולמד דבר זה
76 לשמה - שלא חזר ולמד
77 "לשמה" את מה שלמד
78 קודם מצד "מצות אנשים
79 מלומדה", וחסר
80 ה"לשמה" באותו לימוד,
81 אין לומד עולה אפילו
82 בעשר ספירות המאירות בעולם היצירה והעשיה, - לא
83 זו בלבד שאין לימודו עולה בעשר ספירות "עולם הבריאה",
84 אלא גם אינו עולה בעשר ספירות "עולם היצירה" וגם לא

57 פרק מ. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שעליית התורה והמצוות,
58 שיהידי לומד ומקיים, תלויה בכוונה וברצון המביאים ללימוד תורה
59 ולקיום מצוות: אם כונתו ורצונו הם באהבה ויראה הבאות מתוך הבנתו
60 העמוקה בגדלות ה' - עולות אז תורתו ומצוותיו בעשר ספירות "עולם
61 הבריאה", שהוא עולם
62 ההשגה; אך, אם הן אהבה
63 ויראה טבעיות - עולות
64 התורה והמצוות בעשר
65 ספירות "עולם היצירה",
66 שהוא עולם המדות.
67 ברם, אם כשהוא לומד תורה
68 ומקיים מצוות, חסר ה"לשמה" של אהבה ויראה, גם אם אינו "שלא
69 לשמה" ממש (בגלל פניה עצמית), אלא מתוך "מצות אנשים מלומדה",
70 מפני שהוא רגיל מקטנותו ללמוד תורה ולקיים מצוות - אין בכוח לימוד

ליקוטי אמרים

פרק מ אך כל זמן שלא חזר ולמד דבר זה
לשמה אין לימודו עולה אפי' בי"ס
המאירות בעולם היצירה והעשיה כי הספירות הן בחי'

1 בעשר ספירות "עולם העשיה", **בִּי הַסְפִּירוֹת הֵן בְּהִינּוֹת**
2 **אֱלֹהוֹת, וְכֵהֵן** – בספירות, **מִתְלַבֵּשׁ וּמִתְיַחַד אֹדֵר אֵינְסוֹף**
3 **בְּרוּךְ הוּא מִמֶּשׁ**, – ובאם לימודו היה עולה בעשר הספירות,
4 היה זה אומר שלימודו עולה באור אֵינְסוֹף בְּרוּךְ הוּא, וְכֵלָא

5 דְּחִילו וְרַחֲמֵי – בלי

6 יראה ואהבה, **לָא יִכְלָא**

7 **לְסִלְקָא וּלְמִיקָם קִדְם ה'!**

8 – אין בכוח לימודו לעלות

9 ולעמוד "קדם ה'", לפני

10 אור אֵינְסוֹף בְּרוּךְ הוּא.

11 **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתַקוּנֵינוּ,**

12 – ב"תיקוני זוהר". רק

13 לְמוֹדוֹ עוֹלָה לְהִיכְלוֹת

14 וּמְדוּרֵין שֶׁהֵן חִיצוֹנִיּוֹת

15 הָעוֹלָמוֹת – ה"ספירות"

16 הן הפנימיות והאלקות של

17 העולמות, ואילו

18 ה"היכלות" וה"מדורין" הם

19 חיצוניות העולמות – ענין

20 של "עולם" ולא ענין של

21 "אלקות", שֶׁכֵּהֵן –

22 ב"היכלות" וב"מדורין",

23 עוֹמְדִים הַמְּלָאכִים;

24 וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב הֵרֵב חַיִּים

25 וַיִּטְאַל וְ"ל בִּשְׁעַר

26 הַנְּבוּאָה פֶּרֶק ב,

27 שֶׁמֶתוֹרָה שְׁלֵא בְּכֻנָּה

28 נִבְרָאִים מְלָאכִים בְּעוֹלָם

29 הַיְצִירָה, וּמִהַמְצוֹת בְּלִי בְּנִיָּה נִבְרָאִים בְּעוֹלָם

30 הַעֲשִׂיָּה, – ומכיוון שגם מהתורה והמצוות בלי כוונה, נבראים

31 מלאכים, משמעות הדבר, שאין התורה והמצוות נכללות

32 ב"ספירות" שהן אלקות, אלא הן ענין שמקומו בחיצוניות

33 העולמות. המלים "שלא בכוונה" ב"שער הנבואה" האמור, אין

34 משמען שלא היתה לו כל כוונה ומחשבה כלל, ורק הסתפק

35 בעצם אמירת המלים ועשיית המצוות, שכן – וְכֵל הַמְּלָאכִים

36 הֵם בְּעָלֵי חֲמֹר וְצוּרָה. – דבר המורה, שהדבר שממנו נבראו

37 (הלימוד או המצוה), היה לו נוסף ל"חומר" (עצם הדיבור

38 והעשיה), גם "צורה" (– פירוש המלות, המודעות לעשיית

39 המצוה וכיוצא בזה) – אלא שחסר ה"לשמה". שכן, מ"חומר"

40 המצוה, נברא ה"חומר" של מלאך, ומ"צורת" המצוה, – "צורת"

41 המלאך; והעובדה שב"עולם היצירה" או ב"עולם העשיה",

42 נברא מלאך בעל חומר וצורה, מראה, שלמצוה או ללימוד

43 התורה אודותם מדבר רבי חיים וויטאל, יש גם חומר וגם צורה,

44 ומה שנקרא "שלא בכוונה", הוא רק מפני שחסר בהן

45 ה"לשמה"¹; ובכל זאת עולות תורה זו ומצוות אלו ב"חיצוניות

ליקוני אמרים

אלהות ובהן מתלבש ומתייחד אור א"ס ב"ה ממש ובלא
רחילו ורחימו לא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה' כמ"ש
בתיקונים רק לימודו עולה להיכלות ומדורין שהן
חיצוניות העולמות שבהן עומדים המלאכים וכמ"ש
הרח"ו ו"ל בשער הנבוא" פ"ב שמהתורה שלא בכוונה
נבראים מלאכים בעולם היצירה ומהמצוות בלי כוונה
נבראים מלאכים בעולם העשייה וכל המלאכים
הם בעלי חומר וצורה אבל תורה שלא לשמה
ממש כגון להיות ת"ח וכה"ג אינה עולה כלל למעלה
אפי' להיכלו ומדור המלאכים דקדושה אלא נשאת

הנהגה

(כמ"ש בזהר ח"ג דף ל"א ע"ב)
ודף קכ"א עמוד ב' עי' שם
הריא מלה סלקא ובקעא רקיעין
כו' ואחער מה דאתער אי מבי מבי
כו' ע"ש ודף ק"ה ע"א מלה
דאורייתא אתעביד מיניה קלא
וסליק כו' וד' קס"ח ע"ב קלין
דאורייתא וצלותא בקעין רקיעין
(כו'):

דאורייתא וקב"ה כולא חד

העולמות" בלבד – דרגת המלאכים, ולא בספירות – פנימיות
העולמות". האמור לעיל מתייחס כאמור לתורה ולמצוות שחסר
בהן הכוונה "לשמה", אך אין הן נלמדות ונעשות במפורש "שלא
לשמה". אַכְּל תוֹרָה – שנלמדה, שְׁלֵא לְשִׁמָּה מִמֶּשׁ, – אלא
לשם דבר אחר, כְּגוֹן –

שהוא לומד כדי לְהִיּוֹת

תְּלִמִּיד־הַכֶּסֶם וְכֵהֵא

כְּנָנָא וכדומה, אֵינָה עוֹלָה

– תורה זו, כָּלֵל לְמַעַלָּה –

היא אינה עולה אֶפְסָלוּ

לְהִיכְלוֹת וּמְדוּר

הַמְּלָאכִים דְּקִדְשָׁה, – כי

הרי חיצוניות העולמות

היא ענין של קדושה. אַקְלָא

נִשְׁאֲרָת לְמַטָּה בְּעוֹלָם

הַזֶּה הַנִּשְׁמִי שֶׁהוּא מְדוּר

הַקְּלִפּוֹת; במקום זה

נשארת התורה שנלמדה

מתוך פניה, כי עצם הפניה

באה מצד הקליפה. הנהגה

*) (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזוֹהַר

הַקֶּלֶךְ ג דף לא עמוד ב

וְדָף קכא עמוד ב, עֵינִן

שָׁם: הִיא מְלָה סִלְקָא

וּבִקְעָא רְקִיעִין כו' –

אותה מלה עולה ו"בוקעת

רקיעים" וְאִתְעַר מַה

דְּאִתְעַר – ומתעורר מה

שמתעורר: אִי מִב מִב כו', – אם המלה היא טובה (דיבור של

תורה וכדומה) – מתעורר טוב כו', עֵינִן שָׁם; וְדָף קה עמוד א:

מְלָה דְּאִוְרִיתָא אִתְעָבִיד מְנִיָּה קְלָא וְסִלְקִין כו'; – מדיבור של

תורה מתהווה קול שעולה למעלה, וְדָף קסח עמוד ב: קְלִין

דְּאִוְרִיתָא וְצִלּוֹתָא סִלְקִין לְעִילָא וּבִקְעִין רְקִיעִין כו' –

קולות התורה והתפילה עולים למעלה ו"בוקעים רקיעים"):

מכל הדברים האמורים שב"זוהר" אנו רואים, שדיבורי התורה

עולים למעלה ו"בוקעים רקיעים". וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזוֹהַר עַל

פְּסוּקִים: "מֶה יִתְּרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁעָמַל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ"

– על פסוק זה אמורים חכמינו ז"ל, שרק ב"עמל" שתחת השמש,

אין לאדם יתרון, ואילו ב"עמל תורה" יש לאדם יתרון, כי תורה

איננה תחת השמש, אלא למעלה מהשמש – ואילו ב"זהר"

נאמר על פסוק זה: דְּאֶפְסָלוּ עֲמָלָא דְּאִוְרִיתָא, אִי עָבִיד כְּגוֹן

יִקְרִיָּה כו'. – שאפילו עמל תורה, אם הוא נעשה בשביל כבוד,

הוא גם כן עמל "תחת השמש", וגם עליו נאמר "מה יתרון."

וְזוֹהַר שְׁאָמְרִין: – חכמינו ז"ל: "אֲשֶׁרִי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתִלְמוּדוֹ

בִּידוֹ", פְּרוּשׁ שְׁלֵא נִשְׁאָר לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. – כלומר:

1. הפירוש ב"וכל המלאכים הם בעלי חומר וצורה" הוא מכ"ק אדמו"ר שליט"א בשם אביו הרה"ג הרה"ח ר' לוי יצחק ז"ל, רבה של קטרינוסלב. 2. "בזהר שם: סלקין לעילא ובקעין רקיעין. ונ"ל שגם כאן צ"ל כן (והוא השמטת המעתיק) ובפרט שבכ" הציונים שלפ"ז בהגהה זו מדייק דסליק" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. קהלת א, ג. 4. פסחים ג, א.

1 לימודו היה "לשמה" והתורה שלמד עלתה למעלה; ואילו
2 כשהלימוד הוא "שלא לשמה" — נשאת או התורה למטה
3 בעולם הזה. על כל פנים, למדנו שאם הלימוד הוא מצד "מצות
4 אנשים מלומדה", למרות שאין הלימוד לשם פניה, אלא שחסר

5 בו ה"לשמה" של אהבה

6 ויראה — אין אותו לימוד

7 עולה למעלה בספירות

8 העליונות. מדוע, באמת,

9 אין תורה זו עולה

10 למעלה? — התורה

11 והקב"ה הם הרי דבר אחד

12 לגמרי, שהרי התורה היא

13 רצונו של הקב"ה, והרצון

14 העליון הרי הוא למעלה

15 מהספירות העליונות, אם?

16 כן מדוע על התורה

17 להזדקק ל"כוונה" כדי

18 להתעלות על ידה

19 בספירות שבעולמות

20 ה"יצירה" וה"בריאה"?

21 אמנם, הספירות הן

22 אלקות, אבל התורה היא

23 הרי רצון העליון שהוא

24 למעלה מהספירות?

25 ובשלון ה"תניא":

26 **וְאֵיךְ דְּאוֹרֵי תַּיִתָא וְקִרְיָא**

27 **בְּרִידֵי הוּא פְּלֵא חַד**, — התורה והקב"ה הם דבר אחד, **שְׁהוּא**

28 **הַקֶּבֶד, ה' וְרָצוֹנוֹ** — תורה, **אֶחָד** — אם כן מדוע כשחסרה ה"כוונה"

29 של "לשמה" בתורה שהוא לומד, אין בכוח תורה זו לעלות

30 למעלה בעשר ספירות? — מסביר רבנו הזקן: דיבורו של

31 אדם המדבר דברי תורה, הוא דיבור גשמי, ולכן למרות

32 שמדובר כאן בדברי קדושה, שהחיות האלקית שבהם אינה

33 מכוסה באותם לבושים המכסים את החיות של שאר הדברים

34 הגשמיים שבעולם הזה, אך כיוון שהחיות האלקית המחיה בדרך

35 כלל את הדברים הגשמיים, היא חיות מצומצמת — הרי דבר זה

36 קיים גם בדיבורים הגשמיים של תורה. ולכן אין דיבורים אלה

37 יכולים לעלות בספירות העליונות שהן אלקות. ורק אם יש בהם

38 הכוונה הרוחנית של אהבה ויראה — מעלות אז האהבה והיראה

39 את דברי התורה לספירות ומתבטא בהם הרצון העליון בגילוי —

40 **הָרִי קִרְיָא בְּרִידֵי הוּא** — הקב"ה, **אִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלְמִין**

41 **בְּשִׁוּהוֹ**, — נמצא בכל העולמות בשווה, **וְאֵיךְ עַל-פִּי כֵּן אֵין**

42 **הָעוֹלָמוֹת שׁוֹיִם בְּמַעְלָתָם; וְהַשְּׁנוּי** — שבין עולם אחד למשנהו,

43 **הוּא מִהַמְקַבְּלִים**, — את החיות האלקית, **בְּב' בְּחִינּוֹת**; — בשתי

44 בחינות מתבטא ההבדל שבין עולם אחד למשנהו: **הָאֵחָת,**

45 **שְׁהָעֲלִיּוֹנִים** — העולמות והנבראים העליונים, **מְקַבְּלִים הָאֵרָה**

46 **יִתְרָה גְּדוּלָּה לְאֵין קֵץ מִהַתְחַתְּנוּנִים**; הם מקבלים הארה גדולה

47 בהרבה מאשר הארה שמקבלים העולמות והנבראים

ליקוטי אמרים

שהוא ורצונו אחד הרי קב"ה איהו ממלא כל עלמין
בשוה ואעפ"כ אין העולמות שוים במעלתם והשינוי
הוא מהמקבלים בב' בחי' הא' שהעליונים מקבלים
הארה יותר גדולה לאין קץ מהתחתונים והשנית
שמקבלים בלי לבושים ומסכים רבים כ"כ כבתחתונים
ועו"הו הוא עולם השפל בב' בחי' כי ההארה שבו
מצומצמת מאד עד קצה האחרון ולכן הוא חומרי וגשמי
וגם זאת היא בלבושים ומסכים רבים עד שנתלכשה
בקליפת נוגה להחיות כל דברים הטהורים שבעו"הו
ובכללם הוא נפש החיונית המדברת שבאדם ולכן
כשמדברת דברי תורה ותפלה בלא כוונה אף שהן
אותיות קדושות ואין קליפת נוגה שבנפש החיונית
מסך מבידיל כלל להסתיר ולכסות על קדושתו ית'
המלוכשת בהן כמו שהיא מסתרת ומכסה על קדושתו
ית' שבנפש החיונית כשמדברת דברים בטלי' ושבנפש
החיונית שבשאר בעלי חיים הטהורים דאף דלית אתר
פנוי מינ' מ"מ איהו סתימו דכל סתימין ונק' אל מסתתר
וגם ההארה והתפשטות החיות ממנו ית' מסתתרת
בלבושים ומסכים רבים ועצומים עד שנתלכשה

התחתונים: וְהַשְּׁנוּי, — הבחינה השניה, בה מתבטא ההבדל
שבין עליונים ותחתונים, הוא: שְׁמִקְבָּלִים — העליונים, בְּלִי
לְבוּשִׁים וּמַסְכִּים רַבִּים כְּלִכְךָ מִהַתְחַתְּנוּנִים; — ההארה
שמקבלים העליונים, היא בלי כל-כך הרבה לבושים ומסכים,
כמו שהדבר בקבלת
ההארה על ידי
התחתונים: וְעוֹלָם הַשְּׁפָל הוּא עוֹלָם הַשְּׁפָל —
ושפלותו מתבטאת בְּב' בְּחִינּוֹת: — האמורות: בִּי
הָאֵרָה שְׁבִי — החיות
האלקית המחיה את
העולם הזה, מְצֻמָּצָמָת
מְאֹד עַד קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן,
לְכֵן הוּא חֲמִרִי וְגִשְׁמִי,
וְגַם זֹאת, — ונוסף לכך
הבחינה השניה, היא —
ההארה המצומצמת,
מלוכשת בו בְּלְבוּשִׁים
וּמַסְכִּים רַבִּים, עַד
שֶׁנִּתְלַכְּשָׁה בְּקִלְפַת נֹגֶה
לְהַחְיֹת כָּל דְּבָרִים
הַטְּהוּרִים שְׁבָעוֹלָם הַזֶּה,
— וכפי שלמדנו בפריקים
הקודמים, שכל הדברים
הטהורים והמותרים

שבעולם הזה, מקבלים חיות מ"קליפת נוגה", ויכולים להיות
מנוצלים גם לטוב ולקדושה וגם להיפך מכך, וּבְכָלֵּלם הוּא —
בתוך כל הדברים הטהורים שבעולם הזה, נִפְשׁ הַחִיּוֹנִית
הַמְדַּבֶּרֶת שְׁבָאָדָם; וְלֵכֵן, בְּשִׁמְדַּבְּרָתָהּ — הנפש החיונית, דְּבָרִי
תוֹרָה וְתַפְלָה בְּלֹא כוֹנֶה, אֵיךְ שֶׁהֵן אוֹתִיּוֹת קְדוֹשׁוֹת, וְאֵין
קִלְפַת נֹגֶה שְׁבִנְפֶּשׁ הַחִיּוֹנִית מְסָךְ מְבִדִּיל כָּלֵל לְהַסְתִּיר
וּלְכַסּוֹת עַל קְדוּשָׁתוֹ וְהַבְּרָךְ הַמְלַכְּשָׁת בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁהִיא
מְסַתֶּרֶת וּמְכַסֶּה עַל קְדוּשָׁתוֹ וְהַבְּרָךְ שְׁבִנְפֶּשׁ הַחִיּוֹנִית
בְּשִׁמְדַּבְּרָתָהּ דְּבָרִים בְּטָלִים, — כשמדברים דברים בטלים,
מכסה קליפת נוגה ומסתירה על קדושתו של הקב"ה, וְשִׁבְנֶפֶשׁ
הַחִיּוֹנִית שְׁבִשְׁאָר בְּעֲלֵי חַיִּים הַטְּהוּרִים, — שגם בהם מכסה
קליפת נוגה במידה רבה ביותר על קדושת הקב"ה שבהם; דְּאֵי
דְּלִית אֲתֵר פְּנוּי מִנֵּיהּ, — למרות שאין מקום פנוי מהקב"ה,
הרי שהוא יתברך נמצא בנפש החיונית גם בשעה שהיא מדברת
דברים בטלים, או בנפש החיונית של שאר בעלי חיים. כיצד,
איפוא, שייך לומר, שקליפת נוגה תכסה שם בכלל על קדושתו
של הקב"ה? אומר על כך רבנו הזקן: מְבַלְיִמְקוֹם אִיהוּ סְתִימוֹ
דְּכָל סְתִימִין, — הקב"ה הוא ה"מסתתר" מכל המסתתרים,
וְנִקְרָא "אֵל מְסַתֵּר", — שהוא מסתיר עצמו מהנבראים, וְגַם
הָאֵרָה וְהַתְּפִשְׁטוֹת הַחִיּוֹת מִמֶּנּוּ וְהַבְּרָךְ מְסַתֶּרֶת
בְּלְבוּשִׁים וּמַסְכִּים רַבִּים וְעִצּוּמִים, עַד שֶׁנִּתְלַכְּשָׁה וְנִסְתַּתְּרָה

יראה ואהבה שכליות, שאז העליה היא בעשר ספירות "עולם
הבריאה", או **מַבְעֵיִם כו'**, – או יראה ואהבה טבעיות, שאז
העליה היא בעשר ספירות "עולם היצירה", **כְּנוֹכַר לְעֵיל**. –
הרי שהכוונה הרוחנית מעלה את אותיות הדיבור, שמצד עצמן
הן אותיות גשמיות,

בעשר ספירות "עולם
היצירה", או "עולם
הבריאה"; וְשֵׁם – בעשר
הספירות, **מֵאִיר וּמְתַנֵּלָה**
אוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא,
שֶׁהוּא רִצּוֹן הָעֲלִיֹן
בְּרוּךְ-הוּא, הַמְלֻכֶּשׁ
בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה
שְׁלוּמֵד וּבְכֻנֵּתָהּ, – שֶׁכֵּן,
גם בכוונה קיים הרצון
העליון, שהקב"ה רוצה
שיהודי ידבק עצמו אתו
על ידי אהבה ויראה, או
– הרצון העליון המלוכש,
בְּתַפְלָה וּבְכֻנֵּתָהּ, או
בְּמַצְוָה – שהוא מקיים,
וּבְכֻנֵּתָהּ, – מאיר הרצון
העליון בְּהֶאֱרָה גְדוֹלָה
לְאֵין קֵץ, – ומתגלה שם,
מֵה שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְהֵאִיר
וּלְהַתְנַלּוֹת כָּלֵל בְּעוֹד

הנהגה

(ושם מאיר ומתגלה ג"כ היחוד)

הְאוֹתִיּוֹת – של תורה ותפילה, וְהַמַּצְוָה בְּעוֹלָם הַיָּהוּ הַגָּשְׁמִי,
– הארת והתגלות הרצון העליון באותיות התורה והתפילה או
במצוה, כשהן עדיין בעולם הזה הגשמי, אינה דומה כלל
להארה ולהתגלות הרצון העליון, בשעה שהן עולות למעלה
בעשר ספירות עולמות ה"יצירה" וה"בריאה" – **לֹא מִיִּנְה וְלֹא**
מִקְצָתָהּ, – לא ממנה ואף לא מקצת ממנה – מזההארה כפי
שהיא מאירה בעשר הספירות (כשאותיות התורה והתפילה
והמצוה עולות למעלה) – לא תוכל להתגלות כשאותיות
התורה והתפילה הן עדיין בעולם הזה הגשמי – ודבר זה הוא
כך, עַד עַתָּה קֵץ הַיָּמִין, – של לעתיד-לבוא, שְׂתִיעֲלָה – אז,
הָעוֹלָם מְנַשְׁמִיּוֹתוֹ, וְיִנְגַּלָּה בְּבוֹד ה' וְגו'"; – ובפי שמסיים
הפסוק "וראו כל בשר יחידו", שכולם יראו כבוד ה', כְּנוֹכַר
לְעֵיל¹⁰ בְּאֵרִיכוֹת. – לעתיד לבוא, יאיר הרצון העליון
בהתגלות, בתורה ובמצוות כפי שהן למטה בעולם הזה. ברם,
עד אז, הרי הארת הרצון העליון המאירה בתורה ובמצוות כפי
שהן למטה בעולם הזה, אינה דומה כלל ואינה בערך להארת
והתגלות הרצון העליון בשעה שהתורה והמצוות עולות
למעלה.

1 **בְּלִבוֹשׁ נִגְה;** – התלבשות והסתתרות זו בלבוש קליפת נוגה
2 היא, בנפש החיונית כשהיא מדברת דברים בטלים, או בנפש
3 החיונית של שאר בעלי חיים, בהם החיות האלקית מלוכשת
4 בלבושים ומסכים המסתירים; **מֵה־שְּׁאִין-כֵּן בְּאוֹתִיּוֹת**
5 **הַקְדוּשׁוֹת שֶׁל דְּבָרֵי**
6 **תּוֹרָה וּתְפִלָּה, דְּאֶדְרַבָּה**
7 **– להיפך, קְלִפַּת נִגְה**
8 **מֵתַחַפְכַּת לְטוֹב וּנְכַלְלָת**
9 **בְּקִשָּׁה זו, כְּנוֹכַר לְעֵיל⁸**
10 **– הרי, שבדיבורי תורה**
11 **והתפילה, לא זו בלבד שלא**
12 **קיימים בהם הלבושים**
13 **והמסכים של קליפת נוגה,**
14 **אלא להיפך, קליפת נוגה**
15 **עצמה נהפכת על ידי**
16 **דיבורים אלה לקדושה –**
17 **ובאשר לבחינה השניה,**
18 **שבגלל הלבושים**
19 **והמסכים הרבים, העולם**
20 **הזה הוא עולם השפל,**
21 **הרי בכך, שונים לגמרי**
22 **דיבורי התורה והתפילה**
23 **מאשר שאר עניני העולם**
24 **הזה; ואילו בנוגע לבחינה**
25 **הראשונה, שההארה**
26 **האלקית המחיה את עניני**
27 **העולם הזה, היא מצומצמת ביותר – שווים דיבורי התורה**
28 **והתפילה לשאר עניני העולם הזה, שהרי גם הם הינם דיבורים**
29 **גשמיים – ובלשון ה"תניא": מְבַלְמִקוֹם הַהֶאֱרָה שֶׁבָּהֶן –**
30 **בדיבורי התורה והתפילה, מְקַדְּשֵׁתוֹ יְתַבְרָךְ, הִיא בְּכֻנֵּית**
31 **צִמְצוּם עַד קֶצֶף הָאֲחֵרוֹן, מֵאַחַר שֶׁתְּקוּל וְהַדְּבוּר הוּא**
32 **נִשְׁמִי. – ולכן, למרות שאלה הם דיבורי תורה, והרי "אורייתא**
33 **וקוב"ה כולא חד" (=התורה והקב"ה הם דבר אחד). בכל זאת,**
34 **אם חסרה בהם ה"כוונה" הרוחנית של אהבה ויראה, אין הם**
35 **יכולים לעלות למעלה בספירות העליונות שהן אלקות. מאחר**
36 **שההארה האלקית שבהם – מצומצמת ביותר.**
37 **אֲבָל בְּתַפְלָה בְּכֻנָּה וְתּוֹרָה בְּכֻנָּה לְשִׁמָּה – שהוא מתפלל**
38 **ולומד תורה מתוך כוונה "לשמה", הרי הַכֻּנָּה מְתַלַּבֶּשֶׁת**
39 **בְּאוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר, הוֹאִיל וְהִיא מְקוֹר וְשֶׁרֶשׁ לָהּ, – לאותיות**
40 **התורה והתפילה שהוא אומר, שֶׁמִּתְחַתָּה וּבְסִפְתָּה הוּא**
41 **מְדַבֵּר אוֹתִיּוֹת אֵלוֹ, לָכֵן הִיא – הכוונה הרוחנית של אהבה**
42 **ויראה, מַעֲלָה אוֹתָהּ – את דיבורי התורה והתפילה, עַד**
43 **מְקוֹמָה בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דִּיצִירָה או – בעשר ספירות**
44 **דְּבִרְיָאָה, לְפִי מֵה שֶׁהִיא הַכֻּנָּה בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ שְׁכָלִיִּים –**

יום חמישי ו' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נה, הגהה (ושם מאיר... עד עמ' 110, רצון זו):

הוא למעלה מעלה בעולם האצילות, ששם הוא מהות
ועצמות מדותיו ותבניתו. מיוחדות במציולן אינסוף
ברוך-הוא, ושם הוא מהות ועצמות רצון העליון אינסוף
ברוך-הוא, והארתן לבד היא מאירה בבריא-היצירה
עשיה, בכל עולם מהן
לפי מעלתו. ואף שנפש
האדם העוסק בתורה
ומצוה זו אינה
מאצילות, - ואם כן,
כיצד בכוחו של אותו
אדם להביא את ה"יחוד"
ב"עולם האצילות"? -
מכל-מקום הרי רצון
העליון המלכש במצוה
זו, - ולמעלה מכך,
הרצון העליון המלוכש
בתורה, והוא הוא -
הרצון העליון, עצמו
הדבר הלכה והתורה
שעוסק בה, הוא -
הרצון העליון, הוא
אלהות ואור אינסוף
המאציל ברוך-הוא, -
שהאציל את עשר ספירות
"עולם המאציל", שהוא
- אור אינסוף, ורצונו
אחד, וברצונו ותבניתו
האציל מדותיו
המיוחדות בו ותבניתו, - הרי שהרצון העליון הוא מקור
המדות, ועל-ידי גלוי רצונו המתגלה על-ידי עסק תורה
ומצוה זו, הן - המדות, נכללות זו בזו ונמקקות הנבירות
בחסדים, בעת רצון זו):

הגהה בהגהה הבאה, אומר רבנו הזקן, שבהתגלות הרצון
העליון הנוצרת למעלה בעולמות העליונים, על ידי עליית
התורה והמצוות ב"עת רצון" - מתהווה התכללות במדות
שבאותם עולמות, וה"גבורות" נמתקות ב"חסדים" (שממילא
נוצרת על-ידי-זה השפעה
של חסדים למטה בעולם
זהה); אלא, כפי שמסיים
רבנו הזקן, עיקר ה"יחוד"
של המדות, יוצרות
המצוות ב"עולם"
האצילות. *) (ושם מאיר
ומתגלה גם-כן היחוד
העליון הנעשה בכל
מצוה ותלמוד תורה,
שהוא יחוד - התאחדות
והתכללות, מדותיו
ותבניתו, - מן הספירות
שבאותם עולמות,
שנכללות זו בזו,
ונמקקות הנבירות
בחסדים, - שנהיה טוב
בלבד, על-ידי עת רצון
העליון אינסוף ברוך-
הוא, המאיר ומתגלה
בבחינת גלוי רב ועצום,
באתערותא דלתתא -
על ידי התעוררות הבאה
מלמטה - היא -
ההתעוררות מלמטה, עשיית המצוה או עסק התורה, שבהן
מלכש רצון העליון אינסוף ברוך-הוא. - ההתגלות של
אותו רצון - "עת רצון" - מביאה להתכללות במדות ולהמתקת
הגבורות. אף עקר היחוד - המתהווה על ידי תורה ומצוות,

ליקוטי אמרים

הגהה

(ושם מאיר ומתגלה ג"כ היחוד
העליון הנעשה בכל מצוה ות"ת
שהוא יחוד מדותיו ית' שנכללות
זו בזו ונמתקות הנבירות בחסדים
ע"י עת רצון העליון א"ס ב"ה
המאיר ומתגלה בבחי' גלוי רב
ועצום באתערותא דלתתא היא
עשיית המצוה או עסק התורה
שבהן מלוכש רצון העליון א"ס
ב"ה אך עיקר היחוד הוא למעלה
מהעלה בעולם האצילות ששם הוא
מדות ועצמות מדותיו ית' מיוחד
במאציל א"ס ב"ה ושם הוא מהות
ועצמות רצון העליון א"ס
ב"ה והארתן לבד היא מאירה בבי"ע
בכל עולם מהן לפי מעלתו
ואף שנפש האדם העוסק בתורה
ומצוה זו אינה מאצילות מ"מ
הרי רצון העליון המלוכש במצוה זו
והוא הוא עצמו הרביר הלכה
והתורה שעוסק בה הוא אלהות
ורצונו אחד וברצונו ית' האציל
האדם כו' ובתיקונים פי'
שהעוסקים בתורה ומצות

רצון זו):

יום שישי ז' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נה, ובזה יובן... עד עמ' 110, כמ"ש בר"מ).

ליקוטי אמרים

שיראה ואהבה נקראות
בנפיים" למשל, בברכתבי:
- כמו שכתוב: "ובשתים
יעופה" - הכוונה לשני
הענינים של אהבה ויראה,
[וכמו שכתב הרב חיים
ויטאל ז"ל ב"שער
היחודים" פרק יא],

שהוא יחוד מדותיו ית' שנכללות
זו בזו ונמתקות הנבירות בחסדים
ע"י עת רצון העליון א"ס ב"ה
המאיר ומתגלה בבחי' גלוי רב
ועצום באתערותא דלתתא היא
עשיית המצוה או עסק התורה
שבהן מלוכש רצון העליון א"ס

ובזה - במה שלמדנו,
שאהבה ויראה מעלות את
התורה והמצוות למעלה,
ושם מתגלה הרצון העליון
ומתהווה על-ידי-זה יחוד
העליון - יובן היטב, הא
דחילו ורחימו נקראי'
גרפין ד"מ כדכתי' ובשתים
יעופה [וכמ"ש הרח"ו ז"ל
בשער היחודים פי"א]
שהכנפים בעוף הן זרועות
ובזה יובן היטב הא
דחילו ורחימו נקראי'
גרפין ד"מ כדכתי' ובשתים
יעופה [וכמ"ש הרח"ו ז"ל
בשער היחודים פי"א]
שהכנפים בעוף הן זרועות

1 שְׁהַכְנָפִים בְּעוֹף הָן – כמו, זְרוּעוֹת הָאָדָם כו'; – כשם ששתי
2 המדות אהבה ויראה מכונות "זרועות האדם", למשל: "חסד
3 דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא" (=חסד – זרוע ימנית,
4 גבורה – זרוע שמאלית) – כך ה"כנפיים" בעוף, מכונות לאהבה
5 ויראה; וּבְתִיקוּנֵיהֶם פִּרְשׁוּ –
6 בספר "תיקוני זוהר" פירשו:
7 שְׁהַעֲוָסִים בְּתוֹרָה 1 האדם כו' ובתיקונים פי'
8 וּמִצּוֹת בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ – 2 שהעוסקים בתורה ומצות
9 ביראה ואהבה, נִקְרָאִים 3 בדחילו ורחימו נקראים
10 "כְּנִיִם", וְאִם לֹא – 4 אם – 5 כְּנִיִם, וְאִם לֹא – 6
11 חסרות האהבה והיראה
12 בתורה ובמצוות, נִקְרָאִים 7
13 "אֲפֻרְוִים", דְּלֹא יִכְלִין 8
14 לְפַרְחָא. – 9 שאין
15 באפשרותם לפרוח, מפני
16 שחסרות להם הכנפיים,
17 ובעניינם: חסרות האהבה
18 והיראה. אם כן, מדוע
19 נקראות אהבה ויראה,
20 בשם "כנפיים"? הַגָּהָה – 11
21 מה שרבנו הזקן אומר כאן,
22 שאהבה ויראה נקראות
23 "כנפיים" (גדפין), מפני
24 שבשם שהכנפיים אינן
25 עיקר העוף, הן משמשות
26 רק לצורך זה, שעל ידן

27 יוכל העוף לעוף ולפרוח – כך גם אהבה ויראה מעלות את התורה
28 והמצוות, כפי שרבנו הזקן הביא מ"תיקוני זוהר" – על כך מביא
29 רבנו הזקן בהגהה זו מ"תיקוני זוהר" תיקון מ"ה – שם מוסברים
30 הדברים יותר בפרוטרוט: * (וּבְתִיקוּן מ"ה, – כתוב: דְּעוֹפָא הוּא
31 מַטְ"מ, – "עוף" הוא בחינת "מט"ט", וכשם שהעוף מורכב מראש,
32 גוף וכנפיים – כך הדבר גם בבחינת מט"ט: רִישָׁא דְלִיָּה – י', –
33 הראש של בחינת מט"ט, הוא ה"י"ד" משם הוי' – בחינת חכמה,
34 עליה רומזת האות י"ד, וְנוֹפֵא – וָאִי, הגוף של בחינת מט"ט,
35 הוא ה"ו"א" משם הוי' – בחינת המדות שהן במספר ששה, ולכן
36 הן מרומזות באות ו, וְתִרְיִן גְּדַפִּין – ה' ה' כו', – שתי הכנפיים הן

ליקוטי אמרים

גילוי רצונו המתגלה ע"י עסק
תורה ומצוה זו הן נכללות זו בזו
ונמתקות הנבירות בחסדים בעת
רצון זו):

הנהגה

(ובתיקון מ"ה דעופא הוא מט"ט
רשא דיליה י' וגופא וא"ו ותרין
גדפין ה' ה' כו' והיינו עולם
היצירה שנקרא מט"ט ובו הן
גופי הלכות שבמשנה ורישא
דיליה הן המוחין ובה' חב"ד
שהן פנימיות ההלכות וסודן
וטעמיהן ותרין גדפין דחילו
ורחימו הן ה' עילאה שהיא רחימי
וה' תתאה היא יראה תתאה עול
מלכות שמם ופחד ה' כפחד
המלך ד"מ שהיא יראה חיצונית
ונגלית משא"כ יראה עילאה ירא
בושת היא מהנסתרות לה' אלהינו
והיא בחכמה עילאה יו"ד של שם
הוי"ה ב"ה כמ"ש בר"מ):

37 שתי ה"ה"א"ין" משם הוי', שהן בחינות בינה ומלכות, וְהֵינּוּ עוֹלָם
38 הַיְצִירָה שֶׁנִּקְרָא מַטְ"ט, – כפי הידוע, רומזת בחינת מט"ט,
39 "לעולם היצירה" הנקרא "מט"ט" וכו' 12 – ב"עולם היצירה", הן
40 גופי הלכות שבמשנה, וְרִישָׁא דְלִיָּה הן המוחין ובחינות חכמה
41 בִּינָה דַּעַת, – כענין הראש
42 בכמה מקומות, שהוא
43 בחינת המוחין חכמה
44 בינה דעת. ולגבי ענין
45 המשנה שמקומה ב"עולם
46 היצירה", הרי זה: שֶׁהֵן
47 פְּנִימִיּוֹת הַהִלְכוֹת וְסוּדָן
48 וְטַעְמֵיהֶן, שכן במשנה
49 הרי ישנם גם ענינים אלה,
50 וְתִרְיִן גְּדַפִּין דְּחִילוֹ
51 וּרְחִימוֹ – ושתי הכנפיים
52 (שענינם לעופף בהם
53 בכמה מקומות – הערות
54 כ"ק אדמו"ר שליט"א)
55 המכוונות ליראה ואהבה –
56 הן ה' עֲלָאָה, – שידוע
57 בכמה מקומות – שְׁהִיא
58 רְחִימוֹ, – שהן: ה' עילאה
59 (ה"הא" הראשונה שבשם
60 הוי') שכפי הידוע בכמה
61 מקומות, היא מרמזת
62 ל"אהבה", וְה' תַּתְּאָה –
63 שידוע בכמה מקומות – הִיא יִרְאָה תַּתְּאָה, – ודה"ה השניה
64 שבשם הוי', מרמזת, כפי הידוע בכמה מקומות, ל"יראה תתאה"
65 (המדריגה התחתונה שביראה), שהיא – עַל מַלְכוּת שְׁמִים וּפְחָד
66 ה', כְּפַחַד הַמֶּלֶךְ דְּדִי-מֶשֶׁל, שְׁהִיא – יראה זו, היא יִרְאָה
67 חִיצוֹנִית וְנִגְלִית; מַה שֶּׁשְּׂאִי-כֵן יִרְאָה עֲלָאָה, – המדריגה
68 העליונה שביראה, שהיא יִרְאָה בְּשֵׁת, – הוא ירא מחמת בושתו
69 מגדלות ה', הִיא מַ"ה הַנִּסְתָּרוֹת – השייכות לה' אֱלֹהֵינוּ, וְהִיא –
70 "יראה עילאה" זו, בְּחֻכְמָה עֲלָאָה – שעליה מרמזת יו"ד שֶׁל שֵׁם
71 הַיְי"ה בְּרוּךְ-הוּא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּרַעְיָא מְהִימָנָא: מכל האמור
72 אנו למדים, שאהבה ויראה נקראות "כנפיים" (גדפין);

יום שבת קודש ח' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 110, כי כמו שכנפיים... עד עמ' נו, כמ"ש בפע"ח):

ליקוטי אמרים

(ובתיקון מ"ה דעופא הוא מט"ט
רשא דיליה י' וגופא וא"ו ותרין
גדפין ה' ה' כו' והיינו עולם
היצירה שנקרא מט"ט ובו הן
גופי הלכות שבמשנה ורישא

73 ובתתאם למה שלמדנו
74 שאהבה ויראה מעלות את
75 התורה והמצוות – יובנו
76 הדברים היטב: כִּי כְמוֹ
77 שֶׁכְּנָפֵי הָעוֹף אֵינֶם עֶקֶר
78 הָעוֹף, וְאֵין חִיּוֹת – של
79 העוף, תְּלוּי בָהֶם בְּלֵל, – 23 כשרה והעיקר הוא ראשו

שלמעלה מהם, שהרי "מקרא" קדוש יותר מאשר "משנה" (כפי 41
שאנו רואים שמותר להניח חומש על גבי משניות, ולא להיפך), 42
כך גם קדושה יותר "משנה" מאשר "תלמוד", אם-כן מדוע סדר 43
ההתגלות הוא להיפך — "מקרא" בעולם התחתון ביותר — 44
"עשיה", "משנה" בעולם 45
עליון יותר — "יצירה", וכך 46
הלאה? — אלא משמעות 47
הדבר היא: **שכלמוד** 48
מקרא מתפשט — 49
ומתגלה, **היחוד ואור** 50
אינסוף ברוך-הוא 51
מאצילות עד העשיה, 52
ובמשנה עד היצירה 53
לבדה, — ולא גם ל"עולם 54
העשיה", כפי שהדבר 55
ב"מקרא", ו**בתלמוד עד** 56
הבריאה לבדה, — ולא גם 57
ל"עולם היצירה", כפי 58
שהדבר ב"משנה", **כי כלל** 59
— גם מקרא, גם משנה וגם 60
תלמוד, הן **באצילות**. — 61
והיחוד מתהווה ב"עולם 62
האצילות"; ההבדל 63
מתבטא רק בכך, עד היכן 64
מתפשטים על ידי 65
הלימוד, וההתגלות של אור איך 66
סוף. **אבל קבלה אינה** 67
מתפשטת כלל מאצילות לבריאה-יצירה-עשיה, — 68
בלימוד תורת הקבלה, מתהווה ה"יחוד" כולו וההתגלות, 69
ב"עולם האצילות" דוקא, ואין זה מתפשט כלל בעולמות 70
שלמטה מ"עולם האצילות". **במו שכתוב ב'פרי עין חיים'**: 71
— למדנו, שאהבה ויראה נקראות "גדפין" (כנפיים), מפני 72
שהכנפיים בעוף אינן נחשבות לעיקרו של העוף, תפקידן 73
מתבטא רק בכך שעל ידן פורח העוף למעלה — כך גם ביחס 74
של אהבה ויראה לגבי תורה ומצוות: העיקר הוא (קיומן של) 75
תורה ומצוות, ענינן של אהבה ויראה הוא רק שעל ידן עולות 76
למעלה התורה והמצוות. רבנו הזקן מעיר להלן, שגם אהבה 77
ויראה הן הרי מתריג המצוות, ואם כן, מדוע הן נקראות 78
"גדפין" (כנפיים) בלבד? 79
80

הנהגה

ורחימו הן ה' עילאה שהיא רחימו
וה' תתאה היא יראה תתאה עול
מלכות שמים ופחד ה' כפחד
המלך ד"מ שהיא יראה חיצונית
ונגלית משא"כ יראה עילאה ירא
בושת היא מהנסתרות לה' אלהינו
והיא בחכמה עילאה יו"ד של שם
הו"ה ב"ה כמ"ש ב"ר(מ):

הנהגה

(או אפילו בעשיה ב"ם דקדושה
מקום מצות מעשיות וכן מקרא
אבל במשנה מתגלה היחוד ואור
אין סוף ברוך הוא ביצירה
ובתלמוד בבריא' דהיינו שבלימוד
מקרא מתפשט היחוד ואור א"ם
ב"ה מאצילו עד העשיה ובמשנה
עד היצירה לבדה ובתלמוד עד
הבריאה לבדה כי כולן באצילות
אבל קבלה אינה מתפשטת כלל
מאצילות לבי"ע כמ"ש בפרע"ח):

1 **גופו, והכנפים אינם רק משמשים לראשו וגופו לפרחא**
2 **קהל; — הכנפיים משמשות לעוף כלי שרת שראשו וגופו יוכלו**
3 **לעוף; וכך דרך-משל, התורה ומצות הן עקר היחוד העליון,**
4 **על-ידי גלוי רצון העליון המתגלה על-ידיהן, — על ידי התורה**
5 **והמצוות, והדחילו ורחימו — והיראה**
6 **והאהבה, הם מעלים**
7 **אותן — את התורה**
8 **למקום**
9 **שיתגלה בו הרצון אור**
10 **אינסוף ברוך-הוא**
11 **והיחוד, שהן — המקום**
12 **הוא, עולמות יצירה**
13 **וביראה. — ולכן נקראות**
14 **אהבה ויראה "גדפין"**
15 **(כנפיים), מפני שהן מעלות**
16 **את התורה והמצוות, כשם**
17 **שהכנפיים מרימות את**
18 **העוף למעלה. הנהגה על**
19 **מה שרבנו הזקן אמר,**
20 **שהמקום בו מתגלה הרצון**
21 **אור אינסוף ברוך-הוא**
22 **והיחוד, הוא בעולמות**
23 **ה"יצירה" וה"בריאה" —**
24 **ומבדיר בהגדה * (או)**
25 **אפילו בעשיה בעשר**
26 **ספירות דקדושה, —**
27 **שב"עולם העשיה, מקום**
28 **מצות מעשיות, — גם שם, יכולה להיות עליית המצוות**
29 **והתגלות היחוד העליון, וזאת בשעה שמקיימים את המצוות**
30 **מתוך קבלת עול, שקבלת עול מלכות שמים, יש לה שייכות**
31 **ל"עולם העשיה", וכן מקרא. — המצוה שב"מקרא" היא לבטא**
32 **את הפסוקים בדיבור, הרי שיש לכך שייכות ל"עולם העשיה", כי**
33 **דיבור הוא ענין של "מעשה זוטא", אבל במשנה מתגלה היחוד**
34 **ואור אינסוף ברוך-הוא ביצירה, — כי משנה היא הרי פסק**
35 **ההלכות: כשר או פסול או חייב וכדומה, דבר זה בא ממדות חסד**
36 **או גבורה, ולכן יש לכך שייכות ל"עולם היצירה", ובתלמוד**
37 **בבריאה. — בתלמוד" מתגלה יחוד אור אינסוף ברוך-הוא,**
38 **ב"עולם הבריאה"¹⁴, דהיינו, — משמעות הדבר אינו שה"יחוד"**
39 **מתהווה רק ב"עולם העשיה" או ב"עולם היצירה", ולא בעולמות**
40

אלא שמזה נלמד דגם ניטלו כשרה (ראה ט"ז ר"ס ג) — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה בכ"ז, דמקרא מקודש יותר ממשנה (שלכן הדין דמניחין מקרא - חומש - על המשנה, אבל לא להיפך) וכן משנה מתלמוד, והתגלותם, כנ"ל, בהיפך: מקרא בעולם הכי תחתון - עשי, משנה כו'. - אבל הפי' בזה: דהיינו שבלימוד... ראה תו"א יז, רע"א."

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהיה רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ב' ניסן

ביום השני הקריב נתנאל בן-ציועך נשיא יששכר: הקרב את-קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת כלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן נתנאל בן-ציועך:

יום שני ג' ניסן

ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן-חלון: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת כלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליאב בן-חלון:

יום שלישי, ד' ניסן

ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן-שדיאור: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת כלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליצור בן-שדיאור:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתיו קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשפחין ומצלצין על עמא קדישא ישראל. רבונו של עולם, תכנים ותעיל הנד ציפרי קדישין לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שלישי ד' ניסן
ראובן

ליום שני ג' ניסן
זבולן

ליום ראשון ב' ניסן
יששכר

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אני ואירי נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשפיל בתורתך ובכראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרעי מעתה ועד עולם אמן:

יום רביעי, ה' ניסן

ביום החמישי נשיא לבני שמעון שלמיאל בן-צורישדי: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן שלמיאל בן-צורישדי:

יום חמישי, ו' ניסן

ביום השישי נשיא לבני גד אליסף בן-דעואל: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אליסף בן-דעואל:

יום שישי, ז' ניסן

ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מורק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אלישמע בן-עמיהוד:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר חיום בחסדך הגדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבוננו של עולם, תכנים ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וולתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום רביעי ה' ניסן
שמעון

ליום חמישי ו' ניסן
גד

ליום שישי ז' ניסן
אפרים

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הבלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשפיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

שבת קודש, ח' ניסן

ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן-פרהצור: קרבנו קצרת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד פספ שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: פך אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פך אחד בן-פקר איל אחד בבשיאחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה בבשים בני-שנה חמשה זה קרבן גמליאל בן-פרהצור:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על נשמתיו קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלאין על עמא קדישא ישראל. רבונו של עולם, תכניס ותעיל הנך ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שבת קודש ח' ניסן

מנשה

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרעי מעתה ועד עולם אמן:

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

30 סופה להתחייב בלקט, לפיכך החטים לעניים.
31 מקשה הגמרא: אמר ליה אבי לרבא, ותרין שנינו לענין הפרשת
32 חלה (חלה פ"ג מ"ו), עיקש של גר, אם נעשית עד שלא נתגיר, פטור
33 מן החלה, כיון שחייב חלה הוא בשעת לישת הבצק ואז היה גוי,
34 ואם נעשית משנתגיר, חייב להפריש חלה, ובספק מתי אם נעשית
35 משנתגיר או קודם לכן, חייב. והלא עיסה זו בחזקת פטורה היא
36 עומדת, שהרי היתה שייכת לו בעודו גוי.
37 מתרצת הגמרא: אמר ליה רבא לאביי, אינו דומה ספק מתנותיה
38 של פרה, לספק חלה, כי בחלה הוא ספק איסורא שיש בו עון
39 מיתה, שהרי האוכל עיסה שלא הופרשה חלתה חייב מיתה בידי
40 שמים, ולפיכך לא סומכים על חזקתה שהיא פטורה אלא הולכים
41 בה לחומרא, מה שאין כן בספק מתנות, שאין במתנות קדושה אלא
42 חיוב ממון ליתנן לכהן, הרי זה ספק ממונא שכלל בדינו שהמוציא
43 מחבירו עליו הראיה והולכים בו לקולא. והראיה שדווקא בספק
44 איסור חמור יש להחמיר, דאמר רב חסדא, וכן תני רבי חייא
45 בברייתא, שמונה ספקות נאמרו בגר, ארבע מהם דינם לחיוב,
46 וארבע מהם דינם לפטור. ואלו הם הספקות, קרבן אשתו – גזירת
47 שילדה, וספק אם ילדה קודם שנתגירה ופטורה מקרבן לידה או
48 אחר כך וחייבת, והפרשת חלה מעיסתו שספק אם נעשית העיסה
49 קודם שנתגיר ופטור או אחר כך וחייב, ובכור בהמה טמאה – פטר
50 חמורו שספק אם נולד לאחר שנתגיר וצריך לפדותו כדי שיתור
51 בהנאה, ובכור בהמה קהויה שלו שספק אם נולד לאחר שנתגיר
52 וצריך להקריבו, כל אלו הספקות דינם לחיוב. היינו, שבספק אם
53 ילדה משנתגירה תביא קרבן כי היא בספק איסור אכילת קדשים
54 שעונשו כרת, ובספק חלה יפריש חלה ויתננה לכהן כי היא ספק
55 מיתה בידי שמים וכפי שנתבאר, ובספק פטר חמור יפדנו בשה,
56 ובספק בכור בהמה טהורה לא יטענו עד שיפול בו מום כי הוא
57 בספק שחיטת קדשים מחוץ לעזרה שעונשו כרת.

1 להחמיר בה כשבה ודאית, וכן קמה שהיא ספק פאה יש להחמיר
2 בה כפאה ודאית, וחייב להניחן לעניים. ולפי זה, התנא במסכת
3 פאה שאמר שלדעת רבי מאיר ספק לקט בלקט, הוא רבי יהודה
4 בן אגרא, אבל משנתינו חולקת עליו וסוברת שלדעת רבי מאיר
5 יש להקל בזה כיון שהמוציא מחבירו עליו הראיה.
6 השיב ואמר לו רבי שמעון בן לקיש לרבי יוחנן, אל תשנה אותה
7 אלא בלשון בן תדל – הלא גם אם לא תשנה ברייתא זו בשם רבי
8 יהודה בן אגרא אלא בשם בן תדל שהיה שוטה מפורסם, עדיין
9 קשה, והא מצינו קאמר – שהרי יש טעם לדבריו מדוע החמיר רבי
10 מאיר בספק מתנות, ומה יענה על כך התנא של משנתינו.
11 הגמרא מבארת לאיזה טעם התכוין רבי שמעון בן לקיש: דאמר
12 רבי שמעון בן לקיש בביאור טעמו של רבי יהודה בן אגרא, מאי
13 דבתיב – מהו שכתוב (תהלים פג א) 'עני ורש הצדיק', מאי כוונת
14 הכתוב 'הצדיק', אילימא גדינים – אם נאמר שהכוונה שכאשר
15 עני או רש באים לדון לפניך חפש להם זכות ולזכותם בדיון, והא
16 בתיב (שמות כג א) 'דל לא תתיר בריב', שאסור לך לכבדו ולזכותו
17 בדיון מפני דלותו, ואם כן אי אפשר לומר כך. אלא על כרחך כוונת
18 הכתוב שכשיש לך ספק על דבר האם נתחייבת לתתו לעני, אל
19 תאמר המוציא מחבירו עליו הראיה, אלא צדק ו-עשה צדקה
20 משקל ותן לו. הרי שיש להחמיר בספק מתנות עניים, והוא הדין
21 במתנות כהונה, ומדוע אמר התנא במשנתינו שאפשר להקל.
22 מתרצת הגמרא: אמר רבא, אין סתירה בין המשניות, קא – כאן
23 במשנתינו, כשנולד לך ספק בחיוב המתנות מן הפרה, ואתה
24 מעמידה על חזקתה הראשונה, הפרה בחזקת פטורה קיימא
25 ו-עומדת, שהרי היתה שלו בעודו גוי ואז היה פטור ממתנות,
26 לפיכך אין עליו חיוב לצדק משלו וליתן. מה שאין כן לגבי חטים
27 שבחורי הנמלים, כשנולד לך ספק בחיוב לקט מן הקמה, ואתה
28 מעמידה על חזקתה הראשונה, הקמה בחזקת חיובא קיימא –
29 עומדת בחזקת חיוב, שהרי שדה זו של ישראל היא ומעולם היה

יום ראשון

יום רביעי

ב ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, רביעי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: והנה שכר . . . 106 קדם ה'.

הלולא של כבוד קדשת אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]. נסתלק אור ליום א, ב ניסן שנת תר"ף ברוסטוב, ושם מנוחתו-כבוד.

מאמר הראשון אשר אמרו ברבים, אחרי הסתלקות אביו: ביום השני דחג הספות תרמ"ג, ומתחיל "כתר יתנו לך כו'". מאמר - ברבים - האחרון בהיותו בעלמא דין - בסעודת פורים תר"ף, ומתחיל "ראשית גוים עמלק גו' קץ שם לחשף".

יום שני

יום חמישי

ג ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, חמישי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.

תניא: והיינו אפילו . . . 106 כמ"ש לקמן.

משעורי אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: בכל יום פרשה חמש עם פרוש רש"י. אמירת תנ"ך בעל-פה: פרק אחד מתורה, וכן מנביאים, וכן מכתובים. פרק אחד משניות. שיעור גמרא לעיוני - ב' דפים לשבוע, שיעור למגרס - ג' דפים ליום. שיעור בירושלמי. גם שיעור - לא בכל יום - בפוסקים. במשך השנה היה מסים כל ה'מדרש רבה': לזה בסדרות הארכות ופזרע בקצרות.

יום שלישי

יום ששי

ד ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, ששי עם פירש"י.
תהלים: כג"ח.

תניא: וכשעוסק . . . כמ"ש בזהר.

עבודת בעלי עסקים מתחלקת לשני סעיפים עקרים:

(א) העבודה עם עצמא בעת עסקו ממש בשעה הפנויה, בישובו בחנות וכדומה, ילמד משנה משניות, פרק תניא, ויהיה לו איזה דברי תורה, כמו חמש משניות תהלים תניא, שיהיה בקי בהם בעל-פה, למען שיוכל לחזור עליהם בהלכו ברחוב, בשוק וכדומה.

(ב) העבודה עם זולתו. בעת הדבור בעניני עסק, יסבב הדבור לספר איזה ספור תכני, ולמצא עלה וספה לעורר על דבר למוד וכיוצא בזה.

יום רביעי

שבת

ה ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תזריע, שביעי עם פירש"י.
תהלים: כט"ד.

תניא: פרק מ. אך . . . נה באריכות.

ב'רצ'ה דברכת המזון אמרים "בעל הישועות" - בית דגושה, "ובצל הנחמות" - בית רפויה.

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר במאמר רבותינו זכרונם לברכה "לא מקומו של אדם מכבודו, אלא אדם מכבד את מקומו", כבוד יש בו שני פרושים: לשון כבדא, כמאמר רבותינו זכרונם לברכה "כבד לב פרעה - נעשה לבו ככבד", ולשון כבוד, גלוי אור מקיף נעלה. וזהו "לא מקומו של אדם מכבודו", כלומר מקורו, אלא "אדם מכבד את מקומו", שנתן לו כח ועז

לְהָאִיר אֶת מְקוֹמוֹ בְּאוֹר תּוֹרָה וְעִבּוּדָה. כָּשֶׁם דְּבִירִידָת הַנְּשָׁמָה בְּגוֹף "מִשְׁפִּיעִים אוֹתוֹ תִּהְיֶה צְדִיק",
דְּשׁוּבָה זֶה הוּא עֲנִין הַשְׁבַּע בְּכַחוֹת נְעָלִים שְׁתּוּכֵל לְהַשְׁלִים כֹּונֶת יְרִידָתָהּ, הִנֵּה כֵן הוּא בְּכָל אָדָם
וְאָדָם בְּמָקוֹם שֶׁהוּא.

יום חמישי

יום ראשון

ו ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: לה'לח.
תניא: הגהה (ושם . . . 110 רצון זו).

הַנְּסִיּוֹן הָרָאָה, אֲשֶׁר כְּשֶׁמֶמְעֻטִים בְּחִקִּירוֹת, וְעוֹבְדִים בְּסֶדֶר וּבִתְקָף עַל פִּי הַנְּעִימוֹת שֶׁל תּוֹרָה,
יִמִּין מְקַרְבֵּת וּשְׂמָאל דּוֹחָה, אֲזַי פּוֹעֲלִים בְּדָאִי, וּבִפְרָט בְּעִנְיָנִים הָעֲקָרִים מִעֲקָרֵי הַדָּת.

יום שישי

יום שני

ז ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, שני עם פירש"י.
תהלים: לט"מג.
תניא: ובוה יובן . . . 110 בר"מ.
גוספס "וְיִהְיֶה בְּנִסָּע": וְכִרְצוֹן כָּל עַמּוּד בֵּית יִשְׂרָאֵל.
כְּנוֹי מִשְׁפָּחָה שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן: בְּרוּכָאוּיִטֶּשׁ.
כְּנוֹי מִשְׁפָּחָה שֶׁל בְּנוֹ אֲדָמוֹר הָאֶמְצָעִי: שְׁנִיאֹרִי.
כְּנוֹי מִשְׁפָּחָה שֶׁל ה'צֶמַח צֶדֶק": שְׁנִיאֹרְסָאָהָן.

שבת קודש

יום שלישי

ח ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, שלישי עם פירש"י.
תהלים: מד"מח.
תניא: כי כמו . . . נו בפע"ח.

כָּל נְשָׁמָה יֵשׁ לָהּ עִבּוּדָה פְּרָטִית בְּמַחֲזִין וּמַדּוֹת כָּפִי טְבֻעָה וְעִנְיָנָה. וּכְתִיב "מֵאִיבֵי תַחֲכַמְנִי",
מִהַטִּיּוֹת הָרַעוֹת שְׁמַרְגִּישׁ בְּמַדּוֹתָיו הַטְּבָעִיּוֹת, מִזֶּה מִתְחַכֵּם וְיוֹדֵעַ אֵיךְ לְכַלֵּל תְּקוֹן מַדּוֹתָיו
וְשֶׁעִבּוּד הַכַּחוֹת שֶׁלוֹ בְּעִבּוּדַת ה' יִתְבָּרֵךְ.

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' ב

12 מודה באחת מהן אינו נוטל מתנות, ומפרטת הברייתא את
13 העבודות, כגון הציאות של השמן על גבי המנחה, והקלילות של
14 המנחה עם השמן, והפיתות – במנחה העשויה במחבת או
15 במרחשת או בתנור, לאחר אפייתן היה הכהן מפורר אותן
16 ומחזירן להיות סולת, כפי שהיו קודם לכן, והפיתות – נתינת
17 מלח על הקרבנות, הנפוחות – הנפת המנחה בהולכה והבאה,
18 והנשיות – הגשת המנחה כשהיא בכלי עד שתגע בקרן מערבית
19 דרומית של המזבח, [והקמיות] – נטילת קומץ מן המנחה
20 להקטירה על גבי המזבח, הקמיות של קומץ המנחה על גבי
21 המזבח, [והקמיות] – מיצוי דם העופות הנמלקים על קיר המזבח)
22 [והקמיות] – מליקת העופות ממול העורף.

1 שְׁמֵעוֹן אֱמֶר, כָּל כֹּהֵן שֶׁאִינוֹ מוֹדֵה בְּעִבּוּדָה שֶׁל הַקִּרְבָּנוֹת שֶׁהִיא
2 צִיּוּן ה', אֵלָא סָבוּר שֶׁמִּשְׁמַח רַבִּינוּ בְּדָה זֹאת מִלִּבּוֹ, אֵין לוֹ חֵלֶק
3 בְּכֹהֵנָה – בְּנִטְלַת הַקִּדְשִׁים, שְׁנֵאמַר (ויקרא ז א) 'הַמְּקָרִיב אֶת דָּם
4 הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֵלֶב מִכֶּנִּי אֶחָד לוֹ תִּתֶּנִּי שׁוֹק הַיָּמִין לְמִנְחָה,
5 וְהַמְּקָרִיב זֶהוּ הַמּוֹלִיךְ אֶת הַדָּם לְזוּרְקוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְיֵשׁ
6 לַלְמוּד מִהַפְסוֹק שֶׁרַק כֹּהֵן זֶה שְׁעוֹבֵד אֶת הָעִבּוּדָה וּמוֹדָה בָּהּ
7 נוֹטֵל אֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּמְתַּנֵּת כֹּהֵנָה, אֲךָ כֹּהֵן שֶׁאִינוֹ מוֹדָה
8 בְּעִבּוּדָה, אִינוֹ נוֹטֵל מִתְּנֻנָּה. מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: אֵין לוֹ לַלְמוּד
9 מִפְּסוֹק זֶה אֵלָּא זֶה בְּלָכָד – כֹּהֵן הָעוֹבֵד בְּהוֹלֶכֶת הַדָּם לְמוֹזֵב
10 וּבַהֲקִטְרַת הַחֵלֶב, שְׁעִבּוּדוֹת אֵלּוֹ הִתְפַּרְשׁוּ בַּפְּסוֹק, מִיָּנִין לְרַבּוֹת
11 הַמֶּשֶׁ עֲשָׂרָה עִבּוּדוֹת אַחֲרוֹת שִׁישׁ לְכַהֲנִים בַּמִּקְדָּשׁ, שִׁכְחָן שֶׁאִינוֹ

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ט

בשר פסח שיצא חוץ לבית

הקדשים אין ה'יצא' מטמא כי כל ספק בטומאת ידים טהור, ומדוע הוצרך להוסיף שבשר הפסח שיצא טהור כי "בני חבורה זריזין הן"?

ואמנם בגמרא הובא טעם זה כדי שלא נלמד מקרבן פסח, ונאמר שגם בשר משאר קדשים שיצא לא גזרו עליו טומאה, אבל למסקנת הגמרא שהספק לא נפשט וכל ספק בטומאת ידים טהור, אין צורך בהסבר ש'בני חבורה זריזין הן'!

ומבאר הצ"ח (פסחים שם ד"ה ונבוא):

אף שלמסקנה ספק אם בשר קודש שיצא לחוץ מטמא את הידים, אין כוונת הרמב"ם שהוא טהור ככל 'ספק דרבנן' שהוא לקולא, כי בדיני טומאה וטהרה הולכים לחומרא אף על 'ספק דרבנן', אלא הכוונה שלענין טומאת ידים לא גזרו חכמים שבשר קודש שיצא יטמא את הידים. וזהו שדייק וכתב "אינו מטמא שפסח טומאת הידים טהור" (ולא "אינו מטמא כי ספק דרבנן לקולא"), אבל הבשר עצמו מטמא תרומה וקדשים ומחמירים בו אף שהוא מדרבנן.

ובהמשך לזה כתב הרמב"ם שבשר פסח שיצא לחוץ טהור, ולא רק שאינו מטמא את הידים אלא הבשר עצמו טהור ואינו מטמא קדשים, כי "בני חבורה זריזין הן" ואין לחשוש שיוציאו את בשר הפסח.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק ח, הלכה ה: בשר קדש שיצא חוץ למחיצתו - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים, או אינו מטמא; לפיכך אינו מטמא - שספק טמאת הידים טהור, כמו שיתבאר. ואם בשר פסח שיצא חוץ לבית הוא, הרי הוא טהור - בני חבורה, זריזין הן.

בשר קדשים שיצא חוץ למחיצתו (כגון בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה), נפסל ונאסר באכילה (הל' מעה"ק פ"א ה"ו). ומסתפקת הגמרא (פסחים פה, א) האם גזרו חכמים טומאה לטמא את הידים על בשר קדשים שיצא לחוץ, כמו שגזרו טומאה על ה'נותר'. אך על בשר הפסח שיצא חוץ לבית לא גזרו, כי בשאר הקרבנות יש להסתפק אולי חכמים גזרו טומאה כדי שלא יבואו להוציאם (ואם יטמא יצטרך לטרוח ולהטביל ידיו קודם שיגע בקדשים). מה'שאינ' כן בקרבן פסח אין לחשוש שיוציאו את הבשר, כי הפסח נאכל בחבורה, ובני החבורה "רבים ומזרזים זה את זה מלהוציא" (רש"י שם).

וכן כתב הרמב"ם כאן שבשר קודש שיצא חוץ למחיצתו אינו מטמא את הידים, כי הספק שבגמרא לא נפשט וכל ספק בטומאת הידים טהור, ואילו בשר הפסח שיצא חוץ לבית - טהור כי "בני חבורה זריזין הן". והקשה ה'משנה למלך': הרי כתב הרמב"ם שבכל

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ט

בין 'טבול יום' ל'טבולת יום ארוך'

ומעשר, אבל לקדשים הרי היא כראשון לטומאה". וזאת, כי מאחר שביולדת יש זמן רב בין טבילתה להערב שמש שלה חששו יותר שתסיח דעתה, ולענין קדשים החמירו שתהא 'ראשון לטומאה'.

ומוסיף ה'שושנים לדוד' שיסוד החילוק מבוסס על כך שבמסכת מעילה נוקטת המשנה כדעת חכמים שטבול יום 209? קדשים שנגע בהם (ונעשים 'רביעי לטומאה'), ואילו במסכת נדה מביאה המשנה את דעת בית הלל שיוולדת 'טבולת יום ארוך' נחשבת כ'ראשון לטומאה' לקדשים (ועושה אותם 'שני לטומאה')!

ומזה הוכיח הרמב"ם שרק ביולדת 'טבולת יום ארוך' החמירו בית הלל שנגיעתה בקדשים היא "כמי שנגע בנדה או בטמא מת" (הל' מטמאי מו"מ שם) ונעשו 'שני לטומאה', כי מאחר שבין טבילתה ל'העריב שמש' הוא זמן ממושך, החמירו בה חכמים, אבל בשאר טבול יום סוברים בית הלל כחכמים שאינו מטמא את הקדשים אלא 210? נעשים 'רביעי'.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק י, הלכה ג: טבול יום שנגע באבילין של תרומה - עשאו 'שלישי לטומאה'... נגע טבול יום במשקין של קדש - טמא, והרי הן רביעי לטומאה. והקשה ה'תוספות יום טוב' (נדה פ"י מ"ו):

כאן כתב הרמב"ם שטבול יום נחשב 'שני לטומאה' ואוכל של תרומה שנגע בו נפסל ונעשה 'שלישי לטומאה', ולענין קדשים נחשב 'שלישי' ואם נגע בהם נעשו 'רביעי'. ולכאורה דברים אלה סותרים לדבריו בהלכות מטמאי משכב ומושב (פ"ה ה"ד) שיוולדת שטבלה בסוף ימי טומאתה (שבוע בלידת זכר ושבועיים בלידת נקבה) ועד מלאות ימי טהרה (ארבעים יום לזכר ושמונים לנקבה) היא 'טבולת יום ארוך' ונחשבת 'ראשון לטומאה' ואם נגעה בקדשים נעשו 'שני לטומאה'!

וביארנו אחרונים (פני יהושע פסחים יד, ב. שושנים לדוד נדה שם. ועוד) שיש לחלק בין יולדת שהיא 'טבולת יום ארוך' לשאר טבול יום, כדיוק לשון הרמב"ם (בהל' מטמאי מו"מ שם) "במה דברים אמורים שהיא (היולדת שטבלה) כטבול יום - לענין תרומה

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ט

ספיקות בנטילת ידים ובטבילה

הרמב"ם מונה כמה אופנים של ספק בנטילת ידים, והמשותף ביניהם הוא שבוודאי נטל ידיו אלא שאין ידוע אם הנטילה היתה כהלכה או לא, אך לא הזכיר מקרה של ספק האם בכלל נטל או לא, ומשמע שבספק כזה צריך להחמיר ולנטול. אך לגבי נטילת ידים לסעודה, כתב בהלכות ברכות (פ"ד

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יד, הלכה יא: אם היו ידיו טמאות והטבילן או נטלן, ספק שהמים שמהרן בהם בשרים לידים ספק שהם פסולין, ספק יש בהם בשעור ספק שאין בהם, ספק שהיה דבר חוצץ על ידו ספק לא היה - הרי ידיו טהורות.

הט"ו) שגם בספק האם נטל או לא אינו צריך לשוב וליטול. ויש להבין מה טעם ההבדל בין ההלכות? והביאור:

בהלכה זו מדובר במי שידיו היו טמאות ובא לטהר אותן על ידי הנטילה (כדי להחזיר אכילת תרומה), ולכן כאשר מתעורר ספק האם נטל או לא, יש להחמיר ולהעמידו על המצב הקודם ופוסקים שידיו נשארו טמאות כשהיו, ורק אם בוודאי היתה נטילה אלא שאין ידוע אם המים היו כשרים וכדומה, אפשר להקל.

אך בהלכות ברכות מדובר בנטילת ידים לסעודה, שאינה באה מחמת טומאה שהיתה על הידים (אלא כדי להחזיר באכילה) ומאחר ואין באים להוציא מידי מצב קודם של טומאה, יש

להקל גם בספק האם נטל או לא. ומקור נוסף בנידון זה מצאנו בדברי הרמב"ם בהלכות מקוואות (פ"י ה"ו): "הטמא שירד לטבול, ספק טבל ספק לא טבל... אם טבל מטומאה קלה... הואיל ועיקר דברים אלו מדבריהן, הרי ספיקו טהור". הרי שאכן מקילים גם בטבילה הבאה לטהר מטומאה אף כאשר יש ספק על עצם הטבילה! אמנם, הרמב"ם מדייק וכותב: "הטמא שירד לטבול, ספק טבל ספק לא טבל". כלומר: מדובר במקרה שבוודאי 'ירד' לטבול אלא שאין ידוע אם בסופו של דבר אכן טבל ובוה אפשר להקל, אך אם עיקר הדבר מתחילתו מוטל בספק, הרי אם מלכתחילה היה טמא, יש להחמיר.

(נגזר יוסף על פתיחה לפרי מגדים עמ' פס"ג)

מתי נחשב 'ספק טומאה הבאה בידי אדם'?

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ט

הטומאה לא נודעה לו (וכשעירה מכלי לכלי לא ידע שיש שרץ בכלי) אינה חשובה 'ספק טומאה הבאה בידי אדם', ו'דבר שאין דעתו להישאל' ספקו טהור.

וה'מרכבת המשנה' מבאר:

כשעירה מכלי לכלי ונמצא השרץ בכלי התחתון אינו נחשב 'ספק טומאה הבאה בידי אדם', כי יתכן שהשרץ היה בכלי העליון עוד לפני שמילא בו מים ונטמא קודם שהיה ביד האדם. וכיון שלא ידוע מתי נולד הספק (האם היה השרץ בכלי העליון) אין זה 'ספק הבא בידי אדם', כי יתכן שהספק התחיל לפני שבא בידי האדם, וכיון שהוא 'דבר שאין בו דעת להישאל' - הכלי העליון טהור.

והראב"ד עצמו כתב שהכלי העליון טהור מטעם אחר - "אין מחזיקין טומאה ממקום למקום". ולכן כאשר הטומאה נמצאה בכלי התחתון, אין אומרים שהיתה קודם לכן בעליון. ואף לדעת רבי יוחנן שמחזיקים טומאה ממקום למקום, והלכה כמותו (להלן ה"ב), הרי זה רק כשהטומאה נמצאה באותו כלי שהיה במקום הקודם, אבל כשעברה לכלי אחר - אין מחזיקין טומאה מכלי לכלי.

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יז, הלכה א: המערה מכלי לכלי, ונמצא השרץ בתחתון - העליון טהור; ואין אומרים 'מן העליון נפל', אלא שמה בתחתון היה, מפני שהן כלים, ואין להם דעת להשאל.

ספק טומאה ברשות היחיד טמא רק אם כ"שהיה זה שנטמא בספק, יש בו דעת להישאל ולדרוש ממנו מה שאירע לו" (לעיל פט"ו ה"ב), ולכן כשעירה מכלי לכלי ונמצא שרץ בכלי התחתון שעירה לתוכו, וספק האם היה השרץ גם בכלי העליון - היות והספק הוא בכלים שאין להם דעת להישאל, הכלי העליון טהור.

והשיג על זה הראב"ד:

'ספק טומאה הבאה בידי אדם', כגון אדם הנושא בידו שרץ, וספק נגע בכלי ספק לא נגע, הרי זה טמא גם אם הנטמא הוא 'דבר שאין בדעתו להישאל' (שם ה"ו) והרי כאן הטומאה באה על ידי האדם?

וה'כסף משנה' תירץ:

'ספק הבא בידי אדם' הוא רק אם האדם ידוע שהטומאה בידו (שנשא את השרץ בידו), והספק הוא אם נגע בכלים, אבל אם

מתי מתירים את הספק?

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ט

רק אם הראשונות נאכלו קודם שנולד הספק בשניות, אבל אם לא נאכלו והספק נולד כאשר שתיהן לפנינו, אזי גם אם אחת ה'טהורות' תיאכל או תשרף - הנשארות אסורות.

והנה, נפסק ב'שלחן ערוך' (יור"ד סי' קי"ז): דבר איסור שאינו בטל ברוב, כגון 'בריה' או 'דבר שיש לו מתירין', שהתערב בהיתר, אם נפלה חתיכה מהתערובת לים או נאכלה - הותרה התערובת כי תולים שהאיסור הלך לו. ואולם לפי האמור לעיל התערובת מותרת רק אם החתיכה נפלה לים או נאכלה קודם שנודע הספק. אבל לאחר שנודע הספק ונאסרה כל התערובת, הרי היא נשארת באיסורה גם אם חתיכה נפלה לים או נאכלה (משל"מ, ד"ה ומכאן נ"ל).

אמנם, ה'משנה אחרונה' חולק על כך וסובר שגם לאחר שנודעה התערובת ונוצר הספק - נפילת חתיכה לים מתירה

הלכות שאר אבות הטומאות פרק יט, הלכה א: שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ואין ידוע באיזה הלך, ועשה טהרות, ונאכלו... וטהר, והלך בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות; ואם קימות הראשונות - אלו נאכלו תלויות. אם ה'טהרות' (תרומה טהורה) שעסק בהם לאחר שהלך בשביל הראשון נאכלו ואינם, ואחר כך הלך בשביל השני ועסק שוב ב'טהרות' - גם הן טהורות מספק (כדין ספק טומאה ברשות הרבים), כי כאשר דנים על ה'טהרות' השניות יכולים לתלות את הטומאה בראשונות, אך אם ה'טהרות' הראשונות לא נאכלו ושתיהן לפנינו, כיון שאחת מהן טמאה וודאי ואי אפשר לטהר את הוודאי, הרי כיון שלא ידוע איזו היא, שתיהן 'תלויות' ואף אחת מהן אינה נאכלת. ומדייק ה'משנה למלך': ה'טהרות' השניות טהורות מספק

עט הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

כגוף האיסור, ולכן גם אם נאכלה אחת אין להתיר את השניה כי תמיד האיסור קיים לפנינו. אבל בתערוכת איסור ברוך היתר (יחד בתרי), מדין תורה האיסור בטל ברוך (גם ב'בריה' ודבר שיש לו מתירין), ואם נפלה חתיכה לים יש להתיר גם לאחר שנודעה התערוכת ונוצר הספק, כי כאשר הרוב היתר (ואיסור המיעוט הוא מדרבנן) תולים שהאיסור נפל (משנה אחרונה טהרות פ"ה מ"ג, ד"ה ונאכלו).

את התערוכת. והראיה, שההיתר הוא רק אם החתיכה נפלה מעצמה או שנאכלה בשוגג, וההבדל בין נפילה מעצמה לנאכלה במזיד שייך רק לאחר שנודעה התערוכת ונוצר ספק איסור (כי רק אז ישנו המושג מזיד).

ויש הבדל בין שתי ההלכות: ב'שני שבילין', לאחר שנעשו ה'טהרות' ושתיהן לפנינו הרי זו תערוכת של 'חד בחד', אחת טמאה ואחת טהורה, וכל אחד מהשניים נחשב

מתי אין צריך 'הכשר' לקבל 'טומאת אוכלין'? יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ט

טומאה חמורה אינה צריך הכשר - יש לומר שכאן צריכה הכשר "הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית". כלומר, אין וודאות שבהמה זו תבוא לידי 'טומאת נבלה' החמורה כי בעודה מפרסת יכול לגרוור ולחתוך מברשה חתיכות פחותות מכזית. וכיון ש'טומאת נבלה' היא רק אם יש בה שיעור כזית (כריתות כא, א), לא תגיע לידי 'טומאה חמורה' ולכן טעונה הכשר. ומדוע אם כן פסק הרמב"ם שאינה צריכה הכשר?

ומבאר ה'חזון נחום' (עוקצין פ"ג מ"א):

בענין 'הואיל' - היינו, אם ישנה אפשרות לשינוי במצב הקיים, נקבע הדין לפי המצב המשתנה - חידשו התוספות (פסחים מו, ב ד"ה הואיל) שאם המצב המשתנה אינו שכיח, אין אומרים 'הואיל' לקולא. וכך סובר גם הרמב"ם, כי על פי סברא זו ש'הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית', בשר הבהמה לא יגיע לידי 'טומאה חמורה' ואם כן יש להקל ולומר שצריך הכשר וללא הכשר אינו מטמא 'טומאת אוכלין', אך היות שלא שכיח לחתוך מהבשר חתיכות פחות מכזית, אין להקל ולומר שאינו מטמא אם לא הוכשר. ולכן כתב הרמב"ם שבהמה זו "מתטמאה טומאת אוכלין כל זמן שהיא מפרסת ואינה צריכה הכשר".

הלכות טומאת אוכלין פרק ג, הלכה ד: וְשֶׁאֵל שֶׁשָּׁחַט בְּהֵמָה טָמְאָה לְנֹכְרִי... וְכֵן גַּיִי שֶׁשָּׁחַט בְּהֵמָה טְהוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל... מִטְמְאָה טָמְאָה אֹכְלִין כֹּל זֶמַן שֶׁהָיָה מְפֻרָּסָתָה, וְאִינָה צָרִיכָה הִכָּשֵׁר.

בהמה שנשחטה בשחיטה כשרה, גם אם היא עדיין מפרסת - כיון שיצאה מאיסור 'אבר מן החי' ומותרת באכילה לנכרי (ראה לח"מ הל' שחיטה פ"א ה"ב), נחשב בשרה כ'אוכל' ויש בו דין 'טומאת אוכלין'. וגם בהמה טמאה שנשחטה על ידי ישראל לצורך הנכרי או בהמה טהורה ששחט נכרי לישראל, מקבלת 'טומאת אוכלין' אף כשהיא מפרסת. ומוסיף הרמב"ם שאינה צריכה הכשר "לפי שסופה לטמא טומאה חמורה". כלומר, כשהבהמה תמות היא תיטמא 'טומאת נבלה' החמורה כיון שמטמאת גם אדם וכלים (שלא כ'טומאת אוכלין' שמטמאה רק אוכלין ומשקין), ואוכל שסופו לטמא 'טומאה חמורה' אינו צריך הכשר (חולין קיז, ב).

והקשה ה'כסף משנה': הגמרא (שם קכא, א) מביאה את דברי רב אסי שיש הסוברים כי שחיטת ישראל בבהמה טמאה ושחיטת נכרי בהמה טהורה בעודה מפרסת, צריכה הכשר כדי לקבל טומאת אוכלין. ואף לפי הכלל שכאשר 'סופה לטמא

המדד לשלימות שבת קודש ח' ניסן ה'תשע"ט

סי' קסו ס"א).

מאידך, במקום אחר מצאנו כי אפילו בחיבור כל שהוא נחשבים שני החלקים כגוף אחד: בגמרא (חולין יא, א) נאמר שאין לחתוך את נתחי בשר העולה לחתיכות קטנות, ומכל-מקום ניתן לעשות חתך באמצע החתיכה אם אינו מפריד אותה לגמרי, ואפילו אם החיבור בין שני החלקים קטן ביותר. הרי שדי בחיבור מועט להחשיב את שני החלקים כאחד, למרות שאין חלק אחד עולה בהגבהת החלק השני! והביאור:

כל עוד שני החלקים מחוברים אפילו בחיבור הקטן ביותר, הם נשארים בדינם הקודם. ולכן אם לא חתך את בשר העולה עד ששני החלקים נפרדו לגמרי, הרי הוא נחשב נתח אחד כבתחילה. אך לגבי שלימות המאכל לענין טומאה ולברכה, אין די בכך שלא השתנה ממצבו הקודם אלא צריך שייחשב שלם עכשיו, מצד מצבו הנוכחי, וזה תלוי בכך שחלק אחד עולה עם חברו.

הלכות טומאת אוכלין פרק ו, הלכה ט: אֵכֶל שֶׁנִּפְרַם וְיִמְעָרָה בְּמִקְצָתָהּ, וְנִנְעָ טָמֵא בְּאֶחָד מֵהֶם - אִם אֶחָד בָּזָה שֶׁנִּנְעָ בּוֹ וְהִשְׁנִי עוֹלָה עִמּוֹ, הָרִי זֶה חֲבוּר; וְאִם בְּשְׁאֵרֵהוּ בָּזָה הַטָּמֵא וּמִנְבִּיחֹהוּ, יִשְׁמַט הָאֶחָד וְיִפֹּל - אֵינוֹ חֲבוּר.

כלומר: אבן הבורח לקבוע אם שני צדדי המאכל נחשבים עדיין כגוף אחד, היא באמצעות הרמת המאכל בצד שנטמא. אם יחד עמו עולה עמו גם החלק השני, הרי הם נחשבים כגוף אחד (והצד השני טמא גם הוא), ואם לאו, הם חלקים נפרדים. וכתב הרא"ש (ברכות פרק ו, יט) שמכאן יש ללמוד לגבי חיתוך הלחם לפני ברכת המוציא, להקפיד שיהא בשיעור כזה שאם יאחזו בחלק אחד של הלחם יעלה עמו גם החלק השני ולא ישמט, כי אם לא כן, הלחם יאבד את חשיבותו כשלם ויירשב כשתי חתיכות נפרדות. יתירה מכך: הרא"ש נוקט כשיטה הסוברת (טבול יום פ"ג מ"א) שאין די בכך שבהרמת החלק הגדול יעלה עמו גם הקטן, אלא צריך שאפילו אם יעלה את החלק הקטן יעלה עמו החלק הגדול, ואם לא כן הוא מאבד את חשיבותו כשלם. וכן נפסק להלכה (שו"ע אורח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ב' ח' ניסן תשע"ט

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ט

הלכות שאר אבות הטמאות¹

פרק ששי

(1) יבאר שארבע אבות הטומאות יש בעבודה זרה, וכיצד היא טומאתם, וסקולי אבות הטומאות דנו בה. אב הטומאה שמתמא במגע ואינו מטמא במשא או שמתמא במגע ובמשא. הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך המקווה. זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקווה.

- 1 א. טמאת עבודה זרה מדברי סופרים. ויש לה רמז בתורה: הָסֵר² אֶת אֱלֹהֵי הַנֹּכֶר אֲשֶׁר בְּתוֹכְכֶם וְהִטְהַרְוּ³ וְהִחְלִיפוּ שְׂמֹלֶתֵיכֶם. וְאַרְבַּעָה אֲבוֹת הַטְּמָאוֹת יֵשׁ⁴ בָּהֶן: עֲבוֹדַת זָרָה עֲצֻמָּה, וּמִשְׁמָשִׁיָּה⁵, וְתַקְרַכַּת שְׁלֵה⁶, וַיִּזְן שְׁנֵתֶנְסָף לָהּ. וְטִמְאַת פֶּלֶן מִדְּבִירֶיהֶן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טומאת עבודה זרה מדברי סופרים ואף על-פי-כן יש לה רמז בתורה הסירו את אלקי הנכר אשר בתוכם והטהרו והחליפו שמלותיכם כו'".

ויש להבין מדוע בחר הרמב"ם ראייה מפסוק שלא הובא כלל בגמרא כאסמכתא לטומאה שגזרו חכמים על עבודה זרה, והלא בגמרא הובאו פסוקים אחרים לגמרי, "תזרם כמו דוח", "שקץ תשקצנו" וכן איתקש למת כמו שנאמר "וישלך את עפרה על קבר בני העם" שכל לימודים אלו הם אסמכתא לגזירת חכמים על טומאת עבודה זרה, אבל הפסוק שהביא הרמב"ם מאן דכר שמי'.

ויש לומר שבזה רוצה הרמב"ם לבאר הגדר המיוחד של ע"ז שבגללו גזרו עליה טומאה.

כי בפסוקים שהביאה הגמרא מדובר על המיאוס של העבודה זרה מצד עצמה, היינו איסור על ה"חפצא" של העבודה זרה ואילו הביא הרמב"ם פסוקים אלו היה משמע שטומאת עבודה זרה היא מצד החפצא של הע"ז ולכן הוזקק להביא הפסוק "הסירו את אלקי הנכר" לרמז שהתוכן הכללי של גזירת טומאת עבודה זרה של חכמים הוא כדי להרחיק ממנה את האדם ה'גברא', ואינו דומה איסור עבודה זרה שאין בו ממש לשאר איסורים שה"חפצא" שלהם אסור מצד עצמו, כי עבודה זרה במהותה היא עניין שבדמיונו של אדם ומזהר שלא ליתן לה חשיבות, ולכן מדגיש כאן שגם גזירת הטומאה של חכמים היא על ה'גברא', היינו להרחיקו מהעבודה זרה. ועניין זה מודגש בפסוק "הסירו את אלקי הנכר כו'" המדבר בהיטהרות והסתלקות ה"גברא" מעבודה זרה.

(על-פי יין מלכות' ספר טהרה סימן י"ט)

(2) במשנה עבודה זרה מז, ב הסמיכו על הכתוב (דברים ז, כו): "שקץ תשקצנו" (שקץ ושרץ היינו הך). ורבינו עצמו מביא רמז זה להלן בהלכה ב. (3) משמע שאלוהי הנכר מטמאים. (4) הכלים שמשתמשים בהם לצרכי עבודת אלילים. (5) הקרבנות שהקריבו לה. פרטי דיניהם מבוארים בהלכות הבאות.

- 6 ב. עבודה זרה עצמה מטמאה אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינה מטמאה במשא, כשרץ, שנאמר: שקץ תשקצנו⁶. וְשַׁעֲרֵהָ כְּזִית. לֹא תִהְיֶה זֹה חֲמוּרָה מִן הַזֵּיתָה. אֲבָל אִם הִזְיָה הַצִּירָה⁸ פְּחוּתָהּ מִכְּזִית - טְהוֹרָה.

(6) משמע שדינה כשקץ. (7) שאינו מטמא בפחות מכזית (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ב). (8) גוף הפסל.

- 11 ג. קצץ איבר ממנה, אפלו היה כמרדע⁹ - הרי זה טהור; שעבודה זרה אינה מטמאה לאיברים, אלא הצורה בלבד כשהיא שלמה. שנאמר: תזרם כמו דוח¹⁰ - מה דוח אינה מטמאה לאיברים¹¹, אף עבודה זרה אינה מטמאה לאיברים. כקלי אבות הטמאות דנו בה¹², מפני שטמאתה מדבריהם. עשאוה כשרץ שאינו מטמא במשא, וכמת שאינו מטמא אלא בכזית¹³, וכנדה שאינה מטמאה לאיברים.

(9) איבר גדול כמו העץ שנותרים על צוואר החמור כדי לכוון הילוכו (ויש מפרשים: מחרישה, ולהלכה כאן אין הבדל בין שני הפירושים). (10) נידה. (11) אם נחתך אבר מנידה אינו מטמא כנידה אלא ככל אבר מן החי. ראה פרק ח מהלכות טומאת משכב ומושב הלכה ד. (12) כל ההקלות שישנן באבות הטומאות השונות הקילו חכמים בטומאת עבודה זרה. (13) לא כשרץ שמתמא בכעדשה.

- 20 ד. נתפרקה¹⁴ עבודה זרה, אף על פי שההדייט¹⁵ יכול להחזירה והרי כל איבריה קיימים¹⁶ - אינה מטמאה¹⁷.

(14) פסל עשוי חוליות ונתפרקו (שם). (15) שאינו אומן. (16) וכל אדם יכול לחבר את החוליות ויחזור הפסל כמו שהיה. (17) בעיני שלא נפשטה. אולם נאמר שם שלפי דעת חכמים שאבר ממנה אינו מטמא אין מקום לבעיני זו, וברור שאינה מטמאה. ומכיוון שרבינו פסק בהלכה הקודמת כחכמים כתב כאן "אינה מטמאה" (ראה משנה למלך).

- 23 ה. כל משמשי עבודה זרה - כשרץ. מטמאין אדם וכלים במגע, וכלי חרס באויר, ואינן מטמאין במשא. וְשַׁעֲרֵהָ כְּזִית. וְאֶפְלוּ קָצֵץ מִמִּשְׁמָשִׁיָּה כְּזִית מִן הַפְּלִי - מטמא כשרץ. זו חמר במשמשיה יותר מעבודה זרה עצמה. ובית עבודה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28) שהושיט ידו ליינן ושכשך. (29) שאין אנו יודעים אם נתנסך או לא. (30) ושיעורו ברביעית הלוג שהיא כשלושה זיתים (שם ל, א).

ט. מכל הדברים שבארנו מתחלת הספר³¹ עד כאן אתה למד, שאבות הטמאות - מהן אבות של תורה, ומהן אבות של דברי סופרים.

(31) ספר טהרה.

י. כל המתטמא מחמת אב של תורה - הרי הוא ולד טמא של תורה³², וכל המתטמא מחמת אב של דבריהם - הרי זה ולד של דבריהם.

(32) בין כלים בין אוכלין ומשקין.

יא. כל אב טמא שמתטמא במגע ואינו מטמא במשא³³, בין אב של תורה בין אב של דבריהם - אדם הנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו³⁴, ולא אדם ולא כלי חרס, אף על פי שעדיין לא פרש ממטמאיו. והנו אחר שפרש ממטמאיו או קדם שיפרש ולד, שהוא מטמא אוכלין ועושה אותן שני לטמאה, מפני שהוא ראשון.

(33) כגון שרץ. (34) פירוש אם נגע בבגדים בשעה שהוא נוגע בשרץ.

יב. וכל אב טמא שמתטמא במגע ובמשא, בין אב של תורה³⁵ בין אב של דבריהם³⁶ - אדם הנוגע בו או הנושא או מטמא בגדים³⁷ בשעת מגעו ובשעת נשיאתו, ועושה אותן ראשון לטמאה³⁸. וכן אם נגע באוכלין - עשאן ראשון כל זמן שלא פרש ממטמאיו. פרש ממטמאיו - הרי הוא ראשון לטמאה לכל דבר, ואינו מטמא בגדים³⁹, ואם נגע באוכלין - הרי הן שני. במה דברים אמורים? בשאר כל האבות חוץ מן הנבלות והמרכב⁴⁰. אכל הנבלה והמרכב, אף על פי שמתטמאין במגע ובמשא - הנוגע בהן אינו מטמא בגדים בשעת מגעו⁴¹, ואם נגע באוכלין - הרי הן שני לטמאה⁴²; והנושא מטמא בגדים בשעת נשיאתו⁴³, ואם נגע באוכלין עד שלא פרש - הנם ראשון לטמאה, כמו שבארנו.

(35) בכלום כתוב: "וכיבס בגדיי". (36) תיקנו כעין דאורייתא. (37) והוא הדין לכל כלים שהוא נוגע בהם. (38) כאילו נגעו הם עצמם באב. (39) מפני שראשון אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. (40) דבר שרכב עליו הזב. (41) בנוגע לא כתבה תורה יכבס בגדיי אלא "יטמא עד הערב". (42) אבל אם נגע במשקין, בין בשעת מגעו ובין אחר שפירש נעשו ראשון מדרבנן. (43) בנושא כתבה תורה כיבוס בגדים.

יג. מי חטאת⁴⁴ שיש בהן פדי הזאה⁴⁵, אף על פי שהן נבלה וכמרכב שאין מטמאין בגדים אלא

1 זרה עצמו, אבניו ועציו ועפרו - מטמאין בכזית¹⁸
2 במגע ככל המשמשין.

(18) משנה עבודה זרה מז, ב. ומכאן למדנו דין קצץ ממשמשה.

3 ו. המכניס ראשו ורבו לבית עבודה זרה - נטמא
4 פנוגע. וכן כלי חרס שהכניס אורו לבית עבודה
5 זרה - נטמא. ספסלים וקתדראות¹⁹ שהכניס רגל
6 לבית עבודה זרה - טמאים. וכלן ראשון לטמאה²⁰.

(19) כיסאות. (20) מפני שנגעו באב הטומאה.

7 ז. תקרבת עבודה זרה²¹ מטמאה במגע ובמשא²²
8 כנבלה. ושיעורה בכזית. כל דבר שמקריבין לה, בין
9 בשר בין שאר אכלים ומשקין - הפל כנבלה,
10 שהפתיב קראן זבחי מתים²³. ואף על פי שאין
11 תקרבת עבודה זרה של אוכלין בטל²⁴ לעולם
12 להתירה בהנאה, אם בטלה - הרי זו ספק לטמאה²⁵.
13 אכל כלי שהוא תקרבת עבודה זרה שבטלו -
14 טהור²⁶. וכן עבודה זרה ומשמשה שבטלן -
15 טהורין.

(21) כל דבר שהוגש כקרבן לאליל. (22) אבל אינה מטמאה באוהל. כרבנן בעבודה זרה לב, ב וכלשון אחרון של רבא (חולין יג, ב) בפירוש המשנה. (23) "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים". והכוונה לתקרבות עבודה זרה (עבודה זרה כט, ב). (24) פסל של גוי שקטע ראש אזנה, ראש חוטמה או מעשים אחרים המוכיחים יחס של ביזוי, הותר הפסל בהנאה. מפני שביטל את איכותו כאליל והוא כגוש פשוט. וכן כלים ומשמשים אם שברם, הותרו בהנאה, אבל אוכלין אינם בטילים ואסורים בהנאה (הלכות עבודת כוכבים פרק ח הלכה ט והלכה י). (25) בעיני של רבי יוחנן (עבודה זרה נב, א) אם מה שאמרו אוכלין ומשקין אינם בטלים נוגע גם לענין טומאה או לאיסור הנאה בלבד שהוא מן התורה, אבל טומאה שהיא גזירת חכמים - בטלה. הבעיני נשאהר בתיקן ולכן אומר רבינו: "הרי זו ספק לטומאה". ואף על פי שספק דרבנן - להקל, החמיר רבינו בטומאת עבודה זרה. (26) גמרא שם. רש"י שם מפרש, שהכוונה למשמשים, ונראה שלדעתו כלים שהם תקרבות אינם בטלים, ורבינו מפרש כתוספות (שם עמוד ב דיבור המתחיל כיוון) שגם תקרבות בכלל (כסף משנה).

16 ח. זין שנתנסף לעבודה זרה מטמא אדם וכלים
17 במגע, וכלי חרס באור, ומטמא אדם במשא²⁷
18 כנבלה, וטמאתו בכזית. שואמר: אשר חלב זבחימו
19 יאכלו, ישנו זין נסיכם. הרי זין נסיכם פחלב
20 זבחימו. ואין מטמא טמאה זו אלא זין שנתנסף
21 פדי²⁸ לפני עבודה זרה; אכל סתם זין²⁹ של עובדי
22 נוככים - מטמא טמאה קלה בשאר כל משקין
23 טמאין³⁰.

(27) אבל לא באוהל. ורש"י כתב כאן שמתמא גם באוהל.

שנגעו בהם נעשים שני). ואל תחשוב שזה סותר הכלל שאמר רבי יהושע (שכל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא שניים ופוסל אחד), לפי שזה מבואר ואמר "כל המטמא בגדים בשעת מגעו" ולא אמר כל המטמאים בגדים גרידא (בלבד), ואלה (שורף ומשלח) לא במגע יטמאו בגדים אלא בהתעסקם עסק מיוחד, והבין זה". ברור, שרבינו מחלק בין דבר המטמא בגדים תמיד בנגיעה (או במשא) ובין דבר שמטמא בזמן עסק מסוים בלבד. המטמא בנגיעה או במשא עושה אוכלין ראשון, אבל אלה שטומאתם מוגבלת אינם מטמאים את האוכלין להיות כמותם אפילו בחיבורים, והם מיטמאים בנגיעתם בהאדם שהוא ראשון ועושה אותם שני לטומאה, ולמד הבדל זה מדיוק לשונו של רבי יהושע.

טז. הנוגע באב מאבות הטמאות המושלך בתוך המקוה, פגו נבלה או שרץ או משקב⁵² שהוא במקוה⁵³ ונגע בו - הרי זה טמא. שנאמר: אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, ונגע בנבלתם יטמא - אפלו כשהן בתוך המקוה מטמאין. וכשיעלה מן המקוה זה הנוגע יטהר⁵⁴. [והנושאן מטמא בגדים בשעת נשיאתם, ואם נגע באכלים עד שלא פירש - הרי הן ראשון לטמאה, כמו שבארנו]. וכן זב שדרס על המשקב שהוא מנח במקוה - הרי המשקב טמא; וכשיעלה המשקב מן המקוה יטהר⁵⁵, שהרי עלתה לו טבילה⁵⁶. וזה הנוגע במשקב פשהוא במקוה, אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה - הרי זה מטמא בגדים. ואין צריך לומר שהוא מטמא אכלין ומשקין.

(52) דבר ששכב עליו הזב והדומה לו. (53) ואפילו שניהם - הטומאה והאדם - בתוך המקוה. (54) אם יפרש מן הטומאה כשכולו עודנו בתוך המים, אבל אם הוציא חלק מגופו לפני שפירש מן הטומאה לא נטהר. ודרך אגב משמיענו רבינו שהטובל אינו נטהר עד שיעלה מן המקוה וכל זמן שהוא במקוה נשאר בטומאתו. (55) המשכב. (56) אחר פרישתו מן הזב. מוכן שאם לא פירש מן הזב לפני שחלק ממנו יצא מן המים - לא נטהר (ראה הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ו הלכה ב).

פרק שביעי

(1) יבאר שהאוכלין והמשקין מתטמאים, ואם מטמאים אוכלין או משקין, וכל דיניהם.

א. דבר מפרש בתורה, שהאכלין והמשקין מתטמאין. שנאמר: מפל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא. ואין האכל שנטמא מטמא אכל אחר מן התורה², ולא המשקין שנטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה³. אכל מדברי סופרים גזרו על האכל הטמא, שאם נגע באכל אחר - טמאהו; וכן אם נגע אכל הטמא במשקין - טמאין⁴. ואין אכל מטמא כלי שנגע בו לעולם ואפלו מדבריהם⁵. וכן

1 הנושאן - הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת
2 מגעו משום נושא; שאי אפשר שנגע במים שלא
3 יסיט⁴⁶ אותן, וכבר בארנו שאחד הנושא ואחד
4 המסיט. וכן הנוגע בצמר הנבלה או שנגע בנימיו⁴⁷
5 המרכב - מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא;
6 שאי אפשר לנגע בדברים אלו שלא יסיט אותן,
7 ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פירש דין הנושא.

(44) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (45) בכלים פרק א משנה ב שנינו: "למעלה מהם (דרגת טומאה גבוהה יותר משרץ ושכבת זרע וכו') נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי חייה, שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים במגע (פירוש, האדם הנושאם מטמא בגדים במגעו בשעת המשא) וחשוכי בגדים במגע". ופירש רבינו שם "חשוכי בגדים במגע": בגדים נמנעים מליטמא כשהאדם נוגע בנבילה או במי חטאת, מלשון חשכת נפשי משחת (ישעיה לח, יז) [ובספרי התנ"ך שלנו כתוב "חשקת" בקוף. ותמוה הדבר, שרבינו דילג על הפסוקים שבתורה ואחשך גם אני (בראשית כ, ו) ולא חשכת (שם כב, טו)]. ומלמדנו רבינו כאן שאינו מטמא בגדים מדין טומאת מגע אבל מטמאים מדין טומאת משא, מפני שאי אפשר לנגוע ולא להזיז. והרי"י קורקוס מובא בכסף משנה כאן, שואל, מה לי אם הטומאה היא משום נוגע או משום נושא, ומבאר שההבדל הוא במים קרושים בקור, שאפשר לנגוע בהם מבלי להסיטם. (46) יזיז. (47) השערות (חוטמים דקיקים) הבולטות מן האריג.

8 יד. הפולע נבלת עוף הטהור - בשעת פליעתו
9 מטמא בגדים, כמו שבארנו, והן ראשון לטמאה⁴⁸.
10 וכן אם נגע באכלין - הרי הן ראשון לטמאה. ואחר
11 שפילע⁴⁹ - הרי זה פירש ממטמאיו.

(48) במשנה שם: "מטמא שניים ופוסל אחד", פירוש, הבולע מטמא את הבגדים ונעשים ראשון והם מטמאים אוכלין להיות שני ואוכלין אלה פוסלים אחרים). ויוצא מזה, שהבולע מטמא שניים (את הבגדים ואת האוכלין שנגעו בהם) ונוסף על זה פוסל את התרומה שנגעה באוכלין. (49) במשנה שם: "הקיא או בלעה מטמא אחד ופוסל אחד". נבלת עוף טהור מטמאה רק בזמן שהיא נמצאת בבית הבליעה של אדם (למעלה פרק ג הלכה א) ולפיכך אחר שבלעה, הרי זה כאילו פירש ממנה ודינו כראשון לטומאה, כמו שנתבאר למעלה בהלכה י"ב.

12 טו. השורף פרה אדמה ושעירים הנשרפים
13 והמשלח את השעיר, אף על פי שבשעת מעשיהן
14 מטמא בגדים, כמו שבארנו, אם נגעו⁵⁰ באכלין
15 אפלו בשעת מעשיהן - הרי הן שני לטמאה⁵¹.

(50) השורף והמשלח. (51) וכן כתב רבינו בפירושו למשנה זבים פרק ה משנה ט: "ודע, כי שורף פרה ופרים והמשלח השעיר מטמאים בגדים כאשר ביארנו בפתיחה, אמנם עם זה אינם מטמאים שניים ופוסלים אחד אלא מטמאים אחד ופוסלים אחד כמו כל ראשון לטומאה (פירוש, האוכלין

14 נִגְעוּ¹⁹ בַּשָּׂאֵר בָּלִים²⁰ מִתּוֹכָן - מִטְּמֵא בְּלֹן וְנִעְשׂוּ
15 שְׁנֵיִם. אֲבָל אִם נִגְעוּ מִשְׁקִין טְמֵאִים בְּאַחֲרֵי הַכִּלִּי
16 שֵׁשׁ לוֹ תוֹף, בֵּין בְּכִלִּי חָרָס בֵּין בְּכִלִּי שֶׁטֶף וְכִלִּי
17 מִתְּכֹת - נִטְמָאוּ אַחֲרָיו בְּלִבְדוֹ²¹, וְהָרִי אַחֲרָיו שְׁנֵי,
18 וְלֹא נִטְמָא תוֹכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? לְתַרּוּמָה;
19 אֲבָל לְקִדְשׁ²², כִּלִּי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרָיו - נִטְמָא כָּלוּ,
20 וְהָרִי כָּלוּ שְׁנֵי לְטַמְאָה.

(15 כלים פכ"ה מ"א. ראה פירוש רבינו שם. (16) אם נגעו
בצד הפנימי של הכלי - נטמא כולו. (17) אפילו לא נגעו
בדופן. (18) גזרו שמשקין הם ראשון. (19) בדופן הכלי.
(20) שאינם מטמאים מאוירם אלא בנגיעה ממש. (21) אף-
על-פי שמשקה הזב אינו מטמא כלי חרס בנגיעה מגבו
(מאחוריו), וכל עיקרה של טומאת משקין היא גזירה משום
משקה הזב, החמירו חכמים גזירתם יותר משל תורה. רבינו
למד דין זה, ממה שאמרו (בכורות לח, א): "מה כלי חרס
נטמא גבו לא נטמא תוכו, אף כלי שטף נטמא גבו לא נטמא
תוכו" (ראה רמב"ד וספ"ה-משנה). (22) כלים שם מ"ט.

21 ד. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ²³, שֶׁהֶאֱכִילִין אֵין מִטְּמֵאִין בָּלִים,
22 וְהַמִּשְׁקִין מִטְּמֵאִין. וְלָמָּה עָשׂוּ בְּטַמְאָת מִשְׁקִין הַכֹּהֵן
23 זֶה וְאֵמְרוּ, שֶׁהַכִּלִּי שֶׁנִּגְעוּ מִשְׁקִין טְמֵאִין בְּאַחֲרָיו -
24 לֹא נִטְמָא תוֹכוֹ לְתַרּוּמָה? לְהוֹדִיעַ שֶׁטַּמְאָת בָּלִים
25 אֵלוֹ מִדְּבָרֵיהֶם, שֶׁלֹּא יִשְׁרְפוּ עָלֶיהָ תְּרוּמָה
26 וְקִדְשִׁים²⁴.

(23) בהלכה א. (24) התורה אסרה לשרוף תרומה וקדשים
טהורים.

27 ה. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ²⁵, שֶׁהֶאֱכִילִין וְהַמִּשְׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָּאֵב
28 מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת - הָרִי הֵן רֹאשׁוֹן לְטַמְאָה. וְכֵן אִם
29 נִגַּע אֶכָּל בָּאֲרָם אוֹ בְּכִלִּי שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב - הָרִי אוֹתוֹ
30 הֶאֱכִיל שְׁנֵי לְטַמְאָה. וְאֲכָל שֶׁנִּגַּע בְּזֶה הַשְּׁנֵי - נִקְרָא
31 שְׁלִישִׁי לְטַמְאָה. וְאִם נִגַּע הַשְּׁלִישִׁי בָּאֶכָּל רְבִיעִי -
32 הָרִי זֶה נִקְרָא רְבִיעִי לְטַמְאָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
33 בְּהֶאֱכִילִין; אֲבָל הַמִּשְׁקִין, אֶחָד מִשְׁקָה שֶׁנִּגַּע בָּאֵב
34 הַטְּמָאָה אוֹ שֶׁנִּגַּע בְּרֹאשׁוֹן אוֹ שֶׁנִּגַּע בְּשְׁנֵי - הָרִי
35 אוֹתוֹ הַמִּשְׁקָה תִּחְלָה לְטַמְאָה²⁶, וּמִטְמָא אֶת חֲבֵרוֹ,
36 וְחֲבֵרוֹ אֶת חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ הֵן מֵאֶה²⁷, שְׁאִין מוֹנִין
37 בְּמִשְׁקִין. בִּיצֵד? יֵין שֶׁנִּגַּע בָּאֵב הַטְּמָאָה אוֹ בְּרֹאשׁוֹן
38 אוֹ בְּשְׁנֵי - הָרִי יֵין זֶה בְּרֹאשׁוֹן לְטַמְאָה. וְכֵן אִם נִגַּע
39 יֵין זֶה בְּשֶׁמֶן, וְשֶׁמֶן בְּחֵלֶב, וְחֵלֶב בְּדִבְשׁ, וְדִבְשׁ
40 בְּמֵיִם, וּמֵיִם בְּיֵין אַחֵר, וְכֵן עַד לְעוֹלָם - כָּלֵן רֹאשׁוֹן
41 לְטַמְאָה, וְכֵאלּוֹ כָּל אֶחָד מֵהֶן נִטְמָא בָּאֵב תִּחְלָה,
42 וְכָלֵן מִטְמָאִין אֶת הַכִּלִּים²⁸. וְכֵן כִּלִּי שֶׁנִּטְמָאוּ
43 אַחֲרָיו בְּמִשְׁקִין²⁹, וְנִגְעוּ מִשְׁקִין אַחֲרֵים בְּאַחֲרֵי
44 הַכִּלִּים הַטְּמֵאִין, אֲפִלּוּ הֵיוּ מִשְׁקִין חֲלִין³⁰ - נִעְשׂוּ
45 הַמִּשְׁקִין הָאֲחֵרִים תִּחְלָה לְטַמְאָה, וּמִטְמָאִין בָּלִים
46 אַחֲרֵים וְעוֹשִׂין אוֹתָן שְׁנֵיִם, וְאֵין צְרִיף לוֹמַר שֶׁהֵן³¹
47 מִטְמָאִין אֶכְלִין וּמִשְׁקִין אַחֲרֵים.

1 גְּזֹרוּ⁶ עַל הַמִּשְׁקִין הַטְּמֵאִים שֶׁיִּטְמָאוּ אֶכְלִין אוֹ
2 מִשְׁקִין אוֹ בָּלִים שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן⁷.

(2) והוא-הדין שאינו מטמא משקין. (3) לכאורה אפשר
ללמוד משינוי הלשון - גבי אוכל כתב: "אינו מטמא אוכל",
וכאן כתב: "דבר אחר" - שאוכל טמא מטמא משקין. אולם
אין הדבר כן, שהרי ממשיך וכותב: "מדברי סופרים גזרו
וכו', וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין - טימאן", ברור
איפוא, שמטמא משקין מדברי סופרים בלבד. ולקמן בפ"י
ה"י כתב: "וכן אם נגעו המשקין בוולד הטומאה, "בין אדם
ובין כלים" נטמאו מדברי תורה", מכאן שאם נגעו באוכל
ראשון - לא נטמאו מן התורה (ע' ביאורנו שם בענין שלישי
ורביעי). [ודעת רש"י פסחים יט, א, שאוכל מטמא משקה
מן התורה. ע' שם]. (4) צ"ל: טימאן (כת"י תימן).
(5) נדה ז, ב. (6) שם. (7) הנימוק יבואר בהלכה ב.

3 ב. אֵין לָךְ⁸ וְלֹד טְמָאָה⁹ שֶׁמִּטְמָא בָּלִים אֶלָּא
4 מִשְׁקִין טְמֵאִים בְּלִבְדוֹ. וְטַמְאָה זֶה מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰.
5 וְהוּא¹¹ שִׁיחִיו אוֹתָן הַמִּשְׁקִין טְמֵאִין מִחֲמַת אֵב
6 מֵאֲבוֹת הַטְּמֵאוֹת¹², בֵּין שֶׁל תוֹרָה בֵּין שֶׁל
7 דְּבָרֵיהֶם. וּמִפְּנֵי מָה גְּזֹרוּ עַל הַמִּשְׁקִין טְמֵאִין
8 שֶׁיִּטְמָאוּ בָּלִים? גְּזֵרָה מִשּׁוּם מִשְׁקָה הַזֶּבֶב¹³, שֶׁהוּא
9 אֵב וּמִטְמָא בָּלִים דִּין תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יִרָק
10 הַזֶּבֶב בְּטָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁴.

(8) פרה פ"ח מ"ה. (9) כל דבר שנגע באב הטומאה - בין
כלים בין אוכלין ומשקין - נעשה ולד הטומאה. (10) נדה
שם. (11) וזה נאמר. (12) פירוש, הטומאה למשקין אלה
הגיעה מאב הטומאה שהיה הראשון לשלשלת הטומאות,
ואפילו מאה חוליות באותה השלשלת, כגון שנגעו משקין
באב הטומאה, ונגעו המשקין בכלים ואחר-כך נגעו משקין
אחרים באותם הכלים וכן הלאה, הרי זה בגדר "מחמת אב
הטומאה", למעט משקין שנגעו בידיים שחכמים גזרו
עליהם טומאה, משקין אלה אינם מטמאים כלים.
ובהקדמתו לפירוש המשנה סדר טהרות, כותב רבינו: "אבל
בתנאי שיהיו אלו המשקין יתמאו מחמת השרץ, ר"ל
שיהיה נסמך בטומאתו אליו (אל השרץ) כמו שיטמאוהו
האב או הראשון או השני, כמו שקדם, לא שיהיה נטמא
בידיים טמאות, לפי שידיים טמאות מטמאין את המשקין
גם כן כמו שהתבאר . . . וזה ענין אמרם בתלמוד (שבת יד,
ב) "דאיטמו מחמת שרץ", כאשר (כאילו) אמרו ז"ל שאלו
המשקין טמאים לא יתמאו בידיים טמאות וכו'". ברור
שהתכוון למה שכתבנו למעלה. ורבינו שם מודיע שמקור
דין זה בירושלמי חגיגה פ"ג ה"א. [בכסף-משנה מוסר מקור
זה בשם עצמו, וכנראה לא הגיעה לידו הקדמה זו בתרגומה
העברי]. (13) נזולים היוצאים מגופו של זב, כגון רוקו
ומימי רגליו. (14) בהלכות טומאת משכב ומושב פ"א
ה"ד וט"ו.

11 ג. בְּשֶׁגְּזֹרוּ¹⁵ עַל הַמִּשְׁקִין שֶׁיִּטְמָאוּ אֶת הַכִּלִּים, גְּזֹרוּ
12 שִׁיחִיו מִטְמָאִין אֶת הַכִּלִּים מִתּוֹכָן¹⁶. בִּיצֵד? אִם נָפְלוּ
13 לְאֹוִיר כִּלִּי חָרָס¹⁷ - נִטְמָא כָּלוּ וְהָרִי הוּא שְׁנֵי¹⁸; וְאִם

- 25) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. 26) משנה פרה פ"ח, ז: "כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (ראשון)", ושני פוסל את התרומה. 27) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב. 28) בפרה פ"ח מ"ה, שנינו: "כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה". כל ולד הטומאות - פירוש, ראשון ושני, ומסיימת המשנה: "נטמא משקה - טימאן", כלומר, אם נטמא משקה באלה - נטמא ומטמא כלים. 29) טהרות פ"ח מ"ז, מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע באוכלין שנגעו באחורי הכלים, ושניהם מטמאים את המשקין שנגעו באחורי כלים שנטמאו במשקין. 30) ומכל-שכן של תרומה או קודש. 31) המשקין.
- 1 ו. אַחֲרֵי הַכֵּל שֶׁנִּטְמָא בַּמִּשְׁקִין, וְנִגְעוּ אֶכְלִין³²
2 בְּאַחֲרֵי הַכֵּל הַטָּמֵא, אֶפְלוּ אֶכְלֵי תְרוּמָה - הָרִי הֵן
3 טְהוֹרִין. שֶׁהַכֵּל שֶׁנִּטְמָא אַחֲרָיו בְּלֹבַד אֵינוֹ מִטְמָא
4 אֶת הָאֶכְלִין אֲלָא לְקֹדֶשׁ בְּלֹבַד; שֶׁהַכֵּל שֶׁנִּטְמָא
5 אַחֲרָיו - הָרִי זֶה טָמֵא כֹּל לְקֹדֶשׁ, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³³,
6 וּלְפִיכָף מִטְמָא אֶכָּל הַקֹּדֶשׁ.
- 32) בזה נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע, ופסק כר' אליעזר, מפני שבנדה ז, ב אמרו: הלכה כר' אליעזר, ופירשו שם, שר' אליעזר מטמא משקין אפילו של חולין, ומטהר אוכלין אפילו של תרומה. 33) למעלה ה"ג. ומשמע בנדה שם, שגם תוכו מטמא אכלי קודש, אף-על-פי שהכלי נטמא ממשקין שנגעו באחוריו. ראה רש"י שם.
- פָּרָק שְׁמִינִי**
- 1 יבאר הנוגע בידי בראשון לטומאה, ושהידיים שניות מדברי סופרים. ודין הפיגול והנותר וצריד של מנחות ובשר קודש שיצא חוץ למחיצתו. אם יש טומאת ידיים במקדש, ומי שנטמא ידו אחת ונגעה באחרת. ששלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידיים שיהיו שניות. לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילה. שגזרו על כל אדם שאכל או שתה אוכלין טמאים, שיהיו שני לטומאה. אם כל האוכלין מצטרפים לכחצי פרס וכל המשקין לרביעית.
- 7 א. כָּל הַנוֹגֵעַ² בְּיָדָיו בְּרִאשׁוֹן לְטִמְאָה³, בֵּין שֶׁהָיָה
8 אוֹתוֹ רִאשׁוֹן אָדָם אוֹ כָּלִי אוֹ אֶכָּל אוֹ מִשְׁקִין טָמְאִין
9 - נִטְמָאוּ יָדָיו בְּלֹבַד עַד הַפֶּרֶק⁴. וְכֵן הַמִּכְנִיס יָדָיו⁵
10 לְאוֹרֵי כָּלִי חֹרֵס שֶׁנִּטְמָא בָּאֵב הַטָּמֵא, אוֹ שֶׁהִכְנִיס
11 יָדָיו לְבֵית מִנְגֵּעַ⁶ - נִטְמָאוּ יָדָיו. וְטִמְאָת הַיָּדִים
12 מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים.
- 2) זבים פ"ה מ"ב: "אלו פוסלים את התרומה . . . והידיים". פירוש, עושים את התרומה שלישי מפני שהידיים שניות. ומדובר כשכל הגוף לא נטמא, כגון שנגעו בראשון לטומאה שאינו מטמא אדם וכלים. וטומאה זו היא אחד משמונה עשר דבר שגזרו ביום שרבו בית שמאי על בית הלל (ראה משנה, שבת יג, ב). 3) אבל אם נגעו בשני לטומאה, לא נטמאו. כחכמים במשנה, ידים פ"ג, א. 4) מקום חיבור כף היד והזרוע. משנה, שם פ"ב, ג. 5) שם פ"ג מ"א. 6) בית שיש בו נגע והוסגר או הוחלט לטומאה על-פי כהן, הוא אב הטומאה ומטמא מן התורה את כל הבא לתוכו
- להיות ראשון (ראה הל' טומאת צרעת פט"ז). במה דברים אמורים, כשהכניס ראשו ורובו, אבל בפחות מזה לא נטמא מן התורה, וגזרו חכמים טומאה על הידים שהוכנסו.
- ב. הַיָּדִים שֶׁנִּיזְוֹת⁷ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים לְעוֹלָם. שְׂאִין¹³
טָמְאֵתָן אֲלָא מִדְּבָרֵיהֶם, וְכִשְׁגָּזְרוּ טָמְאָה עֲלֵיהֶן גָּזְרוּ
שֶׁהָיוּ כְּשֵׁנִי לְטִמְאָה. אֶפְלוּ הַכְּנִיס יָדָיו לְבֵית
הַמִּנְגֵּעַ⁸, אוֹ שֶׁנִּגְעַב בְּיָדָיו בְּאָדָם שֶׁמִּטְמָא בְּגָדִים⁹ עַד
שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמָאָיו - הָרִי יָדָיו שְׁנִיזְוֹת¹⁰.
- 7) שם. 8) שהוא אב הטומאה, והנכנסים לתוכו נעשו ראשון. 9) כגון הנושא את הנבילה וכדומה, והבגדים נעשים ראשון. 10) אבל גופו לא נטמא, כמו שנתבאר למעלה פ"ו ה"א.
- ג. הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתֵר¹¹ וְצָרִיד שֶׁל מִנְחוֹת¹² - הָרִי הֵן
כְּרִאשׁוֹן לְטִמְאָה, וּמוֹנִין בֵּהֶן רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי, לְפִיכָף¹³
מִטְמָאִין אֶת הַיָּדִים בְּכַבְיָצָה¹⁴. וְאֵין הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתֵר
מִצְטָרְפִין¹⁵, אֶף עַל פִּי שֶׁשְּׁעוֹרָן שָׁנָה בְּכַבְיָצָה¹⁶,
הוֹאִיל וְטִמְאָת הַיָּדִים מִדְּבָרֵיהֶן¹⁷. אֲכָל שְׂאֵר הָאֶכְלִין
מִצְטָרְפִין¹⁸. שְׂאִין¹⁹ אֶכְלִים טָמְאִין מִטְמָאִין אֶת
הַיָּדִים עַד שֶׁהָיוּ כְּבִיָּצָה.
- 11) משנה, פסחים כז, ב. 12) קרטים דקיקים של קמח שנדבקו יחד לגושים עבים, שאינם סופגים את השמן שבמנחה ולא הוכשרו לקבל טומאה, מפני שלא נרטבו במשקה, אבל חיבת הקודש מכשירה אותם לקבל טומאה כשיגעו בדבר המטמא. ובמנחות (קב, ב) אמרו, שמדרכן מונים בהם ראשון ושני (ראה השלמות פ"ב ה"י"ד).
- 13) מפני שהם ראשון (ראה ה"א). 14) בפסחים שם, נחלקו אמוראים בשיעורם של פיגול ונותר, אם הוא בכזית כשיעור איסור אכילתם או כשיעור טומאת אוכלין בכל מקום - בכביצה. והלכה בכביצה. [לא נתבאר למה כלל רבינו צריד של מנחות עם פיגול ונותר, הלא שני ענינים נפרדים הם, פיגול ונותר טמאים מחמת עצמם, ובצריד של מנחות מדובר כשנגע בטומאה (ראה ראב"ד)]. 15) משנה, מעילה יז, ב. 16) וכלל אמר רבי יהושע (שם עמוד א): כל שטומאתו ושיעורו שווה, מצטרפים. 17) נימוק זה נאמר בגמרא שם בשם שמואל. 18) שם במשנה. 19) נימוק למה צריכים צירוף.
- ד. קוֹלִית²⁰ הַפִּגּוּל אוֹ הַנּוֹתֵר, אֶף עַל פִּי שֶׁהָיָה
סְתוּמָה²¹ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ בְּיָדָיו נִטְמָאוּ יָדָיו²²;
שֶׁהַעֲצָמוֹת שֶׁל קֹדֶשִׁים שֶׁשָּׁמְשׁוּ נוֹתֵר אוֹ פִּגּוּל²³
מִטְמָאִין אֶת הַיָּדִים, הוֹאִיל וְנִעְשׂוּ בָּסִיס לְדָבָר
הָאֲסוּר²⁴.
- 20) עצם הירך, ויש בה הרבה מוח. 21) ואמרנו למעלה (פ"ב ה"א), שקולית הנבילה אינה מטמאה במגע כשלא ניקבה. 22) משנה, חולין קכה, א. שנינו שם: "וקולית המוקדשים - הנוגע בהם, בין סתומים בין נקובים - טמא". ומפרש רבינו שם, שמדובר בנותר (וכן פירש רש"י). 23) שימש כבסיס למוח שהוא נותר או פיגול. 24) גמרא, שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שתינה. (42) משנה, שם יח, ב: "נוטלים לידים לחולין ולמעשר ולתרומה, ולקודש מטבילים".
ח. שלמה המלך⁴³ ובית דינו גזרו על כל הידים שיהיו שניות, ואף על פי שלא ידע בודאי שגטמא, מפני שהידיים עסקניות⁴⁴. ולא גזר שלמה על הידיים טמאה אלא לקדש⁴⁵, ואחר כך גזרו חכמים שאחריו אף לתרומה. ולפיכך צריך נטילת ידיים לתרומה. ואם נגע בתרומה קדם שיטל ידיו - פסולה, ונשרפת על טמאה זו⁴⁶.

(43) שבת יד, ב. (44) רגילות לנגוע ולהתעסק בכל דבר, וחוששים אנו שמא נגעו בדבר המטמא. [רש"י שם דחה פירוש זה, ומפרש שדרבן לנגוע בגוף ובמקומות מלוכלכים, וגנאי הוא לתרומה שתיגע בלכלוך, ומלשונו של רבינו משמע שחששו לנגיעה בטומאה, ואף-על-פי-כן לא גזרו אלא טומאת ידיים ולא טומאת כל הגוף]. (45) שם טו, א. (46) נתבאר כבר, שאין שורפים תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דרבנן, אבל בטומאת ידיים גזרו חכמים בפירוש שריפה (מימרא של אילפא, שם).

ט. לט⁴⁷ אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילת ידיים⁴⁸, ואין חוששין שמה יגע⁴⁹. אבל לא יעשה כן בחלין שנעשו על טהרת הקדש או על טהרת תרומה⁵⁰, גזרה שמה יגע, לפי שאינו מקפיד עליהן⁵¹.

(47) כורך. (48) חולין קז, ב: "התירו מפה לאוכלי תרומה, ולא התירו מפה לאוכלי טהרות". (49) בידים עצמם, מפני שכהנים זריזים הם, ונזהרים מלנגוע בתרומה בידים טמאות. (50) פרושים היו נוהגים להזהר בטהרת חולין כמו בטהרת תרומה או קודש. (51) אינו מקפיד על טהרתם כמו על טהרת קודש ממש או תרומה, ולפיכך יש לחשוש שיגע בידים ממש מתוך חוסר זהירות. מלשונו משמע שחולין שלא נעשו על טהרת הקודש או תרומה, מותר לאכול במפה. וכן כתב רבינו בפירוש בהל' ברכות פ"ו הי"ח (ראה ראב"ד וכסף-משנה שם).

י. הואיל והידיים שניות⁵², אם נגעו במשקה - עשאום תחלה. ואם נגעו משקין אלו באכלין - עושין אותן שני, ואם נגעו במשקין אחרים - עושין אותן תחלה; שהמשקין תחלה לעולם, כמו שבארנו⁵³. אבל אין משקין אלו שגטמאו מחמת הידיים מטמאין כלים⁵⁴, שעקר טמאת הידיים מדבריהם. וכן גזרו חכמים⁵⁵ על כל אדם שאיכיל אכלין טמאין, בין שאכל אכל ראשון או אכל שני, ועל כל השותה משקין טמאים⁵⁶, שהיה שני לטמאה עד שיטבל⁵⁷. ואם נגע באכלין - עשאן שלישי⁵⁸; ואם נגע במשקין, אפלו משקה חלין - עשאן תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים⁵⁹, אבל לא לטמא כלים, הואיל ועקר טמאת אדם זה מדבריהם⁶⁰. ומפני מה גזרו⁶¹ טמאה על האוכל

ה. בשר קדש²⁵ שיצא חוץ למחיצתו²⁶ - הרי הוא ספק אם מטמא את הידים או לא²⁷. לפיכך אינו מטמא, שספק טמאת הידים טהור, כמו שיתבאר²⁸. ואם בשר פסח שיצא חוץ לבית הוא - הרי הוא טהור. בני חבורה²⁹ זריזין הן³⁰.

(25) פסחים פה, ב. (26) התורה קבעה מחיצות לבשר קודש, מחיצת עזרת ישראל לקדשי קדשים, ומחיצת חומת ירושלים לקדשים קלים, והבשר שיצא מחוץ למחיצות אלו - נפסל. בגמרא: "נפסל ביוצא". (27) בעיה שם שנשארה בתיקו. (28) לקמן פ"ד ה"א. (29) פסח אינו נאכל ביחיד אלא בחבורה של בני אדם שנמנו עליו, ונקראים "בני חבורה" (הל' קרבן פסח פ"ב ה"א). (30) גמרא, שם: "בפסח לא מביעיא לן (אין אנו שואלים) דלא גזרו רבנן טומאה, מאי טעמא (מה הוא הנימוק)? בני חבורה זריזין הן". פירוש: הבעיה ביוצא, מנומקת שם בזה שגזרו טומאה על נותר, כדי שיהיו הכהנים לאכול את הקודש בזמנו ולא יבוא לידי נותר, שהכהנים היו מקפידים מאוד על טומאה. ושאל השואל אם גם ביוצא גזרו. אפשר לומר שבנותר חששו שיתעצלו ולא יאכלו את הבשר בזמן הקבוע, אבל יוצא הוא מעשה בידים ולזה לא חששו. ומאידך אפשר לומר, שלא חילקו חכמים וחששו גם להוצאה בידים, ולא גזרו בפסח הנאכל בחבורה ומזודים אחד את השני ואין יוצא שכיח, וחכמים לא גזרו בדבר שאינו שכיח. ויוצא מזה שנותר שכיח גם בפסח, כגון בחבורה קטנה שקשה להם לאכול הכול.

ו. אין טמאת ידיים במקדש³¹. שבשעה שגזרו טמאה על הידים, לא גזרו במקדש. אלא הנוגע באכלין טמאים³² וכיוצא בהן, בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש, ונגע בקדשים במקדש - לא טמא. ואם נגע חוץ למקדש - הרי זה מטמא את המקדש ופוסל את התרומה, כמו שיתבאר³³.

(31) פסחים יט, א: אמר רבי עקיבא, זכינן שאין טומאת ידיים במקדש. (32) משמע, שאם נגע במשקין טמאים, ידיו מטמאות גם במקדש. (33) לקמן פ"א ה"גד.

ז. מי שגטמאת³⁴ ידו אחת ונגעה באחרת³⁵ - האחרת טהורה, ונוטל³⁶ את הטמאה ודיו³⁷. במה דברים אמורים? לתרומה³⁸; אבל לקדש, אם נטמאת ידו אחת ונגע בשניה - טמאה³⁹, ושתייהן צריכות טבילה⁴⁰ לקדש. אבל לתרומה - בנטילת ידיים בלבד⁴¹ וטהרו ודיו⁴².

(34) משנה, חגיגה כ, ב. (35) במשנה כתוב: "בתרומה, אם נטמאת אחת מידי - חברתה טהורה". ופירושה: אם נגעה היד הטמאה ביד השניה, אין השניה מטמאה תרומה. (36) שופך עליה רביעית הלוג מים. (37) לטהר אותה לתרומה. (38) שם. (39) לקמן פ"ב ה"ב כותב רבינו, שלקודש מטמאה גם ידו של אדם אחר. (40) טבילת שתי הידיים במקווה שיש בו ארבעים סאה מים. וכשלא נגעה בשניה, מטביל את הטמאה בלבד. (41) אפילו אם נטמאו

יג. המעֲבֵרֶת⁷⁷ הִתִּירוּ לָהּ לֶאֱכֹל אֶכְלִין טָמְאִין פְּחוֹת
מִכִּשְׁעוֹר, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת הָרֵבָה, מִפְּנֵי
הַסִּפָּנָה. וְאִינָה צְרִיכָה טְבִילָה, אֲלָא הֲרִי הִיא
טְהוֹרָה.

(77) ברייתא, שם: "התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה", ומוסיף רב פפא: אפילו טובל (הרבה). ומפרש רבינו, שהתירו לה לאכול ולא לטבול אחר־כך (כסף משנה). ולמה לא גזרו עליה טומאה? שמה תימנע מאכילה כדי שלא תיטמא - ותסתכן ('אור שמח'). ומה שאמר "פחות מכשיעור ואפילו אוכלת הרבה" נראה לפרש, שלכתחילה מאכילים אותה פחות פחות מכשיעור, אבל גם כשהיא אוכלת הרבה אינה צריכה טבילה. [ואפשר גם לפרש, שמדקדקים להאכילה פחות פחות מכשיעור אף-על-פי שברור לנו שתצטרך לאכול הרבה. ראה השלמות].

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ט

פרק תשיעי

(1) יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו עליו שלשת לוגים מים שאובים שהוא טמא. מי שנפלו עליו שלשת לוגים מים משני כלים, או נפלו על ראשו ולא על רובו וכו'. ודין הספרים שמטמאים התרומה והדיים.

א. הבא ראשו ורובו² במים שאובין³, או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשה לגין⁴ מים שאובין - הרי הוא פשני לטמאה עד שיטביל⁵. ואם נגע באֶכְלִין⁶ - עֲשָׂאן שלישי; ואם נגע במִשְׁקִין טמאים⁷ - עֲשָׂאן תחלה⁹ לטמא אֶכְלִים ומִשְׁקִין אחרים, אֶבֶל לא לטמא כלים¹⁰. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום¹¹ טובלין במערות שמימיהן רעים¹², ואחר כך היו רוחצין במים שאובים יפים דרך נקיות. ופשט המנהג כך, עד שהיו רב העם מודמים שמים שאובים שרוחצין בהן באֶתְרוּנָה הן שִׁמְטְהִין, לא הטבילה שבמי מקוה, והיו טובלין בזלזול בלא פְּוֹנָה¹³. ולפיכך גזרו, שכל שֶׁבֶא ראשו ורבו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורבו - נטמא ונעשה פשני לטמאה. אפלו טהור¹⁴ שאינו טבול יום, אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים שאובין או שֶׁבֶא ראשו ורבו במים שאובין - הרי זה פשני לטמאה עד שיטביל. טבל - אינו צריך הערב שמש, מפני שעקר טמאה זו מדבריהן. וכן האוכל אֶכְלִין טמאים והשותה מִשְׁקִין טמאין וטבל - אינו צריך הערב שמש. וכן כלים שנטמאו במִשְׁקִין - פִּין שִׁמְטְבִילֵן טהור, ואין צריכין הערב שמש. מפני שטמאות אלו עקֵרן מדבריהן.

(2) רוב הגוף בלי הראש. (3) ממים שנשאבו בכלים. פרטי

אֶכְלִין טָמְאִים? שֶׁמָּא יֵאָכֵל אֶכֶל רֵאשׁוֹן או שְׁנִי וְיִשְׁתֶּה עָלָיו מִשְׁקֵה תְרוּמָה, וְנִמְצָא הַמִּשְׁקֵה תְרוּמָה טָמֵא בְּאֶכֶל שְׂבִיפּוֹ. וְכֵן הַשּׁוֹתֶה מִשְׁקִין טָמְאִין - שֶׁמָּא יֵאָכֵל עִמָּהּ אֶכֶל תְרוּמָה, וְנִמְצָא טָמֵא בְּמִשְׁקִין שְׂבִיפּוֹ. וְכֵבֶר בְּאַרְנוֹ בְּתְרוּמוֹת⁶², שֶׁאִסּוּר לֶאֱכֹל תְרוּמָה טָמְאָה.

(52) ונתבאר למעלה בפ"ז ה"ה, שמשקין הנוגעים בשני, נעשו ראשון. (53) למעלה, שם. (54) דין זה נאמר כבר למעלה (שם ה"ב) בקיצור, וכאן כפל הדבר בתוספת ביאור (ראה הערות שם). (55) טהרות פ"ב מ"ב. (56) זבים פ"ה, יב. (57) ואינו צריך הערב שמש (ראה פ"ט ה"א). (58) מכאן הוכחה שמדובר בתרומה, שהרי בחולין אין שלישי. (59) אף-על-פי שעיקר טומאת גוף האדם הוא מגזירת חכמים. (60) ואפילו אם אכל או שתה דברים שהם טמאים מן התורה. (61) שבת יד, א. (62) פ"ז ה"ג.

יא. אינו מתטמא⁶³ עד שיאכל מאֶכְלִים טמאים פחצי פָּרֶס⁶⁴, שהוא כביצה ומחצה שווקת⁶⁵. וכן השותה אינו מתטמא עד שישתה מִמִּשְׁקִין טמאין רביעית⁶⁶. וכל האֶכְלִין מִצְטַרְפִּין⁶⁷ לכחצי פָּרֶס לִפְסֵל אֶת הַגּוֹיָה⁶⁸, וכל המִשְׁקִין מִצְטַרְפִּין לרביעית. ואם אֶכֶל או שְׁתֶּה פחות משיעור זה - טהור. אֶבֶל מֵעַט וְשֶׁהָהּ וְאֶבֶל מֵעַט: אם יש מתחלה ועד סוף כדי אֶכִילֶת פָּרֶס⁶⁹ - מִצְטַרְפִּין, ואם לאו - אין מִצְטַרְפִּין. וכן אם שְׁתֶּה מֵעַט וְשֶׁהָהּ וְשֶׁתֶּה מֵעַט: אם יש מתחלה ועד סוף כדי אֶכִילֶת פָּרֶס - מִצְטַרְפִּין, ואם לאו - אין מִצְטַרְפִּין⁷⁰. אֶבֶל פחות משיעור וטבל⁷¹ ועלה, ואֶבֶל מֵעַט מִיד, אם לא שְׁתֶּה בִּיגִיָּהּ וְהִרִי בִּין אֶכִילָה שְׁלִפְנֵי טְבִילָה וְשֶׁלֹּאֲחֵר טְבִילָה בְּכִדִּי אֶכִילֶת פָּרֶס - הֲרִי אֵלּוּ מִצְטַרְפִּין⁷².

(63) משנה, מעילה יז, ב. (64) דעת רבינו שפרס הוא שלוש ביצים. [ודעת רש"י (כריתות יב, ב) שפרס הוא כארבע ביצים]. (65) יותר קצת, בריווח. (66) רביעית הלוג. לוג = שש ביצים. (67) משנה, שם. (68) לטמא את הגוף ולעשותו שני. (69) זמן אכילה רגילה של שלוש ביצים. (70) כריתות יג, א. (71) שם. (72) ואין אנו אומרים, שהטבילה הועילה לבטל את פעולת חצי השיעור הראשון, ונשאר רק החצי השני ואין בו שיעור לטמא. והטעם, מפני שבחצי זית אינו מטמא כלל, לא עשתה הטבילה כל פעולה.

יב. אֲשֶׁה⁷³ שֶׁהִיא רֵאשׁוֹן לטמאה ומניקה את בנה - הרי הֵבֶן טהור⁷⁴, ולא גזרו עָלָיו טמאה⁷⁵. שאפלו תאמר שִׁינֵק רביעית, אֲפֹשֶׁר שִׁישׁ מִתְחִלָּה וְעַד סוֹף יֵתֵר מִכִּדִּי אֶכִילֶת פָּרֶס, שֶׁהִרִי אֵינוֹ יוֹגֵק בְּבֵת אֲחֵת⁷⁶.

(73) שם. (74) אינו מיטמא מנגיעת אמו, מפני שראשון אינו מטמא אדם. (75) משום שינק חלב טמא. (76) אלא לאט לאט, ובספק לא גזרו.

(18) פירוש, שהם כולם שאובים. התיבה "אלו" אינה נמשכת לשאובים מעורבים שבתחילת הלכה זו. (19) שנינו היינו טהורים ואנחנו טימאנו אותה תחילה ואחר כך הוא טימא אותנו. [בתוספות יום טוב זבים פרק ה משנה י"ב למד מלשוננו של רבינו בהלכה זו - "שלושת הלוגין שנפלו עליו או שבא בהן" - ששיעור זה נאמר גם בבא ראשו ורובו].

ה. בראשונה היו מניחין כפרות של תרומה בצד הספרים, ואומרים: זה קדש וזה קדש. ובאין העכברים וקורעין את הספרים. לפיכך גזרו, שכל תרומה שתגע באחד מכתבי הקדש - נטמאת, והרי היא פשלישי לטמאה כאלו נגעו בשני. ונמצאו כל כתבי הקדש פוסלין את התרומה בשני. ולא עוד, אלא מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה ואת המשקין. ואף על פי שאין הידים מתטמאות אלא מראשון לטמאה, כמו שבארנו - הן מתטמאות מן הספרים.²⁰

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקודש נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה".

וממשיך בהלכה שלאח"כ וכן "רצועות התפילין עם התפילין... הרי אלו מטמאין את הידים. ובזה ישנו ענין תמוה לכאורה הדורש ביאור. מצינו שהכהנים הניחו תפילין בשעת העבודה, אמנם לא תפילין של יד "שנאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים ... לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת". אבל של ראש יכול להניח ואם רצה להניחם מניח (רמב"ם הל' כלי המקדש פ"י הו'). כמו"כ מצינו שקראו בספר-תורה במקדש גם בכל שבת שני וחמישי, שהרי סדר עבודת הכהנים היה גם תפילה וא"כ בשלמא בנוגע להנחת תפילין וקריאת התורה במקדש כבר כתב הרמב"ם ש"אין טומאת ידים במקדש", אבל בפשטות הניחו תפילין גם מחוץ למקדש ועל-דרך-זה נגעו גם בכתבי הקודש בהיותם מחוץ למקדש וצריכים טבילה לקודש (במ' סאה) ולא רק נטילת ידים בעלמא, ולכאורה לא מצינו שכהן שנכנס למקדש היה חייב לטבול את ידיו (מלבד קידוש ידים ורגלים) מפני שנגע בתפילין חוץ למקדש. ודוחק לומר שהכהנים הניחו תפילין רק במקדש שהרי לא מצינו שהיה להם מקום מיוחד בביהמ"ק עבור התפילין, ובפרט שתירוץ כזה לא יפתור את זה שלפחות פעם אחת הביאו את התפילין למקדש. ויש לברר ולמצוא האם היו צריכים להניח תפילין רק בהיותם בקודש, או שיש לומר שזה שלא גזרו טומאת ידים במקדש מהני גם בנוגע לנגיעה בכתבי הקודש ותפילין מחוץ למקדש.

(עלפי "זין מלכות" ספר טהרה סימן כ')

דיניהם ראה בהלכות מקוואות. (4) לא נתברר אם גם בבא ראשו צריך שלושה לוגין. ראה לקמן הלכה ד. (5) אבל אינו צריך הערב שמש, כמו שיכתאר לקמן. (6) של תרומה. (7) יש לתקן את התיבה "טמאים" ולגרוס "טימאם". (8) צריך להיות "ועשאן" וכן הגירסא בדפוס רומא (ר"מ). (9) נתבאר בפרק הקודם, שכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה (ראשון לטומאה). (10) הטעם מבואר בסוף הלכה זו. (11) טמאים שטבלו בו ביום וטרם שקעה השמש נקראים "טבולי יום". (12) מזהמים. בקיץ קשה היה למצוא בארץ ישראל בור שיש בו ארבעים סאה מים נקיים. (13) לא דקדקו לטבול כדין. (14) במשנה זבים שם נאמר: "הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלושה לוגים מים שאובים", משינוי סגנון זה בין רישא לסיפא, הרישא אומרת "הבא" סתם והסיפא אומרת "וטהור שנפלו וכו'" למדו בתוספות שבת שם דיבור המתחיל וטהור, שטהור הבא ראשו ורובו במים שאובים לא נטמא, ודעת רבינו אינה כן ואינו מחלק בין טבול יום ובין טהור.

ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משגי פלים או משלשה: אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון - מצטרפין, ואם לאו - אין מצטרפין. נפלו מארבעה פלים - אין מצטרפין, ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה - הרי זה טהור. נפלו על ראשו אבל לא על רבו, או שנפלו על רבו ולא על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה ועל רבו נפלו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור, עד שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו בדרבנן.¹⁵ וכן אם בא ראשו במים שאובין ולא בא רבו, או בא רבו ולא בא ראשו, או שבא ראשו בלבד ובא משאר גופו ורבו במים שאובין מלמטה או מן הצד - הרי זה טהור, עד שיקבאו ראשו ורבו הסמוך לראשו בדרבנן.¹⁴

(15) על השכיח בלבד גזרו, ולא גזרו על הבלתי שכיח, ואין הדבר שכיח, שאדם יתרחץ באופן משונה כזה.

ג. הבא מראשו ורבו החצוי¹⁶ במים שאובין ונפלו על החצוי האחר מים שאובין, הואיל והציו בנפילה ונציו בביאה - טהור.¹⁷

(16) החצי מראשו ורובו. (17) בעיני שנשארה בתיקו שם, ומפני שטומאה זו גזירת חכמים היא, פסק רבינו לקולא.

ד. היו שלשת הלגין שנפלו עליו או שבא בהן מקצתן שאובין ומקצתן אינן שאובין, או שנחערב בהן יין דבש וחלב - הרי זה טהור, עד שהיו השלשה פלן מים שאובין. שלשת לגין אלו¹⁸ שנפלו על הטהור או שבא בהן וטמאיהו, פיון שנעשה בשני לטמאה - הרי המים האלו טמאין, שהרי נגעו בשני. והרי אלו המים אומרין לזה הטהור: טמאנו אותך וטמאנו.¹⁹

פְּרִשֶׁת סוּטָה³⁹, הוֹאִיל וְלִמְחִיקָה עֹמֶדֶת - אֵינָהּ²⁴
מִטְמְאָה אֶת הַיָּדִים.²⁵

(38) כנראה הכוונה לכופרים בקדושתם של ספרי התנ"ך ומכל שכן אלה שכותבים לשם אלילים. (39) הפרשה בספר במדבר פרק ה, הנמחקת למים המאררים שמשקים את הסוטה, ויש בה יותר מן 85 אותיות.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מדברי סופרים. טבול יום מה פוסל. ומשקין היוצאים מכל המטמאים. אם שלישי שבתרומה ורביעי שבקודש מטמאים משקה או אוכל אחר. מה שהאדם למד מכל מה שהקדמנו למעלה.

א. כָּל הַמִּטְמָא בָּאב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת, בֵּין אָדָם²⁶
בֵּין בְּלִים - הֵרִי הוּא רֹאשׁוֹן לְטְמָאָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁷,
עַד שֵׁיטְבַּל. טָבַל - הֵרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְטְמָאָה²⁸ עַד
שִׁיעָרִיב שְׁמֻשׁוֹ. שְׁנָאֲמַר: בְּמִים יוֹבֵא וְטָמֵא עַד
הָעֶרֶב וְטָהַר. הַכְּתוּב קָרָא לְטָבּוּל יוֹם טָמֵא²⁹
30

(2) בהלכות טומאת מת פ"ה ה"ח. (3) פסחים יד, א: "שמן שנפסל בטבול-יום, מאי הוי? שלישי". ומכאן שטבול-יום דינו כשני. (4) ומכאן שטמא מדאורייתא (שבת יד, ב).

ב. אֶחָד טָבּוּל יוֹם³⁰ מִטְמָאָה חֲמוּרָה, כְּגוֹן שֵׁטְבַּל³¹
מְזִיבוֹת מִטְמָאָת מֵת וְצָרַעַת³², וְאֶחָד טָבּוּל יוֹם³²
מִטְמָאָת שֶׁרִץ³³ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, כָּל הַטְּעוֹן הָעֶרֶב שְׁמֻשׁוֹ,
33 בֵּין אָדָם בֵּין בְּלִים, בֵּין מְדַבְּרֵי תוֹרָה בֵּין מְדַבְּרֵי
34 סוּפְרִים³⁴ - הֵרִי הוּא כְּשֵׁנִי לְטְמָאָה עַד שִׁיעָרִיב
35 שְׁמֻשׁוֹ.
36

(5) תוספתא טהרות פ"א ה"ג. (6) כל אלה טומאה חמורה הם, והאדם הוא אב הטומאה. (7) טומאה קלה, שהאדם הוא ראשון לטומאה. (8) רבינו מגדיר בכמה מקומות במונח "דברי סופרים", דברים שלא נכתבו בתורה שבכתב בפירוש, ואף-על-פי שהם מדאורייתא (ראה פיה"מ כלים פי"ז מ"ב, כסף-משנה הלכות אישות פ"א ה"ד, ויד מלאכי כללי רמב"ם אות ו). ונראה שגם כאן התכוון לטומאות של תורה שאינן כתובות בפירוש, כגון כל הטומאות מהדרשה של "חרב הרי הוא כחלל", [ראה הלכות טומאת מת פ"ה ה"ג. ושם בהלכה ה, כותב רבינו בפירוש: ואף-על-פי שהן דברי קבלה, אינן דברי תורה]. אבל בטומאות שהן מדברנות ממש, הטבילה לבדה מטהרת בלי הערב שמש, כמו ששנינו (פרה פי"א מ"ה): "כל הטעון ביאת מים (טבילה) מדברי סופרים. . . לאחר ביאתו (לאחר שטבל) מותר בכולן (חולין, תרומה וקודש)". והמשנה מתכוונת לטומאות של דבריהם ממש. [אמנם גם במשנה מצאנו שקראו "דברי סופרים" לדינים שהם מן התורה ולא נכתבו במקרא, כגון: חמורים דברי סופרים מדברי תורה (סנהדרין פח, ב), אבל מקרים נדירים הם].

ג. טָבּוּל יוֹם³⁷ פּוֹסֵל³⁸ אֶכְלִי תְּרוּמָה וּמִשְׁקָה תְּרוּמָה,
וְאֶכְלִי הַקֹּדֶשׁ וּמִשְׁקָה הַקֹּדֶשׁ, פּוֹסֵל הַכֹּל³⁹. בִּיצֵד?
37 טָבּוּל יוֹם שְׁנֵעַע בְּאֶכְלִין שֶׁל תְּרוּמָה - עֲשָׂאן שְׁלִישִׁי

1 ו. רְצוּעוֹת תַּפְלִין עִם הַתַּפְלִין²¹, וְגִלְיוֹן שֶׁבִּסְפָּר²²
2 שְׁלֹמֶעֱלָה וְשְׁלֹמֶטָה²³ שֶׁבִּתְחִלָּה וְשֶׁבִּסְפּוֹף²⁴ כְּשֶׁהָיוּ
3 מְחַבְּרִין לְסִפְרָם²⁵, וְסִפְרָם שֶׁנִּמְחַק וְנִשְׁתִּיר בּוֹ שְׁמָנִים
4 וְחֹמֶשׁ אוֹתִיּוֹת, וּמִגִּלָּה שֶׁכְּתוּב בָּהּ מִן הַתּוֹרָה שְׁמָנִים
5 וְחֹמֶשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּפָרֶשֶׁת וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרֶץ²⁶ - הֵרִי
6 אֱלוֹ מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים. וְלֹא דְבָרֵי תוֹרָה בְּלָבָד,
7 אֲלֹא כָּל כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ, אֲפִלּוֹ שִׁיר הַשִּׁירִים וְקִהְלֵת
8 שֶׁהָיוּ דְבָרֵי חֻכְמָה, מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים.

(21) כשהן מחוברות לתפילין. (22) המקומות שנשארו ללא כתב. (23) וכל שכן הגליון שבין דף לדף. (24) שבתחילת הספר ושכסופו. בבבא בתרא יג, ב אמרו שצריך להשאיר גליון בתחילת הספר ובסופו. (25) למעט הגליונות שנחתכו (שבת קטז, א). (26) בפרשה זו ישנן שמונים וחמש אותיות והוא ספר שלם בפני עצמו ולפיכך יריעה שכתוב בה 85 אותיות נתקדשה.

9 ז. תְּרֻגוֹם שֶׁבִּעֲזָרָא²⁷ וְשֶׁבִּנְיָאֵל²⁸ - הֵרִי הוּא מִקְּלָל
10 כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ. אֲכָל תְּרֻגוֹם²⁹ שֶׁכְּתָבוּ עֵבְרִית וְעֵבְרִית
11 שֶׁכְּתָבוּ תְּרֻגוֹם, אוֹ שֶׁכְּתָב כְּתָבִי הַקֹּדֶשׁ בְּכָתֵב עֵבְרִית³⁰
12 - אֵינָן מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים, עַד שִׁיעָרִיב כְּתוּבִים
13 אֲשֶׁרִיב עַל הָעוֹר וּבִדְיוֹ.

(27) פרק ד מפסוק ז ואילך עד סוף הפרק, כל פרק ה וי"ט פסוקים הראשונים מפרק ו כתובים ארמית. (28) פרקים ב עד ז. (29) מה שנכתב בכתבי הקודש בלשון ארמית. (30) כתב עתיק מאוד ואמרו (בסנהדרין כא, ב) שבתחילה ניתנה התורה בכתב זה ובימי עזרא נשתנה ברוח הקודש לכתב אשורי, הוא הכתב שלנו.

14 ח. הַפּוֹתֵב הַלֵּל³¹ וְשִׁמְעָה³² לְתִינוּק לְהִתְלַמֵּד בּוֹ, אֵף
15 עַל פִּי שְׂאִינוֹ רִשְׁאִי³³ - הֵרִי אֱלוֹ מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים.

(31) פרקי הלל שבספר תהלים (קיג-קיא). (32) פרשת שמע ישראל (דברים ו). (33) שאסור לכתוב פרשיות אלא סופרים שלמים (הלכות ספר תורה פרק ז הלכה י"ד).

16 ט. הַמְּשִׁיחוֹת³⁴ וְהַרְצוּעוֹת שֶׁתַּפְּרִין לְסִפְרָם³⁵, אֵף עַל
17 פִּי שְׂאִינוֹ רִשְׁאִי לְקִיּוֹמָן³⁶ - כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ מְחַבְּרִין
18 לְסִפְרָם מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים.

(34) חוטים. (35) תפר בהן את יריעות ספרי קודש. (36) שאין תופרים את הספרים אלא בגידים. [ויש מפרשים שתפרם לספר ממש על מנת לקשור בהם את הספר].

19 י. תִּיק שֶׁל סִפֵּר וּמִטְפָּחוֹת סִפְרִים בְּזְמַן שֶׁהָיוּ
20 תְּפוּרוֹת³⁷ - מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים. אֲכָל הַבְּרִכוֹת, אֵף
21 עַל פִּי שִׁישׁ בָּהֶן מֵאוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם וּמַעֲגִינִים הִרְבֵּה
22 שֶׁל תּוֹרָה - אֵינָן מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים.

(37) לספר.

23 יא. סִפְרֵי הַמִּינִים³⁸ - אֵינָן מִטְמְאִין אֶת הַיָּדִים.

שאמרו שם "קלין - שרץ", הכוונה משרץ ולמטה, למעט
מת, שמקומו בין החמורים, אבל גם טמאים מדרבנן בכלל.
(19) אבל פוסלים תרומה וקודש, כמבואר לקמן. ואפילו אם
נגע במשקין או אוכלין של תרומה ונעשו שלישי, אין
אוכלים אלו פוסלים את הקודש, ואף-על-פי ששלישי
לטומאה עושה רביעי בקודש. ונראה להסביר טעמו, מפני
שאלו נגע טבול יום בקודש, היה עושהו רביעי שאינו פוסל
קודש אחר בנגיעתו, אין הדבר מתקבל על הדעת בנגע
בתרומה שתפסול את הקודש. ואין לדמות זה לאותם
הדברים שהומלץ עליהם במשנה (פרה פ"ח): "מטמאין לא
טימאנוני - ואתה טימאתני". (20) טבול-יום.

ה. ועתה יתבאר לך²¹, שאין שלישי שבתרומה ולא
רביעי שבקדש מטמא משקה אחר²² או אכל אחר,
ואין צריך לומר שאין מטמאין בליים. לפיכך, קדשה
שקמלאה משקין²³ ונגע בה²⁴ טבול יום: אם היה
משקה חלין - הפל טהור, ואם היה משקה תרומה
- המשקין פסולין והקדשה טהורה. ואם היה ידיו
טמאות²⁵ - המשקה טמא²⁶, בין משקה תרומה בין
משקה חלין. וזה חזק בידים מוטבול יום²⁷. וחזק
בטבול יום מבידיים טמאות: שספק טבול יום -
פוסל מספק²⁸, וספק הידיים - טהור, כמו
שיתבאר²⁹.

(21) טהרות פ"ב מ"ג, ד' וה'. (22) הסגנון אינו מדויק,
שהרי שלישי שבתרומה מטמא משקין של קודש, כמבואר
במשנה ו שם, וכן פסק רבינו לקמן פ"א ה"ח. ורבינו
התכוון לדומה לה בדרגת הקדושה, כגון תרומה. או הכוונה
לנגעו טבול-יום. (23) טבול-יום פ"ב מ"ב. (24) במה
שבתוכה. (25) מגזירת ידיים (ראה למעלה פ"ח ה"ח).
(26) אבל הקדשה טהורה. [דעת רבינו שמשקין שנגעו
בידיים - אינם מטמאים כלים. ומה שאמרו במשנתנו "הכל
טמא", מפרש רבינו שם בין חולין ובין תרומה. ודעת הר"ש
משנן שכן מטמאין, ומפרש "הכל טמא" היינו המשקין
והקדירה]. (27) שידיים מטמאות משקה חולין, וטבול-יום
אינו מטמא. (28) משנה זבים פרק ב, ב. וראה לקמן פ"ג
ה"ט. (29) לקמן פ"ד ה"א.

ו. אחד טהור שהיו ידיו טמאות או³⁰ טבול יום
שידיו טמאות³¹ - הרי זה מטמא משקה חלין
ועושה אותן תחלה לטמא אכלין ומשקין, כמו
שבארנו³². ומאחר שמשקה שניצא מטבול יום -
במשקין שנגע בהן, טבול יום שניצא מטבול יום -
רגליו על כפר של תרומה - הרי זה טהור³³, מפני
שהן כמשקין שנגע בהן.

(30) בין . . . ובין. (31) מגזירת ידיים. (32) למעלה פ"ח
ה"י. (33) משנה, נדה עא, ב.

ז. מפל אלו הדברים³⁴ שהקדמנו לבארם אתה למד,
שהאדם יהיה אב לטמאה ויהיה ראשון לטמאה
מדברי תורה. ולעולם לא יהיה האדם שני אלא

לְטִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא שָׁנִי. וְכֵן אִם נִגַּע בְּמִשְׁקִין שֶׁל
תְּרוּמָה - טָמְאִין, וְהָרִי הֵן שְׁלִישִׁי¹² לְטִמְאָה. נִגַּע
טָבֹול יוֹם בְּמִשְׁקִין שֶׁל קֹדֶשׁ - טָמְאֵן, וְהָרִי הֵן רִבְעִי
לְטִמְאָה. וְכֵן אִם נִגַּע בְּאֶכְלֵי הַקֹּדֶשׁ - עֲשָׂאֵן רִבְעִי.
אָבֵל אִם נִגַּע בְּאֶכְלֵי חֲלִין וּמִשְׁקָה חֲלִין - הָרִי הֵן
טְהוּרִין. וְדִין מְחֹסֵר כְּפוּרִים¹³ וְטָבֹול יוֹם בְּנִגְיַעַת
הַקֹּדֶשׁ אֶחָד הוּא. הָרִי יִתְבָּאֵר לָךְ מִכָּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים,
שֶׁאִין שָׁם¹⁴ מִשְׁקִין שְׁנִיּוֹת לְעוֹלָם, אֲלָא הַמִּשְׁקִין
תַּחֲלָה לְעוֹלָם; חוּץ מִמִּשְׁקִין שֶׁנִּגַּע בָּהֶן טָבֹול יוֹם,
שֶׁהֵן שְׁלִישִׁי אִם הָיוּ תְּרוּמָה, או רִבְעִי אִם הָיוּ קֹדֶשׁ.

(9) פרה פ"א מ"ה. (10) כל מקום שנאמר "פסול", הכוונה
שהדבר עצמו נטמא, אבל אינו מטמא אחרים (לקמן פ"א
ה"א). (11) ואינו מטמא, אף-על-פי שטבול-יום הוא כשני
(למעלה ה"א), ושני מטמא את הקודש להיות שלישי,
ושלישי עושה רביעי בקודש. כחכמים במעילה ח, ב.
ונתפרש שם טעמו, מכיוון שטבול - טומאתו קלושה ואין
כוחה יפה לטמא אלא לפסול. (12) בניגוד לכלל שבידינו:
כל הפוסל את התרומה, מטמא משקין להיות תחילה (שם).
[בהלכה זו משתמש רבינו במונחים "טמאים" "טימאם",
במקום "פסולים" "פוסלים", אלא שהוא מבאר מיד שאינם
פוסלים אחרים]. (13) יולדת, זכ וזבה ומצורע מחוייבים
להביא קרבנות אחר שטבלו והעריב שמשם, וכל זמן שלא
הקריבו קרבנותיהם נקראים "מחוסרי כפרה" (ראה הלכות
משכב ומושב פ"ה ה"ד, בהערות והשלמות). והמדובר
במחוסרי כיפורים שאינו טבול-יום, אבל לפני הערב שמש
דינו כראשון לגבי קודש. [בדפוס רומא (ר"מ) חסרה כל
פיסקא זו של דין מחוסר כיפורים. ונראה שמחקה מפני
שהיא נראית סותרת את דברי רבינו בהלכות משכב ומושב
שם. אולם פירושינו כאן ושם - מסלקים את הסתירה].
(14) צורה סגנונית ערבית, והכוונה היא חיזוק השלייה,
כאילו אמר: לא ימצא לעולם. ראה הלכות יסודי התורה
פ"א ה"א.

ד. כל המטמאין¹⁵, בין חמורין בין קליון¹⁶, משקין
היוצאין מהן, כגון רגן ומימי רגליהן - הרי הן
במשקין שנגעו בהן. אלו ואלו ראשון לטמאה, כמו
שבארנו. חוץ מזב וחבריו¹⁷, שמשקין היוצאין מהן
- אב לטמאה, ומשקין שהזב וחבריו נוגעין בהן -
תחלה. אפלו אוכל אכלין טמאין או שותה משקין
טמאין, המשקין היוצאין ממנו קדם שיטבול - כמו
המשקין שנגע בהן, שהן תחלה¹⁸. וכן טבול יום,
משקין היוצאין ממנו - כמשקין שהוא נוגע בהן,
שאין מטמאין אחרים כלל¹⁹; אלא אם נגע²⁰
במשקה חלין - הרי הן טהורין, ואם נגע במשקה
תרומה - הרי הן שלישי, ואם נגע במשקה קדש -
הרי הן רביעי.

(15) טבול-יום פ"ב מ"א. (16) בחולין פח, א פירשו: קלין
- שרץ; חמורין - זב. (17) זבה, נדה, יולדת ומצורע.
(18) אף-על-פי שטומאתם גזירת חכמים. לדעת רבינו, מה

ממשקה טבול יום⁴⁵ או מחסר כפורים בקדש, כמו³²
שבארנו, שהוא⁴⁶ פוסל מדבריהם⁴⁷ ואינו מטמא.³³
(41) נתבאר למעלה פ"ז ה"ה. וראה שם ה"א. (42) שם.
(43) ויש גם אפשרות שיהיו. (44) שיהיו שלישי או רביעי.
(45) הסגנון מסובך קצת, וכוונתו ברורה: שניות לא יהיו
לעולם. אבל שלא יהיו תחילה, יש אפשרות - כגון נגיעת
טבול-יום. (46) טבול-יום. (47) ראה מה שכתבנו בסוף
ה"ט.

פרק אחד עשר

(1) יבאר כל מקום שנאמר באוכלין "פסול" - מה דינו. אם
שני עושה שלישי בחולין ואם שלישי עושה רביעי בתרומה
או רביעי וחמישי בקודש וכו'. ודין בשר תאווה אם מטמא
הקודש ופוסל התרומה. וחיבורי אוכלין ע"י משקין אם הם
חיבור. שני שבחולין ושלישי שבתרומה ורביעי שבקודש
מה פוסלים. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או חולין
שנעשו על טהרת תרומה. כל קודש האמור בענין אוכלין
ומשקין. כל דבר שוודאי מטמא את החולין מן התורה.

א. כל מקום² שנאמר פאכלין פסול - הוא שיהיה³⁴
האכל עצמו טמא, ולא יטמא אכל אחר; אלא אם³⁵
נגע באכל אחר - הרי הוא טהור.³⁶

(2) טהרות פ"ב מ"ג.

ב. הראשון שבחולין³ - טמא ומטמא. השני - פסול³⁷
ולא מטמא. ואין שני עושה שלישי בחולין⁴. מנין³⁸
לאכל שני שהוא פוסל בחולין? שנאמר: וכלי חרש³⁹
אשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא.⁴⁰
נמצא השרץ אב, וכלי חרש שנפל השרץ לאוירו⁴¹
ראשון, והאכל שבפלי שני, והרי הוא אומר וטמא.⁴²
וכן שרץ⁴³ שנפל לאויר התנור⁴⁴ - הפת שניה,
שהתנור ראשון.⁴⁵

(3) שם. (4) שם. (5) במה דברים אמורים, ששני בחולין
פסול מן התורה? כשנגע בכלי או באדם שהוא ראשון או
אב, אבל אוכל ראשון אינו פוסל את השני מן התורה אלא
מדברנן (למעלה פ"ז ה"א). (6) לא נתבאר מה זה מוסיף
על האמור למעלה. (7) התנורים בתקופת המשנה היו של
חרס.

ג. הראשון⁸ והשני שבתרומה - טמאים ומטמאים.⁹
השלישי - פסול ולא מטמא. ואין שלישי עושה⁴⁶
רביעי בתרומה. מנין לאכל שלישי שהוא פוסל¹⁰
בתרומה? שנאמר: ובא השמש וטהר ואתה יאכל מן⁴⁷
הקדשים. נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב⁴⁸
שמשו⁴⁹, ואם נגע בה - פסלה, וטבול יום כשני⁵⁰
לטמאה הוא. הא למדת, שהשני עושה שלישי⁵¹
בתרומה.⁵²

(8) טהרות, שם. (9) השני פוסל אוכלין ואינו מטמא, ונקט
לשון "מטמא" מפני שהוא מטמא משקין. (10) צ"ל פסול.
(11) יבמות עד, ב.

מדברי סופרים. והוא האוכל אכלין טמאים או
השותה משקין טמאין או הבא ראשו ורבו במים
שאובין, שכל אלו כשני לטמאה מדבריהם. וכן
שאר כל הפלים חוץ מפלי חרס³⁵. יהיו אב טמאה
ויהיו ראשון לטמאה מדברי תורה. ולא יהיה הפלי
לעולם שני לטמאה אלא מדברי סופרים. שאם
יטמא במשקין טמאים - יהיה שני מדבריהם, כמו
שבארנו.³⁸

(34) ראה הלכות טומאת מת פ"ה. (35) שאינו אב הטומאה
לעולם, ואפילו אם נגע במת. ראה הלכה ח.

ח. כבר בארנו³⁶, שפלי חרס לא יהיה אב טמאה
לעולם, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ויהיה
ראשון לטמאה מדברי תורה, ושני מדבריהם, אם
נטמא במשקין, כשאר הפלים. ולא יהיה האדם ולא
הפלים שלישי ולא רביעי לעולם, לא מדברי תורה
ולא מדברי סופרים.¹⁴

(36) שם ה"ח.

ט. האכלים לא יהיו אב טמאה לעולם, לא מדברי
תורה ולא מדבריהם. ויהיו ראשון ושני מדברי
תורה. שהאדם או הפלי שהוא ראשון לטמאה, אם
נגע באכל - עשהו שני³⁷. והאכלין יהיו שלישי³⁸
ורביעי³⁹ לטמאה מדבריהם בלבד.⁴⁰

(37) מן התורה. ודווקא אדם או כלי, אבל אוכל ראשון שנגע
באוכל - לא טמאהו מן התורה אלא מגזירת חכמים,
ולפיכך דייק רבינו וכתב: שהאדם או הכלי (ראה למעלה
פ"ז ה"א). (38) תרומה וקודש. (39) בקודש. (40) וכן
כתב בסוף הפרק גבי טבול-יום שפוסל מדבריהם. ודבריו
אלה נראים נוגדים דברי עצמו בפרק יא ה"ג וה"ד, שלמד
שלישי מן הכתוב ורביעי מקל-וחומר, ומקור דבריו שם
בבביתא פסחים יח, ב: "למדנו שלישי בקודש מן התורה,
ורביעי מקל-וחומר" [ראה צ"ח פסחים בסוגיא ר' חנינא
סגן הכהנים אות סט, ומנחת-חנינון מצוה קמה, וראה
בביאורנו לקמן בפ"א].

י. המשקין יהיו אב טמאה מדברי תורה, כגון מי
חטאת ורק הדב ומימי רגליו. ויהיו ראשון לטמאה
מדברי תורה, כגון שנגעו באב מאבות הטמאות. וכן
אם נגעו המשקין בולד הטמאה, בין אדם בין פלים
- נטמאו מדברי תורה, והרי הן פראשון לטמאה
לטמא אחרים מדבריהם⁴¹. וכן אם נגעו בשני, בין
אדם בין פלים בין פאכלין - נעשו ראשון לטמא
אחרים מדבריהם, כמו שבארנו⁴². ויהיו⁴³ המשקין
שלישי ורביעי מדבריהם. כיצד? אם נגע טבול יום
במשקה תרומה - עשהו שלישי, ואם נגע במשקה
קדש - עשהו רביעי. ואין אתה מוצא משקין
שניות לעולם, ולא משקה שאינו תחלה⁴⁴, חוץ

ד. הראשון¹² והשני והשלישי בקדש - טמאין
ומטמאין¹³. הרביעי - פסול ואינו מטמא. ואין רביעי
עושה חמישי לעולם. ומנזן לשלישי בקדש שהוא
טמא? שנאמר: והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל;
ויכבד קרא הכתוב לשני טמא, שנאמר: כל אשר
בתוכו יטמא. הא למדת, שבשר הקדש שנגע בשני -
נטמא וישאר. ומנזן לרביעי בקדש שהוא פסול? מקל
והמר¹⁴: ומה מחסר בפורים, שהוא מתר בתרומה,
אסור בקדש עד שיביא בפרתו; השלישי, שהוא פסול
בתרומה, אינו דין שיעשה רביעי בקדש? אכל
החמישי טהור.

12 טהרות, שם. 13 ראה הערה ת. 14 פסחים יח, ב.
ה. בשר חולין נקרא "בשר תאווה"¹⁵, אף על פי שהוא טהור, גזרו
עליו¹⁶ שיהיה כשלישי לטמא: מטמא את
הקדש¹⁷, ואינו פוסל את התרומה. ויראה לי, שלא
גזרו עליו אלא כדי שלא יערבבוהו עם בשר הקדש
ונבואו לטעות ולשגוג בו, וידמו שהבשר זה¹⁸ הוא
חל והוא קדש¹⁹ ויאכלנו בטמא.

15 בשר חולין נקרא "בשר תאווה", מלשון הכתוב (דברים
יב, כ): כי תאווה נפשך לאכול בשר. 16 תוספתא, נדה
פ"ט ה"י. 17 פירוש - פוסל (כסף-משנה בשם הר"י
קורקוס). 18 בשר הקודש. 19 והרי הוא קודש.

ו. חבורי אכלין²⁰ על ידי משקין²¹ - הרי הן חבור
לטמא טמאת אכלין²². והדבר ספק, אם חשובים
כגוף אחד למנות בהן ראשון ושני ושלישי²³, או
חושבים זה האכל שנגעה בו הטמא ראשון,
והאכל המחבר לו שני.

20 איבעיא בזבחים קה, ב. 21 שתי חתיכות אוכלין,
ובניהם משקה הנוגע בשניהם. 22 אם נגעה טמאה
באחד מהם - נטמא גם השני (כך מפרש רבינו האיבעיא
שם, ולא כפירוש רש"י). 23 פירוש, הדבר ספק אם
שניהם כגוף אחד ממש גם לענין מנין דרגות הטומאה, ואם
נגעה נבילה בחתיכה אחת נעשתה גם השנייה ראשון
לטומאה ועושה שני.

ז. השני שפחלין²⁴ פוסל אכלי תרומה ועושה אותן
שלישי. ואם נגע במשקה חלין - טמא²⁵. ואין
צריך לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה
קדש, שהוא מטמא את הכל.

24 טהרות פ"ב מ"ו. 25 נעשו ראשון. נתבאר כבר כמה
פעמים, שכל הפוסל את התרומה - מטמא משקין להיות
תחילה.

ח. השלישי שבתרומה²⁶ שנגע באכלי קדש - פסול
ונעשו רביעי. ואם נגע במשקה הקדש - טמא
ונעשו תחלה²⁷. אכל אם נגע שלישי שבתרומה

29 נזהרו לעשותן בטהרה כמו בעשיית תרומה.
30 הלכה פסוקה היא בחולין דף לג ודר, שחולין שנעשו
על טהרת תרומה דינם כתרומה. 31 המשקה.
32 טהרות פ"ב מ"ו, ראה פירוש המשנה שם. 33 חולין
לג, ב - לפי דעת רבי יהושע. בטהרות שם קובע רבינו, שכל
מקום שנאמר בו חולין שנעשו על טהרת הקודש הם
כקודש, הכוונה לפי שיטת משנה ראשונה בנדה עא, ב -
שטבול יום אסור לנגוע במים שהוכנו לשטוף בהם את
הפסח, אבל משנה אחרונה מתירה לנגוע מפני שטבול יום
הוא כשני, ואינו פוסל את המים שהם חולין, ואף-על-פי
שנעשו על טהרת הקודש. וכן כתב גם בפירושו לחגיגה יח,
ב. ופסק כאן כמשנה אחרונה. ולמה החמירו בחולין שנעשו
על טהרת תרומה יותר משנעשו על טהרת הקודש? מפני
שכהנים רגילים לאכול גם חולין בטהרת תרומה, ולפיכך
חלה על חולין אלה קדושת תרומה, מה-שאין-כן בטהרת
הקודש, שרק יחידים נוהגים שמירה קפדנית זו, בטלה
דעתם ולא חלה כל קדושה על אותם החולין (רש"י חולין,
שם).

י. האוכל רביעי שבקדש - אסור לו לאכל את
הקדש³⁴, ומתר לגע בקדש ואינו פוסל³⁵. אפלו
תבשיל³⁶ שנתערב בו הקדש ואין בו³⁷ פזית בכדי
אכילת פרס³⁸ - הרי זה לא יאכל³⁹ ברביעי של
קדש⁴⁰, אלא בתמישי⁴¹, שהוא טהור כמו
שבארנו⁴².

34 גזרו חכמים שאדם האוכל יהיה טמא כטומאת המאכל,
ואע"פ שהמאכל אינו מטמא אוכלין בנגיעה (חולין לד, א)
ואסור לו לאכול קודש. [שם מדובר בשלישי לענין תרומה
(ראה הלכה הבאה) ורבינו למד מתרומה לקודש, כשם
ששלישי בתרומה פוסל את האוכלו לאכול בתרומה, אע"פ
שאינו פוסל תרומה בנגיעה, כך גם ברביעי בקודש].
35 שרביעי אינו עושה חמישי. 36 של חולין או תרומה.
37 בקודש. 38 פרס הוא חצי ככר לחם ששיעורו שש
ביצים. וכזית בכדי אכילת פרס - פירוש, שנתערב כזית
הם (כחצי ביצה) קודש בחמשה כזיתים של התבשיל, וביחד הם
ששה (ויש אומרים: כזית בששה כזיתים). 39 אף-על-פי
שבדינים אחרים אינו נידון כאילו הוא בעין. 40 פירוש,
אדם שאכל רביעי של קודש, לא יאכל תערובת זו.
41 הוא-הדין שמותר לאוכלו בלי כל תערובת. רבינו מפרש
מה ששינו: "והחמישי נאכל בנידן הקודש", הכוונה למעט

רביעי שאינו נאכל אפילו בתערובת, אבל אינו ממעט חמישי בלי תערובת. וכאן נקט – כדרכו – לשון המשנה. (42) למעלה ה"ד.

יא. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או של חלין שנעשו על טהרת תרומה – הרי זה אסור לאכל את התרומה⁴³ עד שיטבל⁴⁴, ומתיר לגע בתרומה⁴⁵ והרי היא טהורה. באכילה עשו מעלה, בנגיעה לא עשו מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה; אבל תבשיל שנעברה בו תרומה, אם אין שם כזית בכדי אכילת פרס – הרי זה מתיר לאכל מאותו תבשיל⁴⁶. כדרך שמותר לגע בתרומה.

(43) מימרא של עולא, חולין לד, ב. (44) ואינו צריך הערב שמש. (45) זבחים צט, ב: "באכילה עביר (עשו) רבנן מעלה (טהרה מסוג גבוה), בנגיעה לא עביר רבנן מעלה". (46) טהרות פ"ב מ"ג: "והשלישי נאכל בנזיר הדמע", פירוש, בתבשיל שנתערבה בו תרומה. ובחולין שם אמרו, שמדובר כשאין בתבשיל כזית תרומה בכדי אכילת פרס, ומכאן המקור להלכה זו.

יב. האוכל⁴⁷ שלישי שבתרומה או של חלין שנעשו על טהרת התרומה, אף על פי שהוא טהור לנגיעת תרומה – הרי הוא פשוט לענין קדש⁴⁸; שטהרת תרומה טמאה היא אצל הקדש⁴⁹. אבל האוכל שלישי שבתחלין שנעשו על טהרת הקדש – הרי הוא טהור⁵⁰; שאין לה דבר שעושה רביעי בקדש אלא קדש מקדש⁵¹ בלבד.

רביעי שאינו נאכל אפילו בתערובת, אבל אינו ממעט חמישי בלי תערובת. וכאן נקט – כדרכו – לשון המשנה. (42) למעלה ה"ד.

יא. האוכל שלישי שבתרומה עצמה או של חלין שנעשו על טהרת תרומה – הרי זה אסור לאכל את התרומה⁴³ עד שיטבל⁴⁴, ומתיר לגע בתרומה⁴⁵ והרי היא טהורה. באכילה עשו מעלה, בנגיעה לא עשו מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה; אבל תבשיל שנעברה בו תרומה, אם אין שם כזית בכדי אכילת פרס – הרי זה מתיר לאכל מאותו תבשיל⁴⁶. כדרך שמותר לגע בתרומה.

(43) מימרא של עולא, חולין לד, ב. (44) ואינו צריך הערב שמש. (45) זבחים צט, ב: "באכילה עביר (עשו) רבנן מעלה (טהרה מסוג גבוה), בנגיעה לא עביר רבנן מעלה". (46) טהרות פ"ב מ"ג: "והשלישי נאכל בנזיר הדמע", פירוש, בתבשיל שנתערבה בו תרומה. ובחולין שם אמרו, שמדובר כשאין בתבשיל כזית תרומה בכדי אכילת פרס, ומכאן המקור להלכה זו.

יב. האוכל⁴⁷ שלישי שבתרומה או של חלין שנעשו על טהרת התרומה, אף על פי שהוא טהור לנגיעת תרומה – הרי הוא פשוט לענין קדש⁴⁸; שטהרת תרומה טמאה היא אצל הקדש⁴⁹. אבל האוכל שלישי שבתחלין שנעשו על טהרת הקדש – הרי הוא טהור⁵⁰; שאין לה דבר שעושה רביעי בקדש אלא קדש מקדש⁵¹ בלבד.

יג. כל קדש⁵² האמור בענין טמאת אכלין ומשקין הוא קדשי מקדש המקדשין, כגון בשר קדשי קדשים⁵³ ובשר קדשים קלים⁵⁴, וחלות תודה⁵⁵ ורקיקי נזיר⁵⁶ שנשחט עליהן הזבח⁵⁷, והמנחות⁵⁸ שקדשו בכלי⁵⁹, ושתי הלחם⁶⁰ ולחם הפנים⁶¹ משקרמו בתנור⁶²; אבל חלות תודה ורקיקי נזיר שלא נשחט עליהן הזבח, והמנחות שלא קדשו בכלי – אינן לא קדש ולא פחלין אלא פתומה⁶³.

(47) שם מ"ב כרבי יהושע. כדי להסביר הלכה זו, עלינו לבאר מתחילה את דברי רבי יהושע במשנה שם על-פי פירושו של רבינו. שנינו שם: "רבי יהושע אומר, אוכל אוכל ראשון ואוכל שני – שני, שלישי – שני לקודש ולא שני לתרומה, בחולין שנעשו על טהרת תרומה". פירוש, אדם שאכל דבר מאכל שהוא ראשון לטומאה או שני לטומאה, נעשה גופו שני לטומאה ואסור לאכול תרומה וקודש, ואם נגע בתרומה – נפסלה, ואם נגע בקודש – נטמאה. אם אכל דבר שהוא שלישי לטומאה, נעשה גופו שני לענין קודש, ואם נגע בקודש עשהו שלישי, אבל לענין תרומה אינו שני אלא שלישי ואסור לאכול תרומה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, ומותר לנגוע בה. ומסיים רבי יהושע, שכל זה אמור בחולין שנעשו על טהרת תרומה. ומבאר רבינו שם, שהוא-הדין בתרומה ממש. ולתוספת ביאור ייאמר, שרבי יהושע משמיענו ריבוא, שאפילו בשלישי שבחולין שנעשו על טהרת תרומה גם-כן עושים שני לקודש. ורבינו מוסיף כאן ריבוא, שאפילו אם אכל שלישי של תרומה, שהיא פסולה מן הדין, אף-על-פי-כן מותר בנגיעת תרומה. מתוך ביאור זה מוסברים דברי רבינו מאליהם. ראה בהערה הבאה. (48) משמע שהוא עושה שלישי וזה עושה רביעי, ואין כל הבדל בזה בין תרומה ממש ובין חולין על טהרת תרומה. [בפירושו למ"ו שם בדין נגיעה, מחלק רבינו בין שני אלה ואומר, שחולין על טהרת

(52) תוספתא, טהרות פ"א ה"ד (ראה שם גירסת הגר"א). (53) עולות, חטאות ואשמות ושלמי ציבור, שמקריבים בחג השבועות. (54) תודה ושלמים. (55) המביא קרבן תודה, צריך להביא עמו ארבעים לחם אפוי מארבעה מינים (ויקרא ז, יב). (56) נזיר שהשלים ימי נזירותו, מביא שלושה קרבנות, ועמהם עשרים לחם מצה משני מינים (במדבר ו, טו). דיניהם מפורשים בהל' מעשה הקרבנות ס"ט. [לא נתבאר לי למה קורא רבינו ללחמי תודה "חלות" וללחמי נזיר "רקיקים", בעוד שהמקריב תודה, וכן גם הנזיר מביאים חלק חלות וחלק רקיקים, וההבדל בין חלות ורקיקים הוא, שהחלות נלושות בשמן והרקיקים במים, ומושחים אותם בשמן אחר אפיתם והלחם סופגן]. (57) שחיטת הקרבנות מקדשת את הלחמים בקדושה מלאה. (58) הבאות בפני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 הַפְּלִים שֶׁבָּתוֹכוֹ פָּאֵלוּ טָבְלוּ בַּמִּים שֶׁבִּפְּלִי, לֹא
16 בַּמִּקְוֶה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כִּשְׁהִיָּה הַפְּלִי הַגָּדוֹל
17 שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ הַפְּלִים הַטָּמְאִין טְהוֹר; אֲבָל אִם הִיָּה
18 טָמֵא - מִתּוֹךְ שֶׁעָלְתָה לוֹ טְבִילָה, עָלְתָה טְבִילָה
19 לַפְּלִים שֶׁבָּתוֹכוֹ אֲפֵלוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּקֹדֶשׁ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה..
כו".

ובסיום הפרק חילק: "שש מעלות ראשונות עשאוּם בין לקודש בין לחולין שנעשו על טהרת הקודש, וחמש אחרונות עשאוּם בקודש בלבד.. כו". המספר עשר מורה על סדר השתלשלות, ואילו י"א ("אחת עשרה מעלות") על למעלה מסדר השתלשלות כידוע בעניין עבודת הקטורת שעל ידי י"א סממנים שבה היו מבררים בחינת ה"א דלעומת-זה.

ובעבודת האדם: חולין שנעשו על טהרת הקודש היא העבודה עם עצמו ובה עשו רק שש מעלות כי לא כל אחד ראוי לעבודה נעלית זו, על-דרך שמצינו בהלכה ד"מחזי כיוהרא". אבל גם כאשר יהודי נמצא בדרגה זו שע"פ דין יכול להקריב קרבנות ולאכול קדשים, הוסיפו "חמש אחרונות" כדי שיהיו "אחת עשרה מעלות לקודש כו" כי ענייני הקודש הם ההתעסקות עם הזולת וכדי להדר ולהוסיף בזה באופן של "לפנים משורת הדין" שזהו עניין החסידות והפצתה, צריך להגיע לעבודה הקשורה עם בחינת י"א - למעלה מסדר השתלשלות, ובעבודה זו יש להדר בכל ההידורים מבלי לחשוש ל"מחזי כיוהרא" או שלא להלך בגדולות.

(על פי י"ן מלכות" ספר טהרה סימן כא)

(2) בחגיגה כ, א נשנו החומרות שהטילו חכמים בטהרת הקודש יותר מבתרומה מבלי לקבוע מספרן. ובגמרא שם כא, ב נחלקו רבי אילא ורבא במספרן - רבי אילא קובע שהן עשר ורבא אומר שהן אחת עשרה - ויש במחלוקתם זו עניין לדין (יבואר לקמן), ופסק רבינו כרבא מפני שגם רב נחמן סובר כמותו. (3) מותר להניח כלים טמאים קטנים בתוך כלי גדול טהור ולהטבילם במקווה וייתרהו. (4) החיצון. (5) כעובי השפופרת שנותנים בפי הנוד. במקוואות פרק ו משנה ז שנינו: "עירוב מקוואות כשפופרת הנוד". פירוש אם יש שני מקוואות זה בצד זה, באחד יש שיעור מקווה (ארבעים סאה מים) ובשני פחות מכשיעור זה וצינור מחברם, דינם כמקווה אחד כשרוחב הצינור הוא כשפופרת הנוד ומותר לטבול במקווה החסר, ואם הצינור פחות משיעור זה אינו מערב את שני המקוואות. ושם מבואר ששפופרת הנוד רוחב חללה "כשתי אצבעות חוזרות למקומן", פירוש, שאפשר לגלגל שתי אצבעות בחללו של הצינור. ובכלי בתוך כלי יש לחשוש, שמא יטביל כלים זעירים, כגון מחטים וכדומה, בכלי שפיו צר ואם כן המים

עצמן, לא כתוספת לקרבן. (59) שנתנו אותן בכלי שרת שבמקדש. (60) שהציבור מקריב בחג השבועות. (61) שנים עשר לחמים שמניחים בכל שבת על השולחן שבהיכל, ומחלקים אותם לכהנים בשבת שלאחריה (ויקרא כד, ה). (62) שעלה עליהם קרום מחום התנור. שתי הלחם ולחם הפנים מתקדשים קדושה מלאה עם תחילת אפייתם שהיא העלאת הקרום. (63) שם.

1 יד. החלה⁶⁴ והבפורים⁶⁵ ותשלומי תרומה⁶⁶
2 [וחמשה] - הרי הן פתרומה⁶⁷.

(64) שמפרישים מן העיסה (במדבר טו, כ). (65) פירות העץ והאדמה הראשונים (דברים כו, ב). (66) זר (לא כהן) שאכל תרומה, מחוייב לשלם לכהן את מחירה עם תוספת חומש המחיר. (67) חלה עליהם קדושת תרומה לכל דבר. תוספתא שם ה"ה.

3 טו. הטביל⁶⁸ והמדם⁶⁹ וגדולי תרומה⁷⁰, ומעשר
4 שני וראשון⁷¹, ועסה הטבילה לחלה⁷² - הרי הן
5 פחלין⁷³, והראשון טמא בהן, והשני פסול, ואין
6 בהן שלישי.

(68) תבואה ופירות ארץ ישראל לפני הפרשת תרומות ומעשרות. (69) תרומה שנתעברה בחולין ואין בחולין פי מאה. מן התורה בטלה התרומה ברוב חולין, וחכמים גזרו שלא תיבטל אלא במאה. (70) תרומה שנזרעה והצמיחה תבואה, התבואה החדשה אסורה מגזירת חכמים (שבת יז, ב). (71) מצוה מן התורה להפריש שתי מעשרות מגידולי קרקע האמורים למעלה, מעשר ראשון ניתן ללויים, ומעשר שני מעלים לירושלים ונאכל שם בטהרה לכל אדם מישראל. (72) לפני הפרשת חלתה. (73) טבל, גידולין ומעשרות, נשנו בתוספתא שם. וטבול לחלה, נאמר בסוטה ל, ב בלשון שני.

7 טז. פל דבר⁷⁴ ונדא⁷⁵ מטמא את החלין מן התורה
8 - גזרו על ספקו פחלין הטבולין לחלה שתעשה
9 אותה העסה בטהרה. ומפרישים ממנה חלה,
10 וחלתה תלויה, לא נאכלת⁷⁶ ולא נשרפת⁷⁷.

(74) נדה ז, א. מסקנת אב"י. (75) אם טומאתו וגם נגיעתו ודאי. (76) שאסור לאכול חלה טמאה כמו תרומה טמאה. (77) שמא היא טהורה, ואסור לאבד בידים תרומה וחלה טהורה.

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ט

פרק שנים עשר

(1) יבאר שאחת עשרה מעלות עשו חכמים לקודש על התרומה.

11 א. אחת עשרה מעלות² עשו חכמים לקודש על
12 התרומה, ואלו הן: יש לאדם להטביל פלים בתוך
13 פלים³ לתרומה, אבל לא לקודש. גזרה שמא יהיה
14 פי הפלי⁴ צר ולא יהיה בו כשפופרת הנוד⁵, ונמצינו

לְתַרְוֹמָהּ - יֵשׁ לוֹ לְהִטְבִּילוֹ כְּלוּ בְּאֶחָד כִּשְׁהוּא
מְקַשֵּׁר; אֲבָל לְקֹדֶשׁ - מִתִּיר¹⁸ וּמִנְגִּיב¹⁹, שְׁמָא יֵשׁ שֵׁם
דְּבַר הַחֻצִּין²⁰, וּמִטְבִּיל וְאַחֵר כֶּךָ קוֹשֵׁר.

(17) מחובר מחלקים שונים שאפשר לפרקם. (18) את החבלים הקושרים את חלקי הכלי זה לזה. (19) מנקה במטלית כל חלק בפני עצמו. (20) מפריע את מי המקווה מלהגיע למקום שהוא דבוק בו (מעלה חמישית).

ו. כְּלִים הַנִּגְמָרִין בְּטַהֲרָה²¹, אֲפֹלוּ הֵיךְ הַעוֹשֶׂה אוֹתָן תִּלְמִיד חָכֵם וְנִזְהָר בָּהֶן - הֲרִי אֵלָיו צְרִיכִין טְבִילָה לְקֹדֶשׁ, וְאֵינָן צְרִיכִין הָעֵרֵב שְׁמֵשׁ; אֲבָל לְתַרְוֹמָהּ - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּלֹא טְבִילָה, שֶׁהֲרִי נַעֲשֶׂה בְּטַהֲרָה. וּמִפְּנֵי מָה הַצְרִיכִים טְבִילָה לְקֹדֶשׁ? גְּזֵרָה מִשּׁוּם רַק עִם הָאָרֶץ שִׁינֵּעַ בָּהֶן²² בְּשַׁעַת מְלֹאכָה וְעֵדִין²³ הוּא לֵחַ²⁴.

(21) גמר מלאכה שלהם היה בטהרה, והמלאכה עד סמוך לגמר עשה עם הארץ. (22) שמא נפל הרוק על הכלי בשעת עשייתו, ורוקו של עם הארץ מטמא (ראה הלכות משכב ומושב פרק י'). (23) אחרי גמר מלאכה. (24) ומטמא את הכלי, אבל לפני שנגמרה מלאכתו אין עליו דין כלי ואינו מקבל טומאה (מעלה שישיית).

ז. אַחֵר שֶׁנִּגְמַר הַכְּלִי - מִצֶּרֶף²⁵ מָה שֶׁתּוֹכוֹ לְקֹדֶשׁ, אֲבָל לֹא לְתַרְוֹמָהּ. כִּיצַד? כְּלִי שֶׁהוּא מְלֹא פְרוֹת פְּרוּדִין זֶה מִזֶּה, כְּגוֹן צְמוּקִין וְגִדְּוֹרֹת, וְנִנְגָעָה טַמְאָה בְּאֶחָד מֵהֶן - נִטְמָא כָּל מָה שֶׁבְּכָלִי לְקֹדֶשׁ, אֲבָל לֹא לְתַרְוֹמָהּ. וְכָל הַמַּעֲלוֹת²⁶ שֶׁל דְּבָרֵיהֶם הֵם²⁷. וְרִמְזוּ יֵשׁ לְמַעֲלָה זוֹ בַּתּוֹרָה: כִּף אֶחָת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֹאָה קְטָרֶת. אֲמָרוּ חֲכָמִים: כָּל מָה שֶׁבִּפְּנֵי - הֲרִי הוּא כְּגוֹף אֶחָד. אֲפֹלוּ שְׁאִין לוֹ תוֹרָה²⁸ מִצֶּרֶף מָה שֶׁעָלָיו לְקֹדֶשׁ. כְּגוֹן שֶׁהָיוּ צְבוּרִין עַל גְּבִי הַלֹּחַ אוֹ עַל גְּבִי הָעוֹר, אָף עַל פִּי שְׁאִין הַפְּרוֹת נִוָּעֵין זֶה בָּזֶה.

(25) עושה את כל הגושים שבו כגוש אחד לעניין טומאה. (26) לרבות זו. (27) כרבי יוחנן שם כד, א, שאמר: "מעדותו (עדויות פרק ח משנה א) של רבי עקיבא נשנית משנה זו" פירוש, שנינו שם: "העיד רבי שמעון בן בתירא על אפר חטאת שנגע טמא במקצתו נטמא כולו. הוסיף רבי עקיבא על הסולת ועל הקטורת וכו' שנגע טבול יום במקצתם שפסל את כולם". ומפני שטומאת אפר פרה היא מדרבנן, שהרי אין עליו כל קדושה, למדו בגמרא (שם כג, ב) שגם הסולת והדומה לו - מדרבנן. (28) זו היא מעלה שביעית.

ח. הָיוּ שְׁנֵי הַצְּבוּרִין²⁹ בַּתּוֹרָה הַכְּלִי וְדָבָר אֶחָד³⁰ בִּינְיָהֶן וְנִטְמָא אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן: אִם הָיָה הַדָּבָר שֶׁבִּינְיָהֶן צִירִף לְכָלִי³¹ - הַכְּלִי מִצֶּרֶפֶן וְנִטְמָא הַכְּלִי; וְאִם אֵינֶנּוּ צִירִף לְכָלִי³² - לֹא נִטְמָא אֲלֹא זֶה שֶׁנִּנְגָעָה בּוֹ הַטַּמְאָה בְּלִבָּד.

שבתוכו אינם כמחוברים למקווה ומתוך כך לא עלתה טבילה למחטים שבתוכו, ובתרומה לא גזרו. נימוק זה אמרו שם בשם רבא.

ב. כְּלִי שֶׁנִּטְמָאוּ אַחֲרָיו בְּמִשְׁקִין - לֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ, וְלֹא בֵּית אֶצְבַּע³³ שֶׁבְּעֵבִי שִׁפְתּוֹ. וְהַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ אוֹ שֶׁבְּבֵית צְבִיעָתוֹ טְהוֹרִין. וְשׁוֹתָהּ בּוֹ, וְאֵינֶנּוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִגְעוּ מִשְׁקִין שֶׁבְּפִיו בְּאַחֲרֵי הַכְּלִי וְיִחְזְרוּ וְיִטְמָאוּ תּוֹכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְתַרְוֹמָהּ; אֲבָל לְקֹדֶשׁ, נִטְמָאוּ אַחֲרָיו - נִטְמָאוּ כְּלָיָם³⁴.

(6) מעלה שנייה ששנו חכמי המשנה שם. (7) במשנה שלפנינו כתוב "בית הצביטה" וגם רבינו בפירושו שם גורס כך ומפרש שם שהיה שקע בעובי שפת הכלי, כדי להשים שם אצבע להחזיק את הכלי ולא יכניס את האצבע לתוך הכלי עצמו. [כנראה קיבל פירושו של רבי יוחנן (שם כב, ב) "מקום שנקיי הדעת צובעין בו" ומפרש כהערוך, שצובעין הוא מלשון "הצביעו" במשנה יומא כב, א שפירושו הוציאו אצבע]. (8) אחוריים, תוך ובית אצבע.

ג. הַנוֹשֵׂא אֶת הַמְדָּרְס³⁵ - מִתֵּר לוֹ לִשְׂאֵ עֲמוֹ תַרְוֹמָה בְּאֶחָד, וְהוֹאִיל וְאֵין הַנוֹשֵׂא נִוָּגֵעַ בְּתַרְוֹמָה³⁶ וְלֹא תַרְוֹמָה נִוָּגֵעַת בְּמְדָרְס - הֲרִי הִיא טְהוֹרָה. אֲבָל לֹא הַקֹּדֶשׁ, אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בּוֹ. מַעֲשֶׂה הֵיךְ³⁷ בְּאֶחָד, שֶׁנִּשְׂא חֲבִית שֶׁל קֹדֶשׁ³⁸ טַמְאָה בְּמְדָרְס שֶׁנִּשְׂא עִמָּה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה גָּזְרוּ, שֶׁהַנוֹשֵׂא אֶת הַמְדָּרְס לֹא יִשָּׂא אֶת הַקֹּדֶשׁ. וְלֹא גָזְרוּ אֲלֹא בְּמְדָרְס עִם הַקֹּדֶשׁ³⁹, כִּמְעַשֶׂה שֶׁהִיָּה. וְאִם עֶבֶר וְנִשָּׂא, הוֹאִיל וְלֹא נִגַּע בְּקֹדֶשׁ - הֲרִי הַקֹּדֶשׁ טְהוֹר⁴⁰.

(9) דבר שהזב עמו, ישב או שכב עליו נקרא בלשון חכמים "מדרס הזב" או מקוצר: "מדרס", והוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים ואוכלין ומשקין. (10) רבינו במשנה מפרש, כגון שהמדרס והתרומה מונחים על לוח עץ שאינו מקבל טומאה והאדם מרים את הלוח, אבל אם האדם נוגע בשניהם, הוא נטמא מפני שנשא את המדרס ומטמא את התרומה. [ורש"י פירש, שהתרומה מונחת בכלי חרס שאינו מקבל טומאה אלא מתוכו והאדם אינו נוגע באווירו, ולפיכך לא נטמאה התרומה על ידי נגיעתו של נושא המדרס]. (11) שם כב, ב. נימוק הגזירה. (12) צריך להיות: "וטימאה" או "ונטמאה". (13) אבל לא בטומאה אחרת, כגון שרץ ונבילה ורק בקודש ולא בתרומה. במקום שגזרו טומאה מפני מעשה שהיה, גזרו כעין המעשה בלבד ולא במקרים שאינם דומים לו מכל הבחינות. (14) מחלוקת אמוראים (שם כג, א) ופסק להקל כמו בכל ספק דרבנן.

ד. בְּגִדֵי אוֹכְלֵי תַרְוֹמָה⁴¹, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן טְהוֹרִין וְנִזְהָרִין מִן הַטַּמְאוֹת - הֲרִי בְּגִדֵיהֶן מְדָרְס לְקֹדֶשׁ⁴².

(15) שנשמרו בטהרת תרומה. (16) מטמאים אדם וכלים כמדרס הזב. זאת היא מעלה רביעית.

ה. כְּלִי שֶׁהוּא מְפַצֵּל⁴³ וְלוֹחוֹתָיו וְקוֹרוֹתָיו מְקַשְּׂרוֹת, כְּגוֹן מִטָּה וְכִיּוֹצָא בֵּה: אִם נִטְמָא וְצִירִף לְהִטְבִּילוֹ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ד' ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. מי שנטמאת ידו אחת ונגע בה בידו שניה או
בין חברו - פסל⁴¹ את השניה והרי היא כשלישי.
ואם היתה ידו בלולה⁴² במשקה, אף על פי שלא
נגע - נטמאת חברתה⁴³. וצריך להטביל את שתיהן⁴⁴
ואחר כך יגע בקדש. אבל בתרומה, אם נטמאת ידו
האחת - לא נטמאת חברתה, ואפלו נגע בה כשהיא
נגובה⁴⁵. ואין צריך להטביל ידו שנטמאת, אלא
נטילה ונגוע בתרומה.

(41) אם תיגע בקודש תפסול אותו, אבל לא תטמאהו. כרבי
יוסי בן יהודה שם. (42) רטובה, ונטמאה היד בנגיעתה
במשקה ונעשית שנייה מגזירת טומאת משקין ולא משום
המעלה שבקודש. (43) נעשית שנייה כמותה. ונראה טעמו,
שלא נגעה היד השנייה במשקין שעל יד הטמאה ונעשתה
שני. [רבינו למד חשש זה ממה שאמרו שם: "היינו רבותיה
דנגובה". ראה רש"י שם]. (44) נתבאר למעלה פרק ח
הלכה ז שלקודש לא די בנטילת ידיים אלא צריכות טבילה
במקוה כשירה כמו ששינו (שם יח, ב): "נוטלים לידיים
לחולין למעשר ולתרומה, ולקודש מטבילין". מובן, שאם
היא נגובה וגם לא נגע בידו האחרת מטביל את היד הטמאה
בלבד. (45) כלומר, אם היא נגובה, אבל אם היא לחה
נטמאת השנייה מפני נגיעתה במשקה (מעלה תשיעית).
[למה לא מנו כאן שתי מעלות, א. יד מטמאה חבירתה
לקודש ולא לתרומה; ב. לקודש צריכה טבילה ולתרומה
מספיקה נטילה? בתוספות שם כ, ב דיבור המתחיל חומר
פירשו, שנמנו רק המעלות שהן חומרות לענין טומאה
(בלשון הגמרא: "דררא דטומאה", ראה תוספות נדה ו, א
דיבור המתחיל אבל), ולפיכך, לא מנו את הטבילה].

יג. אכלין נגובין שלא הכשרו⁴⁶ - אוכלין אותם
בידים מסאבות⁴⁷. במה דברים אמורים? בתרומה;
אבל בקדש - חבת הקדש מכשרתו⁴⁸, ואסור למי
שידי טמאות לאכל קדש שלא הכשר. ואפלו לא
נגע בו אלא בכוש⁴⁹ או שתחב לו חברו⁵⁰ לתוך פיו
- הרי זה אסור⁵¹. ואין צריך לומר, שאם נגעה
טמאה באכלין של קדש שלא הכשרו - שנטמאו,
מפני שחבת הקדש מכשרתו.

(46) שלא נרטבו באחד משבעת המשקין (ראה פרק א
מהלכות טומאת אוכלין הלכה א והלכה ב). (47) סתם
ידיים שגזרו עליהם להיות שניות (ראה למעלה פרק ה
הלכה ח, או אם נגעו בראשון לטומאה ולא נטמא האדם).
(48) את אוכלי הקודש ומקבלים טומאה בלי הכשר משקין
(שם כד, ב). (49) פלך של עץ שאינו מקבל טומאה.
(50) שידי טהורות. (51) בגמרא שם מנמק רבי חנינא בן
אנטיגנוס שמא יקח צנן או בצל לח ויאכל ביחד עם הקודש
ויטמאוהו, שהרי המשקין שעל הצנן או הבצל שנגעו בידי
נעשו ראשון. (זאת היא מעלה עשירית).

יד. במה דברים אמורים? לפסל האכל עצמו
ולאסרו באכילה; אבל למנות בו ראשון ושני - הרי
זה ספק⁵². כיצד? נגע אכל שנטמא בלא הכשר

(29) כגון עישרון סולת למנחה והניח חצי עישרון בצד זה
של הכלי וחציו השני בצד אחר. (30) לא סולת של מנחה
העומדת להקטרה (כסף משנה). (31) כגון לבונה.
(32) כגון בשר או שיירי מנחה הנאכלים לכהנים. [הכסף
משנה מבאר, שאם האמצעי שביניהם הוא גם כן סולת היה
מצטרף עם אותו חצי העישרון שנגעה בו הטומאה שהרי
ביניהם אין הפסק. וזה לא כפירוש רש"י, ראה ראב"ד].

ט. היו שני צבורין בכלי, והצבור האחד מחבר
למים שאחורי הכלי, ונגע טמא בצבור השני³³ -
נטמאו שניהן³⁴ בצרוף הכלי, ונטמאו המים
שאחורי הכלי³⁵ מחמת זה האכל המחבר להן, אף
על פי שהן אחורי הכלי. נגע הטמא במים שאחורי
הכלי - נטמא האכל המחבר להן, והדבר ספק אם
נטמא האכל השני בצרוף הכלי או לא נטמא מחמת
הצרוף³⁶.

(33) שאינו נוגע לא במים ולא בציבור המחובר להם.
(34) שני הציבורים. (35) רבי ירמיה שואל שם אם הצירוף
מועיל לטמא גם מה שמחוץ לכלי כשהוא מחובר למה
שבתוך הכלי, והוסיף ושאל: "אם תימצי לומר כיוון דמחבר
מחבר (ונטמאו שני הציבורים), חיבור מים וצירוף כלי
מהו?" ודרכו של רבינו לפסוק כאם תמצוי לומר.
(36) בעיני שנייה של רבי ירמיה, אם צירוף הכלי מוגבל
לנגיעת טומאה בפנים הכלי ולא בנגיעה מבחוץ או בין כך
ובין כך מצרף. בעיא זו לא נפשטה. מובן שהאוכל הנוגע
במים נטמא מפני הנגיעה הישירה במים הטמאים.

י. אכל קדש שנטמא והניחו בכלי, ובתוך הכלי
אכל קדש אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור
בטהרתו³⁷ והטמא בטמאתו. בא טבול יום ונגע
באכל הטמא - יש בדבר זה ספק, אם נפסל הטהור
מחמת מגע טבול יום מפני צרוף הכלי או לא
נפסל; שלא נגע טבול יום אלא באכל ששבע מן
הטמאה³⁸ ולא הוסיף לו פלום³⁹.

(37) לא אמרו הכלי מצרף, אלא כששניהם מונחים בכלי
בשעה שנגעה טומאה באחד מהם. (38) כאדם השבע
שאינו מקבל אוכל, כך הוא אינו בולע טומאה. (39) ומתוך
כך לא נטמא הציבור השני. והטומאה הראשונה גם כן אינה
מטמאה, כמו שאמרנו בבבא הקודמת. ולמה נקט טבול יום
ולא טומאה סתם? מפני שקודש הנוגע בטבול יום אינו
מטמא ולא פוסל קודש אחר בנגיעה, ואם כן לעולם אינו
מוסיף טומאה. אבל שרץ או נבילה מוסיף טומאה, במקרה
שהחלק הטמא היה שני או שלישי או רביעי (ראה רש"י
שם בראש העמוד).

יא. הרביעי בקדש - פסול; אבל בתרומה - טהור.
וכן שלישי בתרומה, אם נגע במשקה קדש - הרי
זה נטמא⁴⁰, כמו שבארנו; והשלישי שבתרומה או
שבקדש אם נגע במשקה תרומה - לא פסלו.

(40) עשה ראשון.

וְהֵן הַנִּקְרָאִים פְּרוּשִׁים - אֵינָם פְּזֻבִּים⁷. אֶפְלוּ
לְתְרוּמָה הָרִי זֶה הַפְּרוּשׁ טְהוֹר, אֶפְלוּ אִם נָגַע בָּהּ
בְּגוּפוֹ. וּבִגְדֵי אוֹכְלֵי מַעֲשֵׂא שְׁנִי - מִדֶּרֶס לְאוֹכְלֵי
תְרוּמָה. וּבִגְדֵי אוֹכְלֵי תְרוּמָה - מִדֶּרֶס לְקֹדֶשׁ. אֶבֶל
אוֹכְלֵי תְרוּמָה עֲצָמָן - אֵינָן פְּזֻבִּין לְקֹדֶשׁ. וּבִגְדֵי
אוֹכְלֵי קֹדֶשׁ - מִדֶּרֶס לְחֻטָּאת⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת
פָּרָה אֲדָמָה⁹. אֶבֶל הַטְּהוֹר לְקֹדֶשׁ - אֵינּוּ פְּזֻבִּין
לְחֻטָּאת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"..בגדי עם הארץ מדרס.. כו"

לשיטת הרמב"ם, גזירת חכמים על טומאת עם הארץ אינה רק מצד חשש טומאה (טומאת ספק) אלא שהטילו על עמי הארץ "חזקת טומאה" כיון שאינם "בקיאים בדקדוקי טהרות וטומאות" ולכן סבר הרמב"ם שהטעם שברגל הם "בחזקת טהרה" אינו משום החשש ד"הוה לאינצויי והי' כל אחד ואחד עושה במה לעצמו כו" (כשיטת רש"י) כי אין זה טעם מספיק להוציאם מ"חזקת טומאה" אלא מפני ש"הכל מטהרין עצמם ברגל", וכן בטהרת פרת חטאת מפני חומרתה אין מזלזלין בה, ומשום כך נאמנים גם על טהרת יין ושמן של נסכים ועל התרומה בשעת הגתות שבכולם נזהרים גם עמי הארץ, ולכן במקרים אלו לא החילו עליהם חכמים חזקת טומאה.

(על פי לקו"ש חלק לו ע' 23 והערה 31)

(2) משנה, חגיגה יח, ב. (3) הטילו עליהם טומאה כטומאת הכלים שדרס עליהם זב. (4) מטמאים את הטהרות במגע. (5) בפ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב. (6) כרב אחא בר אדא (שם יט, ב). (7) ירושלמי שם פ"ב ה"ז. (8) לפרה אדומה שנקראה חטאת, וחכמים החמירו בטהרתה. (9) פ"ג ה"א.

ב. וכן¹⁰ עשו חכמים מעלות בטבילה. כיצד? מי שטבל בלא פונה - הרי זה טהור לחלין¹¹, ואסור במעשר שני עד שיתפונן לטבל למעשר. טבל למעשר - הרי זה בחזקת טהרה למעשר, ואסור בתרומה. טבל לתרומה - החזק¹² לתרומה, ואסור בקדש. טבל לקדש - החזק לקדש, ואסור לחטאת. טבל לחטאת - החזק לכל; ששהטבל לחמור - החזק לקל. טבל סתם ולא נתפונן לאחד מכל אלו - הרי זה טהור לחלין בלבד, וטמא כשהיה אפלו למעשר¹³. וכן הטובל ידיו או הטבילן - צריך פונה אפלו למעשר. וכן המעשר ומעלה צריך פונה, אכל לחלין אינו צריך פונה. וכל המעלות האלו מדברי סופרים¹⁴; אכל דין תורה, הואיל וטבל מכל מקום - הרי הוא טהור לכל.

(10) משנה שם יח, ב. (11) במשנה שם כתוב: "טבל ולא

1 באכל שני שהכשר - הרי זה השני ספק, מפני שהראשון לא הכשר.

(52) בעיניי שלא נפשטה בחולין לו, א בצריר של מנחות שלא הוכשר אם חיבת הקודש מועילה גם למנות ראשון ושני או לפסול בלבד. [הכסף משנה שואל, הלא למעלה פרק ח הלכה ג פסק רבינו בצריר של מנחות שמונים בו ראשון ושני ונתבאר שם שהסתמך על מה שאמרו במנחות קב, שמדרבנן אין כל ספק שמונים ראשון ושני, והשואל שאל מהו דין תורה, ולמה כתב כאן "הרי זה ספק" ומשמע אפילו מדרבנן? והוא מבאר: שם המדובר בטומאה דאורייתא גזרו חכמים למנות ראשון ושני בלי הכשר מים, אבל כאן בטומאת ידיים, שכל עיקרה מגזירת חכמים אפשר שלא החמירו אלא לפסול בלבד, ולא למנות ראשון ושני. וזמה יוצא שכל דברי רבינו בהלכה זו נמשכים לדין ראשון שבהלכה הקודמת ובדילוג על בבא שנייה שם המדברת בנגעה טומאה באוכלין].

3 טו. האונן⁵³ אחר שתם זמן אגנינותו, ומחסר כפורים
4 אחר שהביא כפרתו - צריכין טבילה לאכילת
5 הקדש, אכל לא לתרומה; שהאונן ומחסר כפורים
6 מתרין לאכל את התרומה. ומפני מה הצריכום
7 טבילה לקדש? שהרי עד עתה היו אסורין לאכל את
8 הקדש והסיחו דעתן⁵⁴, ושמא נטמאו והם לא ידעו.
9 ולא עשו מעלה זו אלא לאכילה; אכל לנגיעה -
10 נוגעים בקדשים קדם טבילה⁵⁵.

(53) אבל לפני קבורת המת. (54) מלשזור על טהרת הקודש. (55) זבחים צט, ב: באכילה עביר (עשו) חכמים מעלה, בנגיעה לא עביר חכמים מעלה.

11 טז. שש מעלות הראשונות עשואם בין לקדש בין לחלין שנעשו על טהרת הקדש; וחמש אחרונות, שהן מן הפלי מצרף מה שבתוכו והלאה - עשואם בקדש בלבד, אכל לא בחלין שנעשו על טהרת הקדש, אלא הרי הן בחמש אלו בחלין. לפיכך, חלין שנעשו על טהרת הקדש - הראשון טמא בהן, והשני פסול, והשלישי טהור בחלין, כמו שבארנו.

פרק שלשה עשר

(1) יבאר שחמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך טבילה לתרומה ולקודש מחמת היסח הדעת. ואם צריך כוונה לטבילה ולנטילה. כל הכלים שגזרו שיהיו בחזקת טומאה. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטומאות של תורה. על כמה ספיקות שורפים את התרומה, ואם שורפים על שני ספיקות.

18 א. חמש מעלות² עשו חכמים בבגדים, ואלו הן:
19 בגדי עמי הארץ - מדרס³ לאוכלי חליהן בטהרה.
20 וכן עמי הארץ עצמן - פזבין⁴ לטהרות, כמו
21 שבארנו⁵. ובגדי אוכלי חליהן בטהרה - מדרס
22 לאוכלי מעשר שני⁶. אכל אוכלי חליהן בטהרה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב אמרו: הלכה כר' יוסי מחבריו]. (24) פסחים יט, ב.
 (25) בשקלים שם שנינו, שאם מצא סכין בשלושה עשר
 בניסן, צריך להטבילה לשחיטת הפסח בארבעה עשר.
 ומפרש רבינו, שהכוונה לנמצאה בירושלים, ומשמיעה
 המשנה שאף-על-פי שכל ישראל מטהרים סכניהם
 לשחיטת הפסח, חוששים שמא נאבדה לפני טבילתה. ומובן
 שמכל-שכן בכל ימות השנה. (26) מטבילים היו סכניהם
 בשלושה עשר בניסן, כדי שיעריב שמשם לפני ארבעה
 עשר. ואין אנו חוששים, שמא נאבדה בשלושה עשר לפני
 הטבילה, ונמצא ב"ד, מפני שמכבדים היו את שווקי
 ירושלים בכל יום. רש"י בפסחים ע, א מפרש מפני שעולי
 רגל מרובים, אין לחשוש שאיש לא ראה את הסכין זמן רב.
 ולפלא בעיני, למה נטה רש"י מהנימוק שלמעלה? והלא
 גמרא ערוכה היא (בפסחים ז, א) שוקי ירושלים עשויים
 להתכבד בכל יום? (27) לא חששו שמא הסכין טמאה
 ותטמא את הקדשים, ונמצא שהשוחט חילל את השבת
 שהיא עבירה חמורה (רבינו בפירושו למשנתנו). (28) כל
 אדם מטביל את סכינו לשחיטת הפסח. (29) שם.

ו. מציא³⁰ הסכין בשלושה עשר - מזה עליה³¹
 ומטבילה, ושוחט בה למחר; מפני שעשאוה ביום
 זה פאלו יום שלשה עשר שביעי שלה³².

(30) שם. (31) במשנה כתוב: "שונה ומטביל". ומפרש
 רבינו "שונה" היינו הזאה שניה שמזים ביום השביעי
 לטומאה. ראה למעלה ה"ג. (32) שכל אחד מטהר סכינו
 לשחיטת פסח, ומפני שהם יודעים שצריך לטהר מטומאת
 מת, יש לתלות שהזה ראשונה ארבעה ימים לפני י"ג
 בניסן. ולא חששו שמא לא הגיע עדיין יום שביעי לטומאה.
 ולזה התכוון רבינו באמרו: עשאוה כאילו יום י"ג שביעי
 שלה.

ז. מציא סכין קשורה לסכין הידועה אצלו³³, בין
 ביום טוב בין בשאר הימים - הרי היא כמזה³⁴: אם
 טהורה - טהורה, ואם טמאה - טמאה.

(33) הוא יודע אם טהורה היא או טמאה. (34) רבינו למד
 זה, מדין קופיץ הקשור לסכין - שנשנה במשנתנו, שהרי אין
 כל טעם לחלק בין קופיץ לבין סכין לענין זה. [בכסף-משנה
 מתפלא למה השמיט רבינו דיני קופיץ שנאמרו במשנתנו.
 ותירץ, מפני שלרבנן דין קופיץ כדין סכין, ורק במקרה בלתי
 שכיח, כשנשיא גוסס בשלושה עשר ומת ב"ד, שונה דין
 קופיץ מדין סכין, לפיכך לא הקפיד להודיע דין זה].

ח. כל הרקין³⁵ הנמצאים בירושלים באמצע הדרך³⁶
 - גזרו עליהן טמאה³⁷ כשאר הרקין הנמצאים בכל
 מקום. וכל הרקין הנמצאים בצדדין³⁸ בירושלים -
 טהורים; שהפרושים הן שמהלכין בצדדין, כדי
 שלא יתטמאו במגע עמי הארץ. ובשעת הרגל³⁹:
 שבאמצע הדרך - טהורים, שכל ישראל טהורים
 ברגל; ובצדדין - טמאים⁴⁰, שהטמאים ברגל
 מעטים והן פורשים לצדי הדרכים.

(35) שם. (36) באמצע רחובות העיר. (37) שמא הוא של

הוחזק (פירוש, לא התכוון) כאילו לא טבל, אבל בגמרא
 שם יט, א פירשו, כאילו לא טבל למעשר, אבל לחולין
 הטבילה מטהרתו. (12) הרי הוא בחזקת טהרה. (13) שני,
 ומכל-שכן לחמורים ממעשר. (14) בגמרא שם משמע,
 שמעלות דרבנן הן.

ג. מי שהיה¹⁵ טהור לתרומה והסיח את לבו מלאכל
 - נטמא בהפסח הדעת, ואסור לאכל תרומה עד
 שיתטבל פעם שניה, ואינו צריך הערב שמש¹⁶. הרי
 ידיו טהורות לתרומה והסיח לבו מלאכל, אף על
 פי שאומר: יודע אני שלא נטמאו ידי - הרי ידי
 טמאות בהפסח הדעת, שהידיים עסקניות¹⁷. אם
 לתרומה בן, קל וחמר לקדש שפך המסיח דעתו
 צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטמאת מת ולא
 ידע בודאי שלא נטמא - הרי זה צריך הזאה שלישית
 ושביעית¹⁸, מפני הפסח הדעת. ואם ידע שלא נטמא
 במת והסיח דעתו משאר טמאות - הרי זה צריך
 טבילה והערב שמש¹⁹ אף לתרומה. ודבר ברור הוא,
 שפך אלו הטבילות מדבריהן.

(15) טהרות פרק ז מ"ח. כחכמים. (16) מותר לאכול תרומה
 אפילו לפני שקיעת החמה. זבחים צט, א. (17) רגילות
 להתעסק ולנגוע בכל דבר (טהרות שם). (18) צריך להזות
 עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי וביום השביעי כמו
 על טמא מת ממש. (19) למעלה המדובר כשהסיח דעתו
 מלאכול תרומה אבל יודע הוא שלא נטמא, הטילו עליו
 חובת טבילה בלבד ואינו צריך הערב שמש, וכאן המדובר
 כשהסיח דעתו מלהשמר מטומאה, ולפיכך צריך הערב
 שמש, שמא נגע בטומאה.

ד. וכן גזרו חכמים²⁰ על הפלים הנמצאים בשוקים
 וברחובות, אפלו במדברות²¹, שהיו בחזקת טמאה,
 שמא עזב או במת נטמאו. וכן הרקין הנמצאין שם
 - בחזקת טמאה, שמא רק עזב וכיוצא בו הוא הרק
 הזה.

(20) שבת טו, ב. (21) שאין אנשים מצויים שם.

ה. כל הפלים הנמצאין בירושלים - טהורין, אפלו
 נמצאו דרך ירידה לבית הטבילה²³. שלא גזרו
 טמאה על הפלים הנמצאים בירושלים²⁴, חוץ מן
 הספינים לשחיטת הקדשים²⁵, מפני חמרת
 הקדשים. במה דברים אמורים? בספין הנמצאות
 בירושלים בשאר ימות השנה; אבל אם מציא ספין
 בירושלים בארבעה עשר בניסן - שוחט בה
 הקדשים מיד²⁶, ואפלו חל ארבעה עשר להיות
 בשבת²⁷; שלא גזרו על הספינים הנמצאים ביום
 הזה²⁸. וכן אם מציא ביום טוב²⁹ - שוחט בה מיד;
 שחזקת כל הפלים ביום טוב טהורין.

(22) שקלים פ"ח מ"א. (23) ויש להניח, שנאבדו כשהוליכו
 אותם לטבילה מטומאתם. פסק כר' יוסי שם. [בעירובין מו,

17 וְעַל הַפְּלִים הַנִּמְצָאִים⁵⁵. וְעַל הַרְקִים הַנִּמְצָאִים. וְעַל
18 מִי רִגְלֵי אָדָם טָמֵא⁵⁶ שֶׁנִּתְעַרַּב בְּמִי רִגְלֵי בְּהֵמָה
19 מִחֻצָּה לַמִּחְצָה וְאִין יָדוּעַ אִם בְּטָלוּ מִרְאִיתָ⁵⁷ אִם
20 לֹא. פִּיעֵז? אִם נִטְמָאת תְּרוּמָה מִחֻמַּת אֶחָד מִשְׁשָׁה
21 אֱלוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁעָקַר טָמְאָתָן בְּסֶפֶק - הָרִי זֶה
22 תִּשְׂרֹף, הוֹאִיל וְיִדְאִי סְפָקוֹת אֱלוֹ טָמְאָתָן מִן הַתּוֹרָה,
23 שֶׁהֵמָּה וְהַזֶּב טָמְאִין מִן הַתּוֹרָה. וְאַחַת תְּרוּמָה שֶׁנִּגְעָה
24 בְּאַחַת מִשְׁשָׁה טָמְאוֹת הָאֱלוֹ אוֹ שֶׁנִּטְמָאת מִחֻמַּת אֶחָד
25 מִהֶן וְהָרִי הִיא שְׁלִישִׁי לְאַחַת מִהֶן⁵⁸ - הָרִי זֶה תִּשְׂרֹף.
26 אֲבָל אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ כָּכָל מְקוֹם אִם נִגַּע בְּבֵית הַפָּרֶס
27 וּבְאַרְץ הָעַמִּים אוֹ לֹא נִגַּע, אִם נִגַּע בְּבָגְדִים וְרִקִּין
28 וְכֵלִים וְמִי רִגְלִים אוֹ לֹא נִגַּע - הָרִי אֱלוֹ תוֹלִין. מִפְּנֵי
29 שֶׁעָקַר טָמְאָתָן מִפְּנֵי הַסֶּפֶק, שֶׁמָּא טָמְאִין הֵן אוֹ
30 טְהוֹרִים; וְאִם תֹּאמַר טָמְאִין, שֶׁמָּא נִגַּע שֶׁמָּא לֹא
31 נִגַּע. וְנִמְצָאוּ שְׁנֵי סְפָקוֹת, וְאִין שׁוֹרְפִין עַל שְׁנֵי
32 סְפָקוֹת אֲלֵא תוֹלִין, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁹.

(50) שם מ"ה. (51) מה-שאינ-כן בשאר טומאות דרבנן, שאין שורפים אלא תולים. (52) ביארנו בהלכה הקודמת, ראה הלכות טומאת מת פ"י וי"א. (53) תרומה וקדשים שנגעו באפר חוץ-לארץ שהובא לארץ ישראל. ראה הלכות טומאת מת שם. (54) שהם טמאים כמדרס חזק מספק, שמה ישיבה עליהם אשתו נדה (חולין לח, ב). (55) שהם טמאים מספק, כאמור למעלה בהלכה ד. (56) טהרות פ"ד מ"ה. במשנה כתוב "אדם" סתם, ורבינו הוסיף מסברת עצמו את המלה "טמא", פירוש שידוע לנו שהם מאדם טמא, שאם לא ברור לנו, הרי יש כאן שני ספיקות: שמה מאדם טהור הם, ואפילו אם מאדם טמא - שמה בטלו. ראה בהערה הבאה. [ודעת הר"ש שם, שהחמירו אפילו בשני ספיקות]. (57) רבינו מפרש משנתנו ע"פ התוספתא שם פ"ה ה"ב. שנינו שם: "נתערבו (מי רגלים טמאים) במי רגלים אחרים (טהורים), רואין אותן כאילו הן יין במים, אם בטלו מראיהן - טהורין, ואם לאו - טמאים". פירוש, אם כמות יין ככמותם של מי הרגלים הטמאים, נתערבה בכמות מים ככמות הטמאים, היה מראה היין בטל, וכל התערובת היתה מקבלת מראה מים - טהורים, ואם לאו - טמאים. ומלשוננו של רבינו משמע, שהמדובר במחצה על מחצה, ולמד זה מלשון המשנה "שהם כנגד מי רגלי בהמה". [אולם כיצד אפשר לקיים יחד את השיעור שבתוספתא ואת הדיוק מלשון המשנה?]. (58) כגון אם נגעה התרומה בדבר שנגע בדבר שנטמא מאב הטומאה. (59) למעלה הי"ב. חומרות יתירות גזרו חכמים בששה ספיקות אלה, עשו הספק כוודאי, ואת שני הספיקות כספק אחד.

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה עָשָׂר

(1) יבארו ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

33 א. שְׁנֵים עָשָׂר סְפָקוֹת² טְהוֹרֵי חֲכָמִים, וְאֱלוֹ הֵן: סֶפֶק
34 מִים שְׁאוּבִים לְמִקְוֵה. סֶפֶק טָמְאָה צָפָה עַל פְּנֵי
35 הַמִּים. סֶפֶק מִשְׁקִין לְטָמֵא אַחֲרֵים. אֲבָל לְטָמְאָה

עם הארץ, שרוקן מטמא מדרבנן כרוק חזק. (38) בצירי הרחובות. (39) ב"מים טובים". (40) כר' יוסי שם.

1 ט. פֶּשֶׁם⁴¹ שֶׁהִרְאִשׁוֹן עוֹשָׂה שְׁנֵי וְהַשְּׁנֵי עוֹשָׂה
2 שְׁלִישִׁי⁴², כֵּן סֶפֶק רִאשׁוֹן עוֹשָׂה סֶפֶק שְׁנֵי וְסֶפֶק שְׁנֵי
3 עוֹשָׂה סֶפֶק שְׁלִישִׁי.

(41) תוספתא טהרות פ"ה ה"ה. (42) בתרומה.

4 י. תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴³ שֶׁנִּטְמָאוּ בְּסֶפֶק אֲב מֵאֲבוֹת
5 הַטָּמְאוֹת שֶׁל תּוֹרָה - הָרִי אֱלוֹ נִשְׂרָפִין בְּטָמְאָה זֶה.
6 כְּגוֹן שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ⁴⁴ אִם נִגַּע בְּאֵב זֶה אוֹ לֹא נִגַּע.

(43) כל הדינים מכאן עד סוף הפרק, מקורם במשניות טהרות פ"ד, ממשנה ד ואילך. (44) פירוש, מה שאמרנו "בספק אב", המדובר בספק אם נגע או לא, והטומאה היא ודאית, ולפיכך רק בטומאה של תורה שורפים תרומה וקדשים, ולא בטומאה דרבנן, אבל כשהספק הוא בטומאה עצמה והנגיעה ודאית, שנינו (שם מ"א): דבר שהוא אב הטומאה והוא מדברי סופרים - ספיקו טמא. [ולא נתברר לי, למה כתב רבינו "בספק אב", הלא גם כשנגעו באדם או בכלים שהם ראשון דאורייתא, הדין כן? ואולי נקט לשון המשנה שהבאנו "אב הטומאה, והוא מדברי סופרים", ושם לא טימאו אלא אב הטומאה בלבד, ואפילו בנגיעה ודאית, ומלמדנו רבינו שבדאורייתא אפילו ספק נגיעה טמא].

7 יא. וַיֵּשׁ שָׁם⁴⁵ סְפָקוֹת שְׁאִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן וְאִין
8 אוֹכְלִין אוֹתָן אֲכָלִין שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ בִּהֵן, אֲלֵא תוֹלִין,
9 לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין⁴⁶. וַיֵּשׁ שָׁם סְפָקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין
10 עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר קִדְשִׁים⁴⁷.

(45) ויש במציאות. ניב שכיח בסגנונו של רבינו. (46) מניחים אותם עד שירקבו. (47) שהחמירו חכמים בטהרתם, ולפיכך טומאה שגורמת לשריפת תרומה, על-אחת-כמה-וכמה שתגרום שריפה לקדשים.

11 יב. אֲבָל עַל סֶפֶק סֶפֶק הַטָּמְאָה⁴⁸ - אִין שׁוֹרְפִין עֲלֵיו
12 תְּרוּמָה לְעוֹלָם, וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר קִדְשִׁים⁴⁹; אֲלֵא
13 תוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין.

(48) כשיש שני ספיקות לצד טהרה, כגון ספק נגע בבית הפרס (מקום שנחרש בו קבר) שטימאו חכמים מספק את הנוגע בו, שמה נגע בעצם כשעורה, ובספק נגע יש שני ספיקות (רבינו בפירושו למשנה יא שם. (49) [אין צריך לומר] זה, לכאורה סותר ל"אין צריך לומר" שבהלכה יא, שנאמר גבי שורפים. ובכסף-משנה מבאר, שיש פנים לכאן ולכאן. "אין צריך לומר" בדין שורפים, מנומק בסוף ההלכה הקודמת. וה"אין צריך לומר" כאן, בדין אין שורפים, מוסבר מפני שהאיסור לשרוף קדשים טהורים חמור יותר משריפת תרומה. והדברים אינם מניחים את הדעת, שהרי במקרה שיש פנים לכאן ולכאן, צריך לומר בפירוש דין שניהם].

14 יג. עַל שְׁשָׁה סְפָקוֹת⁵⁰ שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה, וְכֵלִם
15 גִּזְרָה מִדְּבָרֵיהֶם⁵¹. וְאֱלוֹ הֵן: עַל בֵּית הַפָּרֶס⁵². וְעַל
16 עֶפֶר הַבָּא מֵאֶרֶץ הָעַמִּים⁵³. וְעַל בְּגָדֵי עַם הָאֶרֶץ⁵⁴.

1 - הרי זה טמא עבה שצפה על פני המים, וספקו
2 טהור. היה מנח על גבי מי חטאת¹⁷ ומי חטאת צפין
3 על פני המים - הרי זה ספק אם הוא כמנח או אינו
4 כמנח. לפיכך יראה לי, שספקו טהור.
5

14) הדינים שבהלכה זו, הם בעיות בנוזר שם. וכל בעיא
אחזוהו בזו שקדמה לה, כחוליה בשרשרת של "אם תמצי
לומר". ורבינו פוסק בכל מקום כ"אם תימצי לומר".
15) על כזית מן המת וברור לו שלא נגע במת, שאם לא כן
הרי נטמא - לדעת רבינו, שטומאה צפה אינה טהורה אלא
בשרץ בלבד. 16) ונעשתה כמשקה סמך (עבה).
17) שהם סמיכים מפני האפר שבהם. דין זה הוא האחרון
בשרשרת הבעיות, ונשאר בתיקו.

ה. בדרך שטהרו¹⁸ ספק טמא צפה על פני המים
בין בכלים בין בקרקעות, כך טהרו ספק טהרה
הצפה על פני המים¹⁹ בין בכלים בין בקרקעות.
פיצד? ערבה שהיא טמא מת וכפר תרומה פרוף
בסיב²⁰ או בגיר ונתון בתוכה, וירדו לתוכה מי
גשמים ונתמלאת, ונפשט הגיר והרי הפפר צף על
פני המים²¹ והגיר מבדיל בינו לבין המים, וספק נגע
צדו²² בערבה ספק לא נגע - הרי הוא בטהרתו²³,
מפני שהוא צף.

18) תוספתא, טהרות פ"ה ה"ד. 19) פירוש, הטומאה נחה
והטהרה צפה, וספק אם נגעה בטומאה שהיא נחה.
20) גידולים דומים לחוטים שעל גועי אילנות ואינם
מקבלים טומאה. וכן נייר אינו מקבל טומאה. 21) ולא
טימאו המים את הכיכר. 22) של הכיכר. 23) שם.
ו. שרץ²⁴ שנמצא צף על גבי בור בתוך הגת²⁵:
לתרומה - ספקו טמא²⁶, ולפועליו²⁷ - ספקן טהור²⁸,
מפני שהיא טמא צפה.

24) שם פ"א ה"ט. 25) שדורכים בו יין, והשרץ צף על
גבי היין. 26) במים טיהרו חכמים אף לתרומה (ראה
הלכה ה), אבל לא ביין. 27) אוכלי חולין בטהרה.
28) בתרומה ממש לא טיהרו אלא במים, אבל לאוכלי חולין
בטהרה לא חילקו בין מים ליין (כסף-משנה).

ז. ספק משקין²⁹ לטמא אחרים - טהור³⁰, לטמאת
עצמן - טמא, פיצד? היה מקל בידו ובראשו
משקין טמאים וירקן לתוך פכרות טהורות, ספק
נגעו המשקין בפכרות ספק לא נגעו - טהורות. וכן
אם נסתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה או
לא נגעו - הרי הפלי טהור. וכן אם נסתפק לו אם
נגעו משקין אלו הטמאין במשקין אחרים או לא
נגעו - הרי המשקין האחרים טהורין. אבל טמא
שפשט ידו או רגלו לבין משקין טהורין, או שזרק
פפר טמא³¹ לבין משקין טהורין, ספק נגע במשקין
ספק לא נגע - הרי אלו טמאין בספק. וכן כל פיוצא
בזה.

1 עצמן - טמאים מספק. ספק הידים, בין לטמאת
2 עצמן בין לטמא אחרים בין לטהרת ידים מטמאתן.
3 ספק דברי סופרים. ספק החלין. ספק קרפנות. ספק
4 נגעים. ספק עובר ועומד. ספק שרצים. ספק רשות
5 הרבים. ספק שתי רשיות.

2) טהרות פ"ד מ"ז. רבינו השמיט שני ספקות שנאמרו
במשנה: ספק נזירות וספק בכורות, מפני שאין להם שייכות
לדיני טומאה שבהם הוא עוסק כאן, ובמקומם הוסיף: ספק
עובר ועומד, וספק שתי רשויות. וכל השנים-עשר יבוארו
בהלכות הבאות.

ב. ספק מים שאובין למקנה פיצד? שלשה לגין מים
שאובין שנפלו למקנה - פסלוהו. ספק נפלו ספק לא
נפלו; ונפלו נפלו³, ספק יש בהן שעור או אין בהן
9 - ספקו טהור, והרי המקנה בכשרותו. ואין מורין לו
10 לטבל במקנה זה ולעשות טהרות לכתחלה; ואם
11 טבל ונעשה - טהרותי טהורות.

3) פירוש, או אפילו ידוע לנו שנפלו, אלא שאין אנו יודעים
אם היו בהם שלושה לוגין. והרי כאן שני דינים: א. ספק
נפלו, ספק לא נפלו; ב. ודאי נפלו מים שאובים, אלא שאין
הדבר ידוע אם היה בהם כשיעור הזה (רבינו בפירושו
למשנתיו). 4) כרבי יוסי, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג,
בשני מקוואות.

ג. ספק טמא צפה על פני המים פיצד? שרץ⁵
שהיה צף על פני המים, בין שהיו המים בכלים⁶ או
בקרקעות, וירד למים⁷, אפלו אין שם אלא מלא
15 אדם וטמא⁸ - הרי זה טהור⁹, עד שיידע ודאי
16 שנגע. ולא אמרו ספק טמא צפה טהור אלא לשרץ
17 בלבד¹⁰. וכל הנתלים¹¹ והנגרין¹² - הרי הן
18 כמנחין¹³.

5) במשנתנו (טהרות פ"ד, זח) כתוב טומאה צפה סתם,
ואפשר לפרש כל טומאה שהיא. אולם בגמרא נזיר (סג, ב)
אמרו: "צפה אינה מטמאה לענין שרץ" ולמדו זה מהכתוב,
ומשמע שמת מטמא, וכן שנינו שם (סד, א) בפירוש.
6) כתנא-קמא במשנתנו. 7) וכל-שכן אם לא היתה
הטומאה במים כשירד, ונפלה שם לפני שעלה.
8) שהמקום צר מאוד, והדעת נותנת שנגע. 9) כרבי יוסי,
שם. 10) מפני שזה נלמד מהכתוב (ויקרא יא, כט): בשרץ
השורץ על הארץ. 11) הטומאה תלויה בחבל וכדומה.
12) אם משהוא גורר שרץ על פני המים, ואדם אחר נכנס
לתוכם. 13) נזיר, שם. ופירושו ב'תוספות' שם ד"ה כל,
מפני שאדם אוזח בשרץ אין דינו כצף.

ד. שרץ¹⁴ שהיה מנח בכלי וכלי צף על פני המים,
או שהיה מנח על המת¹⁵ או על הנבלה, ונפלו
21 נמוח הנבלה¹⁶ או בשר מת שפתחתיו, או שהיה מנח
22 על שכבת זרע הצפה על פני המים - הרי זה כמנח
23 על הארץ, שספקו ברשות היחיד טמא, כמו
24 שיתבאר. היה שרץ על גבי שרץ צף על פני המים

20 פֶּאֶן מִשְׁקִין, אֶלֶּא כְּפָרִי⁵² שֶׁהִיא סֶפֶק טְמֵאָה סֶפֶק
21 טְהוֹרָה.

(47) שם. (48) ספק טהורים ספק טמאים. (49) בעוד המשקין על הכיכר. (50) שאל לחכם מה דינה. (51) לקמן פט"ז וי"ח. (52) ואם נטהרה יטעו הרואים, שאינם יודעים שספק משקין לפנינו, ויחשבו שספק ברשות היחיד אפילו לטומאת עצמו טהור. [ראב"ד כאן. ונראה שאינו משיג אלא מפרש סברתו של רבינו, שכל זמן שהמשקין קיימים, אנו דנים את השאלה מבחינת המשקין, והרי קבלה בידינו, שספק משקין לטמא אחרים - טהור, אבל כשנתגבשו המשקין, יצא הענין מדין טומאת משקין, ולפיכך דנים את הכיכר ככל ספק טומאה ברה"י].

22 יא. ספק⁵³ ידים⁵⁴, בין להטמא בין לטמא אחרים
23 בין לטהרות⁵⁵ - טהור, כיצד? היו ידיו טהורות
24 ולפניו שני כפרים טמאים⁵⁶, ספק נגע ספק לא נגע;
25 או שהיו ידיו טמאות ולפניו שני כפרים טהורים,
26 ספק נגע ספק לא נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה
27 ואחת טמאה ולפניו שני כפרים טהורים ונגע באחד
28 מהן, וספק בטמאה נגע ספק בטהורה; או שהיו
29 ידיו טהורות ולפניו שני כפרים, אחד טהור ואחד
30 טמא, ונגע באחד מהם, ספק בטמא נגע ספק
31 בטהור נגע; או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת
32 טמאה ולפניו כפר טמא וכפר טהור ונגע בשניהן,
33 ספק טמאה בטמא והטהורה בטהור או טמאה
34 בטהור והטהורה בטמא - הידים כמות שהיו,
35 והכפרים כמות שהיו⁵⁷. וכן אם היו ידיו טמאות
36 והטבילין⁵⁸ או נטלן⁵⁹, ספק שהמים שטהרו בהן
37 כשרים לידים ספק שהן פסולין⁶⁰, ספק יש בהן
38 פשעור⁶¹ ספק אין בהן, ספק שהיה דבר חוצץ על
39 ידו ספק שלא היה - הרי ידיו טהורות.

(53) ידים פ"ב מ"ד. (54) דיני טומאת ידים, נתבאר למעלה בפ"ח. (55) אם הטומאה היא וודאית, אלא שנסתפק אם טיהר אותן כדין. (56) שהם ראשונים לטומאה, נתבאר למעלה (פ"ח ה"א), שידים אינם מתטמאים אלא מראשון לטומאה. זאת דוגמא להתטמא. (57) עד כאן דוגמאות לטמא, ומכאן ואילך דוגמאות "לטהרות". (58) לקודש (ראה למעלה פ"ב הי"ב). (59) לתרומה. (60) כגון מים שנעשתה בהם מלאכה. [רבינו בפ"ו מהל' ברכות ה"ז מונה ארבעה דברים הפוסלים את המים]. (61) שיעור לנטילה - רביעית הלוג, לטבילה - ארבעים סאה, כמו לטבילת הגוף.

40 יב. היתה ידו אחת טמאה ואינו יודע אי זו היא -
41 אומרים לו שלא יעשה טהרות⁶² עד שיטל שתי
42 ידיו; ואם נגע באחת מהן בטהרות קדם שיטל ידיו
43 - טהרותיו טהורות.

(62) רבינו מדמה דין זה לדין שני מקוואות, בתוספתא מקוואות פ"ב ה"ג, שהובאה למעלה ה"ב.

(29) טהרות פ"ד מ"ט. (30) שמשקין אינם מטמאים אחרים מן התורה אלא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. פסק כתנא-קמא. [לקמן (ה"ח) מבאר ה'כסף משנה' דעת רבינו, שלא אמרו ספק ליטמא - טמא, אלא במשקין לבד, אבל ספק אוכלין טהור אפילו לטומאת עצמם. ונראה טעמו, מפני שחכמים החמירו בטומאת משקין יותר מבטומאת אוכלין. ודבריו תמוהים מאוד, שהרי לקמן בהלכה יוד, בהניח הכיכר עד שיינגבו משקין ספק טמאים שנפלו עליה, כתב רבינו שהיא טמאה, ומנמק: "והרי אין כאן משקין אלא כיכר" וצ"ג]. (31) ראה לקמן פט"ז ה"ו.

1 ח. חבית³² שהיא מלאה משקין ופשט הטמא את
2 ידו לאוירה³³, ספק נגע במשקין ספק לא נגע בהן
3 - המשקין טמאין³⁴, והחבית טהורה³⁵; שאין ספק
4 המשקין מטמא. וכן אם נכנסו משקין שהן טמאין
5 מספק לאויר החבית³⁶ - הרי החבית טהורה³⁷,
6 והמשקין שבתוכה טהורין³⁸, שאינן מתטמאין אלא
7 מן החבית³⁹. ואם נתערבו משקין אלו הספק
8 במשקין שבחבית - הרי כל המשקין טמאין
9 בספק⁴⁰, והחבית טהורה⁴¹. וכן אם נפלו משקין אלו
10 לתוך התנור⁴² - הרי הפת והתנור טהורין⁴³.

(32) תוספתא, שם פ"ה ה"ו וה"ז. (33) סתם חבית של חרס היא שמטמאה מאוירה בלי נגיעה. (34) נתבאר בהלכה הקודמת, שספק משקין לטומאת עצמם - טמא. (35) אף-על-פי שמשקין מטמאים כלים. בתוספתא שם ה"ו, הגירסא "טבול יום". ונראה, שגם בדברי רבינו יש להגיה ולכתוב "טבול יום" במקום "טמא", שהרי טמא מטמא את החבית כשהושיט ידו לאוירה. ובדוחק אפשר ליישב את הגירסא שלפנינו ולפרש באדם שהוא ראשון לטומאה, שאינו מטמא כלים. (36) ולא נגעו לא בחבית ולא במשקין שבה. (37) כמו בדין הקודם. (38) אף-על-פי שספק משקין להיטמא - טמא. (39) אם נפל שרץ לאויר כלי חרס, ואוכלין או משקין בתוכו, נטמא הכלי כאילו נגע בו השרץ ונעשה ראשון, אבל האוכלין והמשקין אינם מתטמאים ישר מן השרץ אלא מאויר הכלי, ולפיכך נעשו שניים, ובנידון שלפנינו - מכיוון שהחבית טהורה לא נטמאו המשקין כלל. (40) מפני תערובת משקין שהם טמאים מספק. (41) כמו בדינים הקודמים. (42) של חרס. (43) שם.

11 ט. המכריז⁴⁴ ביתו במים טמאים או שזלפן⁴⁵ והיו
12 שם טהרות, ספק נתזו עליהן ספק לא נתזו - ספקו
13 טהור⁴⁶.

(44) שם ה"ח. (45) שפך טיפות טיפות. (46) כדין ספק משקין לטמא אחרים.

14 י. זלף⁴⁷ משקין טהורין וטמאים בתוך הבית,
15 ונמצאו אחר כך משקין⁴⁸ על כפר של תרומה:
16 נטלה⁴⁹ ונשאל עליה⁵⁰ - הרי זו טהורה; שספק
17 המשקין לטמא - טהור. הניח הכפר עד שיינגבו
18 המים שעליה - הרי זו טמאה בספק; שספק טמאה
19 בטהרות היחיד - טמא, כמו שיתבאר⁵¹, והרי אין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ה' ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8) אם נולד הספק לפני שטימאו הכהן. מצורע אינו נטמא כל זמן שלא אמר הכהן שהוא טמא. (9) הלכה ה. [במקומן נקראו: "הלכות טומאת צרעת"].

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ט

פרק חמשה עשר

1) יבאר ששנים עשר ספיקות טיהרו חכמים ומה דינם לכל דבר.

ה. ספק עומד ועובר ביצד? מצרע שישב תחת האילן והטהור עובר, ספק האהיל עליו האילן וטמא ספק לא האהיל עליו; וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן¹⁰ והמצרע עובר תחתיו, ספק עמד המצרע ונטמא הטהור ספק לא עמד - ספקו טהור.

א. ספק דברי סופרים ביצד? ספק אכל אכלין טמאין ושתה משקין טמאין² ספק שלא אכל ושתה, ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין ספק שלא בא ושתה נפלו - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין או בא במים שאובין או נפלו עליו שלשה לגין מים שאובין, וספק נגע בטהרות אלו ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן האוכל ספק אכלין טמאים והשותה משקין שהן טמאים בספק - הרי זה טהור. וכן האוכל תרומה תלויה³ - טהור. וכן כל פיוצא באלו מולדי טמאות שהן מדברי סופרים⁵ - ספקן טהור. אבל אב [הטמאה] שהוא מדברי סופרים - ספקו טמא; אלא אם פן היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס וארץ העמים, שאין שורפין על ספק מצען, כמו שבארנו.

10) בתורת כהנים פרשת תזריע הלכה י"ב סימן יד למדו מן הכתוב (ויקרא יג, מו): "הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר - טמא (מפני שהאילן מאהיל עליו ועל המצרע שמקומו כאן), הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר - טהור (מפני שאין זה מקום מושבו של המצרע, שהרי הוא רק עובר), אם עמד - טמא".

ו. ספק שרצים¹¹ זה ספק הנזרקין. ביצד? זרק שרץ או דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק כפר לבין הטמאות, וספק נגע¹² ספק לא נגע - הרי זה טהור, הואיל ומצא הכפר הטהור שאינו נוגע בטמאה. שכל הטמאות - כשעת מציאתן, ואין אומרים שטמא נגע בו ואחר כך נפל בצדו, אלא הרי הן כשעת מציאתן.

2) נתבאר למעלה (פרק ח הלכה י) שחכמים גזרו עליו שיהיה כשני לטומאה. (3) תרומה שהיא טמאה מדרבנן אסורה באכילה ואסור לשרוף אותה, שהתורה אסרה לשרוף תרומה טהורה והרי תרומה זו טהורה מן התורה, ולפיכך נקראת "תלויה", לא נאכלת ולא נשרפת. (4) כל הטומאות מראשון ולמטה נקראים "וולד הטומאה". (5) כגון גויים, עבודה זרה, יין נסך וכדומה, שהם גזירת חכמים.

11) שם פרק ד הלכה י"ב: "ספק שרצים כשעת מציאתן". ובתוספתא שם (פר ה הלכה ה) אמרו: "ואיזהו ספק שרצים שטיהרו חכמים? זה ספק הנזרקין". (12) בשעה שעבר עליהן, אבל אחר שנח אינו נוגע בכיכרות.

ז. השרץ בפי החלדה ומחלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע¹³ ספק לא נגע - ספקו טהור¹⁴, מפני שלא נחזה הטמאה¹⁵. היתה מחלכת בו ונוגע¹⁶ בכפרות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה דברים אמורים? בזמן שנשטלתו והלכה לה; אבל אם נמצא מת בפיה¹⁷ - הרי אלו טמאות¹⁸. ראיהו חי בפיה, אף על פי שמצאוהו¹⁹ מת בפיה - הרי אלו טהורות²⁰. וכן השרץ בפי החלדה והנבלה בפי הפלב ועברו בין הטהורים או שעברו הטהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום קבוע²¹. היו מנזקין בהן על הארץ - הרי הן מנזקין²², ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר²³.

ב. ספק החלין היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראים פרושים. ביצד? אוכלי חליהן בטהרה שנוולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו טהורים, ככל⁶ הספקות פלן. ואין להן טמאה אלא טמאה ודאית.

6) צריך להיות: "בכל" (דפוס רומא ר"מ).

ג. ספק הקרפנות ביצד? מחסר כפורים שיש עליו ספק חמשה קרפנות, כגון האשה שיש עליה ספק חמש זיבות או ספק חמש לדות⁷ - מביאה קרבן אחד וטהור לאכל בקדשים, ואין השאר עליו חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה.

7) כגון שהפילה וספק אם נגמרה צורת הוולד או לא. יולדת וזבה מחוייבת להביא קרבנות וכל זמן שלא הביאה אסורה לאכול קודש.

ד. ספק נגעים ביצד? עד שלא נזקק לטמאה⁸ - ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות נגעים⁹.

13) השרץ המת. (14) אפילו ברשות היחיד. (15) טמאה שהיא בתנועה נכללה בגדר "הנזקים", שספקם טהור. (16) פירוש ראינו שהשרץ נגע בכיכרות. (17) אחר שירדה מן הכיכרות. (18) שכל הטומאות כשעת מציאתן. (19) אחר כן. (20) מפני שהייתה לו (לשרץ זה) חזקת טהרה. (21) פי בעלי חיים אינו מקום קבוע, ולפיכך הוא בכלל "נזקים". (22) אף על פי שבשעת הניקור השרץ

32 הַרְבִּים - הָרִי זֶה נִטְמָא. עַד אוֹמֵר נִטְמָא, וְעַד אוֹמֵר
33 לֹא נִטְמָא; אִשָּׁה אוֹמֶרֶת נִטְמָא, וְאִשָּׁה אוֹמֶרֶת לֹא
34 נִטְמָא: בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד - טָמֵא, בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים -
35 טָהוֹר.³⁶

(34) כחכמים שם ונימוקם אמרו בכריתות יב, א: "שאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים" (35) פירוש, הוא עצמו גם כן ייזהר ולא יעסוק לכתחילה בטהרות עד שיטבול (כסף משנה). (36) ככל ספק טומאה רגיל. [רבינו אינו מבאר דין שניים אומרים נטמאת ושניים אומרים לא נטמאת וגם במשנה אינו, אולם בתוספתא שם הלכה י שנינו שדינו כמו בעד אחד].

פֶּרֶק שְׁעָה עָשָׂר

(1) יבאר מפני מה טיהרו ספק טומאה ברשות הרבים והחמירו בה ברשות היחיד. ודין מה שספיקו ברי"ה, טהור או טמא. על אי זו חזקה שורפים ברשות היחיד. ודין בגדי התינוק אם הם מידרס כבגדי עם הארץ ואם עושים על גבם טהרות.

36 א. מִפְּנֵי מָה? טָהוֹר חֻכְמִים סָפֵק טָמֵא בְּרִשׁוֹת
37 הַרְבִּים? שֶׁהָרִי הַצָּבוּר עוֹשִׂין פֶּסַח בְּטָמֵא בְּזִמְנָן
38 שֶׁהַטְּמָאִים מְרַבִּין³⁷. אִם טָמֵא וְדָאִית נִדְחִית
39 מִפְּנֵיהֶן, קָל וְחֹמֶר לִסְפֵּק טָמֵא; שְׁאִסּוּר כָּל
40 הַסְּפָקוֹת מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהַלְכוֹת בִּיאוֹת
41 אֲסוּרוֹת⁴. וּמִפְּנֵי מָה הַחֲמִירוֹ בְּסָפֵק רִשׁוֹת הַיָּחִיד?
42 שֶׁהָרִי סוֹטָה שְׁנֹסְתָּרָה⁵, אָף עַל פִּי שֶׁהִדְבֵּר סָפֵק -
43 הָרִי הִיא טָמֵא לִבְעֻלָּה⁶ עַד שֶׁתִּשְׁתָּה⁷.

(2) תוספתא טהרות פ"ו ה"י. (3) שרוב ישראל טמאים טומאת מת, אבל טמאים מועטים - נדחים לפסח שני בארבעה עשר באייר, והטהורים מקריבים בטהרה. [בסוטה כח, ב ובחולין ט, ב אמרו נימוק אחר: מסוטה למדו, שספק טומאה ברשות היחיד - טמא, וסוטה היא ברשות היחיד ואין ללמוד ממנה לרה"ר]. (4) פ"ח הי"ז. (5) אשה שקינא לה בעלה, ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ונסתרה עמו - נקראת סוטה. (6) אשת איש שזינתה - אסורה לבעלה, והתורה קראה לזנות "טומאה". (7) מים המאריים ככתוב בתורה (במדבר ה, ו ואילך).

44 ב. וּכְשֶׁם שֶׁהַסּוֹטָה וּבְעֻלָּה שְׁנֵי⁸, כִּף סָפֵק טָמֵא
45 בְּשְׁנֵי; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד - הָרִי
46 סָפֵק טָמֵאֲתָם שֵׁם טָהוֹר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. בְּמָה דְּבָרִים
47 אֲמוּרִים? כִּשְׁהִיָּה זֶה שְׁנֹטְמָא בְּסָפֵק יֵשׁ בּוֹ דַּעַת
48 לַהֲשָׂאֵל וּלְדַרֵּשׁ מִמֶּנּוּ מָה אֲרַע לוֹ, כְּסוֹטָה⁹; אֲבָל
49 אִם הָיָה חֲרֵשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קָטָן שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ לְהִשָּׁב
50 עַל הָעֲנָן כִּשְׁשׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ - הָרִי סָפֵקוֹ טָהוֹר.
51 כִּיצַד¹⁰? חֲרֵשׁ אוֹ שׁוֹטָה אוֹ קָטָן שְׁאִין בּוֹ דַּעַת
52 לַהֲשָׂאֵל שְׁנֹטְמָא בְּחֶצֶר אוֹ בְּמִבּוֹי¹¹ שִׁישׁ שֵׁם
53 טָמֵא, וְסָפֵק נִגְעוֹ וְסָפֵק לֹא נִגְעוֹ - הָרִי אֵלּוּ
54 טָהוֹרִין. וְכֵן כָּל שְׁאִין בּוֹ דַּעַת לַהֲשָׂאֵל, אָף עַל פִּי
55 שְׁנוֹלָד לוֹ הַסָּפֵק בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד - סָפֵקוֹ טָהוֹר.

מתנועע. (23) בהלכה ח, שברשות הרבים אפילו טומאה מונחת אינה מטמאה מספק.

1 ח. סָפֵק רִשׁוֹת הַרְבִּים כִּיצַד? טָמֵא שְׁמֻנְחָת בְּרִשׁוֹת
2 הַרְבִּים, סָפֵק נִגְעַ בָּהּ סָפֵק לֹא נִגְעַ - סָפֵקוֹ טָהוֹר.
3 הִיתָה בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד וְסָפֵק נִגְעַ בָּהּ סָפֵק לֹא נִגְעַ -
4 סָפֵקוֹ טָמֵא. וְכָל אֵלּוּ הַסְּפָקוֹת²⁴ שֶׁטָּהֲרוּ חֻכְמִים
5 אֲפִלּוּ בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד, מִפְּנֵי שְׁאִין בָּהֶן דַּעַת
6 לַהֲשָׂאֵל²⁵, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר²⁶.

(24) עשרת הספיקות שנמנו בהלכות הקודמות לזו. (25) דעת רבינו, שכל אלו הספיקות טיהרו חכמים מנימוק זה (כסף משנה). (26) לקמן פרק ט"ז הלכה ב, שמי שאין בו דעת להישאל ספיקו טהור אפילו ברשות היחיד. והטעם, מפני שספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא למדנו מסוטה, ואשה יש בה דעת להישאל ולענות על השאלה ואפשר ללמוד ממנה את הדומה לה בלבד.

7 ט. סָפֵק שְׁתֵּי רִשׁוֹת כִּיצַד? הִיָּה דְּבָר טָמֵא בְּרִשׁוֹת
8 הַיָּחִיד וְדְּבָר טָהוֹר בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, אוֹ שֶׁהִיָּה הִדְבֵּר
9 לַהֲפֹךְ, וְנִגְעַ בְּאַחַד מֵהֶם וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי זֶה מֵהֶן נִגְעַ,
10 אוֹ שֶׁהִסִּיט²⁷ אֶת אֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה הִסִּיט,
11 אִם הִיָּה הִדְבֵּר הַטָּמֵא מִטָּמֵא בְּמִשְׁא²⁸, אוֹ שֶׁהִיָּה
12 אֶחָד מֵהֶן מִטָּמֵא בְּאֶהֱל וְהָאֶהֱל עַל אֶחָד מֵהֶן וְאֵין
13 יָדוּעַ אֵי זֶה מֵהֶן הָאֶהֱל - הָרִי זֶה טָהוֹר. אָף עַל פִּי
14 שֶׁסָּפֵק רִשׁוֹת הַרְבִּים טָהוֹר, כִּשְׁבִּיבֹא לַשָּׂאֵל אוֹמְרִין
15 לוֹ: אִם טְבִלְתָּ, אֵין בְּכֶן הַפֶּסֶד²⁹. אִם טָבַל - הָרִי זֶה
16 מְשֻׁבָּח; וְאִם לֹא טָבַל וְעָשָׂה טְהוֹרוֹת - הָרִי הֵן
17 טְהוֹרוֹת, שֶׁסָּפֵק רִשׁוֹת הַרְבִּים - טָהוֹר.

(27) הזיו ממקומו. (28) דעת רבינו שהיסט כמשא. (29) ולפיכך טבול.

18 י. שֶׁרִץ שְׁנֹמָצָא שְׁרוּף³⁰ וּמִנְחָה עַל גְּבִי אֲכָלִין, וְכֵן
19 טְלִית שְׁנֹמָצָא בְּלוּיָה³¹ וּמִחֹט שְׁנֹמָצָא שְׁבוּרָה אוֹ
20 חֲלוּדָה³² בֵּין הַפְּלִים - הָרִי אֵלּוּ טָהוֹרִין בֵּין בְּרִשׁוֹת
21 הַרְבִּים בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד; וְאֵין אוֹמְרִין: שְׁמָא אַחֵר
22 שְׁנִגְעַ בְּאֲכָלִין נִשְׂרָף וְאַחֵר שְׁנֹטְמָא הַפְּלִים בְּמִנְחָה
23 הַטְּלִית וְהַמִּחֹט נִשְׂבָּרָה אוֹ הַחֲלוּדָה וּבִלְתָּה הַטְּלִית
24 עַד שֶׁטָּהֲרָה³³, שֶׁכָּל הַטָּמְאוֹת כְּשַׁעַת מְצִיאָתָן.

(30) ואינו מטמא. (31) וידוע שנטמאה לפני שבלתה. (32) ויצאה מטומאתה מפני שאינה ראוייה להשתמש בה. (33) בגד טמא שבלה - נטהר.

25 יא. שְׁנֵי עֲדִים אוֹמְרִין לוֹ נִטְמָא, וְהוּא אוֹמֵר טָהוֹר
26 אֲנִי - הוּא נֶאֱמָן עַל יְדֵי עֲצֻמוֹ³⁴. וְאָף עַל פִּי כֵן, אֵין
27 אוֹמְרִין לוֹ עֶסֶק בְּטְהוֹרוֹת; אֲלֹא אִם עָשָׂה טְהוֹרוֹת -
28 הָרִי הֵן טָהוֹרוֹת, וְיִחֻשׁ לַעֲצֻמוֹ³⁵. עַד אוֹמֵר נִטְמָא,
29 וּשְׁנֵי אוֹמְרִים לֹא נִטְמָא, בֵּין בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים בֵּין
30 בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד - טָהוֹר. שְׁנֵי אוֹמְרִים נִטְמָא, וְעַד
31 אֶחָד אוֹמֵר לֹא נִטְמָא, בֵּין בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד בֵּין בְּרִשׁוֹת

בפצק. אם היו צלולין, אף על פי שהפצק בחזקת
טמאה - אין שורפין על חזקה זו, אלא תולין³².

(22 שם. (23 הנחה מכריעה יש כאן. (24 ואף-על-פי
שאינן בהם דעת להישאל, הבצק טמא מפני החזקה.
(25 אנו תולים את המשקין הטמאים, שכן דרכן של פרות ללחך
את לשונן אחר השתייה. (26 במשנה הגירסא "כדי
שיתנגב", פירוש שיתנגב מאליה, מפני שאין דרכן של שאר
הבהמות לנגב את הפה בלשונן. (27 כר' אליעזר בן יעקב
שם. (28 שם. (29 כך דרכם של תרנגולים, ולפיכך אנו
תולים שבשעת הנקירה לא היו מים טמאים על מקוריהם.
(30 קידושין פ, ב. (31 כפירושו של ר' יוחנן בדברי ר'
יהושע בן לוי שם. ומשמע, שאין כל הברל בין מים לבנים
או אדומים, ומכריעה צלילותם בלבד. (32 כר' יוחנן שם,
שבריייתא מסייעת לו.

ה. איזו היא³³ חזקה ששורפין עליה ברשות
היחיד? עשה בבית ושרצים וצפרדעים³⁴ מטפלין
שם, ונמצאו חתיכות מבשרן בעשה: אם רב
המטפלים שרצים³⁵ - העשה טמאה ותשרף, ואם
הרב צפרדעים - טהורה.

(33 שם, כר' יוחנן. (34 צפרדעים אינם מטמאים. בתורה
(ויקרא יא, כט-ל) נמנו שמונה שרצים המטמאים, ושרצים
אחרים אינם מטמאים. [סתם "שרצים" האמור בכל מקום,
הכוונה לשמונה אלה]. (35 לשונו של ר' יוחנן, ורש"י
מפרש שם: "אם הבית מוחזק להיות שרצים מצויים שם
יותר מצפרדעים". התכוון לבאר למה קורא ר' יוחנן לזה
"חזקה", והלא רוב כאן ורוב עדיף מחזקה. ולפיכך הוא
מפרש, שהרוב אינו רוב ממש, שהרי אין אנו יודעים אם
בשעה שנפלו החתיכות היה רוב שרצים בבית אלא שהבית
מוחזק בכך. ויוצא מזה, שסמכנו על חזקה.

ו. היינו³⁶ טמאות וטהרות³⁷ בצד³⁸ או למעלה ממנו,
ונתעטף בטליתו וספק נגע³⁹ ספק לא נגעו בעת
שנתעטף: אם היו ברשות היחיד - ספקו טמא⁴⁰;
אם היו ברשות הבעה בידי אדם - נשאלין עליה⁴¹.
אפילו בכלי המנח על גבי קרקע - הרי הוא כמי
שיש בו דעת לשאל. ואם היו ברשות הרבים - ספקו
טהור. ואם אי אפשר שלא יגע⁴² - ספקו טמא.

(36 תוספתא טהרות פ"ד ה"א, מובאה בנדה ה, ב.
(37 בגמרא שם הגירסא "וטהרות וטומאות". פירוש, כגון
שרץ. (38 והוא טהור. (39 בתוספתא ובגמרא, הגירסא
"נגע". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. ופירוש הדברים:
הספק הוא אם נגע השרץ בטלית ונטמאה, והמדובר
כשהטלית ודאי נגע בטהרות, והוא-הדין אם הטלית טמאה
וספק נגע בטהרות בשעה שפשט ידיו ונתעטף בה ולא
הרגיש. ראה רש"י ותוספות שם, שביארו עוד כמה אופנים
של ספיקות. (40 ואף-על-פי שהטלית אין בה דעת
להישאל, ואמרנו למעלה שדבר שאין בו דעת להישאל
אפילו ברשות היחיד ספיקו טהור, כאן טמא מפני שהספק

(8 נזיר נז, א. (9 שהיא גדולה ויש בה דעת לענות על
שאלות. (10 טהרות פ"ג מ"ו. (11 בתקופת חכמי
התלמוד לא היו הבתים פתוחים ישר לרחוב אלא בתים
אחדים היו פתוחים לחצר, ופתחי החצרות פתוחות
למבואות, והציאה לרשות הרבים היתה דרך החצר והמבוי.

ג. הסומא¹² והישן והמהלך בלילה - ספקן ברשות
היחיד טמא, מפני שיש בו דעת להשאל¹³. במה
דברים אמורים שכל שאין בו דעת לשאל ספקו
טהור? בשהיה הדבר שקול¹⁴ ואין שם חזקה; אבל
אם היה הדבר ידוע שחזקתו שנטמא¹⁵ - הרי זה
טמא. פיצד? תינוק¹⁶ טמא¹⁷ שנמצא בצד העשה
והפצק בידו - הרי העשה טמאה¹⁸, שדרך התינוק
לטפח¹⁹ ובקף היא חזקתו. ואין שורפין²⁰ על חזקה
זו²¹.

(12 תוספתא טהרות פ"ג ה"ו. (13 ואף-על-פי שבנינו
הנידון אין לו אפשרות לענות על שאלות. (14 שתי
האפשרויות שקולות, ואין הדעת נוטה לאחת יותר
מלחברתה. (15 מצב הדברים מחזק את אפשרות
הטומאה. (16 טהרות פ"ג מ"ח. (17 במשנה כתוב
"תינוק" סתם, ורבינו הוסיף "טמא", שאם אין אנו יודעים
אם הוא טהור או טמא, הרי יש כאן שני ספיקות: שמא הוא
טהור, ושמא לא נגע אלא אדם טהור נתן הבצק לידו.
[אמנם בתוספתא שם ה"ה אמרו, שהתינוק טמא מפני
שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו, אולם התנו ואמרו
שזה רק בילד נקי בלבד אבל מלוכלך טהור, מפני שאין
דרכן לנשק את המלוכלך, ולפיכך העדיף רבינו לכתוב
תינוק טמא, זאת-אומרת כשיודעים בו שהוא טמא מאיזה
טעם שהוא]. (18 כחכמים. (19 בעיסה (רבינו בפירושו
למשנה). [רש"י בקידושין פ, א. וכן בחולין פו, א מפרש,
שדרכו של תינוק לטפח באשפה, ושרצים מתים מצויים שם,
והנגיעה בבצק היא ודאית. ורבינו תם (בחולין שם) מפרש
כרבינו]. ראה לקמן ה"ו. (20 אם הבצק היה תרומה או
חלה. (21 כר' יוחנן, קידושין פ, א.

ד. היו משקין²² טמאין ובצק טהור, ובהמה או חיה
או עופות בבית, ונמצא בפצק מקום נשיכתן -
חזקה²³ ששנתו משקין ונשכו בפצק וטמאוהו²⁴.
היתה שם פרה, ויבין המשקין והפצק כדי שתלחך
את לשונה - הרי הפצק טהור²⁵. ובשאר כל הבהמה
- כדי שתנגב את פיה²⁶. פחות מזה - הפצק טמא.
ואם היה פלג, אפילו היו משקין בצד הפצק - הרי
זה טהור; שאין דרכו של פלג להניח המזון ולילך
לו אל המים²⁷. נמצא בפצק נקירת התרנגולין²⁸: אם
יש בין המשקין והפצק כדי שינגבו את פיהן
באגן²⁹ - הפצק טהור; ואם לאו - טמא, שחזקתן
ששנתו ונקרו בפצק במשקין שבפיהם. במה דברים
אמורים? בשהיו המשקין צלולין, שבבואה של
תינוק נקרת בהן; אבל עכורים³¹ - הפצק טהור,
שאילו נקרו במשקין - היה מקום המשקין נפר

30 גופו טהרות; ואם יודע לשמור את ידיו - אוכלים אגב
31 ידיו טהרות.

(58) תוספתא שם ה"ה. (59) בתוספתא: "אשה נדה".
(60) וטימאה אותו. [בתוספתא שם מחלק ר' יהודה בין נקי למלוכלך, ופליאה היא למה כתב רבינו סתם: תינוק?].
(61) בדפוס רומא: ולהיכנס. (62) שחכמים גזרו עליהם טומאת מדרס (ראה למעלה פ"ג ה"א). (63) לכתחילה, ואם עשו לא נטמאו. (64) מטמאה. (65) טהרות שנגעו בגופו ולא נגעו בידיו - טהורות. (66) נתבאר למעלה (פ"ט ה"ח) שגזרו טומאה על סתם ידיים שלא נשמרו שמירה מעולה לשם טהרת תרומה, ויש קטן שיודע להישמר מלנגוע בטומאה אבל לא לשמור שמירה מעולה את ידיו עד כדי שלא תהיינה כסתם ידיים (רש"י סוכה מב, א).
(67) אם נגעו בידיו. (68) אם הוא יודע לשמור את גופו ואת ידיו. (69) אומרים לו שצריך לשמור אותם בטהרת תרומה, אבל אין מוסרים לו תרומה ממש, שמא לא ישמור אותם כראוי ותיטמא. (70) מתבוננים ומסתכלים כיצד הוא שומר.

פרק שבעה עשר

(1) יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או לא ברשות היחיד. הממלא בכלי שיש לו אזניים ונתן בעשרה כלים או המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון. הזולף את הבור וממלא ממנו חביות וכו'. הקורץ מיקרצת מן העיסה ונמצא שרץ במיקרצת או אוכל טמא שנמצאה גרעינה שלה בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח וכו'. היו בבית אוכלין טמאים וטהורים ונמצאה גרעינה בבית וכו'.

32 א. כזית² מן המת בפי העורב, ספק האהיל³ על
33 האדם ועל הכלים ברשות היחיד ספק שלא האהיל
34 - הרי האדם טמא מספק, והוא שיהיה בו דעת
35 לשאול⁴, והכלים טהורים, מפני שאין להן דעת
36 לשאול. וכן הממלא⁵ בכלי ונתן בעשרה כלים⁶
37 ונמצא השרץ באחד מהן⁷ - הוא טמא⁸ והכלים⁹
38 טהורין, אף על פי שפלן ספק שמה השרץ בכלי
39 שמלא בו היה תחלה¹⁰, מפני שהן כלים ואין בהן
40 דעת לשאול. ואם היה לכלי שמלא בו אזניים¹¹,
41 הואיל ואפשר שיצאו המים ויתאחר בו השרץ¹² -
42 פלן טמאים¹³. וכן הממלא בעשרה דליים¹⁴ זה אחר
43 זה ונתן בעשרה כלים, מדלי אחד¹⁵ לכלי אחר, ואין
44 ידוע הראשון מן האחרון¹⁶, ונמצא השרץ בכלי
45 אחד מהן - הרי התשעה כלים עם עשרת הדללים
46 טהורין¹⁷; שאני אומר: שמה בכלי זה¹⁸ היה השרץ
47 מתחתו. ואם יש לדללים אזניים¹⁹ - הרי כל הדללים
48 עם כל הכלים טמאין²⁰. המערה מקלי לכלי²¹
49 ונמצא השרץ בתחתון - העליון טהור, ואין אומרים
50 מהעליון נפל, אלא שמה בתחתון היה. מפני שהן
51 כלים ואין להן דעת לשאול. וכן כל פיוצא בזה.

(2) טהרות פ"ד מ"ד. (3) כזית מן המת המאהיל על אדם

בא עלידי האדם שפשט ידיו (נדה שם). (41) האנשים נשאלים עליה, ולפיכך הדין כמי שיש בו דעת להישאל.
(42) קרוב לוודאי שנגע. אם אי-אפשר ממש, מובן מאליו שהוא טמא ולא צריך להשמיענו (כסף-משנה).

1 ז. כפר של תרומה⁴³ שנתון על גבי הדף ומדרס⁴⁴
2 נתון תחתיו, ואי אפשר לו כשיפל שלא יגע במדרס,
3 אף על פי שהוא במקום מדרון⁴⁵, ויבא ומצא הפפר
4 במקום אחר⁴⁶ - הרי הוא בטהרתו⁴⁷; שאני אומר:
5 אדם בא ונטלו ונתנו במקום זה⁴⁸. ואם אמר: פרי
6 לי שלא בא אדם לכאן - טמא; שודאי נפל ונגע
7 במדרס כשישפול.

(43) ברייתא, נדה ד, א. (44) דבר שדרס עליו הזב ונטמא.
(45) מקום משופע, והכיכר הנופלת עליו מתגלגלת למקום טהור.
(46) במקום הטהור. (47) ואין אנו אומרים הכיכר נפלה על המדרס, ומפני השיפוע נתגלגלה והגיעה למקום הטהור.
(48) כדי שלא תיפול ותיטמא.

8 ח. תינוק⁴⁹ שנמצא בצד בית הקברות והשושנים
9 בידו, אף על פי שאין שם שושנים אלא במקום
10 הטמאה - ספקו טהור⁵⁰, שמה אחר לקטן ונתנם
11 לו⁵¹. וכן חמור העומד בבית הקברות - כליו⁵²
12 טהורין, ואין אומרים שמה נתמעה בהן⁵³ ונגעו
13 בקבר, מפני שאין בו דעת לשאול, וכשינמצאו לא
14 נמצאו נוגעין⁵⁴, וכל הטמאות כשעת מציאתן.

(49) טהרות פ"ג מ"ז. (50) התינוק טהור, ואין אנו אומרים שנכנס לבית הקברות וקטפן ונטמא. (51) נתבאר בהלכה ב, שקטן שאין בו דעת להישאל, ספקו אף ברשות היחיד טהור. (52) הכלים שעליו. (53) כדרך החמורים ששוכבים על הארץ ומתגלגלים לכאן ולכאן. (54) במקום טומאה.

15 ט. תינוק⁵⁵ שהיה תופש בידו של אביו או שהיה
16 רוכב על גבי כתפו של אביו - ספקו ברשות היחיד
17 טמא⁵⁶, מפני שאביו נשאל עליו⁵⁷.

(55) תוספתא טהרות פ"ג ה"ד. (56) אע"פ שאין בו דעת להישאל. (57) בכל הנוגע לתינוק, שואלים את אביו.

18 י. וארבעה ספקות⁵⁸ אמרו חכמים בתינוק: תינוק
19 שאינו יכול להלך שהניחתו אמו ובאה ומצאתו כמו
20 שהוא במקומו - טהור, ואין אומרים שמה טמאה⁵⁹
21 באה ונשקתו וגפפתו⁶⁰. התחיל התינוק לצאת
22 ולהפגס⁶¹ - בגדיו טהורין, ואין מדרס כשאר בגדי עם
23 הארץ⁶². ואף על פי שהן טהורין - אין עושין על
24 גביהן טהרות⁶³. הגדיל עד שיהיה בו דעת לשאול -
25 ספקו טמא ברשות היחיד. הגדיל עד שיהיה בו דעת
26 לשמור את גופו⁶⁴ - אוכלין על גב גופו טהרות⁶⁵; יודע
27 לשמור את ידיו⁶⁶ - אוכלין על גפן⁶⁷ טהרות. כיצד
28 בודקין אותו? מטבילין אותו ונותנין לו חלין לשם
29 תרומה⁶⁹. אם יודע⁷⁰ לשמור את גופו - אוכלין אגב

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ה' ניסן – ספר טהרה – הל' שאר אבות הטומאות קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ב. קפה²² שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּטָהֳרוֹת וְנִמְצָא בָּהּ שֶׁרֶץ²³,
אם יש לה שולים, או אֲזֵנִים²⁴ אף על פי שֶׁאֵין לה
שולים²⁵ - הרי כל הטהרות שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ
טָמְאוֹת²⁶. אִפְּלוּ הִיתָה בְּדוֹקָה²⁷ וּמִכֶּסֶה, שֶׁמָּא עִם
הַגְבֵּהֶת יָדוֹ מִן הַבְּדִיקָה נָפַל הַשֶּׁרֶץ²⁸. וְאִפְּלוּ
נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ בְּטָהֳרוֹת בְּזוּיָהּ זֹו וְטִלְטֵלָה לְזוּיָהּ אַחֲרֵת
וְנִמְצָא בָּהּ הַשֶּׁרֶץ - בְּלֶן טָמְאוֹת²⁹; לְפִי שֶׁמְחִזְקִין
טָמְאָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם³⁰ לְתִלּוֹת, אֲבָל לֹא לְשֶׁרֶף.⁸

(22) חבית שנותנים בה פירות. (23) אחר שהוציא את
הטהרות. (24) ראשי קרשי החבית כפופים כלפי תוכה,
ראה למעלה הערה ט. (25) וכשהיא מונחת לארכה אפשר
להניח בה פירות. (26) כרבי יוחנן, בנדה ג, ב. והטעם,
שאנו אומרים: השרץ היה שם לפני שהוציא את הפירות,
וכשהיטה את החבית, כדי להוריק את הפירות, עיכבו
האוגנים את השרץ ונשאר בחבית. (27) לפני ששמו בה
את הפירות, בדקה ולא היה שם שרץ. (28) לתוך החבית
ולא הרגיש בו. (29) אסורות באכילה אם הן של תרומה,
אבל אסור לשורפם, כמו שמסיים רבינו. (30) כשהעבירו
טהרות ממקום למקום ונמצאה טומאה בכלי אחר העברתו,
אנו מניחים שהיתה בכלי עוד לפני העברתו. ראה למעלה
פט"ו ה"ו, שאין מחזיקים טומאה מזמן לזמן.

ג. הַזֹּלֶף³¹ אֶת הַבּוֹר³² וּמִמֶּלָא מִמֶּנּוּ חֲבִיּוֹת: אִם
הָיָה מְשֻׁקֵּעַ כָּל חֲבִית וְחֲבִית בְּבוֹר וּמִמֶּלָא אוֹתָן,
וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּרָאוּשׁוֹנָה³³ - בְּלֶן טָמְאוֹת³⁴. נִמְצָא
בְּאַחֲרוֹנָה - הִיא טָמְאָה וְכָל בְּטָהֳרוֹת; שֶׁאֵנִי אוֹמֵר:
אַחֵר שֶׁמִּלָּא אֶת הָרָאוּשׁוֹנוֹת נָפַל שֶׁרֶץ לְבוֹר³⁵. הָיָה
זֹלֶף בְּכָלִי וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַחֲבִיּוֹת עַד שֶׁמִּלָּאן, וְנִמְצָא
הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן - הִיא בְּלֶבֶד טָמְאָה, וְכָלִי
טָהוֹרוֹת; שֶׁאֵנִי אוֹמֵר: בְּזוֹ בְּלֶבֶד נָפַל הַשֶּׁרֶץ³⁶ אוֹ
הָיָה בָּהּ עַד שֶׁלֹּא זָלַף לְתוֹכָהּ. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בּוֹדֵק
כָּל חֲבִית מֵהֶן וְאַחֵר כֶּךָ נּוֹתֵן בָּהּ הֵינָן וּמִכֶּסֶה אוֹתָהּ
אַחֵר שֶׁזֹּלֶף לְתוֹכָהּ, וְנִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּאַחַת מֵהֶן - בְּלֶן
טָמְאוֹת³⁷. וְכֵן אִם נִמְצָא הַשֶּׁרֶץ בְּבוֹר אוֹ בְּכָלִי
שֶׁזֹּלֶף בּוֹ - הִכָּל טָמְאָה³⁸.

(31) טהרות פ"י מ"ז. (32) הבור מלא יין או שמן, והוא
מעביר את המשקה קימעה קימעה לחביות. (33) אחר
שמילא את כולן. (34) בין אם השרץ היה בבור או אם היה
בחבית הראשונה לפני ששאב בה – נטמא כל היין שבבור,
ואין אנו אומרים שנפל לחבית אחר השאיבה, מפני
שמחזיקים טומאה מזמן לזמן, ואפילו אם בדק את החביות
לפני השאיבה ולא מצא שרץ – תולים שלא בדק יפה,
וכששאב טימא השרץ את כל היין שבבור. (35) או היה
בחבית זו. מובן שאם נמצא באמצעות, טמאות כל החביות
שנתמלאו אחריה. (36) נתבאר בהלכה א. (37) בבור
הדבר, שהשרץ היה בבור. (38) מחזיקים טומאה מזמן
לזמן, ואומרים שהשרץ היה בכלי מתחילת השאיבה.

ד. הִיָּה³⁹ קוֹצֵה⁴⁰ זֵיתִים מִן הַמַּעֲטָן⁴¹ וּמַעֲלָה אוֹתָן²²

או כלים – נטמאו (הל' טומאת מת פ"א ה"י). (4) ולא
חרש, שוטה או קטן. [הר"ש משאנץ שואל, הלא טומאה
בפי עורב פורח היא טומאה נזרקה שאינה מטמאה מספק?
(ראה למעלה פט"ו ה"ו). ותיירץ שטומאת אוהל חמורה, ולא
טיהרו בה ספק טומאה נזרקה]. (5) שם. (6) במשנה
כתוב: "הממלא בעשרה דליים", ומפרש רבינו שמילא אותו
הדלי עצמו עשר פעמים (וכן פירש בנדה ג, ב) ואחרי כל
מילוי שפך כל המים שבדלי לכלי אחר. (7) באחד הכלים
ששפך לתוכם. (8) הכלי שנמצא בו השרץ. (9) תשעת
הכלים האחרים שנתמלאו והמים שבהם. (10) וזה מתקבל
על הדעת, מפני ששרצים מתים מצויים יותר בבור מאשר
בכלים ריקנים, ואף-על-פי-כן טהורים תשעת הכלים מפני
שהשרץ שבדלי נופל לכלי ששפך לתוכו בראשונה. וסברא
זו שקולה נגד הסברא ששרצים מצויים בבור ולא בכלים,
ולפיכך אפילו אם נמצא השרץ בכלי האחרון, טהורים שאר
הכלים מפני שספק זה נידון כספק השקול שהוא טהור באין
בו דעת לישאל. [לא נתבאר דינו של הכלי שמילא בו.
ומסתבר, שאם נמצא השרץ בכלי ששפך לתוכו בראשונה,
נטמא הכלי שמילא בו, שהרי כאן מכריעה הסברא ששרצים
מצויים בבור ואין כל סברא נגדית, כמובן, אבל אם נמצא
באחד משאר הכלים גם כלי זה טהור מאותו הטעם עצמו
שמטהרים את תשעת הכלים]. (11) נדה ג, ב. ושם כתוב
"אוגנים", ופירש רש"י שפה כפופה כלפי פנים. שם אמר
ירש לקיש זאת על הברייתא, ורבינו למד ממנו גם לדין
שבמשנתנו. (12) ואפשר שנפל בשפיכה אחרונה.
(13) מפני שאין כאן סברא נוגדת את הסברא המתקבלת על
הדעת, שהשרץ היה בבור ונשאב בכלי שמילא בו. [לפי
פירוש זה, מתיישבות שתי התמיהות של ה'כסף משנה' על
בבא זו. ראה שם]. (14) ברייתא, נדה שם. (15) כן צ"ל.
פירוש, לא נתן לשני כלים מדלי אחד. בדפוסים: אחר.
(16) אינו יודע איזה כלי מילא ראשון, ואיזה מילא אחרון.
(17) תשעת הכלים ברור שהם טהורים, שהרי לא הגיעו
אליהם המים מדלי שהשרץ בתוכו. והדליים טהורים,
שאפילו אם היה בבור ונשאב בדלי, לא נטמא מפני שזה
ספק טומאה צפה (ראה למעלה פ"ד ה"ו) ושמא לא נגע
השרץ בדלי אלא יצא עם המים אגב שפיכה, ולפיכך גם
האפשרות שהשרץ היה בבור אינה מכריעה לטומאה ודאית
של הדלי. [ולא נטמא ממשקין הטמאים שבתוכו, מפני
שספק משקין לטמא אחרים – טהור, לא החמירו חכמים
כל-כך ותולים שבכלי היה]. (18) ולא בדלי. (19) מתקבל
על הדעת, שהאוגנים עיכבו את השרץ ונגעו בו ונטמא הדלי,
ואין אנו תולים שהיה בכלי, מהטעם שאמרנו למעלה,
שיותר מתקבל על הדעת שבבור היה השרץ. ויוצא מזה,
שדלי אחד ודאי טמא ואין אנו יודעים איזהו, ולפיכך
מטמאים את כולם. וכל זאת כשלא ידוע מאיזה דלי שפך
לכלי שנמצא בו השרץ, אבל כשאנו יודעים זאת – הרי אין
טעם לטמא את תשעת הדליים האחרים. (20) אינני יודע
לפרש למה כל הכלים טמאים. הרי לתשעת הכלים לא
הגיעה הטומאה? (תמיהה זו השמיע כבר ה'כסף משנה' ולא
מצא לה יישוב). (21) כאן – בשני כלים – ספק השקול
הוא, אם היה השרץ בכלי העליון או בתחתון, ואין כל
סברא מכריעה לכאן או לכאן.

המקראת לא היתה שוקעת כל-כך במקראת (ביאור הגר"א בתוספתא).

- 14 ו. אכל טמא⁵⁷ שנמצא גרעינה שלו⁵⁸ בתוך הכפר או
- 15 על גבי תבשיל רותח, אף על פי שאין עליה משקה
- 16 טופח⁵⁹ - הרי הן⁶⁰ טמאים⁶¹; שאני אומר: האכל
- 17 כלו נפל שם ונמוח בתוך הכפר או מחמת הרתיחה
- 18 ונשארה גרעינתו. נמצאת הגרעינה על גבי הכפר או
- 19 בתוך תבשיל צונן - הרי אלו טהורין, אף על פי
- 20 שיש עליה משקה⁶²; שאני אומר: גרעינה זו לבדה
- 21 נפלה אחר שאבד האכל מעליה, שהרי אינה
- 22 מטמאה.

(57) תוספתא, שם פ"ד ה"ו. (58) גרעין של תמרה או של זית וכדומה. [מצאנו כמה פעמים בתלמוד "גרעינה" במקום "גרעין" (משנה יומא – כמוה וכגרעינתה: עוקצין פ"ב מ"ב – גלעינה של רוטב, ובתוספתא כאן – גרעינה של גפת]. (59) משקה שיש בה כדי להרטיב את הנוגע בה. (60) הכיכר והתבשיל. (61) אף-על-פי שגרעינה יבישה אינה טמאה. (62) אין אנו אומרים שמשקה זה בא מן האוכל הטמא. [בתוספתא שם, שנינו: "גרעינה של גפת טמאה (גפת = פסולת של זיתים אחר סחיטתם) שנמצאת בתוך הכיכר או על גבי תבשיל רותח, אף-על-פי שאין עליה משקה טופח – טימאתה. נמצאת בתוך כיכר צונן או על גבי תבשיל צונן אע"פ שיש עליה משקה טופח – טהורה". ופירשה רבינו כמבואר למעלה. והגר"א בביאורו לתוספתא מפרש, שמכוח הלחץ בשעת סחיטת הזיתים, נבלע קצת שמן בגרעין וכשהוא נתון על גבי דבר רותח הוא פולט את הבלוע בו ומטמא את הנוגע בו, אבל בצונן אינו פולט. ולפירושו, רצוי לגרוס בתוספתא: "על גבי כיכר או על גבי התבשיל".]

- 23 ז. היות⁶³ בפית אכלין טמאין ואכלין טהורין
- 24 ונמצאת גרעינה בפית⁶⁴ - הולכין אחר הרב⁶⁵. וכן
- 25 אם היות⁶⁶ דמים טהורין ודמים טמאים בתוך הפית
- 26 ונמצא דם על האכל - הולכים אחר הרב. מעשה
- 27 היה בכפר של תרומה שנמצא עליו דם, ובא מעשה
- 28 לפני חכמים וטהרוהו. שאפלו נאמר: דם שרץ
- 29 הוא, הריני אומר: דם שרץ חי הוא, שהוא טהור.

(63) תוספתא, שם. (64) בכיכר או על תבשיל רותח, ואין אנו יודעים אם הגרעינה מאוכל טמא או טהור. (65) אם רוב האוכלין שבבית טמאים נטמאו הכיכר והתבשיל, ואם הרוב טהורים – הם טהורים (ראה ביאור הגר"א ו'זר זהב' שם). (66) תוספתא, שם פ"ו ה"א.

- 30 ח. עיר⁶⁷ שיש בה נבלות ושחוטות - בשר הנמצא
- 31 בה⁶⁸ הולכים אחר הרב⁶⁹. וכן אם היה הנמצא בה
- 32 ספק שרץ ספק צפרדע - הולכין אחר הרב שיש
- 33 באותה העיר באותו הזמן. זה הפלל: בנמצא⁷⁰ הלף
- 34 אחר הרב.

(67) שם. (68) מושלך בחוץ. (69) בין לקולא ובין

- 1 לגג⁴², ונמצא השרץ בגג - זיתים שפמעטן
- 2 טהורים⁴³. נמצא במעטן - המעטן טמא⁴⁴. נמצא
- 3 בין פתל לזיתים⁴⁵ - הזיתים טהורים⁴⁶. נמצא השרץ
- 4 בתוך גוש של זיתים⁴⁷ והגוש בגג: אם בתוך שלשת
- 5 ימים⁴⁸ - אף המעטן טמא, שאני אומר: גוש זה מן
- 6 המעטן עלה והשרץ בתוכו⁴⁹; ואם נמצא אחר
- 7 שלשה ימים משהעלה הזיתים לגג - הרי המעטן
- 8 טהור, שמה בגג נתקבצו ונעשו גוש בתוך השלשה
- 9 ימים⁵⁰.

(39) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (40) מלקט. (41) "כשמוסקים (קוטפים) את הזיתים נותנים אותם בחפירה שהוכנה לכך, כדי שיתרככו ויוציאו הרבה שמן בשעת סחיטתם. וחפירה זו נקראת מעטן" [רבינו בפירושו לטהרות פ"ט מ"א. והר"ש שם מפרש, כלי שנותנים בו הזיתים]. (42) כדי שתתייבש הזיעה שעליהם. (43) אנו אומרים שהשרץ לא היה במעטן אלא נפל על הזיתים שבגג. [ואין זה דומה לדין קופה שנשחט בה בטהרות שבהלכה ב, שמחזיקים ממקום למקום, מפני שהקופה עצמה אמנם וזה ממקומה, אבל הטהרות והשרץ לא עזבו את מקומם שבתוך הקופה, ולפיכך זה כעין מזמן לזמן שמחזיקים טומאה. אבל כאן הזיתים עזבו מקומם שבמעטן, וכגון זה אין מחזיקים טומאה. ראה 'תפארת ישראל' טהרות פ"ט 'כין' אות סד]. (44) והזיתים שבגג טהורים, מפני שאנו תולים שהשרץ נפל למעטן אחר שהעלה הזיתים לגג. כחכמים בתוספתא, שם. ואף-על-פי שמחזיקים מזמן לזמן, זה רק כשלא טילטל ממקומו את הדבר שנוול בו הספק, אבל אם טילטל אותו הרי זה כעין ממקום למקום. [ב'סוף משנה' מתפלא, למה פסק רבינו כחכמים בתוספתא שם נגד ה'סתם משנה' בטהרות (פ"ט, מ"ט)? והלא כלל בדינו (יבמות מב, ב) שסתם במשנה ומחלוקת בברייתא, הלכה כסתם? ואולי מפני שבתוספתא - רבי הוא היחיד החולק על חכמים בדין זה, סובר רבינו שיש לראות את המשנה כדעת רבי לבדו שסידר את ה'סתם']. (איני יודע לפרש, מה בין זה לדין נמצא בבור בהלכה ג). (45) ואינו נוגע בזיתים. (46) ואין חוששים שמה נגע בהם השרץ (טהרות, שם). (47) זיתים אחדים מדובקים יחד, והשרץ לחוץ ביניהם. (48) משעת הוצאתם מהמעטן. (49) מפני שאין דרכם של זיתים להתדבק לגוש בזמן קצר שכזה. (50) פירוש, במשך שלושת הימים.

- 10 ה. הקורץ⁵¹ מקרצת⁵² מן העסה ונמצא שרץ
- 11 במקרצת⁵³ - המקרצת לבדה טמאה⁵⁴. נמצא בעסה
- 12 - העסה לבדה טמאה⁵⁵. נמצא בתוך המקרצת - אף
- 13 העסה טמאה⁵⁶.

(51) חותך או תולש. תוספתא, שם. (52) חתיכת עיסה. (53) על גבה, במקום הנראה לעין. (54) שאנו אומרים על המקרצת נפל. (55) והמקרצת טהורה. אנו תולים, שהשרץ נפל לעיסה אחר שנטל את המקרצת. כחכמים, שם. (56) מתקבל על הדעת שלעיסה נפלה, שאם נפלה על

23 וְכָל סֶפֶק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טָמֵא, עַד שְׁיֵאמַר וְדָאִי
24 שְׁלֹא נִטְמָאֲתִי. לְפִיכָךְ, עֲצָמוֹת הַמֵּת⁵ וְעֵצִים נִבְלָה⁶
25 בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, אוֹ גֹשׁ מֵאֶרֶץ טְהוֹרָה וְגוֹשִׁים מִבֵּית
26 הַפָּרָס⁷ אוֹ מֵאֶרֶץ הָעַמִּים⁸, וְנִגְעַ בְּאֶחָד מֵהֶן אוֹ
27 הַסִּיט⁹, וְאֵין יָדוּעַ בָּמָה נִגַּע מֵהֶן¹⁰ וּבִמְה¹¹ הַסִּיט;
28 כְּזֵית מִן הַמֵּת וּכְזֵית מִן הַנִּבְלָה, וְהָאֵהִיל עַל אֶחָד
29 מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ עַל אֵי זֶה מֵהֶן הָאֵהִיל; שְׁנֵי שְׂבִילִין,
30 אֶחָד טְהוֹר וְאֶחָד טָמֵא¹², הֵלֵךְ בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ
31 בְּאֵי זֶה הֵלֵךְ; אוֹ שְׁנֵיגַע בְּאֶדָם זֶה בְּדֶרֶךְ, וְאֵין יָדוּעַ
32 אִם הוּא טָמֵא אוֹ טְהוֹר; אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵי אֲנָשִׁים, אֶחָד
33 טָמֵא וְאֶחָד טְהוֹר, וְנִגַּע בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ בְּאֵי
34 זֶה מֵהֶן נִגַּע - בְּכָל אֵלוֹ הַסְּפָקוֹת טְהוֹר.

(4) ואפילו רוב לטומאה - טהור. (5) שמתמאים במגע ובמשא בשיעור כשעורה (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה ט). (6) שאינה מטמאה כלל. (7) שדה שנחרש בה קבר וחכמים גזרו עליו טומאה. (8) גוש אדמת חוץ לארץ, שהובא לארץ ישראל, היא מטמאה מדרבנן. (9) הזיוז. דין היסט כדין משא, וגושים אלה מטמאים במשא. (10) אם בגוש הטמא או בטהור. (11) פירוש, או במה. (12) כגון שביל העובר בבית הקברות (רבינו בפירושו למשנה).

35 ג. הַמוֹצֵא מֵת מִשְׁכָּב¹³ לְרַחְבּוֹ שֶׁל דֶּרֶךְ אִם הָיָה
36 שְׁלֵם וְהוּא מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה - הָרִי זֶה טָמֵא
37 לְתַרוּמָּה, שְׁחֻזְקָתוֹ שְׁנֵיגַע¹⁴; הָיָה לוֹ מְקוֹם לַעֲבֹר, אוֹ
38 שֶׁהָיָה מִשְׁכָּב וּמִפְּרָק שְׁאֵפְשֵׁר שְׁעֵבֶר בֵּין שׁוֹקְיוֹ
39 וּפְרָקָיו - הָרִי זֶה טְהוֹר. וְאִם הָיָה קָבֵר לְכָל רֵחֶב
40 הַדֶּרֶךְ - הַקָּבֵר מִצְרָפוֹ¹⁵, וְהַעוֹבֵר שָׁם¹⁶ טָמֵא. שְׁאֵין
41 זֶה כְּשֶׁאֵר סְפָקוֹת, אֲלֵא חֻזְקָתוֹ שְׁנֵיגַע.

(13) אחר שעבר עליו הרגיש בו. (14) מתקבל על הדעת שנגע. [דייק רבינו וכתב "שחזקתו שנגע" ולא כתב "וודאי נגע", מפני שהמדובר כשיש אפשרות שהיא שלא נגע, כגון שנטה לצידי דרכים, אבל אין הדבר מתקבל על הדעת, ולפיכך טמא אף על פי שספק טומאה ברשות הרבים טהור. וכל זה לתרומה, ולנוזיר ועושה פסח נתבארו הדינים בהלכות קרבן פסח פרק ו הלכה י"א ובהלכות נזירות פרק ט הלכה י"ח והלכה י"ט. ואין לפרש חזקה זו כמו סתם חזקה בכל מקום, שהרי רוב עדיף מחזקה ואינו מכריע לטמא, כמבואר בהלכה קודמת ומכל שכן חזקה]. (15) מצרף את כל החלקים וכאילו הקבר מלא טומאה. (16) ואפילו הוא ידוע שלא נגע במת ושעבר במקום, שאין שם כלום מן המת.

42 ד. שְׂרִץ שֶׁנִּמְצָא בְּמִבּוֹי - מִטְמֵא לְמִפְרַע עַד הָעֵת
43 שְׁיֵאמַר: בְּדִקְתִּי אֶת הַמִּבּוֹי הַזֶּה בְּיוֹם פְּלוֹנִי וְלֹא הָיָה
44 בּוֹ שְׂרִץ¹⁷. אֲפֹלוּ כְּפָדוֹ¹⁸ וְלֹא בְּדָקוּ - הָרִי זֶה מִטְמֵא
45 לְמִפְרַע מִקֵּדָם הַכְּבוֹד. בָּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
46 שְׁמִצָּאוּ יָבֵשׁ; אֲבָל אִם מִצָּאוּ לֹחַ - אֵינוֹ מִטְמֵא
47 לְמִפְרַע אֲלֵא עַד שֶׁעָה שְׁאֵפְשֵׁר שְׁמִימוֹת בָּהּ וְיִהְיֶה
48 עֲתָה לֹחַ בְּעֵת שֶׁנִּמְצָא¹⁹.

לחומרא. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בן גמליאל האומר שאפילו רוב שחוטות - טמא, מפני שנבילות מושלכות שכחות יותר משחוטות מושלכות. (70) להוציא בשר שהוא במקומו המיוחד לו, כגון במחסן או בחנות, שדנים בו דין מחצה על מחצה (ראה הל' מאכלות אסורות פ"ח הי"א).

1 ט. הָאֵשֶׁה⁷¹ שֶׁנִּמְנַבֵּת גִּבְבָּא⁷² בַּחֲצֵר, וְנִמְצָא שְׂרִץ
2 בְּתוֹךְ גִּבְבָּא - הָרִי זֶה טְהוֹרָה, שְׁאֵין הַשְּׂרִץ מִטְמֵא
3 בְּמִשְׁא⁷³. נִמְצָא עַל גִּבִּי גִבְבָּא - הָרִי זֶה טָמֵא, שְׁמֵא
4 נִגְעָה בּוֹ. הָיְתָה פּוֹכֶרֶת⁷⁴ בְּכִבְרָה וְנִמְצָא שְׂרִץ בְּתוֹךְ
5 הַפְּרוֹת שֶׁבְּכִבְרָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁵. נִמְצָא עַל גִּבִּי
6 הַכִּבְרָה - הָרִי זֶה סֶפֶק טָמֵא, שְׁמֵא נִגְעָה בּוֹ, וְכָל
7 סֶפֶק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טָמֵא, כְּמוֹ שְׁבִאֲרֹנוֹ⁷⁶.

(71) שם פ"ג ה"ג. (72) בפירושו למשנה, שבת פ"ג, מפרש רבינו: גבבא - זבל השדות. ונראה שהתכוון לחלק השיבולת שנשאר בקרקע אחר הקצירה והוא משמש זבל לשדה. (73) אלא במגע, ואנו אומרים שלא נגעה בו. (74) מנקה גרעינים. (75) אין דרכה של אשה לנגוע בפירות שבכברה. (76) למעלה פט"ז.

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

(1) יבאר שכל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספק ספיקות ברשות היחיד - טמא, ברשות הרבים - טהור וכישר.

8 א. כָּל שְׂאֵתָה יָכוֹל לְרִבּוֹת סְפָקוֹת וְסְפָקֵי סְפָקוֹת,
9 בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים - טְהוֹר, בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד - טָמֵא. פִּיזָד?
10 נִכְנָס לְמִבּוֹי² וְהִטְמֵאָה בַּחֲצֵר, סֶפֶק נִכְנָס לְחֲצֵר סֶפֶק
11 לֹא נִכְנָס; טָמֵאָה בְּבֵית, סֶפֶק נִכְנָס לְבֵית סֶפֶק לֹא
12 נִכְנָס; וְאֲפִלּוּ נִכְנָס, סֶפֶק שְׁלֹא הָיְתָה שָׁם סֶפֶק הָיְתָה
13 שָׁם; וְאִם תֵּאמַר הָיְתָה שָׁם בְּעֵת שֶׁנִּכְנָס, סֶפֶק יֵשׁ בָּהּ
14 בְּשִׁעוֹר סֶפֶק אֵין בָּהּ; וְאִם תֵּאמַר יֵשׁ בָּהּ, סֶפֶק שֶׁהָיָה
15 טָמֵאָה סֶפֶק אֵינָה טָמֵאָה; וְאֲפִלּוּ הָיָה טָמֵאָה, סֶפֶק
16 נִגַּע סֶפֶק לֹא נִגַּע - סֶפֶקוֹ טָמֵא³, שֶׁהַמִּבּוֹי רִשּׁוֹת
17 הַיָּחִיד.

(2) שחצרות הבתים פתוחות לתוכו. (3) התוספות בבא בתרא נה, ב דיבור המתחיל רבי (הראשון) בשם רבינו תם נימקו: מפני שדין ספק טומאה ברשות היחיד למדו מסוטה ושם אפילו ספק אחד היה מספיק, כדי לטהר את האשה מפני חזקת כשרות, אלא שהתורה אוסרת אותה ולפיכך אין הבדל בין ספק אחד להרבה ספיקות. ונתבאר כבר למעלה בפרק ט"ז, שכל דיני ספק טומאה למדנו מסוטה, שהתורה קראה לזנות - טומאה.

18 ב. תִּשְׁעָה צִפְרָדַּעִים וְשְׂרִץ אֶחָד בִּינִינָהוּ בְּרִשּׁוֹת
19 הַיָּחִיד, וְנִגַּע בְּאֶחָד מֵהֶן וְאֵינוֹ יָדוּעַ אֵי זֶהוּ - סֶפֶקוֹ
20 טָמֵא. תִּשְׁעָה שְׂרָצִים וְצִפְרָדַּע בִּינִינָהוּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים
21 וְנִגַּע בְּאֶחָד מֵהֶן - סֶפֶקוֹ טְהוֹר. זֶה הַכֹּל: כָּל סֶפֶק
22 בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים - טְהוֹר, עַד שְׁיֵאמַר נִטְמָאֲתִי בְּוִדְאִי⁴;

ח. הניח כלי או שכחו ברשות הרבים, אף על פי
שעבר עליו הלילה - טהור. הניחו או שכחו ברשות
היחיד - הרי זה טמא מדרס וטהור מטמא מת.
ומפני מה לא החמירו בשוכח ומניח כמאבד? מפני
שאינו דבר מצוי תמיד, לא גזרו עליו.

ט. המאבד ומצא בתוך הבית - הרי זה טהור, מפני
שהוא בחזקת שמור.

י. השוטח כלים ברשות הרבים - הרי אלו טהורין;
וברשות היחיד - טמאים, שפא נגעו בהן טמאים.
ואם היה משמרן - טהורים. נפלו והלך להביאם -
טמאים, מפני ששעלמו מעניו. וכן מי שאבדו כלי
ברשות היחיד ומצאן אפלו בו ביום - הרי הן מדרס
וטמא מת, כמו שבארנו.

יא. שוטה אחת בעיר או נכרית - כל הרקין שבעיר
בחזקת טמאה לעולם בכל מקום.

יב. מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו
בספינה: אם מפירתו שהוא אוכל בתרומה - כליו
טהורין, ואם לאו - ישאלנה.

יג. מי שישן ברשות הרבים ועמד - כליו טהורים.

יד. נגע ברשות הרבים באחד בלילה ואין ידוע אם
חי אם מת, ובשחר עמד ומצאו מת - הרי זה טמא,
שכל הטמאות פשעת מציאתן. ואם ראוהו חי
בערב, ובשחר מצאו מת - הרי זה ספק ברשות
הרבים וטהור.

טו. המסכן ברשות היחיד ונתעלף, ואין ידוע אם
מת או עדין חי, והוציאנהו לרשות הרבים
וחזרו והכניסוהו לרשות היחיד: פשהוא ברשות
היחיד - ספקו טמא, וכשהוא ברשות הרבים -
ספקו טהור. מעשה באחד שהיה מסכן והוליכוהו
מעיר לעיר במטה, והיו בתות מתחלפות תחתיו,
ובאחרונה נמצא מת, ולא טמא חכמים אלא פת
אחרונה בלבד.

טז. טמא שהיה עומד ומדבר על הבור ונתזה צנורא
מפיו, ספק הגיע לבור ספק לא הגיע: אם היה בור
של שמן - ספקו טמא ברשות היחיד; ואם היה בור
של יין - ספקו טהור בכל מקום, מפני ששפת הבור
קולטת.

פרק תשעה עשר

(1) יבאר שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד

(17) ואינו מטמא אלא משעת הבדיקה ואילך, שהרי שרץ זה
הגיע לכאן אחר הבדיקה. (18) אין אנו אומרים, הכיבוד
היה מעביר את השרץ אילמלי היה כאן. (19) כרבי שמעון
שם. [בפירושו למשנה מסיים רבינו: "ואין הלכה כרבי
שמעון" וכאן חזר בו ופסק כמותו, מפני שרבי אלעזר (שם
עמוד ב) מבאר את דבריו].

ה. שני רקין ברשות היחיד, אחד טהור ואחד מן
הרקין הנמצאים שגזרו עליהן טמאה כמו שבארנו,
ונגע באחד מהן או הסיטו ואין ידוע אי זהו -
תולין²⁰ עליו את התרומה, מפני שהן שני ספקות²¹:
ספק בטהור נגע ספק בנמצא; ואם תאמר בנמצא,
ספק שהוא טמא ספק שהוא טהור. היו שני הרקין
ברשות הרבים: אם היו נגובין ומנחין שם ונגע
באחד מהן - ספקו טהור; נשא אחד מהן - תולין
עליו, שהרי משנשא אינו מנח ברשות הרבים; וכן
אם היה אחד מהן לח ונתלה בו הרק הלח - תולין
עליו, שהרי אינו מנח ברשות הרבים כדי שיהיה
ספקו טהור, אלא הרי הוא על בגדו. כבר בארנו,
שאם נגע פרק הנמצא או נשא או הסיטו בכל
מקום²² - שורפין עליו את התרומה, בבית הפרס
וכיוצא בה ששורפין על ודאי מגען²³ בכל מקום.

(20) לא אוכלים ולא שורפים. (21) לא ביאר רבינו אם גם
באותם הספיקות שנמנו למעלה בהלכה א תולין ולא
שורפין, או לא אמרו תולין אלא בטומאות שעיקרן מדרבנן,
כגון רוקים ובית הפרס. (22) בין ברשות היחיד ובין
ברשות הרבים. (23) אלה הם מששת הספיקות שגזרו
חכמים לשרוף עליהם תרומה וקדשים שנמנו שם.

ו. מי שישב ברשות הרבים ובא אחד²⁴ ודרס על
בגדיו או שרקק ונגע בו²⁵ הרק - על רקו שורפין
את התרומה²⁶, ועל בגדיו הולכין אחר הרב: אם רב
העיר טמאין²⁷ - בגדיו מדרס, ואם רב העיר טהורים
- הרי הוא טהור.

(24) ואין אנו יודעים אם הוא טהור או טמא. (25) ביושב.
(26) כדין ספק רוקים. (27) זבים. [אמנם זה כמעט מן
הנמנעות שרוב תושבי העיר יהיו זבים, אבל אי אפשר
לפרש אחרת, שהרי עם הארץ אין גופו מטמא מדרס, ומה
שגזרו טומאת מדרס על בגדיהם הוא מפני שאשתו נידה
יושבת עליהם, ואין לפרש שהכוונה לרוב גויים שדינם
כזבים, שהרי טומאת גויים היא מדרבנן ואין שורפים עליה.
וכן פירשו הברטנורה ובעל תוספות יום טוב].

ז. מי שאבד לו כלי ומצאו ברשות היחיד - הרי זה
טמא מדרס וטמא טמא מת. אבד לו ברשות הרבים
ומצאו ברשות הרבים: אם אבדו ביום ומצאו לבו
ביום - טהור; אבד ביום ומצאו בלילה, בלילה
ומצאו ביום, או שאבד ביום ומצאו ביום של אחריו
- הרי זה בחזקת טמא. זה הכלל: כל שעבר עליו
הלילה או מקצתו - טמא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באחד, או שפא האחד ושאל עליו ועל חבריו¹⁹ ואמר: שנים היינו ובשני השבילים הלכנו ושתי טהרות עשינו - הרי שניהם טמאין, וטהרות שעשו נשרפות²⁰. וכן²¹ אם נטמאו בטמאה קלה. כיצד? שני כפרים²², אחד טמא ואחד טהור, אכל את אחד מהם²³ ועשה טהרות, ובא חברו ואכל את השני ועשה טהרות: אם נשאלו זה אחר זה - שניהן טהורין, מפני שהן ספק דברי סופרים²⁴, שהוא מפלל הספקות שטהרו חכמים, כמו שפארנו²⁵; נשאלו שניהן באחת או שנשאל עליו ועל חברו - שניהן טמאין מספק, וטהרותם נשרפות, שהרי ודאי אחת מהן טמאה. ואפלו כבר אחד²⁶ טמא שנתערב בטמאה כפרות טהורין - כלן טמאין²⁷ וישרפו.

(18) שם מ"ה. (19) רבא, בפסחים י', א מפרש את מחלוקתם של ר' יהודה ור' יוסי במשנתנו, בשאל על עצמו ועל חבריו, ופסק רבינו כר' יוסי שאמר - טמאים. (20) באדם אחד, שנינו במ"ג "תלויות", ובשני בני אדם שנינו "טמאים". ומשינוי לשון זה, למד רבינו שדינן כטמאות ממש. ולא נתבאר טעמו של הבדל זה, וההגיון מחייב להחמיר יותר באדם אחד, כשם שהחמרנו בשאל בזה אחר זה, שכולן תלויות. [ב'תוספות חדשים' שבגליון המשניות, מפרש מה שאמרנו במשנה "טמאים" הכוונה לשני האנשים, אבל הטהרות תלויות. אולם רבינו כותב "וטהרות שעשו נשרפות" (21) שם מ"ו. (22) לשון המשנה. (23) ונתבאר למעלה (פ"א ה"א), שהאוכל אוכלין טמאים, פסול לאכילת תרומה מדרבנן. (24) לכאורה נימוק זה מיותר, שהרי גם בטומאה דאורייתא פסק כן. הרגיש בזה המשנה-למלך, ופירש שרבינו התכוון לרמז בזה שגם ברשות היחיד טהור. (25) למעלה פט"ו ה"א. (26) זה המשך הנימוק למה נשרפות. ובתוספתא שם הלכה ד, הגירסא: "שאילין" ככר אחד וכו'. (27) דברי ר' יוסי בתוספתא שם ה"ד.

ג. כבר טמא שנתערב בתשעה כפרות טהורין, ובאו חמשה בני אדם²⁸ ואכלו חמשה כפרות מהן, ובאו חמשה בני אדם אחרים ואכלו החמשה הנשארים - הראשונים טמאים, מפני שאין להן אנשים אחרים שיתלו בהן²⁹; והחמשה האנשים האחרונים טהורין, מפני שהן תולין בראשונים³⁰.

(28) תוספתא שם ה"ה. (29) ומפני שכל התערובת טמאה, כלמעלה בסוף ההלכה הקודמת - נטמאו, שהרי אכלו אוכלין טמאים. (30) אנו אומרים שהראשונים שטימאנו אותם - אכלו את הכיכרות הטמאות, והם אכלו את הטהורות.

ד. שני שבילין³¹, אחד טמא ואחד טהור, והלכו בהן שני אנשים, איש אחד טהור ואיש אחד טמא, אפלו הנה האחד תלוי - הרי זה הטהור תולה בתלוי, ואומרים: זה הטהור הלך בפשיל הטהור

מהם ואינו יודע באי זה הלך וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלך באחד מהם ועשה טהרות וחבירו הלך בשני ועשה טהרות וכו'. כיכר טמאה שנתערבה בתשע כיכרות טהורות ובאו חמישה בני אדם ואכלו חמש כיכרות מהן וכו'. ודין שני שבילים, אחד טהור ואחד טמא, והלכו בהם שני אנשים, אחד טהור ואחד טמא וכו'.

א. שני שבילין², אחד טמא³ ואחד טהור⁴, הלך באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן הלך⁵, ועשה טהרות ונאכל⁶, והנה שלישי ושביעי⁷ וטבל וטהר⁸, והלך בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות⁹. אם קצמות הראשונות¹⁰ - אלו ואלו תלויות¹¹, שבודאי שאחד מן הטהרות טמא¹². ואם לא טהר בינתיים¹³ - הראשונות תלויות¹⁴, והשניות ישרפו, שהרי הן טמאות בודאי, שזה טמא הוא, מפני שהלך בשני השבילין. וכן השרץ¹⁵ והצפרדע¹⁶ ברשות הרבים¹⁷ ואין צורתן נפרת ואין ידוע אי זהו השרץ, ונגע באחד מהן, ועשה טהרות ונאכלו, וטבל, ונגע בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות. ואם קצמות הראשונות - אלו ואלו תלויות. ואם לא טבל בינתיים - הראשונות תלויות, והשניות ישרפו.

(2) טהרות פ"ה מ"ג. (3) טומאת מת. (4) ושניהם ברשות הרבים. (5) פירוש, אם השביל שהלך בו הוא הטהור או הטמא, אבל יודע הוא באיזה שביל הלך. ואין לפרש הדברים כפשוטם, שאינו יודע באיזה שביל הלך, שהרי כתב לקמן "והלך בשני", ואם הוא אינו יודע באיזה שביל הלך בראשונה - מניין לו שעכשיו הלך בשני. (6) כדין, שספק טומאה ברשות הרבים - ספיקו טהור. (7) אע"פ שמן הדין הוא טהור - אומרים לו שלכתחילה יטהר עצמו (למעלה פט"ו ה"ט). (8) ששקעה החמה, ויצא מכלל טבול-יום שמתמא תרומה וקדשים ('תוספות יום טוב'). (9) מפני שאנו דנים עכשיו על טהרות השניות בלבד. (10) ואחת מהן טמאה ודאי, אלא שאין אנו יודעים איזו. (11) אף-על-פי שהוא אינו שואל על שתיהן בבת אחת, ואפילו אם שאל כבר על הטהרות הראשונות, והחכם טיהר אותן. (12) ואי-אפשר לטהר טמא וודאי. (13) והראשונות קיימות. (14) גירסת אליהו רבא במשנתנו - טהורות, וכן שנינו בתוספתא שם פ"ו ה"ג. ורבינו מקיים את הגירסא שלפנינו במשנה. וכן גורס הרא"ש, ומבאר שכל זמן ששתיהן קיימות, אין לטהר אף אחת מהן, אף-על-פי שהשניות טמאות ודאי (ראה השלמות). (15) שם מ"ד. (16) שאינו מטמא. (17) גם בשני שבילין - המדובר ברשות הרבים, כמו שנתבאר למעלה בהערה ג. אבל ברשות היחיד - כל הספיקות טמאים, ורבינו לא מצא לנחוח להודיע זה בפירוש, מפני שסתם שבילים רשות הרבים הם.

ב. שני שבילין¹⁸, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ועשה טהרות, ובא חברו והלך בשני ועשה טהרות: אם פאו ונשאלו זה אחר זה - מורין לכל אחד מהן בפני עצמו שהוא טהור; באי שניהן

צדדים) ובסופו בור או גת החוסמת את היציאה, ושביל עובר באותו מבוי שהולכים בו בני אדם לשאוב מן הבורות (רבינו בפירושו למשנה). (13) שטח גדול במישור שיש בו הרבה שדות. (14) ובאים לשם פועלים לקצור את התבואה, לאסוף ולדוש. בקעה כזו דינה כרשות היחיד לשבת, אבל אין שם מקום להיסתר מעיני הפועלים. (15) מלה יוונית. "מלך" ביוונית "בסיליאוס". (16) הממונים על מרכבות המלך. (17) תוספתא פ"ז ה"ד. (18) גדירות משני צידיהם המכבדות את הכניסה. (19) פירוש, אם רבים. (20) צ"ל: והדימוסות. פירוש, מרחצאות של מי מעיינות חמים, כגון חמי טבריה. (21) תוספתא, שם פ"ז ה"ה. (22) שבבית המקדש (פסחים יח, ב).

ד. גנות העיר²³ שדרה העיר עוברת עליהן - רשות הרבים לטמאה.²²

(23) תוספתא, שם.

ה. הגנה²⁴, בזמן שהיא משתמרת²⁵ - רשות היחיד, ובזמן שאינה משתמרת - רשות הרבים לטמאה. וכן בסילקי גדולה²⁶, בזמן שפותחין אותה - רשות הרבים לטמאה, ובזמן שגועלין אותה - רשות היחיד לכל.²⁷

(24) שם. (25) בשעות מסוימות, שומרים עליה שלא יכנסו לה בני אדם. (26) שנעלת בלילה ונפתחת ביום.

ו. הבקעה²⁷ המקפת גדר בימות הגשמים - רשות היחיד לשבת ולטמאה²⁸; ואם לא היתה מקפת - הרי היא רשות היחיד לטמאה בלבד²⁹. ובקעה שעברו³⁰ עליה בימות³¹ הגשמים - הרי היא רשות היחיד לטמאה אפילו בימות החמה³². ואלו הן³⁴ ימות החמה? משתעקר התבואה מתוכה. ואלו הן ימות הגשמים? משתרד רביעה שניה³⁵. בין העגולים³⁶ של ענבים לזוגין³⁷ - רשות הרבים לטמאה³⁸.

(27) משנה טהרות פ"ד, על פי פירושו של רב אשי (שבת ז, א). (28) בימות הגשמים אין בני אדם נכנסים לשדות, כדי שלא לדרוס את התבואה. (29) אבל לשבת אינה לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים אלא ככרמלית, שדינה נתבאר בהל' שבת. גם בימות החמה אין תבואה מצויה בשדות, ובני אדם נכנסים לתוכם לקצור את התבואה וגם לטייל, ולפיכך אינם מקום סתירה, ודינם כרשות הרבים אפילו לטומאה. (30) רבא בבבא-בבא-בבא קנג, ב. (31) בבבא-בבא-בבא שם, הגירסא "ימות". ונראה לגרוס כך גם בדברי רבינו. (32) אחר הקמת הגדר, וחל עליה דין רשות היחיד. (33) מכיוון שנעשתה רשות היחיד, אינה חוזרת להיות רשות הרבים. ראה לקמן ה"י. [ביאור זה הוא על-פי פירושו של הרשב"ם שם. ב'תוספות' ד"ה אמר, הביאו שני פירושים אחרים לדברי רבא, ואי אפשר ליישב על פיהם את דברי רבינו כאן]. (34) תוספתא, טהרות פ"ז ה"ד.

והרי הוא בטירתו, וזה התלוי ה' בפשיל הטמא. ואף על פי ששפאלו שניהן כאחד.

(31) מימרא של ר' יוסי בר חנינא, נדה ס, א. המדובר ברשות הרבים.

פרק עשרים

(1) יבאר המקומות שהם רשות הרבים לענין טומאה. דברים שהם ברשות הרבים אם דינם כרשות הרבים. וחמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים וטומאה עליו. ודין היה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכים בדרך וכו'.

א. כל מקום שהוא רשות הרבים לענין שבת², כך הוא רשות הרבים לענין טמאה³.

(2) שאסרה תורה להוציא בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים, וכן להיפך. (3) שיהיה ספיקו טהור. אבל יש דברים, שהם רשות הרבים לטומאה ואינם רשות הרבים לשבת, כמו שיתבאר בהלכות הבאות.

ב. ארבע אמות⁴ הסמוכות לרשות הרבים - הרי הן כרשות הרבים לטמאה⁵. וכן הפקמלית⁶, כגון הים והאצטוניית⁷ - הרי הן כרשות הרבים לטמאה⁸.

(4) בבא-בבא יב, א. (5) מסוטה שנסתרה למדנו, שספק טומאה ברשות הרבים (שאינה מקום סתירה) טהור, ולפיכך כל מקום שאין בו סתירה - ספיקו טהור. (6) מקום שאינו לא רשות הרבים ולא רשות היחיד, נקרא "כרמלית". [מקורה של תיבה זו נתבאר ברמב"ם לעם' בהערות ספר זמנים הל' שבת פ"ד ה"א]. (7) טהרות פ"ו מ"ו. פירוש, אולם גדול, שהוא רכוש ציבורי וראשי הציבור רגילים להתאסף בו לשם התייעצות, ופתחיו מכוננים זה כנגד זה. (8) מפני שאי-אפשר להיסתר בה.

ג. יש שם⁹ מקומות¹⁰, שאף על פי שהן רשות היחיד לשבת - הרי הן כרשות הרבים לענין טמאה¹¹. ואלו הן: השבילין המפלשין לשיחין ולבורות ולגתות¹²; והבקעה¹³ המקפת גדר בימות החמה¹⁴; ובסילקי¹⁵ מלכים, שהוא כגון רחב הרבה לעמד בו אנשי המרפבה¹⁶ ויש לו פתחים הרבה פתחים לרשות הרבים; והפורן, והוא הבנין הגדול שיש לו שני פתחים זה כנגד זה וחצר, שהרבים נכנסין בפתח זה ויוצאין בפתח אחר. וכן מבואות¹⁷ היודרים לים או לנהר, אף על פי שהן גדורין¹⁸ מכאן ומכאן, ורבים¹⁹ מטפסין ועולין בהן, והבימוסות²⁰ והמרפצאות²¹ - הרי הן כרשות הרבים לטמאה. וכן כל העצרה²² - כרשות הרבים לטמאה.

(9) יש במציאות (סיגנון ערבי). (10) שם מ"ר-ט. (11) לא בכרמלית בלבד, שאינה רשות היחיד לשבת, אמרו שהיא כרשות הרבים לטומאה, אלא ישנם גם מקומות שהם רשות היחיד ממש לענין שבת ואעפ"כ הם רשות הרבים לענין טומאה. (12) שם מ"ו. פירוש, מבוי מפולש (פתוח משני

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ו' ניסן - ספר טהרה - הל' שאר אבות הטומאות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

54 פירוש, הכניסה לחנות הפתוחה לרשות הרבים דומה למגע השרץ המונח ברשות הרבים, שהרי האדם ודאי עמד ברשות הרבים, וספק אם נכנס למקום הטומאה, ולפיכך נידונית כל החנות הטומאה כטומאה המונחת ברשות הרבים (רבינו בפירוש). 55 מפני שוודאי נכנס לרשות היחיד, אלא שאין אנו יודעים אם למקום טמא נכנס, ואם-כן הספק הוא ברשות היחיד, שהרי שתי החנויות רשות היחיד הן (ראה ראב"ד וכסף-משנה). 56 שם מ"ה. 57 נחלקו רבי אליעזר וחכמים בדין ספק טומאה ברשות היחיד, לדעת רבי אליעזר - ספק נגע בטומאה המונחת בה, ספק לא נגע - טמא, אבל ספק אם נכנס למקום שהטומאה בו (ספק ביאה) - טהור, וחכמים מטמאים גם בספק ביאה, ופסק רבינו כחכמים.

י. מקום⁵⁸ שְהָה רְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד וְנִעְשָׂה רְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים⁵⁹ וְחֹזֵר וְנִעְשָׂה רְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד⁶⁰ - כְּשֶׁהָיָה רְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד סָפֵקוּ טָמֵא, וְכִשְׁהָיָה רְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים סָפֵקוּ טָהוֹר.

58 שם מ"א. 59 כגון שמכרו רבים. 60 חזר וקנאו מהרבים (תפארת ישראל). ואין זה דומה לדין בקעה שעברו עליה בימות הגשמים (ראה למעלה ה"ו).

יא. דְּבָרִים⁶¹ שֶׁהָיוּ בְּרְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים - הָרִי הֵן בְּרְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים. כִּיצַד? קָפָה בְּרְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים גְּבוּלָהּ עֲשָׂרָה טַפְחִים⁶² וְהִטְמִינָהּ בְּתוֹכָהּ, סָפֵק נִגְעָה⁶³ סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טָהוֹר⁶⁴. הַכֵּנִיס יָדוֹ לְתוֹכָהּ, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טָמֵא⁶⁵. הִתְהַלְכָה כְּפִישָׁה⁶⁶ תְּנוּנָה עַל כְּתָפוֹ, וְכָפַר תְּרוּמָה בְּרוּךְ בְּסִיבָהּ⁶⁷ אוֹ בְּנֵי וְנִתּוֹן לְתוֹכָהּ, סָפֵק נִגְעָה בָּהּ אַחֲרָי⁶⁸ סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טָמֵא⁶⁹.

61 תוספתא, שם פ"ז ה"ב. 62 שיעור רשות היחיד. 63 פירוש, ספק אם הכניס ידו לתוך הקופה. 64 ואין זה דומה לספק ביאה, מפני שהקופה עצמה מונחת ברשות הרבים, והרי זה דומה לדין ראשון שבהלכה ט. 65 מכיוון שידו ברשות היחיד והטומאה שם, הרי זה ספק טומאה ברשות היחיד - וספיקו טמא. 66 כלי אבן וכדומה, שאינו מקבל טומאה. 67 חוטים המטפסים על גזעי האילנות ואינם מקבלים טומאה, וכן נייר אינו מקבל טומאה, ובכן נעשתה שמירה מעולה לכיכר של תרומה שלא תיטמא. 68 ואין ידוע אם טהור לתרומה. 69 כמו בהכניס ידו לתוך הקופה. ואע"פ שהכפישה אינה רשות היחיד, ספיקו טמא מפני שהיא על כתיפו של אדם (כסף-משנה). ומה שאמרו "כרוך בסיב או בנייר" הכוונה להשמיענו רבותא, שאף-על-פי-כן חוששים אנו שמא נגע בכיכר עצמה.

יב. חֲמוּרָה⁷⁰ בְּרְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים גְּבוּלָהּ עֲשָׂרָה טַפְחִים וְטָמֵא תְּנוּנָה עָלָיו, סָפֵק נִגְעָה⁷¹ סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טָהוֹר. פֶּשֶׁט יָדוֹ עַל גְּבִיּוֹ, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טָמֵא⁷². וְכֵן סָלַע הַמִּנְחָה בְּרְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים גְּבוּלָהּ עֲשָׂרָה טַפְחִים וְטָמֵא תְּנוּנָה עָלָיו, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק

35 הגשם השני שזמנו מתחיל בעשרים ושלשה במרחשון (רבינו בהל' נדרים פ"ו ה"א). 36 משנה, שם פ"י, מ"ח. ופירש רבינו: כלים גדולים עגולים שמונחים בהם הענבים המוכנים לדריכה בגת. 37 הפסולת של הענבים אחר הדריכה שמתקבץ לערימה גדולה (רבינו, שם). 38 מפני שמקום זה גלוי לעיני הדורכים.

ז. בָּרִים³⁹ שֶׁלְפָנֵי הַבּוֹצְרִים⁴⁰ - רְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד⁴¹, וְלֹאֲחֹר הַבּוֹצְרִים⁴² - רְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים לְטָמְאָה. אֵימָתִי? ⁴³ בְּזִמְנֵי שֶׁהָרַבִּים נִכְנְסִים בְּרוּחַ זֶז וְיוֹצְאִים בְּרוּחַ שֶׁכּוֹנֶנֶתָהּ⁴⁴. שָׁאֵר כָּל הַמְקוֹמוֹת חוּץ מֵאלוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ דִּינָם - כְּשֶׁם שֶׁהָיוּ רְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד לְשִׁבְתָּהּ, כָּף הֵם רְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד לְטָמְאָה.

39 שם. 40 המקומות שלא נבצרו עדיין. 41 מפני שבני אדם נמנעים מלהיכנס שמה, כדי שלא יחשדו בהם בגניבת ענבים, והמקום אינו גלוי לעיני הבוצרים, שהגפנים חוצצים. 42 השטח שנבצר. 43 לאחר הבוצרים דינו כרשות הרבים? 44 ואם כן רבים נכנסים שם כדי לקצר את הדרך, אבל פתח אחד אינו עושה רשות הרבים (תפארת ישראל). לא ביארו מפרשי המשנה למה אין המקום רשות הרבים מפני הבוצרים. ואולי מדובר כשארין שם בוצרים.

ח. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵינָן רְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד לְשִׁבְתָּהּ, וְאֵף עַל פִּי כֵן הֵן רְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד לְטָמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָעָם מְשַׁתְּמֵשִׁין בָּהֶן⁴⁵. וְאלוֹ הֵן: הָאֵילָנוֹת, וְחֹזְרֵי רְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן אֲרֻבָּעָה עַל אֲרֻבָּעָה⁴⁶. כִּיצַד? אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּרְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים וְטָמְאָה בְּתוֹכוֹ⁴⁷, עָלָה לְרֹאשׁוֹ, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טָמֵא⁴⁸. הַכֵּנִיס יָדוֹ⁴⁹ לְחֹרֵי⁵⁰ שֵׁשׁ בּוֹ טָמְאָה, סָפֵק נִגְעָה סָפֵק לֹא נִגְעָה - סָפֵקוּ טָמֵא⁵¹.

45 לענין טומאה מכריעה העובדה, אם רבים עוברים במקום או לא. 46 מקום שאין בו ארבעה טפחים אורך על ארבעה רוחב, אינו רשות היחיד לשבת. 47 בתוך הענפים. 48 אף-על-פי שאין שם כשיעור האמור למעלה. 49 האדם העומד ברשות הרבים. 50 שאין בו כשיעור, ואינו רשות היחיד לשבת. 51 שאין רבים מצויים שם.

ט. חֲנוּת⁵² שֶׁהִיא טָמְאָה⁵³ וּפְתוּחָה לְרְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים, סָפֵק נִכְנְסִים סָפֵק לֹא נִכְנְסִים - סָפֵקוּ טָהוֹר⁵⁴; שֶׁכָּל הַחֲנוּת כְּמוֹ שֶׁרָץ הַמִּנְחָה בְּרְשֻׁתָּהּ הָרַבִּים, שֶׁסָּפֵק מִגְּעוֹ טָהוֹר. הֵיוּ שְׁתֵּי חֲנִיּוֹת, אַחַת טָהוֹרָה וְאַחַת טָמְאָה, וְנִכְנְסִים לְאַחַת מֵהֶן, סָפֵק לְטָמֵא נִכְנְסִים סָפֵק לְטָהוֹר - סָפֵקוּ טָמֵא; שְׁנֵיהֶן סָפֵק רְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד⁵⁵, שֶׁהַחֲנוּת רְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד. וְכֵן בְּקֻעָה⁵⁶ בִּימּוֹת הַגִּשְׁמִים שֵׁשׁ בָּהּ שְׁדוֹת הָרֶבֶה, וּבָהּ שְׁדָה אַחַת טָמְאָה וְאַחַת טָהוֹרָה, וְאָמַר: נִכְנְסֵתִי לְבִקְעָה זֹאת וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם נִכְנְסֵתִי לְאוֹתָהּ שְׁדָה אוֹ לֹא נִכְנְסֵתִי - סָפֵקוּ טָמֵא; שֶׁסָּפֵק טָמְאָה בְּרְשֻׁתָּהּ הַיְחִיד, אִפְּלוּ סָפֵק בִּיאָה - טָמֵא⁵⁷.

52 שם פ"ו מ"ג. 53 מת מונח בה, והנכנס נטמא באוהל.

- 1 לא נגע - ספקו טהור. עלה בראש הסלע⁷³, ספק
- 2 נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.
- 3 (70) שם. (71) אדם. (72) מכיוון שהושיט ידו לאויר רשות
- 4 היחיד. (73) לא נתבאר, למה בחמור כתוב "פשט ידו",
- 5 וכאן כתב "עלה". ומשמע שפשט ידו אינו טמא.
- 6 יג. הנה⁷⁴ זב רוכב על חמורו וזה⁷⁵ רוכב על חמורו
- 7 ומהלכין בדרך. ספק נגע בזב ספק לא נגע; תינוק
- 8 טמא מרכב על כתפו של אביו ותינוק טהור מרכב
- 9 על כתפו של אביו והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק
- 10 לא נגע; חבילה על כתפו והקד מדיבק בפתל⁷⁶, ספק
- 11 נגע ספק לא נגע; פלים שטוחין ברשות הרבים
- 12 למעלה מעשרה⁷⁷ והטמא עובר, ספק הסיט ספק לא
- 13 הסיט⁷⁸ - הפל טהור⁷⁹.

(3) דבש דבורים. בתורת כהנים שם פרשתא ח הלכה א אמרו, שכל המשקין שאין להם שם לוואי (שם נוסף) מכשירים, להוציא מי תותים, מי רימונים וכדומה, אבל דבש דבורים אינו בכלל אלה שיש להם שם לוואי מפני שסתם דבש הוא דבש דבורים. במשנה ה שם שנינו, שמי רגליים, רוק ומי האף גם כן מכשירים, ולא מנאם רבינו כאן מפני שהם תולדות מים. (4) תורת כהנים שם הלכה ד: "אשר ישתה" פרט למשקה סרוח.

~ נקודות משיחות קודש ~

שלושה תנאים ציין הרמב"ם לטומאת אוכלין:

א: שיהיה אוכל מיוחד לאדם. ב: שיבלל תחילה באחד משבעת המשקין. ג. שלא יהיה מחובר לקרקע אפילו כשורש קטן (ריש פרק ב'). והסיבה הפנימית בזה שכל גדר הטומאה שייך רק במקום שיש קדושה או אפשרות לקדושה, כי מצד טבע הבריאה הוקצבה לקליפות חיות מצומצמות מאוד, ולכן הם משתדלים להגיע למקום הקדושה ולקבל תוספת חיות על ידי שמורידים את האדם בקליפה ובטומאה.

אכילה במובן הרחב היא כל צרכי האדם, ומאכל אדם היינו צרכי נשמתו הם ענייני התורה ומצוות, ולכן רק אוכל המיוחד לאדם יכול לקבל טומאה כי יש בו תוספת קדושה. משקין, מורים על חסד והשפעה כי טבעם לעזוב מקום גבוה ולירד למקום נמוך ולהשפיע למטה מטה. ובנוסף, הם המוליכים את האוכל בגוף (שלכן אמרו חז"ל "אכל ולא שתה אכילתו דם").

ובעבודת האדם, כאשר עבודת ה' של יהודי היא כדבעי יש בו לחלוות המדבקות ומחברת את הסביבה ומשפיעה על הקרובים לו. ולכן, בסוג זה של "אוכל" רוצה הקליפה להתדבק יותר מהאוכל עצמו כי יש בו השפעת קדושה לרבים ומשום כך מצינו ריבוי גזירות על משקין יותר מעל אוכלין.

העצה להינצל מכך היא בתנאי השלישי שבטומאת אוכלין: "...כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן... אינו מקבלין טומאה" כשכל פעולות האדם מקושרות עם פנימיות נשמתו, כלומר עם הידיעה וההכרה במטרה האמיתית של תפקידו בעולם, אין הטומאה יכולה לגעת בו כלל כי פנימיות נשמתו של יהודי היא לעולם בשלימות.

ככל עניין בעבודת ה' גם מקורו של עניין זה הוא בתורה שבה מצינו שאין די בידיעת התורה, ובכדי שתהיה לו "סם החיים" חייב לקשר לימודו עם נותן התורה "ברכו בתורה

(74) שם ה"ג. (75) אדם טהור. (76) וספק רוקין טמא. (77) ומקום זה נידון כרשות היחיד. (78) הזיו. (79) ואפילו אם הוא זב שטמא בהיסט. מחלוקת רבי יעקב ורבי יוסי שם, ופסק כרבי יוסי, האומר "שכל שהוא דרך הילוכו - טהור".

ברייך רחמנא דסייען

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ט

הלכות טמאת אוכלין

מצות עשה אחת, והיא דין טמאת אוכלין ומשקין והכשרן.

ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם, ושאינו מיוחד אין מקבל טומאה. המשקין שמכשירים את האוכלין או אינם מכשירים. הדברים שאינם מקבלים טומאה אף על פי שבני אדם אוכלים אותם. הדברים שאם חשב עליהם בטלה דעתו או הזק מחשבה.

- 11 א. כל אוכל המיוחד למאכל אדם, כגון לחם וקֶשֶׁר
- 12 וענבים וזיתים וכיוצא בהן - מקבל טמאה; וכל
- 13 שאינו מיוחד למאכל אדם - הרי זה טהור ואינו
- 14 מקבל טמאה, אלא אם כן חשב עליו ויחדו למאכל
- 15 אדם. וזה וזה אינו מקבל טמאה עד שיבלל תחילה
- 16 באחד משבעה משקין. וזהו הנקרא הכשר. שנאמר:
- 17 וכי יתן מים על זרע.

(2) ומסיים "ונפל מנבלתם עליו טמא הוא לכם", משמע, שאם לא ניתנו מים לא נטמא, ובתורת כהנים שמיני פרק יא הלכה ו מרבה שישה משקין המפורטים בהלכה הבאה.

- 18 ב. ואילו הן השבעה משקין שמכשירין את האוכלין
- 19 לטמאה: המים, והטל, והשמן, והיין, והחלב,
- 20 והדבש. והדבש³. ואינו מכשירין עד שיפלו על

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(14) פרק ג משנה ה. (15) ליהנות מגוף דברים אלה.
(16) כל אלה מיני תבלינים הם, שמשמשים בהם לשיפור הטעם או הריח או הגוון של התבשיל.

ז. **השבת** 17 - **סתמו לאכילה גופו פשאר ירקות השדה; ואם חשב עליו לקדרה - אינו מתטמא טמאת אכלין** 18. **והשבת משנתנה טעם לקדרה - הרי זו פזבל** 19. **ואינה מתטמאה טמאת אכלין**. 20

(17) שם משנה ד. ופירש רבינו שם שהוא מין ירק שנקרא כן גם בערבית ועומד לאכילה כשהוא חי (על פי הגמרא נדה נא, ב: "סתם שבת לכמך עשויה"). ואם נותנים אותו בתבשיל יוצא רובו לתוך התבשיל והנשאר הוא כפסולת שאינה ראויה למאכל אדם. (18) אם חישב עליו לקדירה הרי הוא כתבלין, ונתבאר למעלה שתבלינים אינם מקבלים טומאה. (19) נימוק למה אינו מקבל טומאה מפני החלק שאינו נימוח בקדירה ואינו כתבלין.

ח. **התמרים** 20 **והגרוגרות** 21 **שנתנן לקדרה כתבלין - עדיו הן מתטמאין טמאת אכלין עד שיפסדו מלאכל אדם**. 22

(20) תוספתא עוקצין פרק ג הלכה ח. (21) תאנים יבשות. (22) בתוספתא שלפנינו כתוב: "שיפסלו לכלב" ורבינו גורס כמו שכתב כאן, בהתאם לשיטתו לקמן פרק ב הלכה ד, שדבר שנפסל לאדם אינו מקבל טומאה. ולפני שנפסלו מקבלים טומאה ואין המחשבה מועילה להוציאם מתורת אוכל - כמו שבת שבהלכה הקודמת - מפני שהם אוכל חשוב.

ט. **הפרשינים** 23, **אם יחדן למאכל אדם - מתטמאין טמאת אכלין**. 25

(23) שרביטים דומים לשרביטי עדשים ובתוכם גרעינים קטנים והם מאכל בהמה, ובשעת הדחק נאכלים גם על ידי בני אדם.

י. **הקור** 24 - **הרי הוא פצע לל דבר. ואם שלקו וטגנו - מתטמא טמאת אכלין**. 27

(24) "ראש הדקל והוא עץ לבן רך ... ואוכלין אותו בני אדם" (רבינו בפירושו למשנה עוקצין פרק ג משנה ז).

יא. **החרצנים** 25 **והזגין** 26, **אף על פי שנסן לאכלין** 27 - **אינן מתטמאין טמאת אכלין**. 29

(25) גרעיני הענבים. (26) קליפות הענבים. (27) אחר שנדרכו הענבים ויצא יינם כנס את הפסולת, החרצנים והזגים וחישב לאכול אותם. (28) מפני שאין דרכם של בני אדם לאכלם בטלה דעתו של זה.

יב. **זיתים וענבים הקשים שנפרצו** 29 **ויוצאין מתחת הקורה בשעת הדיקה - אינן מקבלין טמאה** 30. **ועד פמה** 31 **עד ארבעה קבין לכל פור** 32. **הנה הנפרץ יתר מזה - מקבלין טמאה** 33. **ואם ננסן לאכלין, אף על פי שהן פחות מארבעה קבין - מקבלין טמאה**. 34

תחילה" על ידי חיבור נגלה דתורה שהן גופי תורה עם פנימיות התורה שהיא נשמתא דאורייתא. "וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה" שעי' חיבור גליא דתורה ופנימיות התורה נפעל בכל עבודתו חיבור עם פנימיות הנשמה עד שאינו בגדר קבלת טומאה כלל.

(ע"פ לקו"ש חלק כ' ע' 74, על פי י"ן מלכות' ספר טהרה סימן כב)

ג. **אכל שהיה פלול** 5 **במי פרות, כגון מי תותים ורמונים** 6, **אף על פי שהוא פלול ונגע בו הזב או בשר המת - הרי הוא טהור, מפני שלא הכשר** 4 **באחד משבעת המשקין**.

(5) רטוב. (6) שם הלכה א: "ומוציא אני מי תותים ומי רימונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לוואי". (7) עודנו רטוב בשעה שנגע בטומאה ואפשר לומר שהמשקה נטמא. (8) נימוק למה לא נטמא האוכל. ובסמוך יבואר למה לא נטמא המשקה שעל האוכל.

ד. **אין שם משקה שמקבל טמאה אלא שבעת המשקין** 9 **שמגינו בלבד; אבל שאר מי פרות - קדרה שאין מכשירין, כן אין מקבלין טמאה פלול**. 10

(9) דברי רבינו כאן הם סיום הנימוק לדין שבהלכה הקודמת. הנימוק שנאמר שם מספיק רק לטהר את האוכל כשהוא לעצמו, אבל למה לא ייטמא המשקה שעל גבו ויטמא את האוכל אחר שיוכשר על ידי הרוק שבפי האדם? ולפיכך הוסיף כאן שמשקין אלה לא רק שאינם מכשירים אלא גם אינם מקבלים טומאה. (10) בתורת כהנים שם הלכה א דרשו את הכתוב (ויקרא יא, לד) "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא". אי כל משקה יכול (אפשר לחשוב) מי תותים או מי פירות או מי רימונים ושאר כל מיני פירות, תלמוד לומר "מים", מה מים מיוחדים שאין להם שם לוואי, ומוציא מי תותים ומי רמונים וכו' שיש להם שם לוואי". וסובר רבינו שפרשה זו כוללת הכשר וגם טומאה.

ה. **זיתים וענבים** 11 **שלא הביאו שליש** 12 - **משקין היוצאין מהן אינן מכשירין ולא מקבלין טמאה** 13, **אלא הרי הן פשאר מי פרות שהן טהורין לעולם**. 10

(11) ירושלמי מעשרות פרק א סוף הלכה ג. (12) אם יסחוט אותם לא יוציאו יין ושמן כדי שליש ממה שיוציאו כשיובשלו. (13) בירושלמי המובא למעלה אמרו שאינם מכשירים. ורבינו מוסיף ואומר, שאינם מקבלים טומאה, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שמשקה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה. וכן משמע בתורת כהנים שהבאנו למעלה.

ו. **אלו דברים** 14 **שאין מקבלין טמאה אף על פי שבגני אדם אוכלין אותן, לפי שאין נאכלין להנאת גופן** 15, **אלא מפני שנותנין טעם במאכלות או מפני הריח או המראה**. **ואלו הן: הקשט והחמס וראשי בשמים והתיאה והחלתית והפלפלין וחלות חריצ** 16. **וכן כל פיוצא בהן**.

קיד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חמורה מטומאת אוכלין. (49) הדבורים אוגרות את הדבש בשפופרות משושות לשעווה המדובקות לחתיכות גדולות הנקראות "חלות דבש", והוצאת החלות מהכוורת נקראת רדייה. ובכן: "רדה הדבש" משמעותו הוציא חלות דבש מהכוורת. (50) כדי להוציא דובשן. (51) אבל לפני הריסוק יש עליו דין אוכל. (52) מאליו. (53) כדין חלות שריסקן להוציא דובשן. (54) כשריסק החלות אין מחשבת אוכלין מועילה מפני שעשה מעשה המוכיח שנתכוון למשקה, אבל בזב מאליו מועילה מחשבתו.

18 יט. השמן הקרוש⁵⁵ - אינו אכל ולא משקה. חשב
19 עליו כשהוא קרוש בין לאכלין בין למשקין - בטלה
20 דעתו⁵⁶. וכן הדם שקרוש - אינו אכל ולא משקה.
21 חשב עליו לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁷; חשב
22 עליו למשקין - בטלה דעתו.

(55) בתוספתא כתוב סתם "השמן" ורבינו הוסיף מדעתו "הקרוש", שהרי שמן ניגר הוא אחד משבעת המשקין. (56) מכיוון שאין דרכם של בני אדם לאכול שמן קרוש אין מחשבת יחיד מועילה לעשותו אוכל או משקה. [הראב"ד משיג על רבינו ומפרש התוספתא בשמן שיצא מאליו מן הזיתים. ובתוספות פסחים כתבו בשם רבינו תם כדעת רבינו]. (57) לא נתפרש מה בין דם לשמן, וההגיון הפשוט מחייב ששמן קרוש יותר ראוי לאכילה מדם קרוש. ואולי בתקופתם רגילים היו גויים לאכול דם קרוש, והרי אמרו "כבד כולו דם".

23 כ. חלב שקרוש - לא אכל ולא משקה. חשב עליו
24 לאכלין⁵⁸ - מתטמא טמאת אכלין; למשקין - בטלה
25 דעתו.

(58) בתוספתא שלפנינו (שם הלכה ב) הגירסא: "אין צריכין מחשבה לאוכלין". [דיני חלב יתבארו לקמן בפרק שלישין]. בתקופת המשנה לא היו רגילים לאכול חלב קרוש ואין לפרש שהכוונה לחלב קרוש שנמצא במעי עגל רך, שהרי דינו כפרש ממש ומחשבה אינה מועילה בו (ראה לקמן הלכה כ"ג והלכות אבות הטומאות פרק א הלכה ט"ו).

26 כא. דבש תמרים - לא אכל ולא משקה. חשב עליו
27 לאכלין - מתטמא טמאת אכלין⁵⁹; למשקין - בטלה
28 דעתו⁶⁰. ושאר כל מי פרות פלן - לא אכל ולא
29 משקה. חשב עליהן בין לאכלין בין למשקין -
30 בטלה דעתו.

(59) ישנם בני אדם שאוכלים דבש תמרים ולפיכך מועילה מחשבתו להוריד עליו תורת אוכל. (60) מפני שאין אדם שותה דבש תמרים.

31 כב. השלג - אינו אכל ולא משקה. חשב עליו
32 לאכלין - בטלה דעתו; למשקין - מתטמא טמאת
33 משקין. נטמא מקצתו - לא נטמא פלו⁶¹; העבירו⁶²
34 על גבי כלי חרס הטמא⁶³ - נטמא פלו⁶⁴.

(61) אלא המקום שנגע בטומאה, והטעם מפני שהשלג אינו

(29) קופצים מתחת הקורה הלוחצת עליהם. (30) מפני שאינם ראויים לא לאכילה ולא לתעשיית שמן ויין. (31) תהא כמות הנפרצים ולא יקבלו טומאה. (32) הכור הוא שלוש סאה והסאה שישה קבים, נמצא שהכור מחזיק מאה ושמונים קבים, ואם נפרצים יותר מארבעה קבים לכור זיתים או ענבים שהוכנסו לבית הבד או לגת אין אדם מוותר עליהם. (33) מפני שלא יצאו לגמרי מתורת אוכל, המחשבה מועילה.

1 יג. הכפניות³⁴ והפגיון³⁵ והבסר³⁶ והקצח³⁷ - הרי הן
2 פאכלין ומקבלין טמאה.

(34) שם משנה ז, "עוקצי התמרים בתחילת צמיחתם" (לשון רבינו בפירושו שם). (35) תאנים שלא בשלו. (36) ענבים שטרם בשלו. שם משנה ו. ופסק כרבי עקיבא. (37) כמון שחור (ערוך).

3 יד. לולבי זרדים³⁸ וחרובין ושל ערל ועלי הלוף
4 השוטה - אינן מקבלין טמאה עד שיתמתקו³⁹.

(38) "הקצוות הרכים היוצאים בקצוות השבטים (הענפים הדקים) בעת שהאילנות מבלבים". (39) שישופר טעמם על ידי כבישה וכדומה.

5 טו. החרדל והתורמוסין⁴⁰ ושאר כל הנכבשין -
6 מטמאין טמאת אכלין בין משהמתיקו בין עד שלא
7 המתיקו⁴¹.

(40) מין קטנית. במסכת ביצה כה, ב אמרו ששולקים אותו שבע פעמים ואוכלים אותו בקינוח סעודה. (41) דרכם של בני אדם לכובשם ולאכלם ולפיכך יש עליהם תורת אוכלין אפילו לפני כבישתם.

8 טז. זיתים שפכשן בעלין שלהן - אין העלין
9 מקבלין טמאה⁴²; שלא פכשן לאכלין אלא
10 למראה⁴³.

(42) מפני שאינם נאכלים. (43) הזיתים נראים טריים ויפים כשהם מחוברים לעלים.

11 יז. כשות של קשות⁴⁴ והגין⁴⁵ שלה - אין מקבלין
12 טמאה⁴⁶, מפני שאינו אכל.

(44) קישואים וכשהם קטנים יש עליהם כעין שערות ונקראות כשות ואינן ראויות לאכילה. (45) הפרח שבראש הקישוא. (46) אם נגעו בהם טומאה לא נטמאו הקישואות, מפני שאינם יד ולא שומר לקישואות. ראה לקמן פרק ה הלכה א והלכה ב.

13 יח. דבש בכורות⁴⁷ - מטמא טמאת אכלין⁴⁸ שלא
14 במחשבה. רדה הדבש⁴⁹ - משירסק החלות⁵⁰
15 מתטמא משום משקה⁵¹. דבש הזב⁵² מפורתו -
16 מתטמא טמאת משקין⁵³; חשב עליו לאכלין -
17 מתטמא טמאת אכלין⁵⁴.

(47) כשעודנו בכוורת. (48) אינו כמשקה. טומאת משקין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפני שמצוותה בעריפה היא (העריפה) עומדת במקום שחיטה. (77) בכור חמור מצוה לפדותו בשה ולתת את השה לכהן, ואם לא פדאוהו, עורפים אותו, ככתוב בתורה (שמות יג, יג). והמדובר, כשנשחט ועודו מפרס, ואינו מטמא טומאת נבילות כל זמן שיש בו מקצת חיות, ואף על פי כן דינו כאוכלין, מקבל טומאה ומטמא אחרים בנגיעה, כמו ששנינו בחולין (ק"ז, ב): "השוחט בהמה טמאה לגוי, מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילות עד שתמות". אבל אחר שמת הרי הוא נבילה ומטמא טומאה חמורה אפילו לא נגע בטומאה. ואפשר להעמיד דין זה גם אחר מיתת החמור, כגון שלקח פחות מכזית מנבלת החמור (פחות מכזית נבילה אינו מטמא) וצירף אוכל טהור והשלים לכביצה (אוכלין טמאים אינם מטמאים בפחות מכביצה) ונגעו בשרץ, נטמאו טומאת אוכלין ומטמאים את האוכלין שיגעו בהם. (78) בשרה אסור באכילה ובהנאה. (79) קדשים שחישב בשעת שחיטתם להקטיר אימוריהם או לאכול בשרם אחר הזמן או מחוץ למקום (לפעמים כולל המונח "פיגול" גם מחשבת חוץ למקומם), שקבעה תורה. (80) בשר קדשים שלא נאכל בזמנו. (81) אף על פי שכל הדברים שנימנו כאן אסורים באכילה ובהנאה, לא יצאו מתורת אוכל. פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון בתוספתא שם.

פרק שני

(1) יבאר האוכלין הגדלים מן הקרקע אם מקבלים טומאה לפני שיעקרו. ודין אוכלין שהוכשרו כשהם מחוברים לקרקע או במים שבקרקע. ודין משקין טמאים שנפלו על האוכלין, ואוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי לאכילה וכו'. זרעים טמאים שזרעם ומשקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח. קדירה מלאה משקין ונתונה בתוך המקווה ופשט ראשון לטומאה ידו ונגע בה וכו'. מי שפיכות אם הם בחזקת טומאה ואם ירדו עליהם גשמים.

א. כל האוכלין הגדלים מן הקרקע - אינן מקבלין טומאה עד שיעקרו; אבל כל זמן שהן מחברים, אפילו בשרש קטן שכולין לחיות ממנו³ - אינן מקבלין טמאה.

(2) עוקצין פ"ג מ"ח. (3) במשנה כתוב סתם: ומעורה בשורש קטן. וסובר רבינו, שאם אין התבואה יכולה לחיות משורש זה, הרי היא כעקורה לגמרי.

ב. וחוץ⁴ של תאנה⁵ שנפשה⁶ ומערה בקלפה שאינו יכול לחיות ממנה⁷ - כל האוכלין שבו מטמאין⁸. ויש בדבר ספק, אם היה שאר האילן כמו יד⁹ לזה¹⁰ היחור שנשבר או לאו¹⁰.

(4) שם. (5) ענף, ותאנים תלויות בו. (6) נשבר. (7) אם תקשור את הענף לקליפתו, לא יתרפא לשוב להוציא עלים, פרחים ופירות. (8) כדעת חכמים שם. שהטומאה לא נגעה באוכל. וזה נקרא יד לאוכל. (9) פירוש, אם נגעה טומאה באילן, ספק הוא אם נטמאו התאנים התלויות בייחור. בעיא של רב פפא בחולין קכח, ב ונשארה בתיקו. [בלשון ראשון מפרש רש"י שהבעיא היא, אם נפשו זה הייחור, והייחור

גוש אחד אלא קבוצה של הרבה קרטים דבוקים זה בזה. (62) את השלג. (63) פירוש, שהכניסו לתוך אוויר הכלי. (64) מפני שכל השלג היה באוויר הכלי והתורה אמרה (ויקרא יא, לג) "כל אשר בתוכו יטמא". בגמרא שם מסיימים: התורה העידה על כלי חרס (שהוא מטמא מאוויר), אפילו הוא מלא חרדל. [בברייתא שם הגירסא: "שהעבירו על אוויר תנור", ורבינו שינה וכתב "על גבי כלי חרס". מובן שהתכוון לאווירו, שהרי כלי חרס אינו מטמא מגבו].

כג. החלב שבפחל⁶⁵ שחשב עליו - בטלה דעתו, והרי הוא טהור. חשב על החלב שבפכה⁶⁶ - הרי זה מטמא טמאת אוכלין⁶⁷.

(65) שד הבהמה. (66) הנמצא בקיבת עגל יונק. (67) רוב בני אדם אינם אוכלים אותו ולפיכך אם לא חישב עליו אין עליו תורת אוכל, ומכיוון שישנם בלתי איסטניסים האוכלים אותו, מועילה בו מחשבה לעניין טומאה (לעניין איסור ראה בהלכות מאכלות אסורות פרק ט). [למעלה בהלכה כ אמרנו, שחלב קרוש אין מחשבה מועילה בו ובעל כרחנו עלינו לפרש, שכאן המדובר בחלב ניגר. אולם תמוה קצת למה מחשבת משקין אינה מועילה ומחשבת אוכלין מועילה. ואולי אין דרכם של בני אדם לשותתו אלא מטבילים בו לחם וכדומה].

כד. ענבים שדרכן⁶⁸ - משיהלך בהן הדורף שתי וערב מטמאין טמאת משקין⁶⁹. נשתיר בהן גרגרין שלמים - אותן גרגרין מטמאין אוכלין⁷⁰. וכן הדייתים - משיטענן⁷¹ מטמאין טמאת משקין. נשתירו בהן גרגרין שלמים - מטמאין טמאת אוכלין.

(68) בגת להוציא יינם. (69) אפילו הנשאר בתוך הקליפה. (70) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר בענבים שנשארו שלמים במקום הדריכה. (71) יטעינו עליהם את הקורה הכבדה.

כה. הערלה⁷², וכלאי⁷³ הפך, ושור הנסקל⁷⁴ שנשחט, ועגלה ערופה⁷⁵ בין שנשחטה בין שנערפה⁷⁶, וצפרי מצרע, ופטר חמור⁷⁷, ובשר בחלב, ובשר פרה אדמה⁷⁸, והפגול⁷⁹, והנותר⁸⁰, אף על פי שקל אלו אסורין בהנאה - פלן מטמאין טמאת אוכלין⁸¹.

(72) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו נקראים "ערלה" ואסורים באכילה ובהנאה (פרשת קדושים יט, ג). (73) אם נזרעה תבואה בין הגפנים נאסרה התבואה והענבים בהנאה. דיניהם מפורטים בספר זרעים הלכות כלאיים. (74) שור שנגח אדם או רבע אשה דינו בסקילה, בשרו ואם שחטו אותו אחר שנגמר דינו בבית דין לסקילה, בשרו אסור באכילה ובהנאה. (75) נמצא הרוג ולא נודע מי רצחו מביא בית דין עגלה ועורפים אותה, ובשרה אסור באכילה ובהנאה. דיניה - מתבארים בספר נזיקין הלכות רוצח פרק ט. (76) אחר עריפתה אין העגלה מטמאה טומאת נבילות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(16) מתטמאים ומטמאים טומאת אוכלין. (17) בתוספתא שם כתוב "כמחוברין", אבל בגמרא שם פירשו שהמדובר לענין שבת, אבל לטומאה דינם כתלושים. [הראב"ד השיג ואומר שלא נמצא מקור דין זה, ברור שהוא קיבל את הגירסא שבגמרא שם "יבשו". פירוש, הפירות. אולם רבינו הסתמך על גירסת התוספתא "יבשו". פירוש, האילן יבש. וגירסתו מתקבלת יותר על הדעת, שהרי הרישא של ברייתא זו מדברת באילן שנפשה, והיא ממשיכה ואומרת: "יבשו", ומסיימת: "הרי הן כמחוברין". וקושיית הגמרא על שמואל, המדבר על פירות שיבשו, היא מקל-וחומר: אם יבש האילן כולו - דין הפירות כמחוברים, כשיבשו הפירות לבדם - לא כל-שכן. ע' שם בגמרא, וראה משנה-למלך.]

ה. תאנים¹⁸ שייבשו¹⁹ באביהן - מטמאות טמאת אכלין במקומן²⁰.

(18) מימרא של שמואל שם. (19) בגמרא שם כתוב "שצמקו", ומפרש רבינו (וכן רש"י שם) שיבשו. (20) אפילו כשעודם מחוברים באילן.

ו. כל האכלין שהן מבעלי חיים - אינן מקבלין טמאה עד שימותו²¹. שחט²² בהמה חיה ועוף, אף על פי שעדין הן מפרכסין - מקבלין טמאה²³. ודגים מאימתי מקבלין טמאה? משחימותו²⁴. נולד בהן²⁵ טרפה²⁶ ונתטמאו²⁷ כשהן מתנדנדין - הרי יש בדבר ספק, אם הן חשובין כמתים הואיל ונטרפו²⁸, או אינן מקבלין טמאה עד שידמו כאבן ולא יתנדנדו. האכיר או הפשר המדלדלין בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות²⁹, אם הכשרו³⁰ - מקבלין טמאה במקומן, מפני שהן חשובין כאכל שפרש. נשחטה בהמה - הכשרו פשטיה³¹; שהבהמה כלה כמו יד לאיבר זה, ויד שהכשר - הכשר האיבר פלו, כמו שיתבאר³². ויש בדבר ספק, אם תהיה בהמה בחייה כמו יד לאיבר או פשר המדלדלין³³ בה.

(21) כל זמן שהם חיים, אין עליהם תורת אוכל. (22) שם קיז, ב. (23) דין זה שנינו שם, בשוחט בהמה טמאה לגוי. והטעם, מפני ששחיטה מתירה בהמה טהורה לאכילה כשעודה מפרכסת, מועילה היא גם בבהמה טמאה להוריד לה תורת אוכל, ומכל-שכן השוחט בהמה טהורה, שניתרת לאכילה בשחיטה לפני שתמות. (24) עוקצין פ"ג מ"ח, כבית-הלל. (25) בדגים. (26) פירוש, נולד בהם מום או מחלה, שכיוצא בהם בבהמה חיה ועוף - טריפה. (27) נגעו בטומאה. (28) בעיא שלא נפשטה (חולין עה, א). (29) להתרפא. (30) נטרבו באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה בפ"א ה"א. (31) פירוש, בדם שיצא בשעת שחיטה. פסק כר' מאיר (שם קז, ב) שבהמה נעשית יד לאבר. ראה למעלה ה"ב דין ייחור של תאנה. (32) לקמן פ"ה ה"ג. (33) בעיא שלא נפשטה, שם קכח, א.

ז. השוחט בהמה חיה ועוף - הכשר כל הפשר פדם שייצא פשטיה³⁴. לפיכך, אם לא יצא מהן דם

השני אינו יכול לחיות, ופירות שבו מקבלות טומאה, והייחור הראשון יכול לחיות, ודינו כמחובר. ושאל רב פפא, אם הייחור הראשון נעשה יד לשני, וטומאה הנוגעת בו מטמאה את הפירות שבייחור השני. ולשונו של רב פפא מתיישבת יותר לפי פירוש זה, שהרי אמר: "מהו שתעשה יד לחברתה?". (10) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג, מובאה בחולין קז, ב.

ג. ירקות שייבשו¹¹ באביהן¹², כגון פרוה ודלעת שייבשו באביהן - אינן מתטמאין טמאת אכלין¹³. לקטן¹⁴ ליבשן - הרי הן אכלין כשהיו¹⁵ עד שייבשו וינעשו פערן.

(11) טרם שנקצו. (12) מפני שאינם ראויים לאכילה. [בחולין שם כתוב "שצמקו", ורבינו נקט לשון התוספתא]. (13) כשהם לחים וראויים לאכילה. (14) ואין המחשבה מועילה להוריד מהם תורת אוכל (ראה הלכה ד). (15) שם ה"ד.

ד. אילן שנפשו ובו פרות - הרי הן כמחוברין¹⁶. וכן אם יבש האילן ובו פרות - הרי הן כמחוברין¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

חכמה ובינה נקראו 'אוכל' ו'משקה', שהאוכל הוא נקודה אבל השתיה מביאה התפשטות האוכל בגוף - בינה, ולכן "אין מערבין במים" כי אינם מן המזונות. דבש מרמז על עשיית תורה ומצוות, כמאמר חז"ל "מה הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה, כך כל מה שישראל מסגלין מצוות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים". בעשיית המצוות, העיקר הם הניצוצות שבדומם צומח וחי שבהם נעשית המצוה ועל ידם מקבל האדם חיות בדוגמת החיות של אכילה. אבל כדי שהניצוצות יתלבשו (פעולת המים) באדם העושה, צריך שיהיה "תלמודו בידו". ומובן שכל עוד שאין תפיסת יד אדם אין מקום לטומאה, וזהו שאין טומאה במחובר. וכיון שמים עניינם נעלה יותר כי הם המביאים את התפשטות החיות לכל הגוף, לכן עלולים יותר לקבל טומאה.

ונחלקו ב"ש וב"ה "חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקין" היינו באיזה אופן צריך האדם לשמור עצמו בעבודתו כדי שיתלבש בו הניצוץ ויתאחד עמו. בית-שמאי אומרים: משיהרהר מחשבה בלבו לרדות הדבש ומחמירים להצריך שימור וזהירות גם על לבוש המחשבה שבאדם. אבל בית-הלל מקילים ואומרים משירסק כי הקפידו רק על לבוש המעשה, וכל עוד שלא ריסק נחשבים כמחוברים ואינם מקבלים טומאה, ומיד כשעושה המצוה ומתחיל בהעלאת דבר גשמי ממקום חיבורו נעשה משקה ומתאחד עם הניצוץ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בְּשִׁחִיטָה - הָרִי כָּל בֶּשָׂרָן צִרְיָה הַכָּשֶׁר³⁵ כָּכָל הָאֲכָלִין
2 שְׁלֹא הַכָּשֶׁר.
- 34 דין זה נתבאר כבר, ונכפל כאן כעין מבוא לדין
שלאחריו. (35) כתנא קמא במשנה (שם לג, א) נגד דעת
ר' שמעון שהשחיטה עצמה מכשירה.
- 3 ח. אֲכָלִין³⁶ שֶׁהַכָּשֶׁר בִּשְׁהֵן מִחֻבְרִין לַקֶּרֶקֶע³⁷, או
4 שֶׁהַכָּשֶׁר בְּמִים הַמְּחֻבְרִים³⁸ שֶׁבִּקְרָקֶע - אֵינוֹ הַכָּשֶׁר,
5 עַד שֶׁיִּכְשְׁרוּ אַחֵר שֶׁנֶּעְקְרוּ בְּמִים הַתְּלוּשִׁין מִן הַקֶּרֶקֶע
6 או בִּשְׁאֵר מִשְׁקִין; שְׁנַאמֵר: כָּכָל כְּלִי - אֵינוֹ מְכַשֵּׁר
7 עַד שִׁיתֵּלֶשׁ מִן הַקֶּרֶקֶע פְּעִין הַמִּים שֶׁבְּכָלִים³⁹. שְׁאֵב
8 הַמִּים בְּכָלִי וְנִתְּנָן בִּקְרָקֶע - אֵינוֹ מְכַשֵּׁרִין⁴⁰.
- 36 שם קיח, ב. (37) ונעקרו אחר שנוגבו. (38) מים
שכבוורת ובמעורת, ונגעה בהם טומאה בעודם במים
המחוברים, אבל אם הוציאם מן הבור הוכשרו במים שעל
גבם. [בפסחים טז, א אמרו, שמים מחוברים מכשירים.
ופירש ריב"א ב'תוספות' שם ד"ה חד, שהמדובר כשהוציאו
האוכל מן המים המחוברים, ומסתמך על המשנה מכשירין
פ"ד מ"ו. (39) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח, ב.
(40) אף-על-פי שהיו לפני כן בכלי, והיו ראויים להכשרה
(הכסף-משנה מציין המקור ב'תורת כהנים' שם, אולם נפלו
שם כמה שיבושים, וקשה לקבוע את הגירסא הנכונה. ראה
קרבן אהרן שם).
- 9 ט. קִשּׁוּת⁴¹ שֶׁנֶּטְעָה בְּעֵצִיין⁴² וְהִגְדִּילָהּ, אָף עַל פִּי
10 שִׁנְיָאָת חוץ לְעֵצִיין⁴³ - אֵינָה מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה⁴⁴.
11 וְעֵצִין שֶׁהוּא נָקוֹב כְּדִי שִׁנְיָא בּוֹ⁴⁵ שֶׁרֶשׁ קָטָן⁴⁶ -
12 הָרִי הוּא כְּאֶרֶץ, וְהִנָּטוּעַ בּוֹ אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכֵן
13 אִם הָיָה בּוֹ מִים - אֵינוֹ מְכַשֵּׁרִין⁴⁷.
- 41 עוקצין פ"ב מ"ט. (42) נקוב, והזרעים שבו דינם
כמחובר לקרקע. (43) הגדילה, ויצא חלק ממנה חוץ
לעצין. (44) אין אנו אומרים שחלק זה נתלש מן העצין,
ודינו כפירות תלושים (על-פי פירוש רבינו במשנתנו. ראה
ראב"ד וכסף-משנה). [ואפשר גם לפרש, שהמדובר בעצין
שאינו נקוב, ודין הקישות כתלושה, ואפילו יצא חלק ממנה
חוץ לעצין, אין אנו אומרים שהיא יונקת מן האוויר שכנגד
הקרקע, והרי היא כמחוברת. ופירוש זה מתקבל יותר על
הדעת, מפני שהבבא הבאה מתחילה: "ועצין שהוא נקוב",
משמע שעד כאן המדובר באינו נקוב. (45) דרך הנקב.
(46) שם מ"ו. (47) שם.
- 14 י. עֵצִיין⁴⁸ שֶׁאֵינוֹ נָקוֹב - הָרִי הִנָּטוּעַ בּוֹ מְקַבֵּל
15 טֻמְאָה; וְאִם הָיָה מִים בְּתוֹכוֹ - מְכַשֵּׁרִין.
- (48) שם.
- 16 יא. כְּלִי⁴⁹ גָּלְלִים⁵⁰ וְכָלִי אֲדָמָה⁵¹ שֶׁהַשְּׂרָשִׁים יְכוּלִין
17 לְבָקֶע בְּהֵן⁵² וְלִצְאָת - אֵינוֹ מְכַשֵּׁרִין אֶת הַזְּרָעִים⁵³,
18 וְאָף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָקוֹבִין - הָרִי הֵן בְּנָקוֹבִין.
- (49) שם. (50) כלים העשויים מרפש בהמות מיובש.
- 51 בלתי מוסקים באש. (52) מפני שהם רכים.
(53) הזרעים הגדלים בהם, דינם כמחובר לקרקע ואינם
מקבלים הכשר, והמים שבתוכם אינם מכשירים (במשנתנו
כתב רבינו פירוש אחר מסובך מאד, וכאן חזר בו).
יב. עֵצִין שֶׁמְלֹאָה⁵⁴ עֵפֶר עַד שִׁפְתּוֹ - אֵינוֹ חָשׁוֹב
19 כְּלִי⁵⁵, אֲלֹא הָרִי הוּא כְּטַבֵּלָא שֶׁאֵין לָהּ שִׁפָּה, שֶׁאֵינוֹ
20 כְּלִי קְבוּל⁵⁶.
21 (54) שם. (55) אפילו אינו נקוב, מפני שהעפר ביטלו
מתורת כלי. (56) כלי עץ וכלי חרס אינם מקבלים טומאה
אלא אם יש להם בית קיבול, ומשמיענו כאן שהמים
הנמצאים בכלי זה שמילאוהו עפר - אינם מכשירים.
יג. מִשְׁקִין⁵⁷ טֻמְאִין שֶׁנִּפְּלוּ עַל הָאֲכָלִין⁵⁸ - נִטְמָאוּ,
22 אָף עַל פִּי שֶׁנִּפְּלוּ שְׁלֹא בִּרְצוֹן הַכְּעִלִים⁵⁹, שֶׁהָרִי
23 הַטֻּמְאָה וְהַכָּשֶׁר בָּאִין בְּאַחַת⁶⁰. וְהוּא שְׁלֹא יִהְיֶה
24 בִּקְרָקֶע⁶¹.
25 (57) מכשירין פ"א מ"א. (58) שלא הוכשרו לקבל טומאה.
(59) בבבא מציעא כב, ב למדו מן הכתוב (ויקרא יא, לח)
שהכשר צריך רצון בעלים. (60) נימוק זה נמשך גם לדין
מכשירים שלא לרצון. במשנתנו מבאר רבינו בארוכה את
הנימוק הזה, ותמצית דבריו היא: מכיוון שרצון בעלים
למדנו מן הכתוב "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו,
טמא הוא לכם", והרי כתוב זה נאמר בהכשר שבא לפני
נפילת הטומאה, אבל כשההכשר והטומאה באים בבת אחת
לא שמענו, ואין להוסיף מדעתנו על דבר שהוא גזירת
הכתוב. (61) הדין שמחוברים אינם מכשירים, למדנו
מכתוב "אשר ישתה בכל כלי" (שם ו, לד).
יד. כָּל אֲכָל⁶² שֶׁנִּפְסַד וְנִסְרַח עַד שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְמֵאֲכָל
26 אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכֵן מִשְׁקָה⁶³ שֶׁנִּסְרַח
27 וְנִפְסַד וְאֵינוֹ רָאוּי לְשִׁתִּית אָדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה,
28 כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵינוֹ מְכַשֵּׁר⁶⁴, שְׁנַאמֵר: אֲשֶׁר יִשְׁתָּה⁶⁵.
29 (62) שנינו במסכת טהרות פ"ח מ"ו: "כלל אמרו בטהרות:
כל המיוחד לאוכל אדם, טמא עד שיפסל מאכילת כלב".
ואמרו על משנה זו בכריתות כא, א: "ההוא לאסוקי טומאה
מיניה (פירוש, להעלות ממנו את הטומאה שישנה כבר
עליו), הכא (מה) שאמרנו כאן שאם אינו ראוי לאדם
אף-על-פי שהוא ראו לכלב אינו טמא) לאחותי ליה
טומאה" (להוריד טומאה על אוכל טהור). וכאן מקור הלכה
זו. (63) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ח ה"ד.
(64) שאמרנו למעלה בפ"א ה"ב. (65) ודרשו שם: פרט
למשקה סרוח. [פסוק זה נדרש בתו"כ שם בעיקר להכשר,
אבל כולל גם טומאה, שהרי מסיים "יטמא"].
טו. הָעוֹר⁶⁶ שֶׁשָּׁלְקוֹ וְהִשְׁלִיֵּא שֶׁחֹשֶׁב עָלֶיהָ
30 לְאֲכִילָה⁶⁷ - מִתְּטַמְּאִין טֻמְאָת אֲכָלִים בְּפָנֶי עֶצְמָן⁶⁸.
31 (66) ברייתא חולין עז, ב. (67) אף-על-פי שלא שלקה, עור
שהוא קשה אינו נאכל בלי שליקה, אבל שליא היא רכה,
ולפיכך מועילה המחשבה להוריד לה תורת אוכל בלי
שליקה. (68) אפילו לא עירבם עם אוכל אחר.

- 1 טז. עור החמור⁶⁹ ששלקו - הרי זה ספק, אם
- 2 מתטמא טמאת אכלים בפני עצמו מפני ששלקו, או
- 3 אינו מתטמא מפני שהוא מאוס הרבה.
- 4 (69) שם עמוד א, בעיא שלא נפשטה. בגמרא שם אמרו,
- 5 שעור החמור מאוס ואין אוכלים אותו אפילו ע"י שליכה.
- 6 יז. חטים⁷⁰ שפגללי בקר⁷¹ ושעורים שפגללי
- 7 הבהמה שלקטן⁷² - אין מקבלין טמאה. ואם חשב⁷³
- 8 עליהן לאכילה - מתטמאות טמאת אכלין.
- 9 (70) ברייתא, מנחות ט, א. (71) רגילים להאכיל את הבקר
- 10 - חטים, ואת הבהמות האחרות, כגון סוסים וגמלים -
- 11 שעורים (רש"י). (72) ולא חישב לאכלן. (73) בשעה
- 12 שלקטן. והמחשבה שלאחר הליקוט אינה מועילה (כ"מ).
- 13 [בברייתא שם כתוב: אע"פ שחשב עליהן לאכילה, אין
- 14 מטמאין טומאת אוכלין. כנסן לאוכלין - מטמאין טומאת
- 15 אוכלין. וכדי להתאים דברי רבינו לאותה הברייתא, פירשם
- 16 הכסף-משנה כך].
- 17 יח. כל אכל⁷⁴ שנטמא ואחר שננטמא נפסל ונסרח:
- 18 אם נפסל מלאכל הפלב או שייבש פתרו⁷⁵ - הרי זה
- 19 טהור⁷⁶; ואם נפסל מלאכל אדם ועדין הוא ראוי
- 20 לפלב - הרי זה טמא פשהיה. וכל האכלין שננטמאו
- 21 - אין להן טהרה במקנה⁷⁷.
- 22 (74) נתבאר למעלה בהלכה יד. (75) ומתוך כך אינו ראוי
- 23 לאכילת כלב, אף-על-פי שלא נסרח. [הכסף-משנה מציין
- 24 מקור דין יבש כחרס, בגמרא נדה נה, א, אולם שם המדובר
- 25 בבשר המת שנפרך (לדעת ר' יוחנן) או נעשה כקמח (לדעת
- 26 ריש לקיש), ולא נאמר שם כלום בדין יבש כחרס, ורבינו
- 27 עצמו (בפ"ב מהלכות טומאת מת ה, א) פסק שבשר המת
- 28 יבש כחרס מטמא. ולכאורה יש בזה סתירה לדבריו כאן.
- 29 אולם אין לדמות טומאת מת לטומאת אוכלין, אבל קשה
- 30 להבין כיצד מצא הכסף-משנה בסוגיא זו מקור להלכה
- 31 שאנו עוסקים בה כאן]. (76) פקעה טומאתו.
- 32 (77) תוספתא טבול-יום פ"א ה"ב: "ואין להן טהרה
- 33 מטמאתן".
- 34 יט. זרעים⁷⁸ טמאים שזרעם - הרי הצומח מהן
- 35 טהור, ואפילו בדבר שאין זרעו פלה⁷⁹. והוא
- 36 שהשרישו⁸⁰; אבל קדם השרשה - הרי הן בטמאתן,
- 37 אפילו בדבר שזרעו פלה⁸¹.
- 38 (78) ב'תורת כהנים' פרשת שמני פ"א ה"ב, דרשו: מגין
- 39 לזרעים טמאים שזרען טהור? תלמוד לומר "אשר יזרע
- 40 טהור" (ויקרא יא, לו). יכול אף-על-פי שלא השרישו,
- 41 תלמוד לומר "הוא". (79) כגון בצלים ששותלים בצלצל
- 42 קטן, והוא גדל והולך. [במעשרות פ"ה מ"ב, שנינו: "בצלים
- 43 משהשרישו בעליה - טהרו מלטמא". ומפרש הר"ש,
- 44 שהבצלים היו מונחים בעלייה על גבי המעזיבה, שעפר
- 45 שטוח עליה והשרישו באותו עפר. אבל בצלים שבסל,
- 46 אפילו הוציאו עלים לא טהרין. ורש"י (פסחים לד, א)
- 47 מפרש הטעם, שכיוון שחוברו לקרקע - בטלו לגבה ויצאו
- 48 מתורת אוכל. (80) הוציאו שרשים. (81) נרקב באדמה.
- 49 כ. אכלין⁸² שמתפרין לכלים⁸³ - בטלו מתורת אכל. ואם
- 50 נטמא הפלי - הרי הן מתטמאין בטמאת
- 51 הפלי⁸⁴; הואיל והן משמשין תשמיש עץ⁸⁵ - הרי
- 52 הן פצין.
- 53 (82) חולין קכט, א. (83) כגון שיירי עיסה הדבוקים
- 54 בעריבה ואין דעתו לאכלם. (84) בדרגת הטומאה של
- 55 הכלי. אם הכלי אב הטומאה, גם שיירי האוכל אב הטומאה.
- 56 (85) נעשו חלק מדופן הכלי.
- 57 כא. כל משקה שננטמא ואחר שננטמא נפסל ונסרח
- 58 - הרי זה בטמאתו לעולם⁸⁶, שאין המשקה יוצא⁸⁷
- 59 על ידי הפלב⁸⁸ לעולם. ואין למשקה שננטמא טהרה
- 60 חוץ מן המים בלבד, שאם הטביל מים טמאים
- 61 במקנה - פיון שצפו מי מקנה עליהן⁸⁹ טהור⁹⁰.
- 62 ומטבילין חמין בצונן וצונן בחמין, ורעים בפיפים
- 63 ויפים ברעים⁹¹.
- 64 (86) לענין קבלת טומאה, פסק רבינו (למעלה ה"ד) שמשקה
- 65 דינו כאוכל, ואם נפסד מאוכל אדם אינו מקבל טומאה. אבל
- 66 לענין יציאה מטומאתו - מחלק רבינו ביניהם. באוכל כתב
- 67 (בה"ח) שאם נטמא ונפסד מאכילת כלב נטהר, אבל משקה
- 68 אינו יוצא מידי טומאתו. ומקור הדין ב'תורת כהנים' פרשת
- 69 שמני פרשת ח, ה"ד. שנינו שם: ר' אליעזר אומר "אשר
- 70 ישתה", פרט למשקה סרוח. אמרו לו, אין משקין יוצאים
- 71 לא לידי עופות ולא לידי פרה (יש גורסים: מידי). ומפרש
- 72 רבינו שלדעת ר' אליעזר מיעטה התורה מכל טומאה -
- 73 משקה שאינו ראוי לשתיית אדם, ואפילו אם נטמא לפני
- 74 שנפסל משתיית אדם - יוצא מטומאתו כשנפסל; ואמרו לו
- 75 חכמים, הרי משקה זה ראוי לעופות ולפרה, ולפיכך אם כבר
- 76 נטמא אינו יוצא מטומאתו, אבל מודים הם שמשקה שנפסל
- 77 משתיית אדם אינו מקבל טומאה. ופסק רבינו כאמרו לו.
- 78 (87) מטומאתו. (88) שהכלב מלקק כל משקה סרוח שהוא,
- 79 ולפיכך אין בכלל משקה שנפסל משתיית כלב. [וב'תורת
- 80 כהנים' כתוב "פרה". ורבינו סובר, שהכוונה לכל בהמה
- 81 שהיא (ראה השלמות)]. (89) אם השקיע כלי מלא מים
- 82 טמאים במקוה עד שנגעו במי המקוה. (90) משנה ביצה
- 83 יז, ב. בלשון חכמים זה נקרא "השקה", והיא טהרת מים
- 84 בלבד אבל לא שאר משקין (מכשירין פ"ד מ"ח).
- 85 (91) כבית-הלל במשנה מקוואות פ"ו, ו.
- 86 כב. מקל⁹² שהיא מלאה משקין טמאים⁹³ והטביל
- 87 מקצתה במקנה⁹⁴ - לא טהרו המים שעל מקצתה⁹⁵
- 88 עד שיטביל את פלה.
- 89 (92) טהרות פ"ח מ"ט. (93) כל המקל נרטב במים טמאים.
- 90 [מה שכתב "משקין" הכוונה למים בלבד, שהרי אמרנו
- 91 (למעלה בהכ"א) שהשקה אינה מטהרת אלא מים בלבד].
- 92 (94) ונגעו מי המקוה במצקת המים שעל המקל. (95) שעל
- 93 המקצת שלא הוטבל, אע"פ שהם מחוברים למים שבחלק

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 כו. מ¹¹⁰ שפכיכות¹¹¹ - הרי הן בחזקת טמאה. ירדו
18 עליהן מי גשמים, אם רבו עליהן - הרי הן טהורים;
19 מחצה למחצה - הכל טמא, בין בכלים בין
20 בקרקעות¹¹². אימתי? בזמן שקדמו מי שפכה; אבל
21 קדמו מי גשמים וירדו עליהן כל שהוא ממני
22 שפכיכות - הכל טמא¹¹³, שמשקין טמאין שירדו
23 לטהורים - מטמאין בכל שהוא.

110) מכשירין פ"ב מ"ג. (111) מי שופכים. (112) רבינו
לשיטתו בפט"ו ה"י, שמשקין מחוברים מיטמאים
ומטמאים, אם נגעו ברצון בעלים. (113) הרא"ש במשנה
מסביר, כשקדמו מי השפכה לא החשיב האדם את מי
הגשמים, שהרי יזוהמו בשופכין, ולפיכך לא נפלו לרצונו
ואינם מקבלים טומאה. אבל אם קדמו מי גשמים, לרצונו
הם ומקבלים טומאה.

24 כז. הטורף¹¹⁴ את גגו¹¹⁵ והמכבס את פסותו¹¹⁶ והרי
25 הן מונטפים, ירדו עליהן גשמים ורבו הנוטיפות¹¹⁷ -
26 הרי רבו מי גשמים עליהן, והנוטיפין מהן טהורין.

114) שם מ"ד. (115) מחליק את הטיט שטח על הגג.
בפרוס ימות הגשמים, היו נותנים טיט חדש על הגג במקום
הישן שנפרך מחמת החום, ושופכים עליו מים ומחליקים
אותו במעגילה. (116) ומים אלה דינם כשופכין (כך משמע
מפירושו של רבינו למשנתנו, והרא"ש שם מפרש שהמדובר
במים טמאים). (117) עם ירידת הגשמים, התגבר טפטוף
המים.

27 כח. הפך¹¹⁸ שמן טהור ונטמא זה האדם וטבל והרי
28 השמן על בשרו, אם היה כדי סיכת איכר קטן¹¹⁹ -
29 הרי הוא טהור פשהיה מקדש¹²⁰. סף שמן טמא
30 וטבל - לא טהר השמן שעליו; אלא אם נשאר
31 ממנו משקה טופח¹²¹ - הרי השמן בטמאתו, ואם
32 לא נשאר ממנו כדי להטפח ממנו - בטל במעוטו.

118) עדיות פ"ד מ"ו. (119) אצבע קטנה (רבינו בפירושו
למשנה). (120) לפני הסיכה, לפי שהשמן נתבטל אגב
הגוף, אבל אם היה יותר מכדי שיעור זה - לא נתבטל,
ונטמא מן הגוף הטמא, והמקוה אינו מטהר משקין.
(121) אם תיגע בו אצבע - תורטב. דינים אלה הם מקולי
בית-שמאי ומחומרי בית-הלל, ופוסק רבינו כבית-הלל,
שהלכה כמותם בכל מקום, בין לקולא ובין לחומרא.

פרק שליש

1) יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד
במקום אחר אם צריך מחשבה. דברים מצריכים מחשבה
והכשר, הכשר ולא מחשבה, או מחשבה ולא הכשר, או לא
זה ולא זה.

33 א. כבד בארנו², שאין האכלין מתטמאין עד
34 שיכשורו; ושפל אכל שאינו מיוחד למאכל אדם -
35 אינו מקבל טמאה עד שיחדו לאדם.

(2) פ"א, ה"א.

המושק. ונראה שגם המים הנמצאים בחלק המוטבל טמאים,
מפני נגיעתם במים שנשארו בטומאתם]. וטעמו של דבר,
מפני שמשקין הנמצאים במקום משופע, אף-על-פי שסופם
לרדת למטה, אינם בגדר חיבור, כמו ששינונו שם: "הניצוק
והקטפרס אינו חיבור" (משקין הזוחלים לאט לאט על פני
שטח משופע, נקראים "קטפרס"). ודווקא מקל, אבל כלי -
דינו כאשבורן (מים בגומא), ואפילו נגעו רק מקצת המים
במקוה נטהרו כולם, מפני שנעשו שטח אחד עם מי המקוה
(רבינו בפירושו שם). ולא נתבאר לי למה לא טימאו המשקין
את הכלי, והכלי יחזור ויטמא את המשקין אחר שנטהרו
בהשקה? ואולי התכוון רבינו לכלי שאינו מקבל טומאה].

1 כג. שלג⁹⁶ שנטמא והשיק מקצתו למי מקוה -
2 הואיל וטהר מקצתו, טהר כלו⁹⁷.

96) ברייתא, נדה יז, א. (97) למעלה (פ"א הכ"ב) למדנו
שנטמא מקצתו לא נטמא כולו, מפני שאין דנים את פתיתי
השלג כמחוברים לגוש אחד, ולמה נחשב כגוף אחד לענין
השקה? הר"ש משאנץ בפירושו למשנה טהרות פ"ג, ב,
מסביר את ההבדל הזה, מפני ששלג משלים את המקוה
לארבעים סאה (מקוואות פ"ז מ"א), ואם-כן כל השלג
המושק נעשה חלק מהמקוה, ולכן נטהר.

3 כד. התמד⁹⁸ הטמא, בין שנטמא אחר שתמדו בין
4 שתמדו במים טמאים: עד שלא החמיץ - משיקו
5 במקוה ויטהר, שהרי הוא במים; משהחמיץ - הרי
6 הוא פנין, ואין לו טהרה במקוה⁹⁹.

98) משקה שעושים ממים ושמרי יין. (99) ברייתא, חולין
כו, ב.

7 כה. קדרה¹⁰⁰ שמלאה משקין, כגון דבש ויין
8 וכיצא בהן¹⁰¹, ונתונה בתוך המקוה¹⁰², ופשט
9 הראשון לטמאה את ידו ונגע בה¹⁰³ - הרי זה מטמא
10 את המשקין אף על פי שהן בתוך המקוה, ונטמאת
11 הקדרה¹⁰⁴ מחמת המשקין שבתוכה אף על פי שהיא
12 בתוך המקוה¹⁰⁵. היתה מלאה מים - הקדרה
13 טהורה¹⁰⁶, שאין הראשון מטמא כלי חרס לעולם,
14 ואין המים שבתוכה טמאים¹⁰⁷, מפני שהן מערבים
15 במי המקוה¹⁰⁸. פשט אב הטמאה את ידו ונגע בה
16 - נטמאת הקדרה, שאין המקוה מטהר כלי חרס¹⁰⁹.

100) מכשירין פ"ד מ"ח. סתם קדירה של חרס היא.
101) כל המשקין המקבלים טומאה חוץ למים.
102) נתבאר בהלכה כ"א שהשקה אינה מועילה אלא למים
בלבד. (103) במשקין שבקדירה. ואם נגע בקדירה עצמה
הכול טהור, מפני שראשון אינו מטמא כלי. (104) משום
גזירת משקין (הלכות אבות הטומאות פרק ז ה"ב).
105) שכלי חרס אין לו טהרה במקוה, ככתוב בתורה (ויקרא
יא, לג): "וכל כלי חרש... ואותו תשבור". (106) אפילו
נגע בקדירה עצמה. (107) אפילו אם נגע בהם.
108) ונטהרים בהשקה. (109) והקדירה מטמאה את המים
כשמוציאה מן המקוה, ואין זה דומה לאדם העומד במקוה
ונגע בטומאה שבתוכה.

טמאה חמורה אינו צריך הכשר. ואלו צריכים
מחשבה ואינן צריכין הכשר³⁸: נבלת העוף הטהור
בכפרים, ונבלת בהמה טמאה בכל מקום. והוא
שחשב על פחות מפות; אבל פזית - אב טמאה
הוא.

(7) עוקצין פ"ג מ"א. (8) נאכלים הם בין בערים בין
בכפרים. (9) תושבי הערים אינם רגילים לאוכלם.
(10) תוספתא, שם ה"א. במשנה שלפנינו הגירסא "צריכים
מחשבה בכפרים". ברור שגירסא אחרת היתה לעיני רבינו,
שהרי אין להעדיף את התוספתא על המשנה. (11) חלב
נבילה אינה מטמא טומאת נבילות, שנאמר (ויקרא ז, כד):
"וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה", ואפילו
למלאכת קודש, אבל מטמא טומאת אוכלין. בפירוש
למשנה כתב רבינו, שאם הוכשר במים הוא מטמא טומאת
אוכלין אע"פ שלא נגע בטומאה מפני שהתורה טיהרה אותו
מטומאת נבילות בלבד, כדי שלא יטמא אדם וכלים. חולקים
עליו כל מפרשי המשנה, ודעתם שצריך גם הכשר שרץ,
פירוש, שיגע בשרץ ואחר-כך יטמא (ראה הל' אבות
הטומאות פ"א ה"ה). (12) בין בכרכים ובין בכפרים.
בתוספתא שם, אנו שונים: "חלב מתה בכל מקום צריכה
הכשר, ואינה צריכה מחשבה מפני שהיא כגופה" (ראה
לקמן הערה טו). (13) משנה, שם פ"ג, ב. (14) במשנה
כתוב: "החותך מן האדם וכו'" ורבינו דייק וכתב בשר
הפורש, פירוש שפרש מאליו, אבל אם חתכו אדם - יש
הבדל בין חתכו להאכילו לאדם ובין להאכילו לכלב,
כמבואר לקמן בה"ט, שאם חתכו לאדם חתיכתו היא
מחשבתו ואינו צריך מחשבה שניה. ומשנתינו תתפרש
בנחתך מאליו, או בלי כל כוונה או במתכוון לכלב.
(15) שאינו מטמא כלל, אבל מקבל טומאה ככל אוכל.
(16) רבינו מחלק בין חלב בהמה טהורה שנתנבלה ובין חלב
שחוטא, בחלב נבילה כתב למעלה שאינה צריכה מחשבה
אפילו בכפרים, ובשחוטא פוסק כאן שבכפרים צריכה
מחשבה. מקור הבדל זה הוא בתוספתא שהבאנו למעלה
(הערה יא) הממשיכה ואומרת: "חלב שחוטא בכפרים צריך
מחשבה והכשר". וטעמו של דבר: חלב לבדו אינו נאכל
בכפרים ולפיכך צריך מחשבה, אבל בכרכים שמרובים
תושביהם נמצאים קונים גם לחלב. וכל זה בחלב שפורש
מן הבשר, אבל חלב מחובר לבשר נאכל גם בכפרים. ומכאן
ההבדל בין חלב נבילה וחלב שחוטא. בהמה שנשחטה
כהלכה, בשרה נאכל ליהודים ואת החלב חותכים ומוכרים
לגויים, אבל בהמה שנתנבלה - מוכרים אותה כולה לגויים
והם אוכלים את הבשר ביחד עם החלב שעליו ('חזון איש').
ראה השלמות. (17) דם השחיטה הכשירה. (18) ההכשר
שלפני המחשבה אינו מועיל, מפני שהחלב לא היה אז
אוכל, ולכן הוא טעון הכשר אחר שנעשה אוכל על-ידי
מחשבתו. (19) פירוש, אלה שלא נמנו בה"א.
(20) במשנה שלפנינו (שם פ"ג מ"ב) הגירסא: "חורץ
משמרקעין (בצלים חריפים מאוד) ופטירות". אולם גירסת
רבינו: "ושמרקעין" והוא מפרש שהמשנה נקטה שני אלה
לדוגמא. (21) במשנה (שם ט) שלפנינו, כתוב: דגים

ב. אכל³ שהוא מיוחד לאדם במקום הזה ואינו
מיוחד לאדם במקום אחר - במקום שהוא מיוחד בו
אינו צריך מחשבה ליחדו לאדם, ובמקום שאינו
מיוחד בו צריך מחשבה ליחדו לאדם ואחר כך יקבל
טמאה⁴. וכל אכל שסופו לטמא אדם וכלים⁵ אינו
צריך הכשר⁶.

(3) עוקצין פ"ג מ"ג. (4) ברבים מדיני טומאה והכשר
טומאה, מחשבת האדם היא בעלת משקל מכריע. (5) כגון
השוחט בהמה טמאה לגוי, והיא מפרסת - אינה מטמאה
כנבילה כל זמן הפירכוס (משנה, חולין קיז, ב). אבל לאחר
שתפסיק מלפרס - תטמא טומאה חמורה אדם וכלים. ראה
לקמן ה"ד. (6) ומתטמא וגם מטמא טומאת אוכלין.

ג. יש אכלין שצריכין הכשר ואינן צריכין
מחשבה, ויש שצריכין מחשבה ואינן צריכין
הכשר, ויש שצריכין מחשבה והכשר, ויש שאין
צריכין לא מחשבה ולא הכשר. ביצד? כל האכלין
המיוחדין לאדם בכל מקום⁸ - צריכין הכשר ואין
צריכין מחשבה. דגים טהורים וחגבים טהורים
בכל מקום, וחגבים טמאים ודגים טמאים בכפרים⁹
- הרי הן מיוחדין לאדם, וצריכין הכשר ולא
מחשבה¹⁰. וכן חלב בהמה טהורה שמטה - צריך
הכשר¹¹ ולא מחשבה בכל מקום¹². ואלו צריכין
מחשבה והכשר¹³: בשר הפורש מן החי¹⁴, בין מן
האדם בין מן הבהמה בין מן העוף, ונבלת העוף
הטמא¹⁵, וחלב בהמה טהורה שחוטא בכפרים¹⁶.
אף על פי שהכשר בשחיטה¹⁷, צריך הכשר שני
אחר המחשבה¹⁸. ושאר כל ירקות השדה¹⁹, כגון
הבצלים הקשים ביותר והפטירות. וכן חגבים
ודגים קטנים²¹ - צריכין מחשבה בכפרים. עלשין²²
שוועין לבהמה²³ ונמלך עליהן לאדם - אינן
מקבלין טמאה עד שישחב עליהן אחר שיתלשו,
שמחשבת חבור²⁴ אינה מחשבה. עלשין שלקטן
לבהמתו והדיחן, ונמלך עליהן לאדם - צריכין
הכשר שני אחר המחשבה²⁵. וכן כל פיוצא בזה.
האלל²⁶, אם חשב עליו לאכילה - מקבל טמאת
אכלין²⁷, ואם לאו - הרי הוא כעץ²⁸ ואינו מקבל
טמאה. וכן העצמות המהפריין בפשר, והגידים,
והמקומות הרבים מן הקרונים ומן הטלפים²⁹,
והקנפים³⁰ והנוצה³¹, והמקומות הרבים מן
הצפרונים ומן החרטום המבלעין בפשר - צריכין
הכשר ומחשבה. ואלו שאין צריכין לא מחשבה
ולא הכשר: נבלת בהמה טהורה בכל מקום³²,
ונבלת העוף הטהור³³ וחלב בהמה טהורה³⁴
בכרכים³⁵. לפי שהן מיוחדין למאכל אדם, אין אחד
מאלו צריך מחשבה; ואינן צריכין הכשר, מפני
שסופן לטמא³⁶ אדם וכלים בכזית³⁷, וכל המטמא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ז' ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומטמאה טומאת אוכלין, ולאחר שתמות מטמאה טומאת נבילות. (42) סימן אחד, וושט או קנה. (43) דקרה. (44) שחיטה המתירה טהורה מפרכסת באכילה, עושה גם בהמה טמאה מפרכסת כאוכל, אבל שחיטה או נחירה, שדוגמתן בטהורה אינה מתירה באכילה - אינה מועילה בטמאה. (45) שם קבא, ב. מפני ששחיטה שכוז עלי-די ישראל מתירה את המפרכסת באכילה, מועילה שחיטת גוי להוריד עליה תורת אוכל (רש"י. ראה ראב"ד וכסף-משנה).

ה. החותך פשר מאיכר מן החי⁴⁶ של בהמה ואחר כך חשב עליו⁴⁷ - צריך הכשר⁴⁸. חשב עליו ואחר כך חתכו⁴⁹ - אינו צריך הכשר, מפני שטמא טמאה חמורה וכל המטמא טמאה חמורה⁵⁰, וכל המטמא טמאה חמורה אינו צריך הכשר.

(46) אבר שלם מן החי מטמא כנבילה, והבשר הפורש ממנו אינו טמא טומאת עצמו. (47) ונעשה אוכל. (48) ואף-על-פי שלפני שחתכו היתה עליו טומאה חמורה בתורת אבר, אין זה מועיל, מפני שהבשר הזה יצא מתורת אבר ונעשה אוכל, ומשעה שנעשה אוכל לא טמא טומאה חמורה והוא כפנים חדשות (סברת רש"י בחולין קכח, ב). (49) וירדה עליו תורת אוכל, בעודו מחובר לאבר. (50) לפני שחתכו כשהיה כבר אוכל. למדנו מכאן, שלא דווקא אמרו "סופו לטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר" אלא גם אם תחילתו טומאה חמורה - הדין כך. [בגמרא שם (קכט, א) משמע, שצריך הכשר, אולם רבינו מעדיף את התוספתא המפורשת (הראב"ד מציין שרבינו מצא תוספתא כזו) על שקלא-וטרין שבגמרא. רבינו נמנע בדרך כלל מלהוציא הלכות מתוך שקלא-וטרין. ראה ראב"ד וכסף-משנה].

ו. פחות מקפזית⁵¹ מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו, והשלים עליו כביצה מאכלים אחרים - אין הכל צריך הכשר⁵²; הואיל ופחות מקפזית⁵³ שפכל הביצה, אם השלימו לכזית, מטמא טמאה חמורה. וכן פזית⁵⁴ מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו, והניחה בפצק עד שהשלים לכביצה, הואיל ואינו מטמא במגע מפני הפצק⁵⁵ - הרי זה צריך מחשבה. ואין הפצק הזה צריך הכשר, הואיל וכל השעור הזה מטמא במשא⁵⁶ מפני פזית נבלה שבתוכו, אף על פי שאינו מטמא במגע, הרי סופו⁵⁷ לטמא טמאה חמורה, לפיכך אין צריך הכשר.

(51) כריתות כא, א. (52) אפילו החלק של אוכלין אחרים. (53) של הנבילה (ראה השלמות לה"י). [גם בנבלת בהמה טהורה הדין כך, ונקט בהמה טמאה, משום "חישב עליו", שהרי נבלת בהמה טהורה אינה צריכה מחשבה. רבינו רמז על דין זה בסוף ה"ג, ושם ביארנו]. (54) שם עמוד ב. (55) החוצץ בין הנבילה ובין הנוגע. (56) משא מטמא אפילו בלא נגיעה (ה"ל טומאת מת פ"א ה"י). (57) פירוש, הרי זה נכלל בדין סופו לטמא טומאה חמורה. ראה למעלה הערה נא.

טמאים. וגירסת רבינו: קטנים. (22) מין ירק שהוא ראוי בדוחק למאכל אדם, ובעיקרו הוא משמש מאכל בהמה. כיום קוראים "עולש" לירק שעושים ממנו תחליף לקפה (ציקוריה בלעז). (23) בשעת זריעה חישב להאכיל את הגידולים לבהמה. (24) המחשבה שחישב כשהירק היה מחובר לקרקע. (25) שהכשר אינו מועיל בדבר מחובר (ראה למעלה בדין חלב שחוטה). מדובר כשנתייבשו המים שעליהם לפני שחישב עליהם לאכילת אדם, אבל אם נשארה עליהם לחלוחית כדי להרטיב את האצבע הנוגעת בהם - הוכשרו בלחלוחית זו. (26) בפירושו למשנה (חולין קיז, ב) כותב רבינו, שאלל הוא הבשר הנשאר דבוק בעור כשמפשיטים את הבהמה. כריש לקיש שם, נגד דעת רבי יוחנן. (27) שם קבא, א. (28) שם אמרו דבר זה לדעת רבי יוחנן, שאלל הוא מרקטא (גיד השדרה והצוואר - רש"י). אבל לפירושו של ריש לקיש, הנימוק הוא משום שאינו חשוב. ותמוה קצת למה נקט רבינו נימוקו של רבי יוחנן, ופירושו של ריש לקיש. (29) חלקי הטלפיים והקרניים המובלעים בבשר, רכים הם. (30) הנוצה הנשארת אחר מריטת הנוצה הגדולה. (31) הדקה מן הדקה הנשארת אחר מריטת כל הנוצות (על-פי פירוש רבינו במס' טהרות פ"א מ"ב, וכגירסת הגר"א שם). (32) עוקצין פ"ג מ"ג. (33) שם. (34) שחוטה. דין חלב בהמה טהורה שנתבלה - נתבאר למעלה. (35) בכפרים שתושביהם מועטים, אין אוכלים נבלת עוף ולא חלב שאינו דבוק לבשר, כמו שנתבאר למעלה. (36) נימוק זה נמשך לנבלת בהמה ועוף, ולא לחלב, שהרי חלב - אפילו של נבילה - אינו מטמא טומאה חמורה לעולם. ולמה חלב שחוטה אינו צריך הכשר? מפני שהוכשר בשחיטה. (37) בנבלת בהמה מדובר בפחות מכזית, וצירפו לאוכל טמא אחר, והשלימו לכביצה (אוכל אינו מטמא אחרים בפחות מכביצה), שאם יש בו כזית הרי הוא מטמא טומאת נבילות שהיא חמורה מטומאת אוכלין, ולשם מה אנו דנים בטומאת אוכלין (ראה סוף הלכה זו)? ומשמיענו רבינו, שהפחות מכזית נבילה מצטרף לענין טומאת אוכלין בלי הכשר, מפני שכזית שלם מטמא טומאה חמורה (ראה לקמן ה"ו). (38) משנה, שם.

ד. ישראל ששחט³⁹ בהמה טמאה לנכרי, ושחט בה שנים⁴⁰ [או רב שנים] - הרי זו מתטמאה טמאת אכלין כל זמן שהיא מפרכסת⁴¹. ואין צריכה מחשבה, שהרי ישראל שחטה לאכילת העובד פוכבים, ואין לו מחשבה גדולה מזו; ואינה צריכה הכשר, לפי שסופה לטמא טמאה חמורה. שחט בה אחד⁴² או שנתרה⁴³ - אינה מטמאה טמאת אכלין⁴⁴. וכן עובד פוכבים ששחט בהמה טהורה לישראל, ושחט בה שנים או רב שנים - מתטמא טמאת אכלין⁴⁵ כל זמן שהיא מפרכסת, ואינה צריכה הכשר. שחט בה אחד או נתרה - אינה מטמאה טמאת אכלין, והרי היא כשאר הנבלות.

(39) חולין קיז, ב. (40) שני הסימנים: וושט וקנה. (41) מפני שישראל שחטה שחיטה המתירה בהמה טהורה באכילה, הרי היא כאוכל אף-על-פי שעודנה מפרכסת,

כמעשה אדם בריא ומבוגר. כל הדינים שבהלכה זו נשנו שם.

יום ש"ק ח' ניסן ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר כמה שיעור אוכלין ומשקין לטמא עצמם או אחרים. ודין אם כל האוכלין והמשקין מצטרפים לשיעור. דברים שהניחם בחמה ונתמעטו או הניחם בגשמים ונתפחו. ודין כל שיעורם וטומאתם שוים או טומאתם ולא שיעורם או שיעורם ולא טומאתם.

- א. פמה? שיעור אוכלין לטמא? לטמא עצמן - כל שהן. אפלו שמשום או חרדל מתטמא. שנאמר: כל האכל אשר יאכל - כל שהוא. ואין אכל טמא מטמא אכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו כביצה בלא קלפתה⁴. וכן האוכל אוכלין טמאים - אינו נפסל⁵ עד שיאכל כביצה ומחצה⁶. וזהו חצי פרס.

(2) תורת כהנים פרשת שמיני פרק ט הלכה א. (3) דרשו זאת מהתיבה "כל" המיותרת. (4) הקליפה הקשה. פסק כחכמים בעירובין פג, א. (5) מלאכול תרומה וקדשים בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה ו נתבאר, שחכמים גזרו טומאה על האוכל אוכלין טמאים או שותה משקין טמאים, לתרומה ולקדשים. ובגמרא נקראה טומאה זו "פסול גווייה". (6) בהלכות אבות הטומאות שם כתב רבינו "כביצה ומחצה שוחקות" פירוש קימעה יותר.

- ב. המשקין מתטמאין כל שהן, ומטמאין כל שהן. אפלו טפת משקין טמאים כחרדל שנגעה באוכלין או בכלים או במשקין אחרים - נטמאו. ואף על פי כן, אין השותה משקין טמאין נפסל עד שישתה רביעית⁸, כמו שבארנו.

(7) אחרים. (8) כביצה וחצי שהן רביעית הלוג.

- ג. כל המשקין מצטרפין לפסל את הגויה לרביעית. וכל האוכלין מצטרפין לכביצה לטמא טמאת אוכלים, ולכחצי פרס לפסל את הגויה. אפלו חטה עם קמח עם בצק עם תאנה ובשר וכיוצא באלו - הפל מצטרף.

- ד. העור⁹ המחבר בפשר¹⁰, והמרק¹¹ והתבלין¹², והאכל¹³ - אף על פי שמקצתו חשב עליו¹⁴ ומקצתו לא חשב עליו, מקצתו פלטתו חיה¹⁵ ומקצתו פלטתו סכין¹⁶ - והעצמות המחברות בפשר, והגידים, והמקומות הרפים מן הקרנים ומן הטלפים, והקנפים והנוצה, והמקומות הרפים מן הצפרנים ומן החרטום המבלעין בפשר - כל אחד מאלו מתטמאין ומטמאין, ומצטרפין לכביצה¹⁷ או לכחצי פרס¹⁸.

- ז. פחות מפיזת⁵⁸ מבשר המת שהשלים עליו כביצה משאר אוכלין - הפל⁵⁹ צריך מחשבה, שהרי בטל הפל⁶⁰ אצל כל אדם; ואין הפל צריך הכשר, מפני בשר המת שפסקלו.

(58) שם. (59) אפילו הבצק שעליו. (60) כך היא גירסת רבינו בגמרא שם ('קרי' ספר' להמבי"ט) ולא כמו שכתוב בספרים שלפנינו: "בטלה דעתו אצל כל אדם" וולענין הראב"ד היתה הגירסא שלפנינו, ולפיכך כתב שמחשבה אינה מועילה, שהרי בטלה דעתו. ומדבריו יוצא שההבדל בין בשר נבילה לבשר המת הוא, שבבשר נבילה אין הבצק צריך מחשבה, כי הוא ראוי למאכל אדם, מה שאין-כן בבשר המת, שאין אדם אוכל בצק שהיה ממולא בשר המת, ואף-על-פי-כן מועילה מחשבתו, מפני שכשהוא לעצמו לא נפסל מאכילת אדם, ואילמלא ידע ששימש כיסוי לבשר המת היה אוכלו (ראה השלמות).

- ח. פיזת⁶¹ מן המת שחפהו בבצק - הפל מתטמא טמאה חמורה⁶².

(61) שם. (62) אפילו אדם וכלים שנגעו בבצק, מפני שטומאת מת בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת.

- ט. החותך בשר מאדם חי להאכילו לכלב⁶³, אם חשב עליו⁶⁴ למאכל אדם - הרי זה צריך מחשבה, ואינו צריך הכשר⁶⁵.

(63) מחשבה זו אינה מועילה לעשות את הבשר כאוכל לענין טומאה, מפני שאוכל שאינו ראוי לאדם אינו מקבל טומאה (ראה מס' כריתות שם). (64) לאחר שחתכו נמלך וחישב עליו למאכל אדם. המילים "צריך מחשבה" מיותרות, שהרי מדובר בחישוב עליו, אלא שנקט לשון המשנה מס' עוקצין פ"ג, ב: החותך מן האדם וכו' צריך מחשבה והכשר. (65) החזון איש מגיה וגורס "צריך הכשר". וכן כתב רבינו בפירוש למעלה ה"ג, בדין בשר הפורש מן החי, ולענין הכשר אין סברא לחלק בין חותך לבין פורש מאליו.

- י. גזול⁶⁶ שנפל לגת⁶⁷ ומת, אף על פי שהגת במדינה⁶⁸ - הרי נמאס בגת⁶⁹, ולפיכך צריך מחשבה⁷⁰. חשב עליו כשהעלהו להאכילו לזכרי - הרי זה מטמא, שהרי חשב עליו למאכל אדם. חשב עליו להאכילו לכלב - אינו מתטמא טמאת אוכלים⁷¹. הרי זה שחשב עליו להאכילו לאדם חרש שוטה וקטן - הרי זה טהור⁷². העלוהו כדי להאכילו לאדם - הרי זה טמא; שיש להן מעשה⁷³, ואין להן מחשבה.

(66) עוף קטן. (67) טהרות פ"ח מ"ו. (68) בעיר שאוכלוסיה מרובים, ואוכלים נבלת עוף טהור. (69) נדה ג, ב. (70) אף-על-פי שנהלת עוף טהור אינה צריכה מחשבה בכרכים (ראה למעלה סוף ה"ג). (71) מפני שלא ייחדו למאכל אדם (ראה למעלה פ"א ה"א). (72) שמחשבתם אינה מועילה. (73) מעשיהם מועילים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 9) בחולין קיז, שנינו: העור והרוטב והקופה והאלל והעצמות והגידין והקרניים והטלפיים מצטרפים לטמא טומאת אוכלין. ורבינו מביא כאן את הדינים שנאמרו במשנה כפי שנתבאר בגמרא. (10) עור כשהוא לעצמו אינו מטמא, מפני שאינו ראוי לאכילה, אבל אם הוא דבוק בפחות מכביצה בשר הוא משלימו לכביצה ומטמא, מפני שהוא שומר לבשר וכל השומרים מטמאים (עוקצין פרק א משנה א). (11) במשנה כתוב: "הרוטב". בגמרא שם (קכ), א) פירש אביי ציר סמך המתמצה מן הבשר, ור"א פירש "שומנא" (פירש רש"י השומן שעל המרק) וכנראה "מרק" הוא אחד משני אלה. (12) פירוש "קיפה" שבמשנה, כרב פפא שם. (13) חתיכות קטנות של בשר שנשארו דבוקות בעור אגב הפשטו. (14) לאכילה. שם קכא, א. (15) חיה אכלה את הבשר והשאירה את העור ושידירי בשר דבוקים בו. (16) כשהפשטו את הבהמה בסכין נפלטו מתחת פי הסכין. שם נאמרו שני הפירושים הללו היינו: א. מקצתו חישב ומקצתו לא חישב; ב. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו סכין, וקיבל רבינו את שניהם להלכה. (17) לטמא אוכלין. (18) לפסול את הגווייה. כל הדברים שנימנו בהלכה זו אינם מקבלים טומאת אוכלין בפני עצמם. אבל משלימים את השיעור כשיש עמהם אוכל אחר פחות מכשיעור.
- 1 ה. כביצה אכלין טמאים שהניחין בתחמה ונתמעטו¹⁹
2 - אינן מטמאים. וכן פזית מן המת או מן הנבלה
3 ובעדשה מן השרץ²⁰ שהניחין בתחמה ונתמעטו -
4 טהורין.
- 19) נתייבשו מחמת חום השמש וצמקו ולא נשאר בהם כביצה. (20) נתבאר בפרק ד מהלכות אבות הטומאות הלכה ב ששמונה שרצים האמורים בתורה מטמאים בכעדרה (ראה שם הלכה י"ג, פנים והערות, פרטי הלכה זו והלכה ו).
- 5 ו. פזית חלב ודם ונותר²¹ ופגול²² שהניחין בתחמה
6 ונתמעטו - אין חיבין עליהן ברת. הניחין בגשמים²³
7 ונתפחו²⁴ - חזרו לכמות שהיו. בין לטמא
8 חמורה²⁵, בין לטמא קלה²⁶, בין לאסור²⁷.
- 21) בשר קדשים שנשאר אחר הזמן שקבעה התורה לאכילתו. (22) אם הכהן המקריב את הקרבן חישב בשעת עבודתו לאכול את הבשר אחר הזמן שקבעה תורה - הרי זה פיגול. והאוכל כזית מאחד הדברים שנימנו כאן עונשו כרת. (23) את אותם הכזיתים שנתמעטו. (24) ויש בהם כזית. (25) מת ונבילה. (26) טומאת אוכלין. (27) אכילה. ואם הניח בגשמים פחות מכזית מעיקרו ותפח עד לכזית אסור מדברי סופרים.
- 9 ז. עלי בצלים²⁸ ובגני בצלים²⁹ שהן חלולין: אם יש
10 בהם ריר - משתערין פמות שהן³⁰; ואם היו חלולין
11 וריקנים - ממעך את חללן³¹.
- (28) עוקצין פרק ב משנה ח. עלים אלה דומים לקנים חלולים ובתוכם ריר סמך. (29) העלים היוצאים מבצלים שאינם מחוברים לקרקע. (30) מפני שגם הריר נאכל ולכן
- מצטרף לשיעור כביצה. (31) ואם אין כשיעור אחר שמיעכו אינו מטמא.
- ח. פת ספגנין³² - משתערת פמות שהיא³³. ואם יש
12 בה חלל³⁴ - ממעך את חללה.
13 (32) נקבוי כספוג. (33) עם הנקבים הקטנים. (34) מקום ריק גדול.
- ט. בשר העגל שנתפח³⁵ ובשר זקנה שנתמעטה³⁶ -
14 משתערין פמות שהן³⁷.
- (35) בבישול. בשר עגל רך גדל כשמבשלים אותו הרבה (רבינו שם). (36) בשר כזה מצטמק ומתמעט בבישול. (37) כפי כמותם בשעת הנגיעה. כגירסת רב ורבי חייא ורבי יוחנן במנחות נד, א.
- י. האגוז והתמרים והשקד המתקרקשים³⁸ -
16 משתערין פמות שהן.
- (38) המתקשקשים. כשהם לחים אינם מקשקשים וכשהם מתייבשים ומצטמקים כן מקשקשים.
- יא. כל שטמאתו³⁹ ושעורו שוין - מצטרפין זה עם
18 זה. היו טמאתן שוין אבל לא שעורן, שעורן אבל
19 לא טמאתן - אין מצטרפין ואפלו לטמא פקל
20 שבשניהן⁴⁰. כיצד טמאתו ולא שעורו? כגון בשר
21 המת⁴¹ ורקב של⁴². שעורו ולא טמאתו? כגון בשר
22 המת ובשר הנבלה⁴³. ואין צריך לומר, שאם לא היו
23 שוים לא בשעור ולא בטמאה, כגון בשר נבלה⁴⁴
24 ובשר השרץ⁴⁵ - שאין מצטרפין.
- (39) חומרת הטומאה. (40) ואין אנו אומרים הרי הטומאה החמורה כוללת גם טומאה קלה וראוי לה לחמורה להצטרף עם הקלה לכשיעור, וכן לעניין הבדל בשיעורים יצטרף הדבר ששיעורו קטן עם זה ששיעורו יותר גדול, כשיש בשניהם יחד כדי השיעור הגדול. ולמה אין מצטרפים? מפני שהם שני מיני טומאה. (41) שטמא בכזית. (42) בשר המת שהקריב, ששיעורו במלוא חפניו (הלכות טומאת מת פרק ב הלכה י"א). ובכן שיעורם אינו שווה, אבל טומאתן שווה, שניהם מטמאים טומאה חמורה במשא ובאוהל. [ואף על פי שמת מטמא במגע ורקב לא, אין בכך שינוי בעצם חומרת הטומאה, אלא מפני שאי אפשר לו ליגע בכזית שלם או במלוא חפניו, שהרי הבשר התפורר לפיורורים זעירים]. (43) שניהם מטמאים בכזית, אבל מת מטמא טומאת שבעה ומטמא באוהל מה שאין כן נבילה. (44) מטמא במשא בלי נגיעה ושיעורו בכזית. (45) שיעורו בכעדרה ואינו מטמא במשא.
- יב. אכלין טמאים - שעורם שוה, שפל אכל טמא
26 אינו מטמא⁴⁶ אלא כביצה, וטמאתם שוה⁴⁷, שפל
27 אכל טמא אינו מטמא אלא במגע ואינו מטמא לא
28 אדם ולא בלים, לפיכך מצטרפין לטמא פקל
29 שבשניהן. כיצד? פחצי ביצה אכל ראשון⁴⁸ ופחצי
30 ביצה אכל שני שפולל זה בזה - הרי זה שני, ואם
31

שהוא יד ואינו שומר, שומר ולא יד או לא זה ולא זה אם מתטמא ומטמא ומצטרף. הבורח לגת אם יש לו ידות או הקוצר לסיכך, וידות האוכלין שבססם בגורן. ודין שומר ע"ג שומר והקליפות והגרענים שמטמאים ומצטרפים. ודין המתטמאים ומטמאים ומצטרפים או שאינם מצטרפים או שאין מתטמאים ולא מטמאים ולא מצטרפים.

- א. ידות האכלים² - הן העצים הרפין הסמוכין²⁵ לאכל שהאכל³ נתלה בהן מן האילן, כמו עקצי²⁶ התאנים והאגסים וקצת האשכול⁴, וכן הגרענים²⁷ וכיוצא בהן מדברים שהאכל צריך להן. ושומרי²⁸ האכלין - הן הקלפה שעל האכל שהיא שומרתו.²⁹ וכן כל פיוצא בזה.⁵

(2) עוקצין פ"א מ"א. (3) הפרי. (4) יבואר לקמן בהלכה כ. (5) בהלכה זו מבאר רבינו את המונחים, ובהלכות הבאות יבוארו דיניהם.

- ב. כל שהוא יד⁶ ואינו שומר - מתטמא ומטמא ולא מצטרף⁷; וכל שהוא שומר, אף על פי שאינו יד - מטמא ומתטמא ומצטרף; וכל שאינו לא שומר ולא יד - אינו מתטמא ולא מטמא, ואין צריך לומר שאינו מצטרף⁸. פיצד מתטמא ומטמא ואינו מצטרף? שאם נגעה טמאה ביד - נטמא האכל התלוי בו⁹; ואם נגעה טמאה באכל - נטמא היד¹⁰; ואין היד מצטרפת עם האכל להשלימו לכביצה¹¹ או לכחצי פרס¹². אבל אם היה שומר - הרי זה מצטרף לכביצה ולכחצי פרס.

(6) שם. (7) יתבאר לקמן בהלכה זו. (8) מכיוון שלמדנו ביד שמיטמא ומטמא, ואף-על-פי-כן אינו מצטרף, יש ללמוד בקל-והומר שהדבר שאינו מיטמא ומטמא אינו מצטרף. [כותב רבינו לתרץ למה לא נאמר במשנה שאינו מצטרף, ולפיכך הדגיש וכתב: "ואין צריך לומר"]. (9) היינו "מטמא". (10) היינו "מתטמא". (11) למדנו בפרק הקודם, שאוכל אינו מטמא אחרים אם אין בו כביצה. ומשמיענו רבינו כאן, שאם אין באוכל עצמו - בלי היד - כזית שלם, אין מצרפים את היד להשלים את השיעור. (12) לפסול את האדם האוכלו מלאכול בתרומה, ראה למעלה פ"ד ה"א. בחולין קיח, א למדו דיני יד ושומר מהמקרא.

- ג. כשם¹³ שיד לטמאה, כך יש יד להכשר¹⁴. שאם הכשר היד - הכשר כל האכל התלוי בו¹⁵. ויש יד לפחות מביט¹⁶. ויש שומר לפחות מקפול¹⁷. ושומר שחלקו¹⁸ - אינו מצטרף עם האכל¹⁹.

(13) חולין קיח, ב. (14) נתבאר כבר, שאוכל אינו מקבל טומאה כל זמן שלא הורטב באחד משבעת המשקין שנמנו למעלה (פ"א ה"ב). (15) כר' יוחנן שם. (16) הכוונה לטומאת עצמו, בהתאם לדעת רבינו (למעלה בפ"ד ה"א) שטומאת עצמם בכל שהן (ראה 'תוספות' שם ד"ה אין יד). (17) כר' יוחנן שם. מלשונו משמע שאין יד לפחות מכפול.

- נגע בתרומה - פסלה⁴⁹. פחצי ביצה אכל שני וכחצי ביצה אכל שלישי שבללן - הרי זה שלישי⁵⁰. וכן כל פיוצא בזה. אפלו חצי ביצה אכל ראשון וחצי ביצה אכל רביעי של קדש שבללן זה בזה - הרי הכל רביעי⁵¹.

(46) אוכלין אחרים. (47) כל האוכלין חומרת טומאתם שווה ואפילו האחד ראשון לטומאה והשני רביעי אין לראות בזה הבדל מהותי אלא מקרי, שזה נגע באב וזה נגע בשלישי. (48) אוכל הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון ועושה את הנוגע בו שני לטומאה וכן הלאה. (49) היא עצמה פסולה, אבל אינה פוסלת תרומה אחרת בנגיעתה. (50) ופוסל את הקודש, אבל לא את התרומה, שאין רביעי לתרומה. (51) ואינו פוסל את הקודש, שאין חמישי בקודש אלא בפרה אדומה. משמיענו, שאין אנו תופסים את הממוצע לומר הראשון משפיע להעלות במקצת את כוחה של טומאת הרביעי.

- יג. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שני שבללן זה בזה - הכל ראשון⁵². חלקן⁵³ - כל אחד מהן שני⁵⁴. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על כפר של תרומה - פסלוהו⁵⁵. נפלו שניהן כאחד - עשאוהו שני⁵⁶.

(52) מפני שיש כאן שיעור שלם של ראשון. (53) לשני חלקים. (54) שהרי אין בראשון לבדו כשיעור. (55) נעשה שלישי ואינו פוסל אחרים. בכל מקום שאתה מוצא ההגדרה של פסול, הכוונה שאינו מטמא ואינו פוסל אחרים. (56) שהרי נגע בבית אחת בשיעור שלם של ראשון.

- יד. כביצה אכל שני וכביצה אכל שלישי שבללן זה בזה - הרי הכל שני. חלקן - כל אחד מהן שלישי. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על כפר של תרומה - לא פסלוהו. נפלו שניהן כאחד - פסלוהו, מפני שעשאוהו שלישי.

- טו. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שלישי שבללן זה בזה - ראשון⁵⁷. חלקן - זה שני וזה שני, שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני.

(57) כולו כראשון.

- טז. כשתי ביצים אכל ראשון וכשתי ביצים אכל שני שבללן - הכל ראשון. חלקן לשנים - כל אחד מהן ראשון. חלקן לשלשה חלקים או לארבעה - כל אחד מהן שני. וכן כשתי ביצים אכל שני וכשתי ביצים אכל שלישי שבללן - הכל שני. חלקן לשנים - כל אחד מהן שני; לשלשה ולארבעה - הרי כל אחד מהן שלישי.

פרק חמישי

(1) יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהם ומה דינם. מי

שיעורי רמב"ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(משנה שם). (36 ענב. 37 שם. 38) תמרים תלויות בדקל, באופן דומה לאשכולות ענבים, שידרה גדולה מרכיית מחוברת ישר לאילן, וממנה צומחים כעין ענפים קטנים שהתמרים מחוברות בהם ונקראים "שרביטים". (39 שם. המדובר בשרביטים שאינם ראויים לאכילה, אבל שרביטי אפונה וכדומה ראויים לאכילה כל זמן שלא נתייבשו, ומקבלים טומאה בתורת אוכל.

י. לעולם⁴⁰ אין שומר על גבי שומר⁴¹, אלא שומר אחד בלבד הסמוך לאכל הוא הנחשב עמו.

(40 חולין קיט, ב. 41) כגון הקליפה הירוקה שעל גבי קליפת האגוז.

יא. שלש⁴² קלפות בבצל: פנימית⁴³ - בין שלמה בין קדורה⁴⁴ מצטרפת⁴⁵; אמצעית⁴⁶ - שלמה מצטרפת⁴⁷, קדורה אינה מצטרפת⁴⁸; החיצונה - בין כף ובין כף טהורה⁴⁹.

(42) עוקצין פ"ב מ"ד. (43) בשר הלבן של הבצל. (44) חתוכה, נקובה. (45) מפני שהיא עצמה אוכל. מובן שהיא מיטמאה מחמת עצמה, ואינה צריכה צירוף. ונקט לשון צירוף, משום הדינים הבאים. (46) קליפה שאינה נאכלת, וקליפה שניה (חיצונה) מקיפה אותה. (47) מדין שומר. (48) קליפה חתוכה אינה שומרת על הבצל, ונקלפת אגב משמוש בידים. (49) א. מפני שאין שומר על גבי שומר; ב. מפני שהיא נוחה ליפול כשנוגעים בה. פסק כר' יהודה, וחזר בו מדברי עצמו בפירושו שמסיים שם: "ואין הלכה כר' יהודה". ולמה פסק כר' יהודה נגד תנא-קמא? מפני שבחולין (קיט, ב) מסתמכת הגמרא על דבריו (כסף-משנה).

יב. כל הקלפין⁵⁰ מתטמאות ומטמאות ומצטרפות, מפני שהן שומר. קלפי פולין⁵¹ ותורמוסין⁵²: זרקן - אינן מתטמאות, כנסן לאכלין - מתטמאין. ואם נשאר בהן אכל - בין כף ובין כף מתטמאין. קלפי מלפפון⁵³, אף על פי שאין בהן מתוך המלפפון⁵⁴ - מתטמאות טמאת אכלין. השעורים⁵⁵, בזמן שהן יבשין - קלפתן מצטרפת⁵⁶ עמהן, ובזמן שהן לחין - אין מצטרפת. אכל החטה, בין לחה בין יבשה - קלפתה מצטרפת.

(50) עוקצין שם. (51) תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (52) מין קטנית (ראה פ"א ה"ו). יש בני אדם ששולקים ואוכלים קליפות אלו. (53) שם. (54) שקלף קליפה דקה מאוד, ולא נשאר עליה כלום מבשר המלפפון עצמו. (55) במנחות ע, ב: שעורה שאינה קלופה אינה מצטרפת. והקשו על ברייתא זו מהדרשה של תנא דבי ר' ישמעאל המובאה למעלה בהלכה ד, ותיצו "הא (כאן) בלחות, הא ביבשות". פירוש, לחות אין מצטרפות, יבשות מצטרפות. ולא נתבאר טעמו של הברל זה. ואולי טעמו מפני ששעורה רכה מתקלפת בנקל. [רש"י שם מפרש להיפך: יבשות אינן מצטרפות מפני שאינן ראויות לאכילה, אבל לחות ראויות לאכילה ומצטרפות]. (56) ראה למעלה ה"ד.

פול = מין שעועית, ואין בו כחצי זית (ראה רש"י שם ד"ה ור' יוחנן). (18) שם קיט, ב. (19) מכיוון שכל חלק בפני עצמו אין בו כדי שמירה.

ד. ומניין²⁰ לשומרי²¹ אכלין שהן מתטמאין עם האכלין כשהן מחברין בהן? שנאמר: על כל זרע זרע אשר יזרע²² - פדרף שפני אדם מוציאין לזריעה: חטים בשעוריהן²³ ושעורים בקלפיהן ועדשים בקלפיהן. והוא הדין לשאר השומרים.

(20) שם קיז, ב. (21) ע"פ כת"י תימן ודפוס רומי. בדפוסים: לשמורי. (22) ובפסוק שלאחריו כתוב: "ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם". (23) אינני יודע לפרש תיבה זו. בגמרא שם כתוב חיטה בקליפתה, וגם רבינו בפירושו לעוקצין פ"א מ"א גורס כך. [יש להניח שהשין מיותרת, ויש לקרוא "בעוריהן" כי אין קליפה לחיטה בדומה לשעורים או עדשים, אלא עור דקיק שאי אפשר להפרידו מגוש הקמח שבחיטה בלי טחינה וניפוי. ומלשונו של רש"י במנחות ע, ב ד"ה קליפת, משמע שהכוונה לקליפה שהחיטה טמונה בה לפני הדישה ונופלת אגב דישה].

ה. ומניין לידות²⁴ האכלין שהן מתטמאות ומטמאות כשהן מחברין עם האכלין? שנאמר: טמא הוא לכם - לכל שפצרכיכם²⁵.

(24) חולין קיח, א. (25) כל דבר הנצרך לכם בקשר עם אותו אוכל.

ו. הבוצר²⁶ לגת²⁷ - אין לו ידות, שהרי אין לו צרך ביד, מפני שמוציא את המשקה²⁸.

(26) סוכה יג, ב. (27) הקוטף ענבים כדי לדרוך אותם בגת לעשיית יין. (28) היד סופגת יין, ולפיכך אין האדם רוצה בו.

ז. הקוצר²⁹ לסבוף³⁰ - אין לו ידות³¹, שהרי אינו צריך ליד.

(29) שם. (30) לסכך בו סוכתו. (31) כרב מנשיא שם.

ח. כל ידות³² האכלין שפססן³³ בגרן - טהורין.

(32) עוקצין פ"ג מ"ה. (33) "מכתתן ורצצן, מלשון בוססו מקדשך (ישעיה סג, יח)" (רבינו בפירושו שם). כר' יוחנן בסוכה יד, א.

ט. פסיגה³⁴ של אשכול שרקנה³⁵ - טהורה. ואם נשתיר בה גרגר³⁶ אחד - הרי זו יד לאותו גרגר ומקלפת טמאה. וכן³⁷ שרכיט תמרה³⁸ שרקנו - טהור. שיר בו תמרה אחת - טמא. וכן שרכיט קטניות³⁹ שרקנו - טהור. שיר בו גרגר אחד - מקבל טמאה.

(34) אשכול ענבים קטן היוצא משידרה האמצעית של האשכול, וענבים תלויים בו. (35) הוריד ממנה את הענבים

ומטמא משום יד. המדובר שם כשהגרעין בתוך התמרה, וכאן כשיצא לגמרי מן הפרי.

יח. גרעיני חרובין⁷⁶, אף על פי שפנסן לאכלין - אין מתטמאין; שלקן לאכלין - מתטמאין⁷⁷.

(76 שם. (77 משום שהם מתרככים בכישול, וראויים למאכל אדם.

יט. ואלו⁷⁸ מתטמאין ומטמאין ומצטרפין: שרשי השום והבצלים והקפלוטות⁷⁹ בזמן שהן לחין, והפטמה⁸⁰ שלהן בין לחה בין יבשה, והעמוד⁸¹ שהוא מכון פנגד האכל. ושרשי החזירין⁸² והנפוס⁸³. ושרש צנון גדול - מצטרף, והסיב שלו⁸⁴ - אינו מצטרף. ושרשי המנותא⁸⁵ והפיגם⁸⁶. ושרשי ירקות שדה⁸⁷ וירקות גנה⁸⁸ שעקרן⁸⁹ לשתלים⁹⁰. והשרה⁹¹ של שבילת והלבוש שלה⁹². ועקצי תאנים וגרוגרות והכלסים⁹³ והחרובין⁹⁴.

(78 עוקצין פ"א מ"ב. (79 מין בצלים קטנים (הרא"ש במשנה). (80 כעין כפתור שבראש הבצל. (81 כעין קנה יוצא מאמצעותו של הבצל, ובראשו כיס ובתוכו זרע הבצל. (82 חסא. (83 מין צנון. (84 כעין חוטים היוצאים מהצנון. (85 מין עשב, ושמו בכמה שפות "מנתה" (מם סגולה ותיו דגושה). (86 אל פג'אן בערבית. רבינו בפי"ה"מ. (87 הגדלים מעצמם בשדה. (88 שזורעים או שותלים אותה בגינה. (89 כך בכ"י תימן, וכן הגירסא במשנה. בדפוסים: שעיקרם. (90 במקום אחר, ולפיכך הוא צריך לשרשיהם. (91 צ"ל והשדרה (כת"י תימן, וכן הגירסא במשנה). כשמוציאים את החיטה מהשיבולת, נשאר שם במקומה כעין שלשלת עשויה חוליות חוליות כשידרה (רבינו במשנה). (92 הקליפה שגרעיני התבואה טמונים בה, והיא נופלת בשעת דישא. [בפי"ה"מ כתוב "קרום", אולם רבינו התכוון לקליפה שאמרנו]. (93 מין תאנים דקות (רבינו בפירושו למשנה שם). (94 עוקצין של חרובים. כלוסים וחרובים שניטלו עוקציהם מקדימים להתייבש, ולפיכך דין העוקץ כשומר.

כ. ואלו⁹⁵ מתטמאים ומטמאין ולא מצטרפין⁹⁶: שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן יבשים, והעמוד שאינו מכון פנגד האכל⁹⁷. ומלעין של שבלים. והן השערות השחורות שבראש השבילת שדומין כמו מסר⁹⁸. ועקצי האגסים והקרוסטימלין⁹⁹ והפרישין¹⁰⁰ והעזרדין¹⁰¹. ועקץ דלעת - טפח הסמוך לאכל. ועקץ קונדס¹⁰² - טפח. וכן יד הפרכיל - טפח מכאן וטפח מכאן. והפרכיל הוא השריג¹⁰³ שהאשכולות תלויין בו. ויד האשכול¹⁰⁴ - כל שהוא. וזנב האשכול¹⁰⁵ שרקנו¹⁰⁶ ויד המכבד של תמרה - ארבעה טפחים. והמכבד הוא העץ האדם שהשרביטין תלויין בו, והתמרין דבוקות בשרביטין. וקנה השבילת¹⁰⁷ - שלשה טפחים. ויד כל הנקצרין - שלשה טפחים; ושאין

יג. כל הגרעינין⁵⁷ מתטמאות ומטמאות ולא מצטרפות⁵⁸, חוץ מגרעינות הרטב⁵⁹; אכל של תמרה יבשה - אינה מצטרפת.

(57 עוקצין פ"ב מ"ב. (58 נידונים כיד ולא כשומר (ראה ה"ב). (59 תמרה רטובה, צעירה ולחה. ואם תוציא את גרעינה תתקלקל, ולפיכך דין הגרעין כשומר ומצטרף (רבינו בפירושו למשנה).

יד. החותל⁶⁰ שעל הגרעינה של רטב⁶¹ - אין מצטרף⁶², ושעל גרעינת היבשה - מצטרף⁶³; מפני שהוא דבוק באכל, נחשב כאכל⁶⁴.

(60 קרום דק המבדיל בין בשר התמרה לבין גרעינה. "חותל" משמעותו ליפוף, מלשון המקרא (יחזקאל טז, ד): "והחתל לא חתלת". (61 של תמרה לחה. (62 משום שלא הוא שומר על הפרי אלא הגרעין, כמו שביארנו. (63 אף-על-פי שאינו שומר. (64 משמע, שהוא עצמו אוכל. [בפירושו למשנה כתב: "הוא דבק בעצם התמרים והוא השומר, לא הגרעין"].

טו. גרעינה⁶⁵ של רטב שניצאת מקצתה⁶⁶ - כל שפנגד האכל מצטרף, והיוצא אינו מצטרף. וכן עצם שיש עליו פשר - כל שפנגד הפשר⁶⁷ מצטרף. הנה עליו הפשר מצד אחד⁶⁸ - אינו מצטרף ממנו אלא העצם שתחת הפשר עד חלל העצם⁶⁹. ואם לא הנה לעצם חלל - רואין אותו כאלו הוא כעבי האזוב⁷⁰. ושאיר העצם אין מצטרף, שהעצמות⁷¹ לפשר כשומר הן חשובין.

(65 שם. (66 בתוספתא שם ה"א שנינו: "רוטב שנאכל חציו וחציו קיים, כנגד האוכל מצטרף. ושלא כנגד האוכל - אינו מצטרף", וסובר רבינו שהתוספתא מביאה דוגמא, אבל גם אם כל התמרה קיימת יוצא חלק מהגרעין - הדין כך (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (67 כגון, שחלק מהעצם מגולה לגמרי, וחלק מוקף בשר מכל צד. (68 הבשר אינו מקיף את העצם סביב סביב. (69 רוב עצמות חלולות הן (תוספתא שם ה"א). (70 כאילו נחתכה העצם שמתחת לבשר, ונשאר ממנה כעובי איזוב מורבקת לבשר, וחלק דק זה מצטרף והשאר אינו מצטרף. כי עצם דקה מספיקה כדי לשמור על הבשר (ע"פ פירוש רבינו למשנה). (71 נימוק למה העצם מצטרפת.

טז. קולית⁷² שהיה עליה פשר אפלו כפול - גורר את פלה לטמאה⁷³.

(72 עצם הירך (חולין קיט, א). (73 כחכמים שם, לפי גירסת הגר"א. ראה למעלה ה"ג.

יז. גרעיני זיתים⁷⁴ ותמרה, אף על פי ששלקן לאכלין - אין מתטמאין⁷⁵.

(74 תוספתא עוקצין פ"ב ה"ג. (75 למעלה בהלכה יג אמרנו שגרעיני תמרה יבישה אינה מצטרפת, אבל מיטמא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוכל פירות שהוא מכוס ודבק זה בזה אם מצטרף לכביצה
לטמא אוכלין אחרים. היו גושים הרבה זה בצד זה ונגע אב
הטומאה באחד מהם וכו'.

א. האגוזין והשקדים שנסדקה קלפתן - עדין הוא
חבור לאכל³ עד שירצין⁴ את הקלפה.

(2) עוקצין פ"ב, מ"ה. (3) הקליפה היא כמחברת לאוכל,
ויש עליה תורת שומר. (4) ישבר.

ב. ביצה⁵ מגלגלת⁶ - משויקב⁷ בה מקום לגמעה
ממנו אין שאר קלפתה חבור⁸. ושלוקה⁹ - קלפתה
חבור עד שירצין¹⁰ את הקלפה¹¹. ואם נתפלה¹¹
בקלפתה¹², אף על פי שרצצה כלה - חבור¹³.

(5) שם מ"ו. (6) צלוייה קצת ולא נקרשה עדיין (ראה משנה,
שבת לב, ב). (7) בעוקצין שם: "עד שיגוס", ומפרש רבינו
עד שיעשה נקב. (8) משום שאינה שומרת על האוכל
שבביצה, שהרי יצא דרך הנקב. (9) נתבשלה ונקרשה קצת,
ואי אפשר לגמעה ע"י נקב קטן. (10) כי הקליפה
השלימה שומרת על הביצה. (11) נתן בה תבלין.
(12) הדביק את התבלין על קליפה, והם נספגים לתוך הביצה
דרך הקליפה. (13) מפני שהאדם רוצה להחזיקה בתוך
שברי הקליפה המתובלת כדי שתספוג את התבלין (ע"פ
'כסף משנה').

ג. עצם¹⁴ שיש בו מח - חבור עד שירצין¹⁵. צמר¹⁶
שבראשי הכבשים ושער שבזקן התאשים, אף על פי
שחרקן באור - הרי הן חבור עד שיתחיל לתלש.

(14) משנה, שם. (15) את העצם. (16) תוספתא עוקצין
פ"ב ה"ו.

ד. פנפי חגבים¹⁷ וקשקשי דגים, אף על פי שהעביר
ספין עליהן¹⁸ - חבור עד שיתחיל לקלף. הרמון
שפרדו¹⁹ - חבור עד שיקיש עליו בקנה²⁰.

(17) תוספתא, שם. [ה'כסף משנה' מציין: תוספתא טבול-יום
פ"ד. בספרים שלפנינו, אין במס' טבול-יום יותר משני
פרקים, וה'כסף משנה' הוסיף עליהם את שני הפרקים
הראשונים מעוקצין, ויצא לו שפ"ב מעוקצין הוא פ"ד ממס'
טבול-יום. יש להעיר, שתוכן שני הפרקים הללו מוכיח
שמקומם הנכון הוא במסכת עוקצין]. (18) והפרידן קצת
מן הבשר. (19) משנה, שם פ"ב מ"ו. תוכו של רימון עשוי
חדרים חדרים והגרגירים הנאכלים דבוקים בקליפותיהם,
וכשמיבשים את הרימון ומנענעים אותו נפרדים הגרגירים
מן הקליפה (רבינו בפירוש). (20) הגרגירים אינם נפרדים
לגמרי מן הקליפה היבשה, אלא אם מכים עליה במקל.
ולפיכך דין הקליפה כשומר כל זמן שלא הקיש בקנה.

ה. השרביטים²¹ של תמרים - אינן חבור זה לזה²².

(21) תוספתא, שם פ"א ה"ד. במכבד היוצא מגזע הדקל
צומחים כמה שרביטים (שבטים דקים) שהתמרים תלויות
בהם (ראה למעלה פ"ה ה"כ). (22) ואם נגעה טומאה

דרך להקצור¹⁰⁸ - ידיהם ושרשיהן פל שיהן¹⁰⁹. פל
אלו מתטמאין ומטמאין ולא מצטרפין, מפני שהן
ידות אכלין.

(95) שם מ"ג. (96) דינם כיד, ולא כשומר. (97) רבינו
מגדיר במונח "אוכל" רק את הגוש הפנימי שבמרכז הבצל
בלבד, להוציא את כל חלקי הבצל הסובבים את הגוש
הפנימי, ואף-על-פי שגם הם נאכלים. (98) משור.
(99) מין תפוחים זעירים (שם מ"ו). (100) חבושים.
(101) "זעוריים" בשפה המדוברת בישראל. (102) מין ירק
מר כשהוא חי, ומרירותו מתנדפת על-ידי שרייה במים
חמים (ערוך). (103) ענפי הגפן הדקים נקראים שריגים,
ומפני שכמה אשכולות תלויים בכל שריג צריך הוא ליד
באורך טפח מכאן וטפח מכאן. (104) העוקץ המחובר
לשריג. (105) סוף האשכול. (106) הוריד ממנו את
הענבים, ונשארו הענבים שבאשכול בקצהו שהיה מחובר
לשריג, מפני שעץ הזנב הוא דק, והענבים שבחלק הנשאר
מרוכים וגדולים - צריך שיעור גדול כדי להחזיק את
האשכול. (107) שיבולת הוא החלק העליון של התבואה,
שבו טמונים הגרגירים. וכל שלמטה מהשיבולת - נקרא
קנה. (108) אלא עוקרים אותו. (109) בין גדול ובין קטן.

כא. ואילו¹¹⁰ לא מתטמאין ולא מטמאין ולא
מצטרפין: שאר פל העקצים. ושרשי קלחי הכרוב.
וחלפי תרדים¹¹¹ וחלפי הלפת. והן העקרין שנשארו
בקרקע כשלקטו הכרוב והלפת וחזרו והחליפו¹¹².
וכל השרשין שדרךן להגזז שצנעקרו עם האכל¹¹³.
הפטמה¹¹⁴ של רמון - מצטרפת, והגזז¹¹⁵ שלו - אינו
מצטרף.

(110) שם מ"ד. (111) בערבית "סלק" (רבינו בפירוש
למשנה). (112) הצמיחו שנית תרד ולפת. (113) ואין
האוכל צריך להם כלל. (114) בראש הרימון נמצא כעין
כפתור, ואם יינטל ייגרם נזק לפרי, ולפיכך דינו כשומר.
(115) השערות הגדלות סביב הפיטמא.

כב. הרמון¹¹⁶ והאבטיח שנמוק¹¹⁷ מקצתו - אין
הנשא חבור לאותו שנמוק¹¹⁸. ואין הנשא מן
הקלפה¹¹⁹ מצטרף, שהרי אין שמירתו מועלת
כלום¹²⁰. וכן אם היה שלם מפאן ומפאן ונמוק
באמצע¹²¹ - אין הצדדין חבור זה לזה, ואין קלפתו
מצטרפת. עלי ירקות: ירקין¹²² - מצטרפין,
ולבנים¹²³ - אינם מצטרפין, שהרי אינן פלום.

(116) שם פ"ב מ"ג. (117) נמס, הרקיב. (118) ואין
הנימוק יד ולא שומר. (119) שלא נרקבה. (120) שהרי
הרקיב אותו חלק הפרי שהיא שמרה עליו. (121) פירוש,
נימוק חלק מבשר הרימון באופן שחלק הרימון שלא נימוק
נחלק לשני חלקים, והרקב מפריד ביניהם. (122) ראויים
לאכילה או שומרים על הירק. (123) נכמשו.

פרק ששי

(1) יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור.

ט. אכל⁴² שפס⁴³ ומערה במקצת, ונגע טמא¹⁷
באחד מהן: אם אוהז בזה שנגע בו והשני עולה¹⁸
עמו - הרי זה חבור⁴⁴; ואם כשאוחז בזה הטמא¹⁹
ומגביהו ישמט האחר ויפל - אינו חבור⁴⁵, אלא הרי²⁰
זה האחר כנוגע בראשון שנטמא²¹.

(42) טבול-יום פ"ג מ"א. (43) נחלק. (44) כחכמים, שם.
(45) ואף-על-פי שהטמא עולה עם זה שלא נגע בטומאה.
ולפי זה, עלינו לפרש את דין המחית יקות שבה"ז
כשהטהור עולה עם הטמא.

י. כל האכלין⁴⁶ שהיו עלין⁴⁷ או קלחין מחברין בהן:²²
את שדרכו להאחז בפעלה - אוחזין אותו בפעלה,²³
בקלח - אוחזין אותו בקלח; אם נתלה עמו - הרי²⁴
זה חבור בטבול יום⁴⁸, ואין צריך לומר בשאר²⁵
הטמאות. וכן אם היה לו יד - אוחזין אותו ביד²⁶
שלו⁴⁹. היתה לו יד ועלה - אוחזין אותו באי זה מהן²⁷
שנרצה⁵⁰. לא היתה לו יד ולא עלה - בזה אמרו: אם²⁸
אוחז בטמא והשני עולה עמו - חבור, ואם לאו -²⁹
אינו חבור.³⁰

(46) שם. (47) עלים שלו. (48) טמא שטבל נקרא טבול
יום, ונשארה עליו טומאה קלה עד הלילה. (49) ואם
האוכל עולה כשמגביהים את היד, הרי זה חיבור.
(50) פירוש, אם יאחז באחד מהם - ביד או בעלה - ויעלה
הכול עמו, הרי זה חיבור (תוספתא שם פ"ב ה"ג).

יא. האגוזין⁵¹ שקצצן בעקציהן⁵² כשהן רפין³¹
ואמנן⁵³ כלן כמו חבל⁵⁴, וכן הפצלים שחברן בדרך³²
הזאת - הרי אלו חבורים⁵⁵. התחיל לפרק באגוזים³³
ולפקל⁵⁶ בפצלים - אין השאר חבור⁵⁷. אפלו היו³⁴
לפניו מאה פור - אין כלן חבור, שהרי הוכיח³⁵
שדעתו לפרק הכל.³⁶

(51) עוקצין פ"ב מ"ה. (52) עם העוקצים. (53) חרום
וחיברם למחרות. רבינו בפירושו למשנה כותב, מלשון
"ויהי אומן את הדסה" (מגילת אסתר ב) ומשמעותה מאסף
ומקבץ. (54) קשר אותם בעוקציהם בחוט זה על יד זה,
ויצא חבל ארוך מלא אגוזים. (55) מפני שנתחברו על-מנת
לקיימם יחד זמן רב. (56) "להכרית עלין שלו ולהסיר את
הנתלה בו" (רבינו בפירושו למשנה, מעשרות פ"א, מ"ו).
(57) אף-על-פי שהם עדיין מחוברים כמקודם, דינם כאילו
נפרדו זה מזה (והנפרדים כל-שכן שאינם חיבור). והטעם,
מפני שחיבור מלאכותי בידי אדם אינו חיבור (ראה הי"ב)
אלא-אם-כן נתחברו לקיום של קבע (חזון נחום במשנה).

יב. קליעה⁵⁸ של שום⁵⁹ שפלו משקין על אחד³⁷
מהן⁶⁰ - הוא טמא⁶¹ וחבור⁶² טהור; שאין חבורי³⁸
אדם חבור⁶³ לכל דבר. וכן אתרוג שפסרש⁶⁴ ותחבו³⁹
כבש⁶⁵ או בקיסם - אינו חבור.⁴⁰

(58) תוספתא, שם פ"א ה"ד. (59) מגדלי שום רגילים לחבר
את עלי השומים המיובשים כעין קליעת שער. (60) על

באחד מהם לא נטמאו האחרים, ואף-על-פי שכולן יוצאות
מאותו המכבר.

ו. מלפפון²³ שחתכו²⁴ ונתנו על השלחן - חבור²⁵
עד שיתחיל לפרק²⁶. התחיל לפרק - חתיכה וכל²
העולה עמה²⁷ חבור, והשאר אינו חבור²⁸. פקה³
הפתחונה²⁹ - חבור לעצמה, ואינה חבור לחתיכות.⁴
היו שנים או שלשה מלפפונות, וחתף כל אחד מהן⁵
והניחן על השלחן, והתחיל באחד מהן - זה⁶
שהתחיל בו חבור, והשאר אינו חבור³⁰. אפלו אמר:⁷
חציו אני אוכל שחרית³¹ וחציו ערבית - זה החצי⁸
שהתחיל בו חבור, והשאר אינו חבור³².⁹

(23) שם פ"ב ה"ה. (24) ולא הפריד את החתיכות אלא
נשאר מחוברות קצת למטה. (25) אם נגעה טומאה
בחתיכה אחת נטמאו כולן. (26) להפריד את הפרוסות זו
מזו. (27) כשמגביהים פרוסה אחת, עולות עמה עוד שתיים
או שלוש פרוסות, מפני שהן דבוקות זו לזו. (28) לחלק
שעלה, אבל הפרוסות שנשארו חיבור זו לזו. (29) במקום
הצומח מן הקנה. (30) כל הפרוסות שבו, דינן כאילו הן
מחוברות. (31) פירוש, החצי מכל מלפפון ומלפפון.
(32) אפילו חציו השני מהמלפפון שדעתו לאכול עכשיו.
ואין אנו אומרים שמכיוון שדעתו לאכול כל החצאים
והתחיל לאכול - דינם כחתיכה אחת. נדברי התוספתא לפי
גירסת רבינו, הם סתומים וקשה מאוד להבינם ולהסבירם,
וכל הפירושים שנאמרו בהם הם דחוקים מאוד. ולהגיר"א
גירסא אחרת בתוספתא זו. ראה 'תוספתא ראשונים' לר"ש
ליברמן].

ז. המחית ירקות³³ וכיוצא בהן לבשל, אף על פי¹⁰
שלא מרק³⁴ והבדיל³⁵ - אינו חבור³⁶; אלא אם¹¹
נטמא זה - לא נטמא זה, אף על פי שהוא מערה³⁷
בו. חתף לבבש או לשלק³⁸ או להניח על השלחן -¹³
הרי זה חבור³⁹, ואפלו התחיל לפרק מה שחתף⁴⁰.

(33) משנה, שם פ"ב, ה. (34) לא גמר את החיתוך,
והחתיכות מחוברות במשהו. (35) פירוש - ולא הבדיל.
התיבה "שלא" נמשכת גם ל"והבדיל". (36) יודע הוא
שהחתיכות תתפרקנה בבישול, ולכן אינו מעוניין כלל
בחיבורן ולפיכך אינו חיבור לטומאה. [נתבאר כמה פעמים,
שלענין טומאה וטהרה, המחשבה היא אחד הגורמים
המכריעים]. (37) מחובר קצת. (38) לבישול קל. רבינו
מפרש בכל מקום, ששליקה פחותה מבישול. והר"ש כאן
וגם רש"י בכמה מקומות פירשו, שלשוק משמעותו מבושל
הרבה. ראה למעלה ה"ב. (39) מפני שהוא מעוניין בכך
שיינטלו בבת אחת. (40) אף-על-פי-כן החתיכות שלא
פירק הן חיבור, ואין אנו אומרים הרי גילה דעתו שרוצה
לפרק את הכול (על פי פירוש רבינו למשנה, שם).

ח. כל אכל⁴¹ שעדיין לא פרקו - חבור, ואם נטמא¹⁵
מקצתו - נטמא כלו.¹⁶

(41) האמור בהלכה זו הוא סיום ההלכה הקודמת.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ח' ניסן - ספר טהרה - הלכות טומאת אוכלין קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- שום אחד. (61) הוכשר לקבל טומאה. (62) השומים המחוברים אליו באותה קליעה. (63) כשלא נתחברו לקיום זמן רב, וקליעת שום חיבור עראי הוא ('חזון נחום'). (64) נתחלק, נחתך. (65) הברזל שבראש הפלך.
- יג. עשה⁶⁶ שלשה במי פרות⁶⁷ - אינו חיבור; שאין לך דבר שמחבר את האכלין אלא שבעה משקין בלבד.
- (66) שם. (67) מיצי פירות שלא נמנו למעלה בפ"א ה"ב בין שבעת המשקין המכשירים את האוכלין לקבל טומאה.
- יד. הממערף⁶⁸ אכלין זה בזה וקפצן, כגון הדבלה⁶⁹ והתמרים והצמוקין שקפצן ונשאן גוף אחד⁷⁰ - אינן חיבור. לפיכך, עגול של דבלה⁷¹ שנפלו משקין טמאין על מקצתו - הרי זה נוטל ממנו מקום המשקין בלבד, והשאר טהור⁷².
- (68) תוספתא, טהרות פ"א ה"א. (69) תאינה יבישה ('ערוך'). (70) על-ידי לחץ חזק. (71) דרכם לקבץ את התאנים ולחברן, על-ידי לחץ, לגושים עגולים - ונקראים "עגולי דבילה". (72) תוספתא, טבול-יום פ"ב ה"ו.
- טו. התמרים⁷³ והגורגרות⁷⁴ ששלקן ונעשו אדם⁷⁵ - הרי זה חיבור⁷⁶.
- (73) תוספתא, עוקצין פ"ב ה"ב. (74) תאנה יבישה נפרדת. (75) גוש גדול אחד. (76) מכיוון שזה חיבור של קבע.
- טז. הזיתים⁷⁷ ששטנן⁷⁸ ונעשו גוש אחד - הרי זה חיבור, מפני שמתחלה לא נתנו למעטן אלא על מנת שיינקו זה מזה⁷⁹. לפיכך, שרץ⁸⁰ שנמצא על אדם של זיתים, והן הזיתים שנעשו כלן גוף אחד, אפילו נגע בכשעורה - הפל טמא, שהפל גוף אחד. היתה לו⁸¹ אדם של זיתים ועתיד להפכה⁸² - כיון שתקע בה את היתד⁸³, אף על פי שיש בה גושים הרבה⁸⁴, אינן חיבור⁸⁵. ואם משתפכה נעשו אדם⁸⁶ - אינן חיבור⁸⁷.
- (77) תוספתא, טהרות פ"א ה"ב. (78) החפירה שנותנים בה את הזיתים העומדים לסחיטה כדי שיתרככו, נקרא "מעטן" בלשון המשנה, ומכאן המונח "עטנן", ופירושו, נתן את הזיתים במעטן. ראה פירוש רבינו לטהרות פ"ט מ"א. (79) זיתים נפרדים אינם מוציאים כל השמן האצור בהם, אבל כשהם נעשים כגוש אחד עוברות טיפות השמן מזית לחבירו ומתקבצות לכמות ניכרת המתמצית מן הגוש בלחץ הקורה והאבנים. (80) משנה, טהרות פ"ט ח. (81) תוספתא, שם פ"י ה"ז. (82) וכשיהפוך אותה תתפרק. (83) יתד מיוחדת להפיכת גושי זיתים. (84) שטרם נתפרקו. (85) ואם נגע בית אחד לא נטמאו שאר הזיתים שבגוש, מפני שדעתו להפכם ולפרקם. (86) נתחברו שנית מאליהם. (87) אחר הוצאת שמנם, אין האדם מעוניין בחיבורם, ועוד: מפני שנתחברו מאליהם בלי פעולה מיוחדת של האדם (הגר"א בפירושו לתוספתא).
- יז. אכל⁸⁸ פרוה⁸⁹ שהוא פלו מכנס ודבק זה בזה, אף על פי שאינו חיבור להטמא⁹⁰ ואינו כגוף אחד כמו שבארנו⁹¹ - הרי הוא מצטרף לכביצה לטמא טמאת אכלים אחרים⁹². ואם לא פנסו⁹³ אלא הרי הוא מפרד, כמעשה קדרה⁹⁴ והקטנית - אינו מצטרף⁹⁵ עד שיקבצם ונעשו גוש אחד⁹⁶. הרי גושים הרבה זה בצד זה, ונגע אב הטמאה באחד מהן - הרי הוא ראשון, והגוש שבעדו שני, ושפצד השני שלישי, ושפצד השלישי רביעי⁹⁷.
- (88) משנה, עדיות פ"ג מ"ב. (89) גוש ובו כמה תאנים או תמרים וכדומה דברים יחד. (90) אם נגע בפרי אחד שבגוש, לא נטמאו האחרים. (91) למעלה בהלכה יד. (92) נתבאר למעלה (פ"ד ה"א) שאוכל פחות מכביצה מתטמא, אבל אינו מטמא אחרים. פסק כחכמים, שם. (93) טבול-יום פ"ב מ"ה. (94) גרעין תבואה וגרגירים קטנים אחרים שמבשלים אותם בקדירה (רבינו בפירושו למשנה). (95) לטמא אחרים, אפילו אם כולם טמאים. (96) רבינו מפרש מה שאמרו במשנה "אינו חיבור" הכוונה לטמא אחרים. (97) במשנתנו: "הרי אלו יימנו". ופירש רבינו: מונים בהם ראשון ושני, וכן הלאה.
- יח. כפר⁹⁸ של תרומה שהיתה ראשון לטמאה והשיף⁹⁹ לה אחרות - כלם ראשון¹⁰⁰; פרשה - היא ראשון וכלן¹⁰¹ שניות¹⁰². היתה שניה והשיף לה אחרות - כלן שניות; פרשה - היא שניה וכלן שלישיות¹⁰³. היתה שלישית והשיף לה אחרות - היא שלישית וכלן טהורות¹⁰⁴, בין שפרשו בין שלא פרשו¹⁰⁵.
- (98) טהרות, פ"א מ"ח. (99) קירב והדביק. מדובר בבצק, ונקט לשון נשיכה, מפני שאחת נושכת מחברתה בשעה שמפרידים אותן, בין לפני אפיה ובין לאחר מכאן (הרא"ש מ"ז). (100) אם נגע בה אוכל נעשה שני, כאילו נגע בראשונה, אע"פ שלא נעשו גוש אחד ממש. והטעם, מפני שהנשיכה עושה חיבור. (101) כל האחרות. (102) הנשיכה אינה חיבור מלא כמו גוש אחיד שנשאר בטומאתו אפילו אחר שנחלק, והיא (הנשיכה) מועילה רק לענין שהנוגע בהן כל זמן שלא נפרדו, יהיה דינו כנוגע בכיכר הראשונה. (103) מדובר בתרומה, אבל בחולין - אין שלישי לטומאה. (104) שאין רביעי בתרומה. (105) מפני שטומאת הראשונה היא קלה, שאינה פוסלת אחרים, אין כוחה יפה לעשות נשיכה כחיבור. [והר"ש מפרש, מכיוון שאם יפרשו לא תישאר בהן כל טומאה שהיא, לפיכך אין חיבור קל זה מועיל אפילו לפני שפירשו, מה-שאינ-כן בראשון ושני שנשארה בהן טומאה גם אחר שפירשו].
- יט. כפרות¹⁰⁶ של תרומה נושכות זו בזו¹⁰⁷, נטמאת אחת מהן בשרץ - כלן ראשון, ואף על פי שפרשו אחר מביאן¹⁰⁸. [נטמאת אחת במשקין טמאין - כלן שניות¹⁰⁹, אף על פי שפרשו אחר מביאן]. נטמאת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

חיבור מלא, לא בטל כוח החיבור, כל זמן שנשארה נשיכה, ולכן דינן כאילו נגע בהן השרץ, אבל בהשיך מדובר כשלא היו מעולם מחוברות ממש, ואין הנשיכה עושה חיבור מלא. ויש עוד הבדל בין הי"ח והי"ט, בהי"ח מדובר כשהטומאה נגעה לפני שהשיך, ובהי"ט נגעה הטומאה כשהכירות היו מחוברות. (109) מפני שמשקין הם תמיד ראשון לטומאה (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ה). (110) חכמים גזרו טומאה על סתם ידים (שם פ"ח ה"ב). (111) נימוק לכל דיני "פירשו" שבהלכה זו.

1 אחת מהן בידים - בלן שלישיות¹¹⁰, ואף על פי
2 שפירשו. מפני שהיה¹¹¹ גוף אחד בשעת טמאתן.

(106) שם מ"ז. רבינו שינה מהסדר שבמשנה, והקדים את המאוחר, ולא נתבאר לנו נימוקו. (107) רבינו שם מפרש, שהיו עושים עוגות גדולות דומות ללוחות גדולים, וחותכים אותם לכמה חתיכות מבלי להפרידן לגמרי, ונשאר חיבור קל בין החתיכות, ואחר האפייה הן נפרקות על ידי תנועה קלה. וזה נקרא "נושכות". (108) אין זה דומה לדין השיך שבהלכה הקודמת, מפני שכאן היו כל החתיכות מחוברות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ב'ח' ניסן תשע"ט

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ט

הלכות שגגות

פרק שני

(1) יבאר שאין אדם חייב חטאת עד שיהא שוגג מתחילה ועד סוף, ומי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא בו ואם נודע לו וחזר ושכחו.

3 א. אין אדם חייב חטאת על שגגתו עד שיהיה שוגג
4 מתחלה ועד סוף; אבל אם שגג בתחלה והזיד בסוף
5 או הזיד בתחלה ושגג בסוף - פטור מקרבן חטאת.²
6 פיצד? כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות בשבת,⁴
7 עקר בזדון והניח בשגגה⁵ או שעקר בשגגה והניח
8 בזדון⁶ - פטור, עד שיעקר בשגגה ויניח בשגגה.
9 וכן כל פיצא בזה.⁷

(2) משנה, שבת קב, א. וראה גם פ"א מהל' שבת הי"ט.
(3) מרשות היחיד לרשות הרבים או להיפך, ראה פ"ב שם ה"ט. (4) וראה שם ה"ח, כי הוצאה מרשות לרשות היא אחת מל"ט מלאכות שנאסרו בשבת. (5) עקר את החפץ והוציאו מרשות אחת והניחו ברשות השניה בשוגג, שחשב בלבו שכל האיסור הוא רק העקירה, ולא ההנחה. וראה בהל' שבת שם ה"ט. כי איסור ההוצאה בשבת הוא שיעקור מרשות זו ויניח ברשות האחרת, אבל אם עקר ולא הניח ברשות אחרת או הניח ולא עקר מרשות אחרת - אינו חייב. (6) שחשב בלבו שכל האיסור של הוצאה בשבת היא ההנחה ברשות האחרת, ולא העקירה. (7) בכל חיובי החטאות.

10 ב. עבר עברה וידע שהיא בלא תעשה אבל אינו
11 יודע שחייבין עליה פרת - הרי זו שגגה ומביא
12 חטאת.⁸ אבל אם ידע שהיא בפרת ושגג בקרבן ולא
13 ידע אם חייבין עליה קרבן אם לאו - הרי זה מזיד;
14 ששגגת קרבן אינה שגגה⁹ בעברות אלו שחייבין
15 עליהן פרת.¹⁰

(8) כרבי יוחנן, אליבא דרבנן של מונבו (שבת סט.) ולא כריש לקיש שם שאינו חייב אלא אם שגג גם בלא-תעשה. (9) כרבנן, ולא כמונבו - הסובר ששגגת קרבן הרי היא שגגה לחייבו קרבן חטאת (שבת, שם). (10) אבל בעבירה שאין חייבין עליה כרת במזיד, ובשוגג חייבים עליה חטאת, כמו שבועת ביטוי לשעבר (= שנשבע שלא אכל ואכל, שחייבין על שבועה זו בשוגג קרבן חטאת) ובאופן שנשבע שלא אכל והוא יודע שאכל ויודע גם כי שבועה זו אסורה, אבל אינו יודע אם חייבין עליה קרבן, נחשב זה לשגגה וחייב חטאת (פ"ג מהל' שבועות ה"ז), וכרב נחמן בשבועות כה, ב - ולא כאביי (שבת, שם) שאמר שאף בשבועה אין שגגת קרבן שמה שגגה (לחם-משנה).

ג. מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא, אף על
16 פי שידע בודאי שעבר¹¹ על לא תעשה שיש בו פרת
17 - הרי זה פטור מקרבן חטאת¹²; שנאמר: אשר חטא
18 בה¹³ - עד שידע החטא שחטא בו¹⁴. פיצד? חלב
19 ונתור¹⁵ לפניו, ואכל את אחד מהם¹⁶ ואין ידוע אי
20 זה אכל; אשתו נדה¹⁷ ואחותה¹⁸ בפית¹⁹, ושגג וכא
21 על אחת מהן²⁰ ואין ידוע אי זו מהן בעל; שפת
22 יום הכפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן ואין
23 ידוע באי זה מהן עשה - הרי זה פטור מקרבן
24 חטאת²¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא, אע"פ שידע בודאי שעבר על לא-תעשה שיש בו פרת, הרי זה פטור מקרבן."

וממשיך "חטא ונודעה לו חטאתו וחזר ושכחו, הרי זה מביא חטאת לשם מה שהוא, ותאכל כשאר חטאות הנאכלות". ומקורו בתוספתא "חטא ונודעה לו חטאתו ושכח באיזה חטא חטא, הרי זה מביא חטאת ותשחט לשם מה שהוא ותאכל". והקשה בראב"ד על הסיפא של התוספתא "וחזר ומביא חטאת על הידיעה ותשחט לשם מה שהוא ותאכל", ומשמע שאף שכבר הביא חטאת חזר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר קרבנות - הלכות שגגות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 שֶׁל חֶלֶב שְׂאֵבֶל מֵאֶחָד מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ מֵאֵי זֶה
11 תִּמְחֹוּ מֵהֶן אֶכֶל - שֶׁהוּא חֵיב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

26 שתי נשים נדות שהיו עמו בבית. (27) בא על אחת מהן בשגגה, כגון שחשב שהן טהורות. (28) שנודע לו אחר-כך שהיו טמאות נדה, ולא נודע לו אי זו מהן בעל. (29) כלומר, לא ידע שהן אחיותיו. (30) שנודע לו אחר-כך שהן אחיותיו, ולא נודע לו אי זו מהן בעל. (31) במשנה, כריתות יט, א: "ר"ש ור"ש בן שזורי אומרים לא נחלקו (רבי יהושע ורבי אליעזר) על דבר שהוא משם אחד (= מלאו אחד) שהוא חייב". (32) בשתי נדות אין הדבר פשוט כל כך, שהרי אם בא על שתיהן, חייב על כל אחת ואחת, הואיל והן גופים מוחלקים (להלן פ"ה ה"ג) והיה מקום לומר, שידיעת ספק על אחת משתיהן, אינה ידיעה לחיוב קרבן, אבל בשתי נרות שגם אם כיבה שתיהן, ובשני תמחויין של חלב אם אכל שתיהן, שהגופים אינם מחלקים, ואינו חייב אלא אחת (להלן פ"ו ה"א-ב), פשוט הדבר, שידיעת ספק על אחת משתיהן היא ידיעה לחיוב קרבן). (33) בשבת. וראה פ"ב מהל' שבת ה"ב, כי המכבה בשוגג - חייב חטאת. (34) שתי קערות.

12 ו. כָּל הַמְחִיב חֲטָאת קְבוּעָה עַל שְׁגָגָתוֹ וְעָשָׂה
13 בְּשִׁגְגָה וְנוֹדַע לוֹ אַחֵר שֶׁחָטָא, אָף עַל פִּי שֶׁלֹא הָיְתָה
14 לוֹ יָדִיעָה בַּתְּחִלָּה שֶׁזֶה חֲטָא הוּא - הָרִי זֶה חֵיב
15 חֲטָאת³⁵. פִּיצֵד? תִּינוּק שֶׁנִּשְׁפָּה לְבֵין הַעֹבְדִי כּוֹכְבִים
16 וְגָדַל וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֶה הֵם יִשְׂרָאֵל וְלֹא דָתָם,
17 וְעָשָׂה מְלֹאכָה בְּשִׁפְתּוֹ וְאֶכֶל חֶלֶב וְדָם וְכִיּוּצָא בֵּהֶן,
18 כְּשִׁיּוּדָה לוֹ שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל וּמִצְוָה עַל כָּל אֱלֹו - חֵיב
19 לְהֵבִיא חֲטָאת עַל כָּל עֲבֵרָה וְעֲבֵרָה³⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
20 בְּזָה³⁷.

35 כרב ושמואל, ולא כרבי יוחנן וריש לקיש (שבת סח:)
האומרים שפטור הוא מקרבן, מאחר שלא ידע מעולם, והרי
הוא כאנוס. ואף-על-פי שכלל בדינו, הלכה כרבי יוחנן
במקום רב ושמואל - פסק רבינו כאן כרב ושמואל לפי
שדבריהם כדברי חכמים, ואילו דברי רבי יוחנן וריש לקיש
כמונבז, והלכה כרבים נגד יחיד, ראה כסף-משנה, לחם-
משנה ומעשה-הרוקח. (36) ברייתא שם, כרבנן ולא כמונבז,
כלומר: מביא חטאת אחת על כל חילולי השבת שחילל
במשך הזמן, וכן על כל אכילות חלב ודם שאכל במשך
הזמן. (37) חטאת אחת על כל איסור, אף כי עבר עליו
כמה וכמה פעמים.

21 ז. הַשּׁוֹגֵג בְּלֹא פְּנֵה³⁸ בְּעֵרִיּוֹת אוֹ בְּמִאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת
22 - חֵיב חֲטָאת³⁹; בְּשִׁפְתּוֹ⁴⁰ - פֶּטוּר מִחֲטָאת⁴¹. פִּיצֵד?
23 הִיא מִתְעַסֵּק עִם אִשָּׁה וּבְעִלָּה בְּלֹא פְּנֵה לְבָעִילָה⁴²,
24 וְהָרִי הִיא עֶרְוָה עָלָיו; דְּמָה שֶׁזֶה שֶׁבִּפְנֵי רֶק הוּא
25 וּבְלַעַז בְּלֹא פְּנֵה לִשְׁם אֲכִילָה בְּעוֹלָם, וְהָרִי הוּא
26 חֶלֶב - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת. נִתְּכֵן לְהַגְבִּיהַ אֶת
27 הַתְּלוּשׁ וְחִתַּךְ אֶת הַמִּקְבֵּר בְּלֹא פְּנֵה לְחִתִּיקָתוֹ⁴³ -
28 פֶּטוּר; מְלֹאכֶת מִחֲשֶׁבֶת אֲסָרָה תוֹרָה⁴⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
29 בְּמִקְוָמוֹ⁴⁵.

ומביא חטאת אחרת. וקשה, כיון שכבר הביא החטאת,
הי"א יביא שוב חטאת והלא הוא מביא חולין בעזרה.
ותירץ ה'כסף משנה' שהחטאת הראשונה שהביא מכפרת
קצת, ולכשיוודע לו חטאו ויביא חטאת אחרת תיגמור
הכפרה", אבל לרמב"ם לא היתה גירסת התוספתא הזו,
ולכן לא פסק הדין ד"יביא חטאת אחרת" כלל.
והנה בדין זה מודגשת מעלתו של יהודי, שהגם שמדובר
ביהודי שעבר עבירה שחייב על זדונה "כרת", ש"נכרת
ונפסק חבל ההמשכה משם הוי' ב"ה", מכל-מקום הידיעה
שלו נוגעת לחיוב הקרבן ואם לא ידע אינו חייב.
יתירה מכך, ידיעתו של יהודי חשובה כל-כך להצריכו
קרבן, גם אם כבר הביא חטאת לשם מה שחטא ונודע לו
מה שחטא שידיעתו זו חשובה עד כדי כך שגורמת
להבאת קרבן נוסף.

(על-פי י"ן מלכות' ספר קרבנות סימן ח)

11 בשוגג. (12) כרבי יהושע במשנה, כריתות יט, א.
13 "או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את
קרבנו". (14) בגמרא שם, לפי דברי רבי יהושע.
15 במשנה, שם. וראה למעלה (פ"א ה"ד) כי האוכל חלב
או נותר במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת.
16 בשוגג. (17) וראה למעלה (שם) כי הבא על הנדה
במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת. (18) וראה למעלה
(שם) כי הבא עליה במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב חטאת.
19 במשנה, שם. (20) בשוגג. וראה למעלה (שם), כי
העושה מלאכה בשבת או ביוה"כ פ' במזיד חייב כרת,
ובשוגג חייב חטאת. (21) שם. וראה להלן פ"ח ה"ה שגם
אשם תלוי אינו מביא, שאין אשם תלוי בא בספק חטא,
וכאן הרי יודע בוודאי שחטא.

1 ד. חֲטָא²² וְנוֹדַע לוֹ חֲטָאתוֹ וְחִזַּר וְשִׁכְחָהּ²³ - הָרִי זֶה
2 מְבִיא חֲטָאת לִשְׁם מֶה שֶׁהוּא²⁴, וְתֹאכֵל בְּשִׂאָר
3 חֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת²⁵.

22 בשוגג. (23) כלומר, שכח איזה חטא עשה.
24 "כלומר, ישחטנה ויאמר הרי זה לשם חטאת שאני חייב,
אע"פ שאיני זוכר מה הוא. יהיה לשם מה שאני חייב"
(כסף-משנה). וזה בתוספתא כריתות פ"ב (הוצאת
צוקרמנדל עמ' 25, 565). והלכה זו היא אפילו לרבי יהושע
(השגות הראב"ד כאן) הסובר שצריך שידע עצמו של החטא
(ורבינו פוסק כמותו למעלה ה"ג, ולהלן פ"ח ה"ה) שהרי
נודע לו עצמו של החטא, אלא ששכחו אחר-כך. (25) שם
בתוספתא.

4 ה. שֶׁגַּג בְּשֵׁם אֶחָד וְהֵם שְׁנֵי גּוֹפִין - חֵיב. פִּיצֵד?
5 שְׁתֵּי נִדּוֹת²⁶ וְשֶׁגַּג בְּאַחַת מֵהֶן²⁷ וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה
6 הִיא²⁸, שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת וְשֶׁגַּג בְּאַחַת מֵהֶן²⁹ וְאֵין יָדוּעַ אֵי
7 זֶה הִיא³⁰ - חֵיב חֲטָאת³¹, שֶׁהָרִי יָדַע עֲצָמוֹ שֶׁל חֲטָא.
8 לְמָה זֶה דּוּמָה³²? לְשְׁתֵּי גִירוֹת דּוֹלְקוֹת שִׁפְכָה אֶחָת
9 מֵהֶן³³ וְאֵין יָדוּעַ אֵי זֶה הִיא, או לְשְׁנֵי תִמְחֹוּיִין³⁴

לקיים מצות ייבום, להקים שם לאחיו שמת בלא זרע (דברים כה, ה' ז'). (50) דברי רבי יוחנן, פסחים עב, ב: "יבמתו נדה בעל פטור". (51) אפילו בשעת עונתה, שמקיים מצות עונה. (52) אף כי טעה בדבר מצוה ועשה מצוה (כי גם בהיותה נדה, אם בא עליה שוגג יש לו מצות שמחת עונה יחד עם איסור נדה, ולא כדעת ה'תוספות' - לחם-משנה) - אינו פטור אף לרבי יהושע (דברי רבי יוחנן, בפסחים שם). (53) שאדם רגיל באשתו ואינו מתבייש ממנה לשאול אותה אם היא טהורה (שם). וסובר, שלפי טעם זה, אף אם קיים מצוה בבאיא זה, וכגון שבא עליה בשעת עונתה - חייב חטאת (כסף-משנה). (54) כי הוא מתבייש ממנה (פסחים, שם). (55) שאחד מהם אינו עומד למול בשבת, אלא חשב שזמנם של שניהם למול בשבת. (56) זה מוסב על האופן השני, שהיה לו למול אחד בשבת, ואחד באחד בשבת, לכן כתב "ומל שניהם בשבת", שאם לא מל אלא התינוק של אחד בשבת, חייב חטאת, שהרי לא עשה מצוה. אבל באופן הראשון שהיה לו למול אחד בשבת ואחד בערב שבת, אף אם טעה והחליף ומל את של שבת בערב שבת, ובשבת מל רק את של ערב שבת, אף כי מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת, כיון שסוף סוף עשה מצוה - פטור מחטאת (לחם-משנה). (57) כלומר, כיון שצריך למול את של שבת, שהיא מילה בזמנה ודוחה שבת ועושה ברשות, הוא פטור גם על מה ששגג ומל את של האחד בשבת, שהוא טועה בדבר מצוה, וגם עשה מצוה בזה שמל את של שבת. (58) והוא עשה מצוה בשל שבת, ולא עשה מצוה בשל אחד בשבת. (59) כלומר, הוא טרוד וממהר לקיים המצוה. (60) ומל גם את של האחד בשבת, ולפיכך הוא פטור. (61) שלא ניתנה שבת להידחות אצלו כלל. (62) שהרי הוא טועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה, גם רבי יהושע מודה בזה שחייב.

ט. אמן⁶³ שָׁבָא לְמוֹל לְפָנוֹת הַיּוֹם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת⁶⁴,
וְאָמְרוּ לוֹ: לֹא נִשְׁאַר פְּנָאֵי בְּיּוֹם פְּדֵי שְׁתִּמּוּל, וְאִם
תִּתְחַל לְמוֹל - לֹא תִשְׁלִים עַד יֵצֵאת הַשַּׁבָּת,
וְנִמְצְאָת חֹבֶל בַּשַּׁבָּת וְלֹא עוֹשֶׂה מִצְוָה⁶⁵, וְאָמְרוּ:
רְגִיל אֵינִי וְזָרִיז וּבִמְהֵרָה אֲמוּל, אִם לֹא הִשְׁלִים אֶלָּא
עַד יֵצֵאת הַשַּׁבָּת - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת⁶⁶, שֶׁהָרִי הִתְרוּ
בִּפְנֵי⁶⁷.

(63) מוהל מומחה. (64) לתינוק בן שמונה ימים, שזמנו למול בשבת. (65) ואין השבת נדחית. והחובל בשבת, שלא במקום מצוה, חייב חטאת (פ"ח מהל' שבת ה"ו), ואע"פ שלא גמר המצוה אין זה מקלקל, שהרי המעשה שעשה מצטרף עם מה שיעשה אח"כ, לעשותו מהול, ועי' 'מאירי' שם. (66) בשבת קלג, ב - אמרו שהוא חייב כרת, וצריך עיון. וראה בהגהות הגר"א. (67) כלומר, משום כך אינו אנוס וחייב חטאת, ואינו כמזיד, כיון שלא נתכוין לעבור (כסף-משנה).

י. הַמִּצְוִיָּה⁶⁸ אֶת הַלּוֹלֶב⁶⁹ בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חֹג
שֶׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת⁷⁰ פְּדֵי לְצֵאת בּוֹ⁷¹ וְהַעֲבִירוּ⁷²
אֶרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים בְּשׁוּגָג⁷³ - פְּטוּר⁷⁴,

(38) זהו "מתעסק" שבתלמוד. ואינו דומה לשוגג סתם, כי שוגג סתם, הוא שמכוון לעשות את הדבר שעשה, אלא ששגג וחשב כי הוא מותר. אבל מתעסק, הוא שלא חשב כלל לעשות דבר זה שעשה, וראה רש"י כריתות יט, ב. (39) משום שנהנה מן האיסור (דברי רב נחמן, בכריתות שם). (40) ששגג בלא כוונה לעשות מלאכה זו, כנ"ל. (41) המשך דברי רב נחמן, שם. (42) 'רבינו גרשום' פירש שם, שנפל מן הגג ונתקע בתוך האשה, ורש"י פירש, שהיו אשתו ואחותו בבית ונתכוון לבוא על אשתו, ונשטמה אשתו ולא ידע ובא על אחותו. (43) שהתכוון להגביה דבר מאכל תלוש מן הקרקע, וחתך את המאכל המחובר לקרקע, והרי לא התכוון כלל לחתוך. והזכיר כאן רבינו אופן זה משום שהוא לדברי הכל (שבת עב, ב:), אבל הוא-הדין אם מתכוון לחתוך את התלוש, וחתך את המחובר - שהוא פטור, שאף כי מתכוון לעצם החיתוך, הרי לא התכוון אלא לחיתוך של היתר ולא לחיתוך של איסור, ואין זה מלאכת מחשבת, וכדעת רבא (שבת, שם). וכן כתב רבינו להלן פ"ז הי"א (כסף-משנה). (44) בשבת, כלומר, שיעשה את המלאכה במחשבה תחילה לכך. וטעם זה הוא לפי דברי רבי יהושע (כריתות, שם) הלומד ממה שכתוב (ויקרא ד, כג) "אשר חטא בה" עד שיוודע לו במה חטא (ראה למעלה ה"ג), לכן דורש כמו רב נחמן שמתעסק בשבת פטור, משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל רבי אליעזר לומד (שם) דין מתעסק בשבת שפטור, מהפסוק "אשר חטא בה". וראה 'קריית ספר' כאן. (45) פ"א מהל' שבת ה"ח, ולהלן פ"ז הי"א.

ח. כָּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה מִן הַמִּצְוֹת וּבְכָלֵל עֲשִׂיתָהּ
נַעֲשִׂיתָ עֲבֵרָה שֶׁחִיבִין עָלֶיהָ כֶּרֶת⁴⁶ בְּשִׁגְגָה⁴⁷ - הָרִי
זֶה פְטוּר מִחֲטָאת, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה בְּרִשּׁוֹת⁴⁸. בִּיצֵד?
הַבָּא עַל יְבִמָתוֹ⁴⁹ וְהָרִי הִיא נִדָּה וְהוּא לֹא יָדַע - הָרִי
זֶה פְטוּר מִחֲטָאת, שֶׁהָרִי עָשָׂא בְּרִשּׁוֹת⁵⁰. אֶכָּל אִם
בָּא עַל אִשְׁתּוֹ⁵¹ וְהָרִי הִיא נִדָּה - חֵיב חֲטָאת⁵², מִפְּנֵי
שֶׁלֹּא שָׁאַלָהּ⁵³ וְאַחֲרַיָּה כִּן יִבְעַל. אֶכָּל יְבִמָתוֹ - אֵינוֹ
רְגִיל בָּהּ פְּדֵי שִׁישְׁאֵל לָהּ⁵⁴. וְכֵן מִי שֶׁהָיָה לוֹ שְׁנֵי
תִּינוּקוֹת, אֶחָד לְמוֹל בַּשַּׁבָּת וְאֶחָד לְמוֹל בְּעֶרֶב שַׁבָּת
אוּ בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת, וְשִׁכַּח⁵⁵ וּמַל שְׁנֵיהֶן בַּשַּׁבָּת⁵⁶ -
פְטוּר מִחֲטָאת; שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ רִשּׁוֹת לְמוֹל אֶחָד מֵהֶן
בַּשַּׁבָּת, וְשַׁבָּת דְּחוּיָהּ הִיא אֶצְלוֹ, וּמִצְוָה עָשָׂה⁵⁷; אִף
עַל פִּי שֶׁהֵם שְׁנֵי גּוֹפִים⁵⁸, הוֹאִיל וּזְמַנּוֹ בְּהוֹל⁵⁹ אֵינוֹ
מִדְּקִדְקוֹ⁶⁰. אֶכָּל אִם לֹא הָיָה אֶחָד מֵהֶן רְאוּי לְמוֹל
בַּשַּׁבָּת⁶¹, וְשִׁכַּח וּמַל בַּשַּׁבָּת מִי שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לְמוֹל
בַּשַּׁבָּת - חֵיב חֲטָאת⁶².

(46) אם היה עושה אותה במזיד, וכל שחייבים עליה כרת במזיד, חייבים עליה קרבן חטאת בשוגג (למעלה פ"א, ה"א). (47) כלומר, זה לא עשה במזיד כי-אם בשגגה, וכגון שעשה גם את המצוה וגם את העבירה, ופסק כרבי יהושע לפי דעת רבי שמעון בן אלעזר, שבת קלז, א - שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה - פטור מחטאת (לחם-משנה). (48) כי הרי היה צריך לעשות המצוה. (49) כרי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ב' ניסן - ספר קרבנות - הלכות שגגות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

90) אבל אם שחט את הפסח שלא לשמו בזדון (וכגון שחשב כשם שמותר לשוחטו לשם פסח בשבת, כן מותר לשחוט את הפסח בשבת לשם זבח אחר. רש"י פסחים עא:). חייב חטאת שעקר שם פסח מהקרבן, ואינו מותר לשחוט כ"א לשם פסח ולא לשם קרבן אחר, וזה ששחט לשם קרבן אחר חילל את השבת וחייב חטאת, שלא שחט ברשות ולא עשה מצוה, שהרי הוא פסול (הל' פסולי המוקדשין שם), והוא במשנה, פסחים שם: "הפסח ששחטו שלא לשמו בשבת, חייב עליו חטאת". ואמרו בגמרא (שם עב.) כי כוונת המשנה לעוקר שם הפסח בזדון, אבל אם עקרו בטעות, אינו חייב חטאת, שעקירה בטעות אינה עקירה, ולא חילל את השבת. 91) שם.

- 13 יב. שֶׁחַט זִבְחִים אֲחֵרִים⁹² לְשֵׁם פֶּסַח בְּטֵעוֹת⁹³: אִם
- 14 רְאוּיָיוֹן הֵם לְקָרְבַּן פֶּסַח⁹⁴ - פֶּטוּר מִקָּרְבַּן חֲטָאת⁹⁵,
- 15 מִפְּנֵי שֶׁשֶׁחַט בְּרִשּׁוֹת⁹⁶; אִם אֵינֶן רְאוּיָיוֹן, כְּגוֹן
- 16 שֶׁהֵיחָה נִקְבָּה אוֹ בֶּן שְׁתֵּים⁹⁷ - חֵיב חֲטָאת, שֶׁהָרִי
- 17 אֵינוֹ רְאוּיָ לְקָרְבַּן פֶּסַח⁹⁸. וְכֵן אִם שָׁגַג וְשֶׁחַטוּ בְּשֶׁבֶת
- 18 שְׁלֹא לְאוֹכְלֵיו⁹⁹ אוֹ שְׁלֹא לְמִנְיָוִי¹⁰⁰ אוֹ לְעֹרְלִים¹⁰¹
- 19 אוֹ לְטִמְאִים¹⁰² - חֵיב חֲטָאת¹⁰³. שֶׁחַטוּ לְאוֹכְלֵיו
- 20 וְשְׁלֹא לְאוֹכְלֵיו¹⁰⁴, לְמִנְיָוִי וְשְׁלֹא לְמִנְיָוִי¹⁰⁵,
- 21 לְמוֹלִים וְלְעֹרְלִים¹⁰⁶, לְטִמְאִים וְלִטְהוֹרִים¹⁰⁷ -
- 22 פֶּטוּר¹⁰⁸, שֶׁהָרִי הִפְסִח בְּשָׂר¹⁰⁹. וְכֵן כָּל פִּיזָא בָּזָה.

92) כגון שלמים. 93) שחשב שהקדישו לשם פסח. 94) כגון שהיה זכר בן שנה (ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"א). וזה גרם לו לטעות שזוהו קרבן הפסח. 95) אף שאסור להקריב זבחים אחרים בשבת, פטור מקרבן חטאת, כפי שיתבאר להלן. 96) שהרי יש עליו מצוה לשחוט פסח, והוא חשב שזוהו הפסח, ואף כי אינו עולה לו לשם פסח, וצריך להביא פסח אחר - כיון שטעה בדבר מצוה ועשה מצוה, שהרי הקריב קרבן, פטור מן החטאת, כרבי יהושע במשנה, פסחים עא, ב. וסובר רבי יהושע (שם סב:) כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, ואף הנשחט לשם הפסח (רש"י שם). וראה בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ב, וב'מאירי' פסחים שם. 97) וחשב שמותר לשחוט אחרים לשם פסח בשבת, או שנתעלמה ממנו שהיום שבת (רש"י 'מאירי' שם). 98) ואין זה טועה בדבר מצוה, שהרי כולם יודעים שאין הפסח בא מאלו, ואין זה נחשב לשוחט ברשות (רש"י שם). 99) כגון שכל המנויים על פסח זה היו חולים או זקנים, שאין כל אחד ואחד מהם יכול לאכול כזית מן הפסח (ראב פ"א מהל' קרבן פסח ה"ה) שאם נשחט להם, הקרבן פסול, ולא ניתנה שבת להידחות לקרבן זה. 100) ששחט את הפסח לשם חבורה אחרת, ולא לשם חבורת האנשים שנמנו על קרבן זה, שהקרבן פסול (שם). 101) שכל המנויים על פסח זה היו ישראלים שלא נימולו, שגם זה אם נשחט פסול (שם). 102) שכל המנויים על פסח זה נטמאו, וראה בהל' קרבן פסח שם, שאם נשחט הוא פסול. וזה שגג וחשב שהקרבן כשר ומותר לשוחטו בשבת, או שנעלם ממנו כי שבת היום. 103) משנה, פסחים עא, ב. משום שלא עשה מצוה, שהפסח הוא פסול. 104) שחלק מהאנשים שלשמן שחט את

1 שֶׁהָרִי בְּרִשּׁוֹת הוֹצִיא⁷⁵. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בַּיּוֹם
2 אֲרֻכָּה עֶשֶׂר שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת⁷⁶, וְנוֹדַע לוֹ אַחֵר
3 בֶּן שְׁמֹנֶשֶׁכּוֹ הַבְּעָלִים אֶת יְדֵיהֶם⁷⁷ אוֹ שְׁמָתוֹ אוֹ
4 נִטְמָאוֹ⁷⁸ קֹדֶם שְׁחִיטָה, אוֹ שֶׁנִּטְמָא⁷⁹ טְרֶפֶה בִּסְתֵּר⁸⁰,
5 כְּגוֹן נִקְוֵב מַעִים אוֹ רָאָה⁸¹ - הָרִי זֶה פֶּטוּר, מִפְּנֵי
6 שֶׁשֶׁחַט בְּרִשּׁוֹת⁸². אֲבָל נִמְצָא בְּעַל מוֹם אוֹ שֶׁהֵיחָה
7 טְרֶפֶה גְלוּיָה⁸³ - הָרִי זֶה חֵיב חֲטָאת, מִפְּנֵי שֶׁהֵיחָה לוֹ
8 לְבָדֵק וְאַחֵר כֶּף יִשְׁחוּט⁸⁴. וְכֵן כָּל פִּיזָא בָּזָה.

68) סוכה מא, ב - במשנה. 69) מביתו לרשות הרבים. 70) שבזמן שבת המקדש קיים, היה לולב ניטל ביום הראשון שחל להיות בשבת (פ"ו מהל' לולב ה"ו), ורק לאחר שחרב בית המקדש, אמרו חכמים ליטול את הלולב בשבת (שם ה"ז). 71) ידי חובת מצות נטילת לולב. ועתה בהוצאתו זו לא קיים המצוה, כגון שנטלו שלא כדרך גדילתו (סוכה מב. ופ"ו מהל' לולב ה"ט). ולפי דעת הסוברים "מצוות צריכות כוונה", לא יצא משום שלא כיוון לצאת. וראה בפ"ב מהל' שופר ה"ד ('הר המוריה'). 72) כלומר: או העבירו. וכן פירש 'מאירי' (פסחים עב:) מה שאמרו במשנה (סוכה, שם) "יום-טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים", דהיינו: או שהוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, או שהעביר ארבע אמות לרשות הרבים. 73) ששכח כי שבת היום. 74) מקרבן חטאת. 75) דברי רבי יוסי, במשנה שם. כלומר: היה טרוד במצוה ומחשב ועסוק וממהר לעשותה, ומתוך כך טעה ושכח שהוא שבת, וטעה בדבר מצוה ושגג בדבר כרת פטור מקרבן, כיון שסוף סוף עשה מצוה, שנטל הלולב בהוצאה זו (רש"י שם, ושם מב. וראה למעלה ה"ח). 76) שהרי אם "חל י"ד להיות בשבת - כמעשהו בחול, כך מעשהו בשבת" (פ"א מהל' קרבן פסח ה"ז). 77) כלומר, אלו שנמנו על פסח התחרטו ונמנו על פסח אחר לפני שחיטתו של זה, ופסח זה שנשחט בלי מנויים פסול הוא (פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג) ואינו דוחה את השבת. 78) המנויים, שלא ניתנה השבת להידחות בשחיטת כבש זה. 79) הכבש, אחר שחיטתו. 80) במקום מוסתר בגוף שאין לראותו לפני הפשטתו. 81) ראה פ"י מהל' שחיטה ה"ח. והוברר שלא עשה מצוה בשחיטה זו ששחט בשבת. 82) משנה, פסחים עא, ב. ואע"פ שהוא טועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה - פטור משום שהוא אנוס, ע"י ברע"ב שם, ב'לחם משנה' וב'הר המוריה'. 83) ראה בהל' שחיטת שם, פירוט כל הטריפות הנסתרות והגלויות. 84) משנה, פסחים שם.

- 9 יא. שֶׁחַט אֶת הַפֶּסַח בְּשֶׁבֶת⁸⁵ שְׁלֹא לְשִׁמּוֹ⁸⁶ בְּטֵעוֹת⁸⁷
- 10 - פֶּטוּר⁸⁸, מִפְּנֵי שֶׁהֵזַח בְּשָׂר⁸⁹; שֶׁעֲקִירַת שְׁמֹו
- 11 בְּטֵעוֹת - אֵינָה עֲקִירָה⁹⁰, כִּמּוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
- 12 פֶּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין⁹¹.

85) כשחל יום י"ד בניסן להיות בשבת. 86) אלא לשם זבח אחר. 87) שחשב על הפסח כי הוא שלמים. 88) מקרבן חטאת. 89) ועלו לבעלים לשם חובת הפסח (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א) ולא חילל שבת.

חגיגה שם. (118) תוספתא שם "חטאת יחיד ועולת יחיד ששחטן בשבת לשמן, וזרק דמן (שלא) לשמן, הרי זה חייב והורצו הבעלים". וכ"ה בתוספתא מנחות פ"ה. (119) תוספתא, מנחות שם. שאף-על-פי שאינו נאכל, שהרי לא נזרק הדם (ר"י קורקוס מובא בכסף-משנה) - מותר ליהנות ממנו אחר שתעובר צורתו ויוצא לבית השריפה, שאין דין אלו, כדין קדשים שמתו שנקברים ואסורים (ראה פ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א). כי בקדשים קלים אין מועילין לפני זריקת הדם (מרכבת המשנה). (120) אף שאין זו מלאכה, אסרו חכמים לזרוק הדם, שהרי הוא מתיר הבשר באכילה (ראה פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ד, כי אסור לאכול הבשר לפני הזריקה) לצורך מוצאי שבת, שהרי בשבת אסור לבשל ולצלוח. ראה ביצה כ, ב - שרבא חולק על רבה בר רב הונא, וסובר שאם עבר ושחט נדרים ונדבות ביום-טוב, וזרק את הדם רק ע"מ להתיר בשר באכילה (שמותו לצלות ולבשל ביו"ט) ולא התיר את האמורין להקטיר בערב, שאם נטמא או נאבד הבשר לא יזרוק, וגם ראה ברייתא שם כי כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן בשבת, לא יזרוק הדם. (121) בתוספתא שם לפנינו: וזרק דמן "שלא" לשמן, וצ"ל: "וזרק דמן לשמן" (חסדי דוד). וכעין זה בתוספתא מנחות פ"ה. (122) תוספתא, שם: "בשבת לא יזרוק ומותר בהנאה, ואם זרק את הדם בין בשוגג בין במזיד, הבשר יאכל ויקטיר אמורים למוצאי שבת". (123) אף-על-פי שעלו לבעלים לשם חובה (תוספתא, שם).

טו. הָיוּ לִפְנֵינוּ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁל צִבּוֹר, אֶחָת כְּחוֹשֶׁה וְאַחַת שְׁמֹנֶה, וְהִיְתָה חֹבֶת הַיּוֹם בְּאַחַת, בֵּין חֲטָאֵת ¹²⁵ בֵּין עוֹלָה ¹²⁶, וְשָׁגַג וְשָׁחַט הַשְּׁתֵּים ¹²⁷: אִם שָׁחַט כְּחוֹשֶׁה בְּתַחֲלָה וְאַחֵר כֶּף שָׁחַט הַשְּׁמֹנֶה - פֶּטוּר מִקֶּרְבֶּן חֲטָאֵת ¹²⁸. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שְׂאֻמִּים ¹²⁹: הֵבֵא שְׁמֹנֶה וְשָׁחַט לְכַתְּחָלָה ¹³⁰. אֲכָל אִם שָׁחַט הַשְּׁמֹנֶה תַּחֲלָה ¹³¹ וְאַחֵר כֶּף כְּחוֹשֶׁה - חֵיב חֲטָאֵת עַל הַתּוֹסֵפֶת ¹³². נִמְצְאָת הָרִאשׁוֹנָה הַשְּׁמֹנֶה טְרִפָּה בְּכַנֵּי מַעִים, אָף עַל פִּי שְׁלֹא יָדַע שֶׁהִיא טְרִפָּה בִּיעַת שְׁשַׁחַט כְּחוֹשֶׁה ¹³³ וְלֹא לָזֶה נִתְּפוֹן, הוֹאִיל וְנִשְׁחָטָה הָאֲחֵרוֹנָה כְּמִצְוֹתָהָ ¹³⁴ - הֲרִי זֶה פֶּטוּר מִחֲטָאֵת ¹³⁵. וְכֵן הַפּוֹרֵס מְצוּדָה לְהַעֲלוֹת דָּגִים מִן הַיָּם ¹³⁶ בְּשָׁגָגָה ¹³⁷, וְהַעֲלָה תִּינוֹק ¹³⁸ עִם הַדָּגִים, בֵּין שְׂשֻׁמֶע שְׂטֹבֵעַ תִּינוֹק בֵּין שְׁלֹא שְׂשֻׁמֶע ¹³⁹, הוֹאִיל וְהַעֲלָה תִּינוֹק - הֲרִי זֶה פֶּטוּר מִחֲטָאֵת, אָף עַל פִּי שְׁלֹא הִיְתָה פְּנוֹתָהּ אֲלֹא לְצוּדָה ¹⁴⁰, מִפְּנֵי שֶׁהִיא שׁוֹגֵגָה ¹⁴¹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(124) דברי רבה, מנחות סד, א. ומדובר כאן בשבת. (125) כגון ר"ח שחל בשבת או שבת חוה"מ, שמקריבין שעיר לחטאת. (126) שמקריבין בשבת כמה עולות תמידין ומוספין (ראה ב'תוספות' שם ד"ה שחט). וכגון שגמר להקריב את העולות חוץ מאחת שלא הקריב עדיין. (127) שחשב שמותר לשחוט את הקרבן השני, אף-על-פי שאחרי ששחט את קרבן הציבור, אין הקרבן השני ראוי לציבור. (128) שכתוב (מלאכי א, ח) "הקריבהו נא

הפסח היו חולים או זקנים, וחלק מהם היו בריאים שיכולים לאכול כזית ממנו, שהקרבן כשר בדיעבד, ראה להלן. (105) ששחט גם לשם אנשי החבורה שנמנו על פסח זה, וגם על אנשי חבורה אחרת שנמנו על פסח אחר, שהקרבן כשר בדיעבד, ראה להלן. (106) שנמנו על פסח זה גם ישראלים שנימולו וגם ישראלים שלא נימולו, שאף הוא כשר, ראה להלן. (107) שחלק מן המנויים היו טהורים וחלק טמאים, שגם זה כשר, ראה להלן. (108) מקרבן חטאת, במשנה שם. (109) בכל אלו שמנה רבינו למעלה, ראה בהל' קרבן פסח שם, ואם כן הרי הוא טעה בדבר מצוה ועשה מצוה.

1 יג. הַשּׁוֹחֵט בַּשַּׁבָּת קֶרְבֶּן צִבּוֹר ¹¹⁰ שְׁלֹא לְשִׁמוּ ¹¹¹ -
2 הֲרִי זֶה חֵיב חֲטָאֵת ¹¹², וְיִקְטִיר אֲמֻרִים לְעֶרֶב ¹¹³. וְכֵן
3 אִם שָׁחַט יָתֵר עַל חֹבֶת הַיּוֹם ¹¹⁴ - חֵיב חֲטָאֵת עַל
4 הַתּוֹסֵפֶת ¹¹⁵.

(110) כגון התמיד או המוסף של שבת, שצריך להקריבן בשבת לשמם. (111) לשם קרבן אחר, שלא עלה לציבור לשם חובה (פ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א). ואינו אלא כנדבה שאינה דוחה את השבת. (112) שחילל את השבת, והוא בתוספתא פסחים פ"ה: "השוחט את התמיד בשבת שלא לשמו - חייב". (113) במוצאי שבת. אם עבר וזרק את הדם בשבת, ראה להלן ה"ד. (114) ששחט שלשה תמידים ומוספים במקום שנים. (115) במשנה, פסחים עא, ב - נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על רבי מאיר, כששחט זבחים אחרים לשם תמידין ומוספין בשבת, אם חייב חטאת או לא, וסובר רבי יהושע (שרבינו פוסק כמותו) שמכיון שקרבנות הציבור האמורים בשבת יש להם קצבה (= מספר מוגבל, שהם שני תמידין ושני מוספין), אף-על-פי שעשה מצוה, שהרי כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, אין זה טועה בדבר מצוה, שהרי אינו רואה הרבה אחרים עסוקים בשחיתות, וכיון שנשחטו התמידים או המוספים, יודע הוא שאין צורך לשחוט יותר, אלא נחשב לשוגג (שחשב שאף שאין צורך יותר, מותר לשחוט עוד) וחייב חטאת (רש"י, שם). ואין הבדל בין אם הקרבנות שמוספין נקבעו לשם זבח אחר או שנקבעו לכתחילה לשם תמידין ומוספין, ורק שחטן אחר שקיים כבר חובת היום. ובתוספתא פסחים פ"ה מפורש "השוחט שתי חטאות לציבור, ואין צריכין אלא אחת - חייב על האחרונה, שתי עולות לציבור ואין צריכין אלא אחת - חייב על האחרונה". ומסתבר כי הדברים אמורים בשוחט בשבת.

5 יד. שָׁחַט קֶרְבָּנוֹת יָחִיד ¹¹⁶ שְׂאִין דּוּחִים אֶת הַשַּׁבָּת ¹¹⁷
6 בַּשַּׁבָּת בְּשָׁגָגָה - חֵיב חֲטָאֵת ¹¹⁸, וְהִבְשֵׁר מִתֵּר
7 בְּהִנָּאָה ¹¹⁹, וְאִין זוֹרְקִין אֶת הַדָּם ¹²⁰. וְאִם עָבַר וְזָרַק
8 דָּמָם לְשִׁמּוֹן ¹²¹, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד - עָלוּ לַבְּעָלִים
9 לְשֵׁם חֹבֶה, וְיִקְטִיר אֲמֻרִין לְעֶרֶב, וְהִבְשֵׁר יֵאָכֵל ¹²²,
10 וְיִבֵּיא הַשּׁוֹחֵט חֲטָאֵת עַל שְׁגָגָתוֹ ¹²³.

(116) כגון נדרים ונדבות, וגם עולת ראה ושלמי שמחה ושלמי חגיגה. ראה פ"א מהל' חגיגה ה"ח. (117) כלומר, קרבנות יחיד אינם דוחים השבת, לפי שאין להם זמן קבוע בקרבנות ציבור, ואפשר להקריבם אחר השבת, ראה הל'

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני ג' ניסן – ספר קרבנות – הלכות שגגות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

א. מי שהעידו עליו עדים² שחטא³ חטא שחייבין
עליו חטאת קבועה, ולא התרו בו⁴ אלא אמרו:
ראינוהו שעשית מלאכה בשבת או שאכלת חלב,
והוא אומר: אני יודע בודאי שלא עשיתי דבר זה
- אינו חייב חטאת. הואיל ואם יאמר מזיד הייתי -
יפטר מן הקרבן, פשעאמר להן לא אכלתי ולא
עשיתי - נעשה באומר לא אכלתי בשגגה אלא
בזדון⁵, שהוא פטור מן הקרבן, ולא הכחיש את
העדים⁶.

(2) שני עדים או יותר. (3) בשוגג. (4) שאילו התרו בו הרי
הוא מזיד, ואינו מביא חטאת. (5) במשנה שם: "אמרו לו
[חכמים לרבי מאיר]: מה אם ירצה לומר מזיד הייתי פטור",
ופירשו בגמרא שם יב. שהוא נאמן משום "מיגור", ופירשו
בתוספות (דיבור המתחיל או) שהכוונה בזה, שמתוך
דיבורו, שמה שאמר לא אכלתי, היינו לא אכלתי שוגג אלא
מזיד, שאם לא כן הרי הוא "מיגור במקום עדים" ואינו נאמן
וכן דברי רבינו. (6) אבל אם מכחיש את העדים ואומר לא
אכלתי לא שוגג ולא מזיד אינו נאמן, וחייב חטאת.

ב. שתק ולא הפליג⁷ את העדים⁸, (אֶלָּא) אָפְלוּ
אֶמְרָה לוֹ אִשָּׁה⁹: אֶכְלָתָ חֶלֶב אוֹ עָשִׂיתָ מְלָאכָה
בְּשַׁבָּת, וְשָׁתַק - חַיִּב לְהֵבִיא חֲטָאת¹⁰. אָמַר לוֹ עַד
אֶחָד: חֶלֶב הוּא זֶה, וְשָׁתַק¹¹, וְחָזַר וְאָכַל בְּשַׁגְגָה -
מֵבִיא חֲטָאת. וְאִם הִתְרוּ בּוֹ¹² - לֹקֶה עָלָיו¹³, אִךְ עַל
פִּי שֶׁעָקַר הָעֵדוּת בְּעַד אֶחָד¹⁴.

(7) כלומר, לא חלק על העדים = לא הכחישם. (8) בין עד
אחד בין שני עדים. (9) ואף שנשים פסולות לעדות נתרבו
כאן נשים, בתורת כהנים (פרק ז) ממה שנאמר (ויקרא ד,
כח): "או הודע אליו חטאתו" - אפילו אמרה לו אשה
אפילו אמרה לו שפחה. (10) שם בגמרא: "עד אומר אכל
והוא אומר לא אכלתי פטור - טעמא דמכחיש ליה, אבל
שתיק מיחייב". (11) שאם מכחישו אין העד נאמן.
(12) בשני עדים. (13) כדין אוכל חלב בהתראה, שחייב
מלקות, נוסף על עונש כרת. (14) כן הוא בירושלמי (סוטה
פרק ו הלכה ב וזויר פרק ח הלכה א): "אמר לו עד אחד:
חלב הוא, והתרו בו שניים - לוקה. ועיקר עדותו לא בעד
אחד?" (משנה למלך). ואף על פי שעד אחד אינו נאמן אלא
להתיר ולא לאסור - זה אינו אלא בדבר שיש לו חזקת
היתר, אבל חתיכה זו מעולם לא הייתה בחזקת היתר, ולכן
נאמן הוא להעיד עליה שהיא חלב.

ג. כָּבַר בְּאָרְנוּ בְּהִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין, שֶׁהַמִּפְרִישׁ
חֲטָאתוֹ עַל הַחֶלֶב שֶׁאָכַל - לֹא יִבְיָאָה עַל הַשִּׁבְתָּ
שֶׁחָלַל אוֹ עַל הַדָּם שֶׁאָכַל; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהֵבִיא קֶרְבָּנוֹ
שֶׁעֲצִירַת עֲזִים וְגוֹמֵר עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא - עַד
שִׁיחֶיהָ קֶרְבָּנוֹ לְשֵׁם חָטָאוֹ, לֹא שִׁיחֶיהָ מִחֲטָא עַל
חָטָא. וְאִם הִקְרִיב - פְּסָלָהּ¹⁵. יֵתֵר עַל זֶה אָמְרוּ:
הַפְּרִישׁ חֲטָאתוֹ עַל חֶלֶב שֶׁאָכַל אֶמֶשׁ - לֹא יִבְיָאָה
עַל חֶלֶב שֶׁאָכַל הַיּוֹם; וְאִם הֵבִיא - כָּפַר. וְאִין צָרִיךְ

לפחתך, הירצך? או הישא פניך? אמר ה' צבאות". הרי
שצריך להקריב לה' מן המובחר, והמקריב מן הפחות
במקום שיש לו מובחר, הקרבן פסול, ראה רש"י מנחות שם.
(129) אחר ששחט את הכחושה. (130) שם, דברי רבה,
ומטעם הנ"ל, שלא הקריב בראשונה מן המובחר ולא יצא
די חובתו, והותרה שבת אצל עבודה, אפילו למצוה מן
המובחר ('אור שמח'). (131) שיצאו ידי חובתם.
(132) שם, דברי רבה. וראה למעלה ה"ג. (133) ולפי רצונו
התכוון בעת ששחט את הכחושה, לשחיטה אסורה.
(134) כיון שהתברר שהקרבן הראשון פסול. (135) במנחות
שם: "א"ל רבינא לרב אשי, נמצאת הראשונה כחושה בבני
מעיים מהו, בתר מחשבתי אזלינן וגברא לאיסורא קא
מכוון, או דילמא בתר מעשיו אזלינן. א"ל לאו היינו דרבה
ורבא כו', ואיכא דאמרי א"ל היינו פלוגתייהו דרבה ורבא
וכו' רבה אמר פטור, זיל בתר מעשיו". ומפרש רבינו
"נמצאת הראשונה כחושה" - שהיתה טריפה (ולא כפירוש
רש"י שם). ופסק כרבה, לפי הלשון השני שבגמרא (וראה
כסף-משנה, לחם-משנה ו'קריית ספר' כאן). (136) ראה פ"ז
מהל' שבת ה"א, שצידה היא אחת משלשים ותשע אבות
מלאכות. (137) שחשב שמתור לצוד בשבת, או שנעלם
ממנו ששבת היום. (138) שטבע בים, ומצד הצלת התינוק
מותר לפרוס מצודה. (139) שלא היתה כוונתו אלא לצוד
דגים. (140) שהולכים אחר מעשיו, ונתברר שמעשיו נעשו
בהיתר שהרי הציל את התינוק. שם, מחלוקת רבה ורבא,
ופסק כרבה לפי הלשון השני שבגמרא. (141) כלומר, לא
נתכוין להציל את התינוק, אלא עשה כן מחמת שוגג שלא
ידע ששבת היום או שאין איסור בצידה.

טז. מי שהיה לפניו בלילי הפסח צלי של פסח¹⁴²
ונותר מן הקדשים¹⁴³, ונתפון לאכל צלי שהוא
מצוה¹⁴⁴ ושגג ואכל הנותר - הרי זה חייב חטאת¹⁴⁵,
שהרי לא עשה מצוה באכילה זו. וכן כל פיוצא
בזה.

(142) בפסחים עב, ב: "נתחלף לו שפוד של נותר בשפוד
של צלי ואכלו - חייב". ושם לפי לשון אחד אין בזה שום
פלוגתא (כסף-משנה). ואע"פ ששם לא מפורש שמדובר
בפסח, סובר רבינו שכיון שאמרו "שפוד של צלי", בוודאי
בפסח איירי, שדרכו בכך, כמפורש במשנה שם עד. (צל"ח,
שם). (143) והאוכל נותר בשוגג חייב חטאת (למעלה פ"א
ה"ד). (144) שנאמר (שמות ב, ח) "ואכלו את הבשר
בלילה הזה צלי אש וגו'". (145) ואין זה דומה לאוכל
תרומת חמץ בערב הפסח, שפטור מלשלם מפני שזמנה
בהול (פ"י מהל' תרומות ה"ב) - שחמץ בערב הפסח אינו
מותר אלא עד ארבע שעות, אבל אכילת פסח היא עד חצות
הלילה (וראה צל"ח שם, ותוספת הגרע"א בתרומות פ"ח
מ"א).

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ט

פרק שלישי

(1) יבאר מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו
חטאת קבועה ולא התרו בו.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 לומר, שאם הפרישה אביו ומת, והיה הבן מחיב
2 באותו החטא¹⁶ - שלא יביאנה הבן על חטאו¹⁷, כמו
3 שנתבאר שם¹⁸.

(24) הפריש סתם ולא פירש איזו מהן על חטא זה ואיזו מהן על חטא זה.

- 15 ז. כבר בארנו בהלכות מעשה הקרבנות, שהמומר
16 לעבודה זרה²⁵ או לחלל שבתות בפרהסיא²⁶ - אין
17 מקבלין ממנו קרבן כלל²⁷, והמומר לעברה²⁸ משאר
18 עברות²⁹ - אין מקבלין ממנו חטאת על אותו
19 החטא³⁰. ביצד? מומר לאכל חלב שאכל חלב
20 בשגגה והביא חטאתו - אין מקבלין ממנו עד
21 שיחזור בתשובה³¹. אפלו היה מומר לאכל חלב
22 לתאבון³², ונתחלף לו חלב בשמן ואכלו, והביא
23 קרבן - אין מקבלין ממנו. שמשאכל בזדון, בין
24 להכעיס בין לתאבון, הרי הוא מומר. היה מומר
25 לאכל חלב ושגג ואכל דם - מקבלין ממנו, כמו
26 שבארנו.

(25) שכל המודה בה הרי הוא ככופר בכל התורה כולה.
(26) שהוא ככופר במעשיו של הקדוש-ברוך-הוא ומעיד
עדות שקר, שח"ו לא ברא את עולמו ולא שבת במעשה
בראשית. (27) אף על עבירה אחרת. ודינו כמומר לכל
התורה כולה, שנתמעט מן הקרבן ממה שנאמר (ויקרא א,
ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן", מכס, ולא כולכם, להוציא
המומר (גמרא חולין שם). (28) עבירה אחת לעבור עליה
בזדון. (29) "והוא מפורסם יודוע לעשותה והורגל בה".
(30) שם ה: "רבי שמעון בן יוסי אומר משום רבי שמעון,
אשר לא תעשינה בשגגה ואשם (ויקרא ד, כב), השב
מידיעתו מביא קרבן על שגגתו, אינו שב מידיעתו, אינו
מביא קרבן על שגגתו" (=כלומר שוגג כזה, שאם היה יודע
שדבר זה אסור היה נזהר ונבדל מלעבור - מקבלים ממנו
קרבן על שגגתו. אבל שוגג כזה, שאם היה יודע כי דבר זה
אסור גם כן היה עובר, אין מביא קרבן על שגגתו) ודווקא
על אותו החטא אינו מביא קרבן, אבל על חטא אחר מביא.
(31) מה שכתב רבינו "עד שיחזור בתשובה", היינו שאחרי
שיחזור בתשובה וייכשל בשוגג יביא אז חטאת, אבל על
החטאים שחטא בהיותו מומר אינו מביא קרבן, שהרי אינו
שב מידיעתו. (32) לא מצד שהוא רוצה לעבור על האיסור
בזדון, כדי להכעיס, אלא בגלל שהוא מתאוה לאכול בשר,
וכיוון שאין לו בשר של היתר - אוכל של איסור.

- 27 ח. מי ששגג³³ והפריש חטאתו ואחר כך³⁴ נעשה
28 מומר³⁵ וחזר בתשובה, או נשתטה³⁶ וחזר ונשתפה³⁷,
29 אף על פי שנדחה הקרבן בינתיים³⁸ - הרי זה חזר
30 ונראה³⁹; שאין בעלי חיים נדחין⁴⁰, כמו שבארנו
31 בהלכות פסולי המקדשין. לפיכך נקריבה עצמה.
32 וכשם שאם נולד בו מום עובר⁴¹ ונתרפא - יחזיר
33 לכשרותו⁴², כך אם נדחו הפעלים וחזרו ונראו -
34 יקרב.

(33) ועשה אחד מן הדברים האסורים ועונשם בשוגג חטאת.

(15) כן הוא בכריתות כז: "הפריש בהמה על החלב והביאה
על הדם, על הדם והביאה על החלב הרי לא מעל ולא כיפר
וכו' קרבנו על חטאתו עד שיהא קרבנו לשם חטאו".
ובזבחים ט: אמרו: "רב אחא בריה דרבא מתני כולהו
(=חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם, לשם חטאת עבודה
זרה, לשם חטאת נזיר) לפסולא, מאי טעמא (ויקרא ד, לב)
ושחט אותה לחטאת, לשם אותה חטאת". (16) לפי נוסחה
אחת בדברי רבינו אם הפריש חטאת על חלב שאכל אמש
והביאה על חלב שאכל היום - אם הביא כיפר, ולפי זה
משמיענו כאן שחטאת של אב אינה מכפרת על הבן אפילו
באותו החטא (לחם משנה שם). ולפי הנוסחה השנייה שם
ש"אם הביא לא כיפר", צריך לומר, שבחטאת של אב היה
מקום לטעות, כי הבן עומד במקום האב, ומשמיענו כי אין
הדבר כן. (17) דקדק לכתוב על חטאו (=על חטאו שלו)
שעל חטאו של אביו בוודאי שאין להביא, שהרי חטאת
שמתו בעליה תמות. ונלמד בברייתא שם ממה שנאמר
(ויקרא ד, כח) "קרבנו" - "בקרבונו הוא יוצא ואינו יוצא
בקרבונו אביו". (18) [פרק ד הלכה א, שחטאת שמתו
בעליה - תמות. הרי שאין היורשים מקריבים אותה
לעצמם].

- 4 ד. המביא חטאת¹⁹ על שני חטאים²⁰ - תרעה עד
5 שיפול בה מום ותמכר²¹, ויביא בדמי חצייה לחטא
6 זה ובדמי חצייה לחטא השני. וכן שנים שהביאו
7 חטאת אחת על שני חטאיהם²² - תרעה עד שיפול
8 בה מום ותמכר, ויביא זה חטאתו בדמי חצייה ויביא
9 זה חטאתו בדמי חצייה.

(19) כלומר, הפריש חטאת אחת. (20) וכיוון שפירש כי
חטאת זו על שני החטאים הללו, אי אפשר להקריבה, שהרי
נאמר "קרבנו על חטאתו" ולא קרבנו על שני חטאים,
ולהקריבו על חטא אחד גם כן אי אפשר, שהרי הפריש אותו
על שני חטאים ואין זה קרבנו על חטאתו. (21) שהרי אסור
לפדות קדשים הראויים למזבח עד שיפול בס מום.
(22) שאי אפשר להקריבו בשותפות על שני חטאיהם, שהרי
כתוב "קרבנו על חטאתו" ואם אחד אינו יכול להביא קרבן
אחד על שני חטאיו - כל שכן שני אנשים על שני חטאיהם,
ולהקריבו לשם אחד בלבד גם כן אי אפשר, שהרי גם השני
הפרישו לחטאת שלו ואין אדם יוצא בקרבנו של חברו.

- 10 ה. הביא שתי חטאות על חטא אחד - יקריב אי זו
11 שירצה, והשניה תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו
12 דמיה לנדבה²³.

(23) והרי זה כמפריש שתי חטאות לאחריות (שאם תאבד
האחת יביא את השנייה), שמתכפר באיזו שירצה, והשנייה
תרעה עד שיפול בה מום, ויפלו דמיה לנדבה (=שנותן
המעות בתיבה מיוחדת שהייתה לשם כך במקדש, ובית דין
מקריבים באותם המעות שכתובה עלולות נדבה).

וְהִבִּיאתָ חֲטָאתוֹ אוֹ אֲשָׁמוֹ וְהָיָה אוֹמֵר אוֹ מִחֻשָּׁב בְּלִבּוֹ
שֶׁאֵין אֵלָיו מִכְּפָרִין, אֲף עַל פִּי שֶׁקָּרְבוּ כְּמִצְוֹתָ - לֹא
נִתְּכַפֵּר לוֹ, וְכִשְׁיָחֹזֵר בְּתִשְׁכּוּבָה מִבְּעִיטָתוֹ צָרִיף לְהִבִּיאתָ
חֲטָאתוֹ וְאֲשָׁמוֹ⁵². וְכֵן הִמְבֵּעֵט בְּיוֹם הַכְּפוּרִים⁵³ -
אֵין יוֹם הַכְּפוּרִים מִכְּפָר עָלָיו. לְפִיכָךְ, אִם נִתְּחִיב
בְּאֲשָׁם תְּלוּי וְעֹבֵר עָלָיו יוֹם הַכְּפוּרִים וְהָיָה מִבְּעֵט
בוֹ - הֲרִי זֶה לֹא נִתְּכַפֵּר לוֹ, וְכִשְׁיָחֹזֵר בְּתִשְׁכּוּבָה אַחֵר
יוֹם הַכְּפוּרִים חֵיב לְהִבִּיאתָ כָּל אֲשָׁם תְּלוּי שֶׁהָיָה חֵיב
⁵⁴בָּהֶן.

51) שגמרו לשוב אל ה' מדרכם הרעה. נוראה שם הלכה ב
שעל מצוות קלות, כגון לא תעשה ועשה שאין בהן כרת,
שעיר המשתלח מכפר בלי תשובה. 52) שהרי לא נתכפר
בקרבת שבעט בו. 53) שאמר או חשב בליבו, שאין יום
הכיפורים, מכפר. 54) כיוון שיום הכיפורים לא כיפר
עליו.

יא. כָּל אֲשָׁמוֹת שֶׁבְּתוֹרָה מְעַכְבִּין אֶת הַכֹּהֵן⁵⁵, חוּץ
מֵאֲשָׁם נִזִּיר⁵⁶. סֶפֶק נִזִּיר⁵⁷ וּסֶפֶק מִחְסְרֵי כֹפֶר⁵⁸
וּסֶפֶק סוּטָה⁵⁹ - כָּלָם מְבִיאִין קֶרְבָּנוֹתֶיהֶן אַחֵר יוֹם
הַכְּפוּרִים⁶⁰.

55) כלומר, כל חייבי אשמות שבתורה אינם מתכפרים עד
שיביאו את קרבנם [וברייתא היא בנייר יח: "לפי שמצינו
שכל אשמות שבתורה שהן מעכבין"]. 56) הנזיר מביא
אשם אם נטמא, ואין האשם הזה מעכב את כפרתו, אלא
מיד לאחר שמביא את חטאתו מתחיל למנות ימי נזירות
חדשים (שהאשם הזה אינו אלא לדורות בלבד), ולמדו כן
נזיר יט. ממה שנאמר (במדבר ו, יב): "וזהיר לה' את ימי
נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם", הרי הקדים הפסוק
"וזהיר" ל"והביא האשם" ללמד שאף על פי שלא הביא
אשמו נתכפר. 57) כריתות כו. כלומר, שמסתפק אם נטמא
אם לא (רש"י שם). 58) כגון זב, זבה, יולדת ומצורע. זב
שנסתפק אם ראה שתי ראיות או שלוש ראיות, שמביא
חטאת העוף הבאה על הספק; וזבה שנסתפקה אם היא זבה
גדולה או זבה קטנה, שמביאה חטאת העוף הבאה על
הספק, ואף ספק יולדת חייבת חטאת העוף מספק.
59) כלומר, סתם סוטה, שקינא לה בעלה ונסתרה, וספק אם
נטמאה אם לא נטמאה, שחייבת להביא מנחת קנאות.
60) כריתות כו. אף שיום הכיפורים מכפר על חטא שאין
מכיר בו אלא ה' - אלו צריכים להביא קרבנותיהם אפילו
אחר שעבר יום הכיפורים, משום שנאמר ביום הכיפורים
(ויקרא טז, טז-טז) "וכיפר על הקודש וגו' לכל חטאתם -
והתוודה וכו' לכל חטאתם", ודרש ר' אושעיא (שם) "לכל
חטאתם ולא לכל טומאתם". וכל אלו (=ספק נזיר, ספק
מחוסרי כפרה וספק סוטה) אין קרבנותיהם אלא לטהרם, או
להתירם באכילת קדשים, ולא לכפר על החטא (גמרא שם).

יב. מִי שֶׁהָיָה מִחְיֵב חֲטָאת אוֹ אֲשָׁם וְהֲרִי הוּא יוֹצֵא
מִפִּית דִּין לַהֲרֹג⁶¹: אִם הָיָה זִכְחוֹ זְבוּחֶה⁶² - מְשִׁהִין
אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּזְרַק הַדָּם וְאַחֵר כָּף יִהְיֶה; וְאִם עֲדִין לֹא
נִשְׁחַט הַזֶּבֶחַ - אֵין מְשִׁהִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּקְרִיבוּ עָלָיו⁶³.

34) אחר שהפריש ולפני שהקריב. 35) לכל התורה, או
לעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא, שאין מקריבין קרבנו.
36) אחר שהפריש את החטאת ואז אין מקריבין קרבנו, מפני
שצריך שיהיה בשעת הכפרה בדעה צלולה. 37) נתרפא
וחזר לאיתנו. 38) שאין להקריב את הקרבן לא בשעת
היותו מומר, ולא בשעה שהיה שוטה. 39) הקרבן חוזר
להיות ראוי להקרבה אחרי חזרו בתשובה, ואחרי שנשתפה.
40) כלומר, אין אומרים שמכיוון שנדחה פעם מהקרבה,
שוב לא יוכלו להקריבו לעולם - אלא מיד שמסתלקת
הסיבה לדיחוי שוב ראוי הוא להקרבה, וכרב ביומא סד.
הסובר שבבעלי חיים אינם נדחים, ולא כר' יוחנן שאמר
(בזבחים שם) שאם אכל חלב והפריש קרבן והמיר את דתו
וחזר בתשובה, או נשתטה וחזר ונשתפה, שאין הקרבן חוזר
ונראה. 41) כלומר, מום העובר במשך הזמן, אבל כל
זמן שלא עבר - אין להקריבו. 42) שנאמר (ויקרא כב,
כה): "כי משחתם בהם מום בם לא יירצו לכם", ולמדו
מזה: "מום בם הוא דלא יירצו" (=כל זמן שמום בהם לא
יירצו) הא עבר מומן יירצו.

ט. חֵיבֵי חֲטָאוֹת⁴³ וְאֲשָׁמוֹת וְדָאִים שְׁעֹבֵר עָלֵיהֶן יוֹם
הַכְּפוּרִים - חֵיבִין לְהִבִּיאתָ לְאַחֵר יוֹם הַכְּפוּרִים⁴⁴,
וְחֵיבֵי אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין - פְּטוּרִים⁴⁵. שְׁנֵאָמַר: מִכָּל
חֲטָאוֹתֵיכֶם לְפָנֵי ה' תִּטְהָרוּ. כָּךְ לְמַדּוּ מִפִּי
הַשְּׁמוּעָה⁴⁶, שֶׁכָּל חֲטָא שֶׁאֵין מִכִּיר בוֹ אֵלָּא ה'
נִתְּכַפֵּר לוֹ. לְפִיכָךְ⁴⁷, מִי שֶׁבָּא עַל יָדוֹ סֶפֶק עֲבָרָה⁴⁸
בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, אֶפְלוֹ עִם חֲשֻׁכָה⁴⁹ - פְּטוּר מֵאֲשָׁם
תְּלוּי, שֶׁכָּל הַיּוֹם מִכְּפָר⁵⁰. נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁאֵין
מְבִיאִין עַל לֹא הוֹדַע שֶׁל יוֹם הַכְּפוּרִים אֲשָׁם תְּלוּי,
אֵלָּא אִם לֹא כָּפַר לוֹ יוֹם הַכְּפוּרִים כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

43) שעברו בשוגג על דבר שחייבין על זדונו כרת.
44) ואף על פי שכתב רבינו בהלכות תשובה, כי יום
הכיפורים מכפר לשבים על כל העבירות (שם פרק א, הלכה
ג) - אם נתחייב קרבן או מלקות, אין יום הכיפורים מכפר
אלא אם מביא קרבנו, או ילקה. 45) להביא אשם תלוי
אחר שעבר עליהם יום הכיפורים וגם זה במשנה שם. ואם
נודע לו אחר יום הכיפורים, שבוודאי חטא בשוגג, חייב
להביא חטאת. 46) שם כה: בשם ר' אלעזר. ורב תחליפא
משמו של רבא למד מדקדוק פסוק זה על חייבי קרבנות
שמכירים בהם, כגון חטאות ואשמות וודאים - שחייבים.
47) כיוון שחייבי אשמות תלויין, שעבר עליהם יום
הכיפורים, פטורים מקרבן. 48) שנסתפק אם עבר בשוגג
על אחת מחייבי כריתות. 49) קודם שתחשך (ראה שבת
לד. ופרק מהלכות שבת הלכה ג). כשאחר מעשה העבירה
יש עוד שהות מן היום. אבל אם חטא סמוך לשקיעת החמה
שאין עוד שהות מן היום, אין יום הכיפורים מכפר (שבועות
יג:). 50) ואין צריך ליום שלם, אלא כל שעה ושעה שלו
מכפרת.

י. אֵין יוֹם הַכְּפוּרִים וְלֹא הַחֲטָאת וְלֹא הָאֲשָׁם
מִכְּפָרִין אֵלָּא עַל הַשְּׂבִים⁵¹ הַמְּאִמִּינִים בְּכִפְרָתָן; אֶבֶל
הִמְבֵּעֵט בָּהֶן - אֵינָן מִכְּפָרִין בוֹ. כִּיצֵד? הֲיָה מִבְּעֵט

על הזכור והביא זכור עליו³⁹ בהעלם אחת, אף על
פי שהן שני גופין⁴⁰ - אינו חיב אלא חטאת אחת⁴¹;
שנאמר: ואת זכר לא תשכב - השוכב והנשקב שם
אחד⁴² הוא. וכן הבא על הבהמה והביא בהמה
עליו⁴³ בהעלם אחת - אינו חיב אלא חטאת אחת⁴⁴.
עשו השוכב והנשקב בהמה וזכור פבעילה אחת.⁴⁵

(2) שהעושה אותן בשוגג, חייב עליהן חטאת. (3) כן
בכתב-יד תימן. ובדפוס רומי כאן ולהלן בסמוך, ובדפוסים
חדשים, בטעות: "אחת". ורוצה לומר, אפילו בהעלם אחד
(וכל-שכן אם עשה בכמה העלמות). והיינו, שנעלמו ממנו
כל האיסורים האלו, וחשב שהם מותרים, ורק אחד שעשה
כל אותן העבירות, נודע לו שהם אסורים. (4) דברי ר'
יוחנן בכריתות ב: ולמד זאת ממה שכתבה התורה בבא על
אחותו חיוב כרת באופן מיוחד בפרשת קדושים (ויקרא כ,
יז), אף כי אחותו נכללה בין שאר עריות החייבים כרת (שם
יח, כט), וזה בא ללמד, שכשם שאחותו חייב עליה אפילו
אם עשאה ביחד עם עבירות אחרות, כמו כן כל יתר העריות
כולן - חייב הוא על כל אחת ואחת מהן. ורבי יצחק וכן
רבנן (כריתות שם) למדו זאת ממה שנאמר (שם יט): "ואל
אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה", ולא נאמר
"ואל נדה בטומאתה לא תקרב" - ללמדך שהוא חייב על
כל אשה ואשה, אפילו בהעלם אחד. (5) למעלה פ"א
הלכה ד. (6) ארבעים ושלש לאו דוקא, שהרי באשה לא
שייך "השוכב עם זכר", ו"הבא על אביו", ו"הבא על אחי
אביו" ו"שוכב עם בהמה" (ובגבר לא שייך "האשה
שמביאה עליה את הבהמה" (לחם-משנה). (7) כלומר,
משום מקראות רבים = אזהרות הרבה. (8) משנה בכריתות
יג: וראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה הלכה יב. שאם
לא כן "אין איסור חל איסור" (פי"ז מהלכות איסורי ביאה
הלכה ח). (10) כשבא על אשת אחי הקיים, כשהיא נדה,
כמבואר להלן. וראה בהלכות איסורי ביאה שם. (11) כאן
לא נתן לנו רבינו דוגמא מ"איסור כולל". אבל כבר פירשה
בפרק יד מהלכות מאכלות אסורות הלכות יח"ט, והדגימה
באחד שאכל חלב ביום הכיפורים, שכיון שאיסור יוכ"פ חל
גם על דברים המותרים, חל הוא גם על חלב, ובניגוד
ל"איסור מוסף" שלמעלה, שחל איסור נוסף על האיסור
גופו, ואנו אומרים: מתוך שהגרושה אסורה לכהן הדיוט,
אסורה היא גם לכהן גדול, אע"פ שבלא זה היא אסורה עליו
- כאן ב"איסור כולל" לא נוסף איסור על האיסור גופו, אלא
אנו אומרים: מתוך שאסור הוא לאכול ביום הכיפורים
דברים המותרים, נאסר הוא גם בחלב. (12) ברייתא בחולין
מ. (13) שהרי כל האיסורים הללו אינם על ה"חפצא",
אלא על ה"גברא" ומוזהר על כולם כאחד - בשעת שחיטה.
(14) שהוא חייב שלש חטאות. (15) לעבודה-זרה, גמרא
שם: (16) שיעבוד אותה בגמר זביחה, אלא עובד אותה
מיד עם התחלת השחיטה. (17) דברי עולא שם. כי
במעשה כל שהוא בבהמה לשם ע"ז נאסרה הבהמה (פ"ח
מהלכות ע"ז הלכה א). ואף-על-פי שאין אדם אוסר דבר
שאינו שלו (ראה שם), וקדשים שלו אף הם ממון גבוה -
כיון שהוא מתכפר בהם הם נחשבים שלו והוא יכול

(61) שחזן ממה שעבר עבירה בשוגג, עשה גם אחד
מהדברים שחייבים עליהם מיתת בית דין. והמדובר בכל
עבירות שבתורה חוץ מעבודה זרה וחילול שבת בפרהסיא,
שאף אם עבד עבודה-זרה וחילול שבת פעם אחת נעשה
מומר ואין מקבלין ממנו קרבן. (62) כלומר, שנגמר דינו
אחר שנשחט קרבנו. (63) ברייתא בערכין ז. ומפרש ר'
יוסף (שם) שלכך אין משהין אותו עד שישחטו ויזרק הדם
- משום שאסור לענות את הדין, אלא משנגמר דינו הורגין
אותו מיד, אבל אם זכו וזכו כבר, שהשהייה היא קצרה,
משהין אותו עד שיזרק הדם כדי שיתכפר על החטא.

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר דין העושה עבירות הרבה בהעלם אחד, ואם עשה
מעשה שחייב עליו משום שמות הרבה אם חייב על כל שם.

א. העושה עבירות² הרבה בהעלם אחת³ - חיב
חטאת על כל אחת ואחת⁴. אפילו עשה הארבעים
ושלש אלו שמנינו⁵ בהעלם אחת - חיב ארבעים
ושלש חטאות⁶. וכן אם עשה מעשה אחד שהוא
חיב עליו משום שמות הרבה⁷ - חיב על כל שם
ושם⁸. והוא שהיו האסורין פלן באין פאחת⁹ או
אסור מוסף¹⁰ או אסור כולל¹¹. כיצד? השוחט
בהמת קדשים חוץ לעזרה בשפת לעבודה זרה -
חיב שלש חטאות¹²: משום שוחט קדשים בחוץ,
ומשום מחלל שפת, ומשום עובד עבודה זרה;
שהרי שלשת האסורין באין פאחת¹³. במה דברים
אמורים¹⁴? באומר בגמר זביחה הוא עובד אותה¹⁵;
אבל אם לא היתה פונתו לכהן¹⁶ - משישחט בה מעט
לשם עבודה זרה תאסור¹⁷, ואינו חיב משום שחוטט
חוץ עד שישחוט שנים¹⁸ או רב שנים¹⁹, ונמצא
בשגמר השחיטה שחט בהמה האסורה לקרבן,
שאינו חיב עליה משום שוחט בחוץ²⁰, פמו
שבארנו²¹. היתה²² חטאת העוף²³, והיה חצי קנה
שלה פגום²⁴, והוסיף בו²⁵ כל שהוא²⁶ בשפת לשם
עבודה זרה - חיב שלש חטאות²⁷, שהרי שלשת
האסורין באים פאחת²⁸. וכן העושה מלאכה ביום
הכפורים שחל להיות בשפת - חיב שתי חטאות³⁰,
מפני ששני האסורין באין פאחת³¹. הבא על אשת
אחיו הקנים³² כשהיא נדה - מביא שלש חטאות³³:
משום אשת איש, ומשום אשת אה, והן שני אסורין
הבאין פאחת, ומשום נדה, שהוא אסור מוסף³⁴;
שמתוך שנתוסף בה אסור זה לבעלה - נוסף
ליבמה³⁵. וכן פיוצא בזה. הבא על אביו - חיב
שתיים³⁶: אחת משום ערות אביו לא תגלה, ומשום
ואת זכר לא תשקב. וכן הבא על אחי אביו - חיב
שתיים³⁷, שנאמר: ערות אחי אביו לא תגלה³⁸. הבא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ד' ניסן - ספר קרבנות - הלכות שגגות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סֶרַח זו לְאָחִי יַעֲקֹב מֵאֲמֹנִי⁶³ - מִתּוֹךְ שְׁנֵי אֲסוּרָה עַל
שָׂאָר אָחִי יַעֲקֹב⁶⁴, נֹסֵף לְיַעֲקֹב בְּהֶ⁶⁵ אֲסוּרָה אֲשֶׁת
אָחִיו⁶⁶, מֵת אוֹ גֵרֶשׁ⁶⁷ וְנִשְׁאָת סֶרַח זו לְיִשְׁמָעֵאל⁶⁸ -
מִתּוֹךְ שְׁנֵי אֲסוּרָה עַל שָׂאָר אָחִי יִשְׁמָעֵאל⁶⁹, נֹסֵף
לְיַעֲקֹב בְּהֶ⁷⁰ אֲסוּרָה אֲשֶׁת אָחִי אָבִיו. מֵת יִשְׁמָעֵאל
וְנִפְלָה לְיִבּוּם לִפְנֵי יִצְחָק⁷¹, וְעַבְרָ יִצְחָק וְיִבְמָה אָף
עַל פִּי שְׂהִיָּא שְׂהִיָּא⁷² - מִתּוֹךְ שְׁנֵי אֲסוּרָה עַל שָׂאָר
אָחִיו⁷³, נֹסֵף בְּהֶ אֲסוּרָה לְיַעֲקֹב מִשּׁוּם אֲשֶׁת אָבִיו
וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אִישׁ, שְׂשֻׁנִי הָאֲסוּרִין בְּאֵין בְּאֶחָת⁷⁴.
אִם שָׁגַג יַעֲקֹב וּבָא עַל סֶרַח זו כְּשֶׁהִיא נְדָה⁷⁵ בְּחֵי
יִצְחָק בְּעִלְהָ⁷⁶ וּבְחֵי רַחֵל אֲשֶׁת יַעֲקֹב⁷⁷ - הָרִי זֶה חֵיב
עָלֶיהָ שְׂמֹנֶה חֲטָאוֹת: מִשּׁוּם בֵּת בְּתוּרָה⁷⁸, וּמִשּׁוּם
אֲחֻת אֲשֶׁת⁷⁹, וּמִשּׁוּם פִּלְתוּ⁸⁰, וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אָחִיו⁸¹,
וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אָחִי אָבִיו⁸², וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אָבִיו,
וּמִשּׁוּם אֲשֶׁת אִישׁ, וּמִשּׁוּם נְדָה. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה.

לאוסרם (גמרא שם, וראה גם רש"י - לח"מ). ולפי מה
שכתב רבינו בפ"ב מהלכות שחיטה הלכה כא, שמה שאין
אדם אוסר דבר שאינו שלו הוא משום שאין כוונתו אלא
לצער, אין צריך לטעם הנ"ל, לאסור את הקדשים, שהרי
בקדשים לא שייך לומר שהוא מתכוון לצער (מרכבת
המשנה בהלכות ע"ז שם). (18) שני הסימנים = הקנה
והוושט. (19) רוב שני הסימנים. ראה משנה חולין כז.
"שחט רוב שנים בבהמה, שחיטתו כשרה". וראה שם מ.
שאינו חייב משום שחטי חוץ אם לא שחט אלא סימן אחד.
(20) דברי הגמרא שם, שהוא כמתחך בעפר. (21) בפ"ח
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו ואילך, שאינו חייב על
שחיטת קדשים בחוץ אלא על הראויים ליקרב על המזבח.
(22) זו ששחט בחוץ, בשבת לע"ז. (23) שהעוף מותר
בשחיטת רוב סימן אחד (חולין כז). ואף-על-פי שהכשירו
בפנים (=בעזרה) במליקה - לענין "שחטי חוץ", אינו חייב
אלא אם שחטו (זבחים קיא: במשנה). (24) חתוך.
(25) שחט אותה. (26) וע"י הכל-שהו נגמרת השחיטה
בעוף, ואם היה העוף חולין, מותר הוא באכילה (פ"א
מהלכות שחיטה הלכה יא). (27) חולין מ:
(28) שבשחיטת הכל-שהו עובר הוא על שחטי חוץ, על
שחיטה לע"ז והוא מחלל את השבת. (29) בשוגג.
(30) גם משום שבת וגם משום יוהכ"פ. והיא מחלוקת
בברייתא חולין קא: ודין זה הביא רבינו גם להלן פ"ו הלכה
ו. (31) בברייתא שם למדו ממה שנאמר (ויקרא כג, גכז)
"שבת היא", "יום הכיפורים הוא", לחייב על שניהם. אבל
לפי מה שפסק רבינו, שאיסור חל על איסור בבת אחת, אין
צורך ללימוד זה, ועיין רש"י שם ד"ה שלח. (32) החי,
ואם כן היא גם אשת אח וגם אשת איש. (33) משנה
ביבמות לג: (34) שהרי היא נאסרת גם על בעלה בזמן
נדתה. (35) לאחיו של בעלה, זה שבא עליה באיסור.
(36) סנהדרין נד. (37) שם. (38) וגם משום "ואת זכר לא
תשכב". (39) כלומר, אותו הזכור שלפני זה בא הוא עליו,
אבל אם הביא עליו זכר אחר חייב שתים, ראה להלן פ"ה
הלכה ג. (40) ראה להלן שם, כי גופין מחלקין לחייבו
שתים. (41) מחלוקת בין ר' ישמעאל ור"ע בכריתות ג,
ופסק כר"ע (כסף-משנה). (42) שר"ע דורש שם "לא
תשכב", קרי ביה גם "לא תשכב", ונחשב כאילו בא הוא
פעמיים על הזכר הזה בהעלם אחד. (43) אותה הבהמה
שבא עליו לפני זה. ראה להלן פ"ה שם. (44) כריתות שם.
ולדברי אב"י, גם ר' ישמעאל שמחייב שתים אצל הבא על
הזכור והביא זכר עליו, מחייב רק אחת אצל הבא על
הבהמה והביא בהמה עליו, וראה להלן שם.

(45) בשוגג. ומקור הלכה זו בכריתות יד: במשנה ובגמרא.
(46) אסורה. (47) משום שמונה שמות. משנה שם.
(48) שהוא בעלה של רחל, בתו של לבן. (49) שהיא אשתו
השניה, ואינה בתו של לבן. (50) שהוא חותנו של יעקב.
(51) שהיא מותרת לו, שהרי זלפה אינה קרובתו.
(52) אחרת חוץ מסרח. (53) שעדיין אין על יעקב שום
איסור "אחות אשתו", וכשנולדה סרח חלים על יעקב שני
האיסורים: "בת בתו" ו"אחות אשתו" בבת אחת, ואילו
היתה ללבן עוד בת, לא היתה סרח נאסרת משום בת בתו,
כיון שיעקב כבר נאסר באיסור "אחות אשתו" באחותה של
רחל, אין איסור "בת בתו" חל עליו, אף כי לגבי סרח באים
שני האיסורים כאחד (מרכבת המשנה, וראה לחם-משנה).
(54) נכדתו, שהיא בת תמנע, שהיא בתו של יעקב.
(55) רחל. (56) לבן. ולא מאמה. (57) שמיד עם לידתה
של סרח, חלים על יעקב שני האיסורים כאחד, וכבר אמרנו
למעלה, שבבת אחת חל איסור על איסור. (58) בן יעקב,
שהיא בת אחותו, ומותרת לו. (59) בנישואין אלו.
(60) משום "אשת אחיו". (61) בנישואין אלו.
(62) שמתוך שנאסרה על בני יעקב, נאסרה גם על יעקב
עצמו, שהרי באיסור מוסיף - חל איסור על איסור, כנ"ל.
(63) נקט אחי יעקב מאמו, משום דלהלן, שנשאת לישמעאל
ונפלה לייבום לפני יצחק, שאם היתה נשואה לפני זה לאחי
יעקב מאביו, הרי היא כלתו של יצחק, ואינה נופלת לפניו
לייבום, כמפורש בפ"ו מהלכות יבום וחליצה שעררה פטורה
מן החליצה ומן היבום (כסף-משנה), ואפילו אם עבר ויבמה
אינה "אשת אב", שהרי אין קידושין תופסין בכלתו. ועוד,
שהרי היא אסורה עליהם משום אשת אח, ולא חל עליהם
שום איסור אחר. לכן כתב שנישאה לאחי יעקב מאמו, ואם
כן אינה אסורה לא על יצחק ולא על אחי יעקב מאביו.
(64) משום אשת אח. (65) בנישואין אלו, על האיסורים
הקודמים. (66) שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף.
(67) בעלה, שהוא אח של יעקב. (68) דוד יעקב, שהוא אחי
יצחק אביו. (69) באיסור אשת אח. (70) בנישואין אלו.
(71) שהוא אביו של יעקב. שמן התורה יש חיוב על יצחק

ב. יֵשׁ בּוֹעֵל⁴⁵ בְּעִילָה אֶחָת⁴⁶ וְחֵיב עָלֶיהָ שְׂמֹנֶה
חֲטָאוֹת⁴⁷. פִּיּוֹד? יַעֲקֹב⁴⁸ שְׂהִיָּתָה לוֹ בֵּת מְזוּלָּפָה⁴⁹
וּשְׂמָה תִּמְנַע, נִשְׂאָ לָבֵן⁵⁰ תִּמְנַע⁵¹ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּת
וּשְׂמָה סֶרַח, וְאֵין לָלֵבֶן בֵּת⁵² אֶלָּא רַחֵל לְבָדָה⁵³,
נִמְצָאת סֶרַח בֵּת בֵּת יַעֲקֹב⁵⁴ וְאֶחָת אֲשֶׁת⁵⁵ מֵאֲבִיהָ⁵⁶
הֵן שְׁנֵי אֲסוּרִין הֶבְאִין בְּאֶחָת⁵⁷. נִשְׂאָת סֶרַח לְרֹאבֵן⁵⁸
וְנִשְׂאָתָה⁵⁹ עַל שָׂאָר בְּנֵי יַעֲקֹב⁶⁰, נֹסֵף בְּהֶ⁶¹ אֲסוּרָה
לְיַעֲקֹב וְהָרִי הִיא פִּלְתוּ⁶². מֵת רֹאבֵן אוֹ גֵרֶשׁ וְנִשְׁאָת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יחיד "זימה היא", להורות כי לפעמים אינו חייב על שלש אלו אלא חטאת אחת, כגון שבא על אשה אחת שישנם עליה שלשה לאווין אלו (שם טו. דברי ר' אבהו בשם ר' יוחנן). (90) וזהו מה שאמרו (שם) במשנה "אמרו לו, שלשתן שם אחד הן".

ה. אָבֵל הָבֵא עַל אֲחֻתּוֹ, שֶׁהִיא אֲחֻת אָבִיו וְהִיא אֲחֻת אִמּוֹ - חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת⁹¹; שְׁנָאֵמַר: עֲרֹנוֹת אֲחֻתּוֹ גִּלָּה - חֵיב עַל אֲחֻתּוֹ בְּפָנָיו עֲצֻמָּה וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲחֻת אִמּוֹ וְאֲחֻת אָבִיו⁹². וְהִיאֵךְ תִּהְיֶה זֹאת? כְּגֹוֹן שֶׁבֵּא עַל אִמּוֹ וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה שְׁתֵּי בָנוֹת, וּבְעַל אֶחָת מִבָּנוֹתָיו וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן; כְּשִׁבּוֹא הַמִּמְזֹר הִזָּה עַל הַבַּת הַשְּׁנִיָּת, שֶׁהִיא אֲחֻת אִמּוֹ הַמִּמְזֹרֶת, שֶׁהִיא אֲחֻתּוֹ מֵאָבִיו, שֶׁהִיא אֲחֻת אָבִיו מֵאִמּוֹ - חֵיב שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזוֹה⁹³.

(91) משנה וגמרא שם טו. (92) שהענין הזה של "ערות אחותו גילה" נכפל בפסוק (שם) כדי להורות שהוא חייב על כל שם ושם. (93) אם עשה מעשה אחד שחייב עליו משום שמות הרבה, שחייב על כל שם ושם, ראה למעלה הלכה א.

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר דין הבא על ערוה אחת בביתא הרבה בהעלם אחד או על עריות הרבה.

א. הָבֵא עַל עֲרֹוה² בִּיאֹת הִרְבָּה³ בְּהֶעֱלֵם אֶחָת⁴, אָף עַל פִּי שֶׁהִיא בִּין בְּעִילָה וּבְעִילָה יָמִים הִרְבָּה⁵, הוֹאִיל וְלֹא נִדְעָה לּוֹ בִּינְתָיִם⁶ וְהָרִי הִיא גּוֹף אֶחָד⁷ - הָרִי הַכֹּל שֶׁגָּגָה אֶחָת וְאִינוּ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אֶחָת⁸. אָבֵל אִם שָׁגַג בָּהּ וְאַחֵר כֶּף נִדְעָה לּוֹ, וְחֹזֵר וְשָׁגַג בָּהּ עֲצֻמָּה וּבְעִילָה וְאַחֵר כֶּף נִדְעָה לּוֹ, וְחֹזֵר וְשָׁגַג בָּהּ עֲצֻמָּה וּבְעִילָה - חֵיב עַל כָּל בְּעִילָה וּבְעִילָה⁹; שֶׁהִידְיעוֹת מִחֲלָקוֹת הַשְּׁגָגוֹת¹⁰.

(2) אחת הנשים האסורות עליו באיסור עריות המנויות בפרשת אחרי מות, ופורטו למעלה (פ"א ה"ד). (3) בא עליה וחזר ובא עליה על אותה הערוה עצמה כמה פעמים. (4) כן הוא "אחד", בכת"י תימן ובדפוס רומי (וכן צריך להיות להלן בכל הפרק). והיינו שנעלם ממנו כל הזמן כי אשה זו אסורה עליו. (5) להלן פ"ז ה"ב לענין שבת (אם ידע עיקר דין שבת, ושכח בכמה שבתות, שהם שבת בהעלם אחת) ולהלן ה"ה לענין נדה (אם שגג ובא על נדה אחת כמה פעמים בזמנים שונים של נדות, כגון שבא עליה וטהרה מנדתה וטבלה, וחזרה וראתה ובא עליה פעם שניה באותה שגגה עצמה, בהעלם אחד) כתב רבינו כי ימים מחלקים את השגגה האחת לחייבו כמה חטאות. והיינו מפני שיש ימי היתר בין פעולה אחת של איסור לבין פעולה שניה, אבל כאן שאין ימי היתר מפסיקים בין ביאה לביאה - הכל שגגה אחת, וראה להלן פ"ז ה"א, ובכריתות יז, א.

לייבמה, ורק מדרבנן אסרו לייבם בת נכדתו, משום איסור שניות, ראה יבמות כא. כי בת נכדתו היא איסור שניות מדרבנן (פ"א מהלכות אישות הלכה ו, אות יא). ובמשנה שם כ. "איסור מצוה = שניות מדברי סופרים, חולצת ולא מתייבמת". (72) ותופסין קידושין באיסור דרבנן. (73) של יעקב מאביו, משום אשת אב. (74) וחלים שניהם בבת אחת על האיסורים הקודמים, ששניהם מוסיפים עליהם, ובאיסור מוסיף אמרינן איסור חל על איסור. (75) ומתוך שנאסרה על בעלה יצחק, נאסרה גם על יעקב, כמבואר למעלה הלכה א. (76) אבל לאחר מיתתו, אינו חייב משום אשת איש. (77) שהיא אחות סרח, אבל לאחר מותה של רחל אינו חייב משום איסור אחות אשתו, שאיסור אחות אשתו אינו אלא בחיי אשתו (ויקרא יח, יח). (78) סרח בת תמנע בת יעקב. (79) שהיא בתו של לבן, והיא אחות רחל אשת יעקב. (80) אשת בנו ראובן, שאסורה עליו גם לאחר מות בנו או לאחר שגירשה (פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה א). (81) שהרי נישאה לאחיו מאמו, ועיין שם הלכה ב. (82) שהרי נישאה לישמעאל.

ג. כָּל אֱלֹו שֶׁתֹּאסֵר זֶה הָעֲרֹוה עֲלֶיהֶן בְּאִסּוֹר מוֹסִיף, צָרִיךְ שֶׁיְהִי הָאֲנָשִׁים הָאַחֲרִים מְצוּיִין בְּעוֹלָם⁸³ כְּדִי שֶׁתֹּאסֵר עֲלֵיהֶן, וּמִתּוֹךְ שֶׁתֹּאסֵר עֲלֵיהֶן יִתּוּסֵף אִסּוֹר אַחֵר לָזֶה; אָבֵל אִם אֵינֶן מְצוּיִין - אֵין אוֹמְרִין: הוֹאִיל וְאִלּוּ הָיָה לָזֶה בָּנִים אוֹ אֲחִים הִיתָה נֹאסֶרֶת עֲלֵיהֶן - יִתּוּסֵף אִסּוֹר לְזִמָּה⁸⁴, שֶׁהָרִי אֵין שָׁם עֵתָה לֹא בֵּן וְלֹא אָח. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזוֹ.

(83) כך נלמד מהגמרא בכריתות שם, שאמרו "מודה ר' יוסי באיסור מוסיף, מאי איסור מוסיף איכא הכא? דאיכא ברא לסבא, מיגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה, איתוסף איסורא לגבי דידיה". הרי שדווקא אם יש לו לאביו בן, הרי זה איסור מוסיף (כסף-משנה). (84) לזה שהיא אסורה עליו מקודם באיסור אחר.

ד. מִי שֶׁהִיא נְשׁוּי שְׁלֹשׁ נָשִׁים, וּבֵא עַל אֶמָּה שֶׁל אֶחָת מֵהֶן, שֶׁהִיא אִם אֶמָּה שֶׁל שְׁנִיָּה, שֶׁהִיא אִם אָבִיהָ שֶׁל שְׁלִישִׁית⁸⁵, אָף עַל פִּי שֶׁזָּקְנָה זֶה הִיא חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמוֹתוֹ וְאִם חֲמִיו וּשְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת הֵן⁸⁶ וְאִסּוֹר בֵּת אֶחָת הִיא⁸⁷ - אֵינוּ חֵיב אֶלָּא חֲטָאת אֶחָת⁸⁸. לְפִי שְׁנָאֵמַר בְּאִשָּׁה וּבִתָּה: וּבֵת בָּנָה וּבֵת בִּתָּה שְׁאֵרָה הֵנָּה זָמָה הִיא - הַפְּתוּב עֲשָׂה שְׁלֹשָׁה גּוֹפִין כְּגֹוֹף אֶחָד⁸⁹, לְפִיכֶךָ יִחָשְׁבוּ הַשְּׁלֹשָׁה שְׁמוֹת כְּשֵׁם אֶחָד⁹⁰.

(85) כגון שנשא את לאה ונשא גם את בתה של רחל אחותה של לאה, וגם את בת בנו של לבן, שהוא אחיהן של לאה ורחל, ושגג ובא על אשת לבן (אחר מות) שהיא אמם של לאה ורחל אחיהן. (86) ג' איסורים הם. (87) כגון שקידש את שלשתן בבת אחת על-ידי שליח. (88) משנה בכריתות יד: "ר' יוחנן בן נורי אומר, הבא על חמותו, חייב עליה משום חמותו ואם חמותו ואם חמיו. אמרו לו, שלשתן שם אחד הן". (89) כלומר, התחיל בשלש נשים, וסיים בלשון

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי ה' ניסן – ספר קרבנות – הלכות שגגות קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(6) בין ביאה אחת לשניה, וכל הבעילות האסורות נעשו בהעלם אחד. (7) וראה להלן ה"ג, כי גופים מחלקים את ההעלמה האחת לחייבו בכמה חטאות. (8) כריתות טו, א. מחלוקת רבי אליעזר וחכמים, ופסק רבינו כחכמים. (9) קרבן חטאת. (10) כלומר, הידיעות שבין בעילה אחת לשניה מחלקות השגגות, שלא יחשבו כשגגה אחת, וחייב על כל ידיעה וידיעה. ראה להלן פ"ו ה"א וה"ט, ומקור דבר זה בשבת ע"א, ב - ובכריתות יז, ב - במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו' אם היתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת וכו'".

1 ב. הָבֵא עַל הָעִרְוָה בִּיאוֹת הָרַבָּה בְּהֶעֱלֵם אֶחָת, וְזוֹ
2 הַנּוֹבְעֵלֶת הֵיחָד לָהּ יָדִיעָה בֵּין כָּל בִּיאָה וּבִיאָה¹¹,
3 שְׁנֵמֶצְאוּ הַבִּיאוֹת אֶצְלָהּ בְּהֶעֱלָמוֹת הָרַבָּה - הוּא
4 מְבִיא חֲטָאת אֶחָת, וְהִיא מְבִיאָה חֲטָאת עַל כָּל בִּיאָה
5 וּבִיאָה¹². הוּא הָיוּ לוֹ יָדִיעוֹת בֵּינֵיהֶם¹³, וְהִיא בְּהֶעֱלֵם
6 אֶחָת - הוּא מְבִיא חֲטָאוֹת הָרַבָּה¹⁴, וְהִיא מְבִיאָה
7 חֲטָאת אֶחָת¹⁵.

(11) כגון שבשעת ביאה נעלם ממנה שזה אסור, ואחר הביאה נודע לה, ושוב שכחה, ושוב נודע לה, וחזר הדבר כמה וכמה פעמים, ולו לא נודע עד לאחר כל הביאות. (12) תוספתא, כריתות פ"א (הובאה בכריתות, שם). (13) שנודע לו בין ביאה לביאה כי בעל באיסור, ובשעת הביאות שכח שדבר זה אסור. (14) על כל ביאה וביאה. (15) תוספתא, שם.

8 ג. הָבֵא עַל עִרְוֹת הָרַבָּה¹⁶ בְּהֶעֱלֵם אֶחָת¹⁷, אֵף עַל פִּי
9 שְׂפָלָן מִשֵּׁם אֶחָד¹⁸, הוֹאִיל וְהָן גּוֹפִים מִחֻלְקִים¹⁹ - חֵיב
10 עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת²⁰. מִיָּצֵד? הֲרִי שְׂפָעַל חֶמֶשׁ נִשְׁוִי
11 נְדוֹת אוֹ שְׂבָא עַל חֶמֶשׁ אַחֲיוֹתָיו אוֹ עַל חֶמֶשׁ בְּנוֹתָיו
12 בְּהֶעֱלֵם אֶחָת - חֵיב עַל כָּל גּוֹף וְגוֹף. מִכָּאן²¹ אֵתָּה
13 לְמַד, שֶׁזֶה שְׂאֻמְרוֹ חֻכְמִים²²: הָבֵא עַל הַזְכוּר וְהַבִּיא
14 זָכוּר עָלָיו בְּהֶעֱלֵם אֶחָת - חֵיב חֲטָאת אֶחָת²³, בְּמָה
15 דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה אוֹתוֹ הַזְכוּר עֲצֻמוֹ²⁴; אָבָל
16 אִם הָיָה זָכוּר אַחֵר, בֵּין שְׂבָא עַל שְׁנֵיהֶם²⁵ בֵּין שְׂבָא עַל
17 זֶה²⁶ וְהַבִּיא זֶה עָלָיו²⁷ - חֵיב עַל כָּל גּוֹף וְגוֹף²⁸. וְהוּא
18 הַדִּין בָּבָא עַל הַבְּהֵמָה וְהַבִּיא בְּהֵמָה עָלָיו²⁹.

(16) בא בשוגג על כמה נשים האסורות עליו. (17) שנעלם ממנו שדבר זה אסור במשך כל זמן הביאות האלו, ולא נודע לו בין ביאה לביאה. (18) כלומר, משום איסור אחד. (19) מכיון שהביאות הללו לא היו בגוף אחד אלא בכמה גופים. (20) על כל גוף וגוף חייב קרבן חטאת מיוחד, משנה כריתות טו, א: "הבא על חמש נשיו נדות בהעלם אחת, שהוא חייב על כל אחת ואחת", ובגמרא שם, נאמר הטעם: "הואיל והן גופים מוחלקים". וכ"ש אם היו הנשים הללו אסורות כל אחת משום איסור אחר, שהרי אפילו במעשה אחד אם יש בו כמה שמות, חייב כמה חטאות על כל שם ושם, ראה למעלה פ"ד ה"א. (21) שאנו מחלקים באיסור אחד בין כמה גופים, שחייב כמה חטאות, לבין גוף אחד שחייב חטאת אחת על כמה ביאות, ראה למעלה ה"א.

(22) כריתות ג, א. וסנהדרין נד, ב. דברי רבי עקיבא. (23) ראה למעלה פ"ד ה"א. (24) כלומר, הזכר שבא עליו מקודם, אותו הזכר עצמו הביא אחר-כך עליו. (25) שני זכרים. (26) על זכר אחד. (27) זכר אחר. (28) כן הוא ב'ירושלמי' סנהדרין פ"ז ה"ט, ובבבלי כריתות שם, אבל מהבבלי סנהדרין שם נשמע לכאורה לרבי ישמעאל כי אף בשני גופים חייב אחת, וראה ב'אור שמח' כאן, וב'מעשה רוקח' פ"ד ה"א, מה שכתבו בזה. (29) שמה שאנו אומרים כי הבא על בהמה והביא בהמה עליו בהעלם אחד שאינו חייב אלא חטאת אחת (ראה למעלה פ"ד שם), שאין זה אלא אותה הבהמה שבא עליה לפני זה, אותה הבהמה עצמה הביא עליו לאחר מכן, אבל בבהמה אחרת – חייב שתי חטאות, משום שהם שני גופים.

19 ד. הָאִשָּׁה שֶׁהִבִּיאָה עָלֶיהָ בְּהֵמָה הָרַבָּה בְּהֶעֱלֵם
20 אֶחָת - חֵיבֶת חֲטָאת עַל כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה³⁰, שֶׁהֲרִי
21 גּוֹפִין מִחֻלְקִין; וְהֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁנּוֹבְעֵלָה לְאֲנָשִׁים הָרַבָּה
22 בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, שֶׁהִיא חֵיבֶת חֲטָאת עַל כָּל אִישׁ
23 יָאִישׁ³¹.

(30) נלמד ממה שכתב קודם ה"ג (כסף-משנה), ואף אם הביאה את הבהמה הזאת עליה כמה פעמים, אינה חייב על בהמה אחת כִּי-אם חטאת אחת, ועל עוד אחרת חטאת שניה. (31) ראה להלן ה"ה.

24 ה. הָאִשָּׁה שֶׁהִלֵּךְ בְּעֵלָה לְמַדִּינַת הַיָּם, וְשִׁמְעָה³²
25 שְׁמַת אוֹ שְׂבָאוּ עֲדִים שְׁמַת, וְנִשְׂאָת, בֵּין עַל פִּי
26 עֲצֻמָּה³³ בֵּין עַל פִּי בֵּית דִּין³⁴, וְנוֹדַע שְׂפָעַלָה קָיָם -
27 חֵיבֶת קֶרֶבֶן³⁵ אֶחָד³⁶. וְאִם נִשְׂאָת לְאֲנָשִׁים הָרַבָּה³⁷ אוֹ
28 שְׁזֻנָּתָה עִם אֲנָשִׁים הָרַבָּה³⁸ - חֵיבֶת חֲטָאת עַל כָּל
29 אִישׁ יָאִישׁ, מִכָּפְנֵי שֶׁהֵן גּוֹפִים מִחֻלְקִין, וְאֵף עַל פִּי
30 שֶׁהִכֵּל בְּשִׁגְגָה³⁹ אֶחָת. הָבֵא עַל הַנֶּדָּה בְּשִׁגְגָה,
31 וְשִׁהְרָה מִנְדָּתָה וְטָבְלָה, וְחִזְרָה וְרָאָתָה נְדָה, וְכָא
32 עָלֶיהָ פָּעַם שְׁנִיָּה בְּאוֹתָהּ שִׁגְגָה עֲצֻמָּה⁴⁰ - חֵיב עַל
33 כָּל פָּעַם וּפָעַם⁴¹, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּהֶעֱלֵם אֶחָת⁴²
34 וְהוּא גּוֹף אֶחָד⁴³; וְשִׁזְמֵן נְדוֹת זֶה חוּצָן מִזְמֵן נְדוֹת
35 הַשְּׁנִיָּתָה⁴⁴, וְהֲרִי הֵן כְּשִׁתִּי נָשִׁים נְדוֹת⁴⁵.

(32) מעד אחד, או מעבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, ואע"פ שאין דבר שבערורו פחות משנים – הקילו רבנן בדבר זה להאמין לכל אלו, משום שדבר העשוי להתגלות הוא ואינם חשודים לשקר בו, ועוד שלא תשאנה בנות ישראל עגונות (פ"ב מהל' גירושין ה"ו, ופי"ג הכ"ט). (33) זה מוסב על "באו עדים שמת ונישאת", שאפשר לה להנשא אפילו בלא הוראת בית-דין (ראה רש"י יבמות פז: ד"ה ניסת שלא ברשות ב"ד). (34) זה מוסב על "שמעה שמת", וכגון שהעיד לפניהם עד אחד או עבד ושפחה וגוי המסיח לפי תומו, שכל ההיתר הוא על-פי בית-דין. (35) משנה, יבמות פז, ב: "האשה שהלך בעלה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעלך וכו', ניסת שלא ע"פ ב"ד, תצא וחיבת בקרבן". ומה שאמרו שם במשנה: "ניסת על-פי בית-דין תצא ופטורה מן הקרבן" – נדחה מן ההלכה, שכן

או לַתַּחַת הַפֶּסֶת וְתָטֵל עַד לְבֶדֶק בּוֹ וְאַחֵר כֶּף קִנְחָה
עֲצָמָה - שְׁנֵיהֶן טָמְאִים בְּסֶפֶק⁶⁵ וּפְטוּרִין מִקֶּרְבָּן⁶⁶;
וְאִם שָׁהָתָה כְּדִי שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתִדְּחַ אֶת פְּנֵיהָ⁶⁷
וְאַחֵר כֶּף קִנְחָה עֲצָמָה⁶⁸ וְנִמְצָא דָם⁶⁹ - בַּעֲלָהּ טְהוֹרָה⁷⁰.

(46) קביעותה לראות דם. (47) והרי נכשל ובא על נדה.
(48) שניהם הבעל ואשתו. (49) שבועות יח, א.
(50) שמחוייב קרבן. וכגון שבא על אשתו נדה וחשבה שהיא
טהורה, ראה למעלה פ"ב ה"ח. (51) כלומר, כיון שזה
אונס. (52) המטלית שהיא מקנחת עצמה אחר התשמיש.
(53) המטלית שהוא מקנח עצמו אחר התשמיש. כי דרך איש
ואשה לבדוק עצמם אחר התשמיש: הוא קינח עצמו
במטלית שלו, והיא במטלית שלה (פ"ד מהל' איסורי ביאה
ה"ד-טו). וראה להלן בהמשך ההלכה, לענין בא עליה
סמוך לוסת, שלפעמים יש הבדל בין אם נמצא הדם על
שלה, לבין אם נמצא הדם על שלו. (54) אף כי ודאי בעל
נדה, פטורים מטעם הנ"ל שזה אונס גמור, ואין חיוב חטאת
אלא על השוגג. (55) שאסור לבוא עליה בעונה הסמוכה
לוסתה, שמא תראה דם בשעת תשמיש (הל' איסורי ביאה
שם ה"ב, ועיי"ש כמה הוא זמן עונה). (56) כלומר, אין
זה מזיד, שהרי לא התכוון לבעול בעת שהיא נדה. וגם אין
זה אונס, כי לא היה לו לבעול סמוך לוסת, אלא שוגג הוא,
וראה למעלה פ"ב ה"ט בד"ק אומן. (57) כיון שזהו שוגג,
וחייבים חטאת. (58) שהוא קינח בו אחר התשמיש.
(59) שבעת ימים, היא משום טומאת נדתה, והוא משום
שהבעול נדה כנדה, כמו שנאמר (ויקרא טו, כד) "ותהי
נדתה עליו וטמא שבעת ימים". (60) חטאת כל אחד מהם,
משנה נדה יד, א. לפי מה שביארו בשבועות יח, א -
שמשנה זו עוסקת בבא עליה סמוך לווסתה. ואף-על-פי
שקינח זמן רב אחרי התשמיש - כיון שנמצא על שלו,
בוודאי ממנה הוא שראתה בשעת תשמיש. ועי' רש"י שם.
(61) הדם. (62) כלום, אלא קינחה עצמה מיד סמוך
לפרישתו. (63) משנה, שם: "נמצא על שלה אותיום
(=תיקף) טמאין וחיבבין קרבן", שגם כאן ברור הדבר
שראתה דם בשעת התשמיש. (64) מזמן פרישתו של
הבעל, ועד שקינחה את עצמה. (65) טומאת שבעה. שיתכן
כי הדם בא לאחר התשמיש, ברייתא שם, ב. ומפרש רב
חסדא (שם) כי גם במשנה הביאור כך. (66) מן החטאת
(שם). ומשום שאין חטאת בהמה באה על הספק (ראה פ"ז
מהל' פסולי המוקדשין ה"י), אבל הם חייבים בקרבן אשם
תלוי (גמרא, שם טו). (67) "כוונת פניה, הוא לשון נקיה"
(רבינו בפי"מ, נדה שם). כלומר, פניה של מטה, אותו
המקום (ראה רש"י, שם). (68) כלומר, ששהתה זמן
שאפשר בו לרדת מן המיטה וכן לקנח את עצמה. ורק לאחר
משך זמן זה קינחה עצמה. (69) על המטלית שקינחה בה.
(70) שאנו תולין כי הדם הזה בא לאחר גמר התשמיש, ואילו
בשעת התשמיש לא היתה נדה כלל (משנה, נדה שם,
מחלוקת רבי עקיבא וחכמים, ופסק כחכמים).

ז. מִי שֶׁעָבַר וּבִעַל סְמוּךְ לִסְתִּי⁷¹ עַל דַּעַת שֶׁתִּקְדֶּם
בִּיאָתוֹ לְרֵאִיתָ הַדָּם, וְהִרְגִּישָׁה הָאִשָּׁה שֶׁנִּטְמָאת
בַּשָּׁעַת תִּשְׁמִישׁ וְאַמְרָה לּוֹ נִטְמָאתִי - הֲרִי זֶה לֹא

אמרו זעירי ורבא (שם צב.) שאין זו הוראה כלל, אלא טעות
היא, וראה להלן פ"ד ה"ג, ובמה שכתבנו שם.
(36) מחלוקת רבי אליעזר וחכמים (שם צב.) לענין הורוה
בית-דין להנשא והלכה וקלקלה, כגון אלמנה לכהן גדול
וכו', והוא-הדין, לפי ההלכה, בנישאת על-פי בית-דין
שחייבת בקרבן) ופסק כחכמים, שחייבת קרבן אחד על כל
הביאות שבא עליה בעלה השני, הואיל ולא נודע לה
בינתיים שבעלה הראשון חי, וראה רש"י שם. (37) שם:
"מודים חכמים לרבי אליעזר, שאם נשאת לחמשה בני אדם
שחייבת קרבן על כל איש ואיש, הואיל והם גופים
מוחלקים". (38) משנה, שם פז, ב: "הורוה ב"ד לינשא,
והלכה וקלקלה - חייבת בקרבן", ובגמרא שם צב, א - "מאי
קלקלה, ר"א אומר זינתה (= כלומר בלי קידושין), ורבי
יוחנן אומר אלמנה לכ"ג, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט",
אבל זינתה פטורה מן הקרבן, שטוענת לב"ד: אתם עשיתם
אותי לפניה. וכל זה אינו לפי דעת המשנה שנישאת על-פי
ב"ד פטורה מן הקרבן, אבל לפי ההלכה שגם נישאת חייבת
קרבן, כל-שכן שזינתה, חייבת בקרבן (ועי' 'מאירי' שם
פז:). (39) כגון שחשב שהיא טהורה, או ששכח שהנדה
אסורה. (40) בהעלם אחד, שלא נודע לו כל הזמן שהיא
נדה, וכגון שהיא לא סיפרה לו כל הדבר שהיא נדה וטבלה
ושוב פרסה נדה, או שלא נודע לו כל הזמן שהנדה אסורה.
(41) חטאת אחת על כל עת נדתה (דברי רבא, כריתות יז).
(42) כלומר, שהוא בעל את הנדה בכל הפעמים בהעלם
אחד. (43) כלומר, האיסור הוא גוף אחד, שהרי בעל אותה
אשה כמה פעמים ולא בעל כמה נדות, ובהעלם אחד וגוף
אחד, היה מן הדין שלא לחייב אלא חטאת אחת בלבד.
(44) כלומר, שעת נדתה הראשונה אינו בעת נדתה השניה.
וזה כאילו שכח בכמה שבתות שהן שבת ועשה בהן מלאכה
בהעלם אחד, שהימים שבין שתי השבתות מחלקים לחייבו
בכמה חטאות (ראה להלן פ"ז ה"ב) - כמו כן גם הטבילות
שבין עת נדתה האחת לבין עת נדתה השניה, נחשבות כמו
ימים שבין השבתות. (45) שהבא עליהן בהעלם אחד,
חייב שתי חטאות, ראה למעלה ה"ג וה"א.

ו. הָבֹא עַל אִשְׁתּוֹ שְׁלֹא בַשָּׁעַת וְסִתָּהּ⁴⁶ וְרָאִתָּה דָם
בַּשָּׁעַת הַתִּשְׁמִישׁ⁴⁷ - הֲרִי אַלּוֹ⁴⁸ פְּטוּרִין מִקֶּרְבָּן
חֲטָאת, מִפְּנֵי שֶׁזֶה כְּאֻנּוּס הוּא וְלֹא שׁוֹגֵג⁴⁹. שֶׁהַשּׁוֹגֵג⁵⁰
הִיָּה לוֹ לְבֶדֶק וּלְדִקְדֹק, וְאִלּוּ בְּדֶק יָפָה יָפָה וְדִקְדֹק
בַּשָּׁאֲלוֹת - לֹא הִיָּה בֹא לִידֵי שִׁגְגָה, וְלִפִּי שְׁלֹא טָרַח
בְּדִרְיָשָׁה וּבִחְקִירָה וְאַחֵר כֶּף יַעֲשֶׂה צָרִיף בַּפֶּרֶה; אֲבָל
זֶה - מֶה לוֹ לַעֲשׂוֹת? הֲרִי טְהוֹרָה הִיָּתָה וְשְׁלֹא בַשָּׁעַת
וְסִתָּה בַּעַל. אֵין זֶה אֵלָא אֻנּוּס. וְלִפְיֶיךָ⁵¹, בֵּין שֶׁנִּמְצָא
דָם עַל עֵד שְׁלֹה⁵² בֵּין שֶׁנִּמְצָא עַל עֵד שְׁלֹה⁵³ -
פְּטוּרִין⁵⁴. אֲבָל אִם עָבַר וּבָא עָלֶיהָ סְמוּךְ לִסְתָּה⁵⁵,
וְדָמָה שֶׁיִּבְעַל וְיִפְרֹשׁ קִדְם שֶׁתִּרְאֶה דָם, וְרָאִתָּה בַשָּׁעַת
הַתִּשְׁמִישׁ - חִיבִין בְּקֶרְבָּן, שְׁזֵוּ הִיא שִׁגְגָה⁵⁶. לִפְיֶיךָ⁵⁷,
אִם נִמְצָא דָם עַל עֵד שְׁלֹה⁵⁸ - שְׁנֵיהֶם טָמְאִים⁵⁹ וְחִיבִין
בְּקֶרְבָּן⁶⁰. נִמְצָא⁶¹ עַל עֵד שְׁלֹה: אִם קִנְחָה עֲצָמָה מִיָּד
כִּשְׁפָרֶשׁ הַבֶּעַל וְלֹא שֶׁהָתָה⁶² - שְׁנֵיהֶם טָמְאִים וְחִיבִין
בְּקֶרְבָּן⁶³; וְאִם שֶׁהָתָה⁶⁴ כְּדִי שֶׁתּוֹשִׁיט יָדָה לַתַּחַת הַפֶּר

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ט

פרק ששי

(1) יבאר שדין שגגת המאכלות כדין שגגת הבעילות, ואם האיסורין מצטרפין לקרבן.

- א. דין שגגת המאכלות² כדין שגגת הבעילות³.
- לפיכך, אם אכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם אחת⁴, אף על פי שיש ביניהן זמנים רבים - אינו חיב אלא חטאת אחת⁵. כיצד? אכל חלב היום ואכל חלב למחר וחלב למחר⁶ בהעלם אחת, אף על פי שהן בשלושה תמחוין⁷ - אינו חיב אלא אחת. אבל אם אכל קזית חלב ונודע לו, וחזר ואכל קזית חלב ונודע לו - חיב על כל אכילה ואכילה; שהידיעות מחלקות השגגות⁸. אבל פחצי זית חלב⁹ וחזר ואכל פחצי זית חלב בהעלם אחת, אף על פי שהן שני תמחוין¹⁰ ואף על פי שהפסיק ביניהן¹¹ - הרי אלו מצטרפין ומביא חטאת; שאין התמחוין מחלקין¹².
- והוא שלא ישהה ביניהן¹³ יותר מכדי אכילת שלש ביצים¹⁴, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות. שפשם שמצטרף השעור¹⁵ למזיד למלקות, כן מצטרף השעור לשוגג לקרבן¹⁶.

(2) האסורים. (3) ברור הוא, מדברי המשנה כריתות יא: (4) כלומר, אם אכל דבר איסור כמה פעמים, ונעלם ממנו במשך כל הזמן (מהתחלת האכילה הראשונה עד סוף האכילה האחרונה) כי דבר זה אסור באכילה. (5) על כל האכילות, כי לענין האכילות אין הימים מחלקים, כי אם הידיעות מחלקות וכל זמן שלא נודע לו ביניהם אינו חיב אלא אחת. (6) כלומר, למחר של המחר, שהוא יומיים אחרי האכילה הראשונה. (7) נתבשרו בשלוש קערות, בשינוי מלאכת בישולם. וראה להלן פרק ט הלכה ט כי התמחוין מחלקים במעילה, אבל לענין חיוב כריתות פסק כרבי עקיבא (כריתות טו:) כי אין התמחוין מחלקים את ההעלם בין להקל ובין להחמיר, שאינו חיב חטאת על כל תמחוי ותמחוי, אף כי רבי יהושע שהוא רבו של רבי עקיבא סובר כי התמחוין מחלקין, פסק כרבי עקיבא שהשיב לרבי יהושע במשנה (שם), ובגמרא נסתפקו אם קיבל רבי יהושע תשובת רבי עקיבא או לא קיבל, וכיוון שרבי עקיבא הוא וודאי ורבי יהושע הוא ספק - אין ספק מוציא מידי וודאי. (8) במשנה: "אם אכל חלב וחלב וכו'" אם הייתה ידיעה בינתיים וכו' מביא חטאת על כל אחת ואחת". (9) כי שיעור אכילת חלב לענין כרת ומלקות במזיד, וחטאת בשוגג - הוא בכזית. (10) בשתי קערות ושנתבשר חצי זית זה בשינוי מלאכת הבישול מאשר חצי הזית השני - אין אומרים התמחוין מחלקים, אלא שני החצאי זיתים מצטרפים. (11) שאכלם בנפרד ובהפסקה ביניהם. (12) בין להקל ובין להחמיר וכרבי עקיבא. (13) אין הכוונה שלא ישהה מסוף אכילת חצי זית ראשון להתחלת אכילת חצי זית שני, אלא מתחילת אכילת החצי זית הראשון עד סוף אכילת החצי זית השני. וכן מצאנו בגמרא ברכות יב:

- 1 פרש כשהוא מתקשה⁷², כמו שבארנו בהלכות
- 2 אסורי ביאה⁷³. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד ופרש
- 3 כשהוא מתקשה - חיב שתי חטאות⁷⁴: אחת על
- 4 כניסתו, שהרי בעל נדה⁷⁵, ואחת על יציאתו⁷⁶,
- 5 שיציאתו הנאה לו כביאתו. במה דברים אמורים?⁷⁷
- 6 כשידע שאסור לבעל בשעת הנסת ודמה שתקדם
- 7 בעילתו לראיתה, ולא ידע שאסור לפרש מיד,
- 8 שנמצאו לו שתי העלמות⁷⁸ בשתי הבעילות⁷⁹; אבל
- 9 אם לא ידע שאסור לבעל בשעת הנסת⁸⁰, ולא ידע
- 10 שאסור לפרש מן הטמאה מיד, אף על פי שפרש
- 11 מיד והוא מתקשה - אינו חיב אלא חטאת אחת⁸¹;
- 12 מפני שפניסתו ויציאתו, שהן כשתי בעילות, בשגגה
- 13 אחת הן, ובהעלם אחת עשה הפל⁸². והוא הדין
- 14 בשאר העריות⁸³, שאם שגג ובא על הערוה על דעת
- 15 שהיא מתרת, ונודע לו שהיא ערוה והוא בתוך
- 16 התשמיש - לא יפרש מיד, שיציאתו הנאה לו
- 17 כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד ופרש והוא
- 18 מתקשה - אינו חיב אלא חטאת אחת⁸⁴, שהפל שגגה
- 19 אחת היא.

(71) נקט כן כדי לחייבו גם על הכניסה כדלהלן, ואילו שלא בשעת וסתה פטור על הכניסה (למעלה ה"ו).

(72) כשהאבר עדיין חי. (73) פ"ד הי"א. (74) משנה, שבועות יד, ב: "היה משמש עם הטהורה, ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד - חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו", ובגמרא שם יז, ב: "איתמר, אביי וכו' חייב שתיים". (75) בשוגג. (76) שפירש באבר חי, ופרישה זו נחשבת לו כביאה בפני עצמה. (77) שם יח, א - בגמרא. (78) לפי שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה. שהרי שגגת הכניסה, לאו במותר ואסור היתה השגגה, כמו שהיתה שגגת הפרישה, אלא ביכול לבעול לפני זיבת הדם ובאינו יכול, ולעולם יודע הוא שהוא מזהר שלא לבעול סמוך לוסתה, וכיון שענין שגגת הכניסה אינו מענין שגגת הפרישה, אינו שייך לדין של אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד שהוא חייב חטאת אחת (ר"י מיגש, שבועות שם). ורש"י פירש שם, שהן שתי העלמות לפי שישנה ידיעה באמצע. (79) בכניסה וביציאה, שהן כשתי בעילות נפרדות. (80) ואמרה לו באמצע התשמיש: נטמאתי. (81) (שבועות, שם). (82) ששתי השגגות בענין אחד הם, שהוא במותר ואסור שבבעילת הנדה (ר"י מיגש, שם), ולפירוש רש"י שם הטעם, משום שאין כאן ידיעת החטא, כי הוא סבור שהוא אנוס ולא עשה חטא, מכיון שאינו יודע שאסור לבעול סמוך לוסתה, ונחשב הכל להעלמה אחת. (83) פשוט הוא (כסף-משנה). (84) בהיתר ואיסור הביאה, ואע"פ שיש כאן ידיעה בינתיים, בין הכניסה לבין היציאה (וראה למעלה ה"א, כי הידיעות מחלקות השגגות) וצריך להתחייב שתי חטאות, גם על הכניסה וגם על היציאה - מכיון ששגגת הכניסה גרמה לשגגת היציאה, אין הידיעה מחלקת ואינו חיב אלא חטאת אחת ('אור שמח'. וראה ב'הר המוריה' ובהגהות הגרע"א בשם סדרי טהרה).

אחת - חייב על כל שם ושם³². כיצד? כגון שאכל חלב ודם ונותר ופגול³³, פזית מכל אחד ואחד, בהעלם אחת - מביא ארבע חטאות. וכן כל פיצא באלו. וכל האוכל פזית אחד שנתקבצו בו שמות הרבה³⁴ בהעלם אחת³⁵, אם נתקבצו באסור מוסף או באסור כולל או באסור בת אחת³⁶ - חייב על כל שם ושם³⁷. לפיכך, השמא שאכל פזית חלב³⁸ ונותר³⁹ ביום הפפורים - מביא ארבע חטאות ואשם⁴⁰: חטאת אחת משום טמא שאכל קדש, ואחת משום אוכל חלב, ואחת משום אוכל נותר, ואחת משום יום הפפורים. והוא שישטרף אכל אחר עם פזית זה עד שישלימו לככותבת⁴¹. ומביא אשם ודאי למעילה, שהרי נהנה מן ההקדש בשגגה⁴².

(32 חטאת מיוחדת. (33 שעל כל אלו חייב חטאת בשוגג. (34 כלומר, שחלו על כזית זה כמה איסורים. (35 שנעלמו ממנו כל האיסורים האלו. (36 אבל חוץ מהאופנים הנ"ל - אין איסור חל על איסור. (37 משנה בכריתות יג: "ש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם", ובגמרא יד. אמרו כי באיסור מוסף ובאיסור כולל לא אמרו "אין איסור חל על איסור". (38 מבהמת קדשים. (39 שנותר לאחר זמן הקרבתו, שאסור גם משום נותר. (40 "אמרו שאמתת הדין הזה הוא שיהא האוכל נטמא קודם שיביא שתי שערות בשנים המסוימות, לכשיגיע לפרקו נאסר עליו אכילת חלב ואכילת קדשים בטומאה בשעה אחת, הרי אלו שני איסורין באים כאחת וחייב גם כן במעילה על האכילה הזאת, לפי שקודם שהייתה הבהמה קודש היה אסור לאכול חלבה ומותר ליהנות בו ולפי שהקדש נאסר בהנאה, מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף נמי איסור לעניין אכילה דחייב על אכילתו אשם מעילה וזהו איסור מוסף, וגם כן החלב הזה שאכל קודם שיהא נותר היה מותר לגבוה ואסור להדיוט וכשיהיה נותר נאסר לגבוה, איתוסף נמי בה איסור לעניין אכילה, ולפיכך חייב על אכילתו משום נותר, ואם אכלו ביום הכיפורים איתוסף עליו איסורי אכילת היום שהוא איסור כולל כל האוכלים וכל המשקים והואיל ואסור ביום הזה לאכול דבר המותר הרי הוא גם כן מוסף איסור בדבר האסור באכילתו, לפי שהוא כולל החלב הזה בכלל מה שאסור לאכול". (41 ששיעור אכילה שחייבים עליה ביום הכיפורים הוא ככותבת הגסה (=תמרה גדולה). (42 כי המועל בהקדש בשוגג משלם מה שנחנה בתוספת חומש ומביא איל לאשם.

ה. האוכל ושותה ביום הפפורים בהעלם אחת - אינו חייב אלא חטאת אחת. אכילה ושתיה אחת היא⁴³.

(43 כלומר, שתייה בכלל אכילה היא, ושתייה נלמדו מפסוק אחד. וראה למעלה הלכה א כי האוכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת.

ו. העושה מלאכה ביום הפפורים שחל להיות

"כל השנה כולה אדם מתפלל וכו' חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכיפורים", הרי ש"בין", הוא מתחילת ראש השנה עד סוף יום הכיפורים, שהרי בלעדי ראש השנה ויום הכיפורים אין עשרה ימים. (14 כחכמים במשנה כריתות יב: האומרים עד שישעה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס ופסק גם כר' יוחנן בן ברוקא עירובין פג. כי שיעור אכילת פרס הוא כדי אכילת שלוש בצים. (15 לכזית שלם. (16 לא מבורר למה פשוט לו לרבינו שמצטרף למלקות יותר ממה שמצטרף לקרבן.

ב. אכל נותר¹⁷ מחמשה זבחים, פזית¹⁸ מכל זבח, בהעלם אחת, אף על פי שאכלן בחמשה תמחויין¹⁹ - אינו חייב אלא חטאת אחת; שפולן שם אחד הן²⁰, והתמחויין אינן מחלקין²¹. וגופי הזבחים אינן מחלקין²², שאחד האוכל בשר מזבחים רבים או מזבח אחד²³. וכן השוחט חמשה זבחים בחוץ²⁴ בהעלם אחת - אינו חייב אלא חטאת אחת²⁵. הא למה זה דומה? למשתחוה לחמש צורות²⁶ בהעלם אחת²⁷.

(17 בשר זבח שנותר לאחר זמן אכילתו, שאם אכלו במזיד חייב כרת ובשוגג מביא חטאת. (18 כי שיעור אכילת נותר להתחייב בה, הוא כזית. (19 נתבשרו כל זבח וזבח בקערה אחרת. (20 כלומר, אינם אלא איסור אחד והוא איסור נותר. (21 את השגגות שיתחייב בהן כמה חטאות. (22 לחייבו כמה חטאות ואף על פי שבעריות אמרנו למעלה (פרק ה הלכה ג) שגופים מחלקים - שם בעריות אי אפשר לבטל כולן בבת אחת, ולפיכך הגופים מחלקים, אבל אכילת נותר יכולה להיות מכל הזבחים בבת אחת, ולכן אין הגופים מחלקים. (23 שווים הם, שאינו חייב אלא חטאת אחת, שאין הדין משתנה על ידי היותם כמה גופין, וכרבי עקיבא במשנה שם. (24 בחוץ לעזרה. (25 במשנה שם: שאל ר' עקיבא לר' יהושע על השוחט ה' זבחים בחוץ בהעלם אחד, אם חייב חמש חטאות או חטאת אחת, ואמר ר' יהושע שהוא חייב חמש בקל וחומר ממעילה, ודחה ר' שמעון דבריו, עיין שם, וכשם שאין גופים מחלקים לגבי אכילת נותר, כך אין מחלקים לעניין שחיטת קדשים בחוץ, שאפשר לשחוט את כולם בבת אחת. (26 של עבודה זרה. (27 בהשתחוואה אחת יכול לעבוד לחמש צורות, ואילו באכילה ושחיטה - לכל אחד אכילה מיוחדת ושחיטה מיוחדת.

ג. הקיז דם²⁸ לבהמתו²⁹ וקבלו³⁰ בשני פוסות ושתאן בהעלם אחת - אינו מביא אלא חטאת אחת³¹.

(28 חיבל בבהמה והוציא דם שהנפש יוצאה עימו, והוא דם הקילוח (=היוצא בזרם חזק), שהשוותה דם זה במזיד - חייב כרת, ובשוגג מביא חטאת. (29 בהמתו לאו דווקא אלא הוא הדין לחיה ועוף, ולא בא אלא למעט דם דגים, חגבים, שקצים, רמשים, ודם האדם. (30 לדם. (31 ומפרש רבינו שהמדובר בהעלם אחד, אבל בשתי העלמות הכל מודים שחייב שתיים.

ד. האוכל מאכלות הרבה משמות הרבה בהעלם

- 1 בַּשֶּׁבֶת - חֵיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהָן שְׁנֵי אֲסוּרִין
- 2 הַבָּאִין פָּאָחֵד.⁴⁴
- 3 ז. אָכַל פִּחְצִי זֵית חֶלֶב וְכִחְצִי זֵית דָּם בְּהֶעֱלֵם אַחַת
- 4 - אֵינִי חֵיב קָרְבָּן. כָּשֶׁם שֶׁאֵין הָאֲסוּרִין מַצְטַרְפִּין
- 5 לְמִלְקוֹת⁴⁵, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ בְּהִלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת
- 6 אֲסוּרוֹת⁴⁶, כֵּן אֵין מַצְטַרְפִּין לְקָרְבָּן.
- 7 ח. אָכַל פִּחְצִי זֵית⁴⁷ וְנוֹדַע לֹא⁴⁸ וְחָזַר וְשָׁכַח⁴⁹, וְאָכַל
- 8 פִּחְצִי זֵית אַחֵר⁵⁰ בְּהֶעֱלֵם שְׁנֵי - פִּטּוּר⁵¹; שֶׁהָרִי נֹדַע
- 9 לוֹ בִּינְתָיִם, וְיֵשׁ יָדִיעָה לְחִצִּי שְׁעוֹר⁵². וְכֵן אִם כָּתַב
- 10 אוֹת אַחַת [בַּשֶּׁבֶת]⁵³ בְּשִׁגְגָה וְנוֹדַע לוֹ וְחָזַר וְשָׁכַח,
- 11 וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה סְמוּכָה לָהּ⁵⁴ בְּהֶעֱלֵם שְׁנֵי - פִּטּוּר
- 12 מִקָּרְבָּן חֲטָאֵת⁵⁵. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וְכֵן אִם הוֹצִיא
- 13 שְׁתֵּי אֲמוֹת בְּשׁוּגְגָה⁵⁶ וְשְׁתֵּי אֲמוֹת בְּמִזִּיד וְשְׁתֵּי אֲמוֹת
- 14 בְּשׁוּגְגָה⁵⁷: אִם בְּזִירְקָה⁵⁸ - חֵיב. לֹא מִפְּנֵי שֶׁאֵין יָדִיעָה
- 15 לְחִצִּי שְׁעוֹר, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁאֵין בִּידוֹ לְהַחְזִירָה⁵⁹,
- 16 לְפִיכָף לֹא הוֹעִילָה לוֹ הַיָּדִיעָה שֶׁבִּינְתָיִם⁶⁰. וְאִם
- 17 בְּהַעֲבָרָה⁶¹ - פִּטּוּר; וְיֵשׁ יָדִיעָה לְחִצִּי שְׁעוֹר⁶², כְּמוֹ
- 18 שֶׁבָּאֵרְנוּ.
- 19 (47) מדבר איסור, בשוגג. (48) שאכל דבר איסור. (49) כי
- 20 דבר זה אסור באכילה. (50) מאותו איסור. (51) מחיוב
- 21 חטאת, אף כי אכל כזית שלם בפחות מכדי אכילת שלוש
- 22 ביצים. (52) כלומר, הידיעה בין אכילת החצי שיעור
- 23 הראשון לאכילת החצי השני מועילה לחלק בין שני חצאי
- 24 השיעורים שלא יצטרפו זה עם זה להוות ביחד שיעור שלם
- 25 לחיבו. (53) ראה בפרק יא מהלכות שבת הלכה ט כי אין
- 26 חייבים על כתיבה בשבת אלא אם כתב שתי אותיות לפחות.
- 27 (54) לאות הראשונה. ראה שם הלכה יא כי אין חייב על
- 28 כתיבת שתי אותיות בשבת אלא אם נהגות (=נקראות) זו
- 29 עם זו. (55) שיש ידיעה לחצי שיעור. (56) כלומר, הוציא
- 30 ברשות הרבים בשבת, כי המעביר ארבע אמות ברשות
- 31 הרבים בשבת בשוגג חייב חטאת. (57) שיש לו בזה
- 32 ידיעה, בין שתי האמות הראשונות שהעביר, לבין שתי
- 33 האמות האחרונות. (58) כלומר, אם הוצאה זו הייתה דרך
- 34 זריקה שזרק חפץ ובשעה שהחפץ עבר את שתי האמות
- 35 הראשונות היה שוגג, ובשתי האמות האמצעיות נודע לו,
- 36 ושוב שכח בשעה שהחפץ עבר את שתי האמות האחרונות.
- 37 (59) כרבא בשבת קב. שאף לחכמים הסוברים יש ידיעה
- 38 לחצי שיעור, בזריקה מצטרפות, כיוון שאין בידו להחזירה.
- 39 (60) והרי זה כאילו לא הייתה לו ידיעה כלל.
- 39 ט. הָאוֹכֵל כְּזֵית חֶלֶב וְכֵזֵית חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אַחַת,
- 40 וְנוֹדַע לוֹ עַל הָרָאשׁוֹן וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ עַל הַשְּׁנִי -
- 41 מִבֵּיא שְׁתֵּי חֲטָאוֹת; שֶׁהַיָּדִיעָה מְחַלְקוֹת⁶³ וְאֵף עַל
- 42 פִּי שְׁעָדִין לֹא הִפְרִישׁ הַקָּרְבָּן⁶⁴. אָכַל אִם נֹדַע לוֹ עַל
- 43 שְׁנֵיהֶן פָּאָחַת - מִבֵּיא חֲטָאֵת אַחַת. וְכֵן יִרְאֶה לִּי,
- 44 שֶׁהוּא הָדִין בְּפַעֲלוֹת⁶⁵.
- 45 (63) בין הכזית הראשון לשני, להתחייב שתי חטאות, אף אם
- 46 הידיעה לא הייתה בין אכילה לאכילה. (64) על הכזית
- 47 הראשון שנודע לו לראשונה. כן אמר רב אשי (שם) שדברי
- 48 רבי יוחנן הם בין לפני שהפריש הקרבן ובין לאחר שהפריש
- 49 הקרבן. (65) שאף על פי שלעניין "גופים מחלקים" יש
- 50 הבדל בין אכילת איסור שאין הגופים מתחלקים, לבין
- 51 ביאות אסורות שהגופים מחלקים לפי שאי אפשר לבעול
- 52 כולן בבת אחת, - כאן לעניין "ידיעות מחלקות" אין הבדל
- 53 בין אכילות אסורות לבין ביאות אסורות שבשתייהן אמרו
- 54 ידיעות מחלקות.
- 55 י. אָכַל כְּזֵית וּמִחְצָה⁶⁶ בְּהֶעֱלֵם אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ עַל
- 56 כְּזֵית⁶⁷, וְחָזַר וְאָכַל חֲצִי זֵית בְּהֶעֱלָמוֹ שֶׁל שְׁנֵי⁶⁸ -
- 57 אֵינִי חֵיב אֲלֵא חֲטָאֵת אַחַת⁶⁹; שֶׁאֵין חֲצִי זֵית
- 58 הָאֲחֵרוֹן מַצְטַרֵּף לְרָאשׁוֹן, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
- 59 בְּהֶעֱלָמוֹ, שֶׁהָרִי נֹדַע לוֹ עַל מִקְצַת הָעֲלָמָה
- 60 רָאשׁוֹנָה⁷⁰.
- 61 (66) חלב. (67) ועל מחצית הכזית לא נודע לו.
- 62 (68) כלומר, בהעלם אחד עם מחצית הכזית הקודמת, שעדיין
- 63 לא נודע לו עליה עד שגמר לאכול גם המחצית השנייה.
- 64 (69) על אכילת הכזית הראשון. (70) והרי זה כאילו נודע
- 65 לו על כל ההעלמה, וגם על מחצית הכזית, שהרי אם היה
- 66 מביא קרבן על הכזית הראשון והיה מתכפר גם על מחצית
- 67 הכזית הראשון שלא נודע לו, אף על פי שכזית שלם אינו
- 68 מתכפר אלא אם כן נודע לו, ואף ר' יוחנן האומר: ידיעות
- 69 מחלקות גם לאחר אכילה - בכזית, מודה בחצי זית.
- 70 יא. אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אַחַת⁷¹ וְנוֹדַע לוֹ עַל
- 71 אֶחָד מֵהֶן, וְחָזַר וְאָכַל כְּזֵית אַחֵר בְּהֶעֱלָמוֹ שֶׁל שְׁנֵי,
- 72 וְהִבִּיא חֲטָאֵת עַל הָרָאשׁוֹן⁷² - רָאשׁוֹן וְשְׁנֵי
- 73 מִתְּפָרִינִין⁷³, אָכַל שְׁלִישִׁי לֹא נִתְּכַפֵּר⁷⁴; אֲלֵא כְּשִׁינְדַע
- 74 לוֹ עָלָיו - יָבִיא חֲטָאֵת אַחֶרֶת. הִבִּיא חֲטָאֵת עַל
- 75 הַשְּׁלִישִׁי⁷⁵ - שְׁלִישִׁי וְשְׁנֵי מִתְּפָרִינִין, שֶׁשְׁנֵיהֶם
- 76 בְּהֶעֱלֵם אַחַת, וְרָאשׁוֹן לֹא נִתְּכַפֵּר בְּחֲטָאֵת זֹ. הִבִּיא
- 77 חֲטָאֵת עַל הָאֲמִצָּעִי⁷⁶ - שֶׁלְשָׁתָן מִתְּפָרִינִין, מִפְּנֵי

18 חֲטָאת אַחַת¹⁴. פִּיֶּצֶד? יָדַע שֶׁזֶּה עֲבוּדָה זָרָה וְשֹׁאֲסוֹר
19 לְעִבְדָּה, אָבָל לֹא יָדַע שֶׁהִשְׁתַּחֲוִּיתָ וְהִנְסוֹף עֲבָרָה,
20 וְהִשְׁתַּחֲוִּיתָ וְהִנְסוֹף - חֵיב שְׁפָתַי. יָדַע שֶׁאֵלּוּ עֲבוּדוֹת הֵן
21 וְאִסּוּר לְעִבְדָּה בְּהֵן לֹאֵל אַחֵר, וְלֹא יָדַע שֶׁזֶּה עֲבוּדָה
22 זָרָה, לְפִי שֶׁלֹּא הִיָּתָה שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב¹⁵, וְעָלָה עַל
23 יָדָעוֹ שֶׁאֵין קְרוֹיִין עֲבוּדָה זָרָה אֲלָא שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב,
24 וְעִבְדָּה בְּכָל הָעֲבוּדוֹת - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת.

(2) השתחוואה היא אחת מארבע עבודות (פ"ג מהלכות עבודה זרה הלכה ג). אחד השתחויה בפישוט ידים ורגלים או בלא פישוט ידים ורגלים, משעה שיכבוש פניו בקרקע - נסקל (פ"ו שם הלכה ח). (3) ואפילו אין דרך עבודתה בד' עבודות הללו (סנהדרין ס: ושם פ"ג הלכה ג). (4) יין, ככתוב (דברים לב, לח) "יין נסיכם". או דם שכתוב (תהלים טז, ד) "בל אסין נסכיהם מדם" (סנהדרין שם). (5) הקטיר החלבים, כמו שנאמר (דברים שם) "אשר חלב זבחימו", וראה בסנהדרין שם: "ולחקטיר חלבה". ובתפארת ישראל פ"ז מסנהדרין משנה ו, פירש: "המקטר בשר או קטורת מבשמים". (6) שנאמר (שמות כב, יט) "זובח לאלהים יחרם". (7) שנעלם ממנו כי הדברים האלה אסורים. (8) על כל דבר ודבר, גמ' סנהדרין סב. "תני רבי זכאי קמיה דר' יוחנן, זיבח וקטיר וניסך והשתחויה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, שנאמר (שם כ, ה) "לא תעבדם", הכתוב עשאן כולן עבודה אחת - (שם סג). אמר ליה, פוק תני לברא (דטעות הוא - רש"י). ובדף סג. "אמר אביי, שלש השתחוואות בעבודה זרה (=לא תשתחויה להם) - שמות שם, "כי לא תשתחויה לאל אחר - שם לר, יד, "לא תשתחויה לאלהיהם" - שם כג, כד) למה? - אחת לדרכה, אחת לשלא כדרכה, ואחת לחלק". כלומר, לחלק, שחייב על כל עבודה ועבודה, ופסק רבינו כר' יוחנן ואביי. (9) עושה צרכיו לפני עבודה זרה שנקראת פעור, וזו היא דרך עבודתה. (10) או מסלק אבן (רבינו בפייה"מ סנהדרין שם, וכן כתב הרע"ב שם). (11) שדרך עבודתה בזריקת אבן (או בסילוק אבן). ומרקוליס פירושו: חילוף שבת, "מר" מלשון חילוף, "קילוס" מלשון שבת (רע"ב שם) [שאעפ"י שבמקרא הוא לשון גנאי - בתלמוד הוא לשון שבת, וראה ב"ערוגת הבושם" חלק א עמוד 150 והערה 18]. וכל זה דוקא בפעור ובמרקוליס, אבל בעבודה זרה אחרת, שאין דרך עבודתה בכך - פטור (שם סא). (12) כמבואר למעלה שהשתחוואה יצאה לחלק, לחייב על כל עבודה ועבודה. (13) כלומר, בשאר עבודות שדרכם בכך. (14) על כל העבירות, שם סב. ובכריתות ג. אמרו על מה שנאמר (ויקרא ד, ב) "ועשה אחת מהנה" - פעמים שחייב אחת על כולן, ופעמים שחייב על כל אחת ואחת, וכו'. אחת שהיא הנה: זדון עבודה זרה ושגגת עבודות. הנה שהיא אחת: שגגת עבודה זרה וזדון עבודות. (15) בסנהדרין ובכריתות שם, משום שנאמר (שמות כ, כ) "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב", טעה וסבר שרק עבודה זרה של כסף וזהב אסור.

25 ב. כָּלֵל גְּדוֹל אֶמְרוּ בְּשִׁפְתָּי¹⁶: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עֵקֶר שִׁפְתָּי
26 וְשִׁכַח שְׁנַעֲטוֹ יִשְׂרָאֵל¹⁷ עַל הַשִּׁפְתָּי, או שְׁנַעֲטָה
27 והוא קָטָן לְבִין הַעֹבְדֵי כּוֹכְבִּים¹⁸, או נִתְגַּדֵּר קָטָן

1 שְׁהִרְאִשׁוֹן וְהִשְׁלִישִׁי בְּהַעֲלֵמוֹ שֶׁל אֶמְצָעִי; וּכְשִׁינִידַע
2 לוֹ עַל הָרְאִשׁוֹן וְעַל הַשְּׁלִישִׁי - אֵין צָרִיף לְהִבְיָא
3 חֲטָאת אַחֶרֶת.

(71) שאינו חייב אלא חטאת אחת. (72) ועל השני והשלישי לא נודע לו עוד. (73) ששניהם בהעלם אחד, ואף על פי שידיעות מחלקות (למעלה הלכה ט) - אין זה אלא אם נודע לו על השני לפני שהקריב החטאת, אבל אם הקריב החטאת לפני שנודע לו על השני, כיוון שעדיין לא נתחייב עליה קרבן, כל זמן שלא נודע לו, נגזרת היא אחרי הראשונה ומתכפרת איתה. (74) אף על פי שבגמרא שם אמרו שרבא חזר בו ופסק שהשלישי נגזר אחרי השני ומתכפר איתו - אין זה אלא לריש לקיש שסובר ידיעות אינן מחלקות (שם עא:); והשני מתכפר ביחד עם הראשון (בלי גרייה) ולפיכך גזר הוא את השלישי, אבל לדעת רבינו שידיעות מחלקות והשני אינו מתכפר אלא משום שנגזר אחרי הראשון, מאחר שלא נודע עליו בעת הקרבת הקרבן כנ"ל, אינו יכול לגזור את השלישי, כי הכל מודים שאין גרייה אחר גרייה. (75) כלומר, נודע לו עליו ועדיין לא נודע לו לא על השני ולא על הראשון, והביא קרבן על השלישי. (76) וכגון שנודע לו על זה, ועל הראשון ועל השלישי לא נודע לו לפני ההקרבה, שאם נודע לו חייב חטאת על כל אחד ואחד שהרי ידיעות מחלקות.

4 יב. מִי שֶׁאָבָל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת¹⁷ וְנִסְתַּמֵּךְ לוֹ
5 אִם אָבָל חֲלָב או שֶׁמֶן, וְאָבָל חֲתִיכָה אַחֶרֶת מִשְׁתִּי
6 חֲתִיכוֹת¹⁸ וְנִסְתַּמֵּךְ לוֹ אִם אָבָל חֲלָב או שֶׁמֶן, וְאַחֵר
7 כֶּן נִדְעָ לוֹ בְּדֹאֵי שֶׁחֲלָב אָכַל בְּרִאשׁוֹנָה וּבְשִׁנִּיָּה -
8 אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת¹⁹; שִׁיִּידִיעַת סִפֵּךְ שֶׁהִיָּתָה
9 לוֹ בִּינִיתִים, אִף עַל פִּי שֶׁמִּחֲלָקָה לְאַשְׁמוֹת²⁰, אֵינָה
10 מִחֲלָקָה לְחֲטָאוֹת²¹.

(77) ואחת מהחתיכות הייתה חלב ואחת הייתה שומן. (78) שגם בהן אחת של שומן ואחת של חלב. (79) שהייתה כאן ידיעה אחת וודאית על שניהם בסופה. וראה למעלה הלכה ט שאם נודע לו על שניהם כאחת מביא חטאת אחת. (80) לחיבור שני אשם תלוי על כל אחת ואחת. (81) פשוט הוא לדברי כולם בכריתות יח:

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) יבאר העושה ארבע עבודות לעבודה זרה בהעלם אחד, וכל השוכח עיקר שבת.

11 א. הַמִּשְׁתַּחֲוִּיתָ לְעִבְדָּה זָרָה² וְהִנְסוֹף³ וְקָטַר⁴ וְזִנְיָ⁵
12 בְּהַעֲלֵם אַחַת⁷ - חֵיב אֶרְבַּע חֲטָאוֹת⁸. וְכֵן אִם פָּעַר
13 עֲצָמוֹ לְפַעוֹר⁹ וְזָרַק אֶבֶן¹⁰ לְמַרְקוּלִים¹¹ בְּהַעֲלֵם אַחַת
14 - חֵיב שְׁפָתַי¹². וְכֵן כָּל פִּיֶּצֶד בְּזָה¹³ יִהְיֶה חֵיב עַל
15 כָּל עֲבוּדָה וְעִבְדָּה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁהְיִיד
16 בְּעִבְדָּה זָרָה וְשִׁגְגָה בְּעִבְדוֹת אֵלֹ; אָבָל אִם הִיָּד
17 בְּעִבְדוֹת אֵלֹ וְשִׁגְגָה בְּעִבְדָּה זָרָה - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא

ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" - "שמירה אחת לכל שבת ושבת".
 ג. וְכָל הַיּוֹדֵעַ שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְשָׁגַג בְּמִלְאכּוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמִּלְאכּוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת²⁷ אִי שִׁידַע שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁחַיִּיבִין עֲלֵיהֶן כִּרְתָּה²⁸, וְעָשָׂה מִלְאכּוֹת הִרְבָּה - חַיִּב חֲטָאת עַל כָּל אֶב מִלְאכָהּ וּמִלְאכָהּ. אִפְלוּ עָשָׂה הָאַרְבָּעִים חֲסֵר אַחַת²⁹ בְּהָעֶלֶם אַחַת³⁰ - מִבֵּיא שְׁלֹשִׁים וְחֲשֵׁעַ חֲטָאוֹת³¹.

(27) במשנה שבת שם: "היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה וכו' חייב על כל אב מלאכה ומלאכה". (28) כר' יוחנן שם סט. וראה למעלה פ"ב הלכה ב. (29) ל"ט אבות המלאכות שבשבת, ראה משנה שבת עג. (30) כלומר, לא ידע שחייבים עליהן כרת, אבל ידע שהן אסורות. וזה מוסב רק על הסיפא, ולא על הרישא כ"שלא ידע שמלאכות אלו אסורות", שאם לא ידע כל הארבעים חסר אחת, במה ידע שהיום שבת? (לחם-משנה, ועיין כסף-משנה). (31) דברי ר' יוחנן כריתות ב: ושבת שם, וראה למעלה פ"ד ה"א.
 ד. שִׁכַּח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְשָׁגַג אֶף בְּמִלְאכּוֹת וְלֹא יָדַע שֶׁמִּלְאכּוֹת אֵלּוּ אֲסוּרוֹת - אִינוּ חַיִּב אֲלָא חֲטָאת אַחַת³².

(32) זו היא בעיית רבא מרב נחמן (שבת ע:): "העלם זה וזה בידו, מהו?". כלומר, שכח שהיום שבת, וכן שכח שמלאכות אלו שעשה, אסורות בשבת, אם הולכים אחר שכחת השבת לחייבו אחת בלבד, או אחר שגגות מלאכות לחייבו על כל מלאכה ומלאכה. ואמרו במסקנא שם: "לא שנא", ופירש רש"י: "ואינו חייב אלא אחת".

ה. הַעוֹשֶׂה אֶב וְתוֹלְדוֹתָיו³³ בְּהָעֶלֶם אַחַת - אִינוּ חַיִּב אֲלָא חֲטָאת אַחַת³⁴. וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר הַעוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת הִרְבָּה שֶׁל אֶב אֶחָד, שֶׁאִינוּ חַיִּב אֲלָא חֲטָאת אַחַת³⁵.

(33) ראה פ"ז מהלכות שבת, מהו אב מלאכה ומהי תולדה. (34) משנה שם סח. "העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא חטאת אחת", ומפרש רבינו בפי"ה מ"מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, שיעשה בשגגה אב מאבות מלאכות עם תולדותיו וכו' אינו חייב אלא חטאת אחת", וכ"ה בבבא קמא ב. לדעת רבנן ולא כר' אליעזר. וראה בפ"ז מהלכות שבת הלכות ז"ח. (35) בכריתות טז. "שאל רבי עקיבא את רבי אליעזר, בעושה מלאכות הרבה וכו' מעין מלאכה אחת בהעלם אחד וכו'" ומפרש רבינו בפי"ה מ"שם "כגון שיהיה ד' וה' מלאכות כולן תולדות אב אחד", ופסק כר' עקיבא שאינו חייב אלא חטאת אחת.

ו. עָשָׂה תוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה וְתוֹלְדָה שֶׁל אֶב זֶה בְּהָעֶלֶם אַחַת - יִרְאָה לִי, שֶׁהוּא חַיִּב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת³⁶.

(36) כן מפורש בבבא קמא שם: "ומה יש בין תולדה לאב? - שאם עשה שתי אבות ביחד או שתי תולדות ביחד, חייב על כל אחד ואחד". ונראה שרבינו לא גרס שם "או שתי תולדות ביחד" (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס, ועיין שם מה שכתב בשם הר"א בן רבינו) [וכן נראה מדברי רבינו בפ"ז

וְהוּא בֵּין הָעוֹבְדֵי פוֹכְכִים¹⁹, אֶף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה מִלְאכּוֹת הִרְבָּה בְּשַׁבָּתוֹת הִרְבָּה - אִינוּ חַיִּב אֲלָא חֲטָאת אַחַת²⁰, שֶׁהַכֹּל שָׁגָגָה אַחַת הִיא²¹. וְכֵן חַיִּב חֲטָאת אַחַת עַל כָּל חֶלֶב שֶׁאָכַל²², וְחֲטָאת אַחַת עַל דָּם²³ שֶׁאָכַל, וְכֵן כָּל פִּיּוּעָא בְּזֶה בְּעֻבְדוֹת²⁴ אֵלּוּ²⁵. וְכָל הַיּוֹדֵעַ עֵקֶר שַׁבָּת אֲכַל שִׁכַּח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְדָמָה שֶׁהוּא חֹל, אֶף עַל פִּי שֶׁעָשָׂה בּוֹ מִלְאכּוֹת הִרְבָּה - חַיִּב חֲטָאת אַחַת עַל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, וְכֵן חֲטָאת עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת שֶׁשָּׁגַג בּוֹ²⁶.

(16) כן לשון המשנה שבת סז: ובגמרא שם סח. ביארו למה נקט התנא לשון "גדול". וראה בפירוש המשניות לרבינו שם, ודבריו מתאימים למה שכתב בפירושו לתלמוד "במספרות הגאונים" להר"ש אסף, ירושלים תרצ"ג עמוד 192. וראה מש"כ אאמור"ר שליט"א ב"סיני" כרך כו עמוד 171. (17) במשנה (שם סז): "כל השוכח עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת". ואמרו בגמרא (שם סח): "ששוכח עיקר השבת" הוא בין אם הכיר ולבסוף שכח, ובין אם לא ידע מעולם, כגון תינוק שנשבה בין הגוים או גר שנתגייר בין הגוים (וראה להלן). וכתב רבינו בפירוש המשניות שם: "ואמרם כל השוכח עיקר שבת, רצונו-לומר ואפילו היתה לו ידיעה קודם לכן, ומלת שוכח תורה על זה, והוא שישכח כי השם יתעלה צוה לבני ישראל באיסור מלאכה בשבת". ונראה שכן כוונת רבינו כאן במה שכתב "ושכח שנצטוו ישראל", שזהו פירוש למה שכתב קודם "השוכח עיקר שבת". (18) ולא ידע מעולם כי יש שבת בישראל. כרב ושמואל (שם סח): וראה למעלה פ"ב הלכה ו. (19) שלא ידע מעולם כי ה' צוה על השבת (ועיין למעלה שם). והזכיר רבינו "נתגייר קטן", שאם היה גר גדול, הרי ודאי הודיעהו ממצות שבת (והוא בכלל שכתב למעלה "השוכח עיקר שבת"), אבל קטן שמטבילין אותו על דעת בית-דין אין צורך להודיעו (כסף-משנה). (20) על כל המלאכות שעשה בכל השבתות - משנה שם. (21) בעיקר השבת. ובגמרא (שם סט): למדו זאת ממה שנאמר (ויקרא יט, ל) "את שבתותי תשמורו" - "שמירה אחת לשבתות הרבה". כלומר, אינו חייב אלא חטאת אחת לשגגות הרבה שבתות, אם שכח עיקר השבת. (22) כרבנן (שם סח): ולא כמונבו הפוטרו לגמרי מקרבן, וראה למעלה שם. והוא-הדין אם ידע שדבר זה אסור ושכח, שאינו חייב אלא חטאת אחת על אכילות הרבה, וכתבה רבינו למעלה פ"ו הלכה א. (23) בכ"י תימן: "על כל דם". וכן הגיה מעשה רוקח. (24) צ"ל "בעבירות", וכן בכ"י תימן. (25) כלומר, בכל עבירות שחייבים עליהן חטאת (ראה למעלה פ"א הלכה ד), ולא ידע מעולם שדבר זה אסור, ואעפ"כ הוא חייב חטאת, ולא כמונבו החולק על רבנן וסובר שהוא פטור לגמרי. (26) במשנה שם סז: "היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל שבת ושבת". ובכריתות טז: נאמר ע"ז משום שלענין שבת אמרינן שימים שבינתיים מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת. ולמדו זאת (שבת סט):

מְלֹאכָה, וְכֵן בַּשָּׁבֶת שֶׁנִּהְיָ שָׁכַח שֶׁהוּא שֶׁבֶת וְנִטְעַב בּוֹ
וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִנְטִיעָה מְלֹאכָה, וְכֵן בַּשְּׁלִישִׁית שֶׁכַּחַ
שֶׁהוּא שֶׁבֶת וְהִכְרִיחַ אֵף עַל פִּי שִׁיזְדַּע שֶׁהִכְרִיחַ
מְלֹאכָה - הֲרִי זֶה חֵיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; שֶׁהֵימִים
שֶׁבִּין שֶׁבֶת לְשֶׁבֶת הֲרִי הֵן פִּיזִיעָה אַחַת⁴⁹ לְחֵלֶק⁵⁰.

(49) כלומר, ששת הימים שבין שבת לשבת, הרי הם כידיעה המחלקת. ולשון "אחת" אינה מובנת. (50) וראה למעלה הלכה ב' בדברינו, כי דין זה, שהימים שבין שבת לשבת מחלקים לחייבו על כל שבת ושבת, נלמד בשבת סט: ממה שנאמר (שמות לא, טז) "ושמרו בני ישראל את השבת" - שמירה אחת לכל שבת ושבת.

י. מִי⁵¹ שֶׁקָּצַר וְטָחַן כְּגִרְגֵּרֶת⁵² בַּשָּׁגָגָה שֶׁבֶת וְזָדוֹן
מְלֹאכָוֹת, שְׁאִינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאֵת אַחַת⁵³, וְחִזֹּר וְקָצַר
וְטָחַן כְּגִרְגֵּרֶת⁵⁴ בְּזָדוֹן שֶׁבֶת⁵⁵ וְשָׁגָגָה מְלֹאכָוֹת,
שֶׁהוּא חֵיב עַל כָּל מְלֹאכָה וּמְלֹאכָה⁵⁶, וְנוֹדַע לוֹ עַל
קְצִירָה שֶׁל שָׁגָגָה שֶׁבֶת וְזָדוֹן מְלֹאכָוֹת⁵⁷ - קְצִירָה⁵⁸
גִּוְרֶת קְצִירָה⁵⁹ וְטַחֲנִינָה⁶⁰ גִּוְרֶת טַחֲנִינָה⁶¹, וְכֹאֵלּוּ
עָשָׂה אֲרִבְעָתָן בַּשָּׁגָגָה שֶׁבֶת וְזָדוֹן מְלֹאכָוֹת, שְׁאִינוֹ
חֵיב אֲלָא חֲטָאֵת אַחַת; וְכִינּוֹן שֶׁהִקְרִיב חֲטָאֵת זֶה
נִתְּכַפֵּר לוֹ עַל הַכֹּל, וְכִשְׂדִּיעָם אַחֵר כֵּן - אִינוֹ צָרִיךְ
לְהִבִּיאַ חֲטָאֵת אַחֶרֶת⁶². אֲבָל אִם נִוְדַע לוֹ תַּחֲלָה עַל
קְצִירָה שֶׁל זָדוֹן שֶׁבֶת וְשָׁגָגָה מְלֹאכָוֹת וְהִקְרִיב
חֲטָאֵת - נִתְּכַפֵּר לוֹ עַל זֶה הַקְצִירָה שֶׁנִּוְדַע לוֹ עָלֶיהָ
וְעַל הַקְצִירָה וְהַטַּחֲנִינָה שֶׁל שָׁגָגָה שֶׁבֶת וְזָדוֹן
מְלֹאכָוֹת; מִפְּנֵי שֶׁשְּׁנֵיהֶן כְּמִלְאכָה אַחַת⁶³, וְנִגְרָה
קְצִירָה וְטַחֲנִינָה עִם הַקְצִירָה, וְתִשָּׂאֵר הַטַּחֲנִינָה שֶׁל
זָדוֹן שֶׁבֶת עַד שִׁינִדַּע לוֹ עָלֶיהָ וְיָבִיא חֲטָאֵת שְׁנִיָּה⁶⁴.
קָצַר כְּחִצֵּי גִרְגֵּרֶת בַּשָּׁגָגָה שֶׁבֶת וְזָדוֹן מְלֹאכָוֹת,
וְחִזֹּר וְקָצַר כְּחִצֵּי גִרְגֵּרֶת⁶⁵ בְּזָדוֹן שֶׁבֶת וְשָׁגָגָה
מְלֹאכָוֹת - הֲרִי אֵלּוּ מִצְוֹתֵינִי. קְצִירָה גִּוְרֶת⁶⁶
קְצִירָה⁶⁶. וְכֵן כָּל פִּיזִיעָה בִּזְהָ בְּשָׂרָה מְלֹאכָוֹת.

(51) שבת ע: מימרא של רבא. (52) כלומר, קצר כגרגרת וטחן כגרגרת (רש"י שם). (53) למעלה הלכה ב'. (54) אף כאן: קצר כגרגרת וטחן כגרגרת כנ"ל. (55) כלומר, נודע לו ששבת היום, אבל לא נזכר שלפני כן קצר וטחן בשגגת שבת. (56) למעלה הלכה ג'. (57) ואילו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" לא נודע לו. (58) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (59) של "זדון שבת ושגגת מלאכות" אעפ"י שאינה אתה בהעלם אחד. (60) של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (61) של "זדון שבת ושגגת מלאכות". (62) ואף-על-פי שידיעות שלאחר החטא אף הן מחלקות (למעלה פ"ו הלכה ט) כיון שלא נודע לו על "זדון שבת ושגגת מלאכות" אלא לאחר הקרבת הקרבן, נתכפר לו על זה. וכן כתב רבינו בפירושו לתלמוד מסכת שבת ("מספרות הגאונים" לר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמוד 195, ועיין עליו ב"סיני" כרך כו עמוד 10 מאמר של אאמור"ר הגרמ"ל זק"ש שליט"א): "קצר וטחן כגרגרת וכו' נודע

מהלכות שבת הלכה ז, שלא גרס בגמרא שם אלא: "אילו עביד שתי אבות בהדי הדדי", עיין שם].

ז. עָשָׂה מְלֹאכָוֹת הִרְבָּה מִעֵין מְלֹאכָה אַחַת³⁷, כְּגִוֶּן
שְׁזָרַע³⁸ וְהִכְרִיחַ³⁹ וְהִרְפִּיב⁴⁰ בְּהֶעֱלֵם אַחַת - אִינוֹ חֵיב
אֲלָא חֲטָאֵת אַחַת⁴¹. וְכִבֵּר נִתְּבָאֵר בַּהֲלָכוֹת שֶׁבֶת⁴²
הָאֲבוֹת⁴³ וְהַתּוֹלְדוֹת⁴⁴ וְהַמְּלָאכָוֹת שֶׁהֵן מִעֵין אֲבוֹת⁴⁵.

(37) שעשה כמה מלאכות הדומות זו לזו, וכולם אבות מלאכות של אב אחד, ראה פ"ז מהלכות שבת הלכה ג. (38) זרעים. (39) כפף ענף עץ בקרקע וכסהו בעפר למען יקלט ויהיה לעץ בפני עצמו. (40) שם ענף רך בעץ אחר, ו"כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות וענין אחד, שכל אחת מהן לצמח דבר הוא מתכוון" (רבינו בהלכות שבת שם). (41) ברייתא שבת עג: "תנא, הזורע והזומר והנוטע והמבריק והמרכיב, כולן מלאכה אחת הן", ובגמרא שם: "מאי קמ"ל, העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא אחת". וכן כתב רבינו, שם הלכה ט. ושם העתיק כל המלאכות המפורשות בברייתא הנ"ל: "הרי שזרע ונטע והבריק והרכיב וזמר בהעלם אחד". (42) פ"ז. (43) שם בהלכה א. (44) שם בהלכות ה"ו. (45) שם בהלכות ב"ג"ד.

ח. עָשָׂה מְלֹאכָוֹת הִרְבָּה מִעֵין מְלֹאכָה אַחַת בַּשָּׁבֶת
הִרְבָּה⁴⁶, בֵּין בְּזָדוֹן שֶׁבֶת וְשָׁגָגָה מְלֹאכָוֹת בֵּין בַּשָּׁגָגָה
שֶׁבֶת וְזָדוֹן מְלֹאכָוֹת - חֵיב עַל כָּל מְלֹאכָה
וּמְלֹאכָה⁴⁷. מִיִּצֵּד? יָדַע שֶׁהֵימִים שֶׁבֶת וְזָרַע בּוֹ מִפְּנֵי
שֶׁלֹא יָדַע שֶׁהִנְטִיעָה מְלֹאכָה, וְכֵן בַּשָּׁבֶת שֶׁנִּהְיָ יָדַע
שֶׁהוּא שֶׁבֶת וְנִטְעַב בָּהּ מִפְּנֵי שֶׁלֹא יָדַע שֶׁהִנְטִיעָה
אֲסוּרָה מִשּׁוּם מְלֹאכָה, וְכֵן בַּשָּׁבֶת שְׁלִישִׁית הִכְרִיחַ
מִפְּנֵי שֶׁלֹא יָדַע שֶׁהִכְרִיחַ מְלֹאכָה - חֵיב עַל כָּל
אַחַת וְאַחַת, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מִעֵין מְלֹאכָה אַחַת,
מִפְּנֵי שֶׁשֶׁשֶּׁבֶתוֹת כְּגִוֶּפִין מְחַלְקִין⁴⁸.

(46) כלומר, בכל שבת עשה מלאכה אחרת. (47) משנה בכריתות טז. "אמר רבי עקיבא, שאלתי את רבי אליעזר בעושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת מהו, חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת. אמר לי, חייב על כל אחת ואחת". ובגמרא שם: אמר רב חסדא, זדון שבת ושגגת מלאכות, אפילו רבי עקיבא סבר שהן כגופים מחולקים, והוא שאל רק שגגת שבת וזדון מלאכות, אם הימים שבינתיים הם כידיעה לחלק או לא, ופשט לו ר"א ימים שבינתיים הוי ידיעה לחלק, וקיבל ממנו ר"ע דין זה. ופסק רבינו כרב חסדא. ולפי"ז לאו דוקא במלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, חייב על כל מלאכה ומלאכה, אלא אפילו עשה מלאכה אחת בשבתות הרבה - חייב על כל שבת ושבת (קריית ספר, וראה בלח"מ). (48) כאילו בא על כמה עריות בהעלם אחד (ראה למעלה פ"ה הלכה ג), שחייב על כל אחת ואחת אף שהבעילה מעשה אחד, שאין בין בעילה לבעילה ולא כלום (רבינו בפיה"מ שם).

ט. שָׁגַג שֶׁהֵימִים שֶׁבֶת וְזָרַע בּוֹ וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהִנְטִיעָה

משום ר"א ברבי צדוק חייב שתיים, מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות. רב אשי אמר, כגון שנתכוון לכבות והובערו מאלוהין, תנא-קמא סבר כרבי שמעון דאמר דבר שאינו מתכוון מותר (ולפיכך אינו מחויב על ההבערה). ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוון חייב – שזוהי פלוגתא חדשה בין ר' שמעון לבין ר' יהודה, שלר' שמעון: דבר שאינו מתכוון ופסיק רישא דלא ניחא לו, הרי הוא כדבר שאינו מתכוון ומותר. ולר' יהודה הרי זו כמלאכה שאינה צריכה לגופה וחייב (ועיין שם בתוספות) ופסק רבינו בזה כר' שמעון, אף-על-פי שלענין מלאכה שאינה צריכה לגופה – פסק כרבי יהודה]. (79) בניגוד לדין הראשון, ששם לא היתה פעולתו בהבערה אלא בכיבוי – כאן הובערו אותם גחלים שחתה אותם ברצון לכבותם ולא להבעירם. (80) בכריתות שם: ת"ר החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאלוהין, תני חדא חייב (=על ההבערה), ותני אידך פטור. הדתניא חייב, קסבר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. והא דתנא פטור, קסבר מלאכה שאצל"ג פטור, ופסק רבינו כברייתא המחייבת, כשיטתו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב (פ"א מהלכות שבת הלכה ז). (81) כדעת רבי יהודה ולא כרבי שמעון. (82) שם.

יום ש"ק ח' ניסן ה'תשע"ט

פרק שמיני

(1) יבאר מי שנסתפק לו אם שגג בדבר זה אם לאו שיביא אשם תלוי.

- א. כל חטא שחייבין על שגגתו²⁴ חטאת³ קבועה⁴ –
- חייבין על לא הודע⁵ שלו אשם תלוי⁵. ומהו לא
- נודע? אם נסתפק לו אם שגג בדבר זה או לא שגג
- הרי זה מצוה להקריב אשם, שנאמר: ולא ידע
- ואשם ונשא עונו, והביא איל תמים מן הצאן
- בערף לאשם. וזהו הנקרא אשם תלוי, מפני שהוא
- מכפר על הספק ותולה לו⁶ עד שיודע לו פודאי
- שחטא בשגגה ויקריב חטאתו⁷.

(2) כשנודע לו חטאתו. (3) ראה למעלה פ"א ה"א-ב, שהוא חטא שחייבין על זדונו כרת. ואם חייבים על שגגתו אשם, אין חייבים על לא הודע שלו, אשם תלוי (כריתות כב. במשנה, כחכמים ולא כרבי עקיבא. וראה להלן פ"ט ה"א). (4) אבל חטא שחייבים על שגגתו עולה ויורד, אין חייבים אשם תלוי על לא הודע שלו (שם ב. במשנה. וברש"י שם נראה שכן גרס במשנה שם כה. – 'הר המוריה'). וכן הוא בהוריות ח, ב – במשנה. וכן כתב רבינו להלן פ"א ה"ה. (5) משנה, שם כה, א: "וחכ"א אין מביא אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת". (6) כלומר, הקרבן הזה מכפר עליו כפרה שאינה גמורה. (7) כריתות כו, ב. ולמדו שם ממה שנאמר בחטאת (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו – מכל-מקום", כלומר, בכל אופן חייב חטאת כשנודע לו חטאו, ואפילו כבר הקריב אשם תלוי. וכן הוא שם כה, ב: "תנו רבנן, חמשה אשמות מכפרין, אשם תלוי אין

לו על הקצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות וכו' והקריב קרבן הקצירה, קצירה של שגגת שבת וגו' (=וגומר) שחייב שתיהן אחת גוררת קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות וכו'. (63) כלומר, הקצירה והטחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות". (64) ואין אומרים תגרור טחינה של "שגגת שבת וזדון מלאכות" לטחינה של "זדון שבת ושגגת מלאכות" – שאין גרידה אחר גרידה (שם עא.). (65) שם. (66) כלומר, כשם שקצירה של שגגת שבת וכו' גוררת קצירה של זדון שבת וכו', כמו כן הן מצטרפות לכשיעור.

- 1 יא. המתפנן לחתף⁶⁷ את התלוש⁶⁸ וחתף את
- 2 המחבר⁶⁹, אף על פי שנתפנן לחתיכה⁷⁰, הואיל ולא
- 3 עשה מחשבתו⁷¹ – פטור מן החטאת⁷²; וזה
- 4 במתעסק⁷³, ולא אסרה תורה אלא מלאכת
- 5 מחשבת⁷⁴, כמו שבארנו כמה פעמים⁷⁵.

(67) בשבת. (68) תלוש מן הקרקע. (69) מחובר לקרקע. שהעוקרו בשבת חייב משום קוצר (פ"ח מהלכות שבת הלכה ג). (70) למעשה החיתוך. (71) כלומר, לא חתך את המחובר במחשבה. (72) כרבא, ולא כאב"י, שם עב: (73) שלא חשב כלל לעשות דבר זה שעשה. ואינו דומה לשוגג, שהשוגג מתכוון לעשות דבר שעשה אלא שחשב שמותר לעשותו. ראה רש"י בכריתות יט: (74) ולמדו כן ממה שנאמר במלאכת המשכן סמוך לאיסור מלאכה בשבת (שמות לה, לג) "לעשות בכל מלאכת מחשבת", שכשם שבמשכן היו המלאכות מכוונות לפי חישוב מתחילה, כמו כן במלאכות שבת (כריתות יט: דברי רב נחמן). (75) ראה עוד למעלה פ"ב הלכה ז, ובפ"א מהלכות שבת הלכות ח-ט.

- 6 יב. החותה גחלים⁷⁶ בשבת, שהוא מכבה את
- 7 העליונות ומדליק את התחתונות⁷⁷, אם נתפנן לכבות
- 8 ולהבעיר – חייב שתיים⁷⁸. חתה גחלים להתחמם מהם
- 9 והבערו מאלוהין⁷⁹ – חייב שתיים⁸⁰; מפני שמלאכה
- 10 שאינה צריכה לגופה – חייב עליה⁸¹, כמו שבארנו
- 11 בהלכות שבת⁸², וכשם שחייבין על זדונה כרת, כך
- 12 חייב על שגגתה קרבן חטאת.

(76) לוקח גחלים ממקום ריכוזם ומכניסם לתוך כלי. ראה רש"י כריתות כ. (77) כלומר, הגחלים שהיו במקום הריכוז למעלה לוחשות (=בוערות), הם עכשיו בתוך הכלי עוממות (=כבויות) על-ידי כובד המשא של הגחלים שעליהם, והגחלים שהיו קודם למטה עוממות מחמת העליונות, נמצאות עכשיו למעלה בתוך הכלי לוחשות. (78) אבל אם לא נתכוון אלא לכבות ולא להבעיר, והובערו מאלוהין אינו חייב אלא אחת בלבד, אף שהדבר ידוע שאי אפשר לחתות לשם כיבוי מבלי שיובערו – והרי זהו כ"פסיק רישיה ולא ימות" (ראה בפ"א מהלכות שבת הלכה ו) – סובר רבינו כדעת הערוך שכיון שפעולת ההבערה אינה נעשית בידים אלא מאלוהין, והוא לא ניחא לו שיבעור, אין כאן איסור (ראה שם הערה כז) ולא כדעת התוספות בשבת קג. ש"פסיק רישיה דלא ניחא ליה" הוא כמו "מלאכה שאינה צריכה לגופה". וכן מפרש רבינו מה שאמרו בכריתות שם "תנו רבנן, החותה גחלים בשבת חייב חטאת. רשב"א אומר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

דברי רבא, ומה נראה שהגמרא סוברת כמותו (תוספות יום טוב כריתות פ"ד מ"א). (18) כיון הוא ספק היה וחלבו מותר, כמפורש בחולין קיז, א - במשנה, ספק בהמה וחלבו אסור, וראה פ"ב מהל' נזירות ה"י. (19) ובכריתות שם אמרו: "רבי אליעזר אומר, כיון חייבין עליו אשם תלוי", כי הוא סובר שאין צורך שיהיה איסור קבוע, אבל רבינו שפוסק שצריך שיהיה איסור קבוע – פוטרו מאשם תלוי. (20) ביארו רבינו להלן. (21) כלומר, ערוה של שאר בשר (= קרובות), בניגוד לערוה של אשת איש, שיבואר להלן ה"ג. ומהו ספק ערוה של שאר בשר, ביארו רבינו להלן בהמשך הדברים. (22) מטלית שמקנחת בה אחר תשמיש, ראה פ"ד מהל' איסורי ביאה ה"ד. (23) ששהתה אחר שפירש הבעל "כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת, ותטול עד לבדוק בו, ואחר קינחה עצמה", ששניהם טמאים בספק, ראה למעלה פ"ה ה"ו. (24) למות אחיו – בעלה. (25) והיא אסורה עליו משום אשת אח שלא במקום מצוה, שהרי יש לו בן, ראה למעלה פ"א ה"ד. (26) ונמצא שאחיו מת בלא בנים, ואשתו מותרת לשני, ומצות ליבמה. (27) כריתות שם, דלא כרבי אליעזר שאינו מצריך איסור קבוע באשם תלוי, וראה למעלה.

- ג. האוכל חתיכה, ועד אחד אומר לו: זה שאכלת חלב הנה, ועד אחד אומר: לא אכלת חלב, אשה אומרת אכל, ואשה אומרת לא אכל, הואיל ונקבע האסור²⁹ והוא אינו יודע³¹ אם חטא או לא חטא - הרי זה מביא אשם תלוי. וכן כל הפא על אשת איש שעד אחד אומר מת בפעלה ועד אחד אומר לא מת - חייב באשם תלוי³². והוא הדין לספק מגרשת³³, שהרי נקבע האסור³⁴. אכל ספק מקדשת - לא נקבע האסור.

(28) משנה, כריתות יא, ב. וכתבו שם ה'תוספות' (ד"ה אמרו לו) כי מדובר כשהעידו שני העדים בבת אחת, שאם העידו בזה אחר זה - כיון שנתקבל עדות הראשון שוב לא מתחשבים בעדות השני, שכיון שהאמינה תורה עד אחד, הרי כאן שנים. (29) במשנה, שם. ואף כי נשים פסולות לעדות אחרת - נתברר כאן ממה שנאמר (ויקרא ד, כח) "או הודע אליו חטאתו" - אפילו אמרה אשה (סיפרא ויקרא, דיבורא דחובה פ"ז ה"א). (30) לפי דעת הרשב"ד, לא יתכן שנקבע האיסור אלא אם היו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן, ואחד אומר חלב אכלת ואחד אומר שומן אכלת, אבל בחתיכה אחת, אין זה נקבע האיסור. ויתכן כי כן גם כוונת רבינו (כסף משנה). (31) ה'תוספות' (שם) כתבו כי אינו חייב אלא אם שתק, אבל אם אמר "איני יודע" פטור הוא מקרבן, שנאמר (שם) "או הודע אליו חטאתו" - ולא שיוודעוהו אחרים" (גמרא שם, לענין חטאת, והוא הדין לענין אשם תלוי). אבל לדעת רבינו אין ללמוד מפסוק זה אלא לגבי חטאת ולא לגבי אשם תלוי, ועי' 'לחם משנה' ו'ערוך לנר' כריתות שם. (32) ביבמות קיז, ב - אמרו: "עד אומר מת ועד אומר לא מת וכו' לא תנשא", ובפ"ב מהל' גירושין ה"ט כתב רבינו שאם נשאת תצא, וכיון שתצא, הבא עליה חייב אשם תלוי, כמו שאמרו

מכפר", "אמר רב יוסף, ה"ק חמשה אשמות מכפרין כפרה גמורה, ואשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה". ופירש רש"י שם "דלכי מתיידע לו מביא חטאת".

- ב. אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם אסור קבוע⁸. כיצד? אכל חלב⁹, וספק אם היה¹⁰ פזית או פחות מפזית¹¹; או שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שמן¹², ואכל אחת מהן ואין ידוע אי זה מהן אכל; אשתו ואחותו עמו בפית¹³, פעל אחת מהן ואין ידוע אי זו מהן פעל; שבת וחלל¹⁴, ועשה מלאכות באחד מהם ואין ידוע באי זה יום עשה; או שעשה מלאכה¹⁵ בשבת ולא ידע מעין אי זו מלאכה עשה - הרי זה מביא אשם תלוי. וכן כל פיוצא בזה. אכל אם היתה לפניו חתיכה אחת, ספק שהיא חלב ספק שהיא שמן, ואכלה - פטור, שהרי אין פאן אסור קבוע¹⁷. וכן האוכל חלב הפזית¹⁸ - פטור מאשם תלוי¹⁹, שהרי אין פאן אסור קבוע. וכן הפא על אשה שהיא ספק נדה²⁰ או ספק ערוה של קרוב בפזית²¹ - פטור מאשם תלוי. לפיכך, האשה שנמצא דם על עד שלה²² לאחר זמן²³, והנזשא יבמתו בתוך שלשה חדשים²⁴ וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון²⁵ או בן שבעה לאחרון²⁶ - הרי אלו פטורין מן הקרבן²⁷. וכן כל פיוצא באלו, שהרי אין שם אסור קבוע.

(8) כרב נחמן (שם ית.). (9) היתה חתיכה גדולה שיש בה כמה כזיתים (ה'ה' המוריה' ר'תפארת ישראל' שם, וראה להלן). (10) באכילתו, ראה להלן. (11) משנה, כריתות יז, א: "אכל, ספק יש בו כשיעור וספק אין בו", ופירשו ה'תוספות' (שם יז: ד"ה מדסיפא) כי מדובר בשתי חתיכות. אבל רבינו שפסק כרב נחמן (ראה למעלה) סובר, שכיון שיש בחתיכה כמה כזיתים, הרי זה "איסור קבוע". (12) במשנה, שם יז, ב. (13) במשנה שם, וכגון שאשתו היתה טהורה, אבל אם היתה אשתו נדה, פטור מאשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא. ראה להלן ה"ה. (14) במשנה, שם. (15) בכת"י תימן: "שעשה מעשה". (16) כלומר, יודע שעשה מעשה ואינו יודע אם היתה מלאכה האסורה בשבת או מעשה המותר בשבת, כגון שחתך ואינו יודע אם חתך המחובר או חתך התלוש, אבל אם ברור לו שעשה מלאכה האסורה בשבת, אלא שלא נודע לו איזו מלאכה עשה - אינו חייב אשם תלוי, שהרי יודע בוודאי שחטא, ראה להלן ה"ה. וראה 'כסף משנה' ו'לחם משנה'. ומה שאמרו במשנה (שם יט:): "העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה וכו', ורבי יהושע פוטר וכו' אף מאשם תלוי" - הכוונה שוודאי עשה מלאכה אסורה שאינו יודע איזו היא (לחם משנה). (ויש לציין, כי רבינו השמיט הבבא הג"ל ולא כתבה למעלה פ"ב ה"ג, ולהלן ה"ה, וצריך עיון). (17) כדעת חייא בר רב, ורב יהודה אמר רב (כריתות יז:). וכמה טעמים נאמרו שם בדבר זה, ורבינו כתב טעמו של רב נחמן שם יח, א. ואף על-פי שרבא, שהוא בתרא, חולק עליו - פסק רבינו כרב נחמן שהובאו דבריו לאחרונה, אחר

17 חטאת⁴⁶, שְהָרִי אֵינוֹ יוֹדֵעַ עֲצָמוֹ שֶׁל חֲטָא⁴⁷, כְּמוֹ
18 שְבֹאֲרָנוּ⁴⁸; וְאֵינוֹ מְבִיא אֶשֶׁם תְּלוּי⁴⁹, שְהָרִי יוֹדֵעַ
19 בְּדָאִי שְחָטָא⁵⁰.

(43) בשוגג, שחשב כי הם שומן של היתר. (44) שחשב כי היא אשתו והיא טהורה. (45) למעלה פ"ב ה"ג, לענין פטור מקרבן חטאת, כתב רבינו "שבת ויום הכיפורים לפניו, ועשה מלאכה באחד מהן" ואינו מזכיר שעשה בין השמשות, וראה משנה כריתות יט, א - שאמרו שבבין השמשות לדברי הכל פטור ואין כאן מחלוקת, לפי שאפשר שמקצת מלאכה נעשתה בשבת ומקצתה נעשתה ביום הכיפורים. ועי' ב'ערוך לנר' שם. (46) כרבי יהושע במשנה, כריתות שם. (47) ונקרא ד, כג) "אשר חטא בה" - "עד שיוודע לו במה חטא" (שם לדברי רבי יהושע). (48) למעלה פ"ב שם. (49) במשנה, שם: "א"ר יהודה, פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי". (50) כן הוא בברייתא (שם): בטעמו של רבי יהושע, שנאמר (שם ה, יז) "כי תחטא - ולא ידע" - "פרט לזה שידע שחטא".

20 ו. כָּל דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל וְדָא חֲטָא קְבוּעָה⁵¹ אַחַת
21 - חִיבִין עַל לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ אֶשֶׁם תְּלוּי אֶחָד, וְכָל
22 דָּבָר שֶׁחִיבִין עַל וְדָא חֲטָאֹת הִרְבָּה - חִיבִין עַל לֹא
23 הוֹדַע שְׁלוֹ אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין הִרְבָּה כְּמִנְיֵן הַחֲטָאוֹת⁵².
24 פִּינִיד? כֶּשֶׁם שָׂאם אָכַל חֶלֶב וְדָם וְנוֹתָר וּפְגוּל
25 בְּהֶעֱלָם אַחַת - חִיב אֲרִבַּע חֲטָאוֹת, כִּן אִם נִסְתַּפֵּק
26 לוֹ אִם אֶכְלָן אוֹ לֹא אָכַל אֲלֹא חֲתִיכוֹת שֶׁל הֶתֶר
27 שְהִיו עֲמָהֶם - מְבִיא אֲרִבַּע אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין. וְכֵן אִם
28 נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם הֶאֱשָׂה שְבֹא עָלֶיהָ אֲשָׁתוֹ אוֹ פְּלוּגִית
29 הֶעֱרָה שְהִיתָה עִמָּה שְחִיב עָלֶיהָ שְׁמוֹנֶה חֲטָאוֹת⁵³
30 - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁמוֹנֶה אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין.

(51) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"א ה"ה. (52) משנה, שם יז, ב. (53) ראה למעלה פ"ד ה"ב. ודבר זה, שהוא חייב על מעשה אחד כמה אשמות תלוין, "נראה שלמד זאת מתוספתא פ"ה דכריתות: חתיכה של חלב פיגול וחתיכה של חולין לפניו, אכל אחת מהן ואין ידוע איזו מהן - מביא שני אשמות תלוין" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

31 ז. הָאוֹכֵל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם שֶׁל
32 חֶלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן אָכַל, וְאַחֵר שְׁנוּלֵד לוֹ הִסְפֵּק
33 אָכַל חֲתִיכָה מִשְׁתִּי חֲתִיכוֹת אַחֲרוֹת וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם
34 שֶׁל חֶלֶב אָכַל אוֹ שֶׁל שֶׁמֶן - הָרִי זֶה מְבִיא שְׁנֵי
35 אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין⁵⁴.

(54) פסק כרבי, בברייתא שם יח, ב. ואף-על-פי שרבים חולקים עליו, פסק כמותו, משום שהאמוראים מפרשים דבריו (כסף-משנה), ועוד שסתם משנה שם יז, ב - כמותו, שאמרו שם: "אם היתה ידיעה בינתיים (ידיעת ספק - רש"י), כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת, כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת" (הגהות הרש"ש על הרמב"ם).

36 ח. כֶּשֶׁם שֶׁיָּדִיעַת וְדָאִי בִּינְתִים⁵⁵ מַחֲלֶקֶת לְחֲטָאוֹת⁵⁶,

גבי תרי ותרי (שם פח: ובכתובות כב:), שהבא עליה חייב באשם תלוי, כיון שנקבע האיסור, שהיתה אשת איש (קרית ספר). (33) כגון שנים אומרים נתגרשה, ושנים אומרים לא נתגרשה, שלא תנשא ואם נשאת תצא (כתובות שם, והל' גירושין שם ה"ו), וכיון שתצא - חייב עליה אשם תלוי, שהרי נקבע האיסור שהיא בחזקת אשת איש כנ"ל. (34) שהרי היא בחזקת פנויה, ולפיכך אין הבא עליה חייב אשם תלוי.

1 ד. מִי שְהִיו לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת, אַחַת שֶׁל חֶלֶב
2 וְאַחַת שֶׁל שֶׁמֶן, וְאָכַל אַחַת מֵהֶן וּבָא עוֹבֵד פּוֹכְכִים
3 אוֹ פָּלֶב וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה³⁵, אוֹ שְׁאָכַל עוֹבֵד פּוֹכְכִים
4 אוֹ פָּלֶב אֶת הָרִאשׁוֹנָה וּבָא יִשְׂרָאֵל וְאָכַל הַשְּׁנִיָּה³⁶,
5 אוֹ שְׁאָכַל רִאשׁוֹנָה בְּדוּדוֹן³⁷ וְשְׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה³⁸, אוֹ
6 שְׁאָכַל רִאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה וְשְׁנִיָּה בְּדוּדוֹן³⁹ - הָרִי זֶה חִיב
7 בְּאֶשֶׁם תְּלוּי, הוֹאִיל וְהִיא שְׁמָה אִסּוּר קְבוּעָה. אָכַל
8 שְׁתֵּיהֶן בְּדוּדוֹן - פְּטוּר מִקֶּרְבָּן⁴⁰. אָכַל שְׁתֵּיהֶן בְּשִׁגְגָה
9 - מְבִיא חֲטָאֹת⁴¹. אָכַל אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּשִׁגְגָה וּבָא
10 אַחֵר וְאָכַל אֶת הַשְּׁנִיָּה בְּשִׁגְגָה - שְׁנִיָּה חִיבִין בְּאֶשֶׁם
11 תְּלוּי⁴². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(35) ברייתא, כריתות יח, א. (36) שם, מחלוקת רבי ורבנן. ופסק כרבי שהוא מחייב אשם תלוי, ואף שבשעה שאכל הישראל לא היתה אלא חתיכה אחת, ספק איסור ספק היתר, כיון שלפני כן היו שתי חתיכות ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור, ופסק כרבי לגבי רבנן, משום שרב נחמין סובר כמותו. וראה למעלה ה"ב הערה טז. (37) כלומר, היה יודע שיש כאן חתיכה אחת של חלב, ואף-על-פי-כן אכל (רש"י, שם). (38) שם בברייתא, וכרבי. ואף כי עכשיו בשעה שאכל את השניה בשוגג, לא היתה כ"אם חתיכה אחת ועל אכילת הראשונה אין לחייבו שהרי נאכלה במזיד, מ"מ כיון שלפני כן היו שתי חתיכות, ואחת מהן היתה ודאי של איסור, הרי זה כנקבע האיסור. וכגון שחזר בתשובה, ראה למעלה פ"ג ה"ז. (39) חייב אשם תלוי. שם בברייתא. ואף כי בוודאי אכל את האיסור, ואשם תלוי אינו בא אלא על הספק - כיון שאכל את השניה בזדון, ועליה אינו חייב קרבן, חייב אשם תלוי על הראשונה, כי ספק הוא אם זה איסור או היתר. וראה להלן באכל שתייהן בשגגה. (40) שם בברייתא. כלומר, פטור מאשם תלוי, כי אין כאן ספק שוודאי אכל חלב בזדון, ופטור מחטאת, שהרי אכל בזדון, ראה למעלה פ"א ה"א, כי אין חטאת באה אלא על עבירה בשוגג. והוא-הדין לאשם תלוי (למעלה ה"א). (41) שם בברייתא. שהרי ברור שאכל חלב. (42) מחלוקת תנאים במשנה, כריתות כג, א. ופסק כת"ק. ומשום שכל אחד ואחד מהם אכל חתיכה שהיא ספק חלב ספק שומן.

12 ה. חֶלֶב וְנוֹתָר לְפָנָיו, אָכַל אַחַת מֵהֶן⁴³ וְאֵין יָדוּעַ
13 אִי זֶה מֵהֶן אָכַל; אֲשָׁתוֹ נִדָּה וְאַחֲזָתוֹ עֲמָו בְּבִית,
14 וְשִׁגְגָה בְּאַחַת מֵהֶן⁴⁴ וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה מֵהֶן בָּעַל; שִׁבְתָּ
15 יוֹם הַפְּפוּרִים, וְעָשָׂה מְלָאכָה בֵּין הַשְּׁמִשּׁוֹת
16 שְׁבִינִיָּה⁴⁵ - הָרִי זֶה פְּטוּר מִקֶּרְבָּן. וְאֵינוֹ מְבִיא

- 1 כִּי יִדְעֶתָ סֶפֶק בִּינִיתִים מִחֻלְקֵת לְאַשְׁמוֹת⁵⁷. לְפִיכָךְ,
2 אִם אָכַל חֲמִשָּׁה יְיָתִי חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אַחַת, וְנוֹדַע לוֹ
3 יִדְעֶתָ סֶפֶק עַל אַחַת מֵהֶם, וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ יִדְעֶתָ
4 סֶפֶק אַחֲרֵת עַל הַשְּׁנִי, וְכֵן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת - חַיִּב
5 אֲשֶׁם תְּלוֹי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.

(61) ראה למעלה פ"ו ה"ד כי האוכל חלב שהוא גם נותר, חייב שתי חטאות, אחת על אכילת חלב ואחת על אכילת נותר, ואשם ודאי על מעילה בהקדש, שאיסור חל על איסור באיסור מוסיף, באיסור כולל ובאיסורים הבאים בבת אחת. (62) כי הרי ודאי אכל חלב. (63) כי ספק הוא אם החתיכה שאכל היתה נותר (שם, במשנה). אבל על ספק מעילה בהקדש, אינו מביא קרבן, ראה להלן פ"ט הי"א. (64) כלומר, שלפני שאכל את החתיכה השני נודע לו שהחתיכה הראשונה שאכל היא של חלב, או אפילו נודע לו אחר שאכל את השניה, אבל הידיעות על שתי החתיכות לא היו ביחד כִּי־אם ידיעה אחר ידיעה, אבל אם לא נודע לו שהראשונה היא חלב אלא לאחר שאכל את השניה, והידיעה היתה לשתי החתיכות כאחת – אינו חייב על אכילת החלב כִּי־אם קרבן אחד, ראה למעלה פ"ו ה"א וה"ט. (65) אחת על אכילת החלב של החתיכה האחת, ואחת על החלב של החתיכה האחרת, ואחת על אכילת הנותר של אחת מהחתיכות (שם, במשנה). (66) כלומר, כל חתיכה וחתיכה היתה שוה פרוטה, הרי חוץ ממה שעבר על איסור אכילת חלב ואכילת נותר – נהנה גם שוה פרוטה מן ההקדש. (67) כן אמרו בגמרא שם, כי מה שאמרו במשנה שם שחייב שלש חטאות, מדובר שלא היה בכל חתיכה שוה פרוטה, אבל אם היו שוות פרוטה כל אחת, חייב גם אשם ודאי. (68) כתנא־קמא במשנה, שם. שהרי כל אחד מהם בוודאי אכל חלב שחייב עליו קרבן חטאת, וספק אם אכל נותר, שחייב עליו אשם תלוי. ועל ספק מעילה אינו חייב כלום, כמבואר למעלה, ולהלן פ"ט הי"א.

(55) כלומר, שאכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחד, ואחר שאכלם נודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני. (56) שמביא שתי חטאות, ראה למעלה פ"ו ה"ט. (57) שכשם שבידיעה שבין אכילה לאכילה למעלה לא חילקו בין ספק לוודאי (ראה למעלה ה"ז), כמו כן בידיעה שלאחר האכילות – אין להבדיל בין ידיעת ספק לידיעת ודאי.

- 6 ט. חֲתִיכָה שֶׁל שֶׁמֶן וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב, אָכַל אַחַת מֵהֶן
7 וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הָיָא, וְהִבִּיא אֲשֶׁם תְּלוֹי, וְחָזַר וְאָכַל
8 אֶת הַשְּׁנִיָּה - מִבִּיא חֲטָאֵת⁵⁸. וְכֵן אִם אָכַל אַחַר אֶת
9 הַשְּׁנִיָּה - מִבִּיא הָאֶחָד אֲשֶׁם תְּלוֹי⁵⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁶⁰.

(58) משנה, שם כג, א: "חתיכת חלב וחתיכת חולין (= שומן של היתר) אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל, מביא אשם תלוי. אכל את השניה, מביא חטאת". (59) כרבי עקיבא, שם במשנה: "אכל אחד את הראשונה, ובא אחר ואכל את השניה, זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי, דברי ר"ע. וסובר רבינו, כי אף אם אכל את השני אחר שהראשון הביא אשם תלוי, מביא הוא אשם תלוי. (60) למעלה ה"ד, כי זהו בכלל "נקבע האיסור".

- 10 י. חֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב וְחֲתִיכָה שֶׁל חֶלֶב נֹתֵר⁶¹, אָכַל
11 אֶת אַחַת מֵהֶן וְאֵין יָדוּעַ אִי זֶה הָיָא - מִבִּיא חֲטָאֵת
12 עַל הַחֶלֶב⁶² וְאֲשֶׁם תְּלוֹי מִשּׁוּם נֹתֵר⁶³. אָכַל אֶת
13 הַשְּׁנִיָּה בְּהֶעֱלֵם שְׁנֵי⁶⁴ - מִבִּיא שְׁלֹשׁ חֲטָאוֹת⁶⁵. וְאִם

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ב'ח' ניסן תשע"ט

יום שלישי ד' ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה קה.

- הַמִּצְוָה הַק"ה — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטְוִינוּ לְהִיּוֹת שְׂכֵבֶת זָרַע
מִטְמְאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי שְׂכֵבֶת זָרַע.

יום רביעי ה' ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה קה.

- הַמִּצְוָה הַק"ה — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטְוִינוּ לְהִיּוֹת שְׂכֵבֶת זָרַע
מִטְמְאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי שְׂכֵבֶת זָרַע.

יום ראשון ב' ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה צו.

- 18 הַמִּצְוָה הַצ"ז — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטְוִינוּ לְהִיּוֹת שְׂמוּנָה
19 מִיָּנִים מִן הַשְּׂרָצִים מִטְמְאִין. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טְמֵאָה
שָׂרָץ וְדִינִיָּה.

20

יום שני ג' ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה צו.

- 21 הַמִּצְוָה הַצ"ז נִדְפְּסָה בְּיוֹם הַקּוֹדֶם.

אָפֿלין וּמִשְׁקִין פֿדינים הָאָמורים בָּהֶם, וּמִצָּה זוֹ פּוֹלָלֶת
כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָפֿלין וּמִשְׁקִין כָּלֶם.

יום ש"ק ח' ניסן ה'תשע"ט מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת
אָפֿלין וּמִשְׁקִין פֿדינים הָאָמורים בָּהֶם, וּמִצָּה זוֹ פּוֹלָלֶת
כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָפֿלין וּמִשְׁקִין כָּלֶם.

יום חמישי ו' ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת
אָפֿלין וּמִשְׁקִין פֿדינים הָאָמורים בָּהֶם, וּמִצָּה זוֹ פּוֹלָלֶת
כָּל-תּוֹרַת טִמְאַת אָפֿלין וּמִשְׁקִין כָּלֶם.

יום שישי ז' ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּי שְׁנַצְטִינוּ לְדוֹן בְּטִמְאַת

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

בברייתא יחד, האם זהו משום דהראי ניהו – שהם נחשבים כמתנה
אחת, והרי ודאי אין כל שייכות ביניהם, שהם שני מתנות שונים
לגמרי, אלא כיון דהמין להדיא – שהם דומים זה לזה, ששניהם
מורמים מקדשים קלים, לכן חשיב להו כהדיא – מנאם התנא
כאחד, והכא נמי – ואף כאן, לגבי זרוע לחיים וקבה, אין שייכות
ביניהם, ומה שנפטר מאחד מהם אינו פוטרו מכולם, ורק כיון
דהמין להדיא – מחמת שהם דומים זה לזה, חשיב להו כהדיא –
החשיבם התנא כאחד בשם 'מתנות'.
לאחר שהתבאר שבאופן שהאבר שבו נמצאת המתנה שייך לכהן
פטור ממתנה, הגמרא מבררת את הדין באופן הפוך, שהאבר כולו
שייך לישראל ושאר הבהמה לכהן: איבעיא להו – הסתפק בני
השיבה, כהן המוכר בהמה חיה לישראל, ואומר לו, הראש של
הבהמה היא שלי, וכולה – שאר הגוף הוא שלי, מהו – מה דין
מתנות הכהונה של הלחיים? שבראש הבהמה, וצדדי הספק הם,
בית חיובא אולין – האם הולכים אחר מקום החיוב, וחיובא גבי
ישראל הוא – והלחיים? שבדן החיוב, נמצאות ברשות הישראל,
וחייב במתנה זו. או דלמא – או שנאמר דבית עיקר בהמה אולין
– הולכים אחר מי שהוא בעלים על עיקר הבהמה, ועיקר בהמה
דבהן הוא, שהרי הוא בעלים על כל הגוף, ופטור הישראל מלתת
אף את הלחיים.
פורשת הגמרא את הספק: תא שמע, שנינו בברייתא, עובד כוכבים
וכהן ששקרו את צאנם לישראל לגזוז, פטור מראשית הגז, כיון
שכהן וגוי פטורים ממתנות כהונה, והישראל אינו אלא שלוחם.
הלוקח ו-הקונה? זו צאנו של עובד כוכבים, והבהמה נשארת
ברשות העובד כוכבים, אפילו אם קנאם קודם שנגזזו פטור הלוקח
מראשית הגז. מסיימת הברייתא: ואופן זה, שהגוף שייך לעובד
כוכבים והמתנה שייכת לישראל, הוא חומר שיש פירוש ושלחיים
ובקבה, יותר מראשית הגז, שאם הגוף של כהן והראש של ישראל,
חייב בלחיים, ואם הגוף של כהן או עובד כוכבים והצמר של
ישראל, פטור מראשית הגז. מסיימת הגמרא את ראייתה: שמע
מינה – ומוכח מדברי הברייתא שלגבי זרוע לחיים וקבה, בית
חיובא אולין – הולכים אחר מקום החיוב, שאם הראש שייך
לישראל חייב הוא בלחיים? אף שהגוף של כהן, שמע מינה – אכן
מוכח מהברייתא דבר זה.
שנינו במשנה: ואם אפר לו הכהן לישראל בשעה שמכר לו את
הבהמה, שמוכרה לו חזין מן המתנות, פטור מן המתנות.

טהרתו יחד עם קרבנותיו, וכיון שהשמן קרוי 'קרבן', לכן מה
שנאמר ממה שנותן על תנוך אזנו ובהונותיו ניתן לכהנים. ושת
הלחם ממנו חדשה הבאים בחג השבועות. ולחם הפנים הניתנים
על השולחן בשבת, נאכלים לכהנים כשמיטרים אותם מעל
השולחן בשבת שלאחריו. ושיירי מנחות – הנשאר ממנחות של
יחיד לאחר שהקטירו מהם את הקומץ. ומנחת העומר הנקרכת
ממחרת יום טוב ראשון של פסח, שהיו מקטירים ממנה קומץ,
ושייריה נאכלים לכהנים. ואלו הן ארבע מתנות שפירושם,
הכבדה – בכור תם של בהמה טהורה הנולד אצל ישראל, שהוא
קדשים קלים ונאכל לכהנים בכל העיר. והקבוצים מפירות שבעת
המינים המובאים למקדש, נאכלים על ידי הכהנים. ומורס מן
התורה ומאיל נזיר, ומתורה ניתנים החזה השוק וארבע חלות,
ומאיל הנזיר ניתנים זרוע בשלה אחת וריק אחד. ועזרות
של בהמות הקדשים, כגון עולה חטאת ואשם, שהם קדשי קדשים,
ונתנים לכהנים. ואלו הן עשר מתנות שבגבולות, תרומה גדולה.
ותרומת מעשר הניתנת לכהנים על ידי הלויים, מעשר מן המעשר.
וחלה המופרשת מן העיסה. וראשית הגז – החלק הראשון של
הצמר הנגזז. ומתנות – זרוע לחיים וקבה הניתנים להם מכל בהמה
טהורה הנשחטת. וחמש סלעים של פדיון הבן. ופדיון חמור –
ישראל שנולד בכור לחמור, חייב לפדותו בשה, ונותן את השה
לכהן. ושיירי אחרים – שדה של אדם שירשה מאבותיו והקדישה,
אם לא גאל אותה המקדש ומכרה הגזבר לאחר, כשיצאת
השדה מהלוקח ביובל הרי היא מתחלקת לכהנים של אותו משמר
שאייר בו יובל. ושיירי חרמים – אדם שהקדיש את שדהו בלשון
חרם, מקבלים אותה הכהנים מיד. ונזל חגר – אדם שגול את חגר
ונשבע לו לשקר שלא גזל, ומת חגר ללא יורשים, והודה שנשבע
לשקר, שנותן הגולן את הקרן והחומש לכהנים.
ומסיים רב חסדא את ביאורו: הוא – חייא בר רב כפר, מדקא חשיב
להו למתנות כהדיא – מכך שמנתה הברייתא את הזרוע הלחיים
והקבה כאחד, בשם 'מתנות', ואילו היו נחשבות שלש מתנות
היתה הברייתא אומרת שיש עשרים ושש מתנות, מוכח שהדיא
ניהו – דבר אחד הם, ואם נפטר הבעלים מאחת המתנות מחמת
שותפותו של הכהן באותו חלק של הבהמה, ממילא נפטר הוא
מהכל, ולכן אמר חייא בר רב את דבריו. ולא היא – אך לפי האמת
אין הדבר נכון, ומוכיחה הגמרא שאין הדבר כן, אטו – וכי המורס
מתנה ואיל נזיר, דקא חשיב להו כהדיא – שאף אותם מנה התנא

ירמיה פרק יב א-ה

א צדיק אתה יהוה כי אריב אליך אך משפטם אדבר אותך מדוע דרך רשעים צלחה שלו כל־בגדי בגד: ב נמעתם גם־שששו ילכו גם־עשו פרי קרוב אתה בפיהם ורחוק מפליותיהם: ג ואתה יהוה ידעתי תראני ובחנת לפי אתך התקם כצאן לטבחיה והקדשם ליום הרגה: ד עד־מתי תאכל הארץ ועשב כל־השדה ייבש מרעת יִשְׁבִי־בה ספתה בהמות ועוף כי אמרו לא יראה את־אחריתנו: ה כי את־רגלים רצתה וילאוד ואיד תתחרה את־הפוסים ובארץ שלום אתה בוטח ואיד תעשה בגאון הירדן:

רש"י

עירך באים להורגך: את רגלים. עם רגלים פיאונד"ש בלעז: ואיד תתחרה את הפוסים. לרוץ את הסוסים כלומר ומה קרוביך הכהנים באים להרגך כל־שכן שיקומו להרגך שרי יהודה וזהו קצפי עליהם וזו היא הצלחת האויב וכן ת"י דנא תיובתא וגו', ומדרש רבותינו אם על שכר שלש פסיעות שרץ נבוכדנצר לכבודי בימי מרוך בלאדן אתה תמה שהרבתי גדולתו כל כך, מה תתמה עוד כשתראה שילום שכר שאשלם לצדיקים שרצו לפני כסוסים: תתחרה. אאטיר"ש בלעז: ובארץ שלום. אשר אתה בוטח. שם הלאוד: ואיד תעשה בגאון. שרי יהודה, וגאון הירדן משל הוא לפי שהוא מקום אריות ונמרים וכן למדנו יונתן בהרבה מקומות וכאן תירגם ואכדין את מדמי לקבל חיות ברא די ברום ירדנא והנה כאריה יעלה מגאון הירדן (לקמן ט) ת"י בשתי מקומות כאריה דסליק מרום ירדנא:

מצודת ציון

(א) משפטים. ענין ויכוח: צלחה. מל' הצלחה: שלו. מלשון שלוח: בוגדי בגד. ענין סירוב ומרד: (ב) מכליותיהם. מל' כליות: (ג) התיקם. ענין העתק: והקדישם. ענין הזמנה כמו קדשו קהל (ויאל ב): (ד) תאכל. ענין השחתה כמו אכלה נבלה הארץ (ישעיה כד): ספתה. ענין כליון כמו אסף אסיפם (לעיל ח): אחריתנו. מלשון אחרית וסוף: (ה) רצתה. מל' ריצה ורדיפת ההליכה: וילאוד. ענין עייפות כמו ומה הלאתיך (מכה ו): תתחרה. ענין הדמות וההתערב כמו אל תתחר במרעים (תהלים לו): בגאון. ענין גבהות ורוממות, ורצה לומר ככר המעולה הסמוך לירדן ושם היה מקום האריות כמו שנאמר הנה כאריה יעלה מגאון הירדן (לקמן ט):

מצודת דוד

(א) צדיק. אמר הנביא ידעתי ה' שאתה צדיק בדבר אשר אריב אליך אך אדבר עמך דברי ויכוח וכאומר עכ"ז אתווכח למען דעת את הטעם והסיבה לא על היות מסופק אם צדיק אתה בדיןך: מדוע. וזהו דברי מדוע דרך רשעים מצלחת וכל הבוגדים יושבים בשלוח ואמר זה בראותו בנבואה מרבית ממשלת נבוכדנצר: (ב) נטעתם. מיד כשנטעתם בשרש גזעם ר"ל פתאום בא להם הגדולה: ילכו. והם הולכים ומתפשטים ועושים פירות מרובות ר"ל בנים ובני בנים יורשים המלוכה והממשלה: קרוב אתה בפיהם. גם כי בפיהם מראים עצמם יראים את האל זהו מן השפה ולחוף אבל רחוק אתה ממחשבות כליותיהם ולא יאמינו בך באמת: (ג) ידעתי. הלא ידעת אותי ותראה לבי ובחנת אותה אם הוא אתך להאמין בך ר"ל מכיר אני בעצמי שנגלה לך תעלומות לב וא"כ יודע אתה שרחוק אתה מכליותיהם כי אין דבר נעלם ממך: התיקם. לכן העתיקם מהצלחתם אל הטבחיה כצאן הזה והזמינם ליום הרגה: (ד) עד מתי. זהו תשובת המקום כאומר הלא הועמד להיות רצועת מרדות על ישראל להיות שבט אפי כי עד מתי תהיה ארצי נשחתה ועשבה יבשה בסיבת רשעת יושבי בה וכלתה בהמות ועוף כי לא תרבינה בארצם גמול פשעם באומנם שאני איני רואה אחריתם לדעת מה יהיה בסופם וכאומר וכי כן תהיה ארצי נשחתה עד עולם לכן יבא נ"ג ויגלה אותם מארצם וימורק עונם וישובו אל ארצם ותהיה אז ארץ חמדה כמאז: (ה) כי את רגלים רצתה. לפי שירמיה לא היה עדיין מכיר בפועל מרבית רשעת בני יהודה וירושלים לכן אמר לו במשל הלא התחברת לרוץ יחד עם אנשים הולכי רגל כמותך והנה הם הלאוד כי נעשית עיף ויגע לרוץ בשוה להם: ואיד תתחרה. איך תתערב להדמות לרוץ יחד עם רוכבי סוסים ור"ל הלא אנשי ענתות המה קרוביך וכמה מהרעות עשו עמך עד שתפחד מפניהם ומה עוד תראה אם תתחבר עם אנשי ירושלים ושריהם כי אז תכיר ברשעתם כפלים מבני ענתות וכאומר ועל כי גדלה רעתם מהצורך הוא להמשיל את נ"ג לבוא עליהם ולהשחיתם: ובארץ שלום. עתה בא לפרש המשל ואמר בהיותך בארץ שלום בענתות עם קרוביך וכי אתה בוטח בהם שלא יעשו עמך רעה ואיד א"כ תעשה בטחון בגאון הירדן שהוא מעון אריות ור"ל איך תעמוד מול אנשי ירושלים ושרים:

קהלת פרק א טו-יח

טו מַעֲוֹת לֹא־יֻכַּל לְתַקֵּן וְחֶסְרוֹן לֹא־יֻכַּל לְהַמְנוֹת: טז דִּבְרֹתַי אֲנִי עִם־לִבִּי לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה הִגְדַּלְתִּי וְהוֹסַפְתִּי חֲכָמָה עַל כָּל־אֲשֶׁר־הָיָה לִפְנֵי עַל־יְרוּשָׁלַם וְלִבִּי רָאָה חִרְפָּה חֲכָמָה וְדַעַת: יז וְאַתָּנָה לִבִּי לְדַעַת חֲכָמָה וְדַעַת הוֹלָלוֹת וְשִׁכְלוֹת שְׁגָם־זֶה הוּא רַעֲיוֹן רוּחַ: יח כִּי בָרַב חֲכָמָה רַב־פֶּעַם וְיוֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מִכָּאֻב:

קהלת פרק א-ב

א אִמְרָתִי אֲנִי בְּלִבִּי לִכְהֹנָא אֲנַסְכָּה בְּשִׁמְחָה וְרָאָה בְּטוֹב וְהִנֵּה גַם־זֶה הֵבֵל: ב לְשִׁחּוֹק אִמְרָתִי מְהוֹלָל וּלְשִׁמְחָה מְהִיזָה עוֹשָׂה:

רש"י

אמרתי ארבה נשים ולא יסורו לבבי והרי נכתב עלי (מלכים א יא) נשיו הטו את לבבו וכן הוא אומר שעל רוב חכמתו הוא סמך ועשה כמה דברים שנאמר (משלי ל) נאום הגבר לאיתא לאיתא לא ואוכל:

קהלת פרק ב

(א) אמרתי אני בלבי. הואיל וכן הוא אחדל לי מן החכמה ואעסוק במשתה תמיד: אנסכה. לשון מסך יין לשותות כמו (משלי ט) מסכה יינה עירוב יין במים לתקנו או עירוב בשמים ביין לקונדיטון: וראה בטוב. כמו וראות בטוב: והנה גם הוא הבל. שהרי ראיתי בנבואה שהרבה קלקולים באים מתוך שחוק, בלשצר מתוך משתה, אנשי דור המבול נשטפו מתוך רוב טובה שהשפעת להם: (ב) לשחוק אמרתי מהולל. מעורבת בבכי ואנחה: ולשמחה מה זו טובה עושה, הרי סופה תוגה:

מצודת ציון

(טו) מעות. ענין קלקול והשתתה. כמו ודרך רשעים יעות (שם קמו ט): להמנות. מלשון מנין ומספר: (טז) ראה. הוא מושאל על הבנת הדבר. וכן ראה דבריו טובים (ש"ב טו ג): (יז) הוללות. ענין שיעמום וערוב הדעת. כמו ושופטים יהולל (איוב יב ז): ושכלות. כמו וסכלות בסמך, והוא ענין שטות: רעיון. ענין שברון. כמו שנאמר למעלה ורעות רוח:

קהלת פרק ב

(א) לכה. הוא ענין זירוז, כמו ועתה לכו ונהרגוהו (בראשית לו כ) ויוסף הלא בא אליהם: נא. עתה: אנסכה. מלשון נסיון ובחינה, ורוצה לומר אנסה אותך. כמו למה אככה (ש"ב ב כב) ופירושו אכה אותך: (ב) מהולל. ענין שיעמום:

ידעתי. הן הכרתי שגם החכמה היא שברון רוח: (יח) כי ברוב חכמה. במי שנמצא בו הרבה חכמה בו נמצא הרבה כעס, כי מאוד ישכיל מעשה בני אדם על אמתותם, וכשרואה שאינם טובים יכעס בעצמו, כי הדברים ההם אינם כפי רצונו וזוהו יכעס, ומה מאוד מזיק הכעס: ויוסיף דעת. מי שמוסיף דעת להבין דבר מתוך דבר הנה בזה יוסיף מכאוב לעצמו כי בעבור הבנת דבר מתוך דבר ישכיל אף את הנולדות מן המעשים המקולקלים ומביא מכאוב אל לבו:

קהלת פרק ב

(א) אמרתי אני בלבי. חשבתי בלבי ואמרתי אל עצמי עתה זרזי עצמך בדבר הנסיון, כי אנסה אותך בהתעסקות השמחה וראיית דברים טובים הנחמדים לעין ומשמחים את הלב לבחון ולראות אולי זו היא הדרך הנכונה: והנה. אבל השכלתי שגם ענין השמחה הוא הבל: (ב) לשחוק. כי על השחוק הבאה מן השמחה אמרתי עליה שהיא הוללות, ועל השמחה אמרתי מה זה תועלת עושה:

(טו) מעוות. בחייו לא יוכל לתקון משמת, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת ורבותינו פירשו על הבא על העררה והוליד ממזר או על ת"ח הפורש מן התורה שהיה ישר מתחילתו ונתעוות: וחסרון לא יוכל להמנות. זה שחסר עצמו ממנין הכשרים לא יוכל להמנות עמהם בקבול שכרם: (טז) דברתי אני עם לבי. עכשו שירדתי מגדולתי אני נותן לבי לאמר מי יאמר עלי שאבא לידי מדה זו: אני הנה הגדלתי וגו': (יז) ואתנה. עכשיו את לבי לדעת את טיב החכמה מה סופה ואת טיב ההוללות והסכלות, והוללות שיעמום וטירוף הדעת לשון ערוב כמו (ישעיה א) מהול במים וסכלות שטות: ידעתי. עתה שגם החכמה יש בו שבר רוח כי ברוב החכמה אדם סומך על רוב חכמתו ואינו מתרחק מן האסור ובא רוב כעס להקב"ה אני אמרתי ארבה סוסים ולא אשיב את העם מצרימה ובסוף השיבותי, אני

מצודת דוד

(טו) מעות. אם אירע במעשיו דבר מעוות ומקולקל אין בידו לתקן הקלקול: וחסרון. דבר הנחסר במעשיו, אין בידו להשלימו להיות נמנה במנין הדברים אשר לא חסרו: (טז) דברתי וגו'. רוצה לומר חשבתי בעצמי ולא דברתי אל הזולת: הגדלתי. הייתי בגדולה רבה, וזה מביא לחדד השכל בעבור הרחבת הלב: והוספתי חכמה. מאד הייתי עוסק לאסוף חכמה בתוספת מרובה על כל המלכים שהיו לפני על ירושלים. (ויתכן שאמר על מלכי הגוים, כי דוד אביו לבד מלך בירושלים ולא עוד): ולבי ראה. רוצה לומר בהבנת הלב הסתכלתי בהרבה חכמה ודעת: (יז) ואתנה לבי. שמתי לבי לדעת להבחין מעלת החכמה, ולדעת ענין השיעמום והשטות להעריך זה מול זה, להבחין יתרון החכמה על הסכלות:

ידעתי. הן הכרתי שגם החכמה היא שברון רוח: (יח) כי ברוב חכמה. במי שנמצא בו הרבה חכמה בו נמצא הרבה כעס, כי מאוד ישכיל מעשה בני אדם על אמתותם, וכשרואה שאינם טובים יכעס בעצמו, כי הדברים ההם אינם כפי רצונו וזוהו יכעס, ומה מאוד מזיק הכעס: ויוסיף דעת. מי שמוסיף דעת להבין דבר מתוך דבר הנה בזה יוסיף מכאוב לעצמו כי בעבור הבנת דבר מתוך דבר ישכיל אף את הנולדות מן המעשים המקולקלים ומביא מכאוב אל לבו:

קהלת פרק ב

(א) אמרתי אני בלבי. חשבתי בלבי ואמרתי אל עצמי עתה זרזי עצמך בדבר הנסיון, כי אנסה אותך בהתעסקות השמחה וראיית דברים טובים הנחמדים לעין ומשמחים את הלב לבחון ולראות אולי זו היא הדרך הנכונה: והנה. אבל השכלתי שגם ענין השמחה הוא הבל: (ב) לשחוק. כי על השחוק הבאה מן השמחה אמרתי עליה שהיא הוללות, ועל השמחה אמרתי מה זה תועלת עושה:

ג אחד אומר: בשנים בחדש, ואחד אומר: בשלשה בחדש – עדותן קימת, שזה יודע בעבורו של חדש וזה אינו יודע בעבורו של חדש. אחד אומר: בשלשה, ואחד אומר: בחמשה – עדותן בטלה. אחד אומר: בשתי שעות, ואחד אומר: בשלש שעות – עדותן קימת. אחד אומר: בשלש, ואחד אומר: בחמש – עדותן בטלה. רבי יהודה אומר: קימת. אחד אומר בחמש, ואחד אומר: בשבע – עדותן בטלה, שבחמש חמה במזרח, ובשבע חמה במערב.

ד ואחר כך מכניסין את השני ובדקין אותו. אם נמצאו דבריהם מכונים – פותחין בזכות. אמר אחד מן העדים: יש לי ללמד עליו זכות, או אחד מן התלמידים: יש לי ללמד עליו חובה – משתקין אותו. אמר אחד מן התלמידים: יש לי ללמד עליו זכות – מעלין אותו ומושיבין אותו ביניהן, ולא היה יורד משם כל היום בלוי. אם יש ממש בדבריו – שומעין לו. ואפילו הוא אומר: יש לי ללמד על עצמי זכות – שומעין לו, ובכלבד

פירוש ברטנורא

ג שזה ידע בעבורו של חדש. זה שאמר בשנים ידע שהחדש שעבר מלא היה, ויום ראשון של חודש שהוא יום שלשים, מחדש שעבר היה. ודוקא עד חצי החדש, אבל מחצי החדש ואילך עדותן בטילה, שחוקה אין עובר חצי החדש עד שכל העולם יודעים מתי קדשו ב"ד את החדש: רבי יהודה אומר קימת. דעביד אינש דמעין כולי האי: חמה במזרח. ממוקם וריחת החמה עד אמצע הרקיע קרוי מזרח, ומאמצע הרקיע עד מקום השקיעה קרוי מערב:

ד נמצאו דבריהם מכונים. ומעתה צריכין לישא וליתן דבר: פותחין בזכות. אם לא עברת אל תורא: אמר אחד מן העדים יש לי ללמד עליו זכות. אפילו זכות, וכ"ש חובה. משתקים אותו, דכתיב (במדבר ל"ה) ועד אחד לא יענה, בין לזכות בין לחובה: אמר אחד מן התלמידים. היושבים לפני הדיינים.

משניות מבוארות – קהתי

בשלש שעות, עדותן קימת – שעלול אדם לטעות בשעה אחת, ואין כאן הכחשה. אבל אם עד אחד אומר: בשלש – שעות, ואחד אומר: בחמש – שעות, עדותן בטלה – שאין דרכו של אדם לטעות בשעתיים, והרי הם מכחישים זה את זה. רבי יהודה אומר: קימת – עדותן קימת, שעלול אדם לטעות אף בשעתיים. אבל אם אחד אומר בחמש – שעות, ואחד אומר: בשבע – שעות, עדותן בטלה – אף לדעת רבי יהודה, והטעם הוא: שבחמש שעות מהתחלת היום, חמה במזרח – שהרי זה לפני חצות היום, ובשבע חמה במערב – שהרי זה כבר לאחר חצות היום, ובכונן זה אין אדם רגיל לטעות.

באור משנה ד

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמדנו, שלאחר בדיקת כל העדים פותחים הדיינים במשא ומתן. ואחר כך – לאחר בדיקת העד הראשון, מכניסין את השני – את העד השני, ובדקין אותו – כדרך שבדקו את הראשון, בחקירות ובבדיקות, וכן בודקים את כל העדים בדרישה ובחקירה. אם נמצאו דבריהם מכונים – שאין סתירה ביניהם, פותחין בזכות – מתחילים הדיינים במשא ומתן ופותחים בדברי זכות לנידון; ובגמרא (זב, ב) יש מבארים, שאומרים לו: אם לא עשית דבר זה שהעידו עליך, אל תירא מדבריהם (וכן מובא במפרשים). אמר אחד מן העדים: יש לי ללמד עליו זכות – רוצה אני להוכיח, שהנידון זכאי; וכל שכן, אם אמר, שיש לו ללמד עליו חובה, או שאמר אחד מן התלמידים – היושבים שורות לפני הדיינים (עיין משנה ד בפרק הקדום): יש לי ללמד עליו חובה – יש לי להוכיח, כי הנידון חייב, משתקין אותו – בגמרא (סנהדרין לד, א) מובאת ברייתא: "אמר אחד מן העדים: יש לי ללמד עליו זכות, מניין שאין שומעין לו? תלמוד לומר (במדבר לה, ז): "ועד אחד לא יענה" – בין לזכות ובין לחובה (עיון "תוספות יום טוב", וכן רמב"ם הל' עדות ה, ח). מניין לאחד מן התלמידים שאמר: יש לי ללמד עליו חובה, מניין שאין שומעין לו? תלמוד לומר (סו, א) "אחד לא יענה בבפס למות" – למות הוא שאינו עונה, דהיינו לחובה, אבל לזכות עונה". ומכאן, שאם אמר אחד מן התלמידים: יש לי ללמד עליו זכות, מעלין אותו – למקום מושב בית הדין, ומושיבין אותו ביניהן – בין הדיינים, ולא הנה – אותו תלמיד, יורד משם כל היום בלוי – ואפילו אין ממש בדבריו, כדי שלא תהא עלייתו ירידה לו (גמרא סנהדרין מב, א). שאם ייירדוהו

יום ראשון

באור משנה ג

במשנה הקודמת למדנו שחמורות חקירות מבדיקות, שבחקירות אפילו לא היו העדים מכחישים זה את זה, אלא שאחד מהם אמר: איני יודע, עדותם בטלה. משנתנו באה להשמיע, שאף בחקירות יש שאפילו דברי העדים לא היו מכונים, עדותם קימת.

אחד אומר – עד אחד אומר: בשנים בחדש – בשני ימים בחדש פלוני עשה הנידון את עבירתו, ואחד אומר: בשלשה בחדש – ביום שניהם אומרים: ביום פלוני בשבוע, כגון שאחד אומר: ביום רביעי בשבת בשניים בכסלו, והשני אומר: ביום רביעי בשבת בשלושה בכסלו, עדותן קימת – ששניהם מתכוונים לאותו יום, ואין כאן הכחשה, אלא שזה יודע בעבורו של חדש – האומר בשנים בחדש יודע שהחדש שעבר היה מעובר, בן שלושים יום, וזה אינו יודע בעבורו של חדש – וסבור, שהחדש שעבר היה חסר, בן עשרים ותשע ימים, ולפי חשבוננו אותו יום רביעי היה בשלושה בחדש. ומכאן שאין הבדל ביניהם (בענין עיבור החדש עיין לעיל בבאור המשנה א, ב). בגמרא מבואר: במה דברים אמורים? עד חצי החדש. אבל אם הכחישו זה את זה לאחר חצי החדש, כגון שאחד אומר: בשעה עשר בחדש, והשני – בשבעה עשר בו, עדותן בטלה, לפי שלאחר חצי החדש ידוע לכל, אימתי היה ראש חודש. אחד אומר: בשלשה – בחדש, ואחד אומר: בחמשה – בחדש, עדותן בטלה – שהואיל ויש ביניהם הבדל בשני ימים, הרי הם מכחישים זה את זה, שכן בשני ימים אין אדם טועה. אחד אומר: בשתי שעות – אחרי התחלת היום, ואחד אומר: בשלש שעות – כבר בארנו (במסכת ברכות א, ב), שהשעות הנזכרות במשנה הן שעות זמניות (ולא יחידות זמן קבועות כמקובל בימינו). דהיינו, שהיו מחלקים את היום, מהבוקר עד הערב, לשנים עשר חלקים, וכל חלק השנים-עשר של היום נקרא "שעה זמנית". מכאן – שהיו מונים את השעות של היום מהבוקר (יש אומרים: מעלות השחר, ויש אומרים: מהנץ החמה) עד הערב (יש אומרים: עד צאת הכוכבים, ויש אומרים עד סוף שקיעת החמה). החל מהערב התחיל המנין של שעות הלילה. ושוב לפי חלוקת הלילה לשנים עשר חלקים. נמצא אורך השעה של היום אינו שווה לאורך השעה של הלילה (פרט ליממות שבהן היום והלילה שווים). משנתנו מלמדת, אפוא, שאם עד אחד אומר, שהדבר שהוא מעיד עליו היה בשתי שעות לאחר שהתחיל היום, והשני אומר:

שֵׁשׁ מִמֶּשׁ בְּדִבְרָיו.

ה אִם מִצָּאוּ לוֹ זְכוּת – פְּטֹרוֹהוּ; וְאִם לֹא – מַעֲבִירִין דִּינוֹ לְמַחֵר. הֵיוּ מוֹדְוִגִין זִגְזוּת וּזְגוּת, וּמִמַּעֲטִין בְּמֵאֶכְלָא, וְלֹא הָיוּ שׁוֹתִים יַיִן כָּל הַיּוֹם, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין כָּל הַלֵּילָה, וְלִמְחַרְתָּ מִשְׁפִּימִין וּבָאִין לְבֵית דִּין. הַמּוֹכֵה אוֹמֵר: אֲנִי מוֹכֵה, וּמוֹכֵה אֲנִי בְּמִקּוֹמִי, וְהַמַּחֲבִיב אוֹמֵר: אֲנִי מַחֲבִיב, וּמַחֲבִיב אֲנִי בְּמִקּוֹמִי. הַמְּלַמֵּד חוֹבָה מְלַמֵּד זְכוּת, אֲבָל הַמְּלַמֵּד זְכוּת אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר וּלְלַמֵּד חוֹבָה. טַעֲמוֹ בְּדִבְרֵי, שְׁנֵי סוֹפְרֵי הַדִּינִין מוֹפִירִין אוֹתָן. אִם מִצָּאוּ לוֹ זְכוּת – פְּטֹרוֹהוּ; וְאִם לֹא – עוֹמְדִים לְמִנְיָן. שְׁנֵים עָשָׂר מוֹפִין וְאַחַד עָשָׂר מַחֲבִיבִין – זָכָא. שְׁנַיִם עָשָׂר מַחֲבִיבִין וְאַחַד עָשָׂר מוֹפִין; וְאִפְלוּ אֶחָד עָשָׂר מוֹפִין וְאַחַד עָשָׂר מַחֲבִיבִין, וְאַחַד אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ; וְאִפְלוּ עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם מוֹפִין אוֹ מַחֲבִיבִין, וְאַחַד אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ – יוֹסִיפוּ הַדִּינִין. עַד כַּמָּה מוֹסִיפִין? שְׁנַיִם שְׁנַיִם, עַד שִׁבְעִים וְאַחַד. שְׁלָשִׁים וְשִׁשָּׁה מוֹפִין וְשְׁלָשִׁים וְחֲמִשָּׁה מַחֲבִיבִין – זָכָא; שְׁלָשִׁים וְשִׁשָּׁה מַחֲבִיבִין וְשְׁלָשִׁים וְחֲמִשָּׁה מוֹפִין – דִּינִין אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ, עַד שִׁירָאָה אַחַד מִן הַמַּחֲבִיבִין דְּבָרֵי הַמּוֹפִין.

פירוש ברטנורא

יש לי ללמד עליו חובה: משתקין אותו. דכתיב (שם) ועד אחד לא יענה בנפש למות, למות הוא דאינו עונה, הא לזכות עונה: אינו יורד משם כל היום. ואפילו שאין ממש בדבריו. אבל יש ממש בדבריו, אינו יורד משם לעולם: **ה מעבירין אותו למחר.** מעבירין את הדין עד למחר, משום הלנת הדין: **שנים עשר מחייבין ואחד עשר מוֹכִין.** והמייחך לרעה על פי אחד ליתא, הלכך יוסיפו דיינים: ואפילו שנים ועשרים מוֹכִין או מחייבין ואחד אוֹמֵר אינו יודע יוסיפו דיינים. דהאי דאמר אינו יודע כמאן דליתא דמי, ואין דנין דיני נפשות לא לזכות ולא לחובה בפחות משלשה ועשרים. **שנים שנים.** אם נתחלקו השנים שהוסיפו זה לכאן וזה לכאן, דאכתי ליכא הטיה לא לטובה על פי אחד ולא לרעה על פי שנים, צריך להוסיף עוד שנים. וכן עד שבעים ואחד: עד שיראה אחד מן המחייבים דברי המוֹכִין. דאיכא הטיה לטובה על פי אחד. והוא הדין אם יראה אחד מן המוֹכִים דברי המחייבים. דבשעת גמר דין קיימא לן דאף המלמד זכות יכול ללמד חובה. והאי דלא תני אף עד שיראה אחד מן המוֹכִין דברי המחייבין, דתנא אוכות קמהרר:

משניות מבוארות – קהתי

ושכחו דבר שאמרו אתמול, שְׁנֵי סוֹפְרֵי הַדִּינִין מוֹפִירִין אוֹתָן – שהיו כותבים דברי המזכים ודברי המחייבים כפי שלמדנו בפרק הקודם משנה ג. **אִם מִצָּאוּ לוֹ זְכוּת** – שהמחייבים שינו את דעתם לזכותו של הנידון, **פְּטֹרוֹהוּ** – הודיעו לו שהוא זכאי; **וְאִם לֹא** – אם המחייבים לא שינו את דעתם, **עוֹמְדִים לְמִנְיָן** – מונים את הדעות, ואם שְׁנַיִם עָשָׂר מוֹפִין וְאַחַד עָשָׂר מַחֲבִיבִין – שיש רוב של אחד לזכות, **זָכָא** – שמכריעין לזכות ברוב של אחד. **שְׁנַיִם עָשָׂר מַחֲבִיבִין וְאַחַד עָשָׂר מוֹפִין** – שיש רוב של אחד לחובה, והרי למדנו (לעיל ד, א) שאין מכריעים לחובה ברוב של אחד, וְאַפְלוּ אֶחָד עָשָׂר מוֹפִין וְאַחַד עָשָׂר מַחֲבִיבִין – שהדעות שקולות הן, וְאַחַד אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ – ואין הכרעה, וְאַפְלוּ עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם מוֹפִין אוֹ מַחֲבִיבִין, וְאַחַד אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ – והרי הוא כאילו אינו יושב בדין; נמצא שאין כאן אלא בית דין של עשרים ושנים, והלכה היא שאין דנין דיני נפשות, לא לזכות ולא לחובה, בפחות מעשרים ושלושה דיינים, יוֹסִיפוּ הַדִּינִין – בכל המקרים הללו מוסיפים דיינים. **עַד כַּמָּה מוֹסִיפִין? שְׁנַיִם שְׁנַיִם, עַד שִׁבְעִים וְאַחַד** – מוסיפים שני דיינים, ואם גם אלה נחלקו בדעותיהם ואין הכרעה לא לטובה ברוב של אחד, ולא לרעה ברוב של שניים, מוסיפים עוד שניים, וכן עד שבעים ואחד. ואם בבית דין זה של שבעים ואחד, **שְׁלָשִׁים וְשִׁשָּׁה מוֹפִין וְשְׁלָשִׁים וְחֲמִשָּׁה מַחֲבִיבִין** הריהו **זָכָא** – שהרי יש רוב של אחד לזכותו. ואם **שְׁלָשִׁים וְשִׁשָּׁה מַחֲבִיבִין וְשְׁלָשִׁים וְחֲמִשָּׁה מוֹפִין** – שאין כאן אלא רוב של אחד לחובה, **דִּינִין אֵלּוּ כְּנֶגֶד אֵלּוּ** – מתווכחים הדיינים ביניהם, **עַד שִׁירָאָה אַחַד מִן הַמַּחֲבִיבִין דְּבָרֵי הַמּוֹפִין** – עד שאחד המחייבים ישוכנע ויצטרף למזכים, ויוכרע הדין ברוב של אחד לזכותו של הנידון. והוא הדין להיפך, שאם אחד מן המזכים חוזר בו ועובר לצד המחייבים, שהרי בגמר דין אף המלמד זכות יכול לחזור וללמד חובה, כמו שהזכרנו לעיל, מכריעים את הדין לחובת הנידון. ולא נקטה משנתנו את האפשרות הזאת של ההכרעה לחובה, שכן התנא מחזר על הזכות. לפי הגמרא: אם לא נשתנו הדעות ואין הכרעה, פוטרין את הנידון מספק.

היום לעין כל, בושה היא לו (רש"י שם). **אִם יֵשׁ מִמֶּשׁ בְּדִבְרָיו** – של התלמיד, שמוצאים בהם ראייה של ממש לזכותו של הנידון, **שׁוֹמְעִין לוֹ** – ואינו יורד משם לעולם (ברייחא בגמרא; ועיי' "תוספות יום טוב"). ולפי המאירי: אינו יורד משם כל זמן שאותו ענין לפניהם, שלא גמרוהו. והוא מצטרף להשלים רוב המזכים. וְאַפְלוּ הוּא – הנידון – **אוֹמֵר: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עַל עֲצָמֵי זְכוּת** – רוצה אני ללמד עלי סנגוריה, **שׁוֹמְעִין לוֹ, וּבִלְבָד שֵׁשׁ מִמֶּשׁ בְּדִבְרָיו** – כלומר שבוחנים את דבריו, ואם אמר דברים שיש בהם ממש, מתחשבים עם דעתו.

י ו ס נ

באור משנה ה

משנה זו באה ללמדנו, כיצד גומרים את הדין בדיני נפשות.

אִם מִצָּאוּ לוֹ זְכוּת – אם מצאו הדיינים שהנידון זכאי, **פְּטֹרוֹהוּ** – בו ביום; **וְאִם לֹא** – אם לא מצאו לו זכות, **מַעֲבִירִין דִּינוֹ לְמַחֵר** – דוחים את גמר הדין למחר, כמו שלמדנו בפרק הקודם (משנה א): "דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות, וביום שלאחריו לחובה". הֵיוּ מוֹדְוִגִין זִגְזוּת וּזְגוּת – כיון שהעבירו את הדין למחר, מיד היו הדיינים מתכנסים שניים שניים או יותר, כדי לעיין בדינו, וּמִמַּעֲטִין בְּמֵאֶכְלָא, וְלֹא הָיוּ שׁוֹתִים יַיִן כָּל הַיּוֹם – כל אותו היום שנשאו ונתנו בדינו, וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין כָּל הַלֵּילָה – כל אחד עם בן זוגו או עם עצמו, וְלִמְחַרְתָּ מִשְׁפִּימִין וּבָאִין לְבֵית דִּין – וממשיכים שוב במשא ומתן. הַמּוֹכֵה אוֹמֵר: אֲנִי מוֹכֵה – אתמול אמרתי שאני מוכה את הנידון, וּמוֹכֵה אֲנִי בְּמִקּוֹמִי – אתמול ועדיין אני עומד בדעתי, וְהַמַּחֲבִיב אוֹמֵר: אֲנִי מַחֲבִיב – אתמול אמרתי שאני מחייב את הנידון, וְהַמַּחֲבִיב אֲנִי בְּמִקּוֹמִי – ואני עומד בדעתי. הַמְּלַמֵּד חוֹבָה מְלַמֵּד זְכוּת – ויש שמשנים את דעתם, ומי שהיה אתמול מלמד חובה על הנידון יכול היום לחזור בו וללמד עליו זכות, אֲבָל הַמְּלַמֵּד זְכוּת אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזוֹר וּלְלַמֵּד חוֹבָה – בשעת המשא ומתן (עיי' בפרק הקודם משנה א, שם בארנו כי בגמר הדין יכול הוא לחזור וללמד חובה). טַעֲמוֹ בְּדִבְרֵי – אם הדיינים טעו

פ ר ק ש ש י

א נגמר הדין – מוציאין אותו לסקלו. בית הסקילה היה חוץ לבית דין, שנאמר (ויקרא כד, יד): "הוצא את־המקלל". אחד עומד על פתח בית דין והסודרין בידו, ואדם אחד רוכב הפוס רחוק ממנו, כדי שיהא רואהו. ואמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות – הלה מניף בסודרין, והפוס רץ ומעמידו. ואפלו הוא אומר: יש לי ללמד על עצמי זכות – מחזירין אותו, אפלו ארבעה וחמישה פעמים, ובלבד שיש ממש בדבריו. מצאו לו זכות – פטרוהו; ואם לאו – יוצא לסקל. וכרוז יוצא לפניו: איש פלוני בן פלוני יוצא לסקל על שעבר עברה פלונית, ופלוני ופלוני עדיו; כל מי שידע לו זכות, יבא וילמד עליו.

ב היה רחוק מבית הסקילה בעשר אמות – אומרים לו: התודה. שכן דרך המומתין מתודין, שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא. שכן מצינו בעקב שאמר לו יהושע (יהושע ג, יט-כ): "בני שים־נא כבוד לה' אלהי ישראל ותן־לו תודה" וגומר. "ויען עקב את־יהושע ויאמר, אִמְנָה אֲנִי הַמָּאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכֹזֶאת" וגומר. ומנין שפער לו ודויו? שנאמר (שם שם, כה): "ויאמר יהושע מה עברתנו ועברך ה' ביום הזה" – היום הזה אתה עכור, ואי אתה עכור לעולם הבא. ואם אינו יודע להתודות – אומרים לו: אמר: תהא מיתתי כפירה על כל עונותי. רבי יהודה אומר: אם היה יודע שהוא מזומם, אומר: תהא מיתתי כפירה על כל עונותי, כפירה על כל עונותי.

פירוש ברטנורא

א נגמר הדין. חוץ לבית דין. רחוק מב"ה. שמא בעוד שמוליכין אותו לבית הסקילה, ימצאו לו זכות ויפטרו: והסודרין בידו. להניף. והוא סימן להחזירו: ובלבד שיהא ממש בדבריו. ואם אין ממש בדבריו, פעם ראשונה ושניה בלבד מחזירין אותו, דלמא מחמת כערתא נסתתמו טענותיו ואולי תתשב דעתו עליו ויחזר טענותיו, יותר על כך אין מחזירין אותו. ומוסרין לו שני תלמידי חכמים שיעניו אם יש ממש בדבריו שאז מחזירין אותו וחמש פעמים: ופלוני ופלוני עדיו. שעבר עבירה פלונית ביום פלוני בשעה פלונית. במקום פלוני. דלמא איכא דמוים להו: **ב** היה רחוק מבית הסקילה. דקרוכ לבית הסקילה שמא תטרף דעתו ולא יוכל להתודות: ותן לו תודה. ואע"ג דאין אדם נהרג על פי עצמו, הרינת עכן הוראת שעה היתה: וזכאת וזכאת עשיתי. בגמרא מפרש שמעל בחרמים בימי משה: שהוא מזומם. שעדין הו' זוממין: לנקות את עצמן. מן הבריות

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה א

לא מצאו לו זכות, יוצא לסקל – כפי שנפסק דינו. וכרוז יוצא לפניו – והוא מכריז: איש פלוני בן פלוני יוצא לסקל על שעבר עברה פלונית, ופלוני ופלוני עדיו – בגמרא מבואר, שהכרוז מפרט בהכרחותו, שעבר עבירה פלונית ביום פלוני ובשעה פלונית ובמקום פלוני, שמא מתוך כך יבואו להזים את עדיו. ומסיים הכרוז: כל מי שידע לו זכות, יבא וילמד עליו – ואם אמר אחד: יש לי ללמד עליו זכות, מעכבים אותו, כאמור לעיל.

י ו ס ש ל ו ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו באה ללמד, שכל היוצא באחת מארבע מיתות בית דין, מתוודה על חטאיו.

היה רחוק מבית הסקילה בעשר אמות – היה היוצא להיסקל במרחק של כעשר אמות מבית הסקילה, אומרים לו: התודה – על העבירה שעשית, וכן על שאר חטאיו; ולמה רחוק? שקרוב לבית הסקילה יש חשש שמא תטרף דעתו עליו ולא יוכל להתודות. שכן דרך המומתין מתודין – על עונותיהם, שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא – שמיתת בית דין, שקדם לה וידיו, מכפרת על עונותיו של אדם. שכן מצינו בעקב שאמר לו יהושע: "בני שים־נא כבוד לה' אלהי ישראל ותן־לו תודה" וגומר. נא לי מה עשית אל תכחד ממני. ויען עקב את־יהושע ויאמר, אִמְנָה אֲנִי הַמָּאתִי לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְכֹזֶאת עשיתי – בגמרא מבואר, שמעל עכן בחרמים גם בימי משה, והתוודה בדבריו על הכל. ומנין שפער לו ודויו – שנתכפרו לו עונותיו על ידי שהתוודה? שנאמר: "ויאמר יהושע מה עברתנו ועברך ה' ביום הזה" – בא יהושע לומר: היום הזה אתה עכור, ואי אתה עכור לעולם הבא – ומכאן שכל המתוודה יש לו חלק לעולם הבא. ואם אינו יודע להתודות – שאינו זוכר שאר חטאיו (תפארת ישראל), אומרים לו: אמר: תהא מיתתי כפירה על כל עונותי – ויוצא בזה ידי וידיו. רבי יהודה אומר: אם היה יודע שהוא מזומם

משנה זו מוסיפה ללמד, שאף לאחר שיצא הנידון חייב, וכבר הולוכו אותו לבית הסקילה, אם בא אחד מהם ואמר: יש לי ללמד עליו זכות, מחזירין אותו. ונקטה משנתנו סקילה, לפי שהיא נמנית ראשונה בארבע מיתות בית דין, כמו שנלמד בפרק הבא: ברם, כמו שנהגים בסקילה, כך נוהגים בשאר מיתות בית דין (רמב"ם). **נגמר הדין** – ויצא פסק דינו של הנידון לחייבו סקילה, מוציאין אותו לסקלו – באותו יום שנגמר דינו. בית הסקילה היה חוץ לבית דין – רחוק מבית הדין, כדי שתהא שהות עד לביצוע פסק הדין, שמא בינתיים יבואו ללמד עליו זכות ויצילו אותו. שנאמר: "הוצא את־המקלל" – ומכאן שמקום ההריגה היה חוץ לבית דין (עיי' "תוספות יום טוב" ותו' רבי עקיבא אירו). אחד עומד על פתח בית דין – בשעה שהולוכו את הנידון לסקילה, והסודרין בידו – להניף בהם בשעת הצורך, כמבואר להלן במשנתנו, ואדם אחד רוכב הפוס – רוכב על סוס, רחוק ממנו – מהעומד על פתח בית הדין, כדי שיהא רואהו – במרחק כזה שעדיין יכול לראותו כשהוא מניף בסודרו. ואם אומר אחד – בפני בית הדין: יש לי ללמד עליו זכות – על האדם שהוציאוהו לסקילה, הלה – העומד על פתח בית הדין, מניף בסודרין – לסימן שיעכבו את היוצא לסקילה, והפוס – הרוכב על הסוס, רץ ומעמידו – עד שיחזירא בית דין, אם יש טעם בדבריו של זה, הבא ללמד עליו זכות. ואפלו הוא אומר – הנידון עצמו: יש לי ללמד על עצמי זכות, מחזירין אותו – לבית הדין, לשמוע את דבריו, אפלו ארבעה וחמישה פעמים, ובלבד שיש ממש בדבריו – בגמרא מבואר, שפעם ראשונה ושנייה מחזירין אותו, אף על פי שאין ממש בדבריו, שמא מפני הפחד נסתתמו טענותיו, ואולי בינתיים תתישב דעתו עליו ויזכור טענותיו. ואם לא נמצא ממש בדבריו מוציאין אותו, ושולחים אותו שני תלמידי חכמים, שאם הוא חוזר ואומר: יש לי ללמד על עצמי זכות, בוחנים את דבריו במקום, ואם יש ממש בדבריו, מחזירין אותו לבית דין אפילו כמה פעמים. מצאו לו זכות – אם לאחר שהחזירוהו מצאו לו זכות, פטרוהו – זיכו אותו; ואם לאו – אם

חוץ מעון זה. אמרו לו: אם כן, יהו כל אדם אומרים כך, פדי לנקות את עצמן.

ג היה רחוק מבית הסקילה ארבע אמות – מפשיטין אותו את בגדיו. האיש – מכסין אותו מלפניו, והאשה – מלפניה ומאחריה; דברי רבי יהודה. וחכמים אומרים: האיש נסקל ערם, ואין האשה נסקלת ערמה.

ד בית הסקילה היה גבוה שתי קומות. אחד מן העדים דוחפו על מתניו; נהפך על לבו – הופכו על מתניו. אם מת בה – יצא; ואם לאו – השני נוטל את האבן ונותנה על לבו. אם מת בה – יצא; ואם לאו – רגמיתו בכל ישראל, שנאמר (דברים י, ז): "יד העדים תהיה בו בראשנה להמיתו ויד כליהעם באחרונה". כל הנסקלין נתליו; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: אינו נתלה, אלא המגדף והעובד עבודה זרה. האיש

פירוש ברטנורא

ויוציאו לעז על הדיינים ועל העדים. ואין הלכה כר' יהודה:

ג מפשיטין את בגדיו. דכתיב (ויקרא כ"ד) ורגמו אותו, ולא כסותו: מכסין אותו מלפניו. פרק אחד כלומר מעט ממנו מלפניו. ואין הלכה כר' יהודה: ד היה גבוה שתי קומות. ומפילו משם לארץ: דוחפו על מתניו. שכשהוא מושכב פרקין מגונה יותר: מגדף. מברך את ה': ועובד עבודה זרה. נמי מגדף הוא. דכתיב (במדבר ט"ז) והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' את ה' הוא מגדף, ואותה פרשה בעבודה זרה מדרבת: ואין דנין שנים ביום אחד. בבית דין

משניות מבוארות – קהתי

שעדיו זממו לעשות לו רע והעידו עליו עדות שקר, אומר: תהא מיתתי כפירה על כל עונותי, חוץ מעון זה – שנתחייבתי בו מיתה, שעל עון זה איני צריך כפרה, כי לא עשיתי. אמרו לו – חכמים לרבי יהודה: אם כן – אם מותר לנידון למיתה להתמודדות בלשון זה ולומר "חוץ מעון זה", יהו כל אדם אומרים כך – אף החוטאים יאמרו כן, פדי לנקות את עצמן – בעיני הבריות ולהראות עצמם זכאים, ועל ידי כך יוציאו לעז על הדיינים ועל העדים. לפיכך אפילו היודע ששקר העידו עליו, אומר בידדיו: "תהא מיתתי כפרה על כל עונותי". ואם אומר "חוץ מעון זה", משתקים אותו. וכן הלכה. בגמרא אמרו: "היוצא ליהרג, משקין אותו (אחר שהתוודה) קודם של לבונה בכוס של יין, כדי שתיטרף דעתו (שישתכר ולא ירגיש במיתתו כל כך – המאירי), שנאמר (משלי לא, ו): "תנו שכר לאובד, ויין למרי נפש" (סנהדרין מג, ב; ודברים ח' סנהדרין יג, ב).

באור משנה ג

משנה זו באה ללמדנו, שאיש, המחוייב סקילה, נסקל כשהוא ערום. ברם, לגבי אשה שנתחייבה סקילה, נחלקו רבי יהודה וחכמים.

היה – היוצא להיסקל – רחוק מבית הסקילה ארבע אמות, מפשיטין אותו את בגדיו – שנאמר (ויקרא כד, יד): "ורגמו אותו" – אותו בלא כסותו (גמרא). ויש במארים הטעם: כדי שימהר למות (דמב"ס). האיש, מכסין אותו מלפניו – את מקום ערוותו, והאשה – אם מוציאים אשה להיסקל, מכסים אותה מלפניה ומאחריה – משום צניעות. דברי רבי יהודה – שסובר רבי יהודה, שאף אשה נסקלת ערומה. וחכמים אומרים: האיש נסקל ערם – כלומר בכיסוי מלפניו, ואין האשה נסקלת ערמה – אפילו בכיסוי מלפניה ומאחריה, אלא לבושה חלוק. בגמרא מבואר, שחכמים דורשים את הכתוב "ורגמו אותו" – אותו בלא כסותו, אבל אותה בכסותה. ומובא עוד בגמרא: כתוב בתורה (ויקרא יט, יח): "ואהבת לרעך כמוך" – מכאן, שאם רעך נתחייב מיתה, ברור לו מיתה יפה. ובוה נחלקו כאן רבי יהודה וחכמים, שרבי יהודה סובר: נוה לאשה שיחשיבו את מיתתה מאשר לשמור על כבודה, ולכן אף האשה נסקלת ערומה בכיסוי מלפניה ומאחריה שכן מיתה זו יפה לה. אבל חכמים סוברים, שנוה לה שתיסקל בלבושה, אף שתשהה למות, ובלבד שלא יהא לה בזיון, וזו היא אצלה מיתה יפה יותר. ברם, באיש – אין זה אצלו בזיון כל כך להיסקל ערום, ונוה לו שתהא מיתתו יותר מהר; הלכך אומרים חכמים: האיש נסקל ערום, ואין האשה נסקלת ערומה. והלכה כחכמים.

יום רביעי

באור משנה ד

משנתנו באה לבאר, כיצד היתה מיתת סקילה.

בית הסקילה היה גבוה שתי קומות – של אדם, והיינו שש אמות (תפארת ישראל). הנידון לסקילה עולה למעלה, הוא ועדיו עמו, וידיו אסורות, ומפילים אותו למטה כשהוא מעומד (גמרא; רמב"ם). אחד מן העדים דוחפו על מתניו – מאחוריו, ומפילו לארץ משפת הגג של בית הסקילה; נהפך על לבו, הופכו על מתניו – לאחר שנהפך ונפל על לבו, היינו שלבו לצד הארץ, הופכו העד על הגב, שיהיו פניו למעלה. ושני טעמים לכך (לפי המפרשים): א. שהשכיבה כשפניו למטה, לצד הארץ, מגונה יותר. ב. כדי שיהא לבו לצד מעלה, שכן אחר כך נותן העד השני אבן על לבו, כפי שנלמד להלן במשנתנו. אם מת בה – אם הנידון מת בנפילה זו מעל הגג, יצא – כלומר, נתקיימה בזה מצוות סקילה. בגמרא למדים זה מהכתוב (שמות יט, יג): "סקול יסקל או ירה יירה" – השווה הכתוב את הנסקל, שנפלה האבן עליו, עם הנדחק, שנפל על הארץ (דמב"ס) ואם לאו – אם לא מת עדיין בנפילתו מעל בית הסקילה, השני – העד השני, נוטל את האבן – שהיתה מוכנה שם; ומובא בגמרא, שהיה בה משא שני בני אדם, ושני העדים מגביהים אותה ביחד, אחר כך מניחה האחד בידו של השני, ונותנה – השני, על לבו – של הנידון לסקילה, כלומר שמשליך את האבן בכוח על לבו (סנהדרין מו, ב). אם מת בה – אם מת בנפול האבן על לבו, יצא – ידי מצוות סקילה, ואם לאו – אם לא מת עדיין, רגמיתו בכל ישראל – מוסיפים כולם לרגום אותו באבנים, שנאמר: "יד העדים תהיה בו בראשנה להמיתו ויד כליהעם באחרונה" – וכותב הרמב"ם בפירושו למשנה (להלן ז, ג): "לפי שאותו הדבר אצלם (אצל העדים) אמת שהשיגוהו בחושיהם, והוא אצלנו סיפור דברים, שאין אנו יודעים אלא מה ששמענו מהם. ולפיכך צוה השם יתברך, שיהיו העדים ממונים על הענין". כל הנסקלין נתליו – כל חייבי סקילה, לאחר שנסקלו ומתו, תולים אותם; דברי רבי אליעזר – לפי שנאמר (דברים כא, כב): "וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת, ותלית אותו על עץ", ודרשו: יכול כל המומתין נתליו? תלמוד לומר (שם שם, כג): "כי קללת אלהים תלוי" – מה מקלל זה (המגדף) שבסקילה, ונתלה, שכתוב בו: "ותלית", אף כל שבסקילה נתלה. וחכמים אומרים: אינו נתלה, אלא המגדף – המחחרף שם ה', שנאמר: "כי קללת אלהים תלוי", והעובד עבודה זרה – שאף הוא נקרא מגדף, שנאמר בו (במדבר טו, ל): "את ה' הוא מגדף", ודינו בסקילה (עיי' בגמרא. סנהדרין מו, ב). והלכה כחכמים. האיש תולין אותו פניו כלפי העם, והאשה פניה כלפי העץ; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: האיש נתלה, ואין האשה נתלית – שנאמר (דברים כא, כב): "וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת, ותלית אותו", ודרשו: איש ולא אשה (גמרא סנהדרין מו, א). אמר להן

תולין אותו פניו כלפי העם, והאשה פניה כלפי העץ; דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים: האיש נתלה, ואין האשה נתלית. אמר להן רבי אליעזר: והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון! אמרו לו: שמונים נשים תלה, ואין דנין שנים ביום אחד. ביצד תולין אותו? משקעין את הקורה בארץ, והעץ יוצא ממנה, ומקיף שתי ידיו זו על גבי זו, ותולה אותו. רבי יוסי אומר: הקורה מטה על הכתל, ותולה אותו בדרך שהטבחין עושין. ומתירין אותו מיד; ואם לן – עובר עליו בלא תעשה, שנאמר (שם כא, כג): "לא-תלין נבלתו על-העץ כדקבור תקברנו ביום ההוא כדקללת אלהים תלוי" וגומר. כלומר, מפני מה זה תלוי? מפני שברך את השם, ונמצא שם שמים מתחלל.

ה אמר רבי מאיר: בשעה שאדם מצטער, שכינה מה הלשון אומרת? כפיכול: קלני מראשי, קלני מזרועי. אם בן המקום מצטער על דמם של רשעים שנשפך, קל וחמר על דמן של צדיקים. ולא זו בלבד, אלא כל המלין את מתו – עובר בלא תעשה. הלינו לכבוד, להביא לו ארון ותכריכים – אינו עובר עליו. ולא היו קוברין אותו בקברות אבותיו, אלא שני בתי קברות היו מתקנין לבית דין, אחד לנהרגין ולנחנקין, ואחד לנשקלין ולנשרפין.

פירוש ברטנורא

אחד. משום דלא מצי לאפוכי בזכותיהו דכל חד וחד. אלא תליתין של נשים הללו הוראת שעה היתה ואין למדים ממנה. ואין הלכה כרבי אליעזר: משקיעין. נעצים: והעץ יוצא ממנה. כמין יתר היה יוצא מן הקורה סמוך לראשה: ומקיף, סומך זו אצל זו. כמו לתרום שלא מן המוקף (עירובין ל"ב): ותולין אותו. בידיו: הקורה מוטה על הכותל. לא היתה נעוצה בארץ אלא ראשה אחד על הארץ וראשה אחד מוטה ונסמך על הכותל. וטעמא דרבי יוסי, לפי שהעץ שנתלה עליו נקבר עמו, ואמרה תורה כי קבור תקברנו, מי שאינו מחוסר אלא קבורה, יצא זה שמוחזר חפירה חפירה וקבורה. ורבנן, חפירה לאו כלום היא, ולא מיעטה תורה אלא שלא יהיה העץ במחבור מעיקרו. והלכה כחכמים:

ה בזמן שאדם מצטער. שפורענות באה עליו בעונו: מה לשון אומרת. באיה לשון שכינה קובלת ומנודרת עליו: קלני מראשי. ראשי כבד עליו וזרועי כבד עליו. כאדם שהוא עוף: קלני. אינו קל מראשי: ולא זה בלבד. עובר בלא תעשה אם הלינו: לא היו קוברין אותו בקברות אבותיהן. לפי שאין קוברין רשע אצל צדיק: שני קברות היו מתקנין לבית דין. לפי שאין קוברים מי שנתחייב מיתה חמורה אצל מי שנתחייב מיתה קלה. והלכתא גמירא לה שנים ולא ארבעה:

משניות מבוארות – קהתי

וחכמים סוברים, שלא מיעטה תורה אלא שלא יהא עץ התליה במחבור מעיקרו, אבל עץ שתוקעים באדמה לפי שעה, אין עקירתו נחשבת הפסק בין התליה לקבורה; וכפי שכבר הזכרנו לעיל, הלכה כחכמים.

באור משנה ה

משנתנו מביאה, דרך אגב, דרשתו של רבי מאיר על הכתוב "קללת אלהים".
אמר רבי מאיר: בשעה שאדם מצטער – שהוא נענש על עוונותיו, **שכינה מה הלשון אומרת** – באיזו לשון קובלת השכינה ומביעה צערה על כך? **כפיכול** – אם אפשר לומר כך כלפי השכינה, הרי בלשון זו היא אומר: **קלני מראשי, קלני מזרועי** – קל אני מראשי, קל אני מזרועי, כלומר כבד עלי ראשי, כבדה עלי זרועי. כך דרש רבי מאיר את הכתוב "קללת אלהים" – מלשון קלות, כפיכול אלהים אומר: קלני, וכונת הדברים שהקב"ה מצטער אף על מיתתם של הרשעים. **אם בן המקום מצטער על דמם של רשעים שנשפך, קל וחמר על דמן של צדיקים** – שנשפך. כאן חזרות משנתנו לענין המשנה הקודמת. שאסור להלין את התלוי: **ולא זו בלבד** – לא בתלוי בלבד אמרו שהמלין אותו עובר בלא תעשה, **אלא כל המלין את מתו, עובר בלא תעשה** – שכן מצוה היא לקבור את המת ביום מותו, וכל המלין אותו, עובר ב"לא תלין". בגמרא מבואר, שלמדים זה מריבוי הכתוב "קבור תקברנו". **הלינו לכבודו** – אם הלין את המת לכבודו של המת, כגון להביא לו ארון ותכריכים – או משום סיבה אחרת שהיא לכבוד המת, **אינו עובר עליו** – משום "לא תלין". **ולא היו קוברין אותו** – את המומת על ידי בית דין. **בקברות אבותיו** – שאין קוברים רשע על יד צדיק, **אלא שני בתי קברות** – מיוחדים, **היו מתקנין לבית דין** – בשביל המומתים על ידיהם, **אחד לנהרגין ולנחנקין** – שהן מיתות קלות, **ואחד לנשקלין ולנשרפין** – שהן מיתות חמורות, כדי להפריד בין אלה שנתחייבו מיתות חמורות ובין אלה שנתחייבו מיתות קלות.

רבי אליעזר – לחכמים: **והלא שמעון בן שטח תלה נשים באשקלון!** – והרי ראייה לדברי, שאף האשה נתלית. **אמרו לו** – חכמים לרבי אליעזר: **שמונים נשים תלה** – כלומר משם אין ראייה, שהרי דן שמונים נשים ביום אחד, **ואין דנין** – בבית דין אחד – **שנים ביום אחד** – לפי שאי אפשר להפך בזכותו של כל אחד ואחד, וכיצד דן אותן שמעון בן שטח? אלא שהוראת שעה היתה, ואין למדים ממנה (עיי' רש"י על המשנה). **ביצד תולין אותו** – לאחר שסקלوه? **משקעין את הקורה בארץ** – תוקעים קורה באדמה, **והעץ יוצא ממנה** – מן הקורה, כמין יתר, סמוך לראשה, **ומקיף שתי ידיו זו על גבי זו** – סומך שתי ידיו זו לזו וקושרן, **ותולה אותו** – בידיו. **רבי יוסי אומר: הקורה מטה על הכתל** – לא היתה תקועה בארץ, אלא ראשה אחד על הארץ, וראשה אחד נשען על הכותל, **ותולה אותו בדרך שהטבחין עושין** – כמו שהקצבים תולים בהמה שחוטה, ואין הלכה כדברי רבי יוסי. **ומתירין אותו מיד** – כלומר ססמוך לשקיעת החמה היו תולים אותו, ומיד היו מתירים אותו, שלא יהא תלוי אלא זמן מועט, וקוברים אותו קודם שקיעת החמה. **ואם לן** – שהשאירו אותו תלוי כל הלילה, **עובר עליו בלא תעשה** – עוברים בלא, **שנאמר: "לא-תלין נבלתו על-העץ כדקבור תקברנו ביום ההוא כדקללת אלהים תלוי" וגומר** – פסוק זה במגדף נאמר, כפי שהזכרנו לעיל, **כלומר** – הכתוב בא לומר, שיהיו הבריות אומרים: **מפני מה זה תלוי?** **מפני שברך את השם** – כלומר שקילל את השם, **ונמצא שם שמים מתחלל** – שמוכזרים את דברי המגדף. מטעם זה היו קוברים עמו (בתפוסתו). היינו בתוך ארבע אמותיו) גם את העץ שנתלה בו, שלא יאמרו: זה העץ שפלוני המגדף נתלה עליו. בגמרא מבואר, שמחלוקת רבי יוסי וחכמים במשנתנו בענין צורת התליה, היא משום אותו הדין שהזכרנו, שקוברים גם את העץ. רבי יוסי סובר, שהואיל ואמרה תורה: **"כי קבור תקברנו"**, אין לתקוע את הקורה בארץ, שכן יהא צורך לעקור את העץ, ואסור שיהא הפסק בין התליה לקבורה.

ו נתעבל הבשר – מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן. והקרוכים פאים ושואלין בשלום הדינים ובשלום העדים, כלומר שאין בלבנו עליכם כלום, שדין אמת דנתם. ולא היו מתאבלין, אבל אוננין, שאין אגנות אלא בלב.

פ ר ק ש ב י ע י

א ארבע מיתות נמסרו לבית דין: סקילה, שרפה, הרג וחנק. רבי שמעון אומר: שרפה, סקילה, חנק והרג. זו מצות הנסקלין.

ב מצות הנשרפין: היו משקעין אותו בזבל עד ארכובותיו, ונותנין סודר קשה לתוך הרכה, וכורך על צוארו. זה מושף אצלו וזה מושף אצלו, עד שפותח את פיו, ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו, ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. רבי יהודה אומר: אף הוא אם מת בידם, לא היו מקימין בו מצות שרפה; אלא פותחין את פיו בצבת שלא בטובתו, ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו, ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו. אמר רבי אלעזר בן צדוק: מעשה בבת פהן אחת שזנתה, והקיפוה חבילי זמורות ושרפוה. אמרו

פירוש ברטנורא

ו נתעבל הבשר. כבר נתכפר לו במיתו ובכיוונו: מלקטין את העצמות. וקוברים אותן בקברות אבות; ולא היו מתאבלים. כדי שיהא ביונו כפרה להם. ואית דאמרי, לפי שהאבלות חלה משיסתם הגולל, ובאותה שעה אין מתאבלים עליהם שלא נגמרה כפרתן עד שיתעבל הבשר, והואיל ואדחי האבלות אדחי:

ז א ארבע מיתות. סקילה שרפה הרג וחנק. סקילה חמורה משרפה, ושתיהן מוהר, ושלשתן מחנק. ונפקא מינה למי שנתחייב שתי מיתות, דקימא לן דגדון בחמורה: רבי שמעון אומר וכו'. ואין הלכה כר' שמעון: זו מצות הנסקלין. הא דפרישנא בפרקין דלעיל: ב משקעין אותו. שלא יתחפך אנה ואנה ותפול הפתילה על בשרו: קשה לתוך הרכה. כורכים סודר קשה לתוך הרכה. קשה מבפנים לחנק, ורכה מבחוץ להגין: את הפתילה. פתילה של אבר מדליק. ומתוך לתוך פיו: וחומרת. כווצת. לשון חמרמו מעי (איכה ב). וילפין מבני אהרן שנאמר בהם (ויקרא י) וכל בית ישראל יבכו את השרפה, ולא נשרפו גופתם דהא כתיב (שם) ויקברו וישאום בכותנותם, הכא נמי מתקיימת מצות שרפה אע"פ שאין נשרפים אלא בני מעים בלבד. והכי עדיף טפי, דכתיב (שם י"ט) ואהבת לרעך כמוך, ברור לו מיתה יפה: אף הוא אם מת בידם. כלומר אם היה מת בידם ע"י

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ש י

י ו ס ח י ש י

באור משנה ב

משנתנו עוסקת בתאור מיתת השריפה, והיא באה ללמדנו שלא היתה זו שריפה ממש, שריפת הגוף כולו, אלא "שריפת" בני המעים בלבד, כפי שיבואר; ובלשון הגמרא "שריפת נשמה וגוף קיים". בגמרא (סנהדרין נב, א) למדים זה משריפת נדב ואביהוא. בני אהרן, שכתוב בהם (ויקרא י, ו): "כל בית ישראל יבכו את השריפה". ויש למדים מעדת קורח, שכתוב בהם (במדבר יז, ד): "אשר הקריבו השרופים", מה שם שריפת נשמה וגוף קיים, כפי שלמדים בגמרא מן הכתוב בתורה, אף כאן שריפת נשמה וגוף קיים, כלומר: מאחר שאנו מוצאים ששריפה כזו נקראת שריפה, וזו מיתה יותר קלה מאשר העלאת הנידון על המוקד, לפיכך אמרו חכמים שכך היא מצות הנשרפין על ידי בית הדין, שהרי כתוב (ויקרא יט, יח): "ואהבת לרעך כמוך" – ברור לו מיתה יפה.

מצות הנשרפין – נעשתה כדלהלן: היו משקעין אותו – את הנידון לשריפה – בזבל עד ארכובותיו – עד ברכיו, שלא יסתובב לכאן ולכאן, ויפול על בשרו מהעופרת הרתוחת שעומדים לזרוק לתוך פיו, כפי שיבאר להלן; ונותנין סודר קשה לתוך הרכה, וכורך על צוארו – כורכים על צוארו שתי מטפחות שאחת נתונה בתוך השנייה, קשה מבפנים, כדי לחונקו ולהכריחו לפתוח את הפה, ורכה מבחוץ, כדי שלא לחבל את צוארו. זה מושף אצלו וזה מושף אצלו – כלומר שני העדים מושכים בקצות הסודר, זה לכאן וזה לכאן, עד שפותח את פיו – מתוך הכרח, ומדליק את הפתילה – של הנידון לשריפה, ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו – שורפת את קרביו. רבי יהודה אומר: אף הוא אם מת בידם – כלומר הלא אם הנידון לשריפה מת בידם של המושכים בסודר, קודם זריקת הפתילה לפיו, לא היו מקימין בו מצות שרפה – אלא חנק, כפי שנלמד להלן במשנה הבאה; אלא פותחין את פיו בצבת שלא בטובתו – בעל כורחו, ומדליק את הפתילה וזורקה לתוך פיו, ויורדת לתוך מעיו וחומרת את בני מעיו – כמו שבארנו לעיל. אמר רבי אלעזר בן צדוק: מעשה בבת פהן

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה להשמיענו, שאף על-פי שלמדנו, שאין קוברים את המומת בקברות אבותיו, מכל מקום לאחר זמן, כפי שיבואר במשנה, מעבירים את עצמותיו מבית הקברות המיוחד, שבו נקבר, לקברות אבותיו. נתעבל הבשר – לאחר שנקרב בשרו של המומת, מלקטין את העצמות – שלו, וקוברין אותן במקומן – בקברות אבותיו, לפי שכבר נתכפר לו עונו במיתו ובכיוונו. והקרוכים – של המומת, פאים – מיד לאחר שהומת, ושואלין בשלום הדינים ובשלום העדים, כלומר – כאילו באים לומר, שאין בלבנו עליכם כלום, שדין אמת דנתם – שלא העדים והדיינים המיתו אותו, אלא שעל פי דין תורה נתחייב מיתה, והוא בחטאו גרם לו את מיתו. ולא היו מתאבלין – הקרוכים לא היו מתאבלים עליו, שהואיל ולא נגמרה כפרתו עד שיתעבל הבשר, אין מתאבלים עליו בשעת מיתו, והואיל ונדחתה האבלות נדחתה. אבל אוננין – מצטערים הם על מותו, שאין אגנות אלא בלב – ומותר להם לשאת צער בלבם על מותו של קרובם, והרי שנינו לעיל, שאף הקב"ה מצטער על מיתתם של הרשעים.

באור משנה א

כבר הזכרנו בפרק הקודם (משנה ו), שיש מיתות קלות ויש מיתות חמורות. משנתנו באה לפרט את ארבע מיתות בית דין לפי סדר חומרתן, ונחלקו בזה תנא קמא ורבי שמעון.

ארבע מיתות נמסרו לבית דין – לדון בהם את החייבים מיתה, ואילו הן: סקילה, שרפה, הרג וחנק – סקילה חמורה משריפה, ושתיהן חמורות מהרג, ושלשתן חמורות מחנק. התוצאה מהלכה זו, שאם נתחייב אדם שתי מיתות, הרי הוא נידון בחמורה. רבי שמעון סובר, ששריפה אומר: שרפה, סקילה, חנק והרג – רבי שמעון סובר, ששריפה חמורה מסקילה, וחנק חמור מהרג. זו מצות הנסקלין – מה ששינוי בפרק הקודם. ולהלן במשניות הבאות יבוארו שאר מיתות בית דין.

לו: מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי.

ג מצות הנהרגים: היו מתניין את ראשו בפינה, בדרך שהמלכות עושה. רבי יהודה אומר: נוול הוא זה; אלא מניחין את ראשו על הסדן וקוצצין בקופיץ; אמרו לו: אין מיתה מגולת מזו. מצות הנחנקין: היו משקעין אותו בנבל עד ארפוכותיו, ונותנין סודר קשה לתוך הרפה, וכורך על צוארו; זה מושך אצלו וזה מושך אצלו, עד שנפשו יוצאה.

ד אלו הן הנסקלין: הבא על האם, ועל אשת האב, ועל הפלה, ועל הזכור, ועל הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה, והמגדף, והעובד עבודה זרה, והנותן מזרעו למלך, ובעל אוב, וידעוני, והמחלל את השבת, והמקלל אביו ואמו, והבא על נערה המארסה, והמסית, והמדיח, והמכשף, וכן סודר ומורה. הבא על האם

פירוש ברטנורא

חניקתם קודם זריקת הפתילה: לא היו מקיימים מצות שרפה. לפיכך לא היו חונקים אותו: אלא פותחים את פיו בצבת. טנאלווי"א בלע"ו. ואין הלכה כר' יהודה: שלא היה ביד של אותה שעה בקי. צדוקין היו, שאין להם גזירה שוה אלא קרא כמשמעו:

ג רבי יהודה אומר נוויל הוא זה. שהורגו מעומד ונופל: סדן. עץ עבה תקוע בארץ כמות של נפחים. ובבביתא פירשו, דמעמא דפלג ר' יהודה אדרבנן, מפני שאמרה תורה (שם י"ח) ובחוקותיהם לא תלכו. ואמרי ליה רבנן, כיון דכתיב סיף באורייתא, דאמר קרא נקום נקום ינקם (שמות כ"א), לאו מנייהו גמרינן. והלכה כחכמים:

ד אלו הן הנסקלין. אית מנייהו דכתיב בהו סקילה בהדיא, והנך דלא כתיבא בהו סקילה כתיב בהו דמיו בו דמיהם בם, וכל מקום שנאמר דמיו בו דמיהם בם אינו אלא סקילה, דלפינן מאוב וידעוני דכתיב (ויקרא כ) באבן ירגמו אותם דמיהם בם: והנותן מזרעו למלך. קסבר האי תנא מולך לאו עבודה זרה הוא אלא חוק האומות בעלמא הוא. מרתנא עבודה זרה, ותנא מולך: והמקלל אביו ואמו. חמור ממכח, דאיכא תרתי קלון אביו ואמו ומוציא שם שמים לבטלה, דהא תנן אינו חייב עד שיקלל בשם: והמסית. את היחידים: והמדיח. עיר הנדחת: מכשף. דכתיב (שמות כ"ב) מכשפה לא תחיה, ומסדין ליה כל שוכב עם בהמה מות יומת, מה שוכב עם בהמה בסקילה, אף מכשפה בסקילה: הבא על האם חייב עליה. שתי חטאות. דבכולהו עריות [כתיב בהו

משניות מבוארות – קהתי

והלא אין כאן פתילה שתפול על בשרו, כמו בנשרפים? ולמה סודר קשה לתוך הרכה? הלא בחנק אין צריכים לפתוח את פיו? ואולי יש לומר, שכיון שתיקנו כן בנשרפים, שיש בהם דברים הדומים לנחנקים, לא רצו חכמים לשנות, ותקנו כן אף בנחנקים (י"ח משנה).

שבת קודש באור משנה ד

החל במשנתנו ועד סוף פרק ח דנות המשניות בעבירות שחייבים עליהן סקילה. תחילה מונה אותן משנתנו דרך כלל, ואחר כך מתפרשת כל אחת מהן בפרט. ושמונה עשרה עבירות מונה המשנה, מהן שהזכרה סקילתן במפורש בתורה, ומהן שחייבין בסקילה אינו מפורש בתורה, אלא שכתוב בהן "דמיו בו" או "דמיהם בם", ולמדים מאוב וידעוני שכוונת הכתוב לסקילה, שכן כתוב (ויקרא כ, כז): "ואיש או אשה כי יהיה בהם אוב או ידעוני מות יומתו, באבן ירגמו אותם דמיהם בם". ויש גם שלא כתוב בהם "דמיו בו" או "דמיהם בם", ולמדים חייב סקילה בהם מגזירה שווה, כמבואר בבביתא בגמרא (נד, ב; פט, ב).

אלו הן הנסקלין – אלו הן העבירות שדינן בסקילה: הבא על האם, ועל אשת האב – או על אשת אביו, אף על פי שאינה אמו, ועל הפלה – אשת בנו, ועל הזכור – הבא על הזכר, ועל הבהמה – הרובע את הבהמה, והאשה המביאה את הבהמה – עליה; כל אלו יבוארו להלן במשנתנו. והמגדף – המחחרף שם ה', כמבואר להלן במשנה ה, והעובד עבודה זרה – כמבואר להלן במשנה ו, והנותן מזרעו למלך, ובעל אוב, וידעוני – כפי שיבואר במשנה ז, והמחלל את השבת, והמקלל אביו ואמו – כפי שיבואר במשנה ח, והבא על נערה המארסה – כפי שיבואר במשנה ט, והמסית – את היחיד לעבוד עבודה זרה, והמדיח – את הרבים לעבוד עבודה זרה; ענין המסית והמדיח יבוארו להלן במשנה י. והמכשף – כפי שיבואר להלן במשנה יא, וכן סודר ומורה – כפי שיבואר בפרק ח. נמצאו כולן שמונה עשרה עבירות: שבע מהן בביתא אסורות, שמונה – בענייני האמונות, שתיים בהמראת אב ואם (המקלל אביו ואמו, וכן סודר ומורה), ואחת בחילול השבת (המאריך). כאן חזרת המשנה לבאר בפרוטרוט את כל אחת מהן, כפי הסדר שנימנו לעיל: הבא על האם – בשוגג, חייב עליה – שתי חטאות, משום אם – שכתוב בה (ויקרא יח, ז): "וערות אמך לא תגלה", ומשום אשת אב – שכתוב בה (שם שם, ח): "ערות אשת אביך לא תגלה", וכן כתוב (שם כ, יא): "ואיש אשר ישכב את אשת אביו...

אחת שנתנה – ודינה במיתת שריפה, שכתוב (ויקרא כא, ט): "ובת איש כהן כי תחל לזנות, את אביה היא מחללת, באש תשרף", והקיספה – תבילי ומורות – חבילות של ענפים, ושרפה – ומכאן שמיתת שריפה היא שריפת הגוף כולו. אמרו לו – חכמים לרבי אלעזר בן צדוק: מזה אין ראייה, שכן מה שעשו הרי זה מפני שלא היה בית דין של אותה שעה בקי – בהלכה. בגמרא מבואר, שהיו בית דין של צדוקים, שאינם מודים בתורה שבעל פה, ומקיימים את הכתוב כמשמעו.

באור משנה ג

משנה זו באה לבאר, כיצד היו מבצעים את המיתות הרג וחנק.

מצות הנהרגים – נעשתה כדלהלן: היו מתניין את ראשו – של הנידון להרג, בפינה – בחרב, בדרך שהמלכות – של רומי, עושה – כשהיא מוציאה אדם להורג. רבי יהודה אומר: נוול הוא זה – להתיז ראשו בדרך המלכות, אלא מניחין את ראשו על הסדן – על גזע עץ עבה, וקוצצין – ראשו, בקופיץ – בסכין שקוצצים בה בשר ועצמות. אמרו לו – חכמים לרבי יהודה: אין מיתה מגולת מזו – שדומה היא לקציצת בשר בהמה. בגמרא מובאת בביתא (סנהדרין נב, א): "אמר להן רבי יהודה לחכמים: אף אני יודע, שמיתה מגולת היא (לקצוץ ראשו בקופיץ). אבל מה אעשה, שהרי אמרה תורה (ויקרא יח, ג): "ובחוקותיהם לא תלכו", ומכאן שאין להתיז את ראשו בסייף בדרך שהמלכות עושה. ברם חכמים סוברים, שאין בזה משום "ובחוקותיהם לא תלכו", הואיל והתורה מזכירה מיתה בחרב, כמו שכתוב בעיר הנדחת (דברים יג, טז): "החרם אותה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב", וכן ברצח כתוב (שמות כא, כ): "וכי יכה איש את עבדו... ומת תחת ידו, נקום ינקם". ונקימה זו חרב, שכתוב (ויקרא כ, כח): "חרב נוקמת נקם ברית". והלכה כחכמים. מצות הנחנקין – היתה כדלהלן: היו משקעין אותו – את הנידון לחנק – בנבל עד ארפוכותיו: עד ברכיו, ונותנין סודר קשה לתוך הרפה, וכורך על צוארו – כמבואר במצות הנשרפים, במשנה הקודמת, זה מושך אצלו וזה מושך אצלו – שני העדים מושכים בקצות הסודר, וחונקים אותו, עד שנפשו יוצאה – יש מקשים: למה משקעים את הנידון לחנק בזבל,

— חַיִּב עֲלֶיהָ מִשּׁוּם אִם וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אָב; רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: אֵינוֹ חַיִּב אֲלָא מִשּׁוּם הָאֵם בְּלִבְדָּה. הֵבֵא עַל אֵשֶׁת אָב — חַיִּב עֲלֶיהָ מִשּׁוּם אֵשֶׁת אָב וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ, בֵּין בְּחַיִּי אָבִיו, בֵּין לְאַחַר מִיתַת אָבִיו, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין, בֵּין מִן הַנְּשׁוּאִין. הֵבֵא עַל פִּלְתּוֹ — חַיִּב עֲלֶיהָ מִשּׁוּם פִּלְתּוֹ וּמִשּׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ, בֵּין בְּחַיִּי בְנוֹ, בֵּין לְאַחַר מִיתַת בְּנוֹ, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנְּשׁוּאִין. הֵבֵא עַל הַזְּכוּר, וְעַל הַבְּהֵמָה, וְהָאִשָּׁה הַמְּבִיאָה אֶת הַבְּהֵמָה; אִם אָדָם חֲטָא, בְּהֵמָה מָה חֲטָא? אֲלָא לְפִי שְׂבָאָת לְאָדָם תִּקְלָה עַל יָדָהּ, לְפִיכָךְ אָמַר הַפְּתוּב: תִּפְקַל. דְּבָר אַחֵר: שְׂלֵא תִּהְיֶה הַבְּהֵמָה עוֹבֶרֶת בְּשׁוּק, וְאָמְרוּ: זֶה הוּא שְׂנִסְקָל פְּלוּנִי עַל יָדָהּ.

הַ הַמְּגַדֵּף — אֵינוֹ חַיִּב עַד שִׁפְרָשׁ אֶת הַשֵּׁם. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן קֶרְחָה: כָּכָל יוֹם דִּנּוּן אֶת הָעֵדִים בְּכַנּוּי: יִכָּה יוֹסִי אֶת יוֹסִי. נִגְמַר הַדִּין — לֹא הוֹרְגִים בְּכַנּוּי, אֲלָא מוֹצִיאִים אֶת כָּל הָאָדָם לַחוּץ, וְשׁוֹאֲלִים אֶת הַגְּדוֹל שִׁבְהֵן, וְאָמְרִים לוֹ: אָמַר, מַה שִּׁשְׁמַעְתָּ בְּפִירוּשׁ! וְהוּא אָמַר: וְהַדִּינִים עוֹמְדִין עַל רִגְלֵיהֶן, וְקוֹרְעִין וְלֹא מֵאֲחִין.

פירוש ברטנורא

כרת וכתוב בהן חילוק חטאות. ואפילו בגוף אחר. וכן הלכה: בין מן הארוסין. רבין שקידשה, אשתו היא, דכתיב (ויקרא כ) ואיש כי יקח אשה, משעת לקיחה נקראת אשתו. והך קיחה קרושין הן, דנגמר קיחה קיחה משדה עפרין:

ה עד שיפרש את השם. ויברך השם בשם. שנאמר (שם כד) ונוקב שם ה' בנקבו שם, שנקבו השם בשם: בכל יום. כל זמן שהיו נושאים ונותנים בבדיקת העדים: היו דנין אותן בכינוי. כל אדם שמהפך דבר ומדבר כמו שמקלל ותולה באחר קרוי כינוי בלשון חכמים. ובלשון מקרא, כי לא ידעתי אכנה (איוב ל:). ויכח יוסי את יוסי. אני שמעתי מפני שהוא בן ארבע אותיות ועולה בגימטריא אלה"ם, לכך מכנים שם בן ארבע אותיות ליוסי: נגמר הדין. ובאים ב"ד לומר חייב הוא, לא היו יכולים להרגו על פי עדות זו ששמעו, שהרי לא שמעו מפיהם אלא קללת כינוי: אלא מוציאם את כל האדם לחוץ. דגנאי הוא להשמיע ברכת השם לרבים: וקורעין ולא מאחין. עולמית. (ורקא) תפירה אלכסנדריה שאין הקריעה ניכרת, אבל שאר תפירות מותר: אף אני

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

משנה זו באה לבאר את ענין המגדף, שנמנה במשנה הקודמת בכלל הנסקלן. **המגדף, אינו חייב – סקילה, עד שיפרש את השם** – עד שיוציא מפיו את השם המיוחד, ומבואר בברייתא בגמרא: עד ש"יברך" (כינוי במקום קלל) שם בשם, כגון יקלל שם פלוני את שם פלוני (רש"י), שנאמר (ויקרא כד, טז): "ונוקב שם ד' מות יומת גרום ויגמו בו כל העדה, כגר כאזרח בנקבו שם יומת" – חזרו הכתוב ואומר "בנקבו שם", לומר לך, עד שייקוב שם בשם. הרמב"ם כתב: "אין המגדף חייב סקילה עד שיפרש את השם המיוחד של ארבע אותיות שהוא אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, ו"יברך" אותו בשם מן השמות שאינם נמחקים...; ויש מי שמפרש, שאינו חייב אלא על שם יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ואני אומר, שעל שניהם הוא נסקל" (הל' עכ"ט ב. ז. ועיין "כסף משנה" שם שמביא דעות אחרות). **אמר רבי יהושע בן קרחה: בכל יום דנין את העדים** – בשעה שנושאים ונותנים עמהם בענין המגדף, **בכנוי: יכה יוסי את יוסי** – כלומר שלא היו העדים מזכירים את דברי המגדף אלא דרך כינוי, דהיינו שהיו מעידים עליו שאמר: יכה יוסי את יוסי – "יוסי" הוא הכינוי לשם ה', ובחזרו בכינוי זה לפי שהוא בן ארבע אותיות כשם המיוחד, וכן בגימטריא "אלהים" (רש"י). "יכה יוסי את יוסי" – כינוי הוא לדברי המגדף כלפי השם, כמו שהזכרנו לעיל, שאינו חייב עד שיברך שם בשם. – על פי עדותם זו היו הדיינים נושאים ונותנים בדינו של המגדף, כאילו שמעו מפיהם את דבריו המפורשים. **נגמר הדין** – והסכימו הדיינים לחייבו, **לא הורגים בכנוי** – אין בית הדין יכולים לדון אותו למיתה על פי עדותם שנאמרה בכינוי, שמא באמת לא קילל אלא בכינוי בלבד, כמו שהעידו ממש, ואינו חייב מיתה, **אלא מוציאם את כל האדם לחוץ** – שלא לשמרו את דברי הגידוף, וישואלים את הגדול שבהן – את הגדול שבעדים, במעמד חבריו, **ושואלים את הגדול מה ששמעת בפירוש** – מפיו של המגדף ולא בכינוי! **והוא אומר** – מה שמע בפירוש, עם הזכרת השם, **והדיינים עומדין על רגליהן** – כששומעים את קללת השם, **וקורעין** – את בגדיהם (עייין מלכים ב יח. יז). **ולא מאחין** – ואין מחברים ותופרים את הקרע לעולם. ברם, העדים אינם קורעים, שכבר קרעו בשעה ששמעו מפי המגדף (ברייתא בגמרא ט, א). **והשני** – העד השני, **אומר: אף אני כמוהו** – אף אני שמעתי כמוהו, ואינו צריך לחזור על הדברים

מות יומתו שניהם דמיהם בס'; וכל העריות שחייבים עליהן מיתה במזיד והתראה, אם לא היתה התראה – חייבים כרת, ואם היה שוגג – חייב חטאת. יש מבארים שמדובר כאן לאחר מיתת האב, שכן הבא על אמו בחייה האב, חייב עליה גם משום אשת איש (תוספות). **רבי יהודה אומר: אינו חייב אלא משום האם בלבד** – היינו חטאת אחת. בגמרא מבואר טעמו של רבי יהודה, שנאמר (ויקרא יח, ז): "אמך היא" – בא הכתוב ללמד, שאינו חייב אלא משום אמו בלבד. והלכה כתנא קמא. **הבא על אשת אב** – שאינה אמו, **חייב עליה משום אשת אב ומשום אשת איש** – שתי חטאות (עייין ויקרא יח, ז. כ. י). **בין בחי אביו, בין לאחר מיתת אביו** – הריהו חייב משום אשת אב; אבל משום אשת איש אינו חייב אלא בחי אביו, **בין מן הארוסין** – שקידשה אביו ולא כנסה עדיין לחופה, **בין מן הנשואין** – לאחר שכנסה לחופה, שכן משעת קידושין אשתו היא, וחייב עליה משום אשת אב ומשום אשת איש. **הבא על פלתו** – אשת בנו, **חייב עליה** – שתי חטאות, **משום פלתו** – שכתוב בה (ויקרא יח, טז): "עזרת כלתך לא תגלה, אשת בנך היא", **ומשום אשת איש** – אם בא עליה בחייו בנו. ברם, משום כלתו הוא חייב **בין בחי בנו, בין לאחר מיתת בנו** – וכן הוא חייב עליה **בין** – שהיא אשת בנו – **מן הארוסין בין מן הנשואין** – בחייו בנו משום כלתו ומשום אשת איש, ולאחר מותו משום כלתו בלבד. **הבא על הזכור** – דינו בסקילה, שכתוב (ויקרא כ, יא): "ואיש אשר ישכב את זכר אדם משכבי אשה תועבה עשו שניהם, מות יומתו דמיהם בס'". **ועל הבהמה** – שכתוב (שם שם טז, טז): "ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות יומתו ואת הבהמה תהרגו". **והאשה המביאה את הבהמה** – עליה, שכתוב (שם שם טז, טז): "ואשה אשר תקרב אל כל בהמה לרבעה אותה, והרגת את האשה ואת הבהמה, מות יומתו דמיהם בס'", הרי הכתוב אומר, שאף הבהמה בסקילה, ושואלת המשנה: **אם אדם חטא, בהמה מזה חטאת** – הרי אין בה דעת, ולמה היא נסקלת? **אלא לפי שבאת לאדם תקלה על ידה** – שהיתה לאדם למכשול עוון, **לפיכך אמר הפתוב: תפקל** – שלא ייכשל בה עוד איש אחר (תפארת ישראל). **דבר אחר** – טעם אחר לסקילת הבהמה: **שלא תהא הבהמה עוברת בשוק, ויאמרו** – הבריות: **זו היא** – הבהמה, **שנסקל פלוני על ידה** – והס הקדוש ברוך הוא על כבוד החוטא (תפארת ישראל).

וְהַשְׁנִי אוֹמֵר: אֶף אֲנִי כְמוֹהוּ; וְהַשְׁלִישִׁי אוֹמֵר: אֶף אֲנִי כְמוֹהוּ. פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

שמעתי כְּמוֹהוּ. ואינו צריך להזכיר ברכת שם בשם: והשלישי אומר. אחי כמאן דאמר מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת:

משניות מבווארות – קהתי

בפירוש, וְהַשְׁלִישִׁי אוֹמֵר: אֶף אֲנִי כְמוֹהוּ – כלומר שאם היו כמעין זה הרבה עדים, צריך שכל אחד ואחד יאמר: אף אני שמעתי

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

וַיִּפְלֹל וַתַּעֲצֶר הַמִּגְפָּה; וְהִקְבָּה הַנִּיתָנָה לְכַהֲנִים הִיא כְּמִשְׁמָעָה –
כנגד מקום דקירת המדינית, וכן הוא אומר (במדבר כה ח) וַיִּדְקֹר אֶת
שְׁנֵיהֶם וגו' וְאֵת הָאִשָּׁה אֶל קִבְתָּהּ. וממה שדרשו שהזרוע ניתנה
כנגד ידו של פנחס שאחזה ברומח, יש ללמוד שניתנה הזרוע
הימנית, שכן דרך הלוחם לאחוז את הרומח בידו הימנית.
הגמרא מביאה מקור שלישי מהיכן למדים שהזרוע של מתנות
כהונה היא הימנית: וְנָתַן מִיָּמִי לָהּ מִקְבָּא – והתנא בברייתא
לומדו מפסוק זה, נאמר בשלמים (ויקרא י לב) וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין תִּתֵּן
תְּרוּמָה לַכֹּהֵן וגו', ומפסוק זה אין לי ללמוד על דבר שמצותו בימין
אֶלָּא על שׁוֹק הַיָּמִין של שלמים, אבל לגבי זרוע מוקדשין – הזרוע
של האיל שמביא נזיר, שנאמר בה (במדבר י ט) וְלִקַּח הַכֹּהֵן אֶת
הַזֶּרֶע בְּשֵׁלָה מִן הָאֵיל וגו', מִיָּנִי שתהיה של ימין, תלמוד לומר
בשלמים 'תתנו תרומה לכהן', שהתיבה 'תרומה' מיותרת ובאה
לרבות שאף זרוע של איל נזיר תהיה של ימין. ועדיין, זרוע של
מתנות כהונה שמקבל הכהן בשחיטת כל בהמת חולין, מִיָּנִי
שתהיה של ימין, תלמוד לומר בפסוק ההוא 'תתנו תרומה לכהן',
שהתיבה 'תתנו' מיותרת ובאה לרבות אף זרוע של מתנות כהונה
שתהיה של ימין.
שנינו במשנה: אִיזוהו לָחִי, מִן הַפֶּרֶק שֶׁל לָחִי וְעַד פִּיקָה שֶׁל גְּרִיבָתָהּ.
פיקה של גרגרת שנוטל, היא הכובע שבראש הקנה מעל הטבעת
הגדולה. במשנה לעיל (ה) מבואר, שהשוחט למעלה מהטבעת
הגדולה שחיטתו פסולה. מקשה הגמרא: וְהִתְנַיָּא לִגְבִּי תַתַּת
הלחי, נִזְמַלְתָּ וּבֵית שְׁחִיטָה עָמָה, ולכאורה הכוונה שחותך וכנס
בעומק הצוואר באלכסון יותר מן הפיקה עד הטבעת הגדולה
שהיא מקום השחיטה ונוטל גם ממנה, שלא כמבואר במשנתנו.
מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, כי אין מחלוקת על גבול הלחי, אלא
הָא רִבְנָן וְהָא רִבֵּי חֲנִינָא בְּן אֲנָשִׁינִים – משנתנו היא כדעת רבנן
שפוסלים שחיטה שנעשית למעלה מהטבעת הגדולה, ולכן לא
קרא לפיקה 'בית שחיטה', ואילו הברייתא היא כדעת רבי חנינא
בן אנטיגנוס שמכשיר שחיטה למעלה מהטבעת הגדולה עד
שיפוע הכובע, ולכן קראה הברייתא למקום ההוא 'בית שחיטה'.
שכן מצינו שנחלקו בזה, דְּתַנַּיָּא, שחיטה מוֹנֶרֶת – שהשוחט היטה
את הסכין לקראת סוף השחיטה וגמר את החתך למעלה מן
הטבעת הגדולה בתוך הכובע, הרי זו פְּסוּלָה, זו דעת רבנן. אבל
הַעִיד רִבֵּי חֲנִינָא בְּן אֲנָשִׁינִים עַל מוֹנֶרֶת זו, שְׁהִיא כְּשֵׁרָה, ואפילו
היתה כל השחיטה למעלה מן הטבעת הגדולה בתוך הכובע.
ולדעתו רק אם היטה את הסכין יותר למעלה, למקום שיפוע
הכובע, הרי זו פסולה.
תירוצ' נוסף: אִיבְעִית אִימָא, הָא וְהָא רִבְנָן – גם המשנה וגם
הברייתא הן לדעת רבנן שפסלו שחיטה למעלה מהטבעת
הגדולה, וּמָאִי כוונת הברייתא 'ובית שחיטה עָמָה', אין כוונתה עם
הלחי, אלא עָמָה דְּבִקְבָה – שבית השחיטה נשאר עם הבהמה ביד
הבעלים, והלחי ניתן לכהן עם הפיקה.

עוד מבררת המשנה: אִי זֶהוּ לָחִי – איזה חלק בראש נקרא לחי
וצריך ליתנו לכהן. משיבה המשנה: מִן הַפֶּרֶק שֶׁל לָחִי – ממקום
חיבור הלחי בצדעיה של הבהמה, וכל מה שלמטה ממנו עד פִּיקָה
שֶׁל גְּרִיבָתָהּ – המקום הנקרא 'כובע' הנמצא מעל פתח הקנה שהוא
בבית הבלעיה, ועד בכלל. היינו הלחיים התחתונות עם הלשון.

גמרא

תְּנוּ רִבְנָן, נאמר במתנות כהונה (דברים יח א) וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶע
וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה, והכתוב 'הזרע', זֶה וְ–הכוונה לזרוע ימין של
הבהמה. שואלת הברייתא: אֵתָה אוֹמֵר שֶׁהַ זֶרֶע יָמִין, או וְ–אולי
אֵינוֹ כֵּךְ אֶלָּא הַכוֹנֶה לזרוע שְׁמָאֵל. משיבה הברייתא: תִּלְמִיד לומר
'הזרע', ללמדנו שהכוונה לזרוע ימין.
מבררת הגמרא: מָאִי תִלְמוּדָא – איזו משמעות יש בתיבת 'הזרוע'
שהכוונה לזרוע ימין דווקא. משיבה הגמרא: בְּרִאמֵר רִבָּא (לעיל צא).
לגבי גיד הנשה שנאסר באכילה, ואמר רבי יהודה (לעיל צ) שאינו
נוהג אלא בירך ימין, שטעמו של רבי יהודה הוא משום שנאמר
(בראשית לב לב) 'גִּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּמִין' וגו', וכתוב 'הירך' עם
ה"א הידיעה, משמע שזו הַמְיוֹמָנָה שְׁפָרְדָּה – הירך החשובה שהיא
הימנית. רִבָּא נָמִי יש ללמוד ממנה שנאמר 'הזרע', עם ה"א
הידיעה, שזה הַמְיוֹנָה שְׁפָרְדָּה – הזרוע החשובה שהיא הימנית.
הגמרא מפסיקה באמצע הברייתא, ומבררת מדוע גם 'הלחיים'
והקֶבֶה' נאמרו בה"א הידיעה: הכתוב במתנות כהונה (דברים שס)
'וְהַלְחִיִּים' עם ה"א הידיעה, לְמָאִי אֵתָה – מה בא ללמדנו. משיבה
הגמרא: לְהַבִּיא – ללמד שאף את הַצֶּמֶר שֶׁבְּרֹאשׁ הַכְּבָשִׁים על
הלחיים, וְאֵת הַשֶּׁעַר שֶׁבִּקְוֶן הַתֵּינִיִּים על הלחיים, יתן לכהן עם
הלחיים.
מבררת הגמרא: הכתוב (שס) 'וְהַקֶּבֶה' עם ה"א הידיעה, לְמָאִי אֵתָה.
משיבה הגמרא: לְהַבִּיא חֶלֶב שֶׁעַל גְּבִי תִקְבָּה, וְחֶלֶב הַקְּרוֹשׁ שֶׁבִּתְּוֹךְ
תִּקְבָּה של העגלים והגדיים היונקים, שיתן אותם לכהן עם הקֶבֶה.
והראיה שנתרבו מהאות ה"א של 'והקֶבֶה', שכן מצינו דָּאֵמֵר רִבֵּי
הוֹשַׁע, הוֹחֵלֵב שֶׁעַל גְּבִי תִקְבָּה, הַפְּתִיחִים הַמִּקְבְּלִים את המתנות נִתְּנוּ
בְּזֶזַן יָפָה וְנִתְּנוּהוּ לְכַהֲנִים – לא נטלוהו מן הבעלים. ויש לדייק
בלשוננו, מִשְׁמָא דְּתִנְהוּ – הטעם שאין הכהנים נוטלים את החלב
הוא מפני שכן נהגו הכהנים מרצונם, הָא לֹא נִתְּנוּ – משמע שאם
לא היו נוהגים כך אלא מעמידים הדין כעיקרו בתורה, הִיְיָה הוּא
– של הכהן הוא. הרי שמן התורה הוא של הכהנים, שזה בא
ללמד יותר האות ה"א של 'והקֶבֶה'.
הגמרא חוזרת אל הברייתא שהביאה לעיל, ובו מקור אחר לכך
שהזרוע היא דווקא זרוע ימנית: דוֹרְשֵׁי הַמְיוֹרִית וְ–מקראות
סתומים! הִיוּ אוֹמְרִים, מניין שצריך ליתן הזרוע הימנית, מכך
שְׁהַזֶּרֶע הַנִּיתָנָה לכהנים היא בְּגִיד הַיָּד של פנחס שהחזיקה ברומח
לדקור את זמרי ואת המדינית שעמו, וכן הוא אומר (במדבר כה ו–ח)
וַיִּרְא פִּינְחָס וגו' וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ וגו' וַיִּדְקֹר אֶת שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ
יִשְׂרָאֵל וְאֵת הָאִשָּׁה אֶל קִבְתָּהּ וגו', ובשכר זה ניתן לו הזרוע.
וְהַלְחִיִּים הַנִּיתָנוּ לכהנים הן בְּגִיד הַתַּפְּשָׁה שהתפלל פנחס שתעצר
המגפה שפשטה אז בעם, וכן הוא אומר (תהלים קו ל) וַיַּעֲמֵד בְּתֵּינָם

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

פתילות למקדש — משכן שילה. **משום יחוד** — שהוא גבוה, ואין לו צל, ואין אדם יכול להתייחד שם עמה כמו בבית. **לב אחד** — שרף יש לו כמו אילן, אבל אין לו בענפיו אלא בגזעו על פני כל גובהו. **רמה קרני ולא רמה פכי** — זו היא נבואתה, שנתנבאית על שאול ויהוא שלא תימשך מלכותן. במשיחת דוד ושלמה כתיב קרן השמן, ובמשיחת שאול ויהוא כתיב פך. **וכי רואין דם בלילה** — שנאמר (שמואל א' כה) "אם אשאיר לנבל עד אור הבקר משתין בקיר" שמעמינה דהוה בלילה, וכי מראין דם בלילה אם טמא או טהור? הלא צריך להבחין מראיתו אם מחמישה דמים הטמאים באשה הוא. **וכי דנין דיני נפשות בלילה** — והא כתיב (ירמיה כא) "דינו לבוקר משפט" וכתיב "והוקע אותם לה' נגד השמש" (במדבר כה). **בליתני** — מנעת אותי.

דף יד ע"ב: ממשיכה הגמרא לבאר: **דְּבִזְרָה**, מנין שהיתה נביאה, **דְּכַתִּיב** (שופטים ד ד) **'דְּבִזְרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אִשָּׁת לְפִידוֹת'**, הרי שהיתה נביאה. מבארת הגמרא: **מֵאִי אִשָּׁת לְפִידוֹת'**, הלא אשת ברק היתה, אלא ללמד **שְׁהִיְתָה עוֹשֶׂה פְתִילוֹת** למנורה **לְמִקְדָּשׁ** - למשכן שילה.

הגמרא מבארת את המשך הפסוק: **'וְהָיָא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת תֹּמָר'** - עץ תמר, ולשם באו בני ישראל למשפט. מבררת הגמרא: **מֵאִי שָׁנָא** שישבה דווקא **'תַּחַת תֹּמָר'**, **אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֲבִשְׁלֹום**, **מִשּׁוּם** שעץ זה גבוה ואין לו צל, ואי אפשר להגיע שם לידי יחוד עמה. דרשה נוספת: **דְּכָר אַחֵר**, **מָה** עץ תמר זה **אֵין לוֹ אֱלָא לֵב אַחֵר** - יש לו שרף רק בגזעו על פני כולו, ולא בענפיו כשאר האילנות, **אָף יִשְׂרָאֵל שְׂבָאוֹתוֹ הַדּוֹר** של דבורה, **לֹא הָיָה לָהֶם אֱלָא לֵב אַחֵר לְאֲבִיחַן שְׂבַשְׁמִיִּים**.

ממשיכה הגמרא לבאר: **חֲנָה**, מנין שהיתה נביאה, **דְּכַתִּיב** (שמואל א' ב א), **'וְתַתְּפֹלֵל חֲנָה וְתֹאמַר עָלַי לְבִי בַּח' רְמָה קֶרְנִי בַּח'**, וממה שנקטה בלשונה 'קרן' ואמרה **'רְמָה קֶרְנִי'**, **וְלֹא** אמרה **'רְמָה פִּכִּי'**, דורשים שהתנבאה כן, **דִּדּוּר וְשִׁלְמָה שְׁנִמְשָׁחוּ** בשמן שהיה מונח בכלי בצורת קרן, **נִמְשָׁכָה מִלְכוּתָן**. אבל **שָׁאוּל וְיֵהוּא שְׁנִמְשָׁחוּ** בשמן שהיה בַּפֶּה ולא בקרן, **לֹא נִמְשָׁכָה מִלְכוּתָן**. וזו נבואתה, שמלכות שאול ויהוא לא תימשך.

הגמרא דורשת את המשך תפלת חנה: **'אֵין קָדוֹשׁ בַּח' כִּי אֵין בְּלִתְדַּךְ, אֲמַר רַב יְהוּדָה בַּר מִנְשִׁיא, אֵל תִּקְרִי כִּי אֵין בְּלִתְדַּךְ'**, שהכוונה שאין זולתך, **אֱלָא כִּי אֵין לְבִלְוֹתְדַּךְ**, כלומר, **שִׁלָּא כְּמִדַּת תְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשָׂר וְדָם, שְׂמִידַת בְּשָׂר וְדָם מַעֲשֵׂה יָדָיו מְבַלֵּין אוֹתוֹ** - שמעשה ידיו נשארים בעולם אף אחרי שהאדם בלה ומת, **אֲבָל תְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַלֵּה מַעֲשֵׂה יָדָיו**, שהוא חי וקיים לעולם גם לאחר שמעשה ידיו בלו. וזה הפירוש 'כי אין בלבותך', שאין מעשה ידיו 'מבליים' אותו. עוד נאמר שם: **'וְאֵין צוּר בְּאַלְהֵינוּ'**. דורשת הגמרא: כוונת הפסוק, **אֵין צִיּוֹר בְּאַלְהֵינוּ**. והראיה לכך, **שְׂאָדָם צִר צוּרָה עַל גְּבִי הַכּוֹתֵל וְאֵינוּ יָכוֹל לְהַטִּיל בָּהּ רוּחַ וּנְשָׁמָה קֶרְבִּים וּבְנֵי מַעֲיִם, אֲבָל תְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צִר צוּרָה כְּתוּף צוּרָה**, דהיינו תינוק במעי אימו, **וּמַטִּיל בָּהּ רוּחַ וּנְשָׁמָה קֶרְבִּים וּבְנֵי מַעֲיִם**.

ממשיכה הגמרא לבאר: **אֲבִיגַיִל**, מנין שהיתה נביאה, **דְּכַתִּיב** (שמואל א' כה כ) **'וְהָיָה הָיָא רֹכְבַת עַל הַחֲמוֹר וַיִּרְדֹּת בְּסִתְרָה הָהָר'** כדי להיפגש עם דוד. מדייקת הגמרא: למה כתוב **'בְּסִתְרָה הָהָר'**, **מִן הָהָר מִיבְעֵי לֵיָּה**, שהרי ירדה מההר. **אֲמַר רַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל, עַל עֶסְקֵי דָם הָבָא מִן הַסִּתְרִים בָּאָה אֵלָיו**. כלומר, שנתלך דם וְהִרְאָתָה לוֹ, שיוורה לה אם היא טהורה או טמאה. ו'סתר' היינו דם הבא מן הסתרים, ו'ההר' הוא מלשון הוראה. **אֲמַר לָהּ** דוד לאביגיל, **וְכִי מֵרָאִין דָּם בְּלִילָה**, הרי צריך אור יום להבחין אם הדם טמא או טהור. **אֲמַרָה לוֹ** אביגיל לדוד, **וְכִי דְנִין דִּינֵי נְפִשׁוֹת בְּלִילָה**, והרי כתוב (ירמיה כא יב) 'דינו לבקר משפט'. ונתכוונה לשאול אותו איך הולך להרוג את נבל בלילה, הרי צריך לדון קודם מיתתו, ואין דנין בלילה. **אֲמַר לָהּ** דוד לאביגיל, מאחר וביזה את המלך, **מוֹרֵד בְּמַלְכוּת הוּא, וְלֹא צָרִיךְ לְמִדְּיָנִיָּה** - ולא צריך לדון, אלא נהרג בלא דין. **אֲמַרָה לוֹ** אביגיל לדוד, נבל לא ידע שאתה מלך כיון שצדיין **שָׁאוּל** המלך קָיָים, **וְלֹא יָצָא מִכְעָד** [-לא התפרסם שמך] **בְּעוֹלָם** שהנך מלך, ואם כן אין לו דין מורד במלכות. **אֲמַר לָהּ** דוד לאביגיל **'בְּרוּךְ מַעֲמָד וּבְרוּכָה אַתְּ אֲשֶׁר בְּלַתְנִי [חַיִּים הָיָה] מִבּוֹא בְּדָמַי'** (שמואל א' כה לג), כלומר, דוד שיבח אותה וברכה על שהצילתו מלשפוך את דמו הנקי של נבל, שכיון שלא התפרסם שמו כמלך אין דינו כמורד במלכות.

ידוע ששלוש מצות הן כנגד ג' מוחין דאבא ('חכמה'), וארבע כוסות הן כנגד ד' מוחין דאמא ('בינה').

ממאמר שבת פרשת מצורע, ה'תשכ"ה

55 שהביכורים הם נכסי בהן. משיבה המשנה: לענין שְׁקוּנָה בְּהֵן
 56 (ו-רשאי לקנות בהם) עֲבָדִים וְכַרְמֵי וְכַרְמֵי וְכַרְמֵי וְכַרְמֵי – אף על פי
 57 שאינם ראויים לאכילה ובעל חוב נוטלן בחובו וְאִשָּׁה בְּתוּבָתָהּ וְכֵן
 58 מותר לקנות בהם כֶּסֶף תוֹרָה.
 59 הגמרא דנה האם לוי חייב לתת זרוע לחיים וקבה: הָהוּא לְיוֹאָה –
 60 לוי אחד דִּהְהוּ הָהֶם מִתְנַתָּא – שהיה רגיל לחטוף זרוע לחיים וקבה
 61 מידי הילדים המוליכים אותם לכהן. אִתּוּ אֶמְרוּ לֵיהּ לְרֹב – באו
 62 אנשים ואמרו זאת לרב. אֶמַר לְהוּ, לֹא מִסְתַּיִה דְקָרָאִים 'עַם' מִשְׁקָל
 63 – וכי לא די לו לאותו הלוי שכאשר הוא שוחט את בהמתו אין אנו
 64 מכריחים אותו לתת מתנות לכהן אֲלָא מִיִּתְחַפֵּה נְפִי חֲטִיף – אלא
 65 שהוא חוטף מתנות של אחרים.
 66 מלשון רב משמע שהיה מקום להכריח את הלויים לתת מתנות
 67 לכהנים אלא שאנו נמנעים מכך מאיזו סיבה. מבררת הגמרא: וְרַב,
 68 מה היא דעתו, והרי כתוב (דברים יא ח) וְהָיָה יְהוָה מְשַׁפֵּט הַכֹּהֲנִים
 69 מֵאֵת הָעָם, ואם כן אִי אֶמְרוּ עָם – אם לויים דְקָרָאִים 'עַם' מִשְׁקָל
 70 נְפִי לְשִׁקּוּל מִיִּצְיָהוּ – יש לקחת מהם את המתנות ואִי לֹא אֶמְרוּ עָם,
 71 דְקָרָאִים מִיִּצְיָהוּ – הרי התורה פטרם, ואם זו היא דעתו של רב,
 72 מדוע משתמע מדבריו שהיו יכולים להכריח את הלוי לתת
 73 מתנות לכהן אלא שאנו נמנעים מכך.
 74 הגמרא משיבה: רב מִסְתַּפָּא לֵיהּ אִי אֶמְרוּ עָם אִי לֹא אֶמְרוּ עָם,
 75 ומספק פטר אותם, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.
 76 הגמרא מקשה על רב שפטר לויים ממתנות: יִתִּיב (יטב) רַב שְׁפָא
 77 וְקָאֶמַר לֵיהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא – ואמר לפני תלמידיו שמעו זו של רב
 78 שהסתפק אם לויים חייבים במתנות. אִיתִיבֵיהּ רַב אִידִי בְּרַ אֲבִין
 79 לְרַב שְׁפָא, שנינו בברייתא אֶרְבַּע מִתְנֹת עֲנִיִּים שֶׁבְכֶרֶם, הִפְרַט –
 80 עניים הבודדים הנושרים בשעת בצירה, וְהַעֲוִלָּלוֹת – אשכול קטן,
 81 וְהַשְׁכָּחָה וְהַפָּאָה, וְשֵׁלֶשׁ שְׁבָתוֹנָה, הִלָּקֵט וְהַשְׁכָּחָה וְהַפָּאָה, וְשֵׁנִים
 82 שְׁבָאִיל, הַשְׁכָּחָה וְהַפָּאָה, בִּזְמַן אֵין בָּהֶם מוֹכֵת הַנָּאָה לְבַעֲלֵים, שאין
 83 הבעלים יכולים לתת לעני שירצו אלא העניים באים ונוטלים
 84 אותן על כרחם של בעלים, וְאִפְּלִי עֲנִי שְׁבִישָׁאֵל שִׁישׁ לוֹ שְׂדֵה
 85 מוֹצִיאִין מִיָּד – מכריחים אותו לתת מתנות לעניים אחרים.
 86 אבל מַעֲשֵׂר עֲנִי הִתְחַלֵּק לעניים בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ של הבעלים ואינו
 87 נעזב בשרה כשאר מתנות עניים יֵשׁ בּוֹ מוֹכֵת הַנָּאָה לְבַעֲלֵים,
 88 שבידו לתת לאיזה עני שירצה, וְאִפְּלִי עֲנִי שְׁבִישָׁאֵל מוֹצִיאִין אוֹתוֹ
 89 מִיָּד עֲבוֹר עֲנִיִּים אחרים.
 90 ממשיכה הברייתא: וְשָׂאֵר מִתְנֹת בְּהוֹנָה, בְּגוֹן הַדָּוָע וְהַלְחִיִּים
 91 וְהַקֶּבֶה, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן (מִיָּד) לֹא מִכֶּהֱן לְכֶהֱן – אין מכריחים את
 92 הכהן לתת אותם לכהן אחר, וְלֹא מִלּוֹי לְלּוֹי – ואין מכריחים את
 93 הלוי לתת ללוי אחר.
 94 הגמרא מבארת את הברייתא ולאחר מכן תבוא הקושיא על דברי
 95 רב. שנינו בברייתא: אֶרְבַּע מִתְנֹת שֶׁבְכֶרֶם, הִפְרַט וְהַעֲוִלָּלוֹת
 96 וְהַשְׁכָּחָה וְהַפָּאָה. מקור למצות פרט ועוללות בכרם הוא מִדְּבָרִים
 97 (ויקרא טו י) וְכִרְמֶיךָ לֹא תַעֲזוֹל וְהַפָּרֵט בְּכֶרֶם לֹא תִלָּקֵט. מקור לשכחה
 98 בכרם: וְכִתִּיב (דברים כד כא) כִּי תִבְצֹר בְּכֶרֶם לֹא תַעֲזוֹל אַחֲרֶיךָ לָגֵר
 99 לִיתוֹם וְלֹאֲלָמְנָה יִיחֵד, וְאֶמַר רַבִּי לֹי 'אַחֲרֶיךָ' זו שְׁכָחָה. מקור
 100 'אַחֲרֶיךָ' מוֹת, וְחַיִּיב בַּפֹּאֶה, דְּכִתִּיב (שם כד כ) כִּי תִחַפֵּט וְיָתֵד לֹא
 101 תִפְאֹר אַחֲרֶיךָ, וְהָאֵין רַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל שֶׁהִפְרִישׁ שֶׁל 'לֹא תִפְאֹר',
 102 היינו שֶׁלֹא תַפּוֹל תִּפְאֹרְתוֹ מִמֶּנּוּ, שהזיתים הם הפאר וההדר של
 103 עץ הזית, והזהיר הכתוב שלא יקח את כל תפארתו אלא שאיר
 104 מקצתו, וְזוּ הִיא מִצְוֹת פֹּאֶה.
 105 הגמרא מביאה מקורות למצות לקט שכחה ופאה בתבואה. שנינו
 106 עוד בברייתא: שְׁלִשָּׁה סוגי מתנות עניים שֶׁבְכֶרֶם, הִלָּקֵט

1 דָּאָתוּ לְיִדְיָה מִכְּבָלֵיהוּ – שהפירות באו לידי הכהן בהיותם טבל,
 2 ומה שאמרה הברייתא 'משעת הרמה ואילך' כוונתה, משעה
 3 שבאו הפירות ליד הכהן, שאז נעשים ממנו גמור, ואם אכלם אחר
 4 חייב לשלם. וְקָבֵר הָאִי תָנָא מִתְנֹת שְׁלֹא הוֹרִימוּ כְּמִי שְׁהוֹרִימוּ דְמִיָּין
 5 לענין הזכיה הממונית, ויכול הכהן לזכות בתרומה עוד לפני
 6 שהופרשה, ומדובר כגון שישאל הפקיד את פירות הטבל אצל
 7 הכהן לשמירה, והכהן זכה בחלק התרומה שבפירות מהפקד.
 8 הגמרא מקשה שוב על רב חסדא: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא, הָרִי
 9 שְׁאֵינֵם בֵּית הַמִּלֵּךְ רָגְנוּ – הרי שבאו שלוחי בית המלך לשדרו
 10 שהיתה בה תבואה קצורה שטרם הופרשו ממנה תרומות
 11 ומעשרות ולקחו את התבואה, אִם בְּחֻבּוֹ, שהיה חייב לבית המלך
 12 סכום קצוב וגבו מתבואתו בשיעור החוב, נמצא שהשתמש
 13 בתרומות ומעשרות שבתוך הטבל לצורך פרעון חובו, ודומה
 14 למוכר תרומה ומקבל תמורתה מעות, ולכן חָיִיב לְעִשֹּׂר ממקום
 15 אחר ולתת לכהן, כלומר חייב לתת לכהן ממון כשיעור התרומה
 16 והמעשר שהיה צריך להפריש מהתבואה שלקחו ממנו. ואם לקחו
 17 בְּאֶנְפִּירוֹת – על חינם, פְּטוֹר מִלְּעִשֹּׂר, שנמצא שבית המלך גנבו את
 18 ממון הכהנים ואין לו אחריות על כך. ומבואר שאם גבו ממנו טבל
 19 בחובו, חייב לעשר, ועל כרחך הטעם לפי שהוא ממון שיש לו
 20 תובעים והכהן הבא ראשון יכול לתבוע את המגיע לו, שאם אין
 21 כוונת הברייתא שיש עליו חיוב ממוני, כיצד נפרש את מה שנאמר
 22 בה 'חייב לעשר', הרי לא נשאר הטבל אצלו ואי אפשר לומר שיש
 23 עליו חיוב מצוה של הפרשת תרומות ומעשרות.
 24 מתרצת הגמרא: הברייתא אינה מדברת בחיוב ממוני, אלא בחיוב
 25 מצוה של הפרשת תרומות ומעשרות, ואף שבודרך כלל אם
 26 הפירות יצאו מרשותו אינו מחויב לעשרם וזכאן הרי אין הטבל
 27 בידו, שְׁאֵי הָתֵם כשגבו בית המלך בחובו, משום דְקָא מִשְׁתַּרְשִׁי
 28 לֵיהּ – שהוא מרוויח על ידי התרומה והמעשר שבפירות, כי במקום
 29 שהחוב יפירע מהממון שלו נפרע מתרומה ומעשר, וכל
 30 שמשמש כפירות טבל, וכגון שבע לאוכלם או למוכרם או
 31 לפרוע מהם את חובו, חלה עליו מצות הפרשת תרומה ומעשר.
 32 הגמרא מקשה שוב על רב חסדא: תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה להלן
 33 (קלב) אֶמַר לוֹ לוקח לטבח מִכּוֹר לִי בְּנִי מַעֲיָה שֶׁל פָּרָה זו בכך וכך
 34 דמים, וְהָיָה בְּהֵן מִתְנֹת בְּהוֹנָה, והיינו הקבה, נוֹתֵן הַלּוֹקֵחַ לְבֶהֱן,
 35 וְאֵינוּ מִנְּכָה לוֹ הַטֵּבַח את דמי הקבה מן הָדָמִים ששילם על בני
 36 המעיים, משום שידע הלוֹקֵחַ שהמתנות שם ולא מכר לו הטבח
 37 אלא שאר בני המעיים ולא את הקבה. לָקַח הִימֵנוּ מִשְׁקָל בכך וכך
 38 דמים לליטרא, ושקל הלוֹקֵחַ לעצמו גם קבה, נוֹתֵן הַלּוֹקֵחַ את את
 39 הקבה לְבֶהֱן שהרי גזל היא אצלו וצריך להשיבה, וְהַנְּכָה לוֹ מִן
 40 הָדָמִים, כלומר שהטבח חייב להחזיר ללוֹקֵחַ את דמי הקבה, שהרי
 41 מכר לו דבר שאינו שלו. ומקשה הגמרא מהזרואה זו: אֲמַאי נותן
 42 את הקבה לכהן, לֵיתָו – הלא ראוי שהיה כְּמִיָּין מִתְנֹת בְּהוֹנָה או
 43 שְׁאֲבָלָה, שהוא פטור לדעת רב חסדא.
 44 מתרצת הגמרא: שְׁאֵי הָתֵם דְּאִיתְּנָהוּ בְּעִינֵיהוּ – שונה הדבר שם
 45 לפי שהמתנות קיימות בעולם, וכשם שהמתנות ניתנות לכהן
 46 כאשר הן ביד הטבח כן הדין גם כאשר הן ביד הלוֹקֵחַ. אולם אם
 47 הוזקן או אכלן, פטור משלומין, וכמו שאמר רב חסדא.
 48 הגמרא מקשה שוב על רב חסדא: תָּא שְׁמַע, שנינו בברייתא תִּשְׁעָה
 49 דברים הם נכסי בְּהֵן, תְּרִמָּה, וְתְרִמָּת מַעֲשֵׂר, וְחֵלֶה, רִאשִׁית הַגֶּזֶר,
 50 וְמִתְנֹת – זרוע לחיים וקבה, וְהַקֶּבֶה – תרומת מעשר של דמאי,
 51 וְהַבְּכִיּוֹרִים, וְהַחֲמִישִׁי, ושואלת הגמרא: לָמָּה – לאיזה ענין
 52 נאמר שהם ממון כהן, לָאוּ – וכי לא לענין לְהוֹצִיאֵן בְּדִינֵין אם אינו
 53 נותן מרצונו, ומוכח שהוא ממון שיש לו תובעים. מתרצת הגמרא:
 54 לָאוּ, אלא לְכַדְתֵּן (ביכורים פ"ג מ"ב) לָמָּה – לאיזה ענין אֶמְרוּ

מעלת ארבע כוסות של יין על שלוש מצות, לפי שארבע הכוסות הם מדברי סופרים, שגדלה מעלתם על דברי תורה, כמאמר רבותינו
 ז"ל חמורים וחביבים דברי סופרים יותר מדברי תורה.

ממאמר שבת פרשת מצורע, ה'תשכ"ה

חולין. פרק עשירי – הזרוע והלחיים דף קלא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קסז רש"י

דאָתו לידה – דכּהן. בטבליהו – שהופקד הטבל אצל. כמי שהורמו דמיין – זכה בהם מן ההפקד, שהרי קדם. לישנא אחרינא: שמסר לו את הטבל לזכות בתרומה שבו. אם בחובו – שהיה חייב לו דבר קצוב ממון. חייב לעשר – ממקום אחר וליתן לכהן. שהרי הוא כמכור. ואם באנפירות – בהפסד, ועל תנם – פטור מלעשר. קתני מיהת "אם בחובו, חייב

לעשר" – אלמא יש לו תובעין. דאי לאו
דינא הוא שישלם לו על כרחו, מאי חזיב
מצוה איכא? הא לא פש גביה מידו שאני
התם דקא משתרשי ליה – התם לאו
בהוצאה בדיינין תנן בה, אלא חיובא
בעלמא. כשאר חיובי מעשרות. חיובא ודאי
איכא עליה, "דהא משתרשי ליה" – כלומר,
משתיכר הוא בה, שהרי היה צריך לפרוע
מעוה. אמר ליה – לטבת מכור לי בני
מעיה – בני מעיה של פרה זו. והיו כהן
מתנות – הקבה. נותנן – לוקח זה לכהן.
ואין – המוכר מנכה לו ללוקח מן הדמים,
שהרי היה יודע הלוקח שהמתנות שם, וזה
לא מכר לו הקבה. לקח חיטנו במשקל –
הליטרא כן וכך, ושקל לו הקבה. נותנן לו
– לוקח לכהן, שהרי הגול אצלו, וצריך
להשיב. והטבח ינכה לו מן הדמים –
על כרחו, שמכר דבר שאינו שלו. ואמאי
– נותנן לכהן? ליהוי במיזב. תשעה
בכסי כהן – לא ידעתי היכן שניה.
ובספרים אינה כתובה בשוה, ומצא אני:
חמש עשרה מתנות כהונה שכולן בכסי כהן
לעשות כהן כל צרכיו – התרומה,
ותרומת מעשר, ותרומת מעשר של דמאי,
והחלה, והבכורים, וראשית הגז, ונתנות
של חולין ושל קדשים, והקדן והחומש של
גזל הגר, ושדה אחוזת, ושדה חרמים
ובכור בעל מום, ופדיון הבן, ופדיון פטר
חמור. ונראה בעיני שכולן שנים בה,
וחשיב תרומה ותרומת מעשר והדמאי
וחלה כחזא – וכולו תרומה ינחתו.
ובכור ופדיון הבן ופדיון פטר חמור כחזא,
וקרן וחומש דגול הגר חזא, וכולו הגר
מתנה לכהן וכו'. ולקמן בפירקין (קלגב.)
חשיב לה עשרים וארבע מתנות כהונה.
הגזל את הגר, ונשבע לו, ומת הגר, ואחר
כך הורה ונשבע לשקר. דאמר רחמנא
ז"א אין לאיש גזאל" וגו' – וכי יש לך
אדם בישראל שאין לו גזאלים? אלא זהו
גר שמת ואין לו יורשין, וכתבי "האשם
המושב לה לכהן", ותיבא בפרק "הגזל"
בבבא קמא (קא); "האשם" – זה קרן,
ה"חומש" – זה חומש. דגבי נשבע לשקר
בפקדון או בגזל כתיב ביה חומש, בין בגזל
חבירו בפרשת ויקרא, בין בגזל הגר
בפרשת נשא. למה אמרו – למאי
הלכתא? וספר תורה – אף על פי שאינו
לאכילה, ולא לדבר שיבא ליד אכילה. ולבי
דאפילו בהמה טמאה לוקח מהן? חשיף מתנתא –
הזרוע והלחיים והקבה לכהן, חוטפם מידיהם. לא מסתיה – לא די דכשהוא
שוחט את בהמתו אין אנו כופין אותו לתת מתנות לכהן אחר. אלא מיהת נמי
חשיף – בתמיה. ורב – מאי דעתיה דאמר "לא מסתיה דלא שקלינן מיניה" –
דמשמע, שהינין יכולין לכופו לכך ונמנעין אנו? אי איקרו עם לשקול מיניה –
דהא "מאת העם מאי וזכתי דהוב" (דברים יח). ואי לא איקרו "עם" –
רחמנא פטריה, ומאי טיבותא עבדינן גבייה? מספיקא ליה – לרב, ומשום פסיקא
פטר ליה, דהמוציא מחבירו עליו הראיה. להא שמעתא – דרב דמספיקא ליה.
ארבע מתנות עניים – הנהוגות בכרם, ואלו הן. הפרט והעוללות – כדכתיב (ויקרא יט): "וברמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט", ובמסכת פאה (פרק שביעי משנה
ד) מפורש: איזו היא עוללות? כל שאין לה לא כתר ולא נטף.

דאָתו לידה בטבליהו וקסבר האי תנא מתנות שלא
הורמו, כמי שהורמו דמיין. תא שמע: הרי שאננסו בית
המלך גרנו, אם בחובו – חייב לעשר, אם באנפירות
– פטור מלעשר! – שאני התם דקא משתרשי ליה.
תא שמע: אמר לו "מכור לי בני מעיה של פרה",
והיה כהן מתנות כהונה – נותנן לפה, ואינו מנכה לו
מן הדמים. לקח חיטנו במשקל – נותנן לפה, ומנכה
לו מן הדמים. אמאי? ליהוי כמזיק מתנות כהונה
או שאכלן! – שאני התם דאיתנהו בעיניהו. תא
שמע: תשעה בכסי כהן – תרומה, ותרומת מעשר,
וחלה, ראשית הגז, ונתנות, והדמאי, והבכורים,
והקדן, והחומש. למאי? לאו להוציאן בדיינין? – לא,
לכדתנן: למה אמרו בכסי כהן – שקונה כהן עבדים
ונרקעות ובהמה טמאה, ובעל חוב נטילן בחובו,
ואשה בכתובתה, וספר תורה. והוא ליווא דהיה
המך מתנתא. אתו אמרו ליה לרב. אמר להו: לא
מסתיה דלא שקלינן מיניה אלא מיהת נמי המך? –
ורב, אי איקרו "עם" – משקל נמי לשקול מיניהו. אי
לא איקרו "עם" – רחמנא פטריה! – מספיקא ליה אי
איקרו "עם" אי לא איקרו "עם". יתיב רב פפא וקאמר
לה להא שמעתא. איתביה רב אידי בר אבין לרב
פפא, ארבע מתנות עניים שפפרם: הפרט והעוללות
והשכחה והפאה. ושלש שבתבואה: הלקט והשכחה
והפאה. שנים שבאילן: השכחה והפאה. פולין אין
בהם טובת הנאה לפעלים, ואפילו עני שבישראל
מוציאן מידו. מעשר עני המתחלק בתוך ביתו יש בו
טובת הנאה לפעלים, ואפילו עני שבישראל מוציאין
אותו מידו. ושאר מתנות כהונה, כגון תרוע והלחיים
והקבה – אין מוציאין אותן מידו לא מכהן לכהן, ולא
מלוי ללוי. ארבע מתנות שפפרם: הפרט והעוללות
והשכחה והפאה, דכתיב: "וברמך לא תעולל ופרט
כרמך לא תלקט". וכתבי: "כי תבצר כרמך לא תעולל
אחריו", אמר רבי לוי: "אחריו" – זו שכחה, פאה
– גזר "אחריו" "אחריו" מוית, דכתיב: "כי תחבט
זיתך לא תפאר אחריו", ותנא דבי רבי ישמעאל:
שלא תמול תפארתו מפניו. שלשה שבתבואה: הלקט,
השכחה

דאָתו לידה בטבליהו וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין –
"משעת הרמה ואילך" – היינו, מכי אתו לידה אפילו בטבליהו. ואם תאמר:
אמאי לא משני דפשטא דברייתא דקתני "פטור מן התשלומין" – היינו, דאתו ליד כהן
בטבליהו, וקסבר האי תנא: מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין, ומשום הכי
פטור, דאין לו לכהן אלא משעת הרמה ממש.
והוה ניהא טפי דהוי לשון "הרמה" דוקא ויש
לומר: דאי הוה מוקי לה הכי, או לא היה חודש
הדיוק בלל "הא משעת הרמה ואילך משלם",
דהא פשיטא דמשלם, כיון דאתו ליד כהן
הזרמו. אבל השתא עיקר הברייתא משמענו
דמויק מתנות כהונה אי שאכלן פטור, ודיוקא
קא משמע על דאף גב על דאתו לידה בטבליהו
– חייב, דכמי שהורמו דמיין.
התם דקא משתרשי ליה – דבמקום זה
הניח לו המלך שאר ממון. ואם תאמר: מתנות
כהונה, כשאכלם משתרשי ליה, שבמקום זה
לא אכל דבר אחר, ואמאי פטור? ויש לומר:
דלא דמי לאנסו בית המלך גרנו, דתחתיון לא
לקח משלו, אבל באכלו, אפשר דלא משתרשי
ליה, שהיה מועדו.
הכי גרסינן בפרש דרבי ונחנאל שבעה בכסי
כהן – ולא חשיב הכא כל עשרים
וארבע מתנות כהונה דחשיב לקמן בפירקין
(קלגב.), דלא חשיב הכא אלא דתך דאסורים
לורים והם ממון כהן. והא דחשיב מתנות, אף
על פי שמותרות לורים – משום דטבלי, ודמו
לתרומה, כדאמר לקמן (קלגב.) אף על גב
דלית הלכתא הכי, היינו דלא הוי כאוכל
טבליים, אבל מכל מקום איסורא איכא לאכול
מבהמה שלא הורמה ממתניה. אי נמי: לא
חשיב אלא מיד דבר אכילה. והא דלא חשיב
בכור – משום דאתי לאו בר אכילה הוא,
שצריך שחטוה. מעשר – עני המתחלק בתוך
הבית – דוקא נקט "המתחלק בתוך הבית" –
דשני דיני מעשר הם: אחד, מתחלק בתוך הבית.
ואחד, מתחלק בתוך הגרנות, כדמשמע בפרק
בבבא דגרידים (פדב.) ואותו המתחלק תוך
הגרנות, אין לבעלים בו טובת הנאה, אלא
באותו המתחלק בתוך הבית. ובשאר מפרש שלח
מקרא: כתוב אחד אמור "מקצת שלש שנים
תוציא את כל מעשר תבואתך והנחת" –
אלמא, צריך להניחו בגורן, ובאין עניים ונטילין
אותו. וכתוב אחד אמור "כי תכלה לעשר וגו'
ונתת ללוי וגו'" – אלמא, בתוך הבית מחלקו,
מדכתיב "והנחת". הא כיצד? עד הפסח, שהוא
זמן גשמים, ואם מניחו בחוץ נפסד – מחלקו
בתוך ביתו. וזה מעשר עני המתחלק בתוך
הבית. מכאן ואילך, שהוא ימי הקיץ – מניחו
בחוץ בגרנות, ועניים באים ונטילין אותו. יש בו
טובת הנאה לבעלים – נראה דדבר שיש בו
טובת הנאה לבעלים, אפילו בא עני ולקחו –
מוציאין מידו. דבר שאין בו טובת הנאה
לבעלים, לקחו – אין מוציאין מידו. ומיזו אם לא לקחו, ובא עני ושאלו ממני –
ירצה, לא יתן לו. דקרי ליה לעיל "ממון שאין לו תובעין", ואם היה צריך ליתנו לתובעו
– אם כן, הוי יש לו תובעין. גמר אחריו אחריו מוית – ואף על גב דאצטריכו למכתב,
ולא הוי מופנה – גזיל מילתא בעלמא הוא, דכמו שיש בזה אחריו פאה, הכי נמי יש
בה אחריו פאה. ולא גזר שוה ממש היא. אי נמי: מדכתיב שכחה בלשון "אחריו",
שמע מינה: לגזרה שוה אתא. וצריך עיון: למה לא גמרינן בגזרה שוה ד"אחריו" דלחיי
פרט ביות כמו בכרם? ונדילענן עוללות לא אפשר מליקף באילן, דלא שייך ביה
"איזוהי עוללות, כל שאין לו לא כתר ולא נטף".

בגן

והשבעה והפאה — כולדו יליף לקמן, פרט — ענבים הנושרין בשעת בצירה. לקט
— הנושר בשעת קצירה. שטים באילן — לקמן יליף להו. אין בהן מובת הנאה
לבעלים — אין בידם לתת לכל מי שירצו, אלא כל הקודם זכה. ולקמיה מפרש
טעמו. מוציאין את שלו מידו — אם היה לו כרם או תבואה או אילן — כופין

5 אותו ליתן. אבל מעשר עני, הואיל ומתחלק
6 בתוך הבית לאחר שהכניס תבואתו לבית. **הַעֲרֹכֶם אֶת קִצִּיר אֲרֻצְכֶם**

7 יֵשׁ בְּהֵן מוֹבֵת הַנָּאָה לְבַעֲלִים — שְׂבִידוֹ לַתֵּתֶן
8 לְאַחֵהּ וְאֵת שְׂוֹמֶהָ וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּזְבֵּחַ לֵאמֹר

סלע זה, ותן כל מעשרותיך לקרובי עניי.

10 והיינו "טובת הנאה" — דבר מועט. ארבע
11 מתנות — ברישא מפרש לה לכולה ברייתא,

וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּחְתָּהּ. "וְכֹלֵן אֵין בָּהֶן" — וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּחְתָּהּ. אַחֲרֵיכּוֹן זֶה שִׁכְחָה —
וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּחְתָּהּ. אַחֲרֵיכּוֹן זֶה שִׁכְחָה —

מַעֲמָא? "עֲזִיבָה" בְּתִיבָא

15 — שכחה. זה הכלל: כל שהוא ב"בל תשוב" —
16 — שכחה, שאינו ב"בל תשוב" — אינו

17 שִׁכְחָהּ. פָּאָה בְּכֶרֶם — גָּמַר "אַחֲרִיךְ" "אַחֲרִיךְ"
18 מִזִּית. דְּבָתִּיב בֵּיהּ "לֹא תִפְאַר אַחֲרִיר", וְחָנָא

דבי רבי ישמעאל: שלא תטול תפארתו

21 (איוב לא) "ובכל תבואתי תשרש", דמשמע

עקירה, ולשון (דברים כה) "ויזנב בך" – נטל
את זנבך, אשפי"ר בלעז. והיינו, שלא תטול

פאה. בולחו עייבה כתיבא בהו — שצריך
לדעיה שום דבר, ולא שישלכיה דגב

דכתיב בהו "תעזוב" — הרי עזיבה, והנך נמי

27 כתיב בהו "יהיה" — היינו בעזיבה, דמשמע:
28 בהוייתו יהא, דלא כתיבא בהו "נתינה". לא

ה - מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדָם. תִּלְקֹט לְעֵנִי וְלֹגֵר וְגו' - וּמִשְׁמַע: לֹא תִלְקֹט
אוֹתָם מִיָּדָם! - בְּזוּז וְזָלוּז. אֵין מִדְּבַר לְזִינּוּ וְחִינּוּ בְּחִבּוּבָא רַבָּה

שָׁמַע: הַשְׁוִחַת לַפֶּה וּלְגוֹי

לְאִי וְלִישְׂרָאֵל חַיִּיב, אֱלֹא

נִמְדָּר לִגְדָּר לִגְדָּר מֵהֶתֶם — מ' וְלִקְטָה קִצְיִרְךָ לֹא

תִּלְקֹט לַעֲנִי וְלִגְדָּר. מֵה לַהֲלֹץ עֲנִי מִזֹּהָר —

34 כדאמרין: להזהיר עני על שלו. **הא מלוי**
35 **לבהו מוציאין** — אלמא דלויח איקרו "עם".

קדש" - זה לפני ולפנים,

38 זרוע — כלומר, אשאר מתנות כהונה, שהן

39 מתנה לבחן. בזה קאמר דמוציאין, ולא זרע
40 עצמה, דילמא לא מיסרו עם. ומאי ניהו —

דמוציאין מלוי לכהן מעשר ראשון? ופריך: 41
מטעם האשתי דלוי דנא. ואמאי ממוצא 42

עוֹלָא הָוָה יְהִיב מִתְנַתָּא

44 דבעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים
45 "לויים". הלכך, אף על גב דבמעשר ראשון

מטוּקָן!
46 "לוי" כתיבא ביה — כהנים נמי משתמעו.
47 מה קוּחוּ לויים במעוֹשֶׁר? מַפְנֵי וְשֹׁאֵל עָלוּ בְיָמֵי עֲזָרָא דְבַחְסִיב "וְאֶרְמִיָּהּ בָּעָם וּבְרִבְבוֹתָם"

ר, שכתוב בעזרא (נחמיה י) בסופו: "והיה הכהן בן אהרן עם הלויים במעשר הלויים" 48

50 גִּוֶן הַזְרוּעַ — מוֹצִיאִין מְלִי לִכְהֵן וְלֹא זֶרֶע עֲצָמוֹ. וּמֵאֵי נִידָה "כְּגֹן זֶרֶע" — רֹאשִׁית

ש'אסור לזרים, כגון תרומה וכיוצא בהן, מוציאין מיד לוי לכהן. ושאין בה משום פשיטא לו דלא איקרו עם ואמאי מספקא ליה לרב. בגו' זרוע ולא זרוע — דזרוע

53 סיניהו עזרא. ואיצטריך ליה לאשמועינן, דאף על גב דקנסיניהו עזרא דלא למיתני

55 יָנִי וּלְפָנֶיךָ — מכפרת עבודה זו על הטומאה שאירעה בפנים. דפר ושעיר של יום

עו — על מי שעבד בטומאה במזבח, בלא חיוב מקדש. כגון נטמא במקדש, דעבד
 (א): הלכה למשה מסיני, דלא מחייב עד שישהה כדי השתחואה. **יכפר** אלו העזרות

58 וְיִשְׂרָאֵלִים וְעַבְדִּים, קְרָאִי יִתְּרִי קְדָרִישׁ. עַבְדִּים — כְּנַעֲנִים, דְּאִינְהוּ נִמְי בְּעֵי כְּפָרָה,

60 מינייהו, וברב חסדא — דאמר: מזיק מתנות כהונה או אוכלן — פטור. לכהנת —

הן אינה נאכלת — דכולה כליל, דכתיב (שם ו) "כליל תהיה".

מסונך

שעורא קנס את הלויים שלא יטלו מעשר ראשון, אין מעשר
ראשון ניתן אלא לכהנים בלבד.
הגמרא דוחה את התירוצי: אימר – אמור דקנסניהו עורא דלא
יתכנין להו – שלא יתנו להם מעשר ראשון, אבל משקל מניניהו מי
אמר – וכי אמר גם לקחת אותו מהם, הרי ודאי שלא. אם כן לא
יתכן לפרש שמה שמבואר בברייתא שמוציאם מלוי ונותנים
לכהן מדובר במעשר ראשון.
הגמרא מתרצת את הברייתא באופן אחר: אלא כגון – כדוגמת
דורע מוציאם מלוי לכהן ולא דורע, ופאי ניהו – ומהו הדבר הזה.
משיבה הגמרא: זהו ראשית חגו, שבענין ראשית חגו לא כתוב
עם, ולכן אף אם לויים אינם נקראים 'עם' חייבים הם בנתינת
ראשית חגו לכהן.
הגמרא חוזרת ומקשה על רב הסובר שספק הוא אם לויים חייבים
במתנות: תא שמע שנינו בברייתא, זה הכלל, כל דבר שהוא
בקריושה, שהוא אסור לזרים ושאינם כהנים, כגון תרומה ותרומת
מעשר ותרומה מוציאין אותן מידם של לויים עבור כהנים, וכל דבר
שאינו בקריושה, כגון תרומה ותלויים ותקנה, אין מוציאין אותו מידם
של לויים. מוכח מדברי הברייתא שברור הדבר שלויים פטורים
ממתנות, והטעם לפי שלא נקראו 'עם' וקשה על רב הסובר שהוא
ספק.
מתרצת הגמרא: הברייתא אינה מדברת בזרע לחיים וקבה, ומה
ששנינו 'כגון הזרע והלחיים והקבה', הכוונה היא כגון זרע, ולא
זרע ממש, ופאי ניהו – ומהו הדבר שדבורה עליו הברייתא.
משיבה הגמרא: זהו מעשר ראשון, ולבת דקנסניהו עורא – ומדובר
לאחר שקנס עורא את הלויים שלא יטלו מעשר ראשון. והשמיעה
הברייתא, שלא קנס אותם אלא שלא יטלו הם אבל לא חייבים
בנתינת המעשר.
הגמרא מוכיחה שלויים חייבים במתנות: תא שמע, שנינו במשנה
להלן (קלב), טבח השוחט בהמה לכהן ולעובד בוכבים, הרי הטבח
פטור מן המתנות. מדייקת הגמרא: משמע שדבורה עליו שחט לכהן
או לגוי פטור ולפי שאינם נקראים 'עם', תא אם שחט ללוי
ולישראל, חייב לפי שהם נקראים 'עם'. וקשה על דברי רב,
שהסתפק אם לויים נקראים 'עם' וחייבים במתנות או לא.
הגמרא מנסה לתרץ לא תיקא – אל תדייק כפי שדייקת תא אם
שחט ללוי ולישראל חייב, אלא אימא – אלא אמור ותדייק תא אם
שחט לישראל חייב.
הגמרא דוחה את התירוצי: אתה אומר שכונת המשנה שדווקא
אם שחט לישראל חייב, אבל אם שחט ללוי פטור – מהו, וכי פטור,
אי הכי ליתני – אם כן היה לתנא לשנות השוחט ללוי ולעובד
בוכבים פטור מן המתנות, והיינו מבינים מתוך כך שכל שכן אם
שחט לכהן שהוא פטור.
הגמרא מוסיפה להקשות: ועוד, תא תניא בברייתא, השוחט לכהן
ולעובד בוכבים פטור מן המתנות, והשוחט ללוי ולישראל חייב. הרי
מפורש שלויים חייבים במתנות. תויבתא דרב.
מתרצת הגמרא: אמר לה רב – ישיב לך רב לקושייתך, תנאי היא –
הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים. דתניא בברייתא, נאמר בסיום
הפרשה של עבודת יום הכפורים (ויקרא טו א), וכפר את מקדש
הקדש ואת אהל מועד ואת המזבח וכפר ועל הכהנים ועל כל עם
הקהל וכפר, וביאור הכתוב הוא כדלהלן, וכפר את מקדש הקדש
זה לפני ולפנים – זו עבודה שמכפרת על הטומאה שאירעה בקודש
הקדשים, אהל מועד זה היכל, שמכפר על הטומאה שאירעה
בהיכל, מוכה כמשמעו, שמכפר על מי שעבד בטומאת הגוף
במבוא, וכפר אלו עזרה, שמכפר על הטומאה שאירעה בעזרה,
כהנים כמשמעו, שמכפר על הכהנים ששגגו ונכנסו טמאים
לעזרה, עם הקהל אלו ישראל שנכנסו טמאים לעזרה, וכפר אלו
הלויים, שהיא מילה מיותרת ודורשים ממנה לרבות גם לויים
לכפרה על טומאת המקדש.
ותניא איך – ושנינו בברייתא אחרת, וכפר אלו עבדים כנעניים,
שמכפר עליהם אם נכנסו למקדש טמאים.

השכחה והפאה. למדנו זאת מדכתים (ויקרא כג כב) 'ובקצרבם את
קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה בקצרב ולקט קצירך וגו' לא
תלקט לעני ולגר תעזב אתם, הרי כאן המקור למצות פאה ולקט
בתבואה, וכתוב (דברים כד יט) 'כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר
בשדה לא תשוב לקחתו לגר לתתם ולאמנה יהיה וגו', ומכאן
לומדים מצות שכחה ובכחה בפירות האילן. שנינו בברייתא: שנים
מקורות למצות שכחה ופאה בפרות האילן. שנינו בברייתא: שנים
שבאילן, השכחה והפאה. דכתים (שם כד ז) 'כי תחטב ויתך לא תפאר
אתריך, ותנא דבי רבי ישמעאל שהפירוש של לא תפאר, היינו
שלא תפול תפארתו ממנו, וזו היא מצות פאה. וכתוב (שם) 'אתריך',
וזה מקור למצות שכחה בזית.
הגמרא ממשיכה לבאר את דברי הברייתא: ושנינו שבזית וכל
מתנות העניים המזכורות לעילן אין בהן מוכה הנאה לפעלים.
מבררת הגמרא: פאי טעמא. משיבה הגמרא: עזיבה כתיבא בה –
בכל המתנות הללו נאמר 'לעזוב' אותן לעניים ולא נאמר 'לתת'
אותן, והיינו שהתורה מצוה להניח אותן בהפקר ויטלו העניים
מעצמם ולא שהוא יחלק להם.
שנינו עוד בברייתא: ואפילו עני שבישראל, שהוא עצמו ראו
ליטול מתנות עניים, אם היה לו שדה או כרם או אילן מוציאין
אותו מידו – כופים אותו להניח מתנות עניים לעניים אחרים.
המקור לכך הוא מדכתים (ויקרא כג כב) 'ולקט קצירך לא תלקט לעני
ולגר תעזב אתם, ומכך שנשמך 'לא תלקט' ללעני' דורשים
במשמעות של 'לא תלקט' אני מזהיר 'לעני', והיינו להזהיר עני על
שלו.
שנינו עוד בברייתא: ומעשר עני המתחלק בתוך הבית יש בו מוכה
הנאה לפעלים. מבררת הגמרא: פאי טעמא. משיבה הגמרא: 'נתניה'
כתיבא ביה במעשר עני, שנאמר (דברים כו יט) 'ונתתה ללוי לגר
ליתום ולאמנה'.
שנינו עוד בברייתא: ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו ואת
המעשר עני מידו, והמקור לכך מדאמר רבי אילעא, פטר – לומדים
גזירה שוה לעזר' לעזר' מהתם – מ'לקט קצירך' (ויקרא כג כב), מה להלן,
ב'לקט קצירך', מזהיר עני על שלו וכמו שלמדנו לעיל, אף פאי,
במעשר עני, מזהיר עני על שלו.
הגמרא מסיימת את ביאור דברי הברייתא ומביאה את הקושיא
של רב אידי בר אבין על דברי רב מברייתא זו. שנינו בברייתא:
ושאר מתנות כהונה, כגון תרומה ותלויים ותקנה, אין מוציאין אותן
לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי, ומדייק רב אידי בר אבין שכיון שלא
שנינו בקריה שאין מוציאין אותן לא מכהן ולא מלוי, משמע
שדווקא מכהן לכהן וכן מלוי ללוי אין מוציאין לפי שהם שוים,
תא מלוי לכהן מוציאין, אלא איך יקרי עם – מוכח מכך שלויים
נקראים 'עם' ונכללים במה שנאמר (דברים יח א) 'וזה יהיה משפט
הכהנים מאת העם' וגו', כלומר, שמחויבים הם בנתינת הזרע
הלחיים והקבה לכהנים. וקשה על רב שהסתפק בכך.
מתרצת הגמרא: הברייתא אינה מדברת בזרע לחיים וקבה, ולכן
אין לדייק ממנה שהלויים נקראים 'עם', ומה ששנינו 'כגון הזרע
והלחיים והקבה', הכוונה ניתנת כגון תרומה – כדוגמת הזרע, ולא
תרומה ממש, ופאי ניהו – ומהו הדבר שהתכוון אליו התנא. משיבה
הגמרא: זהו מעשר ראשון, ועליו נאמר שמוציאם אותו מלוי
לכהן.
הגמרא תמהה על התירוצי: מעשר ראשון דלוי הוא, ומדוע
מוציאים אותו מידו לתת לכהן.
מיישבת הגמרא: הברייתא נאמרה פשיטת רבי אלעזר בן עזריה,
דתניא בברייתא, תויבתא ניתנת לכהן ומעשר ראשון ניתן ללוי ולא
לכהן, דברי רבי עקיבא, רבי אלעזר בן עזריה אמר מעשר ראשון
ניתן אף לכהן ולא רק ללוי.
הגמרא אינה מקבלת את היישוב: אימר – אמור וכלומר, אמנם יש
לומר דאמר רבי אלעזר בן עזריה שמעשר ראשון ניתן לא רק ללוי
אלא אף לכהן, אבל שיתן דווקא לכהן ולא ללוי מי – וכי אמר.
מיישבת הגמרא: אין – אכן כן. לבתר דקנסניהו עורא – לאחר

בברייתא, חייב בְּחֵצִי מִתְּנִית.⁶⁰
 מקשה הגמרא: מִתְּנִית רַבִּי יוֹדָא, שֵׁנִי בְּרִייתָא בּוֹ, הֲבֵיא מַחִיָּה⁶¹
 וּבַהֲמָה, יֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שְׁוִין לְבִהְמָה, וְיֵשׁ בּוֹ דְּרָכִים שְׁוִין לְחֵיה, וְיֵשׁ⁶²
 בּוֹ דְּרָכִים שְׁוִין לְחֵיה וּלְבִהְמָה, כִּיצָד, חֲלָבֵי אִסּוּר בְּחֻלְבִּי בְּהֵמָה, וְדָמֵי⁶³
 חֵיב לְכַסּוֹת בְּדָם הַחַיָּה, דְּרָכִים שְׁוִין לְבִהְמָה וּלְחֵיה, שְׂדֵמֵי וְגִידֵי⁶⁴
 אִסּוּרִין בְּבִהְמָה וְחֵיה, שִׁבְשִׁינֵיהֶם יֵשׁ אִסּוּר דָּם וְגִיד הַנֶּשֶׁה, וְחֵיב⁶⁵
 בְּנִתְיִנָּת זֶרֶע וּלְחֵיִם וְהַקֶּבֶה לְכַהֲנִים, כְּבַהֲמָה, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר.⁶⁶
 וְאִם אֵיתָא – אִם אֵכָן כִּךְ הוּא, שְׁחַכְמִים מַחֲיִיבִים רַק בְּחֵצִי הַמִּתְנִית,⁶⁷
 מִדּוּעַ אָמַר תֵּנָא קָמָא שְׁחֵיב בּוֹרְעֵי וּלְחֵיִם וְקֵבָה, 'חֵיב בְּחֵצִי⁶⁸
 מִתְּנִית' מִכְּעִי לִיָּה – הִיָּה לֹא לֹמַר.⁶⁹
 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אֵיזִיד דִּתְנָא – אֵגַב כִּךְ שִׁשְׁנָה הִתְנָא דִּין חֲלָבֵי וְדָמֵי,⁷⁰
 דְּלֹא מִתְּנִי חֵצִי חֵצִי – שְׁלָא שִׁיכַת שֵׁם לְשׁוֹן 'חֵצִי', שְׁהָרִי וְדָאִי כֹל⁷¹
 חֲלָבֵי אִסּוּר וְכֹל הָדָם טַעוֹן כִּסּוּי, מִשּׁוּם חֵבִי גַם בְּסִפָּא, בַּעֲנִין⁷²
 הַמִּתְנִית, לֹא קָא מִתְּנִי 'חֵצִי', אֲךָ בִּאֲמַת כֵּן הָדִין, שְׁחֵיב רַק בְּחֵצִי⁷³
 הַמִּתְנִית.⁷⁴
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁטָּה אַחֲרָת: כִּי אֵתָא רַבִּין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בּוֹי,⁷⁵
 הֲבֵיא מַצְבִּי וּתְיִישָׁה, לְרַבְּנָן, אֲף שִׁיתְכֵן שֶׁרַק חֵצִי הוּא בַּהֲמָה, חֵיב⁷⁶
 בְּכֻלְהוּ מִתְּנִית, כִּיֹּן שִׁישׁ לִכְךָ רִיבּוֹי מִיּוּחַד, דִּתְנָא, נֹאמַר בְּפִסּוּק⁷⁷
 (ש) 'אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לִכְפֹּה הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה', וּמֵאחַר⁷⁸
 שֶׁנֹּאמַר 'שׁוֹר', מָה תִּלְמֹד לִזְמַר 'אִם שׁוֹר', אֵלֶּא לְרִבּוּת אֵת הַכְּלָאִים⁷⁹
 שֶׁל שְׁנֵי מִינֵי בַּהֲמָה, כְּגוֹן עַז וְרַחֵל, מֵאחַר שֶׁנֹּאמַר 'שֶׂה', מָה תִּלְמֹד⁸⁰
 לִזְמַר 'אִם שֶׂה', לְרִבּוּת אֵת הַכּוֹי, שְׁכֹלֵי חֵיב מִמִּתְנִית, כְּבַהֲמָה,⁸¹
 מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁפֹטֵר כִּי מִמִּתְנִית, הֵיא – תִּבְיָה ז'⁸²
 שֶׁל 'אִם שֶׂה' לְמַעַל לִי. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: מִכְּעִי לִיָּה לְחֻלְק אֵת הַשׁוֹר'⁸³
 מִהַשֶּׁה, שְׁאִין צוֹרֵךְ לִשְׁחֹט אֵת שְׁנֵיהֶם כְּדִי לְהַתְחִיב בַּמִּתְנִית,⁸⁴
 אֵלֶּא בְּשִׁחִיטָת כֹּל אֶחָד בִּפְנֵי עֲצֻמֵּי יֵשׁ חֵיב מִתְנִית.⁸⁵
 מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: וְרַבְּנָן, שְׁדַרְשׁוּ מֵאִם שֶׂה לְרִבּוּת אֵת הַכּוֹי, לְחֻלְק⁸⁶
 מִנָּא לָהּ. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: נִפְקָא לָהּ – הֵם לֹמְדִים זֹאת מִהַפְּסוּק⁸⁷
 (ש) 'מֵאֵת זִכְרֵי תְּהֵבָה', שׁוֹל לְשׁוֹן יִחִיד, לְלַמֵּד שֶׁאֵף בְּזִבְח' אֶחָד יֵשׁ⁸⁸
 חֵיב מִתְנִית.⁸⁹
 מִבְּרֵית הַגְּמָרָא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֵיא 'מֵאֵת זִכְרֵי תְּהֵבָה' מֵאִי עֵבִיד⁹⁰
 לִיָּה – מָה הוּא דּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: מִכְּעִי לִיָּה לְכִדְרֵאָא,⁹¹
 דְּאָמַר רַבָּא, הָדִין עִם הַתְּפִיחַ – דִּינוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן לְתַבּוּעַ אֵת⁹²
 הַמִּתְנִית, הוּא מִתְּבַטֵּב שִׁשְׁחַט אֵת הַבַּהֲמָה, אֲף שְׁאִינוּ בַּעֲלִיָּה,⁹³
 כִּמְבוֹאֵר לַחֲלָן (ע"פ).⁹⁴

משנה

הַתְּבֵאר בַּמִּשְׁנָה לַעֲלִיל (קל) שְׁחִיב נִתְיִנָּת 'זֶרֶע לְחֵיִם וְקֵיבָה' לִכְהֹן⁹⁵
 הוּא רַק בְּבַהֲמַת חוֹלִין, אֲךָ הַשּׁוֹחֵט אֵת הַבְּכוֹר פְּטוֹר מִמִּתְנִית אִלּוּ.⁹⁶
 מִשְׁתַּנִּינוּ דְּנָה בְּאֹפֶן שְׁבַהֲמַת בְּכוֹר הַתַּעֲרֵבָה בְּבַהֲמוֹת אַחֲרוֹת,⁹⁷
 שְׁאִינָן בְּכוֹרוֹת. וְכֵן יִבְאָרוּ בַּהּ אֹפְנִים נֹסְפִים שִׁישׁ פְּטוֹר מִמִּתְנִית⁹⁸
 כַּהֲנֹה אִלּוּ: כְּבֹד בַּהֲמָה, הַפְּטוֹר מִנִּתְיִנָּת זֶרֶע לְחֵיִם וְקֵיבָה,⁹⁹
 שְׁנִיתְעַרְבַּ בְּמֵאָה בַּהֲמוֹת אַחֲרוֹת שְׁאִינָן בְּכוֹרוֹת, בְּזִמְן שְׁמֵאָה בְּנֵי¹⁰⁰
 אָדָם שׁוֹחֲטִין אֵת בּוֹלֵן, שְׁכֹל בַּהֲמָה שִׁיכַת לְאָדָם אַחַר, פּוֹמְרִים אֵת¹⁰¹
 בּוֹלֵן מִמִּתְנִית, כִּיֹּן שְׁכֹל אֶחָד יִכּוֹל לִזְמַר שְׁבַהֲמָה הִיא הַבְּכוֹר¹⁰²
 הַפְּטוֹר מִמִּתְנִית, וְהַמּוֹצִיא מַחֲבִירוֹ עֲלֵיו הִרְאִיָּה, אֲבֵל אִם אָדָם¹⁰³
 אֶחָד שׁוֹחֵט אֵת בּוֹלֵן, שְׁכֹל הַמָּאָה שְׁלֹו, פּוֹמְרִים לוֹ רַק אֶחָד, שִׁיכּוֹל¹⁰⁴
 הַבְּעִלִּים לִזְמַר עַל אַחַת מֵהֶם שְׁהִיא בַּהֲמַת הַבְּכוֹר וּפְטוּרָה¹⁰⁵
 מִמִּתְנִית, וְהַשָּׂאֵר חֵיבּוֹת כִּיֹּן שְׁבוּדָאִי תַשְׁעִים וְתַשְׁעָה מִהַבְּהֵמוֹת¹⁰⁶
 אִינָן בְּכוֹרוֹת.¹⁰⁷
 הַמִּשְׁנָה מְבִאֵרַת עֵתָּה מִי פְטוֹר מִמִּתְנִית אִלּוּ: אָדָם הַשּׁוֹחֵט בַּהֲמָה¹⁰⁸
 לְבִלְחָן, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט לְעֹיֵב בְּזִכְרִים, פְּטוֹר מִן הַמִּתְנִית. דִּין נֹסֵף:¹⁰⁹
 וְהַמִּשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶן – יִשְׂרָאֵל הַנֶּעֱשֶׂה שׁוֹתֵף עִם כֹּהֵן אוֹ עִם עֹבֵד¹¹⁰
 כּוֹכְבִּים בְּבַהֲמָתוֹ, וְנִפְטֵר בְּכָךְ מִהַמִּתְנִית, צָרִיךְ שִׁיִּישׁוּם – שִׁיעֶשֶׂה¹¹¹
 סִימֵן בְּבַהֲמָה, כְּדִי שִׁיבִינוּ בְּנֵי אָדָם הַרְּאִים אוֹתָהּ שְׁאִינָה שִׁיכַת¹¹²
 כּוֹלָה לְיִשְׂרָאֵל, וּמַחֲמַת כֵּן אִינוּ מִפְּרִישׁ מִמֶּנָּה מִתְנִית. וְאִם בִּשְׁעָה¹¹³
 שֶׁמִּכֵּר הַכֹּהֵן לְיִשְׂרָאֵל חֶלֶק בְּבַהֲמָה אָמַר שְׁהוּא מוֹכֵרָה חוּץ מִן¹¹⁴
 הַמִּתְנִית שְׁבָה, פְּטוֹר הַקּוֹנֶה מִן הַמִּתְנִית, שְׁהָרִי הֵן נִשְׁאָרוּ בְּרִשּׁוֹת¹¹⁵
 הַמִּתְנִית.

מִסְפָּנָה – הַגְּעִיתִךְ, כְּלוֹמַר יֵשׁ בְּיָדִי תְּשׁוּבָה לְקוֹשִׁייתְךָ, אֲחֵרִין וְכֵיֹן¹
 בְּתוֹכֵךְ בְּפִרְשָׁהּ שֶׁל מִנְחָה, שֶׁנֹּאמַר (ויקרא ו) 'זֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה'²
 הַקָּרֵב אֹתָהּ בְּנֵי אֲחֵרִין, וְכֵן הַפְּסוּק לִמְעַט אֵת בְּנוֹת אַחֲרֵן לַעֲנִין³
 הַמִּנְחוֹת, אֲבֵל בּוֹרֵעַ לְחֵיִם וְקֵבָה כְּתוּב 'כֹּהֵן' סָתֵם, וּמִשְׁמַע אִפִּילוּ⁴
 כַּהֲנָת.⁵
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתוֹת בַּעֲנִין זֶה: דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל תֵּנָא, אֲף⁶
 מִתְנִית נִיתְנָת דּוּקָא לְכִתָּן וְלֹא לְכִתָּת, כִּיֹּן שְׁלַגְבִּי מִנְחוֹת נֹאמַר⁷
 'בְּנֵי אַחֲרֵן', וְיִלְמֹד קָתוּם מִן הַפְּפֹרֶשׁ, שְׁאֵף מִתְנִית נִיתְנָת רַק לְכֹהֵן⁸
 וְלֹא כַּהֲנָת. דְּבִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּן יִצְחָק תֵּנָא, מִתְנִית נִיתְנָת לְכִתָּן,⁹
 וְאִפִּילוּ לְכִתָּת, וְאֵף שְׁבִשְׂאֵר הַמִּקְוֹמוֹת 'כֹּהֵן' מִמְּעַט כַּהֲנָת, אֲךָ¹⁰
 בַּמִּתְנִית נֹאמַר (דברים יא) 'מִשְׁפֵּט הַכֹּהֲנִים', וְגַם 'וְנָתַן לְכִתָּן',¹¹
 שֶׁמִּשְׁמַעוֹת שְׁנֵי הַפְּסוּקִים הֵיא לִמְעַט כַּהֲנוֹת. הָרִי – הִרִי זֶה מִיעוֹט¹²
 אַחֲרֵי מִיעוֹט, וְאִין מִיעוֹט אַחֲרֵי מִיעוֹט בֹּא אֵלָּא לְרִבּוּת, שְׁאֵף כַּהֲנָת¹³
 מִקְבֵּלַת מִתְנִית.¹⁴
 מִסְפָּנָה הַגְּמָרָא: רַב בְּהֵנָא, שְׁהִיָּה יִשְׂרָאֵל, אֲכֵל בְּשִׁבְלִי אֲשֵׁתוֹ –¹⁵
 קִיבֵל מִתְנִית מִכַּח אֲשֵׁתוֹ שְׁהִיָּתָה כַּהֲנָת, וְכַדְעַת עוֹלָא שְׁאֵף כַּהֲנָת¹⁶
 זִכְאִית בַּמִּתְנִית. רַב פָּפָא, אֲכֵל בְּשִׁבְלִי אֲשֵׁתוֹ, רַב יִימָר אֲכֵל בְּשִׁבְלִי¹⁷
 אֲשֵׁתוֹ, וְרַב אִידִי בְּרֵי אֲבִין אֲכֵל בְּשִׁבְלִי אֲשֵׁתוֹ, שְׁנִשְׁוֹתִיהֶן הִיוּ כַּהֲנוֹת.¹⁸
 פּוֹסְקַת הַגְּמָרָא אֵת הַהִלְכָּה בְּנִידוּגִים שְׁהוּבָאוּ לַעֲלִיל: אָמַר רַבִּינָא,¹⁹
 אָמַר לִי מִרְמָה, הַלְכָּתָא בְּנוֹתִיָּה דְּרַב (לעיל קלא), שְׁאִין מוֹצִיאִים²⁰
 מִהוֹלִיִּים מִתְנִית, כִּיֹּן שִׁישׁ סִפָּק אִם הֵם נִקְרָאִים 'עַם'. וְהַלְכָּתָא²¹
 בְּנוֹתִיָּה דְּרַב חֲסִדָּא (לעיל קל), שְׁמוּמִין מִתְנִית כַּהֲנָת פְּטוֹר. וְהַלְכָּתָא²²
 בְּנוֹתִיָּה דְּעוּלָא, שְׁנוֹתָנִים מִתְנִית לְכַהֲנָת. וְהַלְכָּתָא בְּנוֹתִיָּה דְּרַב אִידִי²³
 בְּרֵי אֲחֵקָה, שֶׁנֹּאמַר (בכורות מז) 'שְׁלוּחָה שְׁלֻחָה בֵּן, אִפִּילוּ אִם יִלְדָה'²⁴
 מִיִּשְׂרָאֵל, בְּנָה פְּטוֹר מִחֻמַּשׁ סְלָעִים שֶׁל פְּדִיּוֹן הָבֵן, שְׁדִינָה כְּדִין לֹי,²⁵
 הַפּוֹטֵר אֵת בְּנוֹ מִחֻמַּשׁ סְלָעִים.²⁶
 מִתְנִית 'זֶרֶע לְחֵיִם וְקֵיבָה' נִהְיָה רַק בְּבַהֲמָה, וְלֹא בַּחֲיָה, שֶׁנֹּאמַר²⁷
 (ש) 'אִם שׁוֹר אִם שֶׂה'. הַגְּמָרָא מְבִרֵּרַת נִתְּנָה דִּינוֹ שֶׁל הַנוֹלָד מִבַּהֲמָה²⁸
 וְחֵיה: תֵּנּוּ רַבְּנָן, הַזֶּרֶע וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה נִתְּנָה מִתְּנִית בְּכָלֵּאִים – הַנוֹלָד²⁹
 מִשְׁנֵי מִינֵי בַּהֲמָה, כְּגוֹן מִעַז וְרַחֵל, וְכֹכְבִי – הַנוֹלָד מִחֵיה וּבַהֲמָה. רַבִּי³⁰
 אֱלִיעֶזֶר אָמַר, כְּלָאִים תֵּנָא מִן הָעִז וּמִן הַרְחֵל חֵיב בְּמִתְנִית, שְׁהָרִי³¹
 גַּם עַז וְגַם רַחֵל חֵיבִים בַּמִּתְנִית, אֲךָ (מִן הַתִּישׁ וּמִן הַצְּבִיָּה) [כְּכֹי],³²
 שְׁהוּא כְּלָאִים שֶׁל חֵיה וּבַהֲמָה, פְּטוֹר מִן הַמִּתְנִית, כִּיֹּן שְׁחִיָּה³³
 פְּטוּרָה מִמִּתְנִית.³⁴
 בַּמִּשְׁנָה לַעֲלִיל (סב) מְבוֹאֵר שְׁכִיב חֵיב בְּכִסּוֹי הָדָם מִסְפָּק, שְׁמָא יֵשׁ³⁵
 לוֹ דִּין שֶׁל חֵיה, וּבְבִרְיִיתָא כֵּאֵן נַחֲלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמַיִם אִם כּוֹי³⁶
 חֵיב מִמִּתְנִית. וּבִיאָרָה הַגְּמָרָא לַעֲלִיל (עט) שְׁכִיב בַּמִּשְׁנָה שֶׁל כִּסּוֹי³⁷
 הָדָם וּבֵין בְּרִייתָא שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְחַכְמַיִם מְדוּבָר בְּכּוֹי הֲבֵיא³⁸
 מַצְבִּי וּתְיִישָׁה, וּלְפִי זֶה שׁוֹאֵלַת הַגְּמָרָא: מִכְּדִי – מֵאחַר וְקִיָּמָא לָן³⁹
 דְּלַעֲנִין הַמִּשְׁנָה שֶׁל כְּסוּי הָדָם וְלַעֲנִין הַבְּרִייתָא שֶׁל הַמִּתְנִית, לֹא⁴⁰
 מִשְׁפָּחַת לִיָּה אֵלָּא מִכְּדִי תֵּנָא עַל הַתִּישָׁה, וְהִינּוּ שְׁאִיבֵי חֵיה וְאִמּוֹ⁴¹
 בַּהֲמָה, וּבֵין לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּבֵין לְרַבְּנָן מִסְפָּקָא לָהּ אִי חוֹשְׁשִׁין לְזֶרֶע⁴²
 הָאָב, וְיֵשׁ בּוֹ חֶלֶק שֶׁל בַּהֲמָה, אִי אִין חוֹשְׁשִׁין וְכוֹלֵי נַחֲשָׁב בַּהֲמָה,⁴³
 כֹּאמֹר, וְכִשְׁה, וְאִפִּילוּ מִקְצַת שֶׂה' קְמִיפְלִי – וּמַחֲלוּקַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר⁴⁴
 וְחַכְמַיִם הֵיא אִם חֵיבָהּ הַתּוֹרָה אֵת הַשֶּׂה' מִמִּתְנִית אֲף כִּשְׁרַק⁴⁵
 מִקְצַת שֶׂה, מִי (חכמים) סָבַר, שֶׁה וְאִפִּילוּ מִקְצַת שֶׂה, וְאֵף אִם⁴⁶
 חוֹשְׁשִׁים לְזֶרֶע הָאָב, הִרִי לְכֹל הַפְּחוֹת מִקְצַתוֹ שֶׂה, וְחֵיב בַּמִּתְנִית,⁴⁷
 וְיָמַר (רבי אליעזר) סָבַר, שֶׁה וְאִפִּילוּ מִקְצַת שֶׂה לֹא אֲמִרְנָן, וְאִם⁴⁸
 מִקְצַתוֹ חֵיה, פְּטוֹר. אִם כֵּן, בְּשִׁלְמָא – מוֹבִינִים דְּבִרִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר⁴⁹
 דְּפִשְׁטֵר, קָסָבַר שֶׁה וְלֹא מִקְצַת שֶׂה, וְכִיֹּן שִׁיתְכֵן שְׁחִיבֵי מִקְצַתוֹ חֵיה,⁵⁰
 פְּטוֹר מִמִּתְנִית, אֵלָּא לְרַבְּנָן שְׁחֵיבֵי בַּמִּתְנִית, קִשְׁדָּה, נִתְּנָה נִימִי – אֲף עַל⁵¹
 גַּב דְּקָסְבִּרִי שֶׁה וְאִפִּילוּ מִקְצַת שֶׂה, וְלִכֵּן כּוֹי זֶה שֶׁמִּקְצַתוֹ בַּהֲמָה⁵²
 חֵיב בַּמִּתְנִית, מִכָּל מִקּוֹם חֶלֶק הַחֵיה שְׁבֹי פְטוֹר מִמִּתְנִית, וְאִם כֵּן⁵³
 פִּלְגָא לְשִׁקּוֹל – יִטּוֹל הַכֹּהֵן רַק חֵצִי הַמִּתְנִית, וְאִידָךְ פִּלְגָא לִיָּמָא לִיָּה⁵⁴
 – וְלַגְבִּי הַחֵצִי הַשְּׁנִי יֹאמַר בַּעַל הַבַּהֲמָה לְכַהֵן, אֵייתִי – הֲבֵיא רִאִיָּה⁵⁵
 דְּאִין חוֹשְׁשִׁין לְזֶרֶע הָאָב, וְכִי זֶה כּוֹלֵו בַּהֲמָה, וְשִׁקּוֹל – וְתִיטוֹל אֵת⁵⁶
 הַחֵצִי הַשְּׁנִי שֶׁל הַמִּתְנִית. וְאִילוּ מִלְשׁוֹן חַכְמַיִם בְּרִייתָא מִשְׁמַע⁵⁷
 שְׁנוּטֵל הַכֹּהֵן אֵת כֹּל הַמִּתְנִית. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵי⁵⁸
 חֵימָא, מֵאִי 'חֵיב' נִימִי דְּקָא אָמַר – מִדּוּעַ לְשׁוֹן 'חֵיב' שְׁאִמְרוּ חַכְמַיִם⁵⁹

חולין. פרק עשירי - הזרוע והלחיים דף קלב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קעא רש"י

מטונג - הגעתך. משום הכי אמרין גבי מנחת כהנת דנאכלת - ד"אחרן ובניו" כתובין בפרשה: "וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני אהרן" וגו'. וכיון דכתיב בהדיא "בני אהרן" - למעוטי בנות אהרן. אבל מתנות - לא כתיב בהו אלא "כהן" גרידא. ומשמע: כהן, ואפילו כהנת. סתם מן המפורש - "כהן" סתם דכתיב גבי מתנות ממפורש מ"בני אהרן" דכתיב גבי

מנחה. דמה לחלן - כהן ולא כהנת, ד"אחרן ובניו" כתובין, אף הכא - כהן ולא כהנת דבי רבי אליעזר בן יעקב תנא - בעלמא "כהן" - ולא כהנת. אבל "כהן" דכתיב גבי מתנות ואפילו כהנת במשמע. מאי טעמא? הוי מיעוט כו'. דברישיה דקרא כתיב "זה יהיה משפט הכהנים" - דמשמע: כהנים ולא כהנות. וכתבי בספיה דקרא "נתן לכהן הזרוע" וגו' - דמשמע נמי כהן, למעוטי כהנת. מאי מיעוט אחר מיעוט כו'. כהנא - ישראל הוה, ואשתו כהנת. אבל - מתנתא. בשביל אשתו - שהיתה כהנת, דסבירא ליה: "כהן" - ואפילו כהנת. הלכא כותיה דרב חסדא - דאמר לעיל (קלב.) המזיק מתנות או שאכלן - פטור מלשלם. והלכתא כרב אדא בר אבהו - דפטור נמי בנה של ליה מפדיון קרב כבנו של לוי. דהתן כהנים ולוים - פטורים, בפרק שני דבכורות (ג.ב.) ואשמעינן רב אדא דלויא כלוי אליבא דמר בריה דרב יוסף, דמזיק לה לרב אדא בר אבהו בפרק "יש בבור" לנחלה (שם מ.זא.), אפילו אי עברא מישראל. דב"פסטר רחם" תלא רחמנא, דהוה רחם שיצא ממנו לא דחויבא דהוה. ולאפוקי מדבר פפא, דמוקים לה דאיבערא מגוי, אבל אי עברא מישראל - בתאבא זולתין ליה, וחייב. מן התייש ומן הצביה פטור מן המתנות - ד"שה" כתיב, ולא צבי מכרי קיימא לן - ב"אזוהי ואת בני" (חולין פ.א.) דלענין כסוי הדם ומתנות לא משכחת לה פלוגתיהו דרבי אליעזר ורבנן אלא בצבי כו', רבי אליעזר סבר: "שה" ולא מקצת שה. בשלמא רבי אליעזר דפטר - כלאים הבא מן התייש ומן הצביה, סבירא ליה: "שה", ולא מקצת שה. איך פלגא לימא ליה - ישראל לכהן: אייתיב כו'. מאי חייב נמי - דקמחייברבנן? חלבו אסור כחלב בהמה - דאזולין לחומרא בבולוהו. ואם איתא - כדקאמרת דחייב רבנן בחצי מתנותי, דמאני קתני הבא "חייבי" בורע לחיים וקבה", דמשמע: בבולוהו חייב? ומיהו לאו דוקא קתני חייב בורע כו' - אלא אייתיב דתנא רישא דדמו כולו טעון כסוי וחלבו אסור, דלא מצי למיתנא חצי חצי - דהא לא אפשר שחצי חלבו אסור וחצי מותר. דהא נמי דחצי דמו טעון כסוי וחצי דמו אינו טעון. ומשום רישא וכן סיפא, ולא משום דוקא, דהוא הדין דאינו חייב אלא בחצי מתנות. שור - הוא מצי למימר. לחלק - דאי לא הוה כתיב "אם", הוה אמרינא דאינו חייב במתנות עד שישחוט שה. קא משמע לן "אם": שאם שוחט שור בפני עצמו - חייב ליתן מתנות. וחובב - משמע אפילו זבח אחד. הדין עם חובב - דרגו של כהן לחבוע עט הטבח המתנות, ואף על פי שאין בהבמה של טבח אלא משל אחרים. משנה בכור - של ישראל שנתערב במאה בהמות אחרות. כזמן שמה - בני אדם שוחטין את בהמות - פטורים את כולן ממתנות כדונה, דכל אחד ואחד יכול לדחות את עצמו ולומר לכהן: בכור שלי הוא. וכן שכן שליש. ואם אחד שוחט את כולן - אין פטורין אותם מאה בהמות מליתן מתנות לכהן, אלא אחד, הואיל שהוא שוחט את כולן, אבל אחד יכול לפטור מן המתנות, שאי אפשר שלא ידא הבכור אחד מהן, ויכול לומר: זה הוא. ומן הבכור אין נותנים - שאין קדושה חלה על קדושה. צריך שירשום - שיעשה בו סימן שיכיר דהואים שאינו כולו של ישראל. אם אמר - כהן לישראל: אני מוכר לך פרה זו, חרין מן המתנות שבה - פטור ישראל מן המתנות. ואם אמר - ישראל לחבירו טבח: מכור לי כו', כדפרישנא לעיל (קלא.), גמרא אמאי - פטורים את כולן? הא יכול לבא כהן עליו משני צדין. כלומר, בשני כחות, ולימא ליה: אי בכור הוא - כוליה ידיד הוא.

דבי רבי ישמעאל תנא כהן ולא כהנת - נראה דלא ממעט אלא בנשאת לזר, אבל לא נשאת - כיון דאכלה בתרומה, דחמיא. כל שכן דיהבי ליה מתנות. ומיהו אפשר דלא יחייבין לה, לרבי ישמעאל. רב כהנא אבל בשביל אשתו - וזה רב כהנא שגלה מבבל לארץ ישראל, דפרק "הגזול בתרא" (בבא קמא קי.זא.), שלא היה כהן, כדאמרין בסוף "אלו עוברין" (פסחים מט.א.), אמר רב כהנא: אי לא דנסיבת כהנא, לא גלאי. ואמר יש, שהיה כהן, בפרק קמא דקדושין (ח.א.) רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן וועיין עד תוספות דקדושין ח.א. דבור המתחיל "רב כהנא", ותוספות בבא בתרא ק"א דבור המתחיל "זלא", ובפסחים מט.ב. דבור המתחיל "אמר". חב"י גרסין - מאי נהוגין נמי דקתני בחצי מתנות. חלבו - כחלבו בחמה דדמו טעון כסוי כחיה וחייב במתנות כבהמה - הא דלא קתני הני תרתי דשוה לבהמה בידד - משום דניחא ליה למיתני דם וחלב בזה אחד וזה, ששמוכין בכל מקום. ואם איתא חייב בחצי מתנות מכעי ליה - בהדיא דלעיל נחתא ליה טפי ולא תני בה "חייבי" אלא "נוהגין". בזמן שמה שוחטים כולן פטורים - על כרחך כשכולן בעלי מומין איירי, דאין שוחטין בכור אלא אם כן נפל בו מום. ומדנתערב ואין מכירין בו, אם כן גם האחרים בעלי מומין הם. וצריך לרשום - סימן על הבשר, רגילין היו לרשום בשר שפטור מן המתנות, והיו מכירין רישומיהן. ואם תאמר: כיון דלית ליה לכהן אלא חצי, חצי ליפטר וחצי לחייב, מיהו דהוי אצבי הבא על התיישה דמחייב רבנן בחצי מתנותו ויש לומר: דהתם כל שיית שבו מחייב, והכא לא מחייב כל שיות שבו, לכך פטרי לגמרי. אמאי יבא עליו משני צדדים - בפרק שני דבכורות (יח.ב.) איכא פלוגתא גבי שתי רחלות, אחת בכרה ואחת לא בכרה, וילדו שני זכרים - אחד לו ואחד לכהן, והשני ירעה עד שיסתאב, ורבי יוסי פטר. והך סתמא חייב משני מאירי, דבתוספתא (פרק שני דבכורות) מסיים בה: דבני רבי מאיר, ומפרש בגמרא טעמא דרבי מאיר: משום דבא עליו כהן משני צדדין, ואף על גב שכתב לקח אחד. והשתא לא מבעיא לרבי מאיר דפריך הבא שפיר, אלא אפילו רבי יוסי, דפלגי התם. היינו, משום דלא מצי אמר: אי בכור הוא - כוליה ידיד הוא, שכבר לקח אחד. אבל הבא, מוהי, משום דמצי אמר: אי בכור הוא - כוליה ידיד הוא! ומשני: שמכרו לישראל במזמון, ואפילו לרבי מאיר דמחייב התם, משום דממה נפשך אית ליה מתנות גביה. אבל הבא, ספק גמור, והמורצא מחייביו בעליו הראיה. כשהוא עבד ליה? - מפני ליה לכדרכא, דאמר רבא: הדין - עם הטבח. משנה בכור שנתערב במאה בזמן שמה שוחטין את כולן - פוטרים את כולן. אחד שוחט את כולן - פוטרים לו אחד. השוחט לכהן ולגוי - פטור מן המתנות, והמשתתף עמהן - צריך שירשום. ואם אמר, "חזין מן המתנות" - פטור מן המתנות. אמר "מכור לי בני מעיה של פרה", והיו כהן מתנות - נותנן לכהן, ואינו מנכה לו מן הדמים. לקחן הימנו במשקל - נותנן לכהן, ומנכה לו מן הדמים. גמרא ואמאי? יבא עליו כהן משני צדדין, ולימא ליה: אי בכור הוא - כוליה ידיד הוא, ואי לאו בכור הוא - תב ל מתנתא! אמר

בשהוא אומר מאת זובחי הזבח - דמיירי בטבח, ולא קאי א"ע"ם דנמטע טבח כהן, מדלא כתיב "מאת העם זובחי הזבח", וכתיב "מאת זובחי" יתירה - הפסיק הענין, דאָלץ שהוא טבח קאמר. ואפילו כהן, הואיל ושחט בדמת ישראל. אבל אם היתה שלו, אפילו למכור - דרמנא פטירה. אלא דמדרבנן גזר כשהוא טבח ליתן מתנות כהונה, אפילו בהמהה שלו - שלא ירגילו

טבחי ישראל לשחט כהנים עמדם לפטר מן המתנות. ועד שלש שבתות, דאיכא למימר דדידיה שחט - לא גזר רבנן, ואוקמה על דין תורה, ומכאן ואילך גזר. וכי קבע מסחתא - מיד מוכח דלא לדידיה שחט, ולכן גזר לאלתר, כדמוכח בסמוך. ולא בפירוש הקנטרס פירש דחייב מן התורה בשחט למכור - דאם כן, שנים או שלשה שבתות אמאי פטור? אטו שלשה שבתות כתיבי כהן? ועוד: אי מן התורה - אי אפשר שלא היה יודע רבי טבלא דבר זה? אלא ודאי תקנת חכמים היא, כדפירשנו. ורבי טבלא לא היה שמיע ליה דך תקנתא, עד דאמר ליה רב נחמן. **באילו** אוכל טבלים - ממש, דמתנות ילפינן "תניה" "תניה" מתרומה, בפרק "ראשית הגז" (חולין קלא). **אין** נאכלין אלא צלי ואלא בחרדל - ואם תאמר: בדפרק "כל התיר" (ובחים ג.ב.) אמרין: ובכולן רשאין הכהנים לשנות באכילה לאוכלן צלחין שלוקן מבושלין, ואמר בגמרא טעמא: משום דכתיב בהו "למשחה" - פירוש: לגדולה, בדרך שהמלכים אוכלין ונראה: דודאי כמו שטוב לו ונהנה יותר, מצי אכיל להו. אבל אדם שטוב לו צלי כשלוך ומבושל - יאכל צלי, שהוא דרך גדולה יותר. **ולאו** מילתא היא דתניא בר - היה מצי למימר: מדאמרין בריש פירקין "המזויקין בתורת ה', יש להם מנת" - משמע: מחזיק, אפילו שאין בקי. קבלות

דברים אמורים במצות לא תעשה, אבל במצות עשה, בגזן: אומרים לו "עשה סוכה!", ואינו עושה, "לולב", ואינו עושה, "עשה ציצית!", ואינו עושה - מפיין אותו עד שתצא נפשו! אלא, דקנסין להו בלא אתריותא. כי הא דרבא קנים אטמא, רב נחמן בר יצחק קנים גלימא. ואמר רב חסדא: זרוע - לאחד, וקבה - לאחד, לחיים - לשניים. - איני, והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר: במערבא פלנין להו גרמא גרמא! - התם בדתורא. אמר רבא בר רב חנה, אמר רבי יוחנן: אסור לאכול מבהמה שלא הורמה מתנותיה. אמר רבא בר רב חנה, אמר רבי יוחנן: כל האוכל מבהמה שלא הורמה מתנותיה - כאילו אוכל טבלים. ולית הלכתא פותיה. אמר רב חסדא: מתנות כהונה אין נאכלות אלא צלי, ואין נאכלות אלא בחרדל. מאי טעמא - אמר קרא "למשחה" - לגדולה, בדרך שהמלכים אוכלים. ואמר רב חסדא: עשרים וארבע מתנות כהונה, כל כהן שאינו בקי בהן - אין נותנין לו מתנה. ולא מילתא היא, דתניא, רבי שמעון אומר: כל כהן שאינו מורה בעבודה - אין לו חלק בכהונה, שנאמר "המקריב את דם השלמים ואת החלב מפני אהרן לו תהיה שוק המין למנה", אין לי אלא זה בלבד, מנן לרבות חמש עשרה עבודות, בגזן: היציקות והבלילות והפתיות והמליחות, הנפוחות והגשות [והקמיצות], הקטורות [והמציצות] [והמליקות]

שיעור תניה מעליא. אבל בבחמה דקה, אם היה מחלק האבר לשנים - לא היה בכל חלק תניה מעלייתא, ורחמנא אמר "נתן לכהן" - תניה יפה. למשחה - במתנות כהונה כתיב ב"ויקח קרח" "לך נתתים למשחה" - כל מתנות שנתן לך בכהונתך, נתתי לך לגדולה, כדמרגמין: לרבותא. עשרים וארבע - לקמן בפירקין (קלא.ב.) חשיב להו. שאינו בקי בהן - היאך דין מתנה, היאך נאכלין בגדולה. שאינו מורה בעבודה - שאמר בלבה: דברי הכל הן, ולא צוה המקום להקריב לו קרבנות, אלא משה בדה מלכו. אין לו חלק בכהונה - אין לו חלק בקדשים. המקריב - היא הולכה. היציקות והבלילות - שנותן שמן במנחה ובוללה, וחזור ונותן עליה שמן - לקיים בה מצות יציקה, "יצק עליה שמן", כדאמרין ב"אלו מנחות" דכולן צריכות שלשה מתנות שמן. הפתיות - מנחת מחבת ומרחת ומנחת מאפה תנור, שדיו נקמצות לאחר אפיה, פותין ומחזירין לסולתן, וקומץ, דכתיב "פתות אותה פתים" וגו'. המליחות - "במלח תמלח" (ויקרא ב.). התנופות - מליץ ומביא, ולא כל המנחות טעונות תנופה והגשה, והתם מפרש להו: יש טעונות תנופה ולא הגשה, הגשה ולא תנופה, לא תנופה ולא הגשה. ומה היא הגשה - מגישה כשהיא בכלי קודם קמיצה, ומגישה לקרן מערבית דרומית, כנגד חדרה של קרן, במנחות (סא.א.) ובסוטה (יד.ב.), והמליקות - גרסין, ולא גרסין "וההקרבות" - דהא איהו חשיבא ברישא, ובהדיא פרט בה קרא (שם ז') "המקריב את זבח השלמים", ודיא הולכה.

אמר רב אושעיא - הכא במאי עסקין, דקתני מתניתין דפטרין את כולן - בבא אותו בכור ליד כהן, ונפל בו מום קבוע. וליתני כהן וגוי כו' - דהא לא איקרו "עם", ומאי איירא דקתני "השוחט"? זאת אומרת - מתניתין דקתני "השוחט" אתא לאשמועינן דבעלמא היכא דקשחש בדמת ישראל - הדין עם הטבח, דינו של כהן לתבוע מתנותיו מן הטבח, והכא, כיון שהבהמה של כהן וגוי הוא, פטור הטבח מן המתנות. והא לא מצין למליץ מכון וגוי לחד. ולא מאת הכהנים - קא סלקא דעתך דכהנים לא איקרו "עם". **כשהוא** אומר מאת זובחי הזבח - כלומר, מי שהוא, ואפילו כהן. להביא כהן שנעשה טבח למכור, אבל אבהמה שהוא שוחט לצרכו - פטור. והוה דחיקא ליה מילתא - דחוק ועני דהיא, דמנו דפסרת להו ממתנתא - מורוע לחיים וקבה, כדאמרין במתניתין: המשתתף עמדם פטור מן המתנות. חייבה - להאי ישראל שנשתתף עם אותו כהן, ויל אפיק - הוצא אותם מתחת ידיך, ותתנם לכהן. **מפיקנא** לך כו' - כלומר, כל ראיתו וסיעותיו אמנא לו. **מאונך** - מאונך. שנים ושלוש שבתות פטור מן המתנות - לתתם לכהן אחר, משום דאכתי לא קביע, ואין יודעין עדיין שהוא טבח. אבל מכאן ואילך - חייב, והאילו דקביע, ולעבד ליה מר הכי כרבי **אחא** - ותפטרנו משנים ושלוש שבתות. **אמר** ליה חני מילי - דקאמר רבי אחא חקני דרום דשנים ושלוש שבתות פטור. היכא דלא קבע מסחתא - תנות. אבל **הכא** - האי טבח כהן כבר קבע חנותו, וגלי אדעתיה דקביע, דלא מפריש מתנתא - לכהן אחר. הא עשרין ותרתי שני - כלומר, כבר עברו עשרים ושנים שנה. **למאי** הלכתא - קאמר הא עשרין ותרתי שני. **אלימא** - דמאחר שעמדו בשמחת עשרים ושנים שנה, הו לא משמתין להו. והתניא במה דברים אמורים - דהו לא משמתין להו. **במצות לא תעשה** - דאית ביה מיתה או כרת, דקם ליה בדרבה מיניה. בגזן אומרים לו עשה סוכה עשה לולב - שאין בהן חסרון כיס כולי האי. **אלא הא קא משמע לן** - רבה, מאחר שעמדו בשמתייהו עשרים ושנים שנה, קנסין להו בלא התראה. אבל קודם לכן - לא. **קנים אטמא** - כל הירך היה גזול ממי שלא היה רוצה לתת המתנות לכהן, והיה נותנה לכהן. **ואמר רב חסדא** - מתנות כהונה כך היא נחלקת: זרוע - היה נותן ישראל לכהן אחר, וקבה - לכהן אחר, ולחיים - לשני כהנים. **גרמא גרמא** - כל עצם ועצם היה מחלק לשנים. התם בדתורא - בשור הגדול, שאבריו גדולים ביותר. דאפילו היה מחלק האבר לשנים, עדיין יש בכל חלק וחלק

חולין דף קלב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קעג

1 את מתנות הכהונה, שהם זרוע לחיים וקידה, ומדוע פטרו
2 המשנה לגמרי.
3 מתרצת הגמרא: אָמַר רב אִשְׁשִׁי, משנתנו עוסקת בַּבְּכוֹר שֶׁכֶּבֶר
4 בָּא לִידֵי בָּהֶּ, וּמִכִּרְוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּמוֹמוֹ – אחר שנפל בו מום, שפיקעה
5 קדושת הקרבן שבו, ואף בכור כזה פטור ממתנות כהונה (לעיל קל),
6 ובכור זה בודאי אינו שייך לכהן שהרי מכרו לישראל, ועל זה
7 אמרה המשנה שאם הוא התערב במאה בהמות אחרות החייבות
8 במתנות כהונה, שנשאר רק הנידון על כל בהמה האם היא חייבת
9 במתנות, יכול כל אחד לדחות את הכהן בטענה שהבהמה שלו
10 היא הבכור הפטור ממתנות כהונה.
11 שנינו במשנה: הַשּׁוֹחֵט לְכֹהֵן וְלַעֲזֹבֵד בְּכֻבָּבִים פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת.
12 שואלת הגמרא: מדוע נקטה המשנה לשון זו, שהשוחט פטור,
13 וְלִיתֵי – היה למשנה לשנות 'בָּהֶן וְעֹזְבֵד בְּכֻבָּבִים פָּטוּרִין מִן
14 הַמַּתָּנוֹת'. משיבה הגמרא: אָמַר רַבָּא, וְזֹאת אוֹמְרֵת – יש ללמוד
15 מלשון זו שכתבה משנתנו, שְׁהֵינָן עִם הַטֶּבֶחַ – התביעה שיש לכהן
16 לקבל מתנות כהונה, היא מהשוחט, ולכן אמרה המשנה שבאופן
17 ששחט בהמה של כהן או עובד כוכבים, פטור השוחט מלתת את
18 המתנות.
19 הגמרא מבארת מנין לומדים שכהן פטור ממתנות: דַּרְשׁ רַבָּא,
20 נֹאמַר בַּפְּסוּק (דברים יא) יָחִיד יִהְיֶה מִשְׁפַּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הַדָּם מֵאֵת
21 זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ אִם שׁוֹר אִם שֶׂה וְנָתַן לְכֹהֵן הַזֶּרֶעַ וְהַלְוִיִּים וְהַקֹּהֵל, וְיֵשׁ
22 לְדֹרוֹשׁ מִמֶּנּוּת אֵלּוּ נִיתְּנוּת רַק 'מֵאֵת הָעֵם', וְלֹא מֵאֵת הַכֹּהֲנִים,
23 שְׂאִים קְרוּיִים עִם. יש ללמוד מהפסוק דין נוסף: בְּשֹׂאוֹת אוֹיֵב
24 'מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ', וְלֹא נֹאמַר 'מֵאֵת הָעֵם זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ', הֵיוּ אוֹיֵב –
25 יש ללמוד ש'זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ' חייבים במתנות אפילו אם אינם מאותם
26 המכונים 'עם', וּמֵאִילּוּ טֶבֶחַ בָּהֶן בְּשִׁשְׁמֵעַ, שאם הוא שוחט בהמות
27 של עצמו כדי למכורם לאחרים, חייב במתנות, ורק כשהוא שוחט
28 לצורך עצמו, פטור.
29 הגמרא מביאה מעשה בענין זה: אוֹשְׁפִיזִינִיה דְּרַבִּי טַבְלָא – האדם
30 שאצלו מתאכסר רבי טבלא, בָּהֶן הוּא, וְהוּא דְּחִיק לִיה מִלְּתָא –
31 והיה דחוק ועני. אָתָּא לְקַמְיָה דְּרַבִּי טַבְלָא – בא לפני רבי טבלא
32 שיתן לו עצה לפרנסתו, אָמַר לִיה רבי טבלא, וְלֹא אִישְׁתַּתַּף בְּהֵי
33 מִטְבְּחֵי יִשְׂרָאֵל – לך ותעשה שותפות עם טבחים ישראלים, דְּמִנֵּי
34 דְּמִסְתְּרֵי מִסְתַּתַּף בְּהֵדֶךְ – שמתוך כך שאתה פטור אותם
35 מליתן מתנות כהונה, ירצו להשתתף עמך ולתת לך חלק בבהמה.
36 אמנם לאחר שעשה כן, הִיִּיבִיה רַב נַחֲמָן לְטַבְּחִים יִשְׂרָאֵלִים אֵלּוּ
37 לַת מַתָּנוֹת כְּהוֹנָה מִבְּהֻמָּתָם, שֶׁהִשְׁתַּתַּף בָּהֶם אוֹתוֹ כֹּהֵן. אָמַר
38 לֵיה הִשְׂרָאֵל, וְהָאֵל רַבִּי טַבְלָא פָּטוּר – פטר אותנו ממתנות אלו,
39 כִּדִּין בַּהֲמָה שֵׁשׁ בָּה שוֹתֵף כֹּהֵן. אָמַר לִיה רב נחמן, וְלֹא אִשְׁפִּיק – לך
40 והוצא את המתנות ותן אותם לכהנים, וְאִי לֹא, מִסְתַּתַּף לָךְ רַבִּי
41 טַבְלָא מֵאוֹנֵי – אוציא לך את דברי רבי טבלא מאוניך, כלומר,
42 אמחה את כל ראיותיו ודין זה שאמר לך.
43 אֵל רַבִּי טַבְלָא קָמִיה דְּרַב נַחֲמָן – הלך רבי טבלא לפני רב נחמן
44 וְאָמַר לִיה, מָאִי טַעְמָא עָבִיד מַר הָבִי – מדוע עשית כן, לחייבו
45 במתנות, והרי מבואר במשנתנו ששותף כהן פטור את הבהמה
46 ממתנות. אָמַר לִיה רב נחמן, טַעְמִי הוּא מַחְמַת מִימְרָא זו, דְּכִי אָתָּא
47 – שכאשר בא רבי אָמַר בְּרַחֲמֵי מִדְּרוּמָא, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֹוִי,
48 זְקֵנִי דְרוֹם אֲמִרוּ דִּין זֶה, בָּהֶן שְׁנַעֲשֵׂה מִטְבֵּחַ, שְׁתֵּים וְשִׁלְשׁ שְׁתֵּית –
49 שבועיים או שלשה, פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת, כִּיּוֹן שְׁעִידִין אִינוּ קְבוּעֵי וִישׁ
50 לֹאמַר שְׁהוּא שׁוֹחֵט לְעַצְמוֹ, וְרַק אִם יִרְצוּ אַחֲרֵים לְקַנוֹת יִמְכּוֹר
51 לָהֶם, אֲבָל מִמָּאֵן וְאִילָף תִּיבִּב מִמַּתָּנוֹת וְנֹתְנֵם לְכַהֲנִים אַחֲרֵים, כִּיּוֹן
52 שְׁהוּא קְבוּעַ וְבוֹדָאִי הוּא שׁוֹחֵט כְּדִי לְמַכּוֹר, וְחִיִּיב מִן הַתּוֹרָה
53 בַּמַּתָּנוֹת.
54 אָמַר לִיה רבי טבלא, וְלַעֲבִיד לִיה מַר מִיָּתָה – והרי היה לך לנהוג
55 עמו לכל הפחות כְּדַבְרֵי רַבִּי אָמַר בְּרַחֲמֵי, ולפטרו ממתנות
56 שבועיים או שלשה. אָמַר לִיה רב נחמן, הֵינִי מִיָּלִי – דין זה,
57 שמתמינים לו שבועיים או שלש, הוא רק באופן דֵּלָא קִבֵּעַ מִסְתַּתַּף
58 – שאין לו חנות קבועה, שאז יתכן שהוא שוחט לעצמו, אֲבָל הָאֵל,
59 הָאֵל קִבֵּעַ מִסְתַּתַּף – הרי אותו כהן קבע עצמו בחנות, וגילה דעתו

60 שהוא רוצה למכור בהמות לאחרים, וחייב מיד במתנות כהונה.
61 הגמרא מבארת את דינו של טבח שאינו מפרש מתנות: אָמַר רַב
62 חֲסִדָּא, הָאִי בָּהֶן דְּלֹא מְפָרִישׁ מִתְּנֵיָא – אותו כהן שמוכר בהמות
63 לאחרים, ואינו מפרש מתנות כהונה, לִיהוֹי בְּשִׁמְתָא – יהא בחרם
64 דְּאִלְתֵּי יִשְׂרָאֵל.
65 אָמַר רַבָּה בַר רַבִּי שִׁילָא, הֵינִי מִטְבְּחֵי דְּהוּצָל – אותם טבחים של המקום
66 ששמו 'הוצל', כְּיִימֵי בְּשִׁמְתָא דְּרַב חֲסִדָּא הָא עֲשָׂרִים וְתֵרַתִּין שָׁנִין –
67 עומדים בחרם זה שאמר רב חסדא כבר עשרים ושנים שנה,
68 שאינם מפרשים מתנות. מבררת הגמרא: לְמָאִי הִלְכְתָּא – לענין
69 מה יש נפקא מינה בכך שהם עומדים בחרם זמן רב, אִלְיָמָא דִּתּוּ
70 לֹא מִשְׁמַתִּינִן לָהּ – אם כדי לומר שלאחר זמן רב כל כך אין
71 מוסיפים לנדותם, וְהָא תִּנְיָא בְּרִייתָא, בְּמָה דְּכָרִים אֲמִירוֹרִים שָׁאִין
72 מוסיפים לנדות אדם העובר על איסורים, בְּעוֹבֵר עַל מִצְוֹת לֹא
73 תַעֲשֶׂה שֵׁשׁ בָּהֶם מֵיַת בֵּית דִּין או כרת, כִּיּוֹן שְׂדֵי לָהֶם בְּעוֹשֵׂה
74 הַחֲמוֹס הַמוֹטֵל עֲלֵיהֶם, ואין מוסיפים להענישם גם בנידוי, אֲבָל
75 בְּעוֹבֵר עַל מִצְוֹת עֲשֶׂה, בְּגוֹן שְׂאוּמִרִים לוֹ 'עֲשֶׂה סוּכָה' וְאִינוּ עוֹשֶׂה,
76 או לִיטוֹל לֹוֶלֶב וְאִינוּ עוֹשֶׂה, עֲשֶׂה צִיצִית וְאִינוּ עוֹשֶׂה, מִכֵּן אוֹתוֹ עַד
77 שֶׁתֵּצֵא נַפְשׁוֹ, ואם כן גם כאן יש להמשיך ולנדותם עד שיתנו את
78 מתנות הכהונה כדן. מבארת הגמרא: אֵלָּא, הִנֵּפֵקָא מִינָהּ הִיא
79 דְּקַנְסִינָן לָהּ בְּלֹא אֲתֵרִייתָא – קונסים אותם על מעשיהם ללא
80 התראה, כִּיּוֹן שְׁעַמְדוּ בְּנִידוּיִם זְמַן רַב כָּל כָּךְ, אֲבָל לִפְנֵי זְמַן זֶה אִין
81 לְקוֹנְסֵם לֹאֵל הַתְּרָאָה.
82 הגמרא מביאה הנהגות האמוראים בענין זה: כִּי הָא – במנהג זה,
83 דְּרַבָּא קִנְיִם אֲמַרָא – רבא היה קונס את מי שאינו נותן מתנות
84 כהונה, וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ אֵת כָּל הַיֶּרֶךְ שֶׁל הַבַּהֲמָה וְנוֹתְנָהּ לְכֹהֵן, וְלֹא
85 אֵת הַשּׁוֹק בַּלְבַּד. רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק קִנְיִם גִּילְמָא – היה קונס את מי
86 שאינו נותן מתנות לכהנים ונוטל מִמֶּנּוּ אֵת בְּגָדוֹ.
87 הגמרא מביאה מימרא נוספת של רב חסדא בענין מתנות כהונה:
88 וְאָמַר רַב חֲסִדָּא, כִּי הִיא חֲלוּקַת מַתָּנוֹת כְּהוֹנָה, הַרְוֵעַ נִיתְּנָת לְכֹהֵן
89 אַחֵר, וְקִבְּהָ נִיתְּנָת לְאֶחָד, וְשֵׁנִי הִלְוִיִּים נִיתְּנָת לְשֹׁנִים.
90 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אִינִי – וכי כך הוא הדין, וְהָא כִּי אָתָּא – והרי כשבא
91 רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבַבֵּל אָמַר, בְּמַעֲרָא פְּלִגְנִי לָהּ
92 גִּמְרָא גִּמְרָא – בארץ ישראל מחלקים מתנות אלו לכהנים עצם
93 עצם, כלומר כל עצם מחלקים לשני כהנים. מתרצת הגמרא:
94 הַתּוֹרָה אִמְרָה (דברים יח) וְנָתַן לְכֹהֵן, שְׁתֵּהִידָהּ זֶה נִתְּנָהּ יָפָה, וְהָתָּם,
95 בְּמִימְרָא שֶׁל רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, מְדוּבָר בְּתוֹרָא – במתנות כהונה
96 שֶׁל שׁוֹר, שְׁהוּא גְדוֹל בִּיּוֹתָר, ואף אם מחלק כל אבר לשנים נשאר
97 לְכָל כֹּהֵן שִׁיעוֹר נִתְּנָה חֲשׁוֹב. וְרַב חֲסִדָּא דִּיבֵר בְּבַהֲמָה דְּקָה,
98 כִּכְבַּשׁ או עז, שאם לא יתן כל האבר לכהן אחד, אִין זֶה נִתְּנָה
99 יָפָה.
100 הגמרא מביאה מימרות נוספות בענין מתנות כהונה אלו: אָמַר רַבָּה
101 בַּר בַּר הִנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֲסוּר לְאָכֹל מִבְּהֻמָּה שְׁלֵאל הוֹרְמָא
102 וְהוֹפְרָשׁוֹ מִתְּנֵיָתָהּ, שהם זרוע לחיים וקבה, ועוד אָמַר רַבָּה בַּר
103 בַּר הִנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כִּל הָאוֹכֵל מִבְּהֻמָּה שְׁלֵאל הוֹרְמָה מִתְּנֵיָתָהּ,
104 כְּאִילוּ אוֹכֵל מִכֵּלִים – פירות שלא הופרשו מהם תרומות
105 ומעשרות, שחייבו מיתה בידי שמים. פוסקת הגמרא: וְלִית הִלְכָתָא
106 בְּנוֹתִיָּה – אין הלכה כדברי רבי יוחנן אלו, אלא אף בהמה שלא
107 הורמו מתנותיה אינה נאסרת באכילה לישראל.
108 הגמרא מבארת את דרך האכילה של מתנות כהונה: אָמַר רַב
109 חֲסִדָּא, מִתָּנוֹת כְּהוֹנָה, אִין נֶאֱכָלוֹת אֵלָּא צִלִּי, וְאִין נֶאֱכָלוֹת אֵלָּא
110 בְּתַרְדֵּל, שהוא מין מאכל חריף שאוכלים עם הבשר. מָאִי טַעְמָא,
111 כִּיּוֹן דְּאָמַר קָרָא לְגַבִּי מַתָּנוֹת כְּהוֹנָה (במדבר יח) לָךְ נִתְּנִים לְמִשְׁחָה,
112 דְּהִינִי לְגִדּוּלָהּ, לְשֵׁשׁ לְכַהֲנִים לְאוֹכֵלִם בְּדֶרֶךְ שְׁתַּמְלָלִים אוֹכֵלִים,
113 וְהִינֵנוּ בְּצִלָּהּ וּבַחֲרָדֵל.
114 דִּין נֹסָף: וְאָמַר רַב חֲסִדָּא, עֲשָׂרִים וָאַרְבַּע מַתָּנוֹת כְּהוֹנָה הֵם, כִּל בָּהֶן
115 שְׂאִינוּ כְּכִי בָּהֶן, כִּיצַד יֵשׁ לְאוֹכֵלִם בְּדֶרֶךְ גְּדוּלָהּ, וכמו שהתבאר
116 בְּמִימְרָא הַקּוֹדֶמֶת שֶׁל רַב חֲסִדָּא. אִין נִתְּנִין לוֹ מַתָּנָה.
117 דוּחָה הַגִּמְרָא מִימְרָא זו: וְלֹא מִלְּתָא הִיא – ואין דין זה נכון, אלא
118 מוֹתֵר לַת מַתָּנוֹת אֵף לְכֹהֵן שְׂאִינוּ בְּכִי בְּדֶרֶךְ אֲכִילָתָהּ, דְּתִנְיָא, רַבִּי

63 מר יוחנא בריה דרב הניא בר אבא, ואמר ליה - ויש אומרים
 64 שהודמנו לבי מר יוחנא בריה דרב הניא בר אבא, עבדי להו עניא
 65 תילתא - הכין עבורם עגל משולש, שנולד שלישי לאמו, שהוא
 66 משוכב ביותר, אמר ליה רבא לשפיעה - לשמשו של בעל הבית,
 67 שהיה כהן, ובעל הבית היה נותן לו את מתנותיו, ובי לן מתנתא -
 68 תן לי רשות לזכות במתנות הכהונה הראויות להנתיך לך, דיעניא
 69 למיכל לישנא בחדלל - לפי שרצוני לאכול את הלשון ושהיא
 70 חלק ממתנת הלחין בחדלל, שהוא מאכל חשוב, ובי ליה - ויזהר
 71 לו השמש את המתנות, רבא אכן אכל אותם, ואילו רב ספרא
 72 חשש ולא אכל, כיון שעדיין לא זכה בהן הכהן. לאחר מכן אקרייה
 73 לרב ספרא בחלל - הקריאו לרב ספרא בחלמו פסוק זה (משלי כ)
 74 'מַעֲרָה כָּגֵר' - כבגד בלוי שאינו מועיל ביום קרה, חמין על נתר
 75 - וכחומץ הניתן על מין אדמה רכה שעושים ממנה כלים,
 76 שהחומץ משחיתו, ושר בשרים על לב רע' - דומה לשניהם הוא
 77 האומר דברי תורה למי שאינו מבין בהם. אמר - בא רב ספרא
 78 לקמיה דרב יוסף, ואמר ליה, דלמא משום דעבדי אשמעתא דמר
 79 אקריין הכי - שמא אמרו לי כן בחלום מחמת שלא סמכתי על
 80 שמועתי, שהתרת לתלמידי חכם לטול מתנות שזיכה לו הכהן אף
 81 שלא באו לידו. אמר ליה רב יוסף, כי אמרי אמא - מה שהתרתי
 82 לעשות כן היינו בכהן אחר, שעושה כן מרצונו, אבל שמעא -
 83 שמשו של בעל הבית, בעל ברתיה מוכי - בעל כרחו הוא מוכה
 84 את המתנות לאדם חשוב שבא להתארח אצל בעל הבית, ובוה
 85 לא התרתי. ועוד חילוק, כי אמרי אמא, למאן דלא אפשר ליה -
 86 לעני, שאינו יכול להמנע מכך, הא אפשר ליה - אך רבא אינו עני,
 87 וראוי היה שלא יטלם. שאלו רב ספרא, ואלא מאי שמעא אקריין
 88 הכי - אם כן מדוע הקריאו לי כן בחלום. השיב לו רב יוסף, פסוק
 89 זה נאמר בלפי רבא, שלא דקדק בדברי רב יוסף להבין את טעמו,
 90 ונהג שלא כראוי. חזר ושאלו, ולקריין - היה ראוי שיקריאו כן
 91 לרבא. השיב לו רב יוסף, רבא, וזוף הוה - היה נוזף בהמשך מחמת
 92 מעשהו זה שנהג שלא כראוי, ולכן לא הקריאו לו בעצמו.
 93 הגמרא מבארת את הפסוק לפי פשוטו: אמר ליה אבי לרב דימי,
 94 ופשיטא דקרא במא בתיב - ופשוטו של פסוק זה, 'מערה בגד ביום
 95 קרה' וגו', על מי הוא נאמר. אמר ליה, בשונה - במלמד תורה
 96 לתלמיד שאינו הגון. דאמר רב יהודה אמר רב, כל השונה לתלמיד
 97 שאינו הגון, נופל בגיהנם, שנאמר (איוב כב) 'כל חשך טמון לצפוניו,
 98 תאכלהו אש לא נפת, רע שריר באהליו', ואין שריר האמור כאן
 99 אלא תלמיד חכם, שנאמר לגבי תלמידי חכמים (ויאל ג ד) 'בשרים
 100 אשר ה' קרא, ובאור הפסוק באיוב הוא שיש באהלו ירע'
 101 שריר, כלומר תלמיד רע, 'תאכלהו אש לא נפת, וזו אש של
 102 גהנם שאינה צריכה ניפוח.
 103 מימרא נוספת בענין זה: אמר רבי ירמיה, אמר רב, כל השונה לתלמיד
 104 שאינו הגון, הרי הוא כאדם הוזק אכן לעבודה וזה ששנה
 105 מרקוליס, שעובדים אותה בזריקת אבנים, ואף שמתכוין לבזותה
 106 נמצא שעבדה, וכן המלמד תורה למי שאינו הגון, עושה מצוה
 107 הבאה בעבירה, שנאמר (משלי כ) 'מצור אבן במרגמה בן נותן
 108 לבסיל כבד' - כזורק אבן למרקוליס בכלי המיוחד לזריקת אבנים
 109 ששמו 'מרגמה', כך הוא הנותן לבסיל 'כבד', [ואין כבד אלא
 110 תורה, שנאמר (משלי ג ד) 'כבד חכמים ויחליו', ונאמר (שם כח)
 111 'ותמימים ויחליו טוב'.
 112 אמר רבי הניא בר הניא כל העושה טובה למי שאינו יודעה - שאינו
 113 מכיר בטובה זו, כאילו זורק אבן למרקוליס, שנאמר 'מצור אבן וגו'
 114 במרגמה בן נותן לבסיל כבד', וכתוב (שם י) 'לא נאנה לבסיל
 115 תענוה', ודיינו שאין לתת תענוגות לבסיל, שאינו מכיר טובה.
 116 שנינו במשנה: וישראל הפשטתה עמון - עם כהן או גוי, בבדמה,
 117 צריך לרשום - לעשות סימן, כדי שייבנו מדוע אינו מפרש מתנות.
 118 הגמרא מקשה סתירה מברייתא למשנתנו. מקשה הגמרא: וכי
 119 אפילו המשתתף עם העובד בוקבים צריך לרשום, ורמינהו שנינו
 120 בברייתא, המשתתף עם כהן צריך לרשום, והמשתתף עם העובד
 121 בוקבים, והשוחט ומוכר בדמה של פסולי תפוקתשים - בהמות
 122 קדשים שנפל בהם מום ונפסלו מלהיקרב על גבי המזבח, ונפדו
 123 ומכרם, שהם פטורים ממתנות כהונה, אין צריך לרשום, ודרי זה

1 וקבלות של דם הקרבנות, לזרקם על המזבח, הואות של הדם על
 2 גבי הפרוכת והמזבחות, והשקאת סוטה במים המרים, ועריפת
 3 ענף ערופה, וקרינת מצורע בהזאת הצפרים, ונשיאות כפים
 4 לברכת כהנים בין מנפים - בבית המקדש, ובין מכהין - בכל עיר
 5 ועיר, מנין שנותנים מתנות כהונה רק לכהן המודה בכל זה, תלמוד
 6 לומר (שם) 'המקריב את דם השלמים ואת החלב מביא אהרן, וכוננת
 7 הפסוק לכל עובדי המסודה לבני אהרן, וכל כהן שאינו מודה בה
 8 - באות העובדות הללו, אין לו חלק בכהונה. מסיימת הגמרא את
 9 ראייתה: שמעא שאינו נוטל מתנות רק משום דאינו מודה בה, הא
 10 - אך כהן שמודה בה, נוטל מתנות, ואף על גב דאינו בקי בהן
 11 לאוכלן דרך גדולה, ושלא כדברי רב חסדא.
 12 הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין זה: אמר רבי אבא, אמר רב
 13 הונא, אמר רב, חומין את דם שיש בלחי של הבדמה, אפסידים משום
 14 דם, וכל כהן שאינו יודע לטילן - להוציאן מהלחי, אין נותנין לו
 15 מתנה זו של לחי, מחשש שיאכלנה עם הדם. דוחה הגמרא: ולא
 16 היא - אין הדין כן, אלא מותר ליתן לו את הלחי. והטעם לכך, אי
 17 בפתויא - אם יצלה אותה, מידב דייב - זבים הם אותם חוטים, ויוצא
 18 מהם כל הדם. ואי לקדשה - אם יבשלנה בקדירה, (אי) [אידן]
 19 דמייתתה להו וקלח להו - אגב כך שהוא חותר ומולח את הבשר,
 20 כמו כל בשר, מידב דייב - זבים חוטי הדם, ולא יאכלם.
 21 הגמרא דנה האם ראוי לכהן לחזר אחר מתנות כהונה: אמר רבא,
 22 שכהן היה, בקד לן - בדק אותנו רב יוסף בשאלה זו, לראות מה
 23 נשיב, הא דהיה דחמיה מתנתא - כהן שחוסף מתנות כהונה, תשובי
 24 קא מחבב מנחה - האם זו ראיה שהוא מחבב את המצוות, וראוי
 25 לנהוג כן, או ולולי קא מולול במצוות, ואין לעשות כן. ממשך רבא
 26 ואומר: ופשיטא ליה - ופשטתי לו את ספיקו מדרשה זו, נאמר
 27 בפסוק (דברים יח א) 'ונתן לכהן הוזהר והלחיים והקבה', ויש לדרוש,
 28 ולא שיפול הכהן מעצמו, ולכן אין ראוי לחסוף את המתנות.
 29 הגמרא מביאה את דברי אבבי בענין זה: אמר אבבי, שכהן היה,
 30 מריש הוה חטיפא מתנתא - בתחילתו הייתה חוסף את המתנות,
 31 אמניא - אמרתי בלבי, תשובי קא מחביבנא מנחה. בין דשמענא
 32 ליה - אך אחרי ששמעתי דרשה זו, 'ונתן' ולא שיפול מעצמו,
 33 מיקחף לא חטיפא - לא הייתי חוסף, אלא מימר אמרי - הייתי
 34 אומר הכי לי - תנו לי את המתנות, לחיוב מצוה. ובין דשמענא
 35 ליה דתניא - אך לאחר ששמעתי ברייתא זו, שנאמר על בני
 36 שמואל הנביא (שמואל א ג) 'וישמו אחרי הבעז, רבי מאיר אומר, אין
 37 הכהונה שהיו גוזלים, אלא בני שמואל, שהיו לויים, חלקם שאלו
 38 בפתים - היו טובעים בפיהם חלק לויים, כגון משרש ראשון, ואף הם
 39 מוכנה כנטייה אחר הבעז, ומוכח שאין ראוי לנהוג כן, ולכן מימר
 40 נמי לא אמניא - אף לא הייתי מבקש את המתנות, ומכל מקום אי
 41 יהבו לי - אם נתנום לי, שקילנא - הייתי נוטל. אך בין דשמענא
 42 ליה דתניא לגבי לחם הפנים, משמת שמעון הצדיק נשתלחה בו
 43 קללה ולא היו שבעים ממנו, ולכן היו הצנועים מושכים את ידיהם
 44 ונמנעים מליטול, והנהרגים - הרעבתנים חולקים בו, משקל נמי
 45 לא שקילנא - אינו נוטל כלל מתנות, כדי שלא אקרא גרגון ולא
 46 אפסיד לכהנים הצריכים לכך יותר ממני, לבר מפעלי יומא דבשפורי
 47 - מלבד בערב יום הכפורים, לחזוין נפשי בכהני - להחזיק את
 48 עצמי ככהן, שאם לא אעשה כן ישכחו שאני כהן. מקשה הגמרא:
 49 ולפיוס דיה - יכל אבבי לברך ברכת כהנים כל יום, ובכך יזכרו
 50 שהוא כהן. מתרצת הגמרא: אפסיה ליה עדיניה - היה אבבי אנוס
 51 ללמוד עם תלמידיו בשעה שהציבור מתפללים, ולא יכל לפרס
 52 כפיו.
 53 הגמרא מבארת שיש אופנים שיכול הכהן לזכות את מתנותיו
 54 לאחר, קודם שקיבלם: אמר רב יוסף, האי בהנא דאית ליה צורבא
 55 מרבין בשבכותיה, ודחיקא ליה מילתא - כהן שיש לו תלמיד חכם
 56 עני בשכנותו, ורוצה הכהן להנות, ליתני ליה מתנתא - ויזהר לו
 57 הכהן את מתנות הכהונה שלו, ואף על גב דלא אית ליה - אף
 58 שלא באו המתנות ליד הכהן, ויתנו בני העיר את המתנות לתלמיד
 59 חכם עצמו מוכח הכהן. ודין זה הוא בפברי בהונה ולויה - בכהן או
 60 לוי שבני העיר אוהבים אותו ורוצים ליתן לו את המתנות, שכיין
 61 שהם עתידים לייתנם לו יכול כבר עתה לזכותם לאדם אחר.
 62 מספרת הגמרא: רבא ורב ספרא, איקלעו לבי - הודמנו לביתו של

חולין. פרק עשירי – הזרוע והלחיים דף קלג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ) קצה רש"י

קבלות – קבלת הדם. הזאות – היא זריקת דם הנזרק במזבח, בין הניתוח בפנים על הפרכת ועל מזבח הזהב, בין הניתוח בחוץ. שחיטה לא קחשיב, שאף חור כשר בה. עריפת העגלה – בכהנים היא, כדכתיב (דברים כא) "ונגשו הכהנים בני לוי. טהרת מצורע – בצפרים לחות. בין מכפנים – במקדש, כדכתיב (ויקרא ט) "וישאל אהרן את ידיו וגו', בין

מכחיין – גבגבולין, בכל עיר ועיר כהן הכנסת. מבני אהרן – ספיח דקרא לדעיל הוא. חומין שכלחי אסורים – משום דם. כמיוא – בעלי. ברק לן – מנסה אותו אם נדע להשיב. ורבה כון היה. דחשיב מתנתא מתינוקות שנושאין אותם לכהנים. מי אמרין חבוי קא מחבב המצוה – ויפה הוא עושה. ונתן – לכהן, ולא שישול הכהן מעצמו. מימר אמרי חבו לי – הייתי שואלו כפה מלא, שהייתי סבור שהוא דיבוב מצוה. חלקם שאלו כפיהם – דמגני להו קרא לבני שמואל. "ויטו אחרי הבצע" – אמר רבי מאיר: שלא היה עבירת גזל בדם, אלא חלק ליה כגון מעשר ראשון היו שואלין בפייהם. הצנועים מושכין את ידיהם – בחילוק חלקם הפנים קאמר במסכת יומא ב"טרף בקלפי" (לטא). משמת שמעון הצדיק נשתלח מארה בלחם הפנים. לאחזיקי נפשיא ככהני שלא ישתכן הדבר שאני כהן. ופריך וליפרוסי ידה – כיון שאינו עושה אלא שלא ישתכן שם כהן מעלי – יפרוש ידיו לדוכן כל השנה, ומחזיק נפשיה ככהני. אנשיה ליה עדיניה – עתים שקבע לתלמידיו היו טורדים אותו מלישא את כפיו. שהיה עוסק לתלמידיו בעת שהצבור נאספים לבית הכנסת. ודחיקא ליה מלתא – להורא צורבא מרבנן, והבוקר רוצה להתנותו – יתן לו חלק מנותיו. לקבל רעה ולחיים מבני העיר בשביל הכהן, והוא יאכלם. ואף על גב דלא אתי לידיה – דכהן יכול לזכות לו. כמכרי כהונה ולויה – בבחן שהיה ניכר בעיר, ורוב בני אדם אוהבים אותו ונותנין לו המתנות. ובאותו כהן אמרינן דיכול לזכות מעשרותיו לאחר, אף על גב דלא אתי לידיה. "מכר" – לשון (מלכים ב יב) "איש מאת מכר". אמר ליה רבא לשמיעה – לשמשו של בעל הבית והוא כהן, ובעל הבית נתן לו מתנותיו. וכי לי מתנתא – תן לי רשות ליקח מתנותיך לאוכלם, מפני שישלשן עם הלחים ניתן לכהנים, ובעינן למיכל לישנא בחרדלא, שהוא דבר חשוב. וחכי נמי אמרין "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פב). כדי להאכילם שלש לשונות בחרדל. ואף

קבלות – ואם תאמר: תיפוק ליה קבלות מ"המקריב את דם השלמים", ד"הקרה" – הוי לשון קבלה, כדאמרין פרק "הקומץ ורבה" (מנחות יטא), "הקריבו בני אהרן" – מקבלה ואילך מצות כהונה ויש לומר: דהבא כיון דכתיב "המקריב את דם השלמים ואת החלב", ובחלב לא שייך קבלה, דם נמי לא משתעי בקבלה.

הייציקות – בריש "הקומץ ורבה" (שם יחב). פריך מינה להא דאמר התיס "לא יצק כהן אלא דו – כשר", וזכא קאמר שהיא עבודה המסורה לבני אהרן ומסקינן, דלא כרבי שמעון.

משקל נמי לא שקילנא – שלא אקרא גרגון, ולא אגזול ממי שצריך יותר ממני, אף על פי שגם הוא לא היה עשיר. **לבר** ממעיל יומא דכפורי – שיום טוב הוא, כדאמר בפרק "אותו ואת בנו" (חולין פגא), ומתנות מרובות, וכהנים מתאספין, ואילו לא היה נוטל – היו אומרים שאינו כהן.

אמר ליה רבא לשמיעה בר – "דבא" גרסינן, דרבה כהן הוה, כדאמר פרק "עד כמוד" (בבורות כזא), (רבא) ורבה) הוה מבטל לה ברוב, ואמרין נמי (ראש השנה יחא): אבי ורבה, מדבית עלי קא אתו. זבדי

דשמיטנא להא "ונתן" – ולא שישול מעצמו, מיחטף לא חטיפנא. מימר אמרי: "חבו לי". וכיון דשמיטנא להא דתניא: "ויטו אחרי הבצע", רבי מאיר אומר: בני שמואל חלקם שאלו בפייהם, מימר נמי לא אמינא, ואי יחבו לי – שקילנא. כיון דשמיטנא להא דתניא: הצנועים מושכין את ידיהם, והתרגמים חולקים – משקל נמי לא שקילנא, לבר מפעלי יומא דכפורי, לאחזיקי נפשיא ככהני. – ולפרוסי ידה? – אנשיה ליה עדיניה. אמר רב יוסף: האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשכבותיה ודחיקא ליה מילתא – לזיכי ליה מתנתא. ואף על גב דלא אתי לידיה, כמכרי כהונה ולויה. רבא ורב ספרא איקלעו לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר אדא, ואמרי לה לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר בינא. עבדי להו עגלא תילתא. אמר ליה רבא לשמיעה: וכי לן מתנתא, דכעניא למיכל לישנא בחרדלא? וכי ליה. רבא אכל, ורב ספרא לא אכל. אקרייהו לרב ספרא בחלמא: "מעשה בגד ביום קרה חמין על נתר ושר בשירים על לב רע". אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה: דלמא משום דעברי אשמעתא דמר אקריין הכי? אמר ליה: כי אמרי אנא – באחר, שמעא – בעל פרחיה מזפי. וכי אמרי אנא – למאן דלא אפשר ליה, הא – אפשר ליה. ואלא מאי טעמא אקריין הכי? כלפי רבא. – ולקריין לרבא? – רבא נוף הוה. אמר ליה אבי לרב דימי: ופשיטיה דקרא כמאי פתיב? אמר ליה: בשונה לתלמיד שאינו הגון, דאמר רב יהודה, אמר רב: כל השונה לתלמיד שאינו הגון – נופל בגיהנם, שמימר "כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נפח ירע שריד באהלו", ואין "שריד" אלא תלמיד חכם, שמימר "ובשרירים אשר ה' קרא". אמר רבי זורא, אמר רב: כל השונה לתלמיד שאינו הגון – כוזק און למרקולים, שמימר "כצור און במרגמה פן נותן לכסיל כבוד", וכתיב "לא נאה לכסיל תענוג". "ותמשתתף עמך צריך לרשום". ואפילו עם הגוי? ורמינהו: תמשתתף עם כהן – צריך לרשום, ותמשתתף עם הגוי ופסולי המוקדשים – אין צריך לרשום! הבא

על גב דרבא נמי כהן הוה, דקיימא לן (ראש השנה יחא), נמי אמרין: רבא הוה מבטל תרומת חוצה לארץ ברוב, ואביל לה בימי שומטא – מיהו מנפשיה לא מצי שקיל, דכתיב "ונתן", ולא שישול מעצמו. ומימר נמי לא בעי למימר "חבו לי" – דתניא: חלקם שאלו בפייהם. להכי שקלם בתורת זר על ידי תנית כהן, ואף על גב דלא מצי ליה דשמעא, סמך רבא אדרב יוסף לדעיל. רב ספרא לא אכל – משום דלא מטא לידיה דשמעא. מעשה בגד ביום קרה – בגד בלוי ונרקב, כמנ (ישעיהו סד) "וכבד עדים", בעת הקור אינו שוה כלום. וכמו חומין על נתר – שאינו אלא מפסידו. "נתר" הוא זין צריך, אלומא בלעז. כן שר בשירים על לב רע – כן האומר דברי תורה למי שאינו יודע להבין כהן. משום דעברי אשמעתא דמר – שלא סמכתי על שמותך שאמרת דמות לצורבא מרבנן לקבלה, אף על גב דלא אתו לידיה דכהן. כי אמרי אנא באחר – הכי דמוכי ליה כהן אחר, שאינו כהן. אכל שמעא דבעל הבית – על כרחו מוכי ליה לאדם חשוב שהוא בא בביתו של בעל הבית. אי נמי: אימר דאמרי אנא דיכול לזכות מתנתא לאחר, אף על גב דלא אתו לידיה. דלא אפשר ליה – כלומר, לאיש שהוא עני ודחוק. אבל רבא אפשר ליה ולא דחיקא ליה מילתא. כיון דלא עבר רב ספרא אשמעתיה דרב יוסף – מאי טעמא אקרייהו בחלמיה? כלפי רבא – כלומר, על רבא, שלא ידע להבין בטעמו של רב יוסף הקרויה לרב ספרא כך. נוף הוה – אני שמעתי: משום דהייתי כלפי מעלה, במסכת תענית (כד), דבעא מיטרא ללא צורך, משום יקרא דאמיה דשבור מלכא. ואמרין התיב: אדיתא ליה אבוב בחלמיה. ואמר ליה: מי איבא דמיטרח קמי שמיא, אשני ודכתיב. אשני ודכתיב, למחר אשכחיה לפוריה דמרשם בסכיני. שנועדו מלאכי חבלה להורגו בלילה. ולי נראה: נוף – משום האי מעשה. ירע שריד באהלו – למי שירע שריד באהלו, תלמיד רע. תאכלהו אש לא נופח – אשו של גיהנם. כוזק און למרקולים – זו היא עבודתו, כדאמרין במסכת עבודה זרה (מטב), ואפילו עם הגוי – בתמידה. ורמינהו: המשתתף עם הכהן כו'. עם הגוי – או המוכר פסולי המוקדשין, שנפדו ושחטן ומכרן, והן פטריין מן המתנות, כדאמר במתניתין דצבי ואיל כתיב בהו. אינו צריך לרשום – ולקמן מפרש. הבא

זבחי שלמי צבור – הן כבשי עצרת, ויש להם דין אשמות ליאכל לפנים מן הקלעים, כדתנן ב"איהו מקומן" (ובחים נדב).

ועורות קדשים – תימה: אמאי חשיב עורות קדשים מהארבע שהיו בירושלים, הלא בעורה היו מנשיטין אפילו קדשים קלים, משום אימורים שלא היו יכולים

להוציא חוץ לעזרה, והנה ליה למיניהם עם

עשר שבמקדש? **א** דילמא ברת עיקר בהמה

אזלינן – הא לא דמי כלל למתניתין, דתנן:

"חזן מן המתנות" – פטור מן המתנות, דהא לא

מחייב התם ישראל במתנות, משום שהמתנות

נשארו ביד בהן.

חוץ

הָכָא בְּמֵאֵי עֶסְקִינָּה - דִּיתִיב גִּוֵּי אִמְסַחְתָּא. - דִּבְכוּתָהּ
גִּבִּי כְּהֵן דִּיתִיב אִמְסַחְתָּא, אִמְאֵי צִרִיד לְרִשׁוּם? -
דְּאִמְרִי: בִּשְׂרָא קָא וְבִין. - אִי הָכִי, גִּוֵּי נְמִי אִמְרִי:
בִּשְׂרָא קָא וְבִין! אֵלֹא הָכָא בְּמֵאֵי עֶסְקִינָּה - דִּיתִיב גִּוֵּי
אִפְסַחְתָּא. - דִּבְכוּתָהּ גִּבִּי כְּהֵן דִּיתִיב אִפְסַחְתָּא, אִמְאֵי

צִרִיד לְרִשׁוּם? - אִמְרִי: הַמּוֹנֵי הִימְנִיָּה. - אִין אִמּוֹנָה בְּגוֹי.
אִיבְעִית אִימָא: סַחֲם גִּוֵּי מִפְעָא פְעִי. אִמְר מר: וּפְסוּלֵי הַמּוֹקֵדֶשִׁין אִין צִרִיד לְרִשׁוּם. אִלְמָא
מוֹכְחָא מִלְתָּא, וְהָא אֲנִי תַנֵּן: פְּסוּלֵי הַמּוֹקֵדֶשִׁין נִמְכָּרִים בְּאִיטְלִיָּו, וְנִשְׁחָטִים בְּאִיטְלִיָּו, וְנִשְׁקָלִים
בְּלִישְׁרָא! תִּרְנֹמָא רַב אָדָא בַר אֲבָהָה קָמִיה דְּרַב פָּפָא: בְּאוֹתָן הַנִּמְכָּרִים בְּתוֹךְ הַבֵּית. אִמְר
רַב הוֹנָא: שׁוֹתֵף בְּרֹאשׁ - פְּטוֹר מִן הַלְחִי, שׁוֹתֵף בֵּיד - פְּטוֹר מִן הַזֵּרוּעַ, שׁוֹתֵף בְּכַנֵּי מַעֲיִין
- פְּטוֹר מִן הַקֶּבֶה. וְחֵיָּא בַר רַב אִמְר: אִפִּילוּ שׁוֹתֵף בְּאַחַת מֵהֶן - פְּטוֹר מִכּוֹלֵן. מִיתִיב:
"הֲרֹאשׁ שְׁלִי, וְכוּלָּהּ שְׁלִד", וְאִפִּילוּ אֶחָד מִמָּאָה בְּרֹאשׁ - פְּטוֹר. "הֵיד שְׁלִי, וְכוּלָּהּ שְׁלִד",
אִפִּילוּ אֶחָד מִמָּאָה בֵּיד - פְּטוֹר. "בְּנֵי מַעֲיִין שְׁלִי, וְכוּלָּהּ שְׁלִד", אִפִּילוּ אֶחָד מִמָּאָה בְּתֵן
- פְּטוֹר. מֵאִי לֹא פְטוֹר - מִן הַלְחִי, וְחֵיָּב בְּכוֹלֵן, פְּטוֹר מִן הַזֵּרוּעַ וְחֵיָּב בְּכוֹלֵן, פְּטוֹר מִן
הַקֶּבֶה וְחֵיָּב בְּכוֹלֵן! - לֹא, פְּטוֹר מִכּוֹלֵן. - וְלִיתֵנִי "פְּטוֹר מִכּוֹלֵן"! וְעוֹד, תֵּנִי: "הֲרֹאשׁ שְׁלִי,
וְכוּלָּהּ שְׁלִד", אִפִּילוּ אֶחָד מִמָּאָה בְּרֹאשׁ - פְּטוֹר מִן הַלְחִי וְחֵיָּב בְּכוֹלֵן! תִּיּוֹבְתָא דְּחֵיָּא בַר
רַב תִּיּוֹבְתָא. אִמְר רַב חֲסֵדָא: הָא מִתְּנִיתָא אִמְעִיתִיהּ לְחֵיָּא בַר רַב, דְּתֵנִי: עֲשִׂירִים וָאַרְבַּע
מִתְּנֵת בְּהוֹנָה הֵן, וְכוּלֵן נִיתְּנוּ לְאַחֲרֵן וְלִבְנָיו בְּכָלל וּפְרַט וּבְרִית מִלַּח. כָּל תַּמְקִינָּה - כָּאִילוּ
קִיִּים בְּכָלל וּפְרַט וְ"בְרִית מִלַּח", וְכָל הָעוֹבֵר עֲלֵיהֶן - כָּאִילוּ עוֹבֵר עַל בְּכָלל וּפְרַט וּבְרִית מִלַּח.
וְאֵלֹו הֵן: עֶשֶׂר בַּמִּקְדָּשׁ, וָאַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם, וְעֶשֶׂר בְּגִבּוֹלִים. עֶשֶׂר בַּמִּקְדָּשׁ: חֲטָאתָ, וְחַטָּאת
הָעוֹף, אֶשֶׁם וְדָאִי, וְאֶשֶׁם תְּלוֹי, וְזִבְחֵי שְׁלָמִי צָבוֹר, וְלוֹז שֶׁמֶן שֶׁל מִצְוֶרַע, וְשְׁתֵּי הַלְחִים,
וְלֶחֶם הַפָּנִים, וְשִׁירֵי מִנְחוֹת, וּמִנְחַת הָעוֹמֵר. וָאַרְבַּע בִּירוּשָׁלַיִם: הַכְּבוֹדָה, וְהַפְּפוּרִים, וּמוֹרֶם מִן
הַתּוֹדָה וּמֵאֵל נְזִיר, וְעוֹרוֹת קֳדָשִׁים. וְעֶשֶׂר בְּגִבּוֹלִים: תְּרוּמָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֶׂר, וְחֵלֶה, וְרֹאשִׁית
הַגֶּזֶן, וּמִתְּנֵת, וּפְדִיּוֹן הַבֶּן, וּפְדִיּוֹן פֶּטֶר חֲמוֹר, וְשִׁדָּה אַחוּזָה, וְשִׁדָּה חֲרָמִים, וְגוֹל הַגֶּזֶר. הוּא
סֵבֶר: מִדְּקָא חֲשִׁיב לְהוֹ לְמִתְּנֵת בְּחֵדָא - חֲדָא נִינְהוּ. וְלֹא הֵיא, אִמּוֹ מוֹרֶם מִתּוֹדָה וְאִיל נְזִיר
דְּקָא חֲשִׁיב לְהוֹ בְּחֵדָא, מִשּׁוּם דְּחֵדָא נִינְהוּ? אֵלֹא, כִּיּוֹן דְּדִמְיִין לְהֵדְרִי - חֲשִׁיב לְהוֹ בְּחֵדָא,
הָכִי נְמִי, כִּיּוֹן דְּדִמְיִין לְהֵדְרִי - חֲשִׁיב לְהוֹ בְּחֵדָא. אִיבְעִינָא לְהוֹ: "הֲרֹאשׁ שְׁלִד, וְכוּלָּהּ שְׁלִי",
מַהוּ? בְּתֵר חֵיָּבָא אֲזִילִין, וְחֵיָּבָא גִּבִּי יִשְׂרָאֵל הוּא. אוּ דִלְמָא בְּתֵר עֵיקֶר בְּהִמָּה אֲזִילִין, וְעֵיקֶר
בְּהִמָּה דִּכְהֵן הוּא? תָּא שְׁמַע: גִּוֵּי וְכֵהֵן שְׁמִסְרוּ צֹאנֵם לְיִשְׂרָאֵל לְגֹזוּ - פְּטוֹר. הַלּוֹקֶה גֹּז צֹאנֹו
שֶׁל גִּוֵּי - פְּטוֹר מִרֹאשִׁית הַגֶּזֶן. וְהָא חֲמוֹר בְּזֵרוּעַ וּבְלַחֲטִים וּבְקֶבֶה יוֹתֵר מִרֹאשִׁית הַגֶּזֶן. שְׁמַע
מִינָּה: בְּתֵר חֵיָּבָא אֲזִילִין, שְׁמַע מִינָּה. "וְאֵם אִמֹר לוֹ חוֹץ מִן הַמִּתְּנֵת פְּטוֹר מִן הַמִּתְּנֵת".
ורמניהו:

וברית מלח – כתיב בסיפיה ברית מלח עולם הוא כשם שברית מלח אינה שובתת כך זו לא תשבות. כמאלי קיים כללות ופרשות – שבתורת. וברית מלח – של

קרבתנו. עשר במקדש – ניתנו להם בתוך עזרה לאוכלן שם. וזבחי שלמי צבור – כבשי עצרת, והם קדשי קדשים, לאכול בעזרה. לוג שמן של מצורע – מה שנשארו

ממתנותיו נאכל לכהנים, כדאמרין במנחות (נחא) ובבבב (מדב): "לכל קרבנם" דכתיב ב"ויקח קרח" – לרבות לוג שמן של מצורע, דקרוי "קרבנם" – דכתיב ביה

"והקריב אותם לאשם ואת לוג השמן", וכתיב ב"ויקח קרח": "בקדש הקדשים תאכלנו" – אכולו "לכל קרבנם ולכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמים" וגו'. עומר –

לא חשיב ליה בהדי שאר מנחת צבור, מפני שהיא מנחת צבור הנקמעת ונאכלת, ואין לך עוד בצבור. ושירי מנחות – של יחיד. בירושלים – הנאכלים ומתחלקים

לכל העיר. הכבורה – בכור תם. בכורים – אינם נאכלים אלא בירושלים, דכתיב (דברים יב) "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו' ואמר מר (מכות יב): "ותרומת ירך" –

אלו הכבורים. ומורם מתורה – חוה ושוק וארבע חלות. דכתיב (ויקרא ז) "והקריב ממנו" – אחד מכל קרבן, "תרומה לה' לכוהן הזורק" וגו', מארבעת מינים, חלות

ורקיקים ורובוכה וחזק, אחת מכל מין. ומורם מאיל נזיר – זרוע בשלה וחלה ורקיק, דכתיב בפרשת נשא שמניפין אותן. והני יחד חשבי להו, משום דדמו אחדיה,

דתרוייהו מורם מקדשים קלים נינהו. וחזה ושוק של שאר שלמים נמי בכלל זה הן. והאי דנקט תורה – משום דאית ביה מורם אחרינא, ותניניהו לכולהו בחדא שמא.

ועורות קדשים – של עולה חטאת ואשם. דכתיב (שם) "עור העולה אשר הקריב", ובתורת כהנים נמי מרבה עור חטאת ואשם. גבבולים – נתנן להם בכל ערי ישראל.

ומתנות – הזרוע והלחיים והקבה. פדיון הבן – חמש סלעים. פדיון פטר חמור – שה. שדה אחוזה – שהקדיש ולא גאלה, ומכרה גובר לאחר, והרי היא יוצאה

ביוכל ומתחלקת לכהנים של אותו משמר שאירע בו יובל, שנאמר (שם כז) "וזהה השדה בצאתו ביובל וגו' לכוהן תהיה אחזרת". וגול הגר – "האשם המושב לה",

בפרשת נשא, וגול הגר שנשבע לו לשקר, ואחר כך הודה לאחר מיתת הגר, כדפירשתי לעיל בפרקין וקלא. הוא סבר – חייא בר רב סבר. מדקא חשיב – האי תנא

לכולהו זרוע לחיים וקבה כחדא מתנה, שלא אמר עשרים ושש. שמע מינה – דאדא, והמחוייב באחד – מתחייב בכולם, והנפטר מאחת מהן – פטור מכולן. בולה

שלי והראש שלך – כהן מוכר לטבח הראש קודם שחטתה. הכי גרסינן: תא שמע גוי ובהן שמסרו צאנן לישראל לגזוז – שעשאוהו שלחן לגזוז את צאנן. פטור –

ואידי דתנא לה גבי מתנות "השוחט לכהן ולגוי – פטור" תנייה נמי גבי ראשית הגז. הלוקח גז צאנו של גוי – אפילו קודם שגזוזו – פטור. "זה חומר" וכו' – דהלוקח

מתנות מן הכהן, חייב קודם שחטתה, וכל בהמה לכהן – חייב במתנות, שלא זכה בה קודם שחטתה. שמע מינה – מדתנא "זה חומר" – אלמא בתר חיובא אזלינן, דהאי

לא נקה אלא מתנות, וקאמר "חייב".

הברייתא] רב אבא בר אבהו קמיה [לפניו] דרב פפא, ברייתא זו
האומרת שאינו צריך לעשות סימן, עוסקת באותן הנמכרים בתוך
הבית, והיינו בכורך ומעשר, שאם נפל בהם מום, אסור למכורם
באיטליז בדרך חולין אלא מוכרים אותם רק בבית, וכיון שמצורת
מכירתם ניכר שאינן בהמות של חולין, אינו צריך לעשות בהם
סימן. אבל בפסולי המוקדשין שנמכרים באיטליז, צריך לעשות
סימן, כדי שידעו בני אדם שזו בהמה של פסולי המוקדשין, ומחמת
כן היא פטורה ממתנות כהונה.
הגמרא מביאה מחלוקת, מאילו מתנות פוטר השותף הכהן: אמר
רב הונא, כהן שהוא שותף בראש של הבהמה, פטור הישראל רק
מן ה'חלי', שהיא חלק מהראש השייך לכהן, וחייב בזרוע וקבה.
כהן שהוא שותף ביד, פטור הישראל רק מן ה'זרוע', וחייב בשאר.
וכהן שהוא שותף בכני מעין, פטור הישראל רק מן ה'קבה', וחייב
בשאר. הגמרא מביאה את דעת החולק: ותיארי בר רב אמר, אפילו
אם הכהן שותף רק באחת מהן, בראש, ביד או בכני מעיים, פטור
הישראל מכולן – מכל המתנות.
הגמרא מקשה על דברי חייא בר רב: מיתבי – הקשו בני הישיבה
על דברי חייא בר רב, שנינו בברייתא, אם מכר הכהן בהמה
לישראל, ואמר לו, הריאש של הבהמה ישאר שלי, וכולה – שאר
הגוף שלי, ואפילו אחד ממאה בראש של הכהן, פטור. וכן אם אמר
לו הכהן הניד שלי וכולה שלי, ואפילו אם רק אחד ממאה ביד שייך
לכהן, פטור. וכן אם אמר בני מעין שלי וכולה שלי, ואפילו אחד
ממאה בתוך של הכהן, פטור. מסיימת הגמרא את קושיותיה: מאי
לא – האם אין כוונת הברייתא שאם יש לכהן חלק בראש, פטור
רק מן ה'חלי' ותיבי בכולן – בכל השאר, שהם זרוע וקבה. וכן אם
יש לכהן חלק ביד פטור מן ה'זרוע', ותיבי בכולן, וכן אם יש לו חלק
בכני מעיים פטור רק מן הקבה ותיבי בכולן, ומוכח שאין שותפות
בחלק מהבהמה פוטר מכל מתנות הבהמה, אלא רק מהמתנה
שבאותו חלק, ושלא בדברי חייא בר רב. מתרצת הגמרא: לא –
אין זו כוונת הברייתא, אלא אם יש לו חלק אפילו במקום אחד
שבבהמה שיש בו מתנה, פטור מכולן – מכל מתנות הבהמה,
וכדברי חייא בר רב.
תמיהה הגמרא: וליתני – אם כן, היה לברייתא לשנות 'פטור
מכולן', ומדוע חילקה זאת לשלשה דינים שונים, שיש לו חלק
בראש, ביד או בכני מעיים, שמשמע שיש חילוק בין האברים.
ממשיכה הגמרא להקשות: ועוד קשה על חייא בר רב, דתניא
בברייתא, אם הכהן אומר הריאש שלי וכולה שלי, אפילו אם רק
אחד ממאה בראש של הכהן פטור מן הקבה, ותיבי בכולן. הרי
מבואר בפירוש בברייתא שאין שותפות של הכהן בחלק אחד שיש
בו מתנה פוטר את שאר המתנות, אלא רק את המתנה שבאותו
חלק בלבד, ותיובתא דתיארי בר רב – הרי זו קושיא על דברי חייא
בר רב. מסיימת הגמרא: תיובתא – אכן קושיא היא. ונדחו דבריו.
הגמרא מבארת מדוע סבר חייא בר רב שיש לפטור את הבהמה
מכל מתנות הבהמה: אמר רב חפא, הא מתניתא אפיעיתיה –
ברייתא זו הטעתו לחייא בר רב, לסבור ששותפות של הכהן בחלק
שיש בו מתנה אחת פוטר את שאר המתנות, דתניא, ועשרים
וארבע מתנות כהונה הן, וכולן ניתנו לאהרן ולבניו בכלל ופרט –
נכתבו בתחילה בלשון כללית, ואחר כך נכתבה כל מתנה בפירוש,
ונכתרה על כך ברית מלה, שלא יפסקו מהם מתנות אלו לעולם.
וכל המקיימן – נותן המתנות לכהנים, באילו קיים כלל ופרט – את
כל הכללות ופרטות שבתורה, וברית מלה – את הקרבות שניתנו
בברית מלה, וכל העובר עליה, שאינו נותן מתנות כהונה, באילו
עובר על דברי התורה שניתנו בכלל ופרט, ועל ברית מלה,
ומבארת הברייתא: ואילו הן אותן מתנות, עשר ניתנו להם לאוכלם
במקדש, וארבע בכל ירושלים, ועשר מנבולים – בכל גבולי ארץ
ישראל.
מפרטת הברייתא: אלו הן עשר שבמקדש, בשר קרבן תמאת בהמה.
קרבן תמאת העוף. ואשם ודאי. ואשם תלוי. וזבחי שלמי צבור – שני
כבשים הקרבים בחג השבועות. ולזו שמן של מצורע, שמביא ביום

שלא כמבואר במשנתנו, שהמשתתף עם הגוי צריך לרשום.
מתרצת הגמרא: תמא עסקין – באיזה אופן עוסקת הברייתא
שאמרה שהמשתתף עם העובד כוכבים אינו צריך לרשום, דיתבי
עובד כוכבים אפיקתא – שיושב העובד כוכבים בחנות כשהטבח
מוכר את הבשר, והכל רואים שיש לו שותפות בבהמה, ולכן אינו
צריך לעשות סימן נוסף להיכיר. ואילו משנתנו שכתוב בה
שהמשתתף עם העובד כוכבים צריך לרשום, מדברת באופן שאין
העובד כוכבים יושב בחנות.
הגמרא תמיהה על התירוץ: הרי כשהברייתא מחלקת בין עובד
כוכבים לבין כהן, כוונתה לאותו אופן ממש, שבכהן יש צורך
לעשות סימן ובעובד כוכבים אין צורך לעשות סימן, ואם כן,
דיתבא – באופן דומה למה שבעובד כוכבים מדובר שיושב בחנות,
גבי כהן גם כן יש לומר שמדובר דיתבי אפיקתא – שיושב הכהן
בחנות, ואם כן אמאי – מדוע צריך לרשום, הרי הוא יושב בחנות
וניכר לכל שהוא שותף בבהמה. מתרצת הגמרא: הטעם הוא
משום שאף שיראו את הכהן בחנות לא ידעו שיש לו שותפות
בבשר, דאמרי – שיאמרו האנשים הרואים אותו, בשאר קא זבין –
הכהן בא לכאן לקנות בשר, ולא ידעו שהוא שותף בבשר, ויחשדו
בבעלים שאינו נותן מתנות כהונה.
מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן קשה, לגבי עובד כוכבים, נמי אמרי
– גם כן יאמרו האנשים בשאר קא זבין ולא ידעו שהוא שותף
בבשר, ומדוע חילקה הברייתא בין כהן לעובד כוכבים.
מתרצת הגמרא בלשון אחר: אמאי, תמא עסקין, דיתבי עובד
כוכבים אפיקתא – שיושב העובד כוכבים על הארגז שנותן בו
בעל החנות את המעות שהוא מקבל מהלוקחים תמורת הבשר,
שדבר זה מוכיח לרואים בודאי שיש לגוי שותפות בבשר, ולכן
אינו צריך לעשות סימן.
תמיהה הגמרא גם על תירוץ זה: אם כן, דיתבא גבי כהן – יש
להעמיד אף את הדין של הכהן באופן דומה, דיתבי אפיקתא –
שיושב הכהן על ארגז המעות שבחנות, ואם כן אמאי – מדוע צריך
לרשום, אלא ודאי אין הוכחה ממה שיושב על ארגז המעות, מפני
דאמרי – שאומרים האנשים המוני הימניה – האמינו בעל החנות
לשמוע עבורו את הממון, אך לא ידעו שהוא שותף בבהמה, ולכן
יש צורך לעשות סימן, ואם כן עובד כוכבים נמי אמרי המוני
הימניה, ומדוע בגוי לא הצריכה הברייתא שיעשה סימן. מתרצת
הגמרא: אין אמונה בעובד כוכבים – אין ישראל רגילים להאמין
לגויים בשמירת ממונם, והכל יודעים שלא היה מאמינו אם לא
שיש לגוי חלק בבהמה זו, ולכן אין צריך לעשות בו סימן.
תירוץ נוסף: איבעית אימא – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך,
שבאמת מדובר באופן שהגוי או הכהן יושב בחנות סתם, ולא על
גבי המעות, והחילוק ביניהם הוא, שבתם עובד כוכבים מפעא פעי
– צועק לבעל החנות שלא ימכרם בכך אלא במחיר גבוה יותר,
ומתוך כך מבינים כולם שיש לו חלק בבהמה, אבל סתם כהן צנוע
הוא ושותק, וסומך על בעל החנות, וכיון שלא יתוודע הדבר שיש
לו שותפות בבהמה, הצריכו את בעל החנות לעשות סימן בבהמה
עצמה.
הגמרא מבארת את המשך הברייתא: אמר רב ברייתא, ואפילו
המוקדשין אין צריך לרשום, כלומר, שהמוכר שור של פסולי
מוקדשים הפטור ממתנות כהונה, אינו צריך לעשות בו סימן.
מדייקת הגמרא: אלמא – מוכח מדין זה שבברייתא, דמוכחא
מלתא – שניכר הדבר בצורת מכירתו שזהו שור של פסולי
מוקדשין, שהרי אסור למכרו בשוק בדרך שמוכרים בשר חולין,
אלא נמכר בבית, ולא יחשדו בבעלי שאינו נותן מתנות כהונה.
מקשה הגמרא: וקא אגן תנן – והרי אנחנו שנינו במשנה שאין הדין
כך, וכך שנינו בה (במורה לא), פסולי המוקדשין נמכרים באיטליז
[בשוק], ונשקטים באיטליז, ונשקלים בליטרא – במשקל, בדרך
שנהגים בבהמות של חולין, ואין חילוק ניכר ביניהם, וזה שלא
כמבואר במשנתנו שניכר הדבר שזהו שור פסולי המוקדשין, ולכן
אין צורך לעשות בו סימן. מתרצת הגמרא: תרנא – ביאר את

מקשה הגמרא: וְיִמְיָנָהּ – קשה על משנתנו מברייטא, כהן שמכר
בהמה לישראל ואמר לו עַל מִנְתָּ שֶׁהַמִּנְתָּ שָׁלִי, לא הועיל תנאו,
כיון שאין המתנות שייכות לקונה אלא לכל הכהנים, ואין הכהן
המוכר יכול להתנות עמו למי יתנם, ונותן הישראל את המתנות
לְכָל בֵּית שְׂרָפָה, ואם כן מדוע במשנתנו הועיל התנאי ונטל
הכהן את המתנות.
מתרצת הגמרא: עַל מִנְתָּ אֲחִינֹן קָא רַבִּית – וכי אתה סבור
שאפשר להקשות ממקום שהתנה המוכר בלשון 'על מנת' על
מקום שהתנה בלשון 'חוי', והרי אינם דומים כלל, שהרי לשון
'חוי', שְׂרָפָה – משמעותה שמשיר המוכר לעצמו אברים אלו,
ובזה מועילים דבריו, כי השתירו ביד כהן הפטור ממתנות, ואילו
לשון 'על מנת' לֹא שְׂרָפָה – אין בה שיעור במקום, ונמצא שמכר
לישראל כל הבהמה ורק עשה תנאי עמו שיתן לו מתנותיה, וכיון
שאינן שייכות ללוקח אלא לכלל הכהנים, אינו יכול להתנות עמו
כך, ויכול הישראל ליתן למי שירצה.
הגמרא מקשה סתירה מברייטא אחרת: וְיִמְיָנָהּ – ויש סתירה בין
ברייטא זו האומרת שב'על מנת' לא חל תנאו, לבין ברייתא אחרת
שכך שנינו בה, כהן שמכר בהמה לישראל ואמר לו עַל מִנְתָּ
שֶׁהַמִּנְתָּ שָׁלִי, הדין הוא שֶׁהַמִּנְתָּ אכן נשארות שָׁלִי. הרי שיכול
הכהן להתנות כן עם הלוקח.
מתרצת הגמרא: אכן נחלקו הבריות, וְהָא פְּלִיגִי – בדבר זה
נחלקו, מִרְכָּה – הברייטא השניה סוברת ש'על מנת' שְׂרָפָה הוא,
והוא כאומר בפירוש שמשיר לעצמו את המתנות. וְיִמְיָנָהּ –
ואילו הברייטא הראשונה סוברת ש'על מנת' לֹא שְׂרָפָה הוא, אלא
תנאי, וכיון שלא חל תנאו יכול ליתן למי שירצה.
שנינו במשנה: אֲמַר לוֹ יִשְׂרָאֵל לַחֲבִירוֹ מִכּוֹר לִי בְּנֵי מַעֲיָה וכו' והיו
בדון מתנות, נותנן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים. לקחן הימנו
במשקל, נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים.
הגמרא מבארת באיזה אופן הקונה מנכה את דמי המתנות: אֲמַר
רַב, לֹא שָׁנוּ במשנתנו דין זה, שהקונה מנכה את מחיר המתנות
ממנו המכר, אֲלָא באופן שֶׁשָּׂקָל הַלּוֹקֵחַ לְעַצְמוֹ את הבשר, שכיון
שהמוכר לא נגע במתנות, אין הכהן יכול לתובעו שיתן לו דמיהן,
אלא תובעם מהלוקח, והלוקח יכול לחזור ולתובעם מהטבת. אֲבָל
אם שָׂקָל לוֹ הַטֶּבֶחַ עצמו את הבשר עם המתנות, הֲדִין עִם הַטֶּבֶחַ –
יכול הכהן לתבוע אף את הטבח שיתן לו את המתנות, כיון
שכשנגע בהן ליתן ללוקח נחשב כגוזל עליהם. לפיכך אם הן
עדיין קיימות יטלן הטבח מיד הלוקח ויתן לכהן, והטבח ישלם
ללוקח את הפסדו. ואם כבר אכלו הלוקח, יתן הטבח לכהן את
דמיהן. ומביאה הגמרא את דעת החולק: וְרַב אִפְי אֲמַר, אֲפִילוּ
שָׂקָל לוֹ הַטֶּבֶחַ את הבשר עם המתנות, הֲדִין עִמּוֹ – הכהן תובע את
הלוקח שיתן לו, הואיל והוא מחזיק בידו בשר השייך לכהן.
הגמרא מבררת את טעם מחלוקת רב ורב אסי. שואלת הגמרא:
לִימָא – האם נאמר שפְּרָכָה חֲסָדָא קָא מִיפְּלִיגִי – נחלקו בדין שאמר
רב חסדא, דְּאֲמַר רַב חֲסָדָא (ב"ק קא), אדם שגזל חפץ וְלֹא נִתְּיָאֲשׁוּ
ממנו הַפְּעֻלִים, נחשב החפץ כעומד ברשות הבעלים, וְאִם קָא אֲחִיר
וְאִכְלוּ אוֹ אֵיבְדוּ מהעולם, הברירה ביד הגזל, אִם רָצָה, מִנָּה גִזְלָה
– נטל דמיו מהגזלן עצמו, שהרי מיד כשגזל התחייב בהשבת
הגזילה או דמיה, ואם רָצָה, מִנָּה גִזְלָה – נטל דמיו ממנו שאכלו,
כיון שאכלו קודם שנתייאש ובאכילתו הוציאו מרשותו, דְּמִר אִית
לֵיהּ דְּרַב חֲסָדָא – שרב סובר בזה כרב חסדא. שיכול לגבות ממי
שירצה, ולכן אמר שהדין עם הטבח, וכונתו שאם רוצה הכהן
יכול לתבוע את הטבח, והוא הדין שיכול לתבוע את הלוקח, וְיִמְיָנָהּ
לִית לֵיהּ חֲסָדָא – ואילו רב אסי חולק על רב חסדא וסובר
שאינו יכול לתבוע את שניהם, אלא אם עדיין הגזילה ביד הלוקח
יכול לתבוע רק אותו, ואם אכלה תובע רק את הגזלן, ולכן כאן
סבר שיכול הכהן לתבוע רק את הלוקח, שהמתנות בידו.
דוחה הגמרא: לֹא – אין זה טעם מחלוקתם, אלא דְּכֹחֵי עֲלָמָא אִית
לְהוּ דְּרַב חֲסָדָא – גם רב וגם רב אסי סוברים כרב חסדא. שיכול
לגבות ממי שירצה, וְהָא בְּמִתְנֵי כְּהֹנָה נִגְזְלוּ קָא מִיפְּלִיגִי – וכאן

נחלקו האם יש קנייני גזילה במתנות כהונה כשאר ממונות, או
שכיון שהכהנים זוכים בהן מכח גבוה, בכל מקום שהן הריהן
ברשותם. דְּמִר כְּבָר – שרב סובר שהן נִגְזְלוּ, וממילא כשנטלן
הטבח ונתנן ללוקח נעשה גזלן, והתחייב בדמיהן, ויכול הכהן
לתבועו אף שאינן ברשותו, וְיִמְיָנָהּ – ורב אסי סובר שאין
המתנות נִגְזְלוּ אלא בכל מקום שהן הריהן של הכהן, ולכן תובע
הכהן את הלוקח שהן בידו, שיתנן לו, ואין הראשון מתחייב
בדמיהן כל זמן שהן קיימות.
הגמרא מביאה לשון אחרת במחלוקת זו: אִיכָא דְּרַבִּית לֵיהּ לְהָא
שְׂמִיעָתָא בְּפִנֵּי עֲצָמָה – יש השונים מחלוקת אמוראים זו בדבר בפני
עצמה, ולא במחלוקת בפירוש משנתנו, רַב אֲמַר, מִתְנֵי כְּהֹנָה
נִגְזְלוּ, והכהן תובעם מהגזלן אף שאינן ברשותו עתה. וְרַב אִפְי
אֲמַר, מִתְנֵי כְּהֹנָה אֵין נִגְזְלוּ, ולעולם תובעם הכהן ממי שהן
ברשותו באותה שעה.

משנה

משנתנו מבארת דין הגר לענין חיובו במתנות: גֵּר שֶׁנִּתְּנִיר, וְהִיתָה
לוֹ פְּרִי, אִם נִשְׁחָטָה עַד שְׁלֹא נִתְּנִיר, פְּטוֹר מַלְתָּת אֶת הָזֶרֶעַ
וְהַלְחִים וְהַקְבָּה לַכֹּהֵן, כיון שחיוב המתנות הוא בעת השחיטה ואז
היה גוי. אבל אם נשחטה שֶׁנִּתְּנִיר, חַיִּיב לִיתֵּן לַכֹּהֵן. וּבִסְפָק אִם
נשחטה קודם שנתגיר, פְּטוֹר, מִפְּנֵי שֶׁתּוֹרַצָּה לַהֲיֹת מוּצִיא מִחֲבִירוֹ
חֶפֶץ בְּלִשְׁוֹ בִּטְעָנָה שְׂחָוָה שְׁלוּ, עָלָיו מוֹטֵל לַהֲבִיא אֶת הָאֲחִיָּה
ששלו הוא, ואם לא הביא ראייה אין בכחו להוציאו מידו, וכאן הרי
הבהמה כולה בחזקת הגר, והכהן הוא המוציא מידו, לפיכך אם
אין ראייה מתי נשחטה אינו חייב לתת לכהן את המתנות.

גמרא

שנינו במשנה שכשיש ספק מתי נשחטה הבהמה פטור מלית את
מתנותיה. הגמרא מביאה סתירה ממשנה אחרת: כִּי אֲתָא – כשבא
רַב דִּימִי מארץ ישראל לבבל, אֲמַר רַבִּי לִיָּה – הקשה לו רַבִּי שְׁמַעוֹן
בְּן לֵקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, תֵּנִן במשנתנו שכשיש סָפֵק אִם תִּתְּחִיב
במתנות, פְּטוֹר. אֲלָמָא סְפִיקָא לְקוּלָא – מוכח שלדעת התנא
במשנתנו (שהוא רבי מאיר) בספק מתנות יש להקל ולפטור
טעם שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וְיִמְיָנָהּ – ויש להקשות על
כך סתירה ממשנה אחרת, שכן שנינו (פאה פ"ד מ"א) לגבי חיוב לקט,
חֲזִירֵי הַנֶּקֶלִים שהן עושות באדמה לאגור תבואה, שנמצאו בהם
חטים, אִם הֵן בחורים שֶׁנִּתְּנִיף הַנֶּקֶלִים – באותו חלק של השדה שלא
נקצר והשבלים עומדות שם בקומתן, הֲרִי חֲטִים אֵלּוּ כּוֹלֵן שָׁל פֶּעַל
הַיָּת, כִּי אין מצות לקט אלא על הנופל בשעת קצירה, וחטים אלו
בודאי לקחון הנמלים משבלים אלו שעדיין לא נקצרו, וְאִם הֵן
בחורים שְׁלֹאֲחֵר הַקּוֹצְרִים – באותו חלק של השדה שכבר נקצר,
החטים הַעֲלִיּוֹנִים – הקרובים לפי החור, הֲרִי הֵן לְעֻנִיּוֹת, כִּי יש לומר
שלקחון מהשבלים שנפלו בשעת הקציר והן לקט, וְהַחֲטִים
הַתְּחִתּוֹנִים – שבקרעית החור, הֲרִי הֵן שָׁל פֶּעַל הַיָּת, כִּי הביאון
אל החור לפני הקציר. וְרַבִּי מֵאִיר חוֹלֵק וְאֲמַר, בחורים שלאחר
הקוצרים, הַכֹּל לְעֻנִיּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁסָּפֵק לָקֵט יש להחמיר בו כְּלָמָּה
ודאי. הרי שלדעת רבי מאיר בספק מתנות עניים יש להחמיר,
ומזה נלמד שגם בספק מתנות כהונה הוא מחמיר, שלא כמבואר
במשנתנו.

רב דימי מביא את תשובת רבי יוחנן: אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי
שמעון בן לקיש, אֵל תִּקְנִימִי להקשות לי מהמשנה במסכת פאה,
כיון שֶׁכָּלֶשׁוֹן יחיד – בשם תנא יחיד אֵינִי שׁוֹנֶה אוֹתָהּ, שאינני גורס
בה כמותן 'דברי רבי מאיר' בסתם שמשמע שזה דבר מוסכם שכך
דעת רבי מאיר, אלא 'דברי רבי יהודה בן אגרא משום רבי מאיר',
אבל חכמים סוברים שאין זו דעת רבי מאיר. דְּתִנָּא לַגְבִּי חיוב לקט
שכחה ופאה, רַבִּי יוֹהֲנָן בְּן אֲבָרָא אֲמַר מִשּׁוּם דְּרַבִּי מֵאִיר, סָפֵק לָקֵט
יש להחמיר בו כְּלָמָּה ודאי, וכן אלומה שהיא סָפֵק שֶׁבָּחָה יש

חולין. פרק עשירי - הזרוע והלחיים דף קלד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קצט רש"י

ורמיננהו — כהן שמכר בהמה לישראל, ואמר לו "על מנת שהמתנות שלי" — נותנן ישראל לכל כהן שירצה. דכיון דכולה בהמה זבין ליה, לא מצי לאתנויי ליה האי אמתנות, שאינן שלו אלא של כהנים ניהו, ואין לו בהן אלא טובת הנאה, מכל מקום שמע מינה דחייב במתנות. חוין שויר — לשון שויר משמע ששיר המתנות ולא מכרן. לפיכך, פטור הלוקח, שחורש על כהן הן, ודכותה ישראל הוא מחייב הלוקח, דכיון שהוא שחטה — עליה רמיא למיתבינהו. על מנת לאו שוירא הוא — אלא תנאה, הכל מכר לו על מנת שיתנם לו. והוא אין בו כח להתנות. ורמיננהו — ברייתא אבריתא. לא שנו — היכא דלקח הדימנו במשקל, דקתני: נותנן לוקח לכהן, והוא חזר ותובע דמים מן הטבח, אלא — כששקל לוקח לעצמו. דכיון דטבח לא נגע בהן — אינו בעל דברים של כהן, לפיכך, זה הלוקח נותנן, והוא שואל לו הדמים שעל הטבח היה מוטל ליתן. אבל שקל לו טבח חזין — של כהן, ומחלוקתו ותבעתו אף על הטבח הוא, והטבח חזר עליהן, אם יש בעין נותנן לכהן. והבי מפרש לה בריש "הגוזל" בבבא קמא (קטוא), דאף עם הטבח קאמר רבי יהודה. חזין עמו — דינו של כהן ותביעתו עם הלוקח הוא. הואיל וישנה לגולה בעין — במקום שהוא שם, ילך. רב אית ליה דרב חסדא. רצה מזה גובה — דכיון דקדוש יאשו אכלו זה האחרון — והוא ליה איהו גזלן עליהו. דהא כל מכלי יאשו — ברשותיהו דמרייהו קיימי, כל היכא דאיתנהו. לא — בגזל דעלמא, שהגזלן קונה אותו בגזלו לשלם. דבלי עלמא אית לחו דרב חסדא — דאם רצה גזול לדון עם הראשון — ידון. והכא — בגזל מתנות כהונה קמיפלגן. מר סבר: מתנות כהונה נגזלות, ונתחייב גזלן בגזלו לשלם, דתורת גזל עליהן. ומר סבר אינם נגזלות — אין כח לגזלן. וכל זמן שזון בעין, כל מקום שהולכין — החוב מוטל על מי שהם אצלו לתת לכהן, והראשון לא נעשה גזלן עליהן. כנפי נפשה — ולא בלשון "לא שנו" ואמנותיהן, כדלעיל. מתנות כהונה נגזלות — לכדאמרן, שאם רצה כהן לדון עם הראשון — ידון. אלמא ספק — מתנות כהונה לקולא. דאמרין: המוציא מחבירו עליו הראיה. שבתוך הקמה — לפני הקוצרים, שעדיין לא הגיעו הקוצרים לשם. חרי — כל הנמצא בהן לטובת הבית. דאין לקט אלא הנושר בשעת קצירה. העליונים — חטין העליונים שעל פי החזק, איכא למימר: לקט חן, ששורו מן השבילין בשעת קצירה. והתחתונים — שבקרקעיתו של חור. לבעל הבית — דקודם קצירה כנסום נמלים שם. שספק לקט — דהא דתני "ספק לקט לקט" — יחידא היא. שאיני שונה אותה כמו ששניתי "דבדרי רבי מאיר", אלא "דבדרי רבי יהודה כן אגרא משום רבי מאיר". אמר ליה, לו — ריש לקיש. אל תשנה אותה אלא בלשון בן תל — אפילו אין אתה שונה אותה אלא בשם שוטה שבעולם ששמו בן תל, אפילו הכי קשיא לך, דהא טעמא קאמר למילתיה. אילימא בדיני — לראות לו זכות בדין. צדק משלך — ותן לו. פרה — כשגזל לך ספק זה במתנותיה, ואתה מעמידה על חזקתה הראשונה — חרי היא פטורה, שהרי בחזקת של גוי היתה עומדת. קמה — כשגזל לך ספק בלקט, ואתה מעמידה על חזקתה — חזקת חזקתה, דמעולא היא עומדת לכך, דשל ישראל היא. חזקת חלה — הכל חולק אחר גלגולה. משגלגל בה — חזקת חזקתה. וכלגלגל הגוי פטור, דכתיב (במדבר טו) "עריסותיכם". "אם עד שלא נתגיר נתגלגלה — פטור, אם ספק — חייב" גרסין. חלה — ספק איסורא, שיש בה עון מיתה. הלכך, לא סומכין אחזקה. אבל מתנות אין בהן קדושה אלא דין ממון, והמוציא מחבירו עליו הראיה. קרבן אשתו — ספק ילד כשהיתה גויה, ספק משנתגירה — מביאה קרבן, דספק איסור כרת הוא לאכול בקדשים עד שחביא כברה. דמותר כפורים אסור בקדשים, וענוש כרת. וחלה — ספק מיתה. ובכור בהמה מהורה — ספק כרת לשוחטו בחוץ. וצריך להמתין עד שישתאב, דתו לית ביה אלא דין ממון, ואוכלו הוא במומו. ובכור — פטר חמור, כמאן דאמר בבכורות (ט,ב), אסור בהנאה עד שיפדנו, וצריך להפריש עליו טלה לפדונו, לאפקועי איסוריה. ומעבט הטלה בידו, והוא שלו. דשה של פדיון לא רמיא קדושה עליה אלא ממונא דכהן הוא, וכיון דספק הוא — המוציא מחבירו עליו הראיה.

חוין שוירא הוא על מנת לאו שוירא הוא — ואם תאמר: כי אמר ליה "על מנת", דאמרין: נותנן לכל כהן שירצה — אם כן, המקח בטל, שלא נתן לו הבהמה אלא על מנת שיחיה המתנות שלו ויש לומר: דמיירי שהתנו שיחיה המתנות שלו, ואם לא יתן לו — לא יהיה המקח בטל. אי נמי: הוי כמו מתנה על מה שכתוב בתורה. שדרשו תורה ליתנם לכל מי שירצה. דמור אית ליה דרב חסדא — אין לפרש דרב אית ליה דרב חסדא, ו"עם הראשון" דקאמר רב — היינו, אפילו עם הראשון. דאם כן, לרב אסי חזין עם השני ולא עם הראשון, בגזל ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואכלו, דהא ליכא מאן דפליג שלא יוכל לגבות מן הראשון הגזל. ובאחר שאכלו הוא דאיכא דלית ליה דרב חסדא. אלא יש לפרש איפכא: דרב אית ליה דרב חסדא. דחזין דוקא עם הטבח, ורב אסי אית ליה דרב חסדא. ודחין אף עם הלוקח. ודחי: "דבלי עלמא אית לחו דרב חסדא. ובמתנות כהונה נגזלות קא מפלגי" — דרב סבר נגזלות, "דחזין עם הטבח" — היינו, אף עם הטבח, כרב חסדא. ורב אסי סבר דחזין דוקא עם הלוקח, לפי שהמתנות אין נגזלות. והוי איפכא ממאי יהיה בעי לומר: מעיקרא ותמימה: דבמאי קא מיירי, אי בשאין מתנות בעין — הא אמרין בריש פירקין דמזיק מתנות כהונה או אכלן, פטורו ואם הם בעין — חייב קאמר בדבר חסדא קא מפלגי? הא משמע בריש "הגוזל בתרא" (בבא קמא ק"א), דהיכא דהם בעין, ליכא מאן דפליג אורב חסדא, אלא דווקא כשאכלן. דתני רבי לוי: "אמר רבי, ומאכלי את בניו — פטורין מלשם. הניח לפניהן, גזלה קיימת — חייבים לשלם, אין גזלה קיימת — פטורין כן". ופריך: לימא תהוי תיובתא דרב חסדא. משמע דלמאן דפליג עליה, אתי שפיר דדוקא אין גזלה קיימת פטורים, אבל בגזלה קיימת חייבים לשלם! וצריך עיון. ורמיננהו חזרי הנמלים שבתוך הקמה כן — מרבנן נמי פריך, דלא פליגי רבנן אלא משום דסברי דתחתונים דהיינו נמלים כנסום. הלכך, הם של בעל הבית. הא אם היו ספק — היו מודים דהוי לקט, כמו עליונים, שספק לקט — לקט.

ראשית

פאה - פאה. אמר לו: אל תשנה אותה אלא בלשון בן תל, והא משקל קאמר. דאמר רבי שמעון בן לקיש: מאי דכתיב "עני ורש הצדיק"? מאי "הצדיק"? אילימא בדינים - והא כתיב "ודל לא תהדר בריבו". אלא - צדק משקל ותן לו! אמר רבא: הקא - פרה בחזקת פטורה קיימא, קמה - בחזקת חיובא קיימא. אמר ליה אפי: והרי עיפה נעשית עד שלא נתגיר - פטור מן החלה, מ'שנתגיר - חייב, ספק - חייב! אמר ליה: ספק איסורא - לחיובא, ספק ממונא - לקולא. דאמר רב חסדא, וכן תני רבי חייא: שמונה ספקות נאמרו בפר, ארבע לחיוב וארבע לפטור. קרבן אשתו, וחלה, ובכור בהמה ממא, ובכור בהמה מהורה - לחיוב, ראשית

רבי מאיר: ספק לקט - לקט, ספק שבתה - שבתה, ספק פאה - פאה. אמר לו: אל תשנה אותה אלא בלשון בן תל, והא משקל קאמר. דאמר רבי שמעון בן לקיש: מאי דכתיב "עני ורש הצדיק"? מאי "הצדיק"? אילימא בדינים - והא כתיב "ודל לא תהדר בריבו". אלא - צדק משקל ותן לו! אמר רבא: הקא - פרה בחזקת פטורה קיימא, קמה - בחזקת חיובא קיימא. אמר ליה אפי: והרי עיפה נעשית עד שלא נתגיר - פטור מן החלה, מ'שנתגיר - חייב, ספק - חייב! אמר ליה: ספק איסורא - לחיובא, ספק ממונא - לקולא. דאמר רב חסדא, וכן תני רבי חייא: שמונה ספקות נאמרו בפר, ארבע לחיוב וארבע לפטור. קרבן אשתו, וחלה, ובכור בהמה ממא, ובכור בהמה מהורה - לחיוב, ראשית

ראשית

ראשית הגז והמתנות – תימה: למאן דאית ליה לעיל (קלב.) דמתנות טבלי, ליחני נמי מתנות לחיוב – קודם שהורמו, ולפטור – אחר שהורמו המתנות, דהו שול. כי היכי דתני בבכור בהמה טמאה לחיוב ולפטור? **פיקה** של גרגרת – היא טבעת הגדולה, שעשויה עגולה בפיקה.

הזרוע המיומנת – אפילו לרבנן דרדשי פרק

"גיד הנשה" (חולין צ"ב.) "הירך" –
דפשיט אסוריה בבוליה ירך, הכא מודו, דלא
שייך למודש הכי. **דורשי** חמורות – פירש
בערוך בשם רב סעדיה גאון: כמין המעשה.
דבלשון ארמי "מזו חמור" – מה מעשך.

הדרן עלך הזרוע והלחיים

ראשית הגז, והמתנות, ופריון הבן, ופריון פטר חמור
- **לפטור**. כי אתא רבין אמר: קמה אפקמה רמי ליה.
לוי זרע בכישר, ולא הווי עניים למשקל לקט. אתא
לקפיה דרב ששת, אמר ליה: "לעני ולגר תעזוב אתם"
- **ולא לעזובים ולא לעטלפים. מיתבי: אין מביאין**
תרומה לא מגזין לעיר ולא ממדבר ליישוב, ואם אין
שם בהן – שוכר פרה ומביאה, מפני הפסד תרומה!

- **שאני תרומה – דמבילה, ולא סניא דלא מפריש לה.** - והרי מתנות דלא טבלי, ונתניא: מקום
שנהגו למלוג בעגלים - לא יפשיט את הזרוע, להפשיט את הראש - לא יפשיט את הלחי.
ואם אין שם בהן - מעלין אותן בדרמים ואוכלן, מפני הפסד בהן! - **שאני מתנות בהמה,**
ד"נתניה" כתיבא ביה. השתא דאתית להכי, תרומה נמי: "נתניה" כתיבא ביה. - **ואלא "תעזוב"**
יתירא למה לי? – לכדתניא: המפקיר את פרמו, ולשחר השקים ובצרו – חייב בפרט ובעוללות
ובשכחה ובפאה, ופטור מן המעשרות. ההוא שקא דדיגרי דאתא לבי מדרשא, קדים רבי אמי
וזה בהן. - והיכי עביד הכי? והא כתיב "ונתן" – ולא שיטול מעצמו! – רבי אמי נמי לעניים
זכה בהן. ואיבעית אימא: אדם חשוב שאני, דתניא: "הפכה הגדול מאחיו" – שיהא גדול
מאחיו בנוי בהכמה ובעושר. אחרים אומרים: מנין שאם אין לו, שאחיו הפנים מגדלין אותו?
- **תלמוד לומר: "הפכה הגדול מאחיו" – גדלהו משל אחיו. משנה איהו הזרוע – מן הפרק**
של ארפובה עד פה של יד, והוא של נזיר. וכנגדו ברגל, שוק. רבי יהודה אומר: שוק מן
הפרק של ארפובה עד סוכף של רגל. אי זהו לחי – מן הפרק של לחי, עד פיקה של גרגרת.
גמרא תנו רבנן: "הזרע" – זה זרוע ימין. אתה אומר זה זרוע ימין, או אינו אלא זרוע שמאל?
תלמוד לומר: "הזרע". מאי תלמודא? פדאמר רבא: "הירך" – המיומנת שבידה, הכא נמי:
"הזרוע" – המיומנת שפזרוע. "הלחיים" למאי אתא? להביא צמר שבראש בבשים, ושער
שבזמן התישים. "הקבה" למאי אתא? להביא חלב שעל גבי הקבה, וחלב שבתוך הקבה.
דאמר רבי יהושע: כהנים נהגו בו עין יפה ונתנהו לפעלים, מעמא – דנהגו, הא לא נהגו –
דידיה הוא. דורשי חמורות היו אומרים: הזרוע כנגד היד. וכן הוא אומר "ויקח רמח בידו".
ולחיים כנגד תפלה, וכן הוא אומר "ונעמד פינחס ויפלל". קבה כמשמעה, וכן הוא אומר
"ותא האשה אל קבתה". ונתא מייחתי לה מהכא: "שוק הימין" אין לי אלא שוק הימין, זרוע
מוקדשין מניין? – תלמוד לומר: "תרומה". זרוע חולין מניין? – תלמוד לומר: "תתנו". "איהו
לחי מן הפרק של לחי ועד פיקה של גרגרת". והתניא: נוסלה ובית שחוטטה עמה! לא קשיא,
הא רבנן והא רבי חנינא בן אנטיגוס, דתניא: מוגרמת פסולה. העיר רבי חנינא בן אנטיגוס
על מוגרמת שהיא בשרה. איבעית אימא: הא והא רבנן, ומאי "עמה"? – עמה דבהמה.

הדרן עלך הזרוע והלחיים

ראשית הגז בו' – כל הגז כולו לא רמיא אסורא עליהו, אלא ממזא. הילכך,
ספיקן לקולא. **ופריון פטר חמור – כדפרישית: מפרשי טלה, והוא לעצמו. קמה**
אקמה רמי עליה – מתניתא אחריתי אשכח לרבי מאיר דפטר בקמה של גר, ספק
נקצרה קודם שנתגיר. **וספק משנתגיר. ורמיהא אהא דקתני "ספק לקט לקט". ושני**
ליה: בלשון בן אגרא אני שונה אותה.

כבישר – מקום. אין מביאין – אין צריך
ישראל לטרוח ולהביא תרומה מן הגז
לעיר ליד בהן, אלא בהן חולק ומביאה. **ואם**
אין שם בהן בו' – אלא, בעי לאפרושה
ולאצנועה עד דמשבח בהן. הכי נמי בעי
לאצנועה עד דמשבח עניים שאני תרומה
דטבילה – אוסרת הכל עליו משום טבל.
לפיק, על כרחו צריך להפריש. למלות
בעגלים – שמוליגן אותן ברותחין עם ערוך,
ואוכלין אותן עם העור. **אין רשאי להפשיט**
את הזרוע – אלא נותנו לבחן כמו שהוא
בערו. הראש לא יפשיט את הלחי –
כדמרבין לקמן מקרא יתירא, שאף הצמר
שבראש בבשים הוא חייב ליתן לו, וכל שכן
העור. **ואם אין שם בהן – לתת לו**
המתנות. מעלים אותם בדרמים – שם את
דמי המתנות, ואוכל המתנות, ונותן דמיהם
לבחן הבא ראשון. נתניה כתיבא בהו –
ועליו ליתנן לבחן. **אלא תעזוב יתירא –**
דכתיב בלשון, למה לי? חד ב"קדושים
תהיו", וחד ב"שור או כשב", לאו לרבויה,
שאפילו במקום שאין עניים שעליו להצניעם
עד שימצא עניים חייב בפרט ובעוללות בו'
– אף על גב דהפקר פטור מכולם, דבכולהו
כתיב "קצירך", "כרמך" – ולא של הפקר.
ובכולהו תנן: כל שהוא אוכל ונשמר, פרט
לשל הפקר. להכי אהני "תעזוב" יתירא
דכתיב בכולהו – לאתויי הפקר, כי האי
גונא דהדר איהו וזה ביה. בלשון ופאה
כתיב "תעזוב" יתירא: חד ב"קדושים תהיו",
וחד ב"שור או כשב", ופרט בברם היינו לקט,
עוללות – חד ב"קדושים תהיו: "וכרמך לא
תעולל". וחד במשנה תורה (כר) "כי תבצור
כרמך לא תעולל אחריו". שכחה – חד גבי
שכחת אילן, וחד גבי שכחת כרם, וחד גבי
לעיל (קלא,א.) "אחרך" – זו שכחה. שקא
דיגרי – דיגרי זה ששלחו ממקום אחר
לבני הישיבה, ואיבעית אימא אדם חשוב
– כגון ממונה ראש ישיבה, יכול לקדם
ולזכות. שהרי עליו לגדול ולהעשירו אפילו
משלו, וכל שכן ממאי דאתי ליה מעלמא.
משנה מן פרק של ארכובה – ארכובה

הדרן עלך הזרוע והלחיים

הנמכרת עם הראש. עד כה של יד – עצם רחב של כתף שקורין אשפלדך. והוא של נזיר – וכן "זרוע בשלה" האמור בניזר (במדבר ו) כך ניטלת. וכנגדו ברגל
שוק – האמור בשלמים (ויקרא ז) נמי היו שתי עצמות מן הפרק של ארכובה עד בוקא דאטמא. דהיינו, כל הירך. סוכך של רגל – היינו פרק שבין הקולית ועצם
אמצעי. הפרק של לחי – אצל הצדעים, וחותר כלפי מטה עד פיקה של גרגרת, עד שיפוי כובע, שהוא פקיעתא. ופתחה של קנה, בית הבליעה. דהיינו, לחיים
התחתונות עם הלשון. **גמרא הזרוע – "ונתן לבחן הזרוע". כראמר רבא – בפרק "גיד הנשה" (חולין צ"א.) אליבא דרבי יהודה, דאמר: אינו נוהג אלא באחת,**
והדעת מכרעת: של ימין. ה' – ד"הלחיים" למאי אתא? חלב של הקבה וחלב שבתוך הקבה – חלב דקרום. כהנים נהגו בו עין יפה – שלא לטילו מן הבעלים.
אלמא דמדאורייתא של כהנים הוא דנפקא ליה מזה"א יתירא "הקבה". דורשי חמורות – מקראות הסתומים. היו אומרים – מנלן דשל ימין? מזהכא. יד – שנותנין
לבחן – כנגד ידו של פנחס, שעל כך ניתנה לו ברית כהונה עולם, וזה שכרו. ואיזו יד שעושה מלחמה? היא אומרת: של ימין. זרוע המוקדשין – של איל נזיר. תלמוד
לומר תתנו – "תרומה לבחן". זרוע חולין – מתנות כהונה. ובית שחוטטה עמה – היינו, תופס בעומק הצואר באלכסון יותר מן הפיקה. לעולם עד הפיקה ולא
קשיא – ברייתא דקרי לה "בית שחוטטה"? רבי חנינא היא. דמכשיר שחוטטה למעלה מבית הבליעה. ומתניתין דלא קרי לה בית שחוטטה? רבנן היא. ואיבעית אימא
– ברייתא נמי רבנן היא, והאי "עמה" דקתני? לאו עם הלחי, אלא עם הבהמה היה נשאר בית שחוטטה, והלחי ניטל עם הפיקה.

ואילו ראשית הנו של צאנו שספק גזוז לאחר שנתגייר וחייב ליתנו
לכהן או קודם לכן ופטור, והמתנות – זרוע לחיים וקבה שספק
נשחטה בהמתו משנתגייר והתחייב ליתנו, ופדיון הן – בנו הבכור
שספק נולד לאחר שנתגייר וחייב לפדותו, ושה של פדיון פטור
המזר שספק נולד לאחר שנתגייר וצריך לתתו לכהן, כל אלו דינים
לפטור, כיון שאינם אלא ספק ממון והמוציא מחבירו עליו הראיה.
הגמרא מביאה שיש גורסים באופן אחר את קושיית רבי שמעון בן
לקיש ותיירוצו של רבי יוחנן: כי אתא – כשבא רבין לבבל, אמר,
קמה אקמה רמי ליה – רבי שמעון בן לקיש מצא ברייתא אחרת,
האומרת שכשיש ספק על קמה של גר האם נקצרה לאחר
שנתגייר סובר רבי מאיר שפטורה ממתנות עניים, והקשה שיש
סתירה בינה לבין המשנה בפאה בענין חורי הנמלים האומרת
שחריב מאיר ספק לקט בלקט, ועל זה השיב לו רבי יוחנן שהמשנה
בפאה היא דברי רבי יהודה בן אגרא אבל חכמים סוברים שלדעת
רבי מאיר פטור בספק.

הגמרא מביאה מעשה ממנו נלמד דין בענין לקט: לוי יצחק את
שדהו במקום הנקרא בישר, ולא הוו עניים למשקל – ליטול את
הלקט. אתא – בא לוי לקמיה דרב ששת לשאול מה יעשה בו. אמר
לוי רב ששת, נאמר (ויקרא יט ט) 'ובכרמך לא תעולל ופטור כרמך לא
תלקט, לעני ולגר תעזוב אתם', משמע שצריך להניחם דווקא לצורך
העניים, ולא לעורכים ולא לעמלים שיאכלום, לפיכך כשאין
עניים מותר לך לקחתם לעצמך.

מקשה הגמרא על רב ששת: מיתיבי, שנינו לגבי המפריש תרומה
בגורן, שהבעלים אין מביאין – אינם צריכים לטרוח ולהביא לכהן
את התרומה לא מגורן לעיר ולא ממקדש לשוב, אלא הכהן ילך
ויביאנה. ואם אין שם כהן, הבעלים שוכר פרה לשאת את התרומה
ומביאה לעיר לשומרה עד שימצא כהן ויתננה לו. מפני הפסד
התרומה, שאם ישאירנה בגורן או במדבר עלולה להיפסד.
ולכאורה הוא הדין לגבי מתנות עניים, שאם אין עניים שיקחון,
צריך להביאן לעיר ולשומרן עד שימצא עניים לתת להם, שלא
דבריו רב ששת.

מתרצת הגמרא: שאני תרומה דמקבלה – שונה הוא דינה של
תרומה, שכל עוד שלא הפרישה אסורה כל תבואתו באכילה מדין
טבל, ולא סגי דלא מפריש לה – ועל כרחו צריך הוא להפרישה
כדי להתיר את תבואתו, וכיון שהפרישה צריך לשומרה שלא
תיפסד. מה שאין כן לגבי מתנות עניים אין תבואתו נאסרת כשלא
הפרישן, לפיכך אם אין שם עניים אינו צריך להפרישן.
מקשה הגמרא: ותרין מתנות הזרוע והלחיים והקבה, דלא מקבלי –
שאין בהבדמה נחשבת טבל כשלא הורמו עדיין ומותר לאוכלה,
ותניא לגבי מתנות אלו, שהנמצא במקום שנהנו למלוג בעגלים –
להכניס את בשר העגלים עם העור שעליו לתוך מים ורותחים כדי
להשיר את השער על מנת שיוכלו אחר כך לבשל את העור עם
הבשר ולאוכלה, לא יפשיט את הדרוס מהעור אלא יתננה לכהן
כמו שהיא בעורה. וכן במקום שנהגו שלא למלוג את עור הראש
אלא להפשיט את הראש מהעור, אף על פי כן לא יפשיט את הלחי
אלא יתננה לכהן כמו שהיא בעורה. ואם אין שם כהן, מעלין אותן
דקמים – צריך לשום את המתנות כמה הן שוות, ואוכלן הבעלים
בעצמו, ויתן דמיהן לכהן הראשון שיבא לפניו, מפני הפסד כהן,
שאם יפרישן ויחכה עד שימצא כהן עלולות הן להתקלקל.
ולדבריהן, מדוע לא יקחון לעצמו כמו במתנות עניים.

מתרצת הגמרא: שאני מתנות כהונה דנתינה בתיבא ביה – שונה
הוא דינן של מתנות כהונה משום שכתוב בהן לשון נתינה, לפיכך
צריך להפרישן ולשומרן דמיהן לכהן, מה שאין כן במתנות עניים
שלא כתוב בהן לשון נתינה אלא עזיבה, לפיכך כשאין שם עניים
יכול לקחתן לעצמו.

הגמרא חוזרת לתרץ את הקושיא שהובאה לעיל מהברייתא לגבי
תרומה, באופן אחר: השתא דאתית להכי – כעת שבאת לחלק בין
מתנות שנאמרה בהן נתינה למתנות שלא נאמרה בהן נתינה, הרי
שגם מבלי הטעם שאמרת לעיל בענין תרומה ושהיב להפרישה

כדי שלא תהיה תבואתו טבל) אין להקשות מתרומה על מתנות
עניים, כי תרומה נמי לשון נתינה בתיבא ביה, שנאמר (דברים יח ד)
'ראשית דגנך וגו' תתן לו', לפיכך בכל אופן מוטל עליו להפרישה,
מה שאין כן במתנות עניים שלא כתוב בהן לשון נתינה.
הגמרא חוזרת אל מה שאמרה לעיל, שדווקא במתנות כהונה
ריבה הכתוב לשומרן עבור הכהן, ואילו במתנות עניים לא מצינו
ריבוי כזה, ומקשה: ואלא 'תעזוב' יתירא למה לי – מדוע אם כן
נאמרה בלקט תיבה מיותרת 'תעזוב', לכאורה אין זה אלא כדי
ללמדנו שבמקום שאין עניים יצניעוהו עד שימצא עניים לתת אותו
להם.

מתרצת הגמרא: הריבוי של 'תעזוב' בלקט נצרך לכדתניא,
המפקיד את כרמו, ולשחר השבים ויצרו ולקח פירותיו לפני שיוכו
בהם אחרים, אין זה כשאר הפקר הפטור ממתנות עניים, אלא חייב
בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה אילו לא הפקירו. ואולם פטור
מן המעשרות כיון שהיה הפקר. ועל כרחך למדו דין זה ממה
שנאמר במתנות עניים 'תעזוב' פעמיים, לרבות הפקר כזה שחזור
וזוכה בו.

הגמרא מבררת בענין מתנות המובאות לבני הישיבה, האם ראוי
לחכם להקדים ולזכות בהן לפני שיוכה בהן אחר. מספרת הגמרא:
ההוא שפא דדינרי – שק של דינרי זהב דאתא לבי מדרשא,
ששלחוהו ממקום אחר עבור בני הישיבה, ומיד כשהגיע, קדים
והקדים) רבי אמי וזה ביה בדינריה כולם.

מבררת הגמרא: ותיבי עדיב הכי – ואיך מותר לו לעשות כך, והא
בתיב במתנות כהונה (שם יח א) 'נתת לפה הורע' וגו', ומשמע
שצריך שיתנו אותן לכהן ולא שיטול אותן הכהן מעצמו. וכיוצא
בזה מתנות הנשלחות לבני הישיבה אין ראוי לקחתן לו מעצמו
קודם שיתנו לו אותן. משיבה הגמרא: רבי אמי נמי לעניים וזה ביה.
ואיבעית אמיא, אדם חשוכה כגון מי שנתמנה לראש ישיבה, שאני –
שונה דינו משאר אנשים ומותר לו לזכות מעצמו במתנות, דתניא,
בבהן גדול נאמר (ויקרא כב ט) 'והבן הגדול מאחיו', דורשים שצריך
שיהא גדול מאחיו בניו בהכמה ובעושר. ואחרים אומרים שיש לדרוש
מפסוק זה כך, מנין שאם אין לו לכהן הגדול ממון הרבה משל עצמו
שפאחיו הפהנים מגדלין אותו – צריכים ליתן לו מממנום עד שיגדל
מהם בעושרו, תלמוד לומר 'והבן הגדול מאחיו', גדולה משל אחיו.
ומזה נלמד לגבי מי שמתמנה לראש ישיבה, שצריכים אחיו לגדלו
משלהם, ולפיכך מותר היה לרבי אמי ליטול את כל הדינרים
מעצמו שהרי שאר בני הישיבה צריכים לתת לו אף משל עצמם.

משנה

במשניות הקודמות נתבאר דין נתינת הזרוע והלחיים והקבה
לכהן. כעת מבררת המשנה מה נכלל בזרוע ובלחיים. מבררת
המשנה: איהו חלק הנדון – איזה חלק בבדמה נקרא זרוע וצריך ליתנו
לכהן. משיבה המשנה: זהו חלק היד שמן הפרק של הארבעה
התחתונה ו–הברך הנמכרת עם הראש, ולמעלה ממנו עד העצם
הנקראת כף של יד, שהיא עצם רחבה של הכתף, והיא אינה בכלל
ה'זרוע'. היינו שבי'זרוע' כלולות שתי עצמות, העצם האמצעית
והעצם שמעליה, עם הבשר שעליהן.
מוסיפה המשנה: וחלק זה הוא גם הזרוע של שלמי נזיר, שנאמר
בהם (במדבר י טו ב) 'ולקח הכהן את הזרוע בשלה מן האיל' וגו', גם
שם הכוונה שיקח שתי עצמות אלו עם הבשר שעליהן. ונגידו של
אותו חלק שביד הנקרא זרוע, כגון הוא החלק הנקרא שוק שניתן
לכהן מן הרגל האחרות הימנית של כל קרבן שלמים, והכוונה גם
כן שצריך לתת לכהן את העצם האמצעית של הרגל ואת העצם
העליונה והקולית) עם הבשר שעליהן.

רבי יהודה חולק ואומר, שהשוק הוא מן הפרק של הארבעה
התחתונה, ולמעלה ממנו עד סוכך של רגל – עד הפרק שבין העצם
האמצעית לקולית. היינו ש'שוק' הוא רק העצם האמצעית עם
הבשר שעליה.

פרק אחד עשר – ראשית הגז

משנה

נאמר בפסוק (דברים יד) 'וְרִאשִׁית גֹּז צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ', כלומר שבכל פעם כשאתה גוזז את צאנך, תתן מן הגֹז' – (הצמר הגוזז) מתנה לכהן, ומצוה זו נקראת 'ראשית הגז', משנתינו עוסקת בדיני ובשיעורי המצוה.

מצות 'ראשית הגז' נהגה חיובה בין צאנך ישראל ובין בחיין לארץ, בין בפני הבית – בזמן שבית המקדש קיים ובין שלא בפני הבית. ונהגת רק בבהמות שהם חולין אצל לא בבהמות שהם מוקדשים. המשנה מציינת חילוקי דינים בין מצוה זו לבין המצוה (וששנו) בפרק הקודם) שהשוחט בהמה נותן לכהן את הזרוע והלחיים והקיבה; חומר – חומר יותר החיוב שיש בזרוע ולחיים ובקיבה מהחיוב של ראשית הגז, שהזרוע והלחיים והקיבה נותנין בין בפקד ובין בצאן. וכן נהגין בין במוקדש – ששחט בהמות רבות שחייב ליתן מכל אחת ואחת, ובין במוקדש – שלא שחט אלא בהמה אחת. ואילו ראשית הגז אינו נהג אלא בבהמות – כבשים, וכן אינו נהג אלא בשיעור מוקדש.

מבררת המשנה: וכמה הוא שיעור 'מקדש' שבפחות מכן אין נהגת מצות ראשית הגז, בית ששמי אומרים שהשיעור הוא כשגזזו שתי החלות, ששמי (ישעיהו יז כא) בענין הנבואה על ימי חזקיהו, 'וְהָיָה אִישׁ עֲלֵילַת פֶּקֶד וְשֵׁתִי צֹאן' כלומר שכל איש יגדל רק עגלת בקר ושתי צאן, ומרוב שתשורה הברכה יהיה די לו בכך. ומבואר ששנים זהו השיעור המועט ביותר שנקרא 'צאן', ואף בראשית הגז שהחיוב נאמר על 'צאן', זהו השיעור. ובית הלל אומרים [שהשיעור הוא חמש, ששמי (שמואל א' כה ח)] בענין המנות ששלחה אביגיל לדוד, 'חמש צאן עשיות' ומצינו אם כן שהלשון 'צאן' נאמר על חמש.

המשנה מביאה מחלוקת כמה הוא שיעור הגזיזה המחייב: רבי דקא בן הרבנים אומר, חמש רחלות שיהיו גוזזות מכל אחת מהן גז במשקל מנה ופרס – מנה וחצי, חייבות בראשית הגז אבל כשגוזזים פחות מזה, אין חיוב. והרבנים אומרים שהשיעור הוא, חמש רחלות גוזזות כל שנה.

המשנה מבררת כמה שיעור הנתינה לכהן: וכמה 'גז' צריך לתת לכהן. מבארת המשנה, נותנין לו 'גז' במשקל חמש סלעים כפי שהיה משקלם ביהודה, שנה שנים לעשר סלעים כפי שהיה משקלם בגליל, שסלעיהם היו שוקלים מוציא מביהודה.

מלמדת המשנה, שמשקל זה הוא כשהצמר כבר מלובן – (נקי) ולא צואי – (מלובכל). וזאת כדי שהכהן יוכל לעשות ממנו בגד קטן, ואם יתן לו השיעור בצמר שמעורב בו לכלוך, אחר שילבנו יחסר מהכמות ולא יספיק לבגד קטן ואין זה נחשב מתנה, והמצוה היא לתת לכהן 'מתנה', ששמי (דברים יד) 'וְרִאשִׁית גֹּז צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ' שצריך שיהא בו כדי מתנה.

המשנה מלמדת מה נחשב לשינוי שפוסט מלחת: לא חספסין ליתנו לו – לכהן את הגז עד שצבעו, פטור כיון שהשתנה, וקנאו בשינוי זה. אבל אם רק לבנו ולא צבעו, חייב לתת שאין זה נחשב שינוי. המשנה מלמדת מה הדין כשהצמר והבהמה אינם שייכים לאותם הבעלים: הלוקח גז צאנו של עובד בוכבים כשהוא עדיין מחובר לבהמה, פטור בראשית הגז לכשיגזזו. אבל הלוקח גז צאנו של חבירו ישראל (וכשהוא מחובר), אם שיר המוכר לעצמו חלק מן הגז, שלא מכר לו את הגז של כל צאנו, חייב לתת מחלקו את ראשית הגז לכהן גם עבור הצמר שביד הלוקח. אבל אם לא שיר המוכר לעצמו כלום, הלוקח חייב לתת ממה שקנה.

היו לו – למוכר שני מינים של בהמות, מין אחד 'שחופות' – אינם שחורות ואינם לבנות, ומין שני 'לבנות', וקבר לו רק את הגזיזה של השחופות, אצל לא את של הלבנות, וכן אם כל הצאן הוא ממין אחד, אלא שמכר רק את גזית הובכים אצל לא את גזית הנקבות, זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו – כל אחד מהם (המוכר והלוקח) צריך לתת מחלקו לכהן את ראשית הגז, ואין אחד נפטר בנתינת השני.

גמרא

שנינו במשנה ראשית הגז נהג בחולין אבל לא במוקדשין, הגמרא מבררת מזה הטעם בזה. שואלת הגמרא: בבהמות המוקדשין מאי טעמא שלא חייבים לתת מהם ראשית הגז. משיבה הגמרא: אמר קרא, 'צאנך' וממה שנאמר בלשון יחיד משמע שהחיוב הוא רק בצאן ששייך לך, כלומר לבעלים שהם ישראל, ולא בצאן של הקדש.

שואלת הגמרא: טעמא דכתב דחמא 'צאנך' – משמע שכל הטעם שאין חיוב בצאן הקדש הוא רק מחמת לשון הפסוק, הא לאו הכי, הנה אמרינא שאף בהמות של קדשים חייבים בראשית הגז, ואין יתכן לומר כן, הא לאו כני ניהו ניהו – הרי בהמות אלו אסור לגזוזם, דכתיב (שם טו ט) 'ולא תגז בכור', ולא תגז בכור צאנך, ומכאן יש ללמוד לכל הבהמות שהם קדושות שאסור לגזוזם. ואם כן קשה למה צריך פסוק כדי ללמדנו שמצות ראשית הגז לא נהגת בבהמה שהיא קדושה, הלא ממילא אסור לגזוז.

בבהמה הגמרא: אי בקדש מוכח – אם עוסקים בבהמות שהקדושם להקריבה במוזב שקדושתם חמורה, הכי נמי שאין צריך ללמדנו שפטורים מראשית הגז, כיון שלמדים מבכור שהוא מקודש מוזב, הכא נמי עסקינן, בבהמות שהם 'קדשי בדק הבית' – שהקדושם כדי שבשווין יחזקו את בית המקדש, שקדושתן פחות חמורה, והייתי סבור לומר שיתחייב בראשית הגז שהרי אין בהם איסור גיזה.

דוחה הגמרא: והאמר רבי אלעזר שגם קדשי בדק הבית אסורים בגיזה וגיזתה, ועדיין קשה למה צריך ללמדנו שפטורים בהם מראשית הגז.

מבארת הגמרא: האיסור גיזה שיש בקדשי בדק הבית הוא רק מדרבנן, וכיון שכך סלקא דעתך אמרינא, שהואיל ומוקדשיותא בני ניהו ניהו – מותר לגזוזם, הריא דגזו ליה ליתבי ליה – היכן שעבר על דברי חכמים וגזוזם, שיתן לכהן ראשית הגז, לזה בא הפסוק ללמדנו שלעולם אין ראשית הגז נהג בבהמות הקדש.

שואלת הגמרא: אי היה מקום לומר שיש חיוב לתת מבהמת הקדש ולבדק הבית, וכן היה קדש ליה – והרי זה קדש, ואין יתכן לתת לכהן ממון הקדש. משיבה הגמרא: סלקא דעתך אמרינא, לפרוק וליתבי ליה – שיצטרך לפדות את הצמר ולאחר מכן לתת, לכך צריך את המיעוט 'צאנך' שפטור.

שוב שואלת הגמרא: איך היה מקום לומר שיפדה ויתן, והא כשפודים בעלי חיים פני העמדה והעקבה – צריך להעמידם על רגליהם ולאחר מכן להעריך את שוים, וכאן הלא אי אפשר להעמיד את הצמר.

ממשיכה הגמרא את השאלה: הניחא למאן דאמר – מוכן הדבר לפי מי שסובר (תמורה לב), שקדשי בדק הבית לא היו בכלל החיוב של העמדה והעקבה, ולכן היה צד שמי שעבר על איסור חכמים וגזו, שיצטרך לפדות את הצמר בלא העמדה והערכה ולתת ראשית הגז. אלא למאן דאמר שאף קודשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה, מאי אכא אפירות שהרי למה צריך את המיעוט 'צאנך', והלא ממילא אין אפשרות לפדות ולתת.

מבארת הגמרא: אמר רבי מני בר פפשי משום רבי ינאי, הכא במשנתינו, מדובר בקדשי בדק הבית לכהן חוץ מגיזתה – שהתנה שההקדש לא יחול על הגז שלה, ובאופן זה מותר לבתחילה לגזוזו שהרי הגז הוא חולין, ולכן סלקא דעתך אמרינא שיהיה חייב לגזו וליתבי ליה – (לכהן), שהרי אינו קדוש כלל, לכך אמר קרא 'צאנך' בלשון יחיד ללמד שהחיוב דווקא אם גזוז מצאן שלך, ולא כשגזוז מצאן של הקדש.

שואלת הגמרא: אי הכי שמדובר במשנה שהקדש חוץ מהגז, בקדשי מוכח נמי אפשר להעמיד את המשנה, ומדובר שהקדש ללא הצמר שבוזא אין את האיסור שנלמד מבכור, כיון שבבכור גם הצמר קדוש. משיבה הגמרא: אי אפשר להעמיד בקדשי מוזב, כיון שקדשי – הבהמה נחלשת כשגוזזים אותה, ואסור לגזוזו מן התורה שמפסיד ממון הקדש. שואלת הגמרא: אם כך קדשי בדק הבית נמי קדשי, ואסור מהתורה לגזוזו, ולא צריך פסוק לפטורן

חולין. פרק אחד עשר – ראשית הגז דף קלה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפג רש"י

משנה ראשית הגז — כל הגוזז צאנו, בין טלאים ובין זקנים, ואפילו גוזזן מאה פעמים — נותן ממנה מתנה לכהן. ושיעורא מפרש לקמן: מחמש גזיות, שיש בכל אחד מנה ופרס היה נותן משקל חמש סלעים. נוהגין בבקר ובצאן — דכתיב (דברים יח) "אם שור אם שה", ובמעות — אפילו לא שחט אלא אחת. **אלא ברחלים** — ד"ג צאנך כתיב, ועזים — לאו "גז" איקרי, כדמפרש בגמרא. מנה מנה ופרס — כל אחת מנה וחצי, ובציר מהדי לא חשיב "גז", שזו פחותה שבגזיות. כל שהן — בגמרא מפרש מאי היא. וכמה נותן לו — בגמרא מפרש אהיבא קאי. **צואי** — שלא נתלבן עדיין כולו. **שצבעו** — ישראל זה. **פסור** — דקנינה בשינוי, דהוה ליה כמזיק מתנות כהונה גזו שאכלו, לבנו ולא צבעו — אין זה שינוי, ואכתי בעיניה הוה. הלוקח **זו צאנו של גוי** — במחזור. **פסור** — ד"ג צאנך כתיב, והאי צאן לאו ידידה הוה. ואצאן ידידה קפיד קרא, ולא אנזין ידידה. **שחופות** — לא שחור ולא לבן. זה נותן לעצמו — בגמרא מפרש טעמא.

גמרא בקדש ברך הבית — דמותרין בגיזה, אתא קרא למעוטינהו מחיובא דראשית הגז. מדרבנן — תירוצא הוה. **היבא** — דעבר אדרבנן וגזו. אמרנא: לייחבי — להכי אתא קרא. והא קדשה לה — והכי תיסק אדעתך דנחייב למיתב ליה מדי דהקדש, ולמה לי למעוטינהו? כל הקדש בבעלי חיים טעון העמדה והערכה, היבא דאקדיש בהמה גופה. והכי משכחת לה דנחייב, דאיצטרך קרא למעוטי, והא אחר שגזו אינו יכול להעמיד הגיזה? **הניחא למאן דאמר** — בתמורה (לכב), קדש ברך הבית לא היו בכלל בו? — איצטרך האי קרא דלא נימא ניפרוק ונתיב ליה. הכי גרסינן סלקא דעתך **אמינא** ליגזו וליתבי ליה — כלומר, יגזו לכתחלה וליתבי ליה. דהא גז לא הקדיש. **אי הכי** — דבחורץ מגיזה אוקימתה חוץ מגיזה, שהוה מותר לגזוה שהגיזה שלו — מאי דחוקך לאוקומה בקדש ברך הבית, אפילו קדש מזהב נמי ובעבר וגזו? ומשני מבחש — הגיזה הניטלת מכחשת הבה, ואסור לגזוה. **אפילו הכי** — דאמר "חוץ מגיזה" — קדשה נמי גיזה. דאידי דקדושת הגוף חמורה, פשטה בכל המחובר בה. אבל קדושת דמים, כגון קדש ברך הבית, מאי דלא אקדיש לא אקדיש. והלא במקדשים — כלומר, בתחלת הקדש האומר "רגלה של זו עולה" — כולה עולה. אף בתמורה, כשיאמר "רגלה של זו תמורה" — תהא כולה תמורה, ופליג אדרבי מאיר דאמר: אין ממירין באברין ולא אברין בשלמין. ובפרק "בהמה המקשה" היא מפורשת. **ואפילו לרבי מאיר דאמר אין כולה עולה** — בפרק "בהמה המקשה" מייית לה בגמרא. אבל במקדש דבר שהנשמה תלויה בו, מוקמינן בתמורה דמודי רבי מאיר דקדשה כולה. **רבא אמר** — לא תטרך לאוקומי מתניתין במקדש חוץ מגיזה וכחישתה, אלא במקדש גיזה לבדה. ותעמא דמתניתין: לאו מ"ג צאנך יליף, דהבא צאנך הוה, אלא מדסמך תנינה לגיזה. **סלקא דעתך אמינא** ליפרוק וליתבי — קא משמע לן דאמר קרא "זו תתן" — מי שאינו מוחרס אלא גיזה ונתינה, והבא משום העמדה והערכה ליהא — דכי כתיבא העמדה, במקדש בהמה עצמה כתיבא. **השאת דאיתא להכי** — לא גרסינן. **אלא צאנך** — דמשמע מייעוטא, למאי אתא למעוטי שותפות גוי לרבנן או שותפות ישראל לרבי אלעאי? **ולא של שותפות** — דרוש הכי: "צאנך" — המיוחד לך. למעוטי שותפות דגוי — אבל דישאל — "מיוחד לך" קרינא ביה, הואיל ושניהם בני חיוב, וכל ישראל קרוים בשלשון יחיד. **ראשית הפסיק הענין** — מולא כתביניהו בחד "ראשית", שמע מינה: לא איתקש. דילכך, איצטרך לפרושי בה מיעוטא לשותפות גוי.

ראשית הגז נוהג בארץ ובחוץ לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית, בחולין אבל לא במקדשים. חומר בפרוע ולחיים ובקבה מראשית הגז: **שהפרוע והלחיים והקבה נוהגין בבקר ובצאן, במקדש ובמעות, וראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלות, ואינו נוהג אלא במקדש.** וכמה הוא מרובה? **בית שמואי אומרים: שתי רחלות, שנאמר "יהיה איש עגלת בקר ושהי צאן". ובית הלל אומרים: חמש, שנאמר "חמש צאן עשויות".** רבי דוסא בן הרפין אומר: **חמש רחלות גוזזות מנה, מנה, ופרס** — תיביות בראשית הגז. **וחכמים אומרים: חמש רחלות גוזזות כל שהן.**

וכמה נותנין לו — משקל חמש סלעים ביהודה, שהן עשר סלעים בגליל, מלופין ולא צואי, כדי לעשות ממנו כגד קטן, שנאמר "תתן לו" — שיהא בו כדי מתנה. לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו — פסור. לבנו ולא צבעו — חייב. הלוקח גז צאנו של גוי — פסור מראשית הגז. הלוקח גז צאנו של חבירו, אם ששיר — המוכר חייב, לא ששיר — הלוקח חייב. היו לו שני מינים שחופות ולבנות, מבר לו שחופות אבל לא לבנות, זכרים אבל לא נקבות — זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו. **גמרא** במקדשין מאי טעמא לא? **אמר קרא: "צאנך"** — ולא צאן הקדש. — טעמא דכתב רחמנא "צאנך", הא לאו הכי הוה אמינא קדשים חייבים בראשית הגז? **הא לאו בני גיזה גיזהו, דכתיב: "ולא תגז כבוד צאנך"!** — אי בקדשי מובח — הכי נמי, **הכא במאי עסקינן** — בקדש ברך הבית. — והאמר רבי אלעאי: קדש ברך הבית אסורים בגיזה ועבודה! — מדרבנן. סלקא דעתך אמינא: הואיל ומדאורייתא בני גיזה גיזהו, היבא דגזו ליה — ליתבי ליה. — והא קדש ליה! — סלקא דעתך אמינא: לפרוק וליתבי ליה. — והא בעי העמדה והערכה! הניחא למאן דאמר קדש ברך הבית לא היו בכלל העמדה והערכה. **אלא למאן דאמר היו מאי איכא למימר?** **אמר רבי מני בר פטיש** משום רבי ינאי: **הכא במקדש בהמתו לברך הבית חוץ מגיזותיה.** סלקא דעתך אמינא: ליגזו וליתבי ליה, **אמר קרא "צאנך"** — ולא צאן של הקדש. — אי הכי, קדשי מובח נמי! — פחשי. — קדש ברך הבית נמי פחשי! — דאמר "חוץ מגיזה ובחישתה". — קדש מובח נמי דאמר "חוץ מגיזה ובחישתה"! — אפילו הכי, פשטה קדושה כבולה. ומנא תימרא — דאמר רבי יוסי: והלא במקדשין האומר "רגלה של זו עולה" — פולה עולה. ואפילו לרבי מאיר דאמר אין פולה עולה — הני מילי דאקדיש דבר שאין הנשמה תלויה בו, אבל הקדש דבר שהנשמה תלויה בו — קדשה. **רבא אמר:** במקדש גיזה עצמה, סלקא דעתך אמינא: ליגזו ולפרוק וליתבי ליה, **אמר קרא "זו צאנך תתן לו"** — מי שאין מוחרס אלא גיזה ונתינה, יצא זה שמוחרס גיזה פרייה ונתינה. **אלא "צאנך" למאי אתא?** לכדתניא: בהמת השותפים חייב בראשית הגז, ורבי אלעאי פוטר. מאי טעמא דרבי אלעאי — **אמר קרא "צאנך"** — ולא של שותפות. ורבנן — למעוטי שותפות גוי. ורבי אלעאי — שותפות גוי מנא ליה? נפקא ליה מרשאי דקרא "ראשית דגנך" — ולא שותפות גוי. ורבנן — "ראשית" (הגז) הפסיק הענין, ורבי אלעאי — וי"ו הדר ערביה, ורבנן

ראשית הגז ליפרוק וליתבי ליה — תימה: אמאן קאי? אי אמאן דעבר וגזו — אסור קנסא הוה, דקניס ליה משום דעבר וגזו לפדותו, ובעלים שהקדישו נמי — אמאי מחייבינן ואי אבהו — לא הוה ליה למימר "לפרוק וליתבי" ונתי דהאי לא תקשי מה מריח שפודה — דמריח שפודה בשוה פרוטה אפילו שוה מנה, דמחולל. **והא** בעי העמדה והערכה — ואם תאמר, מה שייך העמדה והערכה בגיזה, דהויא כמקדיש עצים ואבנים? ויש לומר: כיון שהיה מתחלה מחובר בהמה שהיא בת העמדה והערכה, צריך העמדה והערכה. ואם תאמר, ולמאן, כשהעמיד והעריך ואחר כך עבר וגזו ופודה ויש לומר: דבשעת פדיה בעינן העמדה והערכה. **במקדיש** גיזה עצמה — ורבי מני בר פטיש דלעיל אית ליה שפיר דק דרשא, אבל רבא לית ליה דרשה דרבי מני בר פטיש דפטר מקדיש בהמה חוץ מגיזה ובחישתה, מדבעי בסמוך: ואלא "צאנך" למאי אתא. ורבנן

ובכך, איצטרך לפרושי בה מיעוטא לשותפות גוי.

ורבנן לא לכתוב לא ויז ולא ראשית — ואם תאמר: לרבנן נמי תקשי, לא לכתוב "צאנך" ולא "ראשית", ואנא ליפאנא מ"רבנן". שדוּתפות גז פטור מראשית הגז. דמדאמרי רבנן לעיל: "ראשית" הפסיק הענין, משמע: ה' לאו "ראשית", הוה ליפנין מרישיה דקרא; ויש לומר: דרבנן לדרביו רבני אלעאי קא אמרו, לדרבין דבעי למילף מרישיה דקרא. ה' הא "ראשית" הפסיק הענין.

וַאֲכִיעֵת אִימָא שׁוּתָפּוֹת גּוֹי בְּתִרְמוּמָה רִבְנָן
חִיבִי מַחִיבִי — מִתּוֹךְ פִּירֻשׁ הַקּוֹנְטֵרס אַחֲרָיו
מִשְׁמַע: ד"מִדְגָן" לִכְאֵן לַמַּעֲטִי שׁוּתָפּוֹת גּוֹי,
דְּסִבְרָא אֲדָא לְחֵלֶק בִּין שֶׁל גּוֹי לְגַמְרֵי בִין שֶׁל
שׁוּתָפּוֹת. אֲבָל בְּגוֹ אֵין חֵלֶק בִּין שֶׁל חֵלֶק, שֶׁבִּבֵּל
בִּדְמָה וּבְהַמָּה שֶׁ לֵּוִי חָבֵר, אֵין קָרִינָא
בְּחֵדָא מִיַּדִּיהוּ "צֶאֱנָךְ". וְתִמְנָה: דָּאֵם כֵּן, מַה
אִיצְטְרִיךְ לִרְבֵּנָן קָרָא ד"צֶאֱנָךְ", הָא מִדְּגָן?
דְּרִשִׁין: וְלֹא שֶׁל גּוֹי, וְלִפְתִּין בְּגוֹ דְּשֶׁל גּוֹי פִּטּוֹר.
וּבִכִּין דְּשֶׁל גּוֹי פִּטּוֹר, שֶׁל שׁוּתָפּוֹת נִמֵּי פִּטּוֹר,
כְּדִפְרִישִׁית. שׁוֹאֵן סִבְרָא לְחֵלֶק צִרִיךְ לִמּוֹד:
דְּלֹא סִבְרָא וְלֹא כָלֵל. דְּאִפְּלוּ יִדְעִין דְּשֶׁל גּוֹי
פִּטּוֹר, מִכָּל מִקּוֹם לֹא יִדְעִין שֶׁל שׁוּתָפּוֹת פִּטּוֹר
בְּשׁוּתָפּוֹת גּוֹי. וְהִשְׁתָּא מִדְּגָן" לִפְתִּין בְּגוֹ, דְּשֶׁל
גּוֹי פִּטּוֹר. וְאִיצְטְרִיךְ "צֶאֱנָךְ" לִשֶׁל שׁוּתָפּוֹת. אֵךְ
לִפְרִישׁ קָמָא בְּקוֹנְטֵרס ד"דְּגָן" אַתָּא: וְלֹא יִדְּיוֹן
גּוֹי, צִרִיךְ לִמּוֹד הָאֵי סִבְרָא. דָּאֵי לֹא תִּמְנָא הֵכִי,
לִרְבֵּנָן מִנָּא לֹא חֵדּוֹת שׁוּתָפּוֹת גּוֹי פִּטּוֹר רִבְנָן
הֵנָּה אִימָא: "צֶאֱנָךְ" — לַמַּעֲטִי שֶׁל גּוֹי, אֲבָל
שׁוּתָפּוֹת גּוֹי — חִיב. **אִמֵּר** רַבָּא וּמוֹדָה רַבִּי
אֲלֵעָאֵי בְּתִרְמוּמָה — נִרְאָה דְּסִבְרָא כְּלִישְׁנָא בְּתִרָא,
דָּאִין סִבְרָא לַמַּעֲטִי שֶׁל גּוֹי טַפִּי מִשְׁל יִשְׂרָאֵל.
דְּלִישְׁנָא קָמָא דְּלִית לָן לַמַּעֲטִי מִחֵד מִחֵד קָרָא אֲלֵא
שׁוּתָפּוֹת גּוֹי וְלֹא שׁוּתָפּוֹת יִשְׂרָאֵל, אֵל הוּא צִרִיךְ
בְּכָל הַנֶּחֱזֵר דְּמִיתִי קָרָא לְרִבּוֹת שׁוּתָפּוֹת יִשְׂרָאֵל.
בִּיתָךְ

מִתְרוֹמָה! - הִכִּי נָמוּ, אֵלֶּא "עֲרוֹסוֹתֵיכֶם" לָמָּה לִּי? כְּדֵי עֲרוֹסוֹתֵיכֶם. פָּאָה אִף עַל גַּב דְּכִיתִּי
 "שִׁדְּךָ" - דִּידֵךְ אִין, שׁוֹתְפוֹת לֹא, כְּתִב רַחֲמָנָא "וּבְקִצְרֵכֶם אֵת קִצְרֵי אֲרֻצְכֶם", אֵלֶּא "שִׁדְּךָ" לָמָּה
 לִי? לְמַעוּטֵי שׁוֹתְפוֹת גּוֹי. בְּכוּרָה אִף עַל גַּב דְּכִיתִּי "כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבְצִמְאֻד"
 - דִּידֵךְ אִין, שׁוֹתְפוֹת לֹא, כְּתִב רַחֲמָנָא "וּבְכֻלָּת בְּקִרְכֶם וּצְאֻכֶם", אֵלֶּא "בְּקִרְךְ וּצִמְאֻד" לָמָּה
 לִי? לְמַעוּטֵי שׁוֹתְפוֹת גּוֹי. מְזוּזָה אִף עַל גַּב דְּכִיתִּי "בֵּיתֶךָ" - דִּידֵךְ אִין, שׁוֹתְפוֹת לֹא, כְּתִב
 רַחֲמָנָא "לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמֵי בְנֵיכֶם", וְאֵלֶּא "בֵּיתֶךָ" לְמֵאִי אֵתֵּא? לְכֻדְרָבָה, דְּאִמְרֵי רַבָּה:
 יִדְדִּי

ישראל להפקיע חלקו מיד מעשרת, ואני שמעתה: שאין לו תקנה, לפי שאם בא להפריש — נמצא מפרשי מן הפסוק — אם יש לו טבל ממקום אחר — מפרשי על זה, לפי חציו, שאין חייב אלא חציו. ואם אין לו טבל אחר — מפרשי ב מפרשי שנים מקח. שאם אין מפרשי אלא אחד — לא נפטר, לפי שזה שהפריש יש חציו שאין שם מעשר של עליו — הרי השם חל על האחד, ופוסט את העשרה המוחייבין. והא ליכא למימר: דימלא שניהם המופרשין בחלקן של בגמרא דראש השנה (יבב.) גבי דרש יושן המעורבין, קדימא לן: אין תורמין מזה על זה. וקנתי: צובר את גרנו לתורתו ומן הדשן שבו על הדשן שבו. וזה היכי דפריש חדש וישן בחולין, איכא נמי חדש וישן במעשר. אבל נמי נמצא שבו על הפסוק שבו. ואפילו למאן דפליג עליה דההוא, הכא מודי. דההם — הוא דאיכא למימר: אין בילה, לא הנותר בחולין, ואין ישן במעשר לפי חשבון הנותר בחולין. אבל הכא — יש בילה, דאם בכל חסה וחסה יש לגוי ולגוי וביה, יש במעשר מן החיוב כפי הפסוק כפי הפסוק. ובתוספתא דמאי (פרק ה) מצאתי דטבל וחולין שנה לפי חשבון. כלומר, מפרשי ממקום אחר לפי חשבון טבל זה המעורב. ואם לאו — נוטל מן החולין כפי תרומת מזה על גמליאל כליליג — רבי סבר: אם יש לו טבל אחר, מפרשי על זה לפי חציו. ואם הפריש בכולו, דנמצא מרוב ועוד נפקא מינה: שאין מפרשים מזה על טבל אחר, ורבין שמעון [בן גמליאל] סבר: יש ביריה, וכולן שחלקו — זה להפריש עליו ממקום אחר — מפרשי לפי כולו, והשם חל על מעשרותיו, ומתוקנים הם. ואם רצה להפריש מזה עד תרח למימר דהר עיביה, דתרייהו בין שותפות יוג בין שותפות ישראל לרבי אלעאי מ'צאנן' נפקי, דבעיקר מיוחד לן ישראל **בר חיובא הוא** — וכל ישראל נקראין בלשון יחיד, ולא מיוחד בעינן, ובלבד שאוכל לקרוא בה "אנא של ישראל בשותפות דראשית הוג, מודה הוא בכל דהו דאמר לקמייהו, כל חד חד דקפשינן עטמא. **ר' חייב ר' חייב** — משמע לשנים. נמי כתב "ראשית", ושותפות חיבת בה, וקולא וחומרא — לחומרא כדפריש (יבמות הב.) **למה לי** — קרא "עריסותיכם" ניתנה להם תורה, ושם נאמר להם "כדי עריסותיכם" של עבשיו חייב בחלה. וכמה עיסת מדבר? "עומר לגלגלת", וזה לוגין צפוריים, שחן שבעה רבעים ועוד מדבריות, שחן ארבעים ושלוש ביצים וחומש ביצה, כדאמינן בעירובין בפרק "ששת קבין, הרי איפה — שמונה עשר קבין. קב — ארבעה לוגין, הרי איפה — שבעים ושנים לוגין. עשירית דידה כהן שחן שנים עשרה ביצים, עשירית שלחן — ביצה וחומש. הרי שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה. והלוג — ששה ביצים של שנים חזק או אומר. **כבוד וצאנן** — "כל הכבוד" וגו', הרי תכין "ובכורות מכבדם וצאנן"

ו' ולא ראשית — רבנן אמרי לך: אי סלק
2 כל ב' "ראשית" לאפסוקינהו, ולא ור"י למהדר
3 את קטשינהו להכי כי הויב דאיתר לך "צאנך"
4 — למעוטי שותפות גוי מתרומה, ו"צאנך" —
5 לשותפות הגוי בגו. אבל לשותפות ישראל,
6 לא איתר קדוש. תרומה קדושת הגוי,
7 שאסורה לזרים — וראשית הגז — קדושת
8 דמים, ממנא בעלמא, ו"קדושה" לאו
9 דוקא. פסיק — אורחה לאפסוקינהו, וחדר
10 עריב להו, למילף פטורא דשותפות דגוי
11 מעיקשא דתרומה, וחדר איתר "צאנך"
12 למיפטר שותפות ישראל. ואבינתי אמיא
13 שותפות גוי בתרומה רבנן חייבי מחייבי
14 — חלקו של ישראל, ולא מצי למפטר
15 שותפות דגוי בראשית הגז בחיקשא
16 דתרומה. הילכך "צאנך" — למעוטי
17 שותפות גוי אתא, ו"דגנך" — למעוטי דיגון
18 גוי, כגון גוי שלקח שדה של ישראל
19 ומירחה — הולקו אותה תבואה מן הגוי
20 פטור מלעשר, ואף על פי שגדלה בשדה
21 של ישראל, כדאמרין במנחות בפרק "רבי
22 ישמעאל" (ס.א.): מירוח הגוי פטור. אי נמי
23 "דגנך" — ולא דגן גוי, ולאשמועינן דיש
24 קנן לגוי בארץ ישראל להפקיע מיד
25 מעשר. וחלקו של גוי — פטור, שאם חזר
26 ומכרו לישראל — אינו חייב לעשר. אבל
27 חלקו של ישראל — חייב, ואף על גב
28 דב"צאנך" משמע להו: ולא שותפות גוי,
29 לא משמע להו מ"דגנך" למעוטי של
30 שותפות גוי. דדגן — כמאן דפליג דמי,
31 שהרי חולקין אותה במדה, וקרינא ביה
32 "דגנך" בחלקו של ישראל. אבל צאן — כל
33 בהמה ובהמה יש לגוי חלק בה, ולא קרינא
34 בחדא מנייהו "צאנך". שלקחו שדה —
35 שקנו שדה בשותפות. מכל וחולין מעורבין
36 זה בזה — ואפילו לאחר שחלקו,
37 אמרין "יש ביריה", וחלקו של יש חלק לו,
38 וזה חלק המגיע לישראל, וטבל גמור הוא.
39 אלא "אין ביריה", וגם זה שנשאר — חציו
40 טבל וחציו חולין. דיש קנן לגוי בארץ
41 החיובי. ולי נראה: שיש לו תקנה בשני צדדין,
42 ולפי זה, לפי כולו. כגון אם יש לו עשרים —
43 לפי שיהא פטור ומעשר. אבל בשמפריש שנים
44 וי גדלו, ואין שם מעמד חל עליהם — דתניא
45 ונמצא תורמן מן החדש שבו על החדש שבו,
46 מן החדש שבו על החיוב שבו, ומן הפטור
47 ולו יפה, ושמן אין חדש במעשר לפי חשבון
48 יאל חלקו, כיון דאין ביריה. וכי אפרש מנייה
49 ירב — אם יש פרנסה במקום אחר, מוציא
50 בשטבל. ואני יודע מזה. ורוב ורבן שמעון
51 במעשרות, ומעשרותיו מקולקלים וזה מתוקן.
52 חלקו של ישראל כולו חייב. ואפילו הוא בא
53 במקום אחר — מותר. ואי בעית אמיא — לא
54 לא שותפות, לא שנא דגוי ולא שנא דישאל.
55 ואמר רבא — אף על פי דפטור בא לאלעאי
56 ירבה בלא תרומה לחיובא — דהא בתרומה
57 לחיובא בשותפות? כד עייסותיכם — במדבר
58 ימר עשירית האיפה, והחשבון עולה לחמשה
59 ד משתתפין" (פ.ב.): איפה — שלש סאין, אסא
60 הוא — שבעה לוגין לשבעים לוג, ולשני לוגין
61 תרי ארבעים ושלש ביצים וחומש. ואיצטעק —
62 תרי אפילו לשנים.

שואלת הגמרא: וְרַבָּנָן, למה צריכים לדרוש מ'צאנך', שילמדו
מ'דגנך', שהרי האות ו'ו' מחברת. משיבה הגמרא: אם אפשר
ללמוד מתחילת הפסוק לסופו, לא נִתְּנוּב רַחֲמָנָא, לא את האות
ו'ו' שמחברת ולא את תיבת 'ראשית' שמחלקת וממילא היינו
לומדים מתחילתו לסופו, אלא ודאי שתיבת 'ראשית' השניה באה
ללמד שאין ללמוד היקש מתרומה לראשית הגז. שואלת הגמרא:
וְרַבִּי אֱלֵעָזָר מה ישיב לרבנן על כך. מבארת הגמרא: אִידִי דְהָא
וראשית הגז קדוש רק בקדושת דְּמִים, וְהָאִי (תרומה) קדושה
בקדושת הַגּוֹז, פְּסִיק לְהוּ וְהָרִי עֲרָבִי לְהוּ – הפסוק עושה הפסקה
ביניהם על ידי תיבת 'ראשית', וחוזר ומחברם על ידי האות ו'ו'
כדי שנלמד את פטור שותפות עובד כוכבים מתרומה לראשית
הגז, ו'צאנך' מיותר לפטור שותפות ישראל בראשית הגז.
הגמרא מביאה ביאור נוסף מדוע לרבנן לא לומדים לפטור
שותפות עובד כוכבים בראשית הגז מ'דגנך', וְאִיפְעִיתָ אִימָא,
שְׂתֻפָּתָא עֹבֵד כּוֹכְבִּים בְּתִרְוּמָה רַבָּנָן חִיבִי מְחִיבִי – רבנן סוברים
שישראל השותף עם עובד כוכבים בשדה, חייב להפריש תרומה
מחלקו, ואינם דורשים מ'דגנך' לפוטרו ולכן גם אי אפשר ללמוד
מזה לראשית הגז, והוצרכו ללמוד את הפטור של שותפות עובד
כוכבים בראשית הגז מ'צאנך'.
הגמרא מוכיחה מברייטא ששותפות עובד כוכבים אינה פוטרת
את חלק ישראל מתרומה: דְּתַנָּא, יִשְׂרָאֵל עֹבֵד כּוֹכְבִּים שְׂלָקְהוּ
שְׂדֵה בְּשׂוּתָפָא, מה שגדל בשדה הוא מְטָל – חייב במעשר והיינו
חלק הישראלי, וחולין – פטור ממעשר והיינו חלק העובד כוכבים,
מְעֻרְבִים וְהָ הָאֵל אף לאחר שחלקו, לפי שבחלקו של כל אחד
מעורבים טבל וחולין, אלו הם דְּבָרֵי רַבִּי. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
אָמַר, לאחר החלוקה, החלק שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל חִיב, והחלק שֶׁל הָעֹבֵד
כּוֹכְבִּים פָּטוּר.
הגמרא מבארת את מחלוקתם: עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי רַבִּי וּרְבִן שְׁמַעוֹן
בֶּן גַּמְלִיאֵל, אֱלָא רַק בּוּזָה דְּמָר כֶּסֶר וּרְבִן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
שלחן שחלקו יֵשׁ בְּרִירָה – הברר מהדבר שהחלק שכל אחד
קיבל, זה היה החלק שלו מלכתחילה. ולכן חלק הישראלי חייב,
כיון שמלכתחילה זה היה רק שלו והתחייב בתרומות ומעשרות,
ומעולם לא היה שייך לעובד כוכבים. וְדָר כֶּסֶר וּרְבִין שְׁאִין בְּרִירָה
ואף לאחר החלוקה אין אומרים שהתברר שזה היה החלק של כל
אחד מלכתחילה, אלא רק מעתה והלאה זה שייך לו, ולכן חלק
הישראלי פטור שעדיין יש כאן טבל וחולין המעורבים, שחציו היה
שייך עד עתה לעובד כוכבים וקנינו ביטל את חובת המעשר.
מצינו גם כן בברייטא שנחלקו רק לגבי בריירה, אֲבָל תבואת
ישראל בשעה שהיא בְּשׂוּתָפָא דְּעֹבֵד כּוֹכְבִּים, לְדָבָר הַכִּל נקראת
'טבל' וְחִיבָתָא בתרומות ומעשרות. ולכן לרבנן אין לומר
ש'ראשית דגנך' ממעט שותפות עם עובד כוכבים מתרומה,
וממילא אי אפשר ללמוד פטור שותפות עם עובד כוכבים
בראשית הגז מתרומה, וצריך ללמוד מ'צאנך'.
הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקת: וְאִיפְעִיתָ אִימָא בדרך
אחרת מנני לרבי אילעאי ששותפות עם עובד כוכבים פוטרת
מראשית הגז. שְׂתֻפָּתָא – שותפות עם ישראל ועם עובד כוכבים
שפטורים בהם מראשית הגז, לְרַבִּי אֱלֵעָזָר, מ'צאנך' נִפְקָא – נלמד,
שהלא שְׂתֻפָּתָא דְּעֹבֵד כּוֹכְבִּים מְאִי מְעַמָּא דְּפִטְר, משום דְּלֹא
מִיִּתְדָא לִיה – שאין הצאן מיוחד לישראל ואינו בכלל 'צאנך', אם
כן גם כשהצאן שייך לִיִּשְׂרָאֵל אחר שבשותפות עמו, נִפְי לֹא
מִיִּתְדָא לִיה לישראל אחד ופטור. וְרַבָּנָן סוברים שאין לדמותו, כיון
שְׂעֹבֵד כּוֹכְבִּים לֹא בְּרִיחָא הוּא בראשית הגז וודאי נחשב שאין
הצאן מיוחד לישראל ואין זה 'צאנך', אבל כששותף עם ישראל

הרי גם הַיִּשְׂרָאֵל השני בְּרִיחָא הוּא בראשית הגז ונקרא 'צאנך'.
רבא מונה כמה דינים שבהם רבי אילעאי מודה ששותפים
ישראלים חייבים בהם אף שחיונם נאמר בלשון יחיד, כיון
שמפסוק אחר האמור בענינם למדים לרבות שותפים. אָמַר רַבָּא:
אף שרבי אילעאי פטר שותפות בראשית הגז, מכל מקום מוֹדָה רַבִּי
אֱלֵעָזָר בְּתִרְוּמָה שותפים חייבים בה. וְאָף עַל גַּב דְּבִתְרִיב לַעֲנִין
תרומה, דְּנִנְיָד, בלשון יחיד ומשמע דִּידָךְ אִין – דגן ששייך רק לך
הוא בכלל החיוב, אבל דגן בְּשׂוּתָפָא – שותפים בו שנים לא
נאמר החיוב. מכל מקום חייבים, שהרי קָבֵב רַחֲמָנָא 'תְּרֻמֹּתֶיכֶם'
(תְּרֻמֹּתֶיכֶם) (במדבר יח כז) בלשון רבים, ללמדנו לרבות שותפים.
שואלת הגמרא: אֱלָא כיון ששותפים חייבים 'דְּנִנְיָד' לָמָּה לִי – למה
נאמר בלשון יחיד. מבארת הגמרא: לְמַעוּשִׁי מחיוב תרומה את
חלק ישראל כשהוא בְּשׂוּתָפָא עם עֹבֵד כּוֹכְבִּים.
דין נוסף שמודה בו רבי אילעאי ששותפים חייבים, הוא לענין
הפרשת חלה, שֶׁאֵף עַל גַּב דְּבִתְרִיב (במדבר טו כא) 'מִרְאשִׁית', וְאִימָא
לְמִימָר דְּנִילָף גִּזְרָה שוה 'רֹאשִׁית' 'רֹאשִׁית' מִרְאשִׁית הַגֶּז, מָה לְחִלּוֹן
ב'ראשית' האמורה בראשית הגז בְּשׂוּתָפָא לֹא – אינה נוהגת
בצאן של שותפים, אֵף כָּאן 'בראשית' האמורה לענין חיוב
הפרשת חלה, בְּשׂוּתָפָא לֹא – שלא יהא חיוב חלה בעיסה של
שותפים, לְכָךְ קָבֵב רַחֲמָנָא לענין חלה 'עֲרִיסוֹתֶיכֶם' בלשון רבים
לרבות שותפים.
שואלת הגמרא: אֱלָא מְעַמָּא שאין נוהג בעיסת השותפים הוא רק
משום דְּבִתְרִיב 'עֲרִיסוֹתֶיכֶם', הָא לֹא הָכִי, הָא מְאִינָא שְׁנִילָף גִּזְרָה
שוה 'רֹאשִׁית' 'רֹאשִׁית' מִרְאשִׁית הַגֶּז לפטור שותפים בחלה, והלא
אֲדָרְבָּה, נִילָף גִּזְרָה שוה בְּתִרְוּמָה שכמו שבתרומה שותפים
חייבים כך גם בחלה. משיבה הגמרא: הָכִי נִפְי – אכן למדים
מתרומה לחיוב עיסת השותפים בחלה.
שואלת הגמרא: אֱלָא תיבת 'עֲרִיסוֹתֶיכֶם' לָמָּה לִי. משיבה הגמרא:
כְּדֵי 'עֲרִיסוֹתֶיכֶם' – ללמד ששיעור העיסה החייבת הוא
כְּעִרְסוֹתֵיכֶם מִבְּמִדָּה דְּהִינּוּ מִדַּת 'עוֹמֵר' והוא עשירית האיפה.
דין נוסף הוא לענין חיוב פָּאָה, שֶׁאֵף עַל גַּב דְּבִתְרִיב (ויקרא יט ט) 'שְׂדֵךְ'
שמשמע דִּידָךְ אִין – אם השדה רק שלך אתה חייב בפאה, אבל
שדה בְּשׂוּתָפָא, לֹא. מכל מקום אין הדיון כך שהרי קָבֵב רַחֲמָנָא
(שם) וְכִבְיָרְכֶם אֶת קְצִיר אֲרֻכְכֶם' בלשון רבים ללמד שגם שותפים
חייבים בפאה. שואלת הגמרא: אֱלָא אם אכן שותפים חייבים
בפאה, תיבת 'שְׂדֵךְ' שמשמעותה לשון יחיד לָמָּה לִי. מבארת
הגמרא: לְמַעוּשִׁי ישראל שיש לו שדה בְּשׂוּתָפָא עם עֹבֵד כּוֹכְבִּים
שפטור מלהניח פאה.
דין נוסף הוא לענין גְּבוּרָה, שֶׁאֵף עַל גַּב דְּבִתְרִיב (דברים טו יט) 'כֹּל
הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּכֶבֶדְךָ וּבְצִמְאֻנְךָ', ומהלשון יחיד משמע דִּידָךְ אִין
בְּשׂוּתָפָא לֹא – שהחיוב הוא דווקא אם זה רק שלך. מכל מקום אין
זה כך שהרי קָבֵב רַחֲמָנָא (שם יב ו) 'וְכִבְרַת כְּבֶרְכֶם וְצִמְאֻנְכֶם' בלשון
רבים, ללמד שאף שותפים חייבים. שואלת הגמרא: אֱלָא אם
שותפים חייבים, בְּכֶבֶדְךָ וּבְצִמְאֻנְךָ שנאמר בלשון יחיד לָמָּה לִי.
מבארת הגמרא: ללמדנו לְמַעוּשִׁי שְׂתֻפָּתָא עם עֹבֵד כּוֹכְבִּים שאין
נוהג בבהמה זו דיני בכור.
דין נוסף הוא לענין חיוב מְזוּזָה, שֶׁאֵף עַל גַּב דְּבִתְרִיב (דברים ו ט)
'בִּיתְךָ', שמשמע דִּידָךְ אִין – בבית שהוא רק שלך יש חיוב מזוזה,
אבל בבית שהוא בְּשׂוּתָפָא, לֹא. לְכָךְ קָבֵב רַחֲמָנָא (שם יא כא), 'לְמַעַן
יִרְבּוּ יִמְיָכֶם וְיִמֵּי כְנִיכֶם' בלשון רבים. ללמד שאף שותפים חייבים.
שואלת הגמרא: וְאֵלָּא 'בִּיתְךָ' הנאמר בלשון יחיד לָמָּה אָמַר.
מבארת הגמרא: לְכִבְרַתְךָ, דְּאָמַר רַבָּה,

1 שיש לקבוע את המזוזה בצד ימין של הפתח, שדורשים מתיבת
2 'ביתך' שצריך להיות כדרך בראשית לבית והיינו מן תלמידי לפי שכן
3 דרך האדם שנכנס תחילה ברגלו הימנית. ואי אפשר ללמוד מזה
4 לפטור בית של שותפים.

5 דין נוסף הוא לענין מעשר, שאף על גב דתתבי (דברים יב ז), מעשר
6 דגנך בלשון יחיד שמשמע דידך אין דשיתפות לא – שדווקא מדגן
7 ששייך רק לך יש חיוב מעשר ולא מדגן של שותפים, מכל מקום
8 אין זה כך שהרי כתב רחמנא מעשרותיכם (שם יב ו) בלשון רבים
9 ללמוד ששותפים חייבים במעשר. שואלת הגמרא: אלא אם אכן
10 שותפים חייבים, מעשר דגנך שנאמר בלשון יחיד למאי אתא.
11 מבארת הגמרא: למעוטי שותפות דעובד כוכבים – למעט שדה
12 שהיא בשותפות עם עובד כוכבים שפטורה ממעשרות.

13 דין נוסף הוא לענין מתנות כהונה של זרוע לחיים וקידה, שאף על
14 גב דתתבי רחמנא (דברים יח א) ונתן, ואיכא למימר דילף 'נתניה'
15 'נתניה' מראשית הנו, מה להלן בראשית הגז דשותפות לא – שצאן
16 השותפות פטור בזה, אף כאן לענין מתנות דשותפות לא – שבהמת
17 השותפות תהא פטורה, לכך כתב רחמנא בתחילת הפסוק (שם)
18 לענין חיוב מתנות, מאת זכאי הנה' בלשון רבים ללמוד שאף
19 בבהמת שותפין חייבים.

20 שואלת הגמרא: אלא טעמא – כל הטעם לחייב בהמת שותפים
21 במתנות הוא רק משום דתתבי רחמנא מאת זכאי הנה' בלשון
22 רבים, הא לאו הכי הוה אמנא, לילף גזירה הנה' נתניה' שצאן
23 מראשית הנו לפטור, והלא אדרבה נילף גזירה שוה מטרומה לחייב,
24 שהרי גם בתרומה נאמר לשון נתניה ושותפים חייבים בה. משיבה
25 הגמרא: אין הכי נמי – אכן למדין מדין תרומה לדין מתנות
26 שבהמת השותפים חייבת.

27 שואלת הגמרא: [אלא] אם יש לי לימוד מתרומה לחייב בהמת
28 שותפים במתנות, תיבות מאת זכאי הנה' הנאמרות בלשון רבים
29 למה לי. משיבה הגמרא: לכתבא, דאמר רבא לעיל (קלג), דדין עס
30 הפסוק – כהן שבת לתבוע את המתנות, דינו לתבוע מהטבח
31 ששוטט את הבמה אף שהיא איננה שלו, שכן משמע מהלשון
32 'מאת זוכאי הובח'.

33 דין נוסף הוא לענין גבורים, שאף על גב דתתבי (דברים כו א) מארצך,
34 בלשון יחיד שמשמע דידך אין דשותפות לא – שהחיוב הוא רק אם
35 הארץ שבה גדלו הפירות היא של אחד ולא של שותפין. מכל
36 מקום אין זה כך שהרי כתב רחמנא (במדבר יח ג) גבורי כל אשר
37 (בארצך) [בארצם] בלשון רבים, ללמוד שאף קרקע של שותפין
38 חייבת בביכורים. שואלת הגמרא: אלא אם אכן שותפים חייבים
39 תיבת 'ארצך' שנאמרה בלשון יחיד למה לי. משיבה הגמרא:
40 למעוטי שאין חייבים בביכורים בחוצה לארץ.

41 דין נוסף הוא לענין ציצית, שאף על גב דתתבי רחמנא (דברים כב יא)
42 כשותף בלשון יחיד ומשמע דידך אין דשותפות לא – רק בגד שלך
43 חייב בציצית ולא בגד של שותפים, לכך כתב רחמנא (במדבר טו לח)
44 על כנפי בגדיהם לדרתם בלשון רבים ללמוד שאף בגד השותפים
45 חייב. שואלת הגמרא: ואלא אם אכן בגד השותפים חייב תיבת
46 כשותף שנאמרה בלשון יחיד למה לי. משיבה הגמרא: לכתב
47 יהודה, דאמר רב יהודה, מלית שאלה פטורה מן הציצית כל שלשים
48 יום הראשונים שאינה נחשבת כ'סותר'.

49 דין נוסף הוא לענין מצות מעקה, שאף על גב דתתבי רחמנא (דברים
50 כח) וצעית מעקה לגנך, ומשמע דידך אין דשותפות לא – שרק
51 אם גג הבית שייך לך בלבד אתה חייב במעקה אבל אם הוא של
52 שותפים פטור. לכך כתב רחמנא בטעם המצוה כי יפול הנפל
53 מנפני, ואם כן אף בית של שותפים כיון שאפשר ליפול ממנו, חייב
54 במעקה. שואלת הגמרא: אלא אם אכן שותפים חייבים תיבת 'גנך'
55 שנאמרה בלשון יחיד למאי אתא. משיבה הגמרא: למעוטי בתי
56 בנשיית זכאי מדרשות שכיון שהם של כולם ואינם שייכים לשום
57 אדם, אינם נכללים בגנך' האמור בפסוק ואין בהם מצות מעקה.
58 התבאר עד עתה דברי רבא לעיל (קלג), שאף שרבי אילעאי פטר

59 צאן של שותפין מראשית הגז, מכל מקום דינים אחרים סבר
60 ששותפין חייבים אף שהחיוב בהם נאמר בלשון יחיד, כיון שנאמר
61 בפסוק ריבוי לשותפים. עתה הגמרא מביאה שרב ביבי בר אבוי
62 חולק על רבא וסובר שרבי אילעאי לא מחייב שותפים בכל
63 הדינים הללו:

64 אמר רב ביבי בר אבוי, ליתנהו להני כללי – אין את אלו הכללים
65 שאמר רבא שרבי אילעאי מודה בכל הדינים הללו. דתניא, בהמת
66 השותפין חייבת בכבודה ורבי אלעאי פוקרה. מבררת הגמרא: מאי
67 טעמא דרבי אלעאי שפוט, משיבה הגמרא: משום דתתבי – לענין
68 בכור (דברים טו יט), כקדך וצאנך בלשון יחיד למעט בהמת שותפין.
69 שואלת הגמרא: והא תתבי לענין הבאת קרבנות לבית המקדש,
70 וזכרת כקרבן וצאנכם (שם יב ו), בלשון רבים ומשמע שבכור נהג
71 אף בבהמת שותפין. משיבה הגמרא: כוונת הפסוק אינו לשותפים
72 אלא דכיליהו ישראל – על כל הבכורות של כל ישראל שיש
73 להעלותן לבית המקדש. על כל פנים מבואר בברייתא שרבי
74 אילעאי פטר בהמת השותפים מבכורה, וזה לא כרבא שאמר
75 שרבי אילעאי מודה בזה ששותפים חייבים.

76 הגמרא מביאה דעה נוספת החולקת על רבא: אמר רב חנינא
77 מפורא, ליתנהו להני כללי שאמר רבא שרבי אילעאי מודה בכל
78 הדינים שהזכירו ששותפים חייבים. דתניא, בהמת השותפין
79 שנשחטה חייבת במתנות, כך היא דעת תנא קמא ורבי אלעאי
80 פוקר.

81 מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי אלעאי. משיבה הגמרא: דילף
82 גזירה שוה 'נתניה' 'נתניה' מראשית הנו שבשניהם נאמר בפסוק
83 לשון נתניה, ויש לדרוש מה להלן בראשית הגז הדין דשותפות לא
84 – שבהמת השותפין פטורה ולרבי אילעאי שהרי כתוב 'צאנך'
85 בלשון יחיד, אף כאן במתנות דשותפות לא – שבהמת השותפים
86 פטורה. מבואר אם כן בברייתא שרבי אילעאי פטר בהמת
87 השותפין במתנות וזה לא כרבא שאמר שהוא מודה בזה שחייב.
88 ממשיך רבי חנינא בקושייתו על רבא: ואי סלקא דעתך לומר
89 שבתרומה רבי אילעאי מייחב שותפים, אם כן נילף חיוב שותפים
90 במתנות בגזירה שוה 'נתניה' 'נתניה' מטרומה, שכמו שבתרומה
91 שותפים חייבים כך יהיו חייבים גם במתנות. אלא מזה שרבי
92 אילעאי פטר שותפין ממתנות, שטעם מיה שבתרומה נמי פוקר
93 שותפים, ודלא כרבא שאמר שרק בראשית הגז הוא פטור.

94 הגמרא שואלת על רבי אילעאי שפטר שותפות עובד כוכבים
95 בראשית הגז, לפי הביאור הראשון דבריו (לעיל קלג). שלומד זאת
96 מ'מדגן' האמור בתחילת הפסוק לגבי תרומה. שואלת הגמרא: אי
97 – האם נאמר שלשיתו יש ללמוד מתרומה לראשית הגז דין נוסף,
98 מה חיוב תרומה בארץ אין – בארץ ישראל בלבד הוא נהג אבל
99 בחוצה לארץ לא, אף לענין דין (מתנות) [ראשית הנו] נאמר כן,
100 שבארץ אין אבל בחוצה לארץ לא, וזה לא כמשנתינו שלמדה
101 שראשית הגז נהג בארץ ובחוצה לארץ. מבארת הגמרא: אמר
102 רבי יוסי מנהרבייל, אין – אכן ודאי לפי רבי אילעאי רק בארץ
103 ישראל נהג ראשית הגז. מוכיחה הגמרא כמותה: והתניא
104 ובניחוחא, רבי אלעאי אומר, מתנות אין נזהנין בהן אלא בארץ, וכן
105 היה רבי אלעאי אומר שחיוב ראשית הנו אין נזהנין אלא בארץ.

106 מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי אלעאי שפטר ראשית הגז
107 בחוצה לארץ. מבארת הגמרא: אמר רבא, ילף גזירה שוה 'נתניה'
108 'נתניה' מטרומה, מה תרומה בארץ אין – היא אכן נהגת אבל
109 בחוצה לארץ לא, אף ראשית הנו בארץ אין אבל בחוצה לארץ לא.
110 הגמרא מוסיפה לשאול על דברי רבי אילעאי שלמדן ראשית הגז
111 מתרומה: אמר ליה אבי רבא אי – האם נאמר שרבי אילעאי
112 יש ללמוד מהדיקש של תרומה לראשית הגז דין נוסף, מה תרומה
113 מוקלת – שכל עוד שלא הפרישו תרומה אסור לאכול את הטבל,
114 אף ראשית הנו מוקלת וכל עוד שלא הפרישו ממנו את ראשית הגז
115 יוא אסור ליהנות ממנו. אמר ליה רבא לאבוי, אין לומר שראשית
116 הגז טובלת משום דאמר קרא וראשית הנו צאנך תתן לו, ויש

חולין. פרק אחד עשר – ראשית הגז דף קלו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קפז רש"י

1 דרך ביאתך – לבית אתה קובע מזוזה, וכשחזו נכנס לביתו – רגילה דימינא
2 עייל ברישא, נמצא שהימין בכניסה הוא דרך ביאה. מנתות – חזרות והלחיים
3 והקבה, זוכחי – שנים משמע. אדרבה נילף נתינה מתרומה – ולא תבעי קרא.
4 דהא קולא וחומרא – לחומרא מקשינן. הדין עם הטבח – בפירקין דלעיל,
5 ר"זובחי – אורחיה דקרא הוא. ארצך –

6 "אשר תביא מארצך." "ארצך" – משמע
7 מיעוטא, "ארצכם" – לא משמע מיעוטא
8 כולי האי, ולא ממעטא חוצה לארץ מיניה,
9 דמשמע: כל מקום שיש להם ארץ. אבל
10 "ארצך" – משמע: המיוחדת לך ולא לגוים.
11 בי יפול הגופל – כל שראוי ליפול הימנה,
12 ואפילו בשותפות. בתי כנסיות – שאין חלק
13 לאחר מכן בה, שאף לבני עבר הים הוא.
14 ועוד: שחזן בית דירה. ליתנהו להני כללי
15 – דאמר רבא דמודי רבי אלעאי בכל הני,
16 דהא תניא דפליג רבי אלעאי בבכורה ולא
17 מרבי לה מ"בקרם וצאנכם". ואמר רבי
18 תנינא מסורא ליתנהו להני כללי – דרבא,
19 דהא תניא דפליג רבי אלעאי במנתות
20 ומפטר במנתות, על כרחך פטר נמי
21 בתרומה. דאי סלקא דעתך: בתרומה מחיב
22 – היכי פטר במנתות? ליתנהו לחיובא
23 מתרומה, הואיל וגמיר גזירה שוה ד"נתינה"
24 "נתינה" מסתברא דהא אנגמרה, דלחומרא
25 אית לן למידן. אלא שמע מינה בתרומה נמי
26 פטור – דדייק: "דגרך", והדר יליף מנתות או
27 מתרומה או מראשית הגז ב"נתינה" "נתינה".
28 אי מה – כיון דמתרומה יליף רבי אלעאי
29 לראשית הגז, דאמרי לעיל שותפות דגוי
30 נפקא ליה מרישיה דקרא. אי מה תרומה –
31 בחוצה לארץ לא, אף ראשית הגז – בחוצה
32 לארץ לא. דבפרק קמא דקדושין (ל"ב),
33 קיימא לן: כל מצוה שאינה תלויה בארץ
34 נוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ, דיליק
35 מעבודה זרה, שהיא חובת הגוף ונוהגת בכל
36 מקום. אבל חובת קרקע אינה נוהגת אלא
37 בארץ. מנהרביל – שם מקום. אין – ודאי.
38 והתניא – בניחוחא. תרומה טובלת –
39 אוסרת משום טבל, דכתיב "אשר ירימו" –
40 בעתידים ליתרם הכתוב מדבר, ב"אלו הן
41 הנשרפים" (סנהדרין פ"ג). אין לך בו אלא
42 מראשיתו ואילך – משדופרש ונעשה
43 ראשית הוא שלו, אבל מעיקרא אין לו אלא
44 שם אחד, דהאי "ראשית" קרא יתירא הוא,
45 וא"ראשית" דלעיל סמיק, והוא ליה למכתב
46 "וגו צאנך". מיתה – זר האוכלה במיד.
47 חומש – בשוגג. ראשון ושני – מעשר
48 ראשון ומעשר שני. אין לך אלא ראשיתו
49 – אין לך נתינה אחרת להפריש ממנה,
50 מדלא כתב "ומנו צאנך" שמע מינה: מתנה
51 ראשונה בלבד אתא "ראשית" לאשמועינן.
52 תרומה מחדש על הישן לא – דכתיב
53 "הוצא חשדה שנה שנה" (דברים יד). הוי
54 לו שתי רחלות גזו – שנה זו והנתי. גזו –

55 שניה והנתי. עד שהיו לו חמש גזים – אין מצטרפות, דאגזים של חמש צאן קפיד רחמנא, והא לית ליה. הא חמש מצטרפות – אם היו לו חמש צאן, וגזו השתים
56 בשנה זו ושלוש בשנה שניה, דהשתא איכא גזים של חמש צאן – מצטרפות, ואף על גב דחדש וישן הוא. והתניא – איך דאפילו חמש אין מצטרפות. קשיין אהרדי
57 אלא לאו שמע מינה – בהא נמי פליגי רבי אלעאי ורבנן. לרבי אלעאי, דמקיש גז לתרומה – אין מצטרפות, ולרבנן – מצטרפות. כל הני קושיותא לרבי אלעאי.
58 הגדל בחיוב – כגון ישראל שלקח שדה מן הגוי, כדמפרש לקמיה. הגדל בפטור – ביד גוי. בחיוב – לאחר שבאו ביד ישראל. בסוריא – ארם צובה. שכבשה דוד,
59 ולא שמיה כבוש, ולא חלה בה קדושת אהרן. וקלה קדושתה. ויש קצין לגוי להפקיע מיד מעשר. לפיכך, אין ישראל חייב לעשר אלא על התוספת השני שלישם שגדלו
60 אצלו, טבל וחולין מעורבין. אבל בארץ ישראל – מעשר על הכל, שאין קצין לגוי בה להפקיע מן המעשר. וחכמים פוטרין, דכיון שהביאה שליש ביד גוי – כאילו
61 נגמרה כולה בידו, דקיימא לן (ראש השנה י"ב). י"ג. תבואה בתר שליש אולא. וכי תימא הכי נמי – דהגדל ביד גוי פטור מראשית הגז, אפילו בא ליד ישראל.
62 הלוקח גז צאנו של גוי – קודם שגזוה. פטור מראשית הגז – ד"צאנך" בעינן, ולא גזיתוך. והבא לאו צאנו דישאל הוא. הא צאנו לגזו – לקח וקנה עדרו של
63 גוי כשחזי עומדת לגזו, הואיל והכל שלו, וקרינא ביה "צאנך". חייב – ואף על פי שגדלו הגזים אצל גוי.

1 ביתך דרך ביאתך – תימה: אמאי לא אמר שותפות דגוי, כדקאמר בכל הני דלעיל?
2 אלא ארצך למה לי למעוטי חוצה לארץ – אף על גב דמצוה התלויה בארץ
3 היא, מכל מקום אצטרף למעוטי – משום דאתקש לבשר בחלב בחד קרא. רבינו שמואל
4 בן מאיר.

5 אי מה תרומה חייבין עליה מיתה וחומש כר
6 – ואף על גב דבראשית הגז לא שייכא ביה
7 אכילה, ואין בתרומה חומש אלא באכילה –
8 הנאת ראשית היא אכילה.

9 אף ראשית הגז ששיריה נכרין – תימה: מנלן
10 דבעינן ששיריה נכרין? אי מדכתיב
11 "ראשית" – בראשית הגז נמי כתיב "ראשית",
12 ומה צריך למילף מתרומה? ויש לומר: דהא
13 דבעינן בתרומה ששיריה נכרים, משום דלפנין
14 תרומה מחלה, דחלה נקראת "תרומה", ובחלה
15 כתיב "מראשית", דמשמע: ולא כל ראשית.
כרבי

עם
הטבח. בפורים אף על גב דכתיב "ארצך" – דידך אין, דשותפות לא, פתב רחמנא "פכורי
כל אשר בארצך". אלא "ארצך" למה לי? למעוטי חוצה לארץ. ציצית, אף על גב דכתיב
רחמנא "בסוריה" – דידך אין, דשותפות לא, פתב רחמנא "על כנפי כנדיהם לדרתם" – ואלא
בסוריה? למה לי? – לכדבדב יהודה, דאמר רב יהודה: טלית שאולה – פטורה מן הציצית כל
שלשים יום. מעקה, אף על גב דכתיב רחמנא "לגך" – דידך אין, דשותפות לא, פתב רחמנא
כי יפל הנפל ממונו. – אלא "לגך" למה אהתא? – למעוטי פתי כנסיות ופתי מדרשות. אמר
רב ביבי בר אבין: ליתנהו להני כללי, דתניא: בהמת השותפין חייבת בכבודה, ורבי אלעאי
פותרה. – מאי טעמא דרבי אלעאי? דכתיב "בקרך וצאנך", והא פתיב "בקרכם וצאנכם" –!
דכיליהו ישראל. אמר רב חנינא מסורא: ליתנהו להני כללי, דתניא: בהמת השותפין חייבת
במתנות, ורבי אלעאי פוטר. מאי טעמא – יליף "נתינה" "נתינה" מראשית הגז, מה לחלן –
דשותפות לא, אף פאן – דשותפות לא. ואי סלקא דעתך דתתב בתרומה מיתייב, נילף "נתינה"
"נתינה" מתרומה, אלא שמע מינה: בתרומה נמי פוטר. – אי מה תרומה – בארץ אין, בחוצה
לארץ לא, אף מתנות – בארץ אין, בחוצה לארץ לא! – אמר רבי יוסי מנהרביל: אין, והתניא,
רבי אלעאי אומר: מתנות אין נוהגין אלא בארץ, וכן היה רבי אלעאי אומר: ראשית הגז אין
נוהג אלא בארץ. מאי טעמא דרבי אלעאי? אמר רבא: יליף "נתינה" "נתינה" מתרומה, מה
תרומה – בארץ אין, בחוצה לארץ לא, אף ראשית הגז – בארץ אין, בחוצה לארץ לא. – אמר
ליה אבין: אי מה תרומה טובלת, אף ראשית הגז טובלת! – אמר ליה: אמר קרא "וראשית
גז צאנך תתן לו" – אין לך בו אלא מראשיתו ואילך. – אי מה תרומה – חייבים עליה מיתה
וחומש, אף ראשית הגז חייבים עליו מיתה וחומש! – אמר קרא: "ומתו בו וספן עליו", "עליו"
– ולא על ראשית הגז, "בו" – ולא בראשית הגז. – אי מה תרומה – ראשון ושני אחריה, אף
ראשית הגז – ראשון ושני אחריה! – אמר קרא: "ראשית" – אין לך בו אלא ראשית בלבד. –
אי מה תרומה – מחדש על הישן לא, אף ראשית הגז – מחדש על הישן לא! – אין, והתניא:
היו לו שתי רחלות, גזו והנתי, גזו והנתי, שנים ושלושה שנים – אין מצטרפות הא חמש –

מצטרפות. והתניא: אין מצטרפות! אלא שמע מינה: הא – דרבי אלעאי, והא – דרבנן. – אי
מה תרומה, גדל בחיוב – חיוב, גדל בפטור – פטור, אף ראשית הגז נמי, גדל בחיוב – חיוב,
בפטור – פטור! וגבי תרומה מנלן? תתניא: ישראל שלקח שדה בסוריא מגוי, עד שלא הביאה
שליש – חיוב, משהביאה שליש, רבי עקיבא מחיב בתוספת, וחכמים פוטרין. וכי תימא
הכי נמי, והתנן: הלוקח גז צאנו גוי – פטור מראשית הגז, הא צאנו לגזו – חיוב! מתניתין
דלא

שניה והנתי. עד שהיו לו חמש גזים – אין מצטרפות, דאגזים של חמש צאן קפיד רחמנא, והא לית ליה. הא חמש מצטרפות – אם היו לו חמש צאן, וגזו השתים
בשנה זו ושלוש בשנה שניה, דהשתא איכא גזים של חמש צאן – מצטרפות, ואף על גב דחדש וישן הוא. והתניא – איך דאפילו חמש אין מצטרפות. קשיין אהרדי
אלא לאו שמע מינה – בהא נמי פליגי רבי אלעאי ורבנן. לרבי אלעאי, דמקיש גז לתרומה – אין מצטרפות, ולרבנן – מצטרפות. כל הני קושיותא לרבי אלעאי.
הגדל בחיוב – כגון ישראל שלקח שדה מן הגוי, כדמפרש לקמיה. הגדל בפטור – ביד גוי. בחיוב – לאחר שבאו ביד ישראל. בסוריא – ארם צובה. שכבשה דוד,
ולא שמיה כבוש, ולא חלה בה קדושת אהרן. וקלה קדושתה. ויש קצין לגוי להפקיע מיד מעשר. לפיכך, אין ישראל חייב לעשר אלא על התוספת השני שלישם שגדלו
אצלו, טבל וחולין מעורבין. אבל בארץ ישראל – מעשר על הכל, שאין קצין לגוי בה להפקיע מן המעשר. וחכמים פוטרין, דכיון שהביאה שליש ביד גוי – כאילו
נגמרה כולה בידו, דקיימא לן (ראש השנה י"ב). י"ג. תבואה בתר שליש אולא. וכי תימא הכי נמי – דהגדל ביד גוי פטור מראשית הגז, אפילו בא ליד ישראל.
הלוקח גז צאנו של גוי – קודם שגזוה. פטור מראשית הגז – ד"צאנך" בעינן, ולא גזיתוך. והבא לאו צאנו דישאל הוא. הא צאנו לגזו – לקח וקנה עדרו של
גוי כשחזי עומדת לגזו, הואיל והכל שלו, וקרינא ביה "צאנך". חייב – ואף על פי שגדלו הגזים אצל גוי.

דלא כרבי אלעאי – דמקיש גז לתרומה. ממיין על שאינו מינו – כגון שחורות
ולבנות, ואף על גב דחד פירא הוא. ובית הלל אומרים תורמין – דכולו מין
תאנים. ותנא קמא פליג אדרבי יצחק, ואמר: לא נחלקו בית הלל בדבר זה. דתרי
מיני נינהו. שחופות – פלגיש. מכר לו – ישראל לישראל. זה נותן לעצמו וזה
נותן לעצמו – הואיל ואלא שייך לעצמו
מאותו המין כלום – איך עליו להפריש על
אותו גזים שמכר. ואף על פי שהפריש
מכרום – על הלוקח להפריש, שלקח
ממתנות הכהן. אלמא, תרי מיני נינהו, ואין
מפריש מזה על זה. דאי מפריש – הוה ליה
שיורא גבי מוכר, ותנן: לקח גז צאנו של
חבירו, אם שייך – המוכר חייב. סיפא –
דקתני נמי: מכר זכרים אבל לא נקבות – זה
נותן לעצמו כו'. הכי נמי דתרי מיני נינהו
– ולא הוי שיורא? אלא – ודאי שיורא
הוא, ואמוכר רמיא למיתב כולוהו והא
דקתני "זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו" –
עצה טובה קא משמע לן אשמעינן תנא
למוכר, שלא יתן לו של הנקבות המשוחררות
לו על הלוקחים שמכר. משום דהאי דוכריס
"אשור" קשה, והאי דנקבות "דכך" לפיכך,
יקנה מן הלוקח כדי ראשית הגז של זכרים
מצמצו הזכרים. הכי נמי – בגי שחופות
ולבנות – משום עצה טובה הוא, דגזית
הלבנות טובה משל שחופות, ויקנה מן
הלוקח כשעור השחופות ויתן לו לכהן.
ששיריה נכרין – דאם אמר "כל גרני
תרומה" – לא אמר כלום. אין והתנן –
בניחוחא. הכי גרסינן: ותנאי אידך לא אמר
כלום. כרבי אלעאי בראשית הגז – והוא
הדין למתנות. אין דברי תורה מקבילין
מומא – במסכת ברכות, דקתני גבי בעל
קרי דריקן טבילה לדבור, דקתני חטה
שעורה וחרצן – שלשתן יחד, כדאמר
ב"אותו ואת בנו": הוורע כלאים – לוקח.
ואוקימנא: לאפוקי מדריבי יאשיה. חומר
בורע בו – כדפרישית לה במתניתין.
טרפה אינה בכלל מתנות – דכתיב "תתנו
לו" – ולא כלכלו. ואי יליף – תנא דידן
נתינה" ד"נתינה", לילף כו', דהא מתניתין
כרבי שמעון אוקימנא. מבעשר – כל
מעשר בקר וצאן. יש טרפה שאינה עוברת
תחת השכם – כגון נחרכו וגליה מן
הארכובה ולמעלה, ומינה יליף שאר
טרפות. כבכור קדוש – אפילו טרפה, ובעי
קבורה, דהא קרישיתיה רחם. מעשר
וראשית הגז – לא בעינן זכרים, ואין
נוהגים בטמאים. אבל בכור אינו אלא זכר,
ונוהג בחמור. מעשר וראשית הגז אינו אלא
במורבים – מעשר בעשרה, ראשית הגז
בחמש. ואין קדושים מרחם, ואין נוהגים
באדם. אבל בכור – נוהג ביחיד, וקדוש
מרחם, ונוהג באדם. ומעשר וגז אינו נוהגים
אלא בפשוטין, ואין לפני הדבור. אבל
בבורות – קדשו במצרים. הכי גרסינן:
אדריבה מנכור הוה ליה למילף שכן יתום
שלקחו בשותפות נתנו בפני כהן בקדושה
ובמכירה ותנן נפישין – בכור וראשית הגז

כרבי אלעאי בראשית הגז – והוא הדין במתנות, כדפריש בקונטרס. אף על גב דכולוהו
אמוראי בפרק "הורוע" (חולין קלבא) סברי שנהוג בחוצה לארץ, דהוה יחי
מתנתא בבבל – אפילו הכי הלכה כרבי אלעאי. ודכי נמי קאמר "כרבי יאשיה בכלאים",
ורוב אמוראי לית להו דרבי יאשיה, כדמוכח בפרק "תולין" (שבת קלטא) גבי כשותא

בכרמא. וכן נמי הא דקאמר "כרבי יהודה בן
בתירא בדברי תורה", וטובא אמוראי ותנאי
סברי בפרק "מנשמו" (ברכות כבא) דבעל קרי
אסור בדברי תורה. ואם תאמר: דרב נחמן בר
יצחק קאמר הכא דנהוג עלמא כרבי אלעאי,
הוה הדין במתנות, ובפרק "הורוע" (חולין
קלבא) אמר דרב נחמן בר יצחק קניס גלימא
ושמא קודם דנהוג הוה קניס גלימא. פירש רב
האי גאון, דהא דאמר בפסחים (זבא) כל המצות
כולן מברך עליהן עובר לעשייתן, חוץ מן
הטבילה – היינו, בטבילת גר, דלא הוי ישראל
אלא כשטבל, ולא מצי למימר "וצנו". אבל
בשאר טבילות, אף על פי שהוא טמא. מברך.
דנהוג עלמא כרבי יהודה בן בתירא בדברי
תורה. ויש מפרשים: דאכל טבילות קאמר, דאף
על גב דנהוג עלמא כרבי יהודה בן בתירא,
הרבה מהם היו מחמירין לטבול.

[שייך לעמוד א] שהמתנות נהוגות בין
במורבה בין במיעוט כו' – ואם תאמר:
וליתני נמי הא דתנאי לעיל "לקח גז צאנו של
גוי – פטור, זה חומר בורע ולחים מראשית
הגז? ויש לומר: דלא תני אלא דברים שזה נוהג
וזה אין נוהג, אבל זה פטור וזה חייב לא קתני.
פרט לטרפה שאינה עוברת – תימה: מן
הארכובה ולמעלה נמי אינה עוברת ושמא דאין
הכי נמי, דאין נכנסת לדיר להחעשר. ודחוק.
לילף צאן צאן ממכור – ואם תאמר: אם כן,
היה שוה למה ליה דבלא גורה שוה
הגז? ויש לומר: דלא תני אלא גורה שוה טהור.
ממילא ידענן: דראשית הגז נהוג בטרפה
דמוכחא תיתי למעט? ויש לומר: ד"צאן" לא
הויא גורה שוה אלא גילוי מילתא: מה צאן זה
דינו בכך, אף צאן זה דינו בכך. דבדלא "צאן"
לא אפשר שלא לכותבו, דאיטריך לגופיה.
שכן יתום – תימה: דהיא גופה נילף שלא
ינהוג יתום בראשית הגז בכבור הוה מצי
למימר נמי "שכן צאן צאן", וכדמעשר כתיב:
"וכל מעשר בקר וצאן".

לפני – בקונטרס מגיה וגרס "בפני" ופירש:
בפני הבית. מה שאין כן במעשר
שטבול. וקשה: וכי מפני שטבל מדרבנן, יש
לבטל גורה שוה? אלא "לפני" גרסינן בכל
הספרי, ופירוש: שמעשר מקדש לפני
ולאחריו, מה שאין כן בכבור וראשית הגז.
מנא

"נתינה" "נתינה" מתרומה, מה תרומה – בארץ אין בחוצה לארץ לא, אף ראשית הגז – נמי
בארץ אין בחוצה לארץ לא, אפלה תנן: ראשית הגז נהוג בארץ ובחוצה לארץ? אלא, היינו
מעמא דרבי שמעון: דיליף "צאן" "צאן" מבעשר, מה מעשר – מרפה לא, אף ראשית הגז –
מרפה לא. והתם מנלן? דכתיב "כל אשר יעבר תחת השכם" – פרט למרפה שאינה עוברת.
– ויליף "צאן" "צאן" מקבכור, מה בכור – אפילו מרפה, אף ראשית הגז – אפילו מרפה! –
מסתברא, מבעשר הוה ליה למילף, שכן: זכרים, טמאין, במריבין, מרחם, אדרם, פשוט, לפני
הדבור. – אדרבה, מקבכור הוה ליה למילף, שכן: יתום, שלקחו, בשותפות, נתנו, בפני, כהן,

נחגין ביתם – אף על פי שמתה אמו קודם לידתו, כגון זה פירש למיתה וזה פירש לחיים. אבל מעשר לא – דגמר
פרט ליתום. אבל בכור קדוש ואפילו יתום, וירעה עד שיתאבד, ויאכל ממנו לכהן. בכור וגז נוהגים בלקוח ובשותפות, אבל לחות – פטור מן המעשר, וכן השותפות,
דכתיב "ידה לך" – ולא של שותפות (בכורות נגב). וכן שנתנו לו במתנה, במסכת בכורות בפרק בתרא (נהב). בפני – בכור וגז נוהגים אף שלא בפני הבית, אבל
מעשר – לא. כדמפרש בגמרא דבכורות בפרק בתרא (נגב). גורה משום לקוח ומשום יתום. בכור וגז ממתנות כהונה הן, ולא מעשר – דנאכל הוא לבעלים כשלמים.

שיעור לתרומה, מכל מקום מהלשון 'ראשית' משמע שמה
שמפריש יהיה רק חלק מהפירות וישאר טבל שיהא נתון
בהפרשה זו, אם כן נלמד מזה אף לענין ראשית הנו שצריך
להשאיר מעט כדי ששפיריה יהיו ניכרין. משיבה הגמרא: אין אכן
לרבי אילעאי כך הוא הדין בראשית הגז.
הגמרא מוכיחה מסתירה בברייתות שלרבי אילעאי גם בראשית
הגז צריך שיהו שפיריה ניכרים: והתנן (חלה פ"א מ"ט), האומר 'כל גרני
יהא תרום' וכן האומר 'כל עיסתה תהא חלה', לא אמר כלום –
אין דבריו מועילים לפי שבשניהם צריך ששפיריה יהיו
ניכרים. מדייקת הגמרא: שמשמע שרק לענין תרומה וחלה הדין
כן, האומר 'כל גרני יהיו ראשית הגז', דבריו קיימין. ותניא אידך
שגם לענין ראשית הגז אם אמר 'תהא כל גרני ראשית הגז' לא
אמר כלום. אלא לאו שמע מינה שהא – שבריתא זו שלמדה שגם
בראשית הגז צריך שיהיו שפיריה ניכרים, היא כרבי אילעאי, והא –
והמשנה שמשמע ממנה שבראשית הגז אין דין זה היא כרבנן.
מסיקה הגמרא: אכן שמע מינה.
הגמרא מביאה מה המנהג להלכה במחלוקת לעיל (ע"א) אם
ראשית הגז נוהג בחוץ לארץ ובעוד ענינים: אמר רב נחמן בר
אבהו, האידא נהוג עלמא להקל בהני תלת קבי – כמו אותם
שלושת החכמים המובאים להלן. כרבי אילעאי בענין ראשית הגז
שלא נוהג בחוץ לארץ. דתניא, רבי אילעאי אומר שראשית הגז אינו
נוהג אלא בארץ. וברבי אבהו הדין הן בתורה פנימי מירית דבר תורה
כשהוא בעל קרי, דתניא, רבי יהודה הן בתורה אומר שאין דבר
תורה מקבילין חומצה ובעל קרי לא צריך טבילה לפני הלימוד.
וכרבי יאשיה בענין בלאים, דתניא רבי יאשיה אומר לעולם אין חייב
על הלאו של בלאים עד שיוע שלשה מינים אלו יחד תהא
ושפיריה ותרין (א) גרעין של ענבים, ועד שיועם בבית אחת ממש
כגון כמפולת יד – שזורע ובושתן ביד.
שינוי במשנה: חומר פורע ובלתיים ובקיה מראשית הגז (וכו') –
המשנה מנחה מנה דמים שבהם חומר יותר דין נתינת רוע ולחיות
וקיה מראשית הגז. והגמרא שואלת שנמנה גם דין שבו ראשית
הגז חומר יותר: וליתני חומר שיש רק בראשית הגז, שנוהג גם
בהמות שהם טרפות, מה שאין כן במתנות שלא נוהג בטרפות
לפי שהמצוה ליתנם לכהן עצמו שנאמר (דברים י"א) ונתן לכהן,
וטריפה אסורה באכילה ויכול רק ליתנה לכהן.
משיבה הגמרא: אמר רבינא, הא – משנתנו מנה, רבי שמעון היא.
דתניא שרבי שמעון אומר את הטרפות מראשית הגז. ולכן משנתנו
לא כתבה שיש חומרה בראשית הגז שנוהג בטריפה.
מבררת הגמרא: מאי טעמא דרבי שמעון. משיבה הגמרא: ליה
גזירה שוה 'נתינה' 'נתינה' ממתנות, שגם לענין מתנות וגם לענין
ראשית הגז נאמר בפסוק לשון נתינה ויש ללמוד מה מתנות
בבהמה טרפה לא נוהג, אף ראשית הגז נמי בבהמה טרפה הוא לא
ינהג.
הגמרא שואלת שלפי טעם זה לא יתכן שמשנתנו היא בשיטת רבי
שמעון. שואלת הגמרא: ואי ליה גזירה שוה 'נתינה' 'נתינה'
ממתנות, אם כן לילף גם גזירה שוה 'נתינה' 'נתינה' מהיר
אף בתרומה נאמר הלשון נתינה, ויש ללמוד מה תרומה בארץ אין
בחזין לארץ לא – שחייב תרומה נוהג רק בארץ ישראל, אף ראשית
הגז נמי – גם נאמר כן שבארץ אין – הוא אכן ינהג, אבל בחזין לארץ
לא. אלא מה תנן שראשית הגז נוהג בארץ ובחוצה לארץ.
הגמרא לומדת טעם אחר ברבי שמעון ובכך תבואר משנתנו: אלא
באמת רבי שמעון לא סבר את הגזירה שוה של 'נתינה' 'נתינה',
ולא מחמת כן פטר טריפות מראשית הגז, והיינו שמעון דרבי שמעון
וכן של התנא במשנתנו דלילה 'צאן' 'צאן' ממשך – שלומד
גזירה שוה ממעשר בהמה שבשניהם נאמרה תיבת 'צאן' ופטר
טריפות מראשית הגז, ויש לדרוש מה מעשר בבהמה שהיא טרפה
הוא לא נוהג, אף דין ראשית הגז בטרפה לא ינהג. שואלת הגמרא:
והתם במעשר מכלל שאינו נוהג בטרפה. מבארת הגמרא: משום
דבית (סו), 'כל אשר יעבר תחת השבט' ולמדים שרק בהמות

דלא כרבי אילעאי.
עוד שואלת הגמרא: אי – האם נאמר שלרבי אילעאי יש ללמוד
מתרומה לראשית הגז דין נוסף. מה בתרומה הדין שממין על שאינו
מינו לא מפרישים ואף לא בשני צבעים מאותו המין, אף בראשית
הגז נאמר כן שממין על שאינו מינו כגון מגז של בהמות שחורות
על גז של בהמות לבנות לא יפריש.
מבררת הגמרא: ונפי תרומה מכלל שאין מפרישים משחור על לבן
אף ששניהם מאותו המין. משיבה הגמרא: דתניא, היו לו שני מיני
תאנים, שחורות ולבנות, וכן אם היו לו שני מיני חפין, אין תורמים
ואין מעשרים מה על זה משום ששחורות ולבנות נחשבות לשני
מינים, כך היא דעת תנא קמא. רבי יצחק אומר משום רבי (אילעאי)
(אילעאי) שיש מחלוקת בדבר, בית שמאי אומרים שאין תורמין מה
על זה משום שנחשבות לשני מינים וביטל הלל אומרים שתורמין
מזה על זה שאין נחשבות לשני מינים. כל פנים מבואר שלתנא
קמא, לפי כולם שחורות ולבנות הם שני מינים ואין מפרישים
תרומה מזה על זה, ואם כן לרבי אילעאי אף בראשית הגז נאמר
כן שממין על שאינו מינו – מגז של בהמות שחורות על גז של
בהמות לבנות לא מפרישים.
משיבה הגמרא: אין – אכן לרבי אילעאי אין להפריש משחורות
על לבנות.
הגמרא מנסה להוכיח ממשנתנו כרבי אילעאי: והתנן, שאם בעל
הצאן מכר את כל גז צאנו כשהוא עדיין מחובר לבהמה, על
הלוקח להפריש את ראשית הגז, ואם מכר רק חלק, על המוכר
להפריש מחלקו גם עבור הגז שביד הלוקח, אבל אם היו לו
למוכר צאן משני מינים, מין אחד שחופות – אינם שחורות ואינם
לבנות ומין אחד לבנות, ומכר לו (וללוקח) רק את הגז של
השחופות אכל לא את של הלבנות, הדין הוא שזה (המוכר) נתן
לעצמו – מפריש משלו על חלקו וזה (הלוקח) נתן לעצמו – מפריש
משלו על חלקו, והטעם שכיון שהמוכר לא שיר לעצמו ממה
שמוכר, נחשב שהלוקח קנה גם את חלק הכהן ולכן עליו ליתן לו
מחלקו כמבואר להלן (קלה). ומוכח שנחשבים לשני מינים שאם
לא כן היה נחשב שנשתייר אצל המוכר מאותו המין ועליו
להפריש משלו על של הלוקח.
הגמרא דוחה את הראיה: אלא מעתה שטעם המשנה הוא מפני
שאין מפרישים ראשית הגז ממין על שאינו מינו, הסיפא דקתני
שאם מכר רק את הוברים אכל לא את הנקבות, זה נתן לעצמו וזה
נתן לעצמו – הלוקח והמוכר מפרישים בנפרד כל אחד על חלקו,
הכי נמי נאמר שהטעם הוא משום דרבי מיני נתינו – שזכר ונקבה
נחשבים כשני מינים, והרי בודאי שאין לומר כך שהלא זכר ונקבה
נחשבים לאותו המין. אלא בודאי אפשר להפריש מזכרים על
נקבות ולהפריש לפי שהם מין אחד, וכונת המשנה בדין זה הוא
עצה טובה קא משמע לן, דליתבי ליה מהאי דרבי ומהאי דאשון –
שיתן לכהן מגז הנקבות שהוא רק ומשובח רק עבור גזית, ועבור
גז הזכרים שהוא קשה יתן מגזית הזכרים, והיינו שיקנה מהלוקח
מעט מגז הזכרים שמכר לו ומוזה יפריש עבורם, שלא יצטרך
להפריש מגז הנקבות גם עבור הזכרים ויפסיד. ומוזה שהמשנה
מדמה זכרים ונקבות לשחופות ולבנות מוכח שהקא נמי לענין
שחופות ולבנות, שכונת המשנה רק עצה טובה קא משמע לן,
דליתבי ליה מתרומה – שיתן לכהן משתי הגזות ולא רק מהגזיה
הלבנה על הכל לפי שהיא משובחת יותר. אבל מן הדין גם
שחופות ולבנות יכול להפריש מזה על זה. ומוכח אם כן
מהמשנה שאפשר להפריש ראשית הגז ממין על שאינו מינו, ודלא
כרבי אילעאי שלמד מתרומה שאי אפשר להפריש משחופות על
לבנות. אומרת הגמרא: הא כבר אוקימנא למתניתין שהיא דלא
כרבי אילעאי לענין לוקח גז צאנו של עובד כוכבים שהמשנה
לימדה שפטור ורבי אילעאי אמר שחייב.
עוד שואלת הגמרא: אי – האם נאמר שלרבי אילעאי יש ללמוד
מתרומה לראשית הגז דין נוסף. מה בתרומה בענין ראשית' כלשון
הפסוק, והיינו ששפיריה יהיו ניכרין, כלומר שאף שמהתורה אין

ז. בְּקִדְוֶשָׁה – בכור קדושתו מרחם, וגו' אינו קדוש כלל, אבל מעשר
קדושתו חלה בשעת הפרשתו. ת. וּמִכְבֶּדָה – בכור וגו' מותר לכהן
למכורם אבל את בהמת המעשר אסור למכור.
מסימת הגמרא את השאלה: וְהָיָה נִפְשֵׁינָּה – ודינים אלו שראשית
הגז שוה בהם לבכור, הם יותר מהדינים שראשית הגז שוה בהם
למעשר, ומדוע רבי שמעון לומד את ראשית הגז ממעשר ולא
מבכור.
משיבה הגמרא: מכל מקום פְּשׁוּטָא מִפְּשׁוּטָא עֲדִיף לִיה – עדיף לרבי
שמעון ללמוד את ראשית הגז ממעשר ששניהם פשוטים ולא
ללמוד מבכור.
שנינו במשנה: רִאשִׁית הַגִּזּוֹ אֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא בְּרַחֲלִים.
מבשרת הגמרא: מֵינָה הֵינִי מֵינָה. מבשרת הגמרא: אֲמַר רַב הֲכֵינָה
אֶתְיָא בגזירה שוה 'גִּזְיָה' 'גִּזְיָה' בְּתֵיב הָכָא (דברס יח ד) לענין ראשית
הגז 'רִאשִׁית' וְזוֹ צִאנְךָ תִּתֵּן לוֹ, וּבְתֵיב הָתֵם (איוב לא ב) שאיוב אמר,
'וְאֵנִי כִּבְשִׁי יִתְחַפֵּם' היינו שהלביש ודימם את האביון ממה שהכין
לגזו כבשיו. ויש לדרוש ממה שבשניהם נאמר לשון גזיה, מַה לְהֵלֵן
באיוב, הכוונה דווקא לגז של בְּבָשִׁים כלשון הפסוק, אֵף כֵּאֵן
בראשית הגז הכוונה דווקא לגז של בְּבָשִׁים.
הגמרא שואלת שלמד ממקום אחר שינה לא רק ברחלים.
שואלת הגמרא: וְנִיחָא 'גִּזְיָה' 'גִּזְיָה' מִבְּבָר, שגם בו נאמר לשון גזיה
וכולל גם שור ולענין שערותיו והוא הדין לראשית הגז.
הגמרא מביאה ברייתא שהאיסור לגזו בכור כולל גם שור: דִּתְנִינָא,
שנאמר (דברים טו ט) 'לַעֲנִי בְּכֹר, לֹא תִעַבְדָּהּ בְּבָכָר שׁוֹרְךָ וְלֹא תִגֹּז
בְּכֹר צִאנְךָ'. ויש לדייק שאין לי ללמוד מהפסוק אֶלָּא בכור שור
שאיסור בְּבָכָרְךָ וּבְכֹר צִאן שאסור בְּגִזְיָה, מִנֵּן לִיתֵּן את האיסור
הָאִסוּר שֶׁל הַזֶּה הַזֶּה, וְאֵת הָאִסוּר הָאִסוּר שֶׁל הַזֶּה הַזֶּה, תִּלְמִיד לֹמֵר
'לֹא תִעַבְדָּהּ וְלֹא תִגֹּז' שמהוא י' שיש ביניהם משמע שהדין השני בא
להוסיף על הראשון וכל דין שנאמר באחד מהם נוהג אף בשני.
ומבואר שיש איסור לגזו בכור שור, ואם כן נלמד גזירה שוה שגם
'גִּזְיָה' האמורה בראשית הגז הכוונה גם לשור.
מיישבת הגמרא: אֲמַר קְרָא לענין ראשית הגז 'תִּתֵּן לוֹ', ומשמע
לשימושו של הכהן עצמו למלבושו וְלֹא לְשֵׁקוֹ – ולא שיעשה מזה
שק, וגו' השוורים אין ראוי לבגד אלא רק לשק, ולכך לא שייך בזה
ראשית הגז.
הגמרא שואלת שוב שראשית הגז תהא נוהגת בעיזים. שואלת
הגמרא: אֶלָּא מִעֲקָה שהמצוה נוהגת בגז שראוי לבגד, נִזְכָּר –
שער דל שֶׁל עִזִּים לִיתֵיבֵי שְׁהָלָא הוּא רָאוּי לְבָגַד, ומדוע נאמר
במשנה שאין ראשית הגז נוהגת אלא ברחלים.
משיבה הגמרא: בְּעִינֵי 'גִּזְיָה' וְלִיָּא – לשון הפסוק מלמד שכדי
להתחייב צריך גם שיקרא 'גִּזְיָה' ונקרא כך רק כשנעשה בדרך
גזיה והיינו בכלי, ואילו את שער העיזים לא גזזים אלא תולשים
ביד.
דוחה הגמרא: מֵאֵן שְׂמַעְתָּ לִּיה הֵיא קְבָרָא שמדייקים ש'גִּזְיָה'
האמורה בפסוק היינו דווקא בדרך, מִרְבִּי יוֹסִי שמצינו שמדייק
מהלשון 'קציר' האמור בלשון שנוהג רק כשקוצר בכלי בדרך
הקוצרים, ואם כן הוא הסובר כן גם לענין גזיה, הֵיא מוֹדִי רַבִּי יוֹסִי,
בְּמִדֵּי הַאֲוִחִיָּה – שבמקום שהרגילות לתלוש ביד כגון בעיזים,
נחשב ל'גִּזְיָה' לפי שזוהי גזיתו. וחזרת השאלה מנין למשנתנו
שראשית הגז אינה נוהגת אלא ברחלים ולא בעיזים.
הגמרא מביאה לימוד חדש מנין שאין ראשית הגז נוהגת אלא
ברחלים: אֶלָּא בְּדָאָר רַבִּי הוֹשֵׁעַ בֶּן לֹוִי לֵהֵלֵן (קלח) לענין שיעור
הנתינה, שהתבאר במשנתנו שהוא כדי בגד קטן, ואמר רבי
הושע בן לוי שזה נלמד ממה שהתורה אמרה שטעם המצוה לתת
ראשית הגז לכהן הוא 'כִּי בּוֹ בָּחַר ה' וגו' לְעֹמֵד לְשֵׁרֵת' (דברים יח ד),
ויש לדייק שצריך שמהצמר יהיה לכהן דָּבָר הָרָאוּי לְשִׁירֵת והיינו
בגדי הכהונה שהוא משרת בהם בבית המקדש, ואם כן צריך
שיעור שיוכל לעשות ממנו לכל הפחות 'אֲבָנִט' שהוא הקטן ביותר
מבגדי הכהונה. ממשיכה הגמרא, הָכָא נִמְי לַעֲנִינִי סוג הגזיה, יש
ללמוד שצריך שיהא דָּבָר הָרָאוּי לְשִׁירֵת ורק צמר של כבשים

כשר לתכלת שבבגדי הכהונה, ומכאן לומדים שאין ראשית הגז
נוהגת אלא ברחלים.
כיון שנדחה הלימוד מהפסוק 'וּמִגִּזְיָה' כבשי יתחמם', שואלת הגמרא:
אֶלָּא הגזירה שוה 'גִּזְיָה' 'גִּזְיָה' לִמְאֵן אֶתְא. משיבה הגמרא: לְבִדְתָּנָא
רַבִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דִּתְנָא רַבִּי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, בְּבָשִׁים שְׂצִמְרָן קִשָּׁה
ואינו ראוי למלבוש המחמם פְּטוּרִים מִרִאשִׁית הַגִּזּוֹ שְׂצִמְרָן וְיִמְנו
בְּבָשִׁי יִתְחַפֵּם, והיינו ש'גז' הוא רק צמר רך שראוי לעשות ממנו
מלבוש שמחמם.
הגמרא מביאה סתירה בין שתי ברייתות לענין גזו שלא בדרך: תִּנִּי
חָדָא, הַגִּזּוֹ אֶת הָעִזִּים וְכֵן הַשּׁוֹמֵף אֶת הַרְחֵלִים בְּנֵהר לִיפּוּתָהּ, ובתוך
כך צמרן נתלש מהם, פְּטוּר מִרִאשִׁית הַגִּזּוֹ. והטעם, בעיזים משום
שצמרן לא ראוי לבגדי כהונה, וברחלים, כיון שאין זו דרך גזיה.
וְתִנִּי אִידֵּה, הַגִּזּוֹ אֶת הָעִזִּים פְּטוּר וְשׁוֹמֵף אֶת הַרְחֵלִים תִּיב.
הגמרא מיישבת את הסתירה: לֹא קִשָּׁי, הֵיא (הברייתא שחייבה)
היא בשית' דְּבָנִין שכדי להתחייב אין צריך שהגזיה תהא בדרך.
וְהֵיא (הברייתא שפטרה) היא בשית' רַבִּי יוֹסִי שאמר שהחוב הוא
רק כשהגזיה נעשתה בדרך.
הגמרא מביאה את מחלוקתם: דִּתְנִינָא, נאמר לענין לקט (ויקרא ט ט),
'לִקֵּט קְצִירְךָ לֹא תִלְקֹט'. ומשמע שהמצוה נאמרה רק כשעוסק
בקציר והיינו על ידי כלי בדרך הקוצרים, וְלֹא חַיִּיב בִּלְקֵט בְּקִשּׁוּףָהּ
– כשתלוש ביד, לפי שאין זו דרך קצירה ובוזה הפסוק לא מדבר,
כך היא דעת תנא קמא. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אֵין לִקֵּט נוהג אֶלָּא על
הָכָא מִחֲמַת קְצִיר. ומיד הגמרא שואלת על הברייתא שדברי רַבִּי
יוֹסִי הֵינִי דְּבִרִּי תִנָּא קָמָא.
מבשרת הגמרא: תחילת הברייתא לא היתה דברי תנא קמא אלא
בוֹלָה רַבִּי יוֹסִי הֵיא, וְהִי קִתְנִי בְּרִייתָא. 'לקט קצירך ולא לקט
קִשּׁוּף' שְׂרָבִי יוֹסִי אָמַר אֵין לִקֵּט אֶלָּא הָכָא מִחֲמַת קְצִיר. אבל רבנן
ושלא הזכירו בפירוש בברייתא חולקים וסוברים שאין לדייק
מהלשון 'קציר' שהחוב הוא רק כשקוצר בדרך קצירה, אלא אף
כשתלוש ביד. מבואר שצריך להם כשכתבו בפסוק 'קצירה'
הכוונה דווקא בדרך, וכך חלקו לענין ראשית הגז, האם כשכתוב
'גז' הכוונה דווקא בדרך או אף בשטיפה.
הגמרא מלמדת שאף שרבי יוסי שסבר שצריך שיהא בדרך, מודה
שרגילות האנשים היא הקובעת מה נחשב לדרכו בכך. אֲמַר לִיה
רַב אֶהָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, מוֹדָה רַבִּי יוֹסִי בְּמִדֵּי הַאֲוִחִיָּה –
במקום שהרגילות לתלוש ביד שזה נקרא דרך קצירה וחייב בלשון
ופאה. דִּתְנִינָא, רַבִּי יוֹסִי אָמַר שבתפוסק חולמל את מצות פאה
נאמר (ויקרא ט ט) 'וּבְקִצְרְכֶם אֶת קְצִיר אֲרָצְכֶם' וגו'. ויש לדייק שאין
לי לחייב אֶלָּא בְּקִצְרִי שנעשה בדרך קצירה בכלי, אבל אם עוֹרֵךְ
בידו את התבואה עם השורשים מִנֵּן שגם חייב, תִּלְמִיד לֹמֵר
בהמשך הפסוק 'לְקִצּוֹ'. ממשיכה הברייתא: ואם תולש ביד בלי
השורשים מִנֵּן שחייב, תִּלְמִיד לֹמֵר במקום אחר בענין פאה (שם ב)
(כ) 'לֹא תִכְלֶה פֶּתַח שְׂדֶךְ בְּקוֹצְרְךָ' שגם התולש חייב.
רבינא מביא הוכחה לדברי רב אחא: אֲמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי, אֵף
אֵין נִמְי תִּנִּינָא שמודה רבי יוסי במקום שכן הרגילות. שכתוב
במשנה בפאה (פ"ג מד), מִלְּבָנֹת כְּצִלִּים שְׂפִין תִּתְּרֵךְ – הרווח
שמשאירים בין שורות הירק שבשדה, שזרעו בהם בצל. רַבִּי יוֹסִי
אָמַר שיש להשאיר פֶּתַח מִלֵּךְ אֶחָד וְאֶחָד מהמלבנות, שכל אחת
נחשבת לשדה אחרת לפי שהירק שביניהם נחשב להפסק, וְהַכְּתִיב
אֲמַרִּים יכול להשאיר פאה רק ממלבנה אחת על הכל, כיון
שהירק שביניהם אינו הפסק וכל המלבנות נידונות כשדה אחת.
ומזה שלרבי יוסי צריך להשאיר פאה בכללים, אף שוטפים אותם
ביד שלא בדרך קצירה, מוכח כששהרגילות ביד הוא נחשב
לקצירה, ומכאן יש ללמוד שמודה בכל מקום שכשהדרך לתלוש
ביד, אין בזה חסרון.
שנינו במשנה: שראשית הגז אינו נוהג אלא במרובה וְכִפְתָּה הוּא
מִרְבָּה, בית שמאי אומרים שתי, שמצינו בפסוק שכבר שתיים
נקראים 'צֶאֱן', וכיון שראשית הגז נאמר על 'צֶאֱן', בשתיים חייבים.
ובית הלל אומרים חמש, שנאמר (שמואל א' כה יח) 'הִקְמַשׁ צֶאֱן

חולין. פרק אחד עשר – ראשית הגז דף קלז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קצא רש"י

בקרדושה – בכור אינו צריך להקדיש – דקדושתו מרחה, וגז נמי אין צריך להקדיש – דאין קדושה חלה עליו, אבל מעשר – מקדישו בשבט. לישנא אחרינא אמרי ליה: "בקרדושה" – בכור וגז נכסי כהן לקדש בו את האשה, כדתניא בגמרא ד"ארבעה אבות" (בבא קמא יא,א): בכור מוכיר אותו חם ובעל מום חי ושחוט, ומקדישין בו את האשה. אבל מעשר אינו נכסי בעלים לקדש

מנא הני מילי – פירושו: דראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלים ולא בעזים, דעזים נמי אקרו "צאן", דכתיב (בראשית כז) "לך נא אל הצאן וקח לי משם שני עזים עדי?" **אתיא** גיזה גיזה – אף על גב דדברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן – גילוי מילתא בעלמא הוא דגז דבכשים הוא, ואין זה דבר חדש. וקצת משמע דגורה שה

היא, מדפריך בסמוך: אלא "גיזה" "גיזה" למאי אתא? מכל מקום אינו דבר חדש. **ולילף** גיזה גיזה מבכור – ואם תאמר: ודיכי מצנין למילף מבכור דאפילו שור, והא "צאן" כתיבוי ויש לומר: דהוה אמנא ד"צאן" לאו דוקא, כי דיכי ד"לא תגזו בכור צאנך" לאו דוקא. **עוקר** מניין תלמוד לומר לקצור תולש מנין תלמוד לומר בקצור? – ואיצטרך תרי קראי, משום דעוקר הוא קצת אורחיה טפי מתולש, עד

ש'ל זה פוה? תלמוד לומר: "לא תעבד" "ולא תגז" – אומר קרא: "תתן לו" – ולא לשקו. – אלא מעתה נוצה של עזים לחייב! – בענין גיזה וליכא! – מאן שמעית ליה האי סברא – רבי יוסי, הא מודי רבי יוסי במידי דאורחיה! אלא בראמרי רבי יהושע בן לוי: "לעמוד לשרת" – דבר הראוי לשירות. הכא נמי: דבר הראוי לשירות. – אלא "גיזה" "גיזה" למאי אתא? – לכדתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל: כבשים שצמרן קשה – פטורים מראשית הגז, שנאמר "ומגז כבשי יתחמוס", תני קרא: גזוז את העזים ושומך את הרחלים – פטור, ותניא אידך: הגזוז את העזים – פטור, ושומך את הרחלים – חייב! – לא קשיא, הא – רבנן והא – רבי יוסי. דתניא: "לגט קצירך" – ולא לגט קיטוף. רבי יוסי אומר: אין לגט אלא הקא מחמת קציר. – רבי יוסי היינו תנא קמא! – פולה רבי יוסי היא, והכי קתני: שרבי יוסי אומר אין לגט אלא הקא מחמת קציר. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מודה רבי יוסי במידי דאורחיה. דתניא, רבי יוסי אומר: "קציר" – אין לי אלא קציר, עוקר מנין? תלמוד לומר: "לקצר", תולש מנין? תלמוד לומר: "בקצירך". אמר ליה רבינא לרב אשי, אף אגן נמי תנינא: מלכדות בצלים שפין היקך – רבי יוסי אומר: פאה מפל אחד ואחר, ותכמים אומרים: מאחת על הכל. "וכמה הוא מרובה". בשלמא לבית שמאי – תרתי נמי איקרו "צאן", אלא לבית הלל מאי טעמא? אמר רב כהנא: אמר קרא "עשויות" – שעושות שתי מצות, ראשית הגז ומתנות. – אימא: בכורה ומתנות! – בכורה, חדא מי לא מיחייבא? – ולשמעיה, מתנות – חדא מי לא מיחייבא? אלא אמר רב אשי: "עשויות" – שמעושות את פעליהן ואומרות לו: קום עשה מצוה. תניא דבי רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו: ארבע, שנאמר "וארבע צאן תחת השח"ה", תניא, אמר רבי: אלמלא דגריהן דבירי תורה ודבירי בריו קבלה – אגן דבירי בריו שומעין, וכל שפן שדבריהם דבירי קבלה, ודבירי בריו דבירי תורה. – והאמר מי: אין הכרעה שלישית מברעת!

אמר – רבי יוסי הוא, דייקא לישנא דקרא דייקא, ופליגי רבנן עליה. במדי דאורחיה – כגון בצלים ושומים, דקטוף שלהן זהו קציר, קציר – קציר ארבעם, עוקר – עם השרשים, כגון עדשים, תולש – ביד, ולא עם השרשים, כגון פולין, רבי יוסי – לא גרסינן בהא מתניתא, ומיהו על כרחך הני קראי דריש להו רבי יוסי, מדאמר: אין לי אלא קציר, דאיהו דדיק לישנא דקרא, ומוקי להו במדי דאורחיה. אף אגן נמי תנינא – בהדיא דמודה רבי יוסי במדי דאורחיה, מלכדות – שורות שבין ירק לירק, פאה מפל אחת ואחת – מן המלכדות, שהדיק שבין מלבן למלבן הפסק לפאה דידה. דירק אינו בכלל פאה, חוץ מן השומים ודבריהם, כדתנן (פאה פרק א משנה ד): כל שהוא אוכל ונשמר ומכניס לקיום. ואמרין ב"מקום שנהגו" (פסחים ג,ב): "מכניס לקיום" – פרט לירק ומיהו שומין ובצלים מכניסין לקיום. קתני מיהא לרבי יוסי דבצלים חייבין בפאה, ואף על גב דאין קוצרין במגל – אלמא, מודי הוא במדי דאורחיה. בשלמא לבית שמאי – אשכחן תרתי דאיקרו נמי "צאן", הילכך אין אתה יכול להוציאן מכלל חיוב. חמש צאן עשויות – לישנא יתירא קדרשי: מאי "עשויות" – שעושות שתי מצות, ראשית הגז ומתנות. דכל מזה דלא הוה חמש, לא הוה נהיג בהו אלא חדא מתנות לחודיהו. אמו בכורה חדא מי לא מיחייבא – על כרחך כי תלא דהמנא בחמש – ראשית הגז הוא דתלא. ולשמעיה מתנות נמי חדא מי לא מיחייבא – אישתכח דבתרתי ובחדא נמי איכא שתי מצות, בכורה ומתנות. וליכא למימר דהאי "עשויות" הכי מדריש, והא ליכא לימיר: עשויות שלש מצות – והדיכי משמע? מיעוט "עשויות" שתיים הוו. אלא אמר רב אשי – הכי דריש. עשויות שמעושות את פעליהן – למצוה חדשה, שלא היה מצוה עליה בפחות מכן. והיינו על כרחך ראשית הגז, דכתיב בה "צאן" – משמעו, מרובה. דאילו בכורה, דכתיב (במדבר יח) "בכור שור" – אפילו חד – וכן מתנות, "אם שור אם שד" (דברים יח). **תניא אמר רבי** – גרסינן, דבירי ברבי – שהיה גדול בדורו, דקיימא קלי רבי יוסי – נמוקו עמא. אגן דבירי בריו שומעין – קא סלקא דעתך: מפני שהוא מכריע ביניהם, לא חמש בבית הלל ולא שתיים בבית שמאי. תורת משה – קרויה "תורה" – לפי שנתנה תורה לדורות, ושל נביאים לא קרי אלא "קבלה" – שקבלו מרוח הקדש כל נבואה ונבואה, לפי צורך השעה והדור והמעשה. והאמר מי אין הכרעה שלישית מברעת – כשזו אומר כך וזה אומר דעת שלישית, אפילו אמצעית היא ביניהם – אין זה הכרע, כגון (פסחים כ,ב): בבית של תרומה שנתגלה – בית שמאי אומר: תשפך הכל, ובית הלל אומר: תעשה זילוף. אמר רבי ישמעאל ברבי יוסי: אני אכריע, בשדה – תשפך הכל, בבית – תעשה זילוף. אמרו לו: אין הכרעה שלישית מברעת. והיכי היא הכרעה? כגון ההיא דקולי מטלניות ד"במה מדליקין" (שבת כט,א): רבי אליעזר אומר: בין מן המוכן בין שלא מן המוכן – טמא, רבי יהושע אומר: בין מן המוכן בין שלא מן המוכן – טהור, רבי עקיבא אומר: מן המוכן – טמא, שלא מן המוכן – טהור. אמר רבי יוחנן עליה: כל מקום שאחא מוצא שנים חולקים ואחד מכריע בו, אלמא כהאי גונא קרי הכרעה – היכא דגלו מאי דעתייהו, דשיקרי לפלוגי בין מוכן לשאינו מוכן, אפילו הכי לא פליגין. ואתא רבי עקיבא ותן חילוק בדבר – הוי הכרעה, שהכריע במוכן כרבי אליעזר, ונמצאו שנים מטמאים במוכן. ורבי יהושע יחיד מטהר. ובשאינו מוכן כרבי יהושע, והווי שנים מטהרים בשאינו מוכן. אבל גבי חבית, דלא גלו דעתייהו בית שמאי ובית הלל, דנהוי שיקי חילוק בין בית לשה. שלא אמרו כך, בית שמאי אומר: בין בבית בין בשדה – תשפך הכל, ובית הלל אומר: בין בבית בין בשדה – תעשה זילוף. ובא שליש חולק בין שדה לבית – התם אין זה הכרע לדבריהם, אלא דעת שלישית. ד"הכרע" – לשון קץ מאונסם הוי, בשנים חולקין, ובא שליש ומכריע המשקל כאחד מהן, או בכל הדבר, או בחציו כזה ובחציו כזה.

קצב

חולצין. פרק אחד עשר – ראשית הגז דף קלז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות רש"י

עד שצבעו פטור — פירש בקונטרס: משום דהוי כמו מויק מתנות או אוכלן, דפטור, והבי נמי גזול. ותימה: דאם כן, מאי קא משמע לן רב חסדא, כיון דמתניתין היא? ובפירוש רש"י הראשונים במכובד ידו פירש: שקדים שגוז ומשם צאן — דהיינו, כדי חיוב צבע מה שגוז, שלא בא ליידי חיוב עד שצבעו. והעביר עליו קולמוס. ונראה דקא משמע לן רב חסדא, שלא את נפרש מתניתין מהמק

בַּקוֹנְטֵרָס, אִילָא פִטוֹר מִשּׁוּם דְּמוּק מִנּוּחַת כְּהוֹנָה
שִׁקְנָאן בְּשִׁינִי. **וְהָא** אֲנִי תֵּן — שִׁיעוֹר תְּרוּמָה
עַן יִפָּה אֶחָד מֵאֲרֻבָּעִים; וְלֹא בְּעֵי לְמִימֹר
דְּשִׁמּוּאֵל אִירִי בְּעֵין רַעָה — דָּאֵם כֵּן, מֵאִי קָא
מִשְׁמַע לֵךְ? מִתְּנִיתִן הִיא בְּמִסְכַּת תְּרוּמוֹת (פֶּרֶק
ד' מִשְׁנָה ג.) עֵין רַעָה, אֶחָד מִשְׁשִׁים.
אִלּוּ דְּבָרִים שָׂאֵן לֹהֶם שִׁיעוֹר הֶפְאָה כִּי —
בִּירושְלֵמַי מִדְּמַסְכַּת פֶּאָה פֶּרֶק: אֲמַאי לֹא
חֲשִׁיב נִמִּי תְרוּמָה בְּהִידִידוּהּ, דְּחִטָּה אַחַת פּוֹטֶרֶת
הַכְּרִי, כְּדִשְׁמוּאֵל; וּמִשְׁנָה: דְּתְרוּמָה יֵשׁ לֹה שִׁיעוֹר
לְמַעֲלָה, שָׂאֵן יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל גְּרָנו תְּרוּמָה.
כְּדוּתָּה "הַעֲרֵשָׁה כָּל גְּרָנו תְּרוּמָה וְכָל עֵיסִיתוּ חִלָּה
— לֹא עֲשֵׂה וְלֹא כְלוּם". וּפְרִי: וְהִרִי פֶאָה, דָּאֵן
אֲדַם עוֹשֶׂה כָּל שְׂדֵרוֹ פֶּאָה, וְתַנְהִי וּמִשְׁנָה: פֶּאָה
בְּשֵׁם חִיּוּבָא — דְּהִינֵי, מִשְׁמַחֲתִיל לְקַצֹּר, אִרִּים
עוֹשֶׂה כָּל שְׂדֵרוֹ פֶּאָה, דְּהִינֵי פֶאָה לִמָּה שֶׁכֶּבֶר
קַצֵּר. אֲבָל תְּרוּמָה בְּחֵר חִיּוּבָא — דְּהִינֵי, אַחֵר
מִירוּחַ, אֵין יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל גְּרָנו תְּרוּמָה. בְּגִמְרָא
דְּהִרְאִיקוּן פְּרִיק: אֲמַאי לֹא חֲשִׁיב אֲפֵר פְּרִיה וְעֶפֶר
סוּטָה וְרוּק יִבְמָה; וּמִשְׁנָה: דְּלֹא חֲשִׁיב בְּמִתְנִיתִן
אִלָּא דְּבָרִים דָּאִי עֵבִיד טוֹבָא הוּי מַצוּה, אֲבָל אֵין
מַחֲוִיב לַעֲשׂוֹת אִלָּא כָּל שְׂדוּחָ.
הַכִּי
אַחַת פּוֹטֶרֶת אֶת הַכְּרִי? - דְּאֹדְרִייתָא - דְּרַבְּנָן
בְּרַבְּנָן - בְּשִׁשִּׁים. - פֶּאָה בְּשִׁשִּׁים? וְהַתֵּן: אִלּוּ דְּבָרִים שָׂאֵין לֵהֵן שִׁיעוֹר: הֶפְאָה, וְתַבְּבוּרִים,
וְהִרְאִיזוּ! - דְּאֹדְרִייתָא - אֵין לֹה שִׁיעוֹר, דְּרַבְּנָן - בְּשִׁשִּׁים. - מֵאִי קָא מִשְׁמַע לֵךְ? תִּנְיָא: אֵין
פּוֹחֲתִין לְפֶאָה מִשְׁשִׁים, אֲפֵ עַל פִּי שְׂאֲמְרוּ הֶפְאָה אֵין לֹה שִׁיעוֹר! - הַתֵּם - בְּאֶרֶץ, הֶכָא -
בְּחוּצָה לְאֶרֶץ. כִּי סְלִיק אִיסִי בַר הִינִי אֲשַׁכְּחִיהָ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּקָא מִתְּנִי לִיהָ לְבִרְיָה "רַחֲלִים".
אֲמַר לִיהָ: אַתְּנִיחָה "רַחֲלֹת"! אֲמַר לִיהָ: בְּדִכְתִּיב "רַחֲלִים מֵאֲתִים". אֲמַר לִיהָ: לְשׁוֹן תּוֹרָה
לְעֻצְמוֹתָ, לְשׁוֹן חֲכָמִים לְעֻצְמוֹן. אֲמַר לִיהָ: מֵאֵן רִישׁ סִדְרָא בְּבָבְלָא? אֲמַר לִיהָ: אֲבָא אַרְיָא.
אֲמַר לִיהָ: "אֲבָא אַרְיָא" קֵרִית לִיהָ? דִּכְרִנָּא בַּד הוּא וְתִכְנָא אַחֵר שֶׁב עֲשָׂרָה שׁוּרֵן אַחֲרִיזִיה
דְּרַב קַמְיָה דְּרַבִּי, וְנִפְקִי וְיִקְוִין דְּגוּר מִפּוֹמִיָּה דְּרַב לְפּוֹמִיָּה דְּרַבִּי, וּמִפּוֹמִיָּה דְּרַבִּי לְפּוֹמִיָּה דְּרַב,
וְלִית אֲנָא יָדַע מַה הֵן אֲמָרִין, וְאֵת "אֲבָא אַרְיָא" קֵרִית לִיהָ! אֲמַר לִיהָ: אִיהוּ? רֵאשִׁית הֵנוּ
בְּכִמְהָ? אֲמַר לִיהָ רַבִּי יוֹחָנָן: בְּשִׁשִּׁים. - וְהָאֵנן "כָּבֵל שְׁהוּ" תֵּנן? אֲמַר לִיהָ: אִם כֵּן, מַה בֵּין
לִי וְלָךְ? כִּי אֶתָּא רַב דִּימִי אֲמַר: רֵאשִׁית הֵנוּ - רַב אֲמַר: בְּשִׁשִּׁים, וְרַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יִצְחָי
אֲמַר: בְּשֵׁשׁ. אֲמַר לִיהָ אֲבִי לְרַב דִּימִי: אֲנַחַת לֵן חֲדָא, וְאֲקַשְׁתָּ לֵן חֲדָא. בְּשִׁלְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן
אֲדַרְבִּי יוֹחָנָן לֹא קִשְׁיָא, הָא - דִּידִיהָ, הָא - דְּרַבִּיהָ. אִלָּא דְּרַב אֲדַרְבִּי קִשְׁיָא, דְּהָא אֲמַר רַב:
מִנָּה וּפֶרְסִי! - דְּרַב אֲדַרְבִּי נִמִּי לֹא קִשְׁיָא, מֵאִי "מִנָּה" דְּקֶאֱמַר - בֵּין אֲרֻבָּעִים סְלָעִים, דְּהוּא לִיהָ

ושעורא דרבנן אתמר בתרומה שהיא מן התורה, כגון תרומת תירוש ויצהר, שתנתן בארבעים. **וְשִׁיעוּר דִּרְבָּנָן בִּרְבָּבָן** — ושיעור בששים. ורמזא דיוחזקאל — אצרי עץ אמרה. **וְהִרְאִיוֹן** — מפרש בגמרא דיחגיגה (ו,א) דכל כמה דבעי לאתחזוי בעורה בר שיעורא לדמים, אם מרובה אם מועט מן התורה. אבל חכמים אמרו: הוראיא — מעה כסף, והחגיגה — שתי כסף. **דאורייתא אִין לֵאמֹר** בתרומה, אף על גב דמאורייתא נמי בכל דהו מפטר — נהי דמפטר ממינה טעביל, מיהו לכתחלה רמזא שיעורא דילה לתרומה שהיא אחד מחמשים? שנאמר במדן (במדבר לא) "תקח אחד אחוז מן החמשים" — אחוז אחזמתי לך במקום אחד כוז תורום? שנאמר "וזאת התרומה אשר תרומו משיית האיפה מחומר החטים" וגו' — אלמא דמתייבב בה שיעורא. הלכך, לא תני ליה רבי יוחנן **דמתיב לבריה** — ומשני רחלם גווחות מנה מנה ופרסי. **אמר ליה** — אסי: ברכתיב כסף וטמני, כסף טמני, ליה — רבי יוחנן לאסי. **מאן ריש סידרא בבבלי** — ראש ישיבה. **אבא אריבא** — רב קרי "אריבא" — שארן ברורי היה, דבד ליה — ולא אמרת "רבינן" בלשון כבוד? **דכירנא** — כשהיה בכאן קודם שירד לבבל, היה חשוב ממני. שהיה יושב לפני רבי, ואנן נושאין ונותנין בהלכה. **אמר ליה איהו** — אסי לרבי יוחנן. **ראשית הנו בכמה** — כמה היה לו ויתחייב בראשית הנו? אמר לו פירושה של משנתנו יותר ממך, מה אני גדול ממך? **אני ש בידו דילכ שהוא** — לאו דוקא. אלא אידי דאמר רבי דוסא שיעי ומיהו ששה סלעים בעינן, כי היכי דלמיטי סלע לכהן. בדציב מזהבי, ליבא למאן דאמר דתיהי נתינה. **בששים** — חלק ששים יתן הגז. **אנחת לן חרה** — אחת מדברין יכלה להתקיים. **בשלמא דרבי יוחנן** — דאמרת משמיה בששים. **אדריב יוחנן** — רביב לא קשיא. **הא דיריה הא דרבי** — משום רבי נאן ברקאמינא. **אלא דרבי ארביב קשיא** — דאמר רבי: (בבלי) כסף וטמני, דאמר נאן לכהן סלע. **דירבי** — דרביב מזהבי ליבא למאן דאמר. **במהו מן ארבעים סלעים** — שזנה גדול כן בדלגמא, דהוה מנה לכהן סלע.

אמר רבי יוחנן מפי חשמועא אמרה — רבי יוסי, הלכך הלכתא כחיותי. מנה ופרס
— חמשה כולן. שיהו מחומשות — לכל אחת מהן שבעה סלעים וחצי, דהוה לה כולוהו
מנה ופרס. שהמנה — מאה זה, עשרים וחמשה סלעים, הרי שלשים ושבעה סלעים וחצי.
ששים — סלעים. ונותן סלע מהם לכהן — ולקמייהו פריך ליה ממתניתין. רבי יוחנן
אומר שש — סלעים הוי "כל שהן" ויתן מהם
חמש סלעים בדרתא מביתא, ואחד לו —
ואפילו הון נחזות אלף סלעים — סגי ליה נמי
בחמשה סלעים לכהן. כל שהן תנן — ואפילו
אין נחזות כולן אלף סלע אחד. בשלמא לרב
ורבי יוחנן ניהא — דרב לא איירי בנתינת כהן
כלל, ואיכא למימר דהוא נמי סבירא ליה דנותן
מהגן שלשים ושבעה סלעים לכהן חמשה
סלעים. אלא לשמואל — דאמר, נותן סלע
לכהן — הא אגן "חמש" תנו! ולעולא נמי דאמר:
כל שהוא, קשיא — דמודיכא יתן לכהן חמשה
סלעים? ולרב מי ניהא והאמר ראשית הון
חשיב — וכיון דאמר: שבעה ושלשים סלעים
ותני חייבין בראשית הון, אם מחמש רחלות
בא, צא מהם חלק ששים — ממי לשלשים
סלעים חצי סלע, ולשבעה סלעים וחצי — דבר
מועט. ואי נמי מוקמינן לה כדלקמן במנה כן
ארבעים סלעים — אכתי סלע הוא דהוה, ואגן
"חמש סלעים לכהן" תנו! הא אתמר עלה —
כלומר, לעולא ראשית הון בששים, בין רב
למעט. ומתניתין דקתני "חמש סלעים" — לאו
ארישא קאי, אלא מילתא באנפי נפשה היא.
בישראל שיש לו גזין הרבה — דחלק ששים
שבחם יש בו כדי לחלק לכהנים הרבה, ומנשק
ליתנם לכהנים הרבה. דאמרינן ליה: כל חד וחד
כהן לא תבצר ליה מחמשה סלעים — דהואיל
יש לו יתות, בעינן נתתה ארוהי לכל כהן,
כדלקמן. ודיכא דנחזות מעט נמי — סגי ליה
בששים. יש לשנות אחרים, ואין בהם ממש.
והא תניא עין יפה אחד מארבעים — ודיכא
רב ושמואל אעין רעה נקטי שיעוריהו? ומשני:
דאורייתא בששים — מדאורייתא סגי ליה
בששים. והיינו דקתני "עין רעה אחד מששים",
רב ושמואל שיעורא דאורייתא אתא לרבי שמעון,
וביחזקאל (מה) רמזא "וששיתם האיפה מחומר
החטים וששיתם האיפה מחומר השעורים".
"והומר" — שלשים סאין, "איפה" — שלש סאין,
שמות שלה — חצי סאה. כשתוציא חצי סאה
תרומה משלשים — הרי אחד מששים. דרבנן
מארבעים — ואתו רבנן ותקון דנדיב עין יפה
מארבעים, ובניגזית בחמשים. פוטרת את הכר
— "ראשית דגן", ולא ידב ביה קרא שיעור.
דאורייתא דבשמואל — מדאורייתא בכל שהון
מיפטר. דרבנן דאורייתא מארבעים —
ושיעור דרבנן בדרבנן — ושיעורא דאמור רבנן בתרומה דידהו, כגון פירות האילן וירק
כל כמה דבעי אתאחזוי בעורה ברזל, ומחזוי, וקבין עולא אריה. ונגה הששים אין
יגיה — שתי כסף. דאורייתא אין לה שיעור — כלל, ורבנן דיבול לה בה שיעורא בבשרים.
הוה לכתחלה רמזא שיעורא דילה חמשים וששים. דתנא בתוספתא, אמר רבי יוסי: מנץ
אחוז שאמתי לך במקום אחר כהו. ומנץ אם חרם ועלה בידו אחד מששים שאין צריך
לתייבה בה שיעורא, הלכך, לא תני לה בדרבים שאין להם שיעור. אשכחיה — רבי יוחנן
אסיס: כדכתב קרא אף מתני, "רחלים מאתים". אמר ליה: לכן תורה לחוד וכו'. אמר
"אריאכא" — שארוך בדורו היה, כדאמרינן ב"מהפלת" גרד (ד.ב.). אבא אייבא קרית
שוב ממני. שהיה יושב לבני רבי, ואני הייתי יושב שבעה עשר שורות מאחורי. ויקיבין
לו הוה ויתחייב בראשית הון? אמר ליה: בששים סלעים. מה בין לי ולך — אם איני יודע
אלא אידי דאמר רבי דוסא שיעורא רבה, אמור רבנן לשון שיעור מועט, וגזומא הוא.
תנינה. בששים — חלק ששים יתן לכהן. ליגזא אחרינא: ששים סלעים חייביה בראשית
ממיה בששים. אדרבי יוחנן — דאמר לעיל: כמה "כל שהן"? שש, חמש לכהן ואחד לו,
דאמר רבי: (כולן) מנה ופרס חייבתי בראשית הון, ואין ראשית חוב בששים, אלא מוטו ליה
מנה גדול כן כדלעיל, דהוה מנה ופרס ששים. ומתו יתן סלע לכהן.

הגמרא מבארת טעם חדש למא הלכה כרבי יוסי: אמר רבי יוחנן,
 רבי יוסי לא אמר מסברתו אלא מפני שמועה אמרה, שנאמר
 הנביאים חזי וזכרה ופלאה.
 שנינו במשנתנו: רבי יוסא בן הרכינס אמר וכו', וחכמים אמרו
 חמש רחלות גזוזות כל שהן.
 הגמרא מבררת את דעת חכמים: וכמה זה השיעור? כל שהן
 שאמרו חכמים. הגמרא מביאה בזה ארבע שיטות: א. אמר רב,
 מנה ופרס – מנה וחצי מכל החמש יחד, ובלבד שיהיו מחומשות –
 שלכל אחת יהא גז לכל הפחות חמישית מהשיעור, ולא מספיק
 שמכולם יחד יש מנה ופרס.
 ב. ושמאל אמר, שמכל החמש יחד יהא גז במשקל ששים סלעים,
 וגזתן מתוכם משקל סלע אחת לבזן שזה אחד משישים.
 ג. רבה בר רב הנה אמר רבי יוחנן, שצריך גז במשקל שש סלעים
 מכולן יחד, ומהם יתן לבזן חמשה, ואחד ישאר לו. וכונת המשנה
 שאין הבדל כמה גז יש לו ולעולם שיעור הנתינה הוא חמש
 סלעים.
 ד. עולא אמר רבי אלעזר, כל שהן שנינו בפשוטו ואפילו כשהגז של
 כולם יחד אינו אלא במשקל סלע אחד.
 הגמרא מקשה על שמואל ורבי אלעזר: תנן, וכמה גזתן לו, משקל
 חמש סלעים ביהודה שהן עשר סלעים בגליל. ובשלא לרב רבי
 יוחנן שהשיעור הוא יותר ממשקל חמש סלעים ניהא שעליו ליתן
 לבזן חמש סלעים. אלא לשמואל שנותנין לבזן משקל של סלע
 אחד, וכן לרבי אלעזר שכל שהן בפשוטו, קשורא, איך יתן חמש
 סלעים.
 הגמרא שואלת על המקש: ולמיעוטך שלא הקשת על רב, ולרב
 מי ניהא, והא רב ושמואל דאמרי תרויהו, ראשית הנו בששים –
 שצריך לתת חלק אחד משישים, ולרב שהשיעור מנה ופרס
 מכולם יחד, חלק אחד משישים מזה אינו יותר מסלע, ואם כן גם
 על רב קשה מהמשנה שנותן לבזן חמש.
 הגמרא מיישבת: הא איתמר עלה דהיא – על הדין במשנה שנותן
 חמש סלעים, שרב ושמואל דאמרי תרויהו שאין דין זה המשר
 לרישא של המשנה שדיברה על כל נתינת ראשית הגז, אלא
 בישראל שיש לו גזין הרבה עסקין, ומבקש ליתן לבזן – והישראל
 רוצה לחלקם להרבה כהנים, ואמרין ליה – ומשנתנו מלמדת
 שאומרים לו, כל חד וחד לא תבצר ליה מהמשת סלעים – שלכל
 כהן וכהן אל תתן פחות מחמש סלעים שזהו השיעור הפחות
 ביותר שהוא חשוב שמספיק לבגד קטן, אבל אין דין ששיעור
 הנתינה יהיה חמש סלעים, אלא השיעור הוא אחד משישים אף
 אם זה פחות מחמש.
 הגמרא דנה בדברי רב ושמואל שהשיעור אחד משישים: גופא, רב
 ושמואל דאמרי תרויהו שראשית הנו בששים. וכן תרומה שיעורה
 בששים מהתבואה, וכן פאה בששים.
 שואלת הגמרא: וכי תרומה בששים, והא אנן תנן (תרומות פ"ד מ"ג)
 ששיעור תרומה למי שתורם בעין יפה הוא אחד מארבעים, וכיצד
 רב ושמואל נטשו שיעור של עין רעה. מיישבת הגמרא:
 מדאורייתא השיעור בששים ומדרבנן פארבעים למי שרוצה לתת
 בעין יפה, והם אמרו את השיעור מהתורה. שואלת הגמרא: וכי
 מדאורייתא בששים, והאמר שמואל שאפילו חכה אחת פומרת את
 הכרי.
 הגמרא מיישבת ומבארת את דברי רב ושמואל: שיעור תרומה
 מדאורייתא הוא כדשמואל שמספיק חטה אחת, ומדרבנן, בתרומה
 שחיובה מדאורייתא דהיינו דגן תירוש ויצהר שזוה הפסוק מדבר,
 יש לתת יותר, ושלושה שיעורים נאמרו בה: א. עין יפה אחת
 מארבעים. ב. עין בינונית אחד מחמישים. ג. עין רעה אחד
 משישים, וזהו הדין ששנינו במשנה. ורב ושמואל אמרו שהשיעור
 מדרבנן כמה שחיובו רק מדרבנן כגון בפירות האילן ובירק,
 לכתחילה בששים, לפי שלא התמירו בדבריהם.
 הגמרא מבררת לענין פאה. מקשה הגמרא: כיצד אמרו שפאה
 בששים, והתנן (פאה פ"א מ"א) אלו דברים שאין להן שיעור, הפאה
 והתבואה והראשית, ומבואר שאין שיעור לפאה. מתרצת הגמרא:

הגמרא מבארת טעם חדש למא הלכה כרבי יוסי: אמר רבי יוחנן,
 רבי יוסי לא אמר מסברתו אלא מפני שמועה אמרה, שנאמר
 הנביאים חזי וזכרה ופלאה.
 שנינו במשנתנו: רבי יוסא בן הרכינס אמר וכו', וחכמים אמרו
 חמש רחלות גזוזות כל שהן.
 הגמרא מבררת את דעת חכמים: וכמה זה השיעור? כל שהן
 שאמרו חכמים. הגמרא מביאה בזה ארבע שיטות: א. אמר רב,
 מנה ופרס – מנה וחצי מכל החמש יחד, ובלבד שיהיו מחומשות –
 שלכל אחת יהא גז לכל הפחות חמישית מהשיעור, ולא מספיק
 שמכולם יחד יש מנה ופרס.
 ב. ושמאל אמר, שמכל החמש יחד יהא גז במשקל ששים סלעים,
 וגזתן מתוכם משקל סלע אחת לבזן שזה אחד משישים.
 ג. רבה בר רב הנה אמר רבי יוחנן, שצריך גז במשקל שש סלעים
 מכולן יחד, ומהם יתן לבזן חמשה, ואחד ישאר לו. וכונת המשנה
 שאין הבדל כמה גז יש לו ולעולם שיעור הנתינה הוא חמש
 סלעים.
 ד. עולא אמר רבי אלעזר, כל שהן שנינו בפשוטו ואפילו כשהגז של
 כולם יחד אינו אלא במשקל סלע אחד.
 הגמרא מקשה על שמואל ורבי אלעזר: תנן, וכמה גזתן לו, משקל
 חמש סלעים ביהודה שהן עשר סלעים בגליל. ובשלא לרב רבי
 יוחנן שהשיעור הוא יותר ממשקל חמש סלעים ניהא שעליו ליתן
 לבזן חמש סלעים. אלא לשמואל שנותנין לבזן משקל של סלע
 אחד, וכן לרבי אלעזר שכל שהן בפשוטו, קשורא, איך יתן חמש
 סלעים.
 הגמרא שואלת על המקש: ולמיעוטך שלא הקשת על רב, ולרב
 מי ניהא, והא רב ושמואל דאמרי תרויהו, ראשית הנו בששים –
 שצריך לתת חלק אחד משישים, ולרב שהשיעור מנה ופרס
 מכולם יחד, חלק אחד משישים מזה אינו יותר מסלע, ואם כן גם
 על רב קשה מהמשנה שנותן לבזן חמש.
 הגמרא מיישבת: הא איתמר עלה דהיא – על הדין במשנה שנותן
 חמש סלעים, שרב ושמואל דאמרי תרויהו שאין דין זה המשר
 לרישא של המשנה שדיברה על כל נתינת ראשית הגז, אלא
 בישראל שיש לו גזין הרבה עסקין, ומבקש ליתן לבזן – והישראל
 רוצה לחלקם להרבה כהנים, ואמרין ליה – ומשנתנו מלמדת
 שאומרים לו, כל חד וחד לא תבצר ליה מהמשת סלעים – שלכל
 כהן וכהן אל תתן פחות מחמש סלעים שזהו השיעור הפחות
 ביותר שהוא חשוב שמספיק לבגד קטן, אבל אין דין ששיעור
 הנתינה יהיה חמש סלעים, אלא השיעור הוא אחד משישים אף
 אם זה פחות מחמש.
 הגמרא דנה בדברי רב ושמואל שהשיעור אחד משישים: גופא, רב
 ושמואל דאמרי תרויהו שראשית הנו בששים. וכן תרומה שיעורה
 בששים מהתבואה, וכן פאה בששים.
 שואלת הגמרא: וכי תרומה בששים, והא אנן תנן (תרומות פ"ד מ"ג)
 ששיעור תרומה למי שתורם בעין יפה הוא אחד מארבעים, וכיצד
 רב ושמואל נטשו שיעור של עין רעה. מיישבת הגמרא:
 מדאורייתא השיעור בששים ומדרבנן פארבעים למי שרוצה לתת
 בעין יפה, והם אמרו את השיעור מהתורה. שואלת הגמרא: וכי
 מדאורייתא בששים, והאמר שמואל שאפילו חכה אחת פומרת את
 הכרי.
 הגמרא מיישבת ומבארת את דברי רב ושמואל: שיעור תרומה
 מדאורייתא הוא כדשמואל שמספיק חטה אחת, ומדרבנן, בתרומה
 שחיובה מדאורייתא דהיינו דגן תירוש ויצהר שזוה הפסוק מדבר,
 יש לתת יותר, ושלושה שיעורים נאמרו בה: א. עין יפה אחת
 מארבעים. ב. עין בינונית אחד מחמישים. ג. עין רעה אחד
 משישים, וזהו הדין ששנינו במשנה. ורב ושמואל אמרו שהשיעור
 מדרבנן כמה שחיובו רק מדרבנן כגון בפירות האילן ובירק,
 לכתחילה בששים, לפי שלא התמירו בדבריהם.
 הגמרא מבררת לענין פאה. מקשה הגמרא: כיצד אמרו שפאה
 בששים, והתנן (פאה פ"א מ"א) אלו דברים שאין להן שיעור, הפאה
 והתבואה והראשית, ומבואר שאין שיעור לפאה. מתרצת הגמרא:

וַיֵּצֵא מִזֶּהָיֹב וְהָשְׁקִידֵשׁ אֶת גֹּז צֶאֱנוּ, שְׂכָדִי לָקִיִּים אֶת הַמְצוּהָ
 הוּא מְחַסֵּר גִּיּוּהָ וּפְדִיָּהּ שֶׁל הָגֹז מִן הַהִקְדֵּשׁ וְנִתְּנָהּ לַכֹּהֵן, וְלִכְרֹךְ
 הַמִּקְדֵּשׁ אֶת הַגִּיּוּהָ שֶׁל צֶאֱנוּ, פֶּטוּר.
 הַגִּמְרָא דְנָה לְרַבָּא לְמַה צְרִיךְ אֶת 'צֶאֱנוּ'. שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: אֵלֶּיָּא
 לְפִי רַבָּא, תִּיבֵת 'צֶאֱנוּ' שֶׁמִּשְׁמַע שְׁבֹאָה לְמַעַט, לְמֵאִי אָתָּא.
 מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא: תִּיבֵת זֶה נִצְרַכְתָּ לְכַדְתֵּינָא, כְּהֻמַּת הַשְׁוֹתָפִים
 שְׁגֻזוּהָ תִּיבֵת בְּרִאשִׁית הָגֹז, וְרַבִּי אֱלֵעָאִי פֹטֵר. שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא:
 מֵאִי מַעְמָא דְרַבִּי אֱלֵעָאִי שְׁפֹטֵר. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אִמָּר קָרָא
 'צֶאֱנוּ', וּמִשְׁמַע שֶׁהָיֹב הוּא דוּקָא בְּצֶאֱנוּ הַמִּיּוּחַד רַק לָךְ, וְלֹא
 בְּצֶאֱנוּ שֶׁל שְׁוֹתָפֹת.
 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְרַבִּינָן בְּבִרְיָא הַחֹלְקִים עַל רַבִּי אֵילְעָאִי,
 וְסוֹבְרִים שֶׁגַּם צֶאֱנוּ שֶׁל שְׁוֹתָפִים חַיִּיב בְּרִאשִׁית הָגֹז, מִהֵם דּוֹרְשִׁים
 מִתִּיבֵת 'צֶאֱנוּ'. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: לְמַעוּבֵי צֶאֱנוּ שֶׁשֶׁ לְיִשְׂרָאֵל
 שְׁוֹתָפֹת בּו בִּיחֻד עִם עֹבֵד בּוֹכְבִּים, שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל פֶּטוּר כִּיּוֹן שֶׁאֵין זֶה
 צֶאֱנוּ הַמִּיּוּחַד רַק לוֹ, אֲבָל כִּשְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים שְׁוֹתָפִים שְׁנֵיהֶם חַיִּיבִים,
 כִּיּוֹן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל נִקְרָא בְּלִשׁוֹן יַחֲדִיד וְלִכְלֵל אֶחָד מֵהֶם נִחְשָׁב שׁוֹה
 מִיּוּחַד לוֹ.
 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְרַבִּי אֱלֵעָאִי שֶׁלֵּמַד שְׁתִּיבֵת 'צֶאֱנוּ' בֹּאָה לְפֶטוּר
 צֶאֱנוּ שֶׁל שְׁוֹתָפִין יִשְׂרָאֵלִים, שְׁוֹתָפֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִם עֹבֵד בּוֹכְבִּים
 מִנָּה לֵיה שְׁפֹטֵר. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: נִפְקָא לֵיה – לִמַּד דְּרַבִּי זֶה, מִרִּישָׁא
 דְּקָרָא – מִתְחִילַת הַפֶּסֶק שֶׁל רִאשִׁית הָגֹז, הַמְדַּבֵּר לַעֲנִין חַיִּיב נִתְּנָה
 תְּרוּמָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'רִאשִׁית דְּקָרָא' שְׁדוּקָא אִם זֶה דִּגְנָךְ שֶׁלְךָ, וְלֹא שֶׁשֶׁ
 בּוֹה שְׁוֹתָפֹת עִם עֹבֵד בּוֹכְבִּים. וּמִכָּאֵן לְמַדִּים שֶׁגַּם הַמֶּשֶׁךְ הַפֶּסֶק
 לַעֲנִין רִאשִׁית הָגֹז לֹא מְדַבֵּר בְּשְׁוֹתָפֹת עִם עוֹבֵד כּוֹכְבִּים.
 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְרַבִּינָן שֶׁלֵּמַדוּ מִ'צֶאֱנוּ' לְמַעַט שְׁוֹתָפֹת עוֹבֵד
 כּוֹכְבִּים, לְמַה לֹא לְמַדוּ מִ'דִּגְנָךְ'. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: מִשּׁוּם שֶׁלַּעֲנִין
 רִאשִׁית הָגֹז כְּתוּב בַּפֶּסֶק פַּעַם נִסְתַּף אֶת תִּיבֵת 'רִאשִׁית' (הָגֹז), וְזֶה
 הַפֶּסֶק הָעֲנִינִי, – מִלְּמַד שֶׁאֵין לְדַמּוּת אֶת שְׁנֵי הָעֲנִינִים שֶׁבַּפֶּסֶק,
 שֶׁהֵלָא אִם הִיא אֲפֻשֶׁר לְדַמּוּתָן לֹא הִיא צְרִיךְ לְכַתּוּב שׁוֹב אֶת תִּיבֵת
 'רִאשִׁית'. שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: וְרַבִּי אֱלֵעָאִי אֵיךְ דִּימָה רִאשִׁית הָגֹז
 לְתְּרוּמָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: הָאוֹת וְיָיִו שְׁכַתּוּבָה בְּתַחֲלִיל תִּיבֵת
 'רִאשִׁית' (שֶׁל רִאשִׁית הָגֹז) הָרִיר עֲרִבִיָּה – חֹזֵר וְעִירְבוּ, כְּלוֹמֵר שֶׁהִיא
 מְלַמֶּדֶת שֶׁשֶׁ לְחַבֵּר אֶת שְׁנֵי חֻלְקֵי הַפֶּסֶק.

מִרִּאשִׁית הָגֹז. מִיִּישְׁבַת הַגִּמְרָא: שֶׁכִּשְׁהִקְדִּישׁ לְבֶדֶק הַבַּיִת, מְדוּבָר
 דְּאִמָּר שֶׁמִּקְדִּישׁ חַיִּין מְגִיָּה וּכְחִישָׁה וְלִכְרֹךְ אֵין כָּל אִיסוּר לַגְּזוּזָה,
 שְׁאִינוּ מוֹעִל בַּהִקְדֵּשׁ בְּמַה שֶׁהוֹכַחְשָׁה, וּמוֹכֵן שְׁצִרִיךְ פֶּסֶק לְפֶטוּר
 מִרִּאשִׁית הָגֹז. שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: אִם כֵּן בְּקִרְשֵׁי מִזְבֵּחַ נִמְי' (גַּם) אֲפֻשֶׁר
 לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה וּמְדוּבָר דְּאִמָּר בְּשַׁעַת הַהִקְדֵּשׁ 'חַיִּין מְגִיָּה
 וּכְחִישָׁה', וְלִכְרֹךְ אֵין מְעִילָה בְּמַה שֶׁהַבְּהֵמָה מוֹכַחֶשׁת׃ מַחֲמַת הַגִּיּוּזָה.
 מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אֲפִילוּ הִכִּי אִי אֲפֻשֶׁר לְהַעֲמִיד בְּקוֹדֵשׁ מוֹכַח, כִּיּוֹן
 שֶׁהִיא קְדוּשָׁה בְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף וְקְדוּשַׁת הַמּוֹרָה, וְאִף שֶׁלֹּא הִקְדִּישׁ
 אֶת כּוֹלָהּ, פְּשָׁטָה קְרִיֻשָׁה בְּכוּלָּהּ – הִקְדוּשָׁה מִתְּפַשְׁטָה בְּכָל חֻלְקֵי
 הַבְּהֵמָה, וְאִסוּר לַגְּזוּזָה כִּיּוֹן שֶׁשֶׁ מְעִילָה בְּגוֹ וּבִכְחַשׁ, מִהֵם שֶׁאֵין כֵּן
 בְּקוֹדֵשׁ בְּדֶק הַבַּיִת שֶׁאֵין זֶה קְדוּשַׁת הַגּוֹף אֲלָא רַק קְדוּשַׁת דַּמִּים
 וְאִינָה מִתְּפַשְׁטָה בְּכוּלָּהּ.
 מִבִּרְרַת הַגִּמְרָא: וּמִנָּה תִּיבֵתָא – וּמִנֵּין אֶתָּה אֹמֵר שֶׁבְּקוֹדֵשׁ מוֹכַח
 הִקְדוּשָׁה מִתְּפַשְׁטָה בְּכָל הַבְּהֵמָה. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא: דְּאִמָּר רַבִּי יוֹסִי
 (תְּמוּרָה י), וְחֵלָא בְּמוֹקְדָּשֵׁין הָאֹמֵר, 'תֵּתָה רְגֵלָה שֶׁל בְּהֵמָה זֶה
 מוֹקְדֶשֶׁת לְקָרְבֵן עוֹלָה', הַדִּין שֶׁבְּכוּלָּהּ נַעֲשִׂית עוֹלָה, כִּיּוֹן שֶׁהִקְדוּשָׁה
 הַתְּפַשְׁטָה מִהֵרָגֵל לְכָל גּוֹף הַבְּהֵמָה, וְאֲפִילוּ לְרַבִּי מֵאִיר דְּאִמָּר שֶׁאֵין
 הַבְּהֵמָה נַעֲשִׂית עוֹלָה, הִנֵּי מִיָּלִי דְּאִקְדִּישׁ דְּרַבִּי שְׁאֵין הַנֶּשֶׁמָה
 תְּלוּיָהּ בּוֹ – שֶׁהִקְדִּישׁ אֲבָר שֶׁהַבְּהֵמָה יְכוּלָה לְחַיּוּת גַּם בְּלַעֲדִיו כִּגּוֹן
 רִגְלֵהּ, אֲכָל אִם הִקְדִּישׁ דְּרַבִּי שֶׁהַנֶּשֶׁמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ, מוֹדָה רַבִּי מֵאִיר
 לְרַבִּי יוֹסִי שֶׁקְדָּשָׁה כּוֹלָה, וְכֵאֵן שֶׁמְדוּבָר שֶׁהִקְדִּישׁ אֶת כָּל הַבְּהֵמָה
 חוּץ מִגִּיּוּזָתָהּ, בּוֹדֵאִי נִחְשָׁב שֶׁהִקְדִּישׁ דְּבַר שֶׁהַנֶּשֶׁמָה תְּלוּיָהּ בּוֹ וְגַם
 רַבִּי מֵאִיר מוֹדָה שֶׁפֶּשֶׁטָה קְדוּשָׁה בְּכוּלָּהּ, וְלִכְרֹךְ לֹא שִׁיךְ לְהַעֲמִיד
 בְּקוֹדֵשׁ מוֹכַח.
 הַעוֹלָה עַד עֵתָה שֶׁהַמִּשְׁנָה שְׁלִימָה שֶׁרִאשִׁית הָגֹז נוֹהָג בְּחֻלְקֵין
 וְלֹא בְּמוֹקְדָּשִׁים מְדַבֵּרֶת בְּבֵהֵמָה שֶׁהוֹקְדֶשׁה לְבֶדֶק הַבַּיִת חוּץ
 מִגִּיּוּזָתָהּ וּמִכְחִישָׁתָה.
 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בִּיאוּר נוֹסֵף בְּמִשְׁנָה: דְּכָא אִמָּר, מִשְׁנֵיתִינוּ מְדַבֵּרֶת
 בְּמִקְדָּשֵׁי גִיּוּהָ עֲצָמָה – לְבִדָּה, וְאֵין טַעַם הַפֶּטוּר מִ'צֶאֱנוּ', שֶׁהִיא
 בְּאוֹפֵן זֶה הַצֶּאֱנוּ הוּא שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל. אֲלָא הַמִּשְׁנָה מִתְּבִאֲרַת בְּאוֹפֵן
 אַחֵר, סֵלְקָא דְּעֵתָהּ אֲמִינָא שִׁיחָא חַיִּיב לִיגְזוּזָה וְלִפְדוּקָה (לְפִדּוּת)
 וְלִיתִיב לֵיה – לְכֹהֵן אֶת רִאשִׁית הָגֹז, אִמָּר קָרָא 'גִּי צֶאֱנוּ תֵתָן לוֹ',
 לְלַמְּדֵנוּ שֶׁהָיֹב נוֹהָג רַק בְּמִי שְׁאֵין הוּא מְחַסֵּר – שְׂכָדִי לָקִיִּים
 מִצּוֹת רִאשִׁית הָגֹז, לֹא חֲסֵר לוֹ לַעֲשׂוֹת אֲלָא גִיּוּהָ וְנִתְּנָהּ לַכֹּהֵן,

אגרות קודש

ב"ה, ד' ניסן ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ רב פעלים וכו'

מוה"ר משה יששכר שי

שלום וברכה!

בנועם נודעתי שכת"ר ש"י פועל (כנמצא ברשימת המתנדבים) להרחבת המוסד בכפר חב"ד
 לקליטת הנוער של העולים החדשים, מוסד על טהרת הקדש לקרב את הנוער העולה לאבינו שבשמים.

ואשרי חלקם של כל אלו המשתתפים במפעל גדול זה, לטוב להם ולבני ביתם ש"י, בטוב
 הנראה והנגלה.

מיישבת הגמרא: אלא שמינן מינה שהא והברייתא שמבואר בה
 שאי אפשר לצרף גז משנה לשנה בדרבי אלעאי שמקיש ראשית
 הגז לתרומה, והא שמבואר שמצטרף בדרבנן.
 עוד שואלת הגמרא: אי – האם נאמר שלרבי אילעאי יש ללמוד
 מתרומה לראשית הגז דין נוסף, מה בתרומה מה שגדל בחיוב –
 ברשות ישראל אף שקנה את השדה מעובד כוכבים חייב
 בתרומה, ומה שגדל בפטור – ברשות עובד כוכבים ולאחר מכן
 הישראל קנה ממנו פטור מתרומה, אף בראשית הגז נמי כן הוא,
 שגז הגדל בחיוב – ברשות ישראל חייב בראשית הגז, וגז הגדל
 בפטור – ברשות העובד כוכבים יהא פטור.
 מבררת הגמרא: וגבי תרומה מנלן שהחיוב נקבע לפי מי שברשותו
 גדל. משיבה הגמרא: דתניא, ושראל שלקח שדה בסוריא מעובד
 כוכבים, אם קנה עד שלא תביא שליש – לפני שהתבואה שבשדה
 גדלה שליש ממה שעתידה לגדול, חייב לעשרה כיון שקודם
 שגדל שליש לא נקרא כלל תבואה ונחשב שכולה גדלה ברשותו.
 ואם קנה רק משהביאה שליש ברשות העובד כוכבים, רבי עקיבא
 מחייב בתוספת – לעשר את מה שהמשיך לגדול ביד הישראל,
 ותקמים פורין ססורים שהכל הולך אחר גמר השליש הראשון
 וכיון שגדל ביד העובד כוכבים נחשב כאילו הכל גדל בידו. מצינו
 אם כן שמה שגדל ברשות הישראל חייב בתרומה ומה שגדל
 ברשות העובד כוכבים פטור. ולרבי אילעאי יש ללמוד שיהא הדין
 כן גם בראשית הגז שאם גדל חלק מהגז ברשות העובד כוכבים,
 חלק זה יהא פטור מראשית הגז.
 מנסה הגמרא לומר: וכי תימא רבי נמי – שאכן לרבי אילעאי כך
 הדין גם בראשית הגז. דוחה הגמרא: והתנן (לעיל קלה), ישראל
 הלוקח גז צאן של עובד כוכבים – שקנה את הגז ללא הבהמה
 כשעדיין הוא מחובר לבהמה, פטור מראשית הגז שאין זה נחשב
 'צאן' לפי שהבהמה נשארת ברשות העובד כוכבים. מדייקת
 הגמרא: הא אם הישראל לא קנה רק את הגז אלא קנה גם את
 צאנו של העובד כוכבים כדי לגזו, חייב בראשית הגז אף שכל הגז
 גדל כשהצאן היה שייך לעובד כוכבים. ומוכח מהמשנה
 שבראשית הגז אין החיוב נקבע לפי מי שהגז גדל אצלו. ולרבי
 אילעאי, כיון שבתרומה באופן זה פטור כך היה צריך להיות הדין
 גם בראשית הגז, שהרי הוא מקיש זה לזה.
 מבארת הגמרא: אכן לרבי אילעאי פטור בזה ופתינתין שמחייבת
 בזה היא

ללמוד שאין לך בו אלא מראשיתו ואילך – שאין בגז שום שינוי
 בדין, אלא רק שמשעה שהופרש ממנו ראשית הגז, מה שהופרש
 שייך לכהן, אבל קודם לכן אין בו שם טבל.
 עוד שואלת הגמרא: אי – האם נאמר שלרבי אילעאי יש ללמוד
 מתרומה לראשית הגז דין נוסף, מה תרומה זרים האוכלים אותה
 במזיד חייבים עליה מיתה ואם אכלו בשוגג משלמים את תמורתה
 ומוסיפים חוקש משווה, אף בראשית הגז נאמר כן שזרים הנהנים
 ממנו יהיו חייבים עליו מיתה אם נהנו במזיד וחוקש בשוגג, והלא
 אין זה הדין. משיבה הגמרא: בזה אין לדמותם, כיון שבענין אכילת
 תרומה במזיד אמר קרא (ויקרא כב ט), וּמִיתו ב'י, ולגבי הוספת חומש
 כשאוכל בשוגג נאמר (שם כב יד) וְחֹקֶה חֲמִשִּׁיתו עָלָיו, ויש לדייק
 שדווקא 'עליו' – על אוכל תרומה בשוגג יש את הדין להוסיף
 חומש ולא על הנהנה מראשית הגז, וכן יש לדייק שדווקא 'בו' –
 באוכל תרומה במזיד נאמר עונש מיתה ולא בראשית הגז.
 עוד שואלת הגמרא: אי – האם נאמר שלרבי אילעאי יש ללמוד
 מתרומה לראשית הגז דין נוסף, מה בתרומה אחרי שמפרישה,
 ראשון וְשֵׁנִי אַחֲרָיָהּ – מפריש גם מעשר ראשון ומעשר שני, אף
 בראשית הגז אחר ההפרישה שצטרף גם להפריש ראשון וְשֵׁנִי
 אַחֲרָיָהּ. משיבה הגמרא: לענין ראשית הגז אמר קרא 'ראשית' ויש
 ללמוד מכך שאין לך בו אלא ראשית – מתנה אחת בלבד.
 עוד שואלת הגמרא: אי – האם נאמר שלרבי אילעאי יש ללמוד
 מתרומה לראשית הגז דין נוסף, מה לענין תרומה הדין שמחפש
 על הַיֶּשֶׁן – מפירות של שנה זו על פירות של שנה אחרת לא
 מפרישים, אף בראשית הגז נאמר כן שמחפש על הַיֶּשֶׁן – מגז של
 שנה זו על גז של שנה אחרת לא מפרישים. משיבה הגמרא: אין –
 אכן אין מפרישים מגז של שנה זו על גז של שנה אחרת.
 הגמרא מוכיחה מסתירה בין שתי ברייתות שאכן לרבי אילעאי
 אין מפרישים ראשית הגז מחדש על ישן: והתניא, הִיוּ לוֹ שְׁתֵּי
 תְּחִלוֹת וְגַז אֶת צִמְרֹן וְהִנִּיחַ (שמו' א) את הגז, ולשנה הבאה שוב גָּזוּ
 וְהִנִּיחַ וכך נהג במשך שָׁנִים וּשְׁלֹשָׁה שָׁנִים, ובא להפריש עתה
 מחמש הגיזות הללו, אֵין מִצְטָרְפוֹת לפי שצריך גז של חמש צאן
 ולא מספיק חמש גיזות מאותו צאן. מדייקת הגמרא: מהברייתא
 משמע שכל החסרון הוא שאין כאן חמש צאן, הָא גִיזָה שֶׁל חֲמִשָּׁה
 צאן מִצְטָרְפוֹת לשיעור אף שלא נגזזו באותה שנה. והתניא
 בברייתא אחרת, שגִיזָה מִשְׁנָה זו וגִיזָה מִשְׁנָה אַחֶרֶת אֵין מִצְטָרְפוֹת
 לשיעור של חמש גיזות, ואם כן יש סתירה בין שתי הברייתות.

המשך מהעמוד הקודם

בעת רצון הזכרתי את כולם על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר נב"מ ז"ע.

ובהמצאנו בין גאולה לגאולה, בין גאולת פורים לגאולת פסח, אשר בזו אף זו היו ילדי ישראל
 במרכז המאורעות ובזכותם באה הגאולה, וכמסופר מחכמינו ז"ל ע"ד כ"ב אלף תינוקות של בית רבן
 שקיבל מרדכי הצדיק ולימדם תורה, ובגאולת מצרים הרי "הם הכירוני תחילה", עד שעניני פסח
 קשורים במצות והגדת לבנך, כולל כל ארבעה סוגי בניס כנגדם דברה תורה - יהי רצון שזכות העבודה
 הנ"ל והפצת התורה ומצוות בכלל ישראל יעמוד לכת"ר ולכל המשתתפים, ויזכו בתוככי כללות עם בני
 ישראל לחירות אמתית, חירות בגשמיות וחירות ברוחניות, חירות מכל העניינים המבלבלים בעבודת
 ה' מתוך שמחה וטוב לבב.

בברכת חג הפסח כשר ושמן.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ד הקורע על מנת לחזור ולתפור על־דרך שנתבאר בסמן רע"ח⁵² - חיב, שהוא מאבות מלאכות⁵³, שפן
- 2 במשפן יריעה שנפל בה תולעת ומנאב בה נאב קטן ועגל, וכדי לתפור צריך לקרוע למעלה ולמטה את
- 3 הנאב⁵⁴, שלא תהא התפירה עשויה קמטים קמטים⁵⁵. ותקורע שלא על מנת לחזור ולתפור - פטור⁵⁶, אבל
- 4 אסור מדברי סופרים⁵⁷.
- 5 לפיכך⁵⁸ מי שנסתבכו בגדיו בקוצים⁵⁹ - מפרישן בצנעה⁶⁰, ומתמהמה⁶¹ כדי שלא יקרעו⁶². ואם נקרעו
- 6 - אין בכך כלום, כיון שלא נתפנו לכך, ואין פאן פסיק רישיה, שפיון שהתמהמה היה אפשר שלא יקרעו⁶³.
- 7 ומותר לפצוע את האגוז במטלית ואין חוששין שפאן תקרע⁶⁴, כמו שיתבאר בסמן תק"ח⁶⁵:

סימן שב סעיף ד דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת:

ביאורי הלכה

- לוי קמטים קמטים - אם יתפור רק את מקום הנאב. [מא] ומתמהמה - מסירם לאט ובנחת.
- לוי פטור - אפילו אם מתקן הבגד על ידי קריעה זו⁵⁵, וכל־שכן אם מקלקלו⁵⁶.
- לח לפיכך - כלומר: כיון שגם הקורע שלא על מנת לתפור אסור עכ"פ מדברי סופרים⁵⁸.
- למ בגדיו בקוצים - הוא הדין במסמר או דבר חיצוני אחר שחדר לנעל - מותר לשולפו⁵⁹.
- מ מפרישן בצנעה - מפני מראית העין⁶⁰. שלא יאמרו שקורע בכונה או שלא יידעו שמסירם באיטיות ויבואו להסיר קוצים במהירות⁶¹.
- [מב] כדי שלא יקרעו - באיסור מדברי סופרים לא גוזרים שלא יפריש בגדיו מהקוצים מחשש שמא לא יתמהמה⁶².
- [מג] אפשר שלא יקרעו - אבל אסור להפרישם בלא להתמהמה שפסיק רישיה אסור גם בדברי סופרים אף שאינו מתכוין.
- [מד] שמא תקרע - וכן אין חוששין שמא יבוא לפצוע בחזקת ויהיה פס"ר שתקרע המטלית.

צינונים והוספות

- אם כן עושה על מנת לתפור, מכל מקום מדברי סופרים אסור בכל ענין.
- (58) להלן (לענין פציעת אגוז במטלית) נתבאר שגם כשאין בזה פס"ר, יש לחוש באיסור דאורייתא שמא יפריש בגדיו מהקוצים במהירות ואז יהיה פס"ר, אבל כשהוא מדברי סופרים לא חשו לזה, ועפ"י יש להוסיף בביאור המילים "לפיכך מי שנסתבכו וכו'", שכיון שאיסורו מד"ס בלבד, לכך מותר לו להפרישן בצנעה.
- (59) שו"ת מגדנות אליהו או"ח ח"ב סי' לג, וראה שם שדן מדוע אין לחשוש משום מוקצה.
- (60) באיסור מדברי סופרים לא אומרים שכל מקום שחששו משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור, ובזה נוסף ביאור מדוע יש להוסיף שאיסורו מד"ס בלבד ואין די להתיר בכך שהוא דבר שאינו מתכוין (ראה להלן בזה).
- (61) ע"פ בדה"ש סי' קטז ס"ק יב: כדי שלא יראה עם הארץ.
- יש שפירשו לעשות בצנעה משום שנראה כמתקן (מנחת ביכורים על התוספתא דעירובין פ"ח ה"ו, קרבן העדה על הירושלמי פרק כלל גדול ה"ב).
- (62) אבל באיסור מדאורייתא היו צריכים לחשוש שיפרישם במהירות כפי שמשמע בסי' רע"ז קו"א ס"ק א, משא"כ באיסור דרבנן אזלינן לקולא.
- (63) סעיף ג: מותר לפצוע את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע שאף אם תקרע הרי זה מקלקל ופטור מן התורה
- (52) סעיף ב (לגבי גדר "מלאכה הצריכה לגופה" ב"מלאכת קלקול"): הסותר בנין על מנת לחזור ולבנותו או הקורע על מנת לחזור ולתפור אין אסור מן התורה אלא אם כן אם דעתו שיהא בנין האחרון יותר טוב מן הראשון, וכן בתפירת הבגד שנמצאו הסתירה והקריעה הן מתקנים הבנין והבגד שיהיו יותר טוב מבתחלה שמבלעדי הסתירה והקריעה אי אפשר כלל לתקן הבנין והבגד שיהיו יותר טובים... ויש אומרים שאפילו מלאכת הקלקול אין צריך שיהיה התיקון יותר טוב מבתחלה.
- (ובסי' שיג סי"ז משמע שהעיקר כסבא הראשונה).
- (53) דיני מלאכת קורע נתבאר גם בסי' רעח (הובא לעיל), סי' שיד סעיפים יז"ט (חיתוך חבל), סי' שז סעיפים יז (קריעת תפירה שאינה של קיימא), סי' שמ סעיף יז (דן קורע בנייר ועור, וכן על גדי ותולדות מלאכת "קורע") סי' תקח סי"ג (הובא להלן).
- (54) אף שהקריעה לא נעשתה אלא למטרת התפירה, מכל־מקום ניתנה לה חשיבות וגדר של מלאכה בפני עצמה, ובפרט כשהיא מוכרחת לצורך התפירה (ראה תורת מנחם חלק מט ע' 931).
- (55) כמבואר בסי' שזו שאין איסור משום "קורע" בהתרת בית הצוואר.
- (56) כמבואר בסי' תקח סי"ג לגבי פציעת אגוז במטלית (הובא להלן).
- (57) עד"ז לקמן סי' שזו: אף שהקורע אינו חייב אלא

ציונים והוספות

אבל כשהוא מקלקל ואינו אסור אלא מד"ס הרי ספיקא דרבנן לקולא, ועפי"ז הוסבר לעיל שלא חוששים להפריש בגדיו בנחת מהקוצים שמא יפריש במהירות - כיון שהוא מקלקל.

אלא אם כן קורע על מנת לתפור. וראה לעיל סי' רעז קו"א סק"א שהטעם שרש"י לא כתב שהיתר פציעת אגוז משום שאין כאן פסיק רישיה, כיון שיש לחשוש שמא יפצע בחוזק כל כך עד שיהיה פס"ר,

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפילין - לפי לוח "רב יומי"

39 שרטוט (עיין ב"י) ומשרטט כדי לכתוב יותר נאה ויותר ישר
40 אינו נקרא הדיט כיון שאינו עושה בדרך חומרא אלא כדי
41 לכתוב יותר ביושר (שהוא הידור מצוה).

42 ולא אמרו שכל הפטור מן הדבר כו' אלא כשעושה בדרך
43 חומרא (במקום שלא יבא לידי איסור אם לא ינהוג בחומרא
44 זו וגם אין בה משום הידור מצוה אבל אם יש בה איזה
45 הידור לאיזה מצוה וכן אם הוא נוהג בה לסייג וגדר שלא
46 יבוא לידי איסור אינו נקרא הדיט וזהו טעם כל החומרות
47 שהחמירו האחרונים שהן אחת משתים או לסייג וגדר שלא
48 יבאו לעבור על איזה לא תעשה אפילו איסור קל של דברי
49 סופרים כשראו שצריך לכך או משום הידור לאיזו מצות
50 עשה אפילו של דברי סופרים אבל במקום שלא שייך הידור
51 כגון היושב בסוכה בשעת הגשמים הרי זה הדיט כמו
52 שיתבאר בסי' תרל"ט וכן כל כיוצא בזה).

53 ולא ישרטט בעופרת וכיוצא בו מפני שמקום השרטוט נשאר
54 צבוע ובדיעבד כשר.

55 וי"א שצריך לשרטט תמיד למעלה ולמטה ומן הצדדים בין
56 בתפילין בין בכל מקום שכותב ג' תיבות מפסוק ואע"פ
57 שיודע לכתוב בלא שרטוט והעיקר כסברא הראשונה כמו
58 שיתבאר ב"ד שם ואעפ"כ נוהגין להחמיר בתפילין כסברא
59 האחרונה:

* * *

61 ט הלכה למשה מסיני שאין תפילין נכתבות אלא על הקלף
62 ולא על הדוכסוסטוס ולא על הגויל ואם שינה פסול
63 ואין כותבין על הקלף אלא במקום בשר ואם כתב במקום
64 שער פסול. מהו קלף ומהו דוכסוסטוס העור בשעת עיבודו
65 שהוא נקרא גויל היו חולקין אותו לשנים והחלק החיצון
66 שהוא לצד השער נקרא קלף שנקלף מחלק הפנימי הדבוק
67 לבשר הנקרא דוכסוסטוס כי דוך הוא מקום בלשון ארמי
68 וסוסטוס הוא בשר בלשון יון ומה שאמרו שכותבין על
69 הקלף במקום בשר הוא במקום היותר קרוב לבשר דהיינו
70 במקום חיבורו כשהוא דבוק לדוכסוסטוס וגוילים שלנו
71 שאין חולקים אותם יש להם דין קלף וכותבין עליהם
72 תפילין בצד שכלפי הבשר כי מה שמגררים מהעור קליפתו
73 העליונה שבמקום שער אינו אלא כדי מה שצריך לתקנו
74 ולהחליקו ואפילו אם היו חולקין אותו לשנים היה צריך
75 לגרר ממנו כ"כ ומצד הבשר גורדין ממנו הרבה עד שאין
76 נשאר אלא הקלף בלבד:

1 ה וכתבתם דרשו חכמים שיהא כתב תם ושלם שלא תדבק
2 אות אחת בחברתה אלא כל אות תהא מוקפת גויל מכל
3 רוחותיה ותהא מתוייגת כהלכתה כמו שיתבאר בסי' ל"ו
4 ואם האות גדולה ונדבקה בסופה באופן שאם יגרר מה
5 שדבוק ישאר צורת אות יש מי שמכשיר אף בלא גרירה ויש
6 להחמיר ולגרור ואפילו אם אין האות דבוקה בעצמה אלא
7 התג של אות זו דבוק בתג אות אחרת יש להחמיר ולתקן
8 בגרירה ואפילו אם תגי אות אחת דבוקים זה בזה טוב
9 לתקנם כמו שיתבאר בסי' ל"ו ותקון מועיל אף בתפילין
10 ומזוזות אף בנגיעות אות באות בענין שנפסלו לדברי הכל
11 כמו שיתבאר:

12 ו לכתחלה יכתוב כתיבה גסה קצת שלא יהיו נמחקים
13 מהרה וכן מצוה ליפותן מבחוץ למראה וכל שכן מבפנים
14 שהרי בית המקדש היה מצופה זהב מבפנים:

15 ז יש אומרים שצריך לכתוב בימין ואם כתב בשמאל פסול
16 לפי שאין דרך כתיבה בכך וכתיבה כלאחר יד היא שהרי
17 הכותב בשבת ביד שמאל פטור ואין סברא שיכתוב אדם
18 סת"ם בשבת ויפטר ואפילו אם שולט בשתי ידיו צריך
19 לכתוב לכתחלה בימין ואם כתב בשמאל כשר ואטר יכתוב
20 בימין שלו שהיא שמאל של כל אדם ואם כתב בשמאלו
21 שהוא ימין של כל אדם פסול ומכל מקום אם אי אפשר
22 למצוא תפילין אחרים שנכתבו בימין יש להכשיר הנכתבים
23 בשמאל בין באטר בין בשמאל של כל אדם מאחר שלא
24 הוזכר פסול זה בתלמוד אבל אם כתב בפיו שתפס הקולמוס
25 בשפתו וכתב בו פסולים אפילו אי אפשר למצוא אחרים
26 שבודאי אין דרך כתיבה כלל בפה:

* * *

27
28 ח התפילין אינן כמזוזות שהיא צריכה שרטוט מהלכה
29 למשה מסיני בכל שיטה ושיטה אבל בתפילין א"צ
30 שרטוט כי אם בשיטה העליונה מפני שאסור מדברי סופרים
31 לכתוב לכתחלה ג' תיבות מפסוק מכתבי הקודש בלא
32 שרטוט כמו שיתבאר ביו"ד סי' רפ"ד [סעיף ב] אבל שאר
33 השיטות א"צ שרטוט כי השיטה העליונה נעשית כמו
34 שרטוט למה שתחתיה כמו שיתבאר שם ואין לו להחמיר
35 ולשרטט בכל השיטות מפני שכל הפטור מן הדבר ועושהו
36 נקרא הדיט אבל אם אינו יודע לישר השיטה בלא שרטוט
37 טוב הוא שישרטט כל השורות כדי שיהיה הכתב מיושר
38 ושוה משום זה אלי ואנוהו ואפילו אם יודע לישר אף בלא

בהמה חיה ועוף הטמאין שנאמר למען תהיה תורת ה' בפיך
מן המותר בפיך ולא מעור הדג אפילו הוא טהור מפני
שזוהמתו רבה וכן כל אזכרה אפילו שלא בסת"ם אין
כותבין אותו ע"ג עור בהמה טמאה וכיוצא בה:
טו הסופרים הזרזים עושים ג' מיני קלפים העב יותר
לכתוב בו פרשה שמע שהיא קטנה והדק ממנו לפרשת
והיה כי יביאך שהיא יותר גדולה ולפרשת קדש ולפרשת
והיה אם שמוע שהן ארוכות עושין קלף דק מאוד ובזה
יתמלאו הבתים בשוה וזהו נוי תפילין:

טז כבר נתבאר שצריך להיות כתיבה תמה ושלימה לפיכך
צריך שלא יהיה בקלף שום נקב במקום שיכתוב ואם
כתב במקום נקב פסול מפני שאינה כתיבה תמה ושלימה
אלא מופסקת ואפילו אם אין הנקב מפסיק כל עובי האות
מעבר אל עבר אלא הוא באמצע העובי ודיו מקיפו מכל צד
מכל מקום באותו מקום הנקב היא מופסקת וחלוקה לשנים
ואפילו אם יש בעוביה שמב' צדדי הנקב כשיעור עובי
הצריך לאות זו ואפילו אם גם יש באורך האות עד הנקב
כשיעור אורך הצריך לאות זו מכל מקום כיון שאנו חושבים
הנקב לפיסוק בגוף האות א"כ אין שם היקף גויל לאורך
האות שעד הנקב וכן לעובי שבצדדי הנקב אין שם היקף
גויל במקום הנקב והאות צריכה להיות כולה מוקפת גויל
מכל רוחותיה שלא יהיה משהו ממנה בלא היקף גויל
והגויל שבסיום העובי שמצד זה של הנקב אינו מועיל
לעובי שמצד זה מפני שהנקב מפסיק ביניהם וחולקם
לשנים וכן הגויל שבסיום אורך האות שלאחר הנקב אינו
מועיל לאורך האות שעד הנקב (ומכל מקום אם יכול לגרור
מן עובי שמצדדי הנקב שישאר קלף חלק מפסיק בין הנקב
לעובי האות שבצדו וכן אם יכול לגרור מאורך שלמעלה
מהנקב ואעפ"כ ישאר כשיעור אורך הצריך לאות זו הרי
גרירה זו מועלת אפילו אם כבר כתב הרבה אחר אות זו
ואין בזה משום שלא כסדרן כיון שאין פיסול באות זו אלא
משום היקף גויל כמו שיתבאר):

* * *

יז וכל זה (בנקב הנעשה קודם הכתיבה) כשחלל הנקב
נראה לעין שנראית האות חלוקה לשנים במקום הנקב
אבל כל נקב שהדיו עובר עליו וסותמו ואינו נראה אלא נגד
השמש אינו נקב כלל וכותבין עליו לכתחלה ומפני זה
התירו לכתוב על עור עוף המעובד אע"פ שכולו מלא נקבים
דקים ממקום הנוצות:

יח וכל זה בנקב הנעשה קודם הכתיבה שבשעת הכתיבה
כבר היא מופסקת ע"י הנקב ואינה תמה ושלימה אבל
אם היתה כתיבה תמה כהלכתה ואח"כ אירע בה נקב אע"פ
שהנקב מפסיק כל עובי האות מעבר לעבר ונראית חלוקה
לשנים אם יש בארכה שעד הנקב כשיעור הכשר אות זו
בלי צירוף מה שמהנקב ולמטה כשירה ואף אם אין כשיעור
עד הנקב אלא שהנקב אינו מפסיק כל עובי האות אלא
נשאר מעביה חוט דק שלם בצד הנקב כשירה שהרי אם
עשה עוביה דק כ"כ מתחילתה היתה כשירה שהרי לא נתנו
שיעור לעובי האותיות ויכול לעשותן דק כמו שירצה:

יט וכמה הוא שיעור הכשר אורך האותיות שנפסקו בנקב

י הקלף צריך להיות מעור המעובד בעפצים או בסיד
וכיוצא בו מדברים המכווצים את העור ומחזיקין אותו
שאל"כ הרי הוא נקרא דיפתרא ואינו נקרא ספר בלשון עברי
ופסול לכתוב עליו ספר תורה שנקרא ספר בכמה מקומות
בתורה וה"ה לכתוב עליו תפילין או מזוזות (שנלמדים
בגזירה שוה כתיבה כתיבה מספר תורה שבמזוזה נאמר
כתיבה בפירוש ותפילין הוקשו למזוזה שנאמר וקשרתם
וכתבתם שמפני זה צריך גם בספר תורה ותפילין כתיבה
תמה ממה שנאמר במזוזה וכתבתם ולמדן הימנה לתפילין
בהיקש ולספר תורה בגזירה שוה) וצריך ליוזר שהיא העור
מונח בסיד עד שיפול השער מעליו מאליו ואם מוציאו
קודם לכן לא יכתוב עליו מפני שלא נתעבד כל צרכו
ודיפתרא הוא:

* * *

יא וצריך שיהא מעובד לשמו כגון בספר תורה לשם ספר
תורה ובתפילין לשם תפילין ובמזוזה לשם מזוזה
והמעובד לשם ספר תורה כשר גם לתפילין ומזוזה שהרי
קדושת ספר תורה חמורה מקדושת תפילין ומזוזה והרי זה
כאילו נתעבד גם לתפילין ומזוזה שיש בכלל מאתים מנה
אבל המעובד לשם מזוזה פסול לתפילין כי קדושת התפילין
גדולה מקדושת המזוזה וטוב שיוציא בשפתיו לשם ספר
תורה או לשם תפילין ולא די במחשבה:

יב אם עיבדו נכרי יש פוסלין אפילו ישראל עומד על גביו
ואומר לו שיעבד לשמו כמו שהגט שכתבו נכרי פסול
אע"פ שישאל עומד על גביו ואומר לו שיכתבנו לשמו
ולשמה לפי שהנכרי לדעת עצמו הוא עושה ואינו שומע
להישראל (ואע"פ שהוא אומר ששומע לו אין פיו ולבו שוין
ואף אם אומר שכפיו כך לבו אין נאמן על כך) ויש מכשירין
כשישראל עומד על גביו ואומר לו שיעבדנו לשמו ואינו
דומה לגט שצריך לכתוב כל תורף הגט לשמו ולשמה וזה
לא ישמע לו אבל בעיבוד א"צ רק כשנותן העור לתוך הסיד
שיתננו לשמו וזה ישמע לו ומכל מקום לכתחילה צריך
לסייעו קצת בעיבודה וכן נוהגים במדינות אלו שאין
עבדים ישראלים מצויים בכל המקומות וצריך לסייעו
בעיבוד עצמו אבל אין מועיל מה שמסייעו להשחיר
הרצועות שאין זה ממלאכת העיבוד ובדיעבד אפילו לא
סייעו כלל רק שאמר לו שיתן לתוך הסיד לשמו כשר ואם
הישראל נותנו בתוך הסיד לשמו מניח את הנכרי בלבדו
להוציאו לתקנו וא"צ לסייעו עוד:

יג עורות שנותנין לנכרי לעבדן לשמן ומסמן אותם
בנקבים שעושה בהן במרצע כעין אותיות שלא יחליפם
הנכרי בעורות אחרים אע"פ שנקל לנכרי לזייף שיניח עור
זה ע"ג עור אחרת וינקבם במרצע דרך הנקבים שעשה
הישראל אין חוששין לכך מפני שמתירא הנכרי פן יכיר
הישראל בטביעות עין שנתן בסימנים או מפני שאלו
הנקבים נעשו יותר מחדש משלו. עור שעיבדו שלא לשמו
אם יש תיקון לחזור ולעבדו לשמו יתבאר ב"ד סי' רע"א:

* * *

יד צריך שיהיה הקלף מעור בהמה או חיה או עוף
הטהורים ואפילו מנבלות וטריפות שלהן אבל לא מעור

גויל גם במקום הנקב ע"י קלף החלק שבתוכה מצד הב' של
הנקב וכן אם הנקב הוא במקצת עובי האות שכלפי חוץ
ומקצת עוביה שכלפי תוכה נשאר קיים הרי היא כשירה ע"י
מקצת עובי זה שכלפי תוכה שהוא חשוב מוקף גויל ע"י
קלף החלק שמצד הב' של הנקב (וכן אם הנקב הוא מפסיק
כל עוביה אלא שנשאר בארכה שעד הנקב כשיעור הכשירו
הרי היא מתכשרת ע"י שיעור זה שהוא חשוב מוקף גויל
גם בתחתיות ע"י הקלף החלק שלמטה מהנקב (ואם
נשתייר מאורך [אות] זה גם למטה מהנקב אינה נפסלת בכך
ומתכשרת היא ע"י קלף החלק שבתחתיותו שכיון שמה
שמן הנקב עד קלף החלק אינו אות אחרת אינו חשוב הפסק
בין האות לגויל המקיפה כמו שהנקב אינו חשוב הפסק)
אבל אם לא נשתייר קלף חלק כלל למטה מהנקב פסולה)
ולפי סברא זו אין חילוק בין נקב שלפני הכתיבה בין נקב
שלאחר הכתיבה שכיון שקלף החלק שמצד הב' של הנקב
מצטרף לאות להיותה נחשבת מוקפת גויל גם במקום הנקב
א"כ אף אם היה הנקב קודם הכתיבה אינו פוסל יותר
מלאחר כתיבה (כיון שנשתייר שיעור הכשר אות שלם
לגמרי בלי שום נקב).

והעיקר כסברא הראשונה ואעפ"כ יש לחוש לסברא
האחרונה להחמיר כשלא נשתייר קלף חלק כלל מצד הב'
של הנקב בין שהנקב הוא חוץ לאות סמוך לה ממש בין
שהוא בתוכה וממלא כל חללה וי"א שאף לפי סברא
האחרונה אין האות צריך להיות מוקף גויל גם אחר הכתיבה
אלא מבחוץ אבל לא מבפנים ואפילו אם הנקב שבתוכה
ממלא כל חללה כשרה ונכון להחמיר:

סימן לב דין כתיבת התפילין:

אם נפסקה רגל הימנית של ה"א וכיוצא בה כגון הרי"ש או
הדלי"ת ונשתייר ממנה למעלה מהנקב כמלא אות קטנה
שהיא יו"ד כשירה אבל אם נפסק הרגל השמאלית של ה"א
יש אומרים שאפילו לא נשתייר ממנה אלא כל שהוא בין
למעלה מהנקב בין למטה מהנקב כשירה ויש אומרים שגם
רגל השמאלית צריך להיות כמלא יו"ד ואם לאו פסולה וכן
הלכה.

אבל אם ניקב תוכה של ה"א או של מ"ם וכיוצא בהן אפילו
הנקב ממלא כל החלל ולא נשאר שם היקף גויל כשירה וכן
אם אין היקף גויל כלל לאיזו אות מבחוץ שניקב שם נקב
ארוך המגיע עד סוף הקלף כשירה כיון שהיתה מוקפת קלף
מתחלתה בשעת הכתיבה אבל אם לא היתה מוקפת קלף
מתחלתה אע"פ שהיא ארוכה כראוי ולא נפסקה כלל בנקב
כגון רגל כ"ף או נו"ן הפשוטות וכיוצא בהן שבשיטה
האחרונה שהן ארוכות ומגיעות עד סוף הקלף מתחילתן
פסולות [ו]מכל מקום אם יכול לגרור מהן מעט בסוף הקלף
וישתייר בהן כשיעור הרי גרירה זו מועלת אפילו אחר
כתיבת כל הפרשה ואין בזה משום שלא כסדרן כיון שלא
היו פסולות תחילה רק משום חסרון היקף גויל בלבד כמו
שיתבאר.

* * *

וי"א שאם הנקב ממלא כל חלל הה"א או המ"ם וכיוצא
בהן פסולות כיון שאינן מוקפות גויל בתוכן ואע"פ שהיו
מוקפות מתחילתן אבל אם אין הנקב ממלא כל החלל אע"פ
שהנקב הוא סמוך לאות ממש שלא נשאר קלף חלק אפילו
משהו בין האות להנקב שבתוכה והאות צריכה להיות כולה
מוקפת גויל מכל רוחותיה מכל מקום היא חשובה מוקפת

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת מְצוֹרֶע – הַפְּרָשָׁה הַחֲסִידִית

זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמְּצוֹרֶעַ

אִם הִבְנִים שְׂמֹחָה, שְׁעַל יְדֵי הַהִתְבּוֹנְנוֹת נוֹלֵד הָאֱהָבָה
וְהַשְׂמֹחָה וְרִשְׁפֵּי אֵשׁ, וְהוּא בְּחִינַת הַרְצוּא לְהִסְתַּלַּק
וְלִיכָלֵּל בְּעַצְמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ.
אֶף יֵשׁ עוֹד בְּחִינָה, שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהָאֱהָבָה בְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ,
דְּהֵינּוּ מוֹחִיץ־דָּאִבָּא, שְׂאוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא שׁוֹרָה
בְּחֻמְהָ־עֵילָאָה, וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הַבִּיטוּל, עַד שְׂאִין בּוֹ
כַּח וִיכוּלֵת לְהַגְבִּיָּה אֶת עַצְמוֹ בְּבִחִינַת רְצוּא שְׁהוּא
בְּחִינַת יֵשׁ מִי שְׂאוּהֵב. וְהוּ עֵנֶן הַהִשְׁתַּחֲוּאוֹת
שֶׁבְּשִׁמּוֹנֶה־עֶשְׂרֶה. וְכִמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה בְּדוּכְתֵי טוֹבָא.⁴

זֹאת תִּהְיֶה תוֹרַת הַמְּצוֹרֶעַ בְּיוֹם טְהָרְתּוֹ וְגו' (פְּרָשְׁתּוֹ יד,
ב):
הִנֵּה מְבוֹאֵר בְּ"עֵץ חַיִּים" שֶׁעַר ל"ז,² פֶּרֶק ז': שְׁסִיבַת
הַנֶּגְעִים הוּא מִחְמַת הִסְתַּלְּקוֹת אוֹר הַחֻכְמָה, כִּי "מְצוֹרֶעַ
חָשׁוּב כְּמֵת",³ וְכִתְיִב (אִיּוֹב ד, כא): "יָמוּתוֹ וְלֹא בְּחֻכְמָה" כו'.
עֵינֵן שָׁם.
וְלִהְבִּין זֶה קֶצֶת, צָרִיךְ לְהִבִּין עֵנֶן מוֹחִיץ־דָּאִימָא
וּמוֹחִיץ־דָּאִבָּא:
כִּי הִנֵּה מוֹחִיץ־דָּאִימָא הוּא כְּמוֹ שְׂכָתוֹב (תְּהִלִּים קיג, ט):

3. (נְדָרִים סד, ב).

4. וְעֵינֵן מִזֶּה שֶׁנִּתְבָּאֵר: עַל פְּסוּק "כְּאֲשֹׁר הַשְּׂמִים הַחֲדָשִׁים" (תוֹרָה אור
בְּרַאשִׁית א, ד). וְעַל פְּסוּק "וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת" (תוֹרָה אור יִתְרוֹ
עג, ד). וְעַל פְּסוּק "זֹאת חֻקֹּת הַתּוֹרָה" (לִקְטָן חֻקֹּת נג, ב). וּבִדְבַר הַמִּתְחִיל

1. (נֶאֱמַר שֶׁבֶת פְּרָשֶׁת תּוֹרִיעַ, שֶׁבֶת מְבָרְכִים הַחֲדָשׁ וְעָרַב חֲדָשׁ נִסָּן, כ"ט אֲדָר
ב' תַּקס"ה).

2. (בְּדִפּוּס שְׁקִלּוֹב תַּק"ס. בְּדִפּוּסִים שְׁלֹפְנֵינוּ שֶׁעַר לֹאָה וְחָלַל (שֶׁעַר לֵח). וְרֵאָה
בְּאוּרֵי הַזֶּהָר לְאֶדְמוֹרֵר הָאֲמִצְעִי פְּרָשְׁתּוֹ עֲמוּד 286 וְאֵילָף).

בכלים ואותיות דקדושה, אזי מבחינת הרצוא לכד יוכל
להסתעף יניקת החיצונים. כמו שאחר ההתלהבות
בתפלה, אם אינו עוסק בתורה¹⁰ יוכל להתהוות
מהתלהבות בחינת דינים, קפיצא וכעס. ומזה נסתעף
גם בן יש וגסות בו, או תאוות רעות.

וזהו שכתב ב"עץ חיים" שם: "שאת – כנגד לאה, ספחת,
בהרת – כנגד רחל, כי לאה יש לה אור אחד, ורחל ב', והם ג'
אלפין בו"¹¹.

והענין, כי לאה היא בחינת מחשבה, ורחל היא בחינת
דיבור, וגם בחינת מעשה, עשייה שבאצילות, היא המלכות¹².
והם ג' לבושים: מחשבה, דיבור ומעשה, ונמשכים
ממוחין דאבא. וזהו ענין האלפין: שהאל"ף הוא יו"ד
יו"ו יו"ד¹³, ובהסתלקות אור אבא יוצאין תמורתן
הנגעים – אותיות שממה נמשך יניקה לחיצונים¹⁴.

וזהו ענין "מצורע – מוציא שם רע"¹⁴, וכמו שכתב
ב"עץ חיים", שלאה ורחל נקראים "שם":

והיינו במאמר רז"¹⁵: "כל התורה כולה היא שמותיו
של הקדוש ברוך הוא", והם בחינת "שם טוב". והמדבר
לשון הרע, שהוא הפך הטוב – באותיות וכלים דקדושה,
גורם שגם למעלה במקום "שם טוב", שהם האותיות
והכלים דקדושה, יצאו תמורתן אותיות הנקראים "שם
רע", דהיינו שבחינת שם שהוא ואותיות אלו הוא מקור

וזהו "אם רץ לבך שוב לאחד"⁵: כי על ידי הביטול
דמוחין דאבא נמשך בחינת שוב, והוא המשכת אלהות
למטה. ולהמשכה זו צריך להיות הרחבת הכלים, והן
אותיות התורה שבכתב ותורה שבעל פה.

וזהו שכתב ב"עץ חיים", שער לאה ורחל פרק ז', וזה
לשונה:

וזכור כלל זה: שאין נעשה ב' פרצופים אלו לאה
ורחל כאן, אלא אחר התגלות מוחין דאבא בן"א. עד
כאן לשונה.

כי "לאה" היא אותיות המחשבה. והיא בחינת תורה
שבכתב, כי ס' רבוא אותיות התורה⁶ היינו אותיות
המחשבה⁷. ו"רחל" היא אותיות הדיבור – תורה שבעל
פה.

ולכן התהוות ב' בחינות אלו נמשך על ידי התגלות
מוחין דאבא דייקא, שהוא הביטול שמזה נמשך השוב,
והוא ההמשכה בבחינת כלים ואותיות בו. מה שאין בן
מבחינת מוחין דאימא, שממה נמשך הרצוא, שהוא
אדרבה ההסתלקות מהכלים והאותיות⁸.

ולכן, מחמת הסתלקות מוחין דאבא, שזהו ענין
צרעת, דתרגומי "סגירו", מזה נסתעף שאין נבנים
פרצופי לאה ורחל, ויוצאים תמורתם הנגעים – "שאת"
נגד לאה בו. דהיינו, מחמת שאין נמשך בחינת שוב

(בראשית ב. ז), בפרשת בראשית (תורה אור בראשית ד, א), איך
שהאותיות נמשכים דייקא מחכמה עילאה, שלמעלה
מהבינה. עיין שם באריכות.

9. (אנקלוס מצורע יד, לב. ובזה פרשתנו דף מט, א (הובא בעץ חיים שם:
"צרעת – סגירו כמה דאתמר. סגירו דנהורא עילאה, סגירו דטיבו עילאה").

10. (בעץ חיים שם: "כי זהו ענין אמרו" זאת תהיה תורת המצורע", כי כל בחינת
היותו מצורע, הוא לסבת הסתלקות מוחין דמצד אבא, חכמה, הנקרא תורה
כנודע, ואם כן, אין תקונו אלא על ידי עסק התורה, במאמר רז"ל, לכן אמר
"תורת המצורע" ולא אמר "זאת סהרת המצורע" או כיוצא).

11. (שלש האלפין שבשם מה, שם הו"ה במלוי אלפין: ייד, ה"א, ו"א, ה"א
– בגימטריא מיה).

12. ועיין מה שנתבאר בפרשת שלח, בענין דור המדבר בו, מענין לאה
ורחל (לקמן לו, ב).

13. (כמו שנתבאר בדבור המתחיל "מראיהם ומעשיהם" (תורה אור יתרו
סט, א. ובדבור המתחיל "להבין ביאור ענין האבות כו" (שם עב, ד). עיין
(שם).

14. (ערכין טו, ב. תנחומא מצורע א. ויקרא רבה פרשה טו, ב. ו. ירושלמי סוטה
פרק ב הלכה א).

15. (זהר חלק ב יתרו פו, א. משפטים קכד, א. הקדמת הרמב"ן לפרשו על
התורה).

"ונבד הלוי הוא" (לקמן קרח נה, ב). ובדבור המתחיל "מצה זו כו" (לעיל
צו יא, ד). ובדבור המתחיל "צאינה וראינה", בענין "ויין ישמח כו' להצהיל
פנים משמין" (לקמן שיר השירים כה, ב). ועל פסוק "כי תבואו אל ארץ
מושבתיכם כו", בפרשת נסכים (לקמן שלח מ, ד).

5. (ספר יצירה פרק א משנה ח. תקוני זהר בהקדמה ז, א).

6. (מגלה עמקות אפן קפה יש ששים רבוא אותיות לתורה).

7. כמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק "את שבתותי תשמרו" (לקמן
בזר מא, ב. מג, ד: "אף שבתורה אין נמצא ס' רבוא אותיות, היינו מפני 'אותיות
המשך', שהם אותיות אדוני, שבכלל הנקודות, שאין בכתב אכל ישון
במחשבה, שהקמץ הוא א', והחירק – י' בו. (וכדפירש רש"י סוף פרק ו'
דכתובות גבי (איוב כט, כה) 'ינחם' כתיב, כאילו כתיב 'ינאחם'), אף איזו
מהנקודות הם – אינו ידוע".

"פירוש: שהוא על דרך דאיתא בגמרא בכתובות דף ס"ט, עמוד ב':
'ינחם' כתיב, ופירש רש"י: "אין לה לומר פת"ח בשום אות, אלא אם
כן אל"ף או ה"א סמוכין לו, או על פי הנקודה שתחתיה, והיא באה
במקום אות קאלו כתוב 'ינאחם'. עד כאן לשונה.

הרי שהנקודה שתחתיה באה במקום אות, כאלו כתוב אל"ף או ה"א.
וכן בגי' וי"ד. ולכן עם חשבון אותיות אלו שהיו צריך להיות, רק
שנקודות באו במקומן, יש ששים רבוא אותיות בתורה, ואיזו
מהנקודות הוא? – אינו ידוע לנו".

8. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וייצר .א. את האדם"

וְהוּ עֲנִין "זאת תהיה תורת המצורע", וְכִמּו שְׁכֶתָב
ב"עץ חיים" שם וְהָ לְשׁוֹנוֹ:

כִּי וְהוּ עֲנִין אֹמְרוֹ "זאת תהיה תורת המצורע", כִּי כָל
בְּחִינַת הָיְתוֹ מְצוּרַע הוּא לְסִבַּת הַסְתַּלְקוֹת מוֹחִין דְּמִצַּד
אֲבָא – חֲכֵמָה, הִנְקָרָא תוֹרָה. וְאִם כֵּן, אֵין תִּיקוֹנוֹ אֲלָא
עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה, בְּמֵאמַר רז"ל²³. לְכֵן אָמַר 'תּוֹרַת
הַמְצוּרַע' וְלֹא 'טְהַרַת הַמְצוּרַע' אוֹ כִּיּוֹצֵא. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ.
וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אֵיתָא בְּתַנְחוּמָא (פְּרָשְׁתֵּנוּ ב), וּבִילְקוּט (שְׁמֻעוֹנִי
רְמוֹ תַקֻּנָּה):

"מִרְפָּא לְשׁוֹן – עֵץ חַיִּים" (מְשַׁלֵּי טו, ד), שְׁהַתּוֹרָה – "עֵץ
חַיִּים הִיא" (שֵׁם ג, יח), וְהִיא רְפוּאָתוֹ שֶׁל הַמְצוּרַע שְׁהוּצִיא
שֵׁם רַע כּו'. עֵיין שֵׁם.

וְהִינּוּ, מִשׁוּם שֶׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה מִמְשִׁיף מוֹחִין דְּאֲבָא.
וְהוּ "טוֹב שֵׁם מִשְׁמֵן טוֹב" (קִהְלֵת ז, א); שֶׁעַל יְדֵי הַתּוֹרָה,
שְׁהִיא בְּחִינַת "שְׁמֵן הַטּוֹב" (תְּהִלִּים קלג, ב) – חֲכֵמָה עֵילָאָה,
מִמְנָה נִמְשָׁף "טוֹב שֵׁם", שְׁהוּא הֶטְבַּת הַשֵּׁם' עַל דֶּרֶךְ
'הֶטְבַּת הַנּוֹרוֹת'²⁴. וְהִינּוּ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה וּמִצּוֹת, שֶׁהֵם
הַמִּשְׁכַּת "שְׁמֵן הַטּוֹב"; "שְׁמֵן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ" (תְּשָׁא ל, כה),
הַפֶּךְ בְּחִינַת שֵׁם רַע הֵנ' ל²⁵.

וְהוּ גַם כֵּן עֲנִין "בְּיוֹם טְהַרְתּוֹ", וְכִמּו שְׁכֶתָב (בִּזְהַר)
בְּפֶרֶשֶׁת קְדוּשִׁים, דָּף פ', עֲמוּד ב':

וְתָא חֲזוּ, לֹא אֲתִדְפִי בִּר נִשׁ לְעֵלְמִין אֲלָא בְּמִילִין
דְּאוּרִייתָא. בְּגִין כֶּךָ מִילִין דְּאוּרִייתָא לֹא מְקַבְּלִין טוֹמְאָה,
בְּגִין דְּאִיהִי קִיַּמָּא לְדַבָּאָה לְאֵלִין מְסַבִּי, וְאַסּוּנוֹתָא –
בְּאוּרִייתָא אֲשֶׁתַּכַּח כּו'²⁶.

וְעֵיין שֵׁם בְּפִירוּשׁ הַרְמ"ז, שְׁהוּא לְפִי שְׁהַתּוֹרָה שְׂרָשָׁה
מִמוֹחָא סְתִימָאָה, שְׁבָה מְלִיבֻשׁ גְּבוּרָה דְּעִתִּיק, וְהִיא מְקוֹר
הַמִּתְקַת הַדִּינִים, שְׁמִשְׁם נִמְשָׁף 'קֶרַע שָׁטָן' כּו'. עֵיין שֵׁם.

וְעֵיין מֵה שְׁנֵתְבָאָר לְעִיל (כב, ג) פְּרִשְׁתַּ תּוֹרִיעַ, בְּעֲנִין

חַיּוֹת הָרַע. וְהִינּוּ כִּמּו שְׁכֶתָב ב"עץ חיים", ש"מִהִנְגָעִים
נִמְשָׁף יְנִיקַת הַקְּלִיפּוֹת"¹⁶.

וְהִעֲנִין הוּא: עַל דֶּרֶךְ מֵה שְׁכֶתָב בְּדוֹר הַפְּלָגָה (נח יא,
ד): "וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם"; וְעַל דֶּרֶךְ זֶה נֶאֱמַר (בְּרָאשִׁית ו, ד):
"הַנְּפִילִים הָיוּ בְּאָרֶץ כּו' אֲנָשֵׁי הַשָּׁם"; וְכֵן בְּעֵדַת קֶרַח
כְּתִיב (קֶרַח טו, ב): "אֲנָשֵׁי שֵׁם". וְהִינּוּ, מִפְּנֵי שְׁמַחְלוּקַת קֶרַח
עַל אֲהֲרֹן, הוּא גַם כֵּן שְׁלֹא רָצָה שִׁיְהִי הַלּוֹיִם טְפִלִּים
וְנִכְנָעִים לְבְּחִינַת הַמִּשְׁכַּת מוֹחִין דְּאֲבָא, שְׁוָהוּ בְּחִינַת
אֲהֲרֹן הַכֹּהֵן, כִּי אִם לְהִיּוֹת הַלּוֹיִם דְּבִר בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ, שְׁהוּא
לְהִיּוֹת בְּבְחִינַת רְצוּא לְבָד. וְכִמּו שְׁכֶתָב בִּזְהַר רִישׁ
פְּרִשְׁתַּ קֶרַח: "שְׁמָאֲלָא אֲתַבְּלִיל תְּדִיר בִּימִינָא, קֶרַח בְּעִי
לְאַחֲלָפָא כּו'¹⁷."

וּמִנְהָ נִמְשָׁף יְנִיקַת הַקְּלִיפּוֹת הִנְקָרָא שֵׁם "רַעו" (נח יא,
יח), כִּמּו שְׁכֶתָב בְּרַבָּה פְּרִשְׁתַּ בְּרָאשִׁית, סוֹף פְּרָשָׁה כ"ו:
"נֶאֱמַר כָּאן 'אֲנָשֵׁי הַשָּׁם', וְנֶאֱמַר לְהֵלֶן (קֶרַח שֵׁם) 'קֶרָאִי
מוֹעֵד אֲנָשֵׁי שֵׁם' כּו'¹⁸."

וְגַם מִלְשׁוֹן שֵׁם, וְכִמּו שְׁכֶתָב (יִרְמְיָה מו, יז): "קֶרָאוּ שֵׁם
פְּרַעַח כּו'". וְהוּ "וְשֵׁם יְמוֹתוֹ" (שְׁלַח יד, זח). ו"מְצוּרַע חָשׁוּב
כְּמֵת"¹⁹.

ב. וְהִנּה, הַתִּיקוֹן שֶׁל הַנְּגָעִים וּרְפוּאָתוֹ הוּא עַל יְדֵי
"וְהוּבָא אֶל הַפֶּה" (תּוֹרִיעַ יג, ט). כִּי הַכֵּן הוּא הַמְמַשְׁקִיף
אוּרִי־אֲבָא²⁰. וְעַל יְדֵי הַמִּשְׁכַּת מוֹחִין דְּאֲבָא בְּנ"א, אֲזִי
יְסוּד־אֲבָא בּוֹקַע יְסוּד־אֵימָא, וְהוּא הַמִּשְׁכַּת בְּחִינַת
הַשׁוּב.

וְהוּ עֲנִין וְיוֹג יַעֲקֹב עִם לֹאָה וְרַחֵל; יַעֲקֹב אוֹתִיּוֹת
יִבְקַע²¹, שִׁיְסוּד־אֲבָא בּוֹקַע יְסוּד־אֵימָא, וּמִשְׁם נִמְשָׁף
וְהַשְׁפָּעָה בְּאוֹתִיּוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדְּבוּר, לֹאָה וְרַחֵל, "עוֹר
בְּעַד עוֹר כּו'²²", בְּחִינַת לְבוּשִׁים – מַחֲשָׁבָה וְדְבוּר
וּנְעִשָׂה. וְכִמּו שְׁכֶתָב (תְּהִלִּים צג, א): "ה' מִלֶּךְ גִּאוֹת לְבִשׁ
כּו'".

16. (וְעֵיין מֵה שְׁנֵתְבָאָר בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "לְסוּסְתִי בְּרַכְבִּי", ש"פְּרַעַח
הַעֲמִיד תַּחֲלָה סוּסִים נִקְבּוֹת כּו'". עֵיין שֵׁם (תּוֹרָה אוּר בְּשֵׁלח טג, ד).

17. (הַשְׁמָאֵל נִכְלַל תְּמִיד בְּיָמִין. קֶרַח רָצָה לְהַחֲלִיף).

18. "מֵה" אֲנָשֵׁי הַשָּׁם' שְׁנֶאֱמַר לְהֵלֶן – מַחֲלָקָה, אִף 'אֲנָשֵׁי שֵׁם' שְׁנֶאֱמַר כָּאן –
מַחֲלָקָה).

19. וְעֵיין מֵה שְׁנֵתְבָאָר מְעוֹנֵן "שֵׁם", בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "חֻקַּת הַתּוֹרָה"
(לְקַמֵּן וְחֵת נו, ד: "שְׁהוּא מְקוֹם הַמִּיתָה וּשְׁבִידַת הַכִּלִּים כּו'. וְהוּ וּבִשְׁשֵׁתָם מִשְׁם
אֵת ה' אֲלֵקָיָהּ וּמִצָּאתָ כּו'". כִּי לִית אֲתֵר פְּנוּי מִינִיה, וְלָכֵן גַּם מִבְּחִינַת 'שֵׁם' יוֹכֵלוּ
לְמִצּוֹא אֵת ה' עַל יְדֵי "וּבִשְׁשֵׁתָם אֵת ה'". לְעֵצֶק אֵל ה' בְּצֵר לוֹ, מַעֲמוּמָא דְּלִיבָא
וּבְחִינַת תּוֹשׁוּבָה).

20. וְכִמּו שְׁנֵתְבָאָר עַל פְּסוּק "בְּהַעֲלוֹתְךָ אֶת הַנּוֹרוֹת" (לְקַמֵּן בְּהַעֲלוֹתְךָ ל,
א). וְעֵיין שֵׁם (לב, א) בְּעֲנִין "שְׁלֶךְ גְּדוֹל מִשְׁלֶכֶם כּו'".

21. (רָאָה זֶהֱר חֲלָק גְּאֹמֹר קד, א. עֵץ חַיִּים שְׁעַר הָאֲרֵת הַמוֹחִין (שְׁעַר לב) פֶּרַק

א. שְׁעַר הַכִּלִּים פֶּרַק י).

22. (אִיּוֹב ב, ד. רָאָה עֵץ חַיִּים שְׁעַר לֹאָה וְרַחֵל (שְׁעַר לח) פֶּרַק ב).

23. (עֶרְכִּין טו, ב).

24. וְכִמּו שְׁנֵתְבָאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר, בְּדְבוּר הַמִּתְחִיל "וְאֵלֶּה שְׁמוֹת", בְּעֲנִין
"לְאַתְקָנָא רְזָא דְּשִׁמְיָה" (תּוֹרָה אוּר שְׁמוֹת מט, ד). וּבְדְבוּר הַמִּתְחִיל "מִשְׁחָה
יְדִבֵּר כּו'" (תּוֹרָה אוּר יִתְרו טו, ד).

25. וְעֵיין (וּבִזְהַר) בְּפֶרֶשֶׁת יִתְרוֹ, דָּף פ"ז, סוֹף עֲמוּד ב', בְּעֲנִין "טוֹב שֵׁם
מִשְׁמֵן טוֹב". וְכִמּו שְׁנֵתְבָאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר, עַל פְּסוּק "שְׁמֵן תִּנּוּק שְׁמֵךְ
כּו'" (רָאָה לְקַמֵּן שִׁיר הַשִּׁירִים ג, א וְאֵילָךְ).

26. וְתִרְגּוּם: וּבֵא רָאָה, לֹא נִטְהַר אָדָם לְעוֹלָמִים אֲלָא בְּדְבָרֵי תּוֹרָה. מִשׁוּם כֶּךָ
דְּבָרֵי תּוֹרָה לֹא מְקַבְּלִים טְמֵאָה. מִשׁוּם שְׁהִיא עוֹמֶדֶת לְטַהַר אֵת אֵלוֹ הַטְּמֵאִים,
וּרְפוּאָה – נִמְצָאת בַּתּוֹרָה.

1 התנאים ואמוראים בעסקם בתורה, שעל ידי זה היה להם כח
2 לעשות נסים גדולים בו.

3 ועם כל זה "והובא אל הכהן": כי עיקר עסק התורה
4 צריך להיות בבחינת ביטול, וכנ"ל בענין "שוב לאחד".
5 מה שאין כן "האומר אין לו אלא תורה" (יבמות ק"ט,
6 עמוד ב') - "לו" - בבחינת יש, "אפילו תורה אין לו".

7 ג. והנה להבין פירוש אומרו "והובא אל הכהן",
8 שמשמעו שיביאו את המצורע אל מקום הכהן - והלא
9 סמוך מיד אמר (פרשתנו יד, א): "ויצא הכהן אל מחוץ
10 למחנה", דמשמע להפך - שהכהן יצא אליו חוצה!
11 גם ענין "זאת תהיה תורת המצורע", דתיבת "תהיה"
12 מיותרת לכאורה, וכמו שכתב באלשיך.

13 אף הענין יובן, על פי מה שכתוב בזהר דף מ"ט, עמוד
14 ב', בפירושו: "והובא אל הכהן" - "והועלה מיבצי ליה
15 כו".

16 וביאר דבריו ב"עץ חיים" (שם), והביאם הרמ"ז סוף
17 פרשת תזריע:

18 כי על ידי "הראותו אל הכהן" (תזריע יג, ז) - התחתון,
19 גורם למעלה, שאותם האורות דמצד אימא שבו"א
20 היוצאים לחוץ, ושאז שם נעשים בחוץ בחינת נגעים,
21 ועל ידי "הראותו אל הכהן", גורם למעלה שאותם
22 האורות יחזרו למקומן בו, בבחינת 'מטי ולא מטי', יוצא
23 לחוץ וחוזר ונכנס ומתדבק במקורו, ועל ידי כן לא יהיה
24 כח אל החיצונים להתאחז בהם כו'. עד כאן לשונו.

25 וביאר הענין בעבודת ה':

26 דהנה, עם היות שסיבת הצרעת והנגעים הוא מחמת
27 הסתלקות מוחין דאבא, שהוא בחינת הביטול והשוב,
28 שמחמת זה נמשך יניקת החיצונים מבחינת הרצוא
29 וההתלהבות דמוחין דאימא; והיה עולה על הדעת,
30 שתיקון המעוות הוא די על ידי העבודה בהמשכת
31 מוחין דאבא לבד - דהיינו בחינת השוב בעסק התורה,
32 שהיא המשכת מוחין דאבא בהאותיות והכלים כנ"ל,
33 שעל ידי התורה מוחין דאבא בן"א במקדם יתקן הדבר,
34 כי אור-אבא דוחה יניקת החיצונים כנ"ל;

27. (ראה ש"ך על התורה, כלי יקר וצורר המור כאן. וראה גם רמב"ן כאן).

28. (ויקרא פו, ב).

29. (זהר חלק ג נשא רעיא מהימנא קכב, א).

30. (זהר חלק ב בשלח סג, ב).

31. וענין במה שנתבאר בדבור המתחיל "צאינה וצאינה", בענין וזין
ישמח כו' להצחיל פנים משמח"ן (לקמן שיר השירים כו, ג: "כי כל עיקר
השמחה ברשפי אש התשוקה בתחלה בבחינת "רצוא" . . הוא רק כדי שיהיה

35 אף באמת, אי אפשר להמשיך המוחין דאבא בן"א
36 בלתי שיתחיל מתחלה לתקן המעוות בפגם שהיה
37 במוחין דאימא. כי "תשובה - באותו מקום"²⁸, ואז אחר
38 כך ימשיך המוחין דאבא. והיינו, שצריך לעורר בחינת
39 הרצוא וההתלהבות הנמשך ממוחין דאימא, ואחר כך
40 יתחברו לבחינת הביטול דמוחין דאבא, בחינת "ואם רץ
41 לבך - שוב לאחד".

42 וזהו ענין תשובה - "תשובה" לגבי יו"ד"²⁹; כי
43 הה"א-עילאה היא בינה, שבחטאו פגם בה - שנפדרה
44 מן הי"ד, שהוא הביטול דחכמה-עילאה, ועל ידי זה
45 נמשך יניקת החיצונים ממוחין דאימא, שזהו ענין
46 הנגעים כנ"ל. ועל ידי שמתעורר בתשובה מעומקא
47 דליבא, "ממעמקים קראתיך" (תהלים קל, א) - ב' עומקים
48 דיסודות אבא-אימא יחד³⁰, דהיינו בבחינת רצוא ושוב,
49 שהוא בחינת אהבה-רבה והביטול שלמעלה מהאהבה
50 - על ידי זה נעשה "תשובה" לגבי יו"ד".

51 אבל קודם התעוררות הרצוא שממוחין דאימא, אי
52 אפשר להמשיך המוחין דאבא³¹.

53 ועל דרך זה נאמר (קרח ית, כג): "ועבד הלוי הוא",
54 שעבודת הלוי - להמשיך מוחין דאימא, וזהו ענין
55 השיר. ועל ידי זה אחר כך ימשך מוחין דאבא, והוא
56 ענין הכהנים. מה שאין כן כהנים בלא לויים אי אפשר
57 בו.

58 וזהו שכתב ב"עץ חיים": "שאותן האורות יחזרו
59 למקומן בו, בבחינת מטי ולא מטי כו" - שהוא בחינת
60 רצוא ושוב³².

61 ובזה יש לפרש פירוש "והובא אל הכהן" ואחר כך
62 "ויצא הכהן":

63 "והובא אל הכהן" היינו ענין התעוררות הרצוא
64 הנמשך ממוחין דאימא, ושיבוא הרצוא ויובלל בבחינת
65 ביטול דמוחין דאבא, על דרך "תשוב ה' לגבי יו"ד".

66 וזהו ענין "שמע ישראל"³³: שם - גימטריא בן"ו ורפ"ח -
67 יחזור ויובלל לשרשו - ע' רבתי, ו' תחתונות דאימא, ויובלל
68 ב"שרא ל סבא' בו'.

אחר כך בחינת ה"שוב", והוא בחינת ההמשכה וגילוי אור הקב על ידי התקמה
. . נמצא, שהמכוון העקרי הוא בחינת השוב . . כי בזה יש קיום יותר. אף בהיות
שאי אפשר שיבא לבחינת שוב אלא אם כן קדם לו בחינת הרצוא ברשפי אש
דוקא, והיינו כדי לצאת ממאסר הגוף, שזהו על ידי ההתבוננות ורשפי אש".

32. (וענין מה שנתבאר מענין רצוא ושוב, בדבור המתחיל "וכל העם
רואים את הקולות כו" (תורה אור יתרו עג, ד).

33. (קאחנרן ו, ד. שער הכונות דרוש ו, דבור המתחיל "פירוש תיבת שמע",
"פירוש תיבות "ישראל השם אלקינו השם").

דלא ידע מאי קאמר³⁶, שנאמר (תהלים קיט, ב): 'גרסה נפשי לתאבה'³⁷.

והיינו, משום שעיקר העבודה – לעשות כלים רבים לגילוי והמשכת האור, והם אותיות של התורה שיגרוס וילמוד בו, ואז ממילא יומשך ויתקנים האור³⁸.

ובכל זה יובן מה שכתוב (משלי לא, כא): "לא תירא לביתך משלג, כי כל ביתה לבוש שנים".

פירושו: כי "בהרת" – עזה בשלג³⁹, והוא ענין הסתלקות ועיבוד התפשטות הדם באותו מקום הבהרת. שבהדם מלוש חיות הנפש, וכשמסתלק נהפך לחומר בשלג. והוא ענין הסתלקות מוחין דאבא, כי "החכמה תחיה" (קהל י, יב), ובה מלוש אור אין סוף, וזהו ענין הדפוק⁴⁰.

והנה תורה שבעל-פה נקרא "חוט השני"⁴¹, והיא המשכת אור וחיות החכמה-עילאה. "חוט השני" – אדום, וזהו כמשל התפשטות דם הנפש – הפך הבהרת שהיא עיבוד סיבוב הדם בו⁴².

ועל כן נאמר על כנסת ישראל – שהיא בחינת רחל, שבנגדה קלילה הנקרא "בהרת עזה בשלג", כמו שכתב ב"עץ חיים": "שלא תירא" מהתהוות בחינה זו, מפני "כי כל ביתה לבוש שנים" – תורה שבעל-פה, שממשיך גילוי חכמה-עילאה, "אבא יסד ברתא"⁴³, ועל ידי זה אין שום מקום להתהוות בחינת בהרת הנ"ל⁴⁴.

ואחר כך "ויצא הפה": היינו המשכת השוב להתלבש בכלים ואותיות. והוא בחינה שיסוד-אבא בוקע יסוד-אימא ונמשך ומתפשט לחוץ. וכנודע³⁴ מענין "אך יצא יעקב בו" (תולדות כו, ל).

ועוד יובן ענין זה, ממה שנתבאר במקום אחר, בדבור המתחיל "ראה אנכי" (לקמן פרשת ראה יד, א), בענין "נחל איתן" (שופטים כא, ד) – היינו חיבור בחינת י"ה – "תרין רעין". ונחל איתן הוא ההמשכה מבחינת "איתן", שנמשך ומתפשט בו"ה, שהוא בחינת המדות והלבושים – מחשבה, דבור ומעשה בו. ועל דרך זה יובן כאן ענין "הובא אל הכהן" ואחר כך "ויצא הכהן בו", ועל ידי זה (פרשתנו שם): "והנה נרפא בו".

ועל דרך זה יובן גם כן ענין "זאת תהיה תורת המצורע": היינו שבאשר "הובא אל הכהן בו", בחינת תשובה – "תשוב ה' לגבי יו"ד", אז אחר כך תהיה תורתו שלימה, שהיא המשכת יו"ד לגבי ה' – וגם בו"ה – מלמעלה למטה, מה שאין כן מקודם התשובה.

והנה, לזאת עיקר עבודת האדם – להיות אחר הרצוא בחינת שוב, שהרצוא אינו אלא התחלה לעורר הנפש, אבל העיקר הוא ההמשכה בכלים רבים דאותיות התורה ובמצות³⁵.

וזהו שאמרו רז"ל סוף פרק קמא דעבודה זרה (יט, א): "לעולם ליגרט אינש, ואף על גב דמשכה, ואף על גב

34. (עץ חיים שער הכללים פרק י, שער הארת המוחין וזין (שער לב) פרק א).

35. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "כי באשר השמים החדשים" (תורה אור בראשית ב, א), דכמו שהארץ אינה רק כנגדיר חרדל לגבי השמים, כך ערך בחינת הרצוא לגבי השוב בו. עיין שם.

36. (לעולם ישנה אדם ואפילו שוכח תלמודו, ואפילו שאינו מבין מה שאומר; "שארן רבו ידע לפרש לו כלום" – רש"י).

37. (וברשי: גרסה – לשון "גרש וכרמל" (ויקרא ב, יד). שלא היה טוחן דוק, אלא כריחים של גרוסות המחלקין חיטה לשנים או לארבע ולצורך מאכל. גרסה נפשי לתאבה – מרוב תאוה לתורה הייתי שובר לפי היכולת אף על פי שאני טוחנה דוק – ליכנס בעומקה).

38. ועיין מה שנתבאר מזה בביאור על פסוק "וקבל היהודים בו" (תורה אור מגלת אסתר ז, א): שהמצות שהם הכלים הם הגורמים שיבואו האורות ויומשכו ויתפשטו בהכלים, ואם לא הכלים לא היו האורות נמשכים כלל. . . יובן זה על פי שני דרכים. . . עיין שם באריכות.

39. (פרשתנו יג, ב. נגעים פרק א, א).

40. (וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "קול דודי דופק" (לקמן שיר השירים לה, ב)).

41. וכמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "נאו לחיך בתורים" (לקמן שיר השירים יג, ג: "כחוט השני שפתותיך ומדברך נאדו" (שיר השירים ד, ג), "פירוש מדברך", היינו הדבור בדברי תורה. . . אך בענין "כחוט השני" צריך עיון; דהנה

איתא בזהר ויקרא (דף כג, ב. דף כה, סוף עמוד א ועמוד ב), שעל ידי עסק התורה נמשך עליו "חוט של חסד". עיין שם. וכמו שכתוב בגמרא. והרי "חוט השני" משמע בחינת גבורה, כמו שכתוב בזהר חלק א' בפרשת וחי (דף רלח, ב, על פסוק "כי כל ביתה לבוש שנים")

אף בזהר תרומה (דף קלט, א), בענין "תולעת שני", לפירוש ה"מקדש מלך" שם – היינו בחינת חסד. וגם אתי שפיר דקאי על עסק התורה, שזהו בחינת תולעת, ש"אין כחו אלא בפיו". וכמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק "זאת חקת התורה כו", ושם נתבאר דהוא גבוה שבהסד כו'.

ואפשר – משום דמלכות היא תורה שבעל-פה, שבגינה מן הגבורות, וזהו ענין 'דקדוקי סופרים', והם גם כן ודאי בחינת גבורה-שבהסד. ולכן נקרא "כחוט השני כו").

ועיין מה שנתבאר בענין "תולעת שני", על פסוק "זאת חקת התורה" (לקמן חקת נו, ב: "דהוא גבורה שבהסד").

42. ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לגשמע" (לקמן במדבר יג, א), בענין שהתורה נקראת אדם – א"ד, שהוא הממשיך חיות לכל הרמ"ח איברים שהם המצות.

43. (זהר חלק ג פנחס רנו, ב).

44. (ועיין בזהר) בפרשת וחי דף רל"ח, עמוד ב', על פסוק "לא תירא כו". ובפרשת חקת דף קפ"ד, עמוד א').

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

- 1 (לו) וביאור ענין ב' הבידורים הנ"ל מבואר במ"א
2 עד"מ ב' מיני בידורים בגשמיות כמו
3 מצרף לכסף או כור מצרף הברזל כו' שיש ב' אופנים
4 בידור א' לברר את הנקי לבד כשלוקח חתיכת כסף
5 מעורב בריבוי סיג ופסולת הנה בהיתוך הראשון יוצא
6 חלק הנקי בריבוי גדול שעדיין יש בו פסולת רב ביותר
7 שלא נברר עדיין ולוקח חלק זה ומהתך אותו פעם ב'
8 להוציא ממנו הפסולת ונעשה נקי מן הסיג יותר עד
9 כמה פעמים עד אשר נשאר חלק זה הנקי בתכלית
10 הבידור מכל סיג אבל השאר נשאר הכל בבחי' פסולת
11 רק שהפסולת מן הבידור פ"א הוא בגסות יותר
12 והפסולת הנשאר מבידור והיתוך הנקי פ"ב הוא דק
13 יותר וכן עד כמה פעמים עד ההיתוך האחרון יותר
14 הפסולת הנשאר הוא דק מאוד כו' והאופן הב'
15 כשלוקח חתיכת כסף מעורב בסיג ופסולת הרבה הנה
16 בהיתוך הראשון יוצא תכלית המובחר והברור שבו
17 הנקרא כסף נקי בתכלית וכל השאר נשאר בבחי'
18 פסולת אך מעורב בו הרבה נקי וטוב וע"כ לוקח כל
19 החלק הפסולת הנשאר ומביא בהיתוך המצרף ויוצא
- 20 עוד הפעם כסף נקי וטוב אך לא טוב כמו הראשון וכן
21 הוא מהתך כמה פעמים עד שעושה מכל הפסולת כסף
22 נקי רק שחלוקים במדרגות עד שכאשר בא אל היתוך
23 האחרון יותר שכבר ניטל מן הפסולת כל הטוב והנקי
24 ואינו רק פסולת יותר גם לא יוכל לברר ממנו רק מעט
25 מזעיר וגם זה בתכלית שפלות הערך כו' עד שלא נשאר
26 רק הפסולת היותר גס שא"א לברר ממנו עוד וזורקין
27 אותו חוצה ונמצא שב' אופנים הללו הן ב' הפכים
28 בסידור המדרגות דבידור הראשון בהיתוך הא'
29 הפסולת הנשאר בגסות יותר מכולם והנקי מעורב
30 בריבוי פסולת ביותר ובהיתוך האחרון להיפוך
31 שהפסולת הנשאר דק ביותר והנקי נשאר בתכלית
32 העילוי מה שא"צ בידור עוד כנ"ל אבל באופן בידור
33 השני נהפוך הוא שבהיתוך הראשון הפסולת מעורב בו
34 ריבוי הטוב והנקי כי לא ימצא ממנו רק היותר טוב
35 ומובחר כו' והנקי תכלית המובחר ובהיתוך האחרון
36 שבו להיפוך שנשאר רק תכלית הגסות שבפסולת
37 שנזרק לחוץ והנקי שמבררים היינו הוא בשפלות
38 המדרגה בתכלית כנ"ל וד"ל:

זינך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"9

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

- (שפ"ו) לעשות ציצית על כנפי כסותו. הנה להבין
שרש ענין מצוה זו, עפ"י מ"ש
בכוונות האריז"ל בפע"ח שהטלית הוא אור מקיף
הגדול לז"א שמקיפו מראשו עד רגלו, ולפיכך נק'
טלית שהוא מספר עשר פעמים מ"ה שבבחי' עשר
ספירות דז"א, והציצית הם בחי' מקיף החזור ר"ל
ממוחי' דאז"א המתלבשים בז"א להיות לו מוחי'
בבחי' אור פנימי בג"ר שבו ואחר כך ע"י הכאת קוצי
דשערי דא"א התלויין עד רישא דז"א בערפו נגד המצח
שלו שהוא מכה במוחי' דז"א ומוציא הארתם לחוץ
ונק' מקיף החזור והם בחי' שערות ונמשכים עד רישא
דנוק' שהתחלתה מן החזה דז"א ולמטה ושם הם
ניכרים הציצית משא"כ למעלה הם נבלעים במקיף
הגדול שהוא הטלית ומן החזה ולמטה הם ניכרים כי
- שם הוא ג"כ מקום גילוי החסדים ועל ידיהם נעשו
לבנים ומאירים אל הנוקבא דז"א ולכן נקראים
תשמישי מצוה יע"ש באריכות ועוד שם ענין תכלת
ולבן וציץ וציצית כו' וכמשי"ת בעזה"י: וביאור זה
להבין משל ומליצה דברי חכמים ויחידותם, יש להקדים
מארו"ל המפליגי' בענין מצות ציצית והוא אמרם ז"ל
בפ"ד דמנחות (דף מ"ג ב') ע"פ וראיתם אותו וזכרתם
את כל מצות ה' (במדבר ט"ו ל"ט) שקולה מצוה זו
כנגד כל המצות כולן ופירש"י מדכתיב את כל מצות
ועוד דציצית בגי' ת"ר וחמשה קשרים וח' חוטין הרי
תרי"ג, ותניא אידך וראיתם אותו וזכרתם כו' ראייה
מביאה לידי זכירה כו' ולהבין זה למה בחר במצוה זו
להיות על ידה דוקא זכרון כל המצות והיותה שקולה
כנגד כולן, צריך להקדים תחלה ג' הקדמות. הא' הוא

הקדמה שלישית שיעדתי לך תחלה, והוא בענין חידוש
העולם והתהוותו מאין (הן בשי"ב והן בתמיד' כמאמר
מחדש בטובו בכל יום תמיד מע"ב כנודע בסוד השבת)
בכח הבורא ית' המחדש מאין ליש, שזהו ע"י ב' מיני
המשכת החיות ממנו ית' להעולם א' החיות הנשפע
בתוכיות ופנימיות הנמצאים רצוני לומר שהם משיגים
אותו בכלים שלהם המוכנים לקבל אותו כמו השכל
שהוא נתפס במוח האדם וכח התנועה שנתפס באברים
המתנענעים ועד"ז בנמצאים העליונים כאו"א לפי
מעלתו, והנה אור וחיות זה המתלבש בפנימיות
המקבלים אינו מספיק להוותם מאין ליש כי בריא'
וחידוש היש מאין אינו אלא ע"י כח הבלתי בע"ג
ומאחר שחיות זה מתלבש בכלי המקבל אשר הוא
מוגבל איך יהי' בו כח זה, אלא עיקר ההתהוות וקיום
הנמצאים הוא ע"י ההמשכה השנית שממנו ית' אשר
אינו מתלבש בפנימיות הנמצאים ר"ל בחכמתם ובינתם
ודעתם ושאר כחות נפשיות שאינן משיגים מהותו
ומציאותו כהשגת המוח את השכל, כי הוא כח וחיות
בלתי מוגבל אלא הוא א"ס כי הוא אור וחיות המאיר
מזיו כבודו ית' ואין בערך בעלי גבול לתופסו ולהשיגו
והוא המח' אותם ומציאם מן האין המוחלט אל היש
שהם בו ומעמידם בכל שעה ורגע, ואע"פ שאינו מושג
בפנימיותם נמצא הוא בהם ומח' אותם, ובח' זו הוא
הנק' מקיף בס' הקבלה ר"ל שאינו מתלבש בכלי
המקבל כ"א ממעל לו ואעפ"כ מחייהו והוא העיקר
ובח' החיות המתלבשת בפנימיות נקרא או"פ ובלשון
הזהר ורע"מ נק' סובב וממלא, וכדי שלא יפלא
המשכיל איך יחי' דבר מדבר שאינו מתלבש בו,
אמשיל לך משל, הנה המחשבה גילוייה במוח דוקא
ולא בשאר האברים לפי שכלי המוח הרכבתה מעין
ודוגמת השכל משא"כ הרכבת מזג הרגל לא תקבל את
המחשבה בתוכה, ולכן אם יכהו בראשו תתבלבל
המחשבה שהיא בו ואם יכהו ברגל לא תתבלבל כי אין
לה שייכות כ"כ עם הרגל, ואמנם אנו רואים בהיפוך
מזה שיש המחשבה ברגל ג"כ והמופת לזה שמיד
שעולה במחשבתו שיפשוט רגלו הנה תיכף תתפשט
הרגל בלי איחור ועיכוב כלל וכלל, בו ברגע ממש, ואם
לא הי' מעין המחשבה ברגל א"כ הי' צריך שהות וזמן
מה עד שתלך המחשבה ותתפשט בכלי הרגל, אלא
נראה שיש ממהות המחשבה ממש ברגל ע"כ אינו
צריך שהות היפוך הנ"ל, והענין הוא דשניהם אמת
דבגילוי אין מהמחשבה כלל ברגל אלא במוח אבל
בהעלם ישנה ברגל כמו במוח ממש בשוה, והרי אע"פ
שאינה בגילוי אעפ"כ פועלת ברגל הרי שהדבר מתפעל
גם מדבר שאינו מתלבש בו בפנימיותו ואדרבה העלם

ביאור ענין מעלת התורה והמצות אשר בשבילם ירדה
הנשמה ממקום מעלתה בעודה עומדת לפני ה'
ומתענגת בהשגתה מזיו כבודו כאחד מן השכלי'
הנבדלים ותרד בגוף חומרי מלא תאוות גשמי' לקיים
מצות מעשיות וללמוד תורת ה' המדברת מעניני
גשמיים כפיאה ותרומה ומעשרות וציצית מצמר כו'
שלכאורה הוא פלא, וכבר דיברנו מזה במצוה א' וכאן
נוסיף לך ביאור קצת וד"ת עניים במקום א' ועשירים
במקום אחר. הב' להבין ולהשכיל בענין השכר והוא
הטובה שתגיע לאדם בעשיית המצות שצונו בהם ע"י
מרע"ה והם ב' מינים א' הוא הג"ע ב' תחיית המתים
בב"א, והנה הרמב"ם ז"ל פ"י המשניות במשנת כל
ישראל יש להם חלק לעוה"ב האריך בביאור ענין
עוה"ב שלדעתו זהו הג"ע וז"ל בקוצר כי כמו שלא
ישיג הסומא עין הצבעים ולא החרש שמע הקולות כן
לא ישיגו הגופות התענוגים הנפשיות שהם תמיד'
ועומדים לעד ואינן נפסקים ואין ביניהם ובין התענוגים
גשמיים יחס וקורבה בשום פנים, וענינו הוא מה
שמשיגים באמתת הבורא ית' ובוזה הם בתענוג תמיד'
שאינו נפסק כו' והוא העוה"ב שנפשותינו משכילות
שם מדיעת הבורא ית' ואותו תענוג לא יחלק לחלקים
ולא יסופר ולא ימצא משל למשול בו אותו התענוג
אלא כמ"ש הנביא ע"ה כשנפלאו בעיניו גדולת הטוב
ההוא ומעלתו אמר מה רב טובך כו' (תלים ל"א כ')
והוא הטובה והתכלית האחרון ולהיות בכבוד הזה
ובמעלה הנזכרת עד אין סוף כו'. ותח"ה הוא יסוד
מיסודי מרע"ה כו' ודע כי האדם יש לו למות בהכרח
ויתפרד וישוב למה שהורכב ממנו עכ"ל, ור"ל כי
תח"ה הוא לפי שעה ואח"כ ישוב לג"ע שהוא התכלית
האחרון והטובה האמיתית הנק' עוה"ב וביאר זה ג"כ
יותר באגרת התחי' אשר לו יעו"ש. אבל הרמב"ן ז"ל
נחלק עליו בראיות ברורות דהא ארז"ל צדיקים אינן
חוזרין לעפרן (סנהדרין צ"ב א') ופי' דתח"ה הוא
התכלית האחרון והוא הטובה הגדולה הנק' עוה"ב,
והג"ע שהוא תענוג הנפשות ושכלי' נבדלים אם אמנם
אמת שמעלתו נכבדת עד מאד וכמ"ש הרמב"ם ז"ל
וגם יותר ממה שכתו' גבוה מעל גבוה מאד נעלה, עכ"ז
אינו רק מקום לפי שעה להנפש מעת פרידתה מן הגוף
דעתה עד זמן התחי' שהוא העוה"ב שטובה העוה"ב
שהוא התחי' עודפת עליו לאין קץ ותכלית בענין
התענוג בגילוי אלקותו ית', וכן הוא האמת עפ"י
הקבלה. ולכאורה אינו מובן איך יהי' התענוג לנשמה
כשהיא בגוף יותר מעולה ונכבד מן התענוג לנפש
המופשטת מן החומר שהרי מעלת הרוחני יותר שלם
מהגשמי' כנודע, ושני הקדמות אלו יתבארו בהקדים

44 בבחי' מקיף כמו שנת' פי' זה למעלה, ובבחי' מקיף
45 יכול להאיר גם על דומם דעשי' ממש וכו"ל ממשל
46 המחשבה ברגל כו': ולזה הי' ירידת הנפש בגוף לקיים
47 תורה ומצות שע"ז נמשך גילוי אלקותו ית' מב' בחי'
48 הנ"ל דסובב וממלא כי גם הסובב אעפ"י שהוא מקיף
49 ונעלם עכ"ז ע"י המצות יכול להיות נמשך כי אורייתא
50 מחכמה נפקת הוא בחי' האור פנימי הנ"ל והמצות הם
51 רצון העליון בחי' סובב כנז' אצלינו במ"א שענין חיות
52 זה המקיף את כל העולמות הוא רצונו הפשוט ית'
53 יעו"ש באורך, והגילוי שמהא"פ ע"י התורה הוא סוד
54 הג"ע אבל גילוי האור מקיף הנ"ל הוא לע"ל בלבד
55 כשיחיו המתים שאז יראו עינינו גילוי אלקותו הבע"ג
56 המקיף הנ"ל וכמ"ש ולא יכנף עוד מוריך וגו' (ישעי'
57 ל' כ'), וביאור זה הנה נודע שעיקר העסק בג"ע הוא
58 לימוד התורה כמו שארז"ל קמפילגי במתיבתא דרקייע
59 ספק אם בהרת קודם לשער לבן מאן נוכח נוכח רבה
60 בר נחמני (ב"מ פ"ו א') ועם שבדואי אין הכוונה על
61 לימוד פשטי התורה כמו שהיא לפנינו שהרי אין שם
62 גשמיות ד' רשויות לשבת או בהרת ושער לבן, אלא
63 הכוונה על לימוד פנימיות התורה ר"ל סוד הבהרת
64 ברוחני' שענינה מניעת השפע ושער לבן היניקה
65 לחיצונים כמבואר במקומו, ועד"ז ענין ד' רשויות
66 כמ"ש בליקוטי הש"ס להאר"ז, ואעפ"כ עיקר מציאת
67 ענין לימוד זה הוא החכמה וההשכלה ברוחניות, וזהו
68 פי' גן עדן וארז"ל (ברכות ל"ד ב' ע"ש) יכול גן זה
69 עדן ת"ל ונהר יוצא מעדן וגו' (בראשית ב' י') כי הגן
70 עצמו הוא גילוי אלקות בהשגה ומהו משיג הוא בחי'
71 החכמה הנק' עדן ע"ש התענוג המאיר ומלוכש בה כמו
72 עד"מ למטה כשהאדם משכיל איזו השכלה חדשה
73 שמתמלא תענוג, אבל העוה"ב שהוא תח"ה הוא מתן
74 שכרם של מצות היינו גילוי מקור התענוגים כי הם
75 רצונו ית' שמלוכש בו עצמות התענוג למעלה מעלה
76 מהארת התענוג שבחכמה דתורה, וז"ש במצות נחת
77 רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני (רש"י זכחים מ"ו ב'
78 ד"ה הנחת) ולפי שהוא נעלה יותר ע"כ יכול לירד
79 ולהתלבש מטה מטה שיהי' הגוף נהנה ממנו משא"כ
80 תענוג שבג"ע שאינו גבוה כ"כ א"א לו להיות נשפל
81 ולהתגלות מטה מטה כ"כ ואינו מתגלה כ"א לנפשות
82 שבלא גופים, כי נעוץ תחלתן בסופן דייקא ובל'
83 הקבלה הוא ענין הארת הכתר שמגיע אורו למטה
84 מבחי' החכמה כמ"ש במ"א ממשל הגעת חמימות
85 השמש באויר השלישי הסמוך לארץ ביותר הרבה מאד
86 מבאויר האמצעי העליון ממנו ועוד שם באורך:

1 המחשבה שברגל הוא מבחי' יחידה שבנפש המקפת
2 כל כוחותיה שבכלי הגוף לכולם בשוה מבלי קדימה
3 לא' על חבירו כי היא נעלית מכולם ולהיות שהארתה
4 בבחי' מקיף לכך מאירה גם ברגל ופועלת בו כנ"ל,
5 כמ"כ יובן למעלה שהארת זיו כבודו ית' הבלתי בעל
6 גבול מחי' את כל העולמות מאין אע"פ שאינו מושג
7 בתוכיותם, והוא גדול יותר לאין קץ ותכלית מן החיות
8 המלוכש בפנימי', כי בחי' האו"פ הנק' ממלא מתצמצם
9 לפי מזג כלי המקבל כנ"ל במשל כחות הנפש באברי
10 הגוף שברגל הי' ההילוך בגילוי לא השכל לפי שאינו
11 מוכן לקבל צורת השכל, ועד"ז הנה החיות שבעוה"ז
12 ככללו מצומצם מאד דהיינו בחי' דצח"מ, ובג"ע
13 התחתון שהוא רוחני' העולם העשי' החיות בגילוי
14 יותר כי אנחנו שעבודתינו בעוה"ז השפל הנה ג"ע
15 התחתון הוא שכר עבודתינו כי שם גילוי השכינה יותר
16 מבעוה"ז השפל וע"ד שביאר הרמב"ם ז"ל ענין תענוג
17 המלאכים ושכליי' נבדלים במה שמשיגים כו' והנה
18 אדה"ר כתיב בו ויניחחו בג"ע לעבדה (בראשית ב'
19 ט"ו) כי קודם שחטא הי' ג"ע זה תכלית וסוף כל
20 ההשתלשלות העולמות במדרגת עולם השפל (אשר
21 תמורת זה עתה העוה"ז מחמת החטא שירדו העולמות)
22 והי' עובד ה' בג"ע זה כדרך שאנחנו עובדים בעוה"ז
23 כדי לקבל שכר, והי' א"כ שכר עבודתו בג"ע העליון
24 ששם זיו השכינה בגילוי יותר וא"כ נמצא שלאחר
25 החטא שירדו העולמות נעשה בחי' עשי' דאדה"ר שכר
26 וענוג אלינו וכמ"כ עד"ז שכר וענוג דג"ע העליון הוא
27 בחי' מעשה ועבודה בלבד לגבי אורות האצ"י כי שם
28 גילוי האלקות יותר דאיהו וגרמוהי חד וכן עד רום
29 המעלות, ובזה יובן ענין נ' אלפים יובלות כי שנת
30 השביעית שבת לה' עליות העולמות ותחלת השמיטה
31 השני' כסוף הראשונה ושנת השביעית שהוא אלף הו'
32 שלה בעילוי יותר ועד"ז עד נ' אלפים יובלות עילוי
33 אחר עילוי כמו מעוה"ז לג"ע ע"ד הנ"ל כי אין שיעור
34 לריבוי העליות שיוכל להיות באופן עילוי ההשגה
35 באלקותו ית', וכ"ז בבחי' הארת האלקות המתלבשת
36 בפנימיו' שהולכת ומתצמצמת כפי ירידת העולמות
37 ובה יהיו העליות מטה למעלה, ובל' הקבלה נק' גילוי
38 זה בשם קו וחוט הנמשך מא"ס ב"ה בא"ק ובאצילות
39 וכו'. אבל בחי' החיות שאינו מתלבש בפנימיו'
40 הנמצאים ומקיפם הנה הוא שוה ומשוה את כולם
41 מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין כי הרי הוא נעלם
42 ממבחר הנמצאים כמו מפחות הנמצאים להיותו בחי'
43 א"ס דקמי' כולא כלא חשיבי אלא הוא מחי' אותם

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהרש"ש

תורת שמואל – תרל"ב

הפסיק הענין מ"מ ה"ה מרבה עוד בחי' רביעית, כי
במצות יש בו בחי' רמ"ח פקודין רמ"ח אברין דמלכא
ושרשם מרצה"ע ב"ה כי תרי"ג מצות דאורייתא וד'
דרבנן תר"ך עמודי אור תרי"ג ארחין דגלגלתא, וע"י
עשיית המצות יכול לבוא לרצון שלמעלה מטו"ד. וזהו
הרביעית כי רביעית אין פי' חלק רביעי כ"א הבחי'
הרביעית. ומים הוא חכ' להיות כי עיקר הכלי לגילוי
א"ס הוא ביטול ושפלות כי במקום שיש ישות וגסות
אין אני והוא כו', ולכן השראת אחד האמת הוא דוקא
בחכמה מפני שהחכ' הוא כח מ"ה וכמ"ש מרום וקדוש
אשכון ואת דכא ושפל רוח וכמ"ש והאיש משה עניו
מאד, וע"י רביעית מים עי"ז אין יכולים לקבל תוס'
יניקה, כי ימותו ולא בחכ' שלא הי' שבה"כ בחכ' מפני
שהוא בתכלית הביטול ואור אבא מסמא עיני החיצוני,
ובעבודה הוא הרצון והחכ' ועי"ז אין אחיזה לחיצוני'
מהידים, וזהו עיקר ענין נט"י. ויש עוד פי' בל' נטילה
מל' וינטלם וינשאם, והוא מל' נשיאות ידיים שינשאם
למעלה, והו"ע נשיאות כפים שבכהנים שהיו מנשאים
אותם כנגד הראש, דהנה כתיב וישא אהרן את ידיו
ויברכם, וארז"ל ידו כתי', והקרי הוא ידי דהיינו שהם
מנשאים את הידים למדריגת לית שמאלא בהאי ע"ק,
ועדמ"ש שאו ידיכם קודש, אך זה אין יכולים כ"א
כהנים, אבל בכללות נש"י צ"ל נט"י היינו ליטול את
הידים מהחיצוני' שלא יקבלו תוס' יניקה ולקרבת אל
הקדושה.

ד"ה שערך כעדר הענים [הנחה מוגה] (א)

והנטילה הוא ע"י רביעית מים והענין הוא דהנה
בעבודה בנפש האדם יש ג' ג' בחי' אלו
מחדו"מ שהם נגד ג' עולמות ב"ע, דהנה ארז"ל על
ג' דברים העולם עומד על התורה ועבודה וגמ"ח, והנה
עבודה הוא עבודת הקרבנות הוא כנגד מחשבה כי
עיקר עבודת הקרבן הי' תלוי ע"י מחשבת הכהן כי אם
חשב מחשבת חוץ פסול הקרבן, ועכשיו תפלה כנגד
קרבנות העיקר ג"כ הכוונה, כי עיקר ענין תפלה הוא
הכוונה שיכוון לבו וההתבוננות, והקול אינו אלא כדי
לעורר הכוונה והוא כנגד מחשבה בריאה. ותלמוד
תורה העיקר דיבור כמ"ש ודברת בם ושננתם
וכמארז"ל ע"פ אם ערוכה בכל וגו' אם ערוכה ברמ"ח
אברים ושמורה, והוא כנגד יצי'. וגמ"ח הוא מעשה
המצות. והגם כי אמרו ות"ת כנגד כולם והאיך אמרו
שהוא כנגד יצי' ותפלה כנגד בריאה. אך הוא ע"ד
תלמוד בבריאה משנה ביצי' ומקרא בעשי', ובאמת הרי
מקרא גבוה מכולם, אלא דהיא הנותנת דמפני שמשנה
גבוה מתלמוד לכן נשפלה גם ביצי', דזהו כלל דכל
הגבוה גבוה יותר יכול להשפיל א"ע למטה יותר,
ומקרא שגבוה יוכל להשפיל אפי' בעשי', וכן ת"ת
נשפל עד יצי', ומעשה המצות ששרשם מרצה"ע נשפל
עד עשי'.

והנה יש עוד בחי' רביעית לבד ג' בחי' מחדו"מ, והוא
הרצון שלמעלה מהטו"ד, וזהו אף עשיתיו כי
אף הוא ריבוי שמרבה בחי' רביעית רעו"ד, והגם כי אף

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ש

קונטרס עץ החיים

אדוני אבי מורי ורבי הרב הקדוש את "קונטרס
התפלה" ואחר כך את ה"קונטרס ומעין מבית ה'" עד
כתבו את ה"קונטרס עץ החיים" ו"קונטרס העבודה",
אשר תיאור זה היה מפין אור בהיר על הסיבות שגרמו
להופעת הקונטרסים האלו בזמן ההוא, ותקנתי אשר גם
זה יתפרסם, כי עת לכל חפץ.
והנה דברי צדיקים חיים וקיימים לעד, וכל האמור
בקונטרסים הנ"ל - תורת חיים היא, והוראה בחיים
לכל בני ישראל ובפרט לתלמידי כל הישיבות, ד'
עליהם יחיו.

... והנני מוסר בזה על יד מערכת "אוצר החסידים"
את הקונטרסים של הוד כבוד קדושת אדוני אבי מורי
ורבי, הרב הקדוש, וזכר צדיק וקדוש לברכה לחיי
העולם הבא, נשמתו בגני מרומים, זכותו יגן עלינו,
הידועים בשם "קונטרס עץ החיים" ו"קונטרס
העבודה" להדפיסם ולהפיצם, ובתור מבוא לקונטרס
עץ החיים מצורף בזה מכתב משנת תרצ"ב.
אין הזמן גרמא לתאר באריכות הדרושה את המצב
בשנים האחרות שעברו מעת שפרסם הוד כבוד קדושת

21 איך עלינו להתפלל בכל יום לפני אבינו מלך
22 מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.
23 איך עלינו ללמוד את תורתו, וכמצווה עלינו:
24 "באימה, ביראה, ברתת ובזיעה".
25 איך עלינו לקיים מצותיו, וכמצווה עלינו:
26 "בשמחה ובטוב לבב", אשר עבודה גדולה
27 היא.²
28 ומה נאמר ובמה נצטדק ביום ההוא?
29 עלינו פולנו ועל הנהלות הישיבות ביחוד לסדר את
30 עבודתנו, ובפרט להתאים את תכנית לימודי הישיבות
31 והנהגותיהם באופן שיהיו הישיבות לא רק מקום שם
32 מלמדים מלאכה נקיה איך להיות למדן, רב, גיש
33 מתיבתא וכיוצא בזה, אלא שתהיה הישיבה בית חינוך
34 אשר שם מתנכים את התלמיד להיות יהודי שלם בגופו
35 (מצות), בנשמתו (תפלה) ובתורתו, וכל רואיו יפירו
36 אשר בו נתקשרו כל התלת דרגין "ישראל אורייתא,
37 קידשא בריך-הוא, וכולהון - גליא וסתים"...
38 הדורש שלומם ומכרם
39 יוסף יצחק

1 כפר מלתי אמונה זה כמה פעמים אשר הפתגם
2 "אמריקע איז אנדערש" - בלימוד זכות על עצמו
3 בעיני תורה מצות ויראת שמים - שגר מוחלט הוא,
4 וביחוד בנוגע להנער אשר במדינה זו, ובפרט בנוגע
5 לתלמידי וחנוכי הישיבות - הרי פה, כמו בכל מקום,
6 לבם ער לכל הגה ומלה היוצאת מן הלב בהתעוררות
7 של יראת שמים וחינוך התורה והדת.
8 יש שמטעים את עצמם לאמר: בכדי לקרב את הנוער
9 לתורה ומצוה עלינו להרבות עליו בתהלות ותשבחות
10 ולהנהר מדברי מוסר אזהרות ותביעות. אבל האמת כי
11 נהפוך הוא. השומע מרגיש כי מדברים אליו בשפתי
12 חלקות ודברי חנופה, ולא בדרך השקר זו יקראו אותם
13 לתורתנו תורת אמת ומצות ד' אלקים אמת.
14 ימים יבואו ודור הצעיר יבוא בתביעה נפשית אל כל
15 מנהיגיו ובפרט אל מנהלי הישיבות וראשיהם לאמר:
16 מפני מה לא הוכחתם אותנו על דרכנו.
17 מפני מה לא אמתם לנו את האמת, אמתה של
18 תורת אלקים חיים, במילואה.
19 מפני מה לא הוריתם לנו את דרך החיים בחיים
20 היום יומים, לאמר:

1 אמריקה שונה.

2 רמב"ם סוף הלכות לולב.

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

18 הוא אינו רוצה את הדבר ואי הרצון שלו חלש והגם
19 שאינו רוצה את הדבר, קל להשפיע עליו שכן יעשה
20 את הדבר, וכן בכל הוא חלש מאד, והן ולאו שווים
21 אצלו, אבל ההן והלאו שווים אצלו לא מצד ההבנה
22 אלא מצד חלישות הטבע. מצד ההבנה שלו, הוא מבין
23 די טוב שאין לרצות את הדבר, אבל מצד חלישות
24 הטבע הוא חלש, הן לעשות את מה שהוא רוצה והן
25 לא לעשות את מה שאינו רוצה. אבל מי שיש לו את
26 מידת התוקף, הרי מה שהוא רוצה, הוא רוצה בחוזק
27 ואת מה שאינו רוצה, אינו רוצה בחוזק. ומידות
28 התוקף והחלישות הן מידות משרתים, מידות של
29 ביצוע, הן רק משרתות לדברים שמתבצעים על דם.
30 מידות אהבה ויראה הן מידות שעומדות בפני עצמן,
31 אבל חוזק וחלישות הן מידות של ביצוע. ובשתי
32 המידות, תוקף וחלישות, התוקף היא מידה יותר טובה
33 מחלישות, כי חלישות, אפילו כאשר הוא כן עושה את
34 מה שצריך לעשות אבל זה בחלישות, אבל תוקף הרי

1 אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש. וצריך
2 להבין, מהי הכוונה ב"כובד ראש". ורש"י פירש
3 "כובד ראש", הכנעה ושפלות. ענין הכנעה הוא יותר
4 על דבר גשמי, ושפלות היא יותר על דבר רוחני. לכן,
5 להכנעה ושפלות יש סיבות שונות המעוררות אותן.
6 הסיבה להכנעה היא שבירת הגוף והחומר. כאשר
7 מישהו נשבר רחמנא-ליצלן מדברים גופניים כמו,
8 למשל, מעייני ילדים, פרנסה או בריאות, הוא נהיה
9 כנוע, כפי שאנו רואים במוחש שאפילו מי שבטבעו
10 הוא אדם חזק ויש בו חוזק מלידה, חוזק אינו מידה
11 טובה ולא מידה רעה, אבל זו מידה טובה יותר ממידת
12 החלישות. ישנם כאלה שהם בטבע החלישות, אדם
13 חלש, והחלישות איננה באברי הגוף שהוא חלש
14 בטבעו אלא הכוונה לחלישות ברוחו. כאשר למשל
15 הוא רוצה דבר, זה רצון חלש ולכן הגם שהוא רוצה
16 את הדבר, ייתכן שמכל מקום לא יעשה את הדבר,
17 ואפילו אם כן יעשה, זה חלש מאד. או למשל להיפך,

נמיכות ברוח, שהוא נהי' במצב של נמיכות הרוח. 23
והעניין של נמיכות רוח הוא מרירות, הוא נהי' 24
ממורמר, יש עצבות, אבל זו מידה רעה ואינה מביאה 25
כל תועלת אדרבה עצבות מקלקלת, כי כאשר האדם 26
בעצבות חסר לו את המצב רוח כדי לעשות ודרך 27
ממילא הוא נופל בייאוש שאי אפשר לעשות מאומה 28
והוא נשאר במצב לא טוב, אבל מרירות, כאשר הוא 29
ממורמר ממצבו הרוחני הרע והנמיכות רוח שבגוף אין 30
זה ניכר כלל, אדרבה יכול לקרות שמצד הגוף הוא 31
בכלל כרגיל, כלומר שמצד הגוף הוא בכלל לא נכנע 32
והשפלות היא רק ברוח. וההבדל בעבודה הוא שבעניין 33
ההכנעה הבא מצד שבירת הגוף, העבודה היא 34
בעניינים של פועל ממש שהן בקיום המצות והן 35
בהנהגה של מידות טובות הנה כל זה הוא בפועל, 36
שמהדר בכל מצווה לעשותה בזמן כדין וכהלכה 37
ובהידור, ובמידות הוא בעל מידות טובות ומהדר בזה, 38
אבל העבודה מצד השפלות הבאה בסבת שבירת הרוח 39
היא לא רק בעבודה בפועל בלבד. כלומר, חוץ מזה 40
שקיים המצוות והנהגה במידות טובות הם באופן אחר 41
לגמרי בחיות, והעבודה שלו גם בעניינים של הבנה, 42
השגת אלוקות, ששני הדברים הללו, הכנעה ושפלות, 43
הם הכובד ראש שצריך להיות לפני התפילה. 44

קונטרס ב' ניסן, ש"ת

כאשר הוא עושה את מה שצריך לעשות, הרי זה 1
בחזק. והאדם שהשם יתברך נתן לו את טבע התוקף, 2
תוקף מלידה, שבכל העניינים הוא מתנהג בתוקף גדול, 3
הרי כאשר רחמנא-ליצלן וחס-ושלום השם יתברך 4
שובר אותו בדברים גשמיים כמו למשל עניות או חולי, 5
הוא נהי' נכנע. 6
הסיבה של שפלות היא גם העניין של שבירה, אבל 7
לא של שבירת הגוף והחומר שהרי זו שבירה 8
גשמית המביאה את עניין ההכנעה, כפי שאמר אדמו"ר 9
האמצעי שעני ואביון אינו צריך כל התבוננות במצבו, 10
אלא תיכף ומיד שזכר בדלות שלו, אזי ללא כל חוי' 11
והתעמקות הוא פורץ בבכי מעומק הלב במרירות 12
גדולה, והוא נהי' נכנע בגופו, וההכנעה ניכרת בכל 13
התנועות שלו, אבל השבירה שהיא הסיבה של שפלות 14
איננה שבירה גשמית אלא רוחנית השוברת אותו שהוא 15
נהי' שבור בעצמו בתכלית השפלות. הוא נהי' נחות 16
מכולם בעיני עצמו, שכל אחד, אפילו איש פשוט הוא 17
יותר אדם ממנו. כלומר, מלבד זאת שהוא רואה את 18
הטוב של הזולת ואת הלא טוב של עצמו, הוא מגדיל 19
את הטוב של הזולת ואת הלא טוב שלו, ומתעמק בזה 20
ומזה הוא נהי' שבור מאד ובתכלית השפלות, ובגוף 21
אין הנמיכות הזו ניכרת כמו בעניין ההכנעה, אלא זו 22

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

על כל בני ישראל לדעת שתלמודי התורה בהם 19
לומדים קיצור חומש ושאר ספרי הטומאה 20
האפיקורסיים, ומנהליהם, מוריהם ומורותיהם, 21
מחללים את השבת ואוכלים טריפות, הרי אותם 22
תלמודי תורה הם בתים של שמד, בהם מביאים ילדי 23
ישראל לשמד. והורי ילדים אלה ינחו על משכבם - 24
אחרי מאה ועשרים שנה - בלי קדיש ובלי יזכור. 25
(הועדה הצטדקה שהם לא ידעו מכך, את תכנית 26
החינוך מסדר ועד החינוך, וועד החינוך טוען שבשנה 27
הראשונה צריכים ללמוד עם הילדים קיצור חומש, 28
להם טוב יותר להתחיל בקיצור חומש). 29
ועד החינוך המכניס בתכניתו את קיצור החומש 30
ושאר ספרי הטומאה האפיקורסיים - מעבירים ילדי 31
ישראל על דת ישראל. מוכרחים להרחיקם בלי כל 32
פשרות. אנשים בלתי אחראיים כאלה אסור להיות 33
להם ואין להם שום אימון על חינוך יהודי, ועד חינוך 34
כזה הוא טרף. 35
אתם, גבאי ומנהיגי התלמוד תורה, צריכים 36

להנהלת ביהכ"נ ות" 1
(הועדה של בית הכנסת א.ל. הביאו תרומתם. 2
נשיא בית הכנסת מר ב. שי' וחברי הועדה שאלו את 3
כ"ק אדמו"ר אם הוא מרוצה מתרומתם היפה - לפי 4
ערכם - כ"ק אדמו"ר ענה): 5
הייתי רוצה יותר טוב להיות מרוצה ממצבכם 6
הרוחני מאשר מהגשמיות. זה - כסף עבור הישיבות 7
צריכים, ואילו רוחניות מוכרחים. 8
הבדל גדול בין צריכים למוכרחים. 9
גשמיות - צריכים, רוחניות - מוכרחים. 10
שמעתי שבתלמוד תורה שלכם לומדים קיצור 11
חומש. ואני שואל אתכם: האם גם אתכם לימדו כך? 12
כיצד מרשים יהודים לעצמם להחזיק בידיהם 13
חומש, שאפיקורסים פילמסו אותו, ובחומש זה אתם 14
מלמדים את ילדיכם?! 15
אל נא תחשבו שהאפיקורסים קיצרו רק את 16
החומש. בקיצור זה הם מקצרים את שנותיהם של 17
ילדי ישראל ומוסרים אותם בידי המיסיונרים. 18

5 אחראי כזה, ומסרו את תלמוד התורה בידיים נאמנות
6 של יראי שמים, והשי"ת יסלח לכם על השגגה
7 הגדולה שלכם ותהיו מאושרים בתלמידים טובים.
8 ברוכים תהיו.

אור ליום ג', ט' שבט, שיקאגא

1 לעשות תשובה. בלי מידע אימללתם נשמות יהודיות
2 ולכלכתם אותם במינות. טיהרו את תלמוד התורה
3 הטרף - עד עתה - שלכם, עליכם לנקות ולזרוק את
4 הלכלוך האפיקורסי. נערו עצמכם מועד חינוך בלתי

אגרות קודש

[י"ג ניסן תרצ"ג]

28 אחר המדידה או המשקל והשומא, וכלל פירורי חמץ וכלי
29 עצים שבורים ושקים קרועים ונפות וקערבלעך אשר אין
30 עליהם מקח ואין עליהם שום קונה, נכלל בכלל זה, וכל
31 מיני חמץ הנשכחים, גם ניירות חמוצים. ורשות ביד הר"א
32 הנ"ל למכור כל החמץ הנ"ל לא"י שבעיר זו או שמחוץ
33 לעיר כאדם העושה בשלו ואפי' ביוקר ממקחים הנ"ל
34 והריוח שלו, וקבלתי מיד ר"א הנ"ל כל דמי המכירה
35 בשלימות היינו שקבלתי על או"ג שני לאט ועל המותר
36 שיעלה אחר המדידה והמשקל והשומא קבלתי ח"י ע"ק
37 ר' דובער שי' ב"ר פסח ז"ל שנכנס בע"ק בקא"ס לסלק
38 לזמן לא יאחר משלשה ימים אחר חגה"פ הלז במזומנים,
39 ומעתה נקנה כל החמץ והכלים לר"א הנ"ל מעכשיו
40 לחלוטין בלי שום שיור כלל, וגם השכרתי לר"א הנ"ל כל
41 המקומות שמונח שם החמץ מיום דלמטה עד כלות שלשה
42 ימים אחר חגה"פ במקח עשרה לאט, וקבלתי כל דמי
43 השכירות בשלימות היינו או"ג חמשים סאנטים ועל
44 המותר ח"י ע"ק הנ"ל, ואגב קנין המקומות יהי' קנוי
45 לר"א הנ"ל כל החמץ ביתר שאת ויתר עז על קנין הנ"ל
46 והריני נותן לר"א הנ"ל ולכל הקונים שיקנו מאתו יהודים
47 וא"י דריסת הרגל בדירותי ובכל המקומות שיהי' באפשרי
48 להכניס קונים. ונעשה כל המכירה והשכירות בקא"ס
49 ובכל אופן היו"מ עפ"י ד"ת דלא כאסמכתא ודלא כטופסי
50 דשטרא. ולראי' באתי עה"ח א' י"ג ניסן שנת התרצ"ג
51 לפ"ק פה ריגא.

52 **נאום יוסף יצחק באאמו"ר אדמו"ר הרה"ק חסידא**
53 **ופרישא כו' מרנא ורבנא שלום דוב בער זצוקללה"ה**
54 **בג"מ זי"ע שניאורסאהן**

אג"ק מוהריי"צ כר"ך יז

1 ח"י דלמטה תעיד עלי כמאה עדים כשו"נ, איך שאני
2 הח"מ מכרתי לר' אשר ב"ר שמואל ז"ל וויילער במכירה
3 גמורה וחלוטה מעכשיו בלי שום תנאי שיור כלל, כל
4 החמץ שלי הח"מ וגם מה שיש בזה רק חשש חמץ מכל
5 הדברים והמינים המבוארים למטה מכל מה שיש לי
6 בהמקומות הנזכרים למטה, היינו בדירתי רחוב פולקוועז
7 בריעזי 10 מעון 5 בהקארדאר המוליך לחדר המבשלות
8 על הגג שתחת תקרת הבית, ובדירתי רחוב הנ"ל בית הנ"ל
9 מעון 1 בהקלאדאוואיע שבחדר המבשלות בקרן מזרחית
10 צפונית, וגם מה שיש לי מהדברים הנ"ל בשארי מקומות
11 בכל מקום ברשותי, וכלים חמוצים שיש עליהם חמץ בעין
12 הכל מכרתי לר' אשר הנ"ל כפי המקחים המבוארים
13 בהרשימה כל פרט או עפ"י שומת ג' אנשים בקיאים,
14 ופרטי חמץ ידועים לי היינו קמח מכל הסארטין לחם
15 חטים לחם סיטנע סוחארקעש לחם פשוט טארטין ושאר
16 מינים על צוקער לעקוד כל מיני מרקחת עץ ואדמה
17 בצוקער ודבש איינגימאכטש אתרוג מטוגן בצוקער כל
18 מיני סובין פארפאל גרויפן משעורים וש"ש שמרים חומץ
19 י"י"ג חומץ פשוט י"י"ש פשוט ושפירט מכל הסארטין וכל
20 מיני ליקוויר, כל מיני סארטין מצוקער כל מיני רפואות
21 שיש בהם חשש חימוץ ניירות חמוצים לייק שפירטאווער
22 לייק פילוטור לאיק מאשלינער וכל מיני לייקין, הכל
23 כאשר לכל מכרתי לר"א הנ"ל כפי המקחים המבוארים
24 שם או עפ"י שומא כנ"ל, ושאר דברים שלא נזכר פה ויש
25 לי מהדברים המבוארים בהרשימה מכרתי ג"כ כפי
26 המקחים המבואר בהרשימה או עפ"י שומא כלל שאפשר
27 לקבל מהקונים פה על מזומן, ובכלל שיעלה מכל החמץ

פרשת מצורע

יד * וידבר יהוה אל־משה לאמר: זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והוא אל־הכהן: ויצא הכהן אל־מחויץ למחנה וראה הכהן והנה גרפא נגע־הצרעת מן־הצורע: והוצוה הכהן ולקח למטהר שתי־צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזב: והוצוה הכהן ושחט את־הצפור האחת אל־בלי־חרש על־מים חיים: ואת־הצפור החיה יקח אתה ואת־עץ הארז ואת־שני התולעת ואת־האזב וטבל אותם ואת: הצפור החיה בדם הצפור השחטה על המים החיים: והזה על המטהר מן־הצרעת שבע פעמים וטהרו ושלח את־הצפור החיה על־פני השדה: וכבס המטהר את־בגדיו וגלח את־כל־שעריו ורחץ במים וטהר ואחר יבוא אל־המחנה וישב מחויץ לאהל שבעת ימים: והיה ביום השביעי וגלח את־כל־שעריו את־ראשו ואת־זקנו ואת־גבת עיניו ואת־כל־שעריו וגלח וכבס את־בגדיו ורחץ את־בשרו במים וטהר: וכל־יום השמיני יקח שני־כבשים תמימים וכבשה אחת בת־שנתה תמימה ושלשה עשר־נים סלת מנחה בלולה בשמן ולג אחד שמן: והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר ואתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ולקח הכהן את־הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת־לג השמן והניף אתם תנופה לפני יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 100, ע"פ ביאורי

החומש)

שמה של הפרשה - מצורע

בדורות הראשונים נקראת פ' מצורע - 'פרשת זאת תהיה', ורק בדורות האחרונים התקבל השם 'פרשת מצורע'. וטעם הדבר בפנימיות הענינים: ידוע שלעתידי־לבוא החלש והרע יתקפו לאור וטוב. כך גם בנגוע למצורע, בזמן הגלות מצורע הוא משג שלישי. אבל לעתידי־לבוא התשובה של

המצורע תהיה בבחינת 'זדונות נעשות לו פזכויות', כך שהמשג מצורע יתפך להיות דבר חיובי. בדורות הראשונים לא קראו בשם מצורע כי לא רצו להשתמש בדבר שלישי, לכן השתמשו בשם 'זאת תהיה' רמז לכך שלעתידי־לבוא יהיה המצורע דבר חיובי. אף בדורות האחרונים, הקורבים לביאת משיח שאז יתפך המצורע לדבר חיובי, קוראים לפרשה מצורע על־שם העתיד הקרוב, שבו המצורע יהיה רק דבר של קדשה ואור.

שני * ושחט את־הכבש במקום אשר ישחט את־החטאת ואת־העלה במקום הקדש פי כחטאת האשם הוא לפה קדש קדשים הוא: ולקח הכהן מדם האשם ונתן הכהן על־תנוד און המטהר הימנית ועל־פה ידו הימנית ועל־פה רגלו הימנית: ולקח הכהן מלג השמן ויצק על־כף הכהן השמאלית: וטבל הכהן את־אצבעו הימנית מן־השמן אשר על־כפו השמאלית והזה מן־השמן באצבעו שבע פעמים לפני יהוה: ומיתר השמן אשר על־כפו יתן הכהן על־תנוד און המטהר הימנית ועל־פה ידו הימנית ועל־פה רגלו הימנית על דם האשם: והנותר בשמן אשר על־כף הכהן יתן על־ראש המטהר וכפר עליו הכהן לפני יהוה: ועשה הכהן את־החטאת וכפר על־המטהר מטמאתו ואחר ישחט את־העלה: והעלה הכהן את־העלה ואת־המנחה המנוחה וכפר עליו הכהן וטהר: ם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע"פ ע"פ

שהנגעים באין על לשון הרע. . על גסות הרוח (רש"י יד, ד) לשון הרע, שהוא חטא חיצוני, המתבטא בדבור בלבד (פסוטי דברים) - מביא נגעי עור הבשר, המופיעים בתלגי הגוף החיצוניים והנחותים יותר. גסות הרוח, שמקומה פנימי ועמוק יותר בנפש האדם - מביאה נגעים המופיעים בראש (או בזקן), האכזר החשוב ביותר בגוף האדם.

שלישי * ואם־דל הוא ואין ידו משנת ולקח כבש אחד אשם לתנופה לכפר עליו ועשורן סלת אחד בלול בשמן למנחה ולג שמן: ושחט

תָּרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה אֲשֶׁר תִּשְׁיג יָדוֹ וְהָיָה אֶחָד
חֲטָאת וְהָאֶחָד עֲלָה: ^ב וְהָבִיא אֹתָם בַּיּוֹם
הַשְּׁמַיִנִי לְמִתְהַרְתּוֹ אֶל־הַכֶּהֱן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל־
מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה: ^ג וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־כִּבְשֵׁי
הָאֲשָׁם וְאֶת־לֶגֶם הַשֶּׁמֶן וְהִנִּיף אֹתָם הַכֶּהֱן תְּנוּפָה
לִפְנֵי יְהוָה: ^ד וְשָׁחַט אֶת־כִּבְשֵׁי הָאֲשָׁם וְלָקַח
הַכֶּהֱן מִדָּם הָאֲשָׁם וָנָתַן עַל־תֵּנוּד אֹזֶן־הַמִּטְהַר
הַיִּמָּנִית וְעַל־כֶּהֱן יָדוֹ הַיִּמָּנִית וְעַל־כֶּהֱן רִגְלוֹ
הַיִּמָּנִית: ^ה וּמִן־הַשֶּׁמֶן יִצֹק הַכֶּהֱן עַל־כַּף הַכֶּהֱן
הַשְּׂמָאלִית: ^ו וְהָיָה הַכֶּהֱן בֹּאֶצְבָּעוֹ הַיִּמָּנִית מִן־
הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּפוֹ הַשְּׂמָאלִית שִׁבְעַת פַּעֲמִים
לִפְנֵי יְהוָה: ^ז וָנָתַן הַכֶּהֱן מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר
עַל־כַּפוֹ עַל־תֵּנוּד אֹזֶן הַמִּטְהַר הַיִּמָּנִית וְעַל־כֶּהֱן
יָדוֹ הַיִּמָּנִית וְעַל־כֶּהֱן רִגְלוֹ הַיִּמָּנִית עַל־מְקוֹם דָּם
הָאֲשָׁם: ^ח וְהַנּוֹתֵר מִן־הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל־כַּף הַכֶּהֱן
יִתֵּן עַל־רֹאשׁ הַמִּטְהַר לְכַפֵּר עָלָיו לִפְנֵי יְהוָה:
^ט וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד מִן־הַתָּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה
מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיג יָדוֹ: ^י אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁיג יָדוֹ אֶת־
הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־הָאֶחָד עֲלָה עַל־הַמִּנְחָה
וְכַפֵּר הַכֶּהֱן עַל הַמִּטְהַר לִפְנֵי יְהוָה: ^{יא} וְאֵת
תּוֹרֹת אֲשֶׁר־בּוֹ נִגַּע צִרְעַת אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁיג יָדוֹ
בְּמִתְהַרְתּוֹ: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כו עמ' 105)

עֲנֵי שְׂאֵמֶר קָרְבָנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלִי, וְהָיָה מִצְרַע עֲשִׂיר .
מִבִּיא . . קָרְבָנוֹת עֲשִׂיר (רמב"ם)

ק"ק מו"ח אדמו"ר הציץ פעם ליהודי אֶחָד לַנֶּדֶב אֵת
הוֹצָאוֹת הַהַדְפָסָה שֶׁל שו"ת ה'צִמְח צִדֵק'. הַיְהוּדִי הַבְּטִיחַ,
אִף שֶׁלִּפִּי מִצְבּוֹ לֹא הָיָה זֶה בִּיכָלְתּוֹ, וְאִזּוֹ נִתְעַשֵּׂר וְקִנְיִן
הַבְּטָחָתוֹ. אָמַר הַרְבֵּי, שֶׁהַחֲלָטָה זֹאת פִּתְחָה לוֹ לְמַעַל ה'צִנּוּרוֹת
הַדָּשִׁים' שֶׁל פְּרוֹנֶסָה. וְאִף כָּאֵן: כֹּאֲשֶׁר עֲנִי יוֹצֵא מִגְדָּרוֹ
וּמִשְׁתַּדֵּל עֲבוּר חֲבֵרוֹ הָעֲשִׂיר – עוֹזְרִים לוֹ מִלְמַעְלָה לְקַנֵּם
אֵת הַבְּטָחָתוֹ בַּעֲשִׁירוֹת.

רביעי ^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
^ב כִּי תָבֹאוּ אֶל־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם
לְאֶחָזָה וְנִתְּתִי נִגַּע צִרְעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶּם:

^א וְכֹא אֲשֶׁר־לוֹ הַבֵּית וְהַגִּיד לַכֶּהֱן לֵאמֹר כְּנָנִעַ
נִרְאָה לִי בְּבֵית: ^ב וְצִוָּה הַכֶּהֱן וּפְנֵי אֶת־הַבֵּית
בְּמָרָם יָבֹא הַכֶּהֱן לִרְאוֹת אֶת־הַנִּגַּע וְלֹא יִטְמָא
כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵית וְאַחֵר כֵּן יָבֹא הַכֶּהֱן לִרְאוֹת
אֶת־הַבֵּית: ^ג וְרָאָה אֶת־הַנִּגַּע וְהָיָה הַנִּגַּע
בְּקִירֹת הַבֵּית שֶׁקַּעְרוּרָתוֹ יִרְקַקֶּת אוֹ אֲדָמָדָמָה
וּמִרְאִיתָהּ שֶׁפֶל מִן־הַקִּיר: ^ד וַיֵּצֵא הַכֶּהֱן מִן־הַבֵּית
אֶל־פֶּתַח הַבֵּית וְהַסִּגִּיר אֶת־הַבֵּית שִׁבְעַת יָמִים:
^ה וְשָׁב הַכֶּהֱן בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְרָאָה וְהָיָה פֶּשֶׁה
הַנִּגַּע בְּקִירֹת הַבֵּית: ^ו וְצִוָּה הַכֶּהֱן וְחִלְצוּ אֶת־
הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֶן הַנִּגַּע וְהַשְׁלִיכוּ אֹתָהֶן אֶל־
מַחֲוִיץ לָעִיר אֶל־מְקוֹם טָמֵא: ^ז וְאֶת־הַבֵּית יִקְצַע
מִבֵּית סָבִיב וְשִׁפְכוּ אֶת־הַעֲפָר אֲשֶׁר הִקְצֹו אֶל־
מַחֲוִיץ לָעִיר אֶל־מְקוֹם טָמֵא: ^ח וְלָקְחוּ אֲבָנִים
אַחֲרוֹת וְהָבִיאוּ אֶל־תַּחַת הָאֲבָנִים וְעָפָר אַחֵר
יִקַּח וַטַּח אֶת־הַבֵּית: ^ט וְאִם־יָשׁוּב הַנִּגַּע וּפְרַח
בְּבֵית אַחֵר חִלְץ אֶת־הָאֲבָנִים וְאַחֲרֵי הַקְצוֹת
אֶת־הַבֵּית וְאַחֲרֵי הַטּוֹחַ: ^י וְכֹא הַכֶּהֱן וְרָאָה
וְהָיָה פֶּשֶׁה הַנִּגַּע בְּבֵית צִרְעַת מִמְּאֲרַת הָיָה
בְּבֵית טָמֵא הָיָה: ^{יא} וְנָתַן אֶת־הַבֵּית אֶת־אֲבָנָיו
וְאֶת־עֲצָיו וְאֵת כָּל־עֲפָר הַבֵּית וְהוֹצִיֵא אֶל־מַחֲוִיץ
לָעִיר אֶל־מְקוֹם טָמֵא: ^{יב} וְהָבֹא אֶל־הַבֵּית כָּל־יְמֵי
הַסִּגִּיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^{יג} וְהִשְׁכַּב בְּבֵית
יְכַסֵּם אֶת־בְּגָדָיו וְהָאֵכָל בְּבֵית יְכַסֵּם אֶת־בְּגָדָיו:
^{יד} וְאִם־בֹּא יָבֹא הַכֶּהֱן וְרָאָה וְהָיָה לֹא־פֶשֶׁה
הַנִּגַּע בְּבֵית אַחֲרֵי הַטּוֹחַ אֶת־הַבֵּית וַטַּח הַכֶּהֱן
אֶת־הַבֵּית כִּי נִרְפָּא הַנִּגַּע: ^{טו} וְלָקַח לַחֲטָא אֶת־
הַבֵּית שְׁתֵּי צִפְרִים וְעֵץ אֲרֹז וְשְׁנֵי תוֹלַעַת וְאֹזֹב:
^{טז} וְשָׁחַט אֶת־הַצִּפֹּר הָאֶחָת אֶל־כְּלִי־חָרֶשׁ עַל־
מִים חַיִּים: ^{יז} וְלָקַח אֶת־עֵץ־הָאֲרֹז וְאֶת־הָאֹזֹב
וְאֵת אֶת־שְׁנֵי הַתּוֹלַעַת וְאֵת הַצִּפֹּר הַחַיָּה וְטָבַל
אֹתָם בְּדָם הַצִּפֹּר הַשְּׁחוּטָה וּבַמִּים הַחַיִּים וְהָיָה
אֶל־הַבֵּית שִׁבְעַת פַּעֲמִים: ^{יח} וְחֲטָא אֶת־הַבֵּית

בְּדָם הַצָּפוֹר וּבַמִּים הַחַיִּים וּבַצֶּפֶר הַחַיָּה וּבְעֵץ
הָאֵרֹז וּבְאֹז וּבִשְׁנֵי הַתּוֹלָעֹת: ־ וְשָׁלַח אֶת־
הַצֶּפֶר הַחַיָּה אֶל־מַחוּץ לְעִיר אֶל־פְּנֵי הַשֹּׁדָה
וּכְפָר עַל־הַבֵּית וְטָהַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות ח"ב ע' 91. ע"פ ביאורי

החומש)

כִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן . . וְנִתְּתִי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ
אַחֲזַתְכֶם (יד, לד)

בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו
אמורים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה
שהיו ישראל במדבר, ועלידי הנגע נותן הפית ומוצאן
(רש"י)

פרוש של רש"י מובא מן המדרש, אף שם נכתב
בצורה שונה. במדרש נאמר שהנענעים הטמינו "ממונים",
ואלו רש"י כתב "מטמוניות של זהב". עוד נכתב במדרש
שנענעים הטמינו "בבתים ובשדות", ואלו רש"י צנן
"קירות בתיהם" בלבד. והקסבר לחלוק: רש"י עוסק אף
ורק בפרוש הכתובים, ולא בספורי חז"ל שאינם מפרשים
את הכתוב. והיות שהפסוק כאן עוסק רק בעניני נגעי
הבתים, רש"י לא מזכיר כלל את הטמנת הממון בשדות.
לכן גם רש"י מדגיש שהטמינו "מטמוניות של זהב" ולא
שאר ממונם, שכן קירות הבית הם מקום מצמצם מכדי
להטמין ממון מסוג נחות, בכמות שתצדיק את הטרחה.

חמישי ־ זאת התורה לכל־נגע הצרעת ולנָתֵק:
וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וּלְבֵית: ־ וּלְשָׂאת וּלְסַפַּחַת
וּלְבִהָרַת: ־ לְהוֹרֹת בְּיוֹם הַטָּמֵא וּבְיוֹם הַטָּהוֹר
זאת תורת הצרעת: פ מו א וידבר יהוה
אל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ־ דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זֶבֶם
מִבְּשָׂרוֹ זֹכֹב טָמֵא הוּא: ־ וְזאת תהיה טמאתו
בזובו רר בשורו את־זובו אוֹיֵהֶתִים בְּשָׂרוֹ מִזֹּכֹבוֹ
טָמֵאתוֹ הוּא: ־ כִּלְהִמְשָׁכָב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו
הזֹב יִטְמָא וְכִלְהִפְלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא:
ה וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יִכָּפֵס בְּגָדָיו וּרְחֹץ
בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ־ וְהִישָׁב עַל־הַפְּלִי אֲשֶׁר־
יֵשֵׁב עָלָיו הִזֹּב יִכָּפֵס בְּגָדָיו וּרְחֹץ בַּמִּים וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב: ־ וְהִנֵּגַע בְּבִשָּׂר הִזֹּב יִכָּפֵס בְּגָדָיו וּרְחֹץ

בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ־ וְכִי־יִרְק הִזֹּב בְּטָהוֹר
וּכָפֵס בְּגָדָיו וּרְחֹץ בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:
וְכִלְהִמְרָכָב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו הִזֹּב יִטְמָא:
וְכִלְהִנְגַּע בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ יִטְמָא עַד־
הָעֶרֶב וְהַנוֹשֵׂא אוֹתָם יִכָּפֵס בְּגָדָיו וּרְחֹץ בַּמִּים
וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ־ וְכָל אֲשֶׁר יַעֲרֹב הִזֹּב וִידָיו
לֹא־שָׁטַף בַּמִּים וּכָפֵס בְּגָדָיו וּרְחֹץ בַּמִּים וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב: ־ וְכִלְי־חֲרָשׁ אֲשֶׁר־יַעֲרֹב הִזֹּב יִשְׁכַּר
וְכִלְכִּל־עֵץ יִשְׁטַף בַּמִּים: ־ וְכִי־יִטְהַר הִזֹּב
מִזֹּכֹבוֹ וּפָפָר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטַהֲרָתוֹ וּכָפֵס
בְּגָדָיו וּרְחֹץ בְּשָׂרוֹ בַּמִּים חַיִּים וְטָהַר: ־ וּבְיָוִם
הַשְּׁמִינִי יִקְחֻלוּ שְׁתֵּי תָרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה
וּבָא | לִפְנֵי יְהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּנָם
אֶל־הַכֹּהֵן: ־ וְעִשָּׂה אֹתָם הַכֹּהֵן אַחֵד חֲפָאֵת
וְהָאֹחֵד עֹלָה וּכְפָר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזֹּכֹבוֹ: ־

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כב עמ' 68)

ולצרעת הבגד ולבית (יד, נה) כתב הספורנו: "אין זכרון
לראשונים שנמצאו לעולם נגעי בתים, עד שאמרו קצתם ו"ל
שלא היו לעולם". ויש לבאר, דהנה מבאר ב'לקוטי תורה'
שנגע רומז לאדם שפנימיותו טובה בתכלית, והרע הוא רק
בחיצוניותו (בעור בשרו), ולכן כיום, שאין אנשים כאלה,
אין הנגע מצוי. לפי זה מוכן, שנגע בבית מסמל רע חיצוני
בתכלית; ולכן הנה נדיר גם בימים ההם, שכן איש לא הגיע
לדרגה זו.

שישי ־ וְאִישׁ כִּי־תִצָּא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַּת־זֹרַע וּרְחֹץ
בַּמִּים אֶת־כָּל־בְּשָׂרוֹ וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ־ וְכִלְכִּי
בְּגָד וְכִלְעֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַּת־זֹרַע
וּכָפֵס בַּמִּים וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: ־ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ שִׁכְבַּת־זֹרַע וּרְחֹצוּ בַּמִּים
וְטָמְאוּ עַד־הָעֶרֶב: פ י וְאִשָּׁה כִּי־תִהְיֶה זֹכָה
דָּם יִהְיֶה זֹכָה בְּבִשָּׁרָה שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה
בְּגִדָתָהּ וְכִלְהִנְגַּע בָּהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ־ וְכִלְכִּי
אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו בְּגִדָתָהּ יִטְמָא וְכָל אֲשֶׁר־

בְּנִדְתָּהּ וְהִזְבֵּן אֶת־זוֹבֹו לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ וּלְאִישׁ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טֹמְאָה: פפפ

חצי קריש

וַתִּגְדַּל וַתִּקְדַּשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אֲמַן בְּעִלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּחִיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחִי רֵכֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעִנְיָא וּבְזִמּוֹן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן יְהִי שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהִי שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיְתַפְּאֵר, וַיְתַרְוֶמֶם,
וַיְתַנְשֵׂא, וַיְתַהַדֵּר, וַיְתַעַלֶּה, וַיְתַהַלֵּל, שְׁמָהּ דְּקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמַן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְיִשְׁרָתָא,
תְּשַׁבַּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעִלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אֲמַן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות 20"ב ע' 97, ע"פ ביאורי
החומש)

פִּי תִבְאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן . . וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ
אֲחֻזְתְּכֶם (יד, לד)
בְּשׂוּרָה הִיא לָהֶם שֶׁהִנָּגְעִים בָּאִים עֲלֵיהֶם, לְפִי שֶׁהִטְמִינוּ
אֲמִוּרִיִּים מִטְּמוּנוֹת שֶׁל זָהָב בְּקִירוֹת בְּתִיָּהֶם כָּל אֲרֻכָּעִים שָׁנָה
שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר, וְעַל־יְדֵי הִנָּגַע נִוְתַן הַבֵּית וּמוֹצָאָן
(רש"י)

מִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת שֶׁהִמְלִיחַ "אֲמִוּרִי" הִיא מִלְשׁוֹן אֲמִירָה
וְדַבּוּר. לְכֵן מְצִינוּ שְׁדוּקָא בְּבִתֵּי הָאֲמִוּרִיִּים הוֹפִיעוּ נִגְעֵי
צָרַעַת, הַבָּאִים עַל עֵוֹן דַּבּוּר לְשׁוֹן הָרַע. אֵךְ עִם זֹאת, דְּוָקָא
בְּבִתֵּיהֶם הָיוּ טְמוּנִים "מִטְּמוּנוֹת שֶׁל זָהָב": לְלַמֵּדנָהּ שֶׁכַּח
הַדַּבּוּר יְכוּל לְהִיט מַנְצֵל לְדַבָּרִים רָעִים, אֵךְ בְּאוֹתָהּ מִדָּה נִתֵּן
לְנַצֵּל לְדַבָּרִים טוֹבִים. זֹהִי מִסְרַת הִנָּגְעִים, לֹא רַק לְבַשֵּׁל אֶת
הַדַּבּוּר הָרַע, אֲלָא גַם לְגַלּוֹת שֶׁאִפְשָׁר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַדַּבּוּר
לְדַבָּרִים טוֹבִים (מִטְּמוּנוֹת שֶׁל זָהָב).

מִפְטִיר לֹא וְהִזְרִיתֶם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִטְּמוּאָתָם וְלֹא
יָמָתוּ בְּטֹמְאָתָם בְּטֹמְאָם אֶת־מִשְׁכְּבִי אֲשֶׁר
בְּתוֹכָם: ❷ זֹאת תּוֹרַת הַזָּב וְאֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ
שֹׁכֵב־זֶרַע לְטֹמְאָה־בָּה: ❸ וְהַדּוֹת בְּנִדְתָּהּ וְהִזְבֵּן
אֶת־זוֹבֹו לְזָכָר וּלְנִקְבָּהּ וּלְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־
טֹמְאָה: פפפ

תִּשָּׁב עָלָיו וְטֹמְאָה: ❹ וְכָל־הַנֶּגַע בְּמִשְׁכְּבָהּ יִכָּבֶם
בְּגָדָיו וְרֹחֶץ בְּמִים וְטֹמְאָה עַד־הָעֶרֶב: ❺ וְכָל־
הַנֶּגַע בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תִּשָּׁב עָלָיו יִכָּבֶם בְּגָדָיו
וְרֹחֶץ בְּמִים וְטֹמְאָה עַד־הָעֶרֶב: ❻ וְאִם עַל־
הַמִּשְׁכָּב הוּא אִוְ עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־הוּא יִשְׁבַּת־
עָלָיו בְּנִגְעוֹ־בּוֹ וְטֹמְאָה עַד־הָעֶרֶב: ❼ וְאִם שֹׁכֵב
יִשְׁכַּב אִישׁ אִתָּהּ וְהָיָה נִדְתָּהּ עָלָיו וְטֹמְאָה שִׁבְעַת
יָמִים וְכָל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב עָלָיו וְטֹמְאָה: ❽
❼ וְאִשָּׁה כִּי־יִזְוֹב זָוָב דְּמָוָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא
עַת־נִדְתָּהּ אִו כִּי־תִזְוֹב עַל־נִדְתָּהּ כְּלִימֵי זָוָב
טֹמְאָתָהּ כִּימֵי נִדְתָּהּ תִּהְיֶה טֹמְאָה הוּא: ❻ כָּל־
הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כְּלִימֵי זָוָבָהּ
בְּמִשְׁכָּב נִדְתָּהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר תִּשָּׁב
עָלָיו טֹמְאָה יִהְיֶה בְּטֹמְאָת נִדְתָּהּ: ❼ וְכָל־הַנֶּגַע
בָּם וְטֹמְאָה יִכָּבֶם בְּגָדָיו וְרֹחֶץ בְּמִים וְטֹמְאָה עַד־
הָעֶרֶב: ❼ וְאִם־מִהֲרָה מִזָּוָבָהּ וּסְפָרָה לָּהּ שִׁבְעַת
יָמִים וְאַחֵר תִּמְהַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות יד עמ' 27)

שִׁבְעַת יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ (טו, יט) דָּם נִדָּה הִיא מִן
הַקָּלִלוֹת שֶׁנִּתְקַלְלָה תְּהֵא אַחֲרֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת, וְהִינָּה
שֶׁהַחֲטָא יִצַּר בָּהּ מְצִיאוֹת שֶׁל רַע, הַמִּתְבַּשֵּׂא בְּדָם נִדָּה, דָּם
טֹמְאָה. וְלִפִּי זֶה יִמָּתֵק מִה שֶׁאִתָּא בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים (קמו, ד)
שֶׁלְעֵת־לְבָאוּ יִתֵּר אֲסוּר נִדָּה – כִּי אִזּוּ יָקָם הַיַּעֲקֹב "וְאֵת
רוּחַ הַשְּׁמָאָה אֲעִבִּיר מִן הָאָרֶץ" וַיִּתְּבֵר הָעוֹלָם מִן הַשְּׁמָאָה
וְהִזְמָאָה שֶׁל חֲטָא עֵץ הַדַּעַת.

שְׁבִיעִי ❷ וּבִיזִים הַשְּׁמִינִי תִקַּח־לָּהּ שְׁתֵּי תַרְוִים אִו
שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה וְהִבִּיֵּא אֹתָם אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד: ❸ וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת
וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה וְכִפֹּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה
מִזָּוָב טֹמְאָתָה: ❹ וְהִזְרִיתֶם אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
מִטְּמוּאָתָם וְלֹא יָמָתוּ בְּטֹמְאָתָם בְּטֹמְאָם אֶת־
מִשְׁכְּבִי אֲשֶׁר בְּתוֹכָם: ❺ זֹאת תּוֹרַת הַזָּב וְאֲשֶׁר
תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שֹׁכֵב־זֶרַע לְטֹמְאָה־בָּה: ❻ וְהַדּוֹת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יד נמ" 26)

והדנה בנדרתה (טו, לג) ר"ל אמרו, שדם נדה היא מן הקללות שנתקלה בה אחר חטא עץ הדעת, והיגו שהחטא יצר בה מציאות של רע, המתבטא בדם נדה, דם טמא. ולפי זה יש לבאר טעם הדעות שאסור לאשה לעמוד

בטמאתה אפלו אין בעלה בעיר (אף לפי מאי דקנימא-לן שטבילה בזמנה לאו מצוה) – כי זה מורה על הטהרה מהרע והזהמה של חטא עץ הדעת.

צ' פסוקים, עיר"ו סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲיִנַּיִים הָיָא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַבִּיךָ דְּרַבִּינָעֻם, וְכָל־נְתִיבִתֶּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְיִגְדִּיל תּוֹרָה וְיֵאָדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּם טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אִי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

ג) וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצַרְעִים, אָמְרוּ ר"ל, שְׁהֵם הָיוּ גִיחְזִי וְשִׁלְשֵׁת בְּנֵי, שְׁדִקְתָּהּ בָּהֶם צִרְעַת נֶעֱקָן, בַּעֲבוּר שְׁלֹחַת מִמֶּנּוּ אֵת הַכֶּסֶף וְהַבָּגָדִים. פֶּתַח הַשָּׁעַר, שְׁהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּפֶתַח הַשָּׁעַר, בְּדִין הַמִּצְרָע, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "מִחוּץ לַמִּחֲנֶה מוֹשְׁבוֹ" (ויקרא יג.מו). עַד מָתְנִי, עַד שְׁנֵמוֹת בְּרָעָב. ד) וְנִפְלָה, נִסְתַּר אֶת עֲצָמָיו לְשָׁבֵן אֶתֶם.

עטרת מרים

ג) וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצַרְעִים גִּיחְזִי וְשִׁלְשֵׁת בְּנֵי וְהֵם הָיוּ יוֹשְׁבִים בְּפֶתַח הַשָּׁעַר בְּדִין הַמִּצְרָע (ויקרא יג.מו) וְיֵאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים פֹּה עַד־מָתְנִי בְרָעָב: ד) אִם־אֲמַרְנוּ נָבֹא הָעִיר וְהָרַעַב בָּעִיר וּמָתְנִי שָׁם וְאִם־יִשְׁכְּנוּ פֹה וּמָתְנִי וְעָתָה לָכוּ וְנִפְלָה אֶל־מִחְנֶה אֲרָם אִם־יִחְיֶנוּ נִחְיָה וְשֵׁם נִמְצָא לָהֶם וְאִם־יָמוּתְנוּ וּמָתְנִי: ה) וְיִקְמוּ בְּנִשְׁף בְּעֶרֶב לָבֹא אֶל־מִחְנֶה אֲרָם וְיָבֹאוּ עַד־

הפטרה לפרשת מצורע לשמו"ת ולקריאה

בציבור במלכים ב פרק ז

ז) וְאַרְבַּעָה אֲנָשִׁים הָיוּ מְצַרְעִים פֶּתַח הַשָּׁעַר וְיֵאמְרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ מָה אֲנַחְנוּ יוֹשְׁבִים פֹּה עַד־מָתְנִי: ד) אִם־אֲמַרְנוּ נָבֹא הָעִיר וְהָרַעַב בָּעִיר וּמָתְנִי שָׁם וְאִם־יִשְׁכְּנוּ פֹה וּמָתְנִי וְעָתָה לָכוּ וְנִפְלָה אֶל־מִחְנֶה אֲרָם

שָׁם וְאִם־יִשְׁכְּנוּ פֹה וּמָתְנִי וְעָתָה לָכוּ וְנִפְלָה אֶל־מִחְנֶה אֲרָם

מן הפוסקים הנשואים, לא רצו להעמיד בספקה יותר משנים. טו) אֲשֶׁר
השליכו אֶרֶם בַּחֲפֹז, בגלל שמהרו לנזם, השליכו מעצמם בגדים
ובלים כדי להקל ממשאם. יז) הַפְּקִיד, מנה. אֶת הַשְּׁלִישׁ, את השר.
אֲשֶׁר נִשְׁעַן עַל יָדוֹ, אֲשֶׁר אֶתְּמַל הָיָה נִשְׁעַן עַל יָדוֹ כְּשֶׁבֶא לְבֵיתוֹ שֶׁל
אֲלִישֶׁע הַנָּבִיא. עַל הַשָּׁעַר, הַמְּלָךְ
מִנָּה אוֹתוֹ לְחַיּוֹת שׁוֹמֵר הַשָּׁעַר.
וַיִּרְמָסֶהוּ, מרב הדיח של התולכים
לשלא שלל, רמסוהו ברגליו.

תָּמוּ קוֹדֶם לָהֶם, כי פולטו מיוערים למות ברעב, וְנִשְׁלַחַה וְנִרְאָה:
יָד וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים שֶׁלֹּא לְסֹפֵן חֲמִשָּׁה אָנָשִׁים וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ
אֲחֵרֵי מַחְנֵה־אֶרֶם לֵאמֹר לָכוּ וְרֹאוּ: טו וַיִּלְכוּ אַחֲרֵיהֶם עַד־הַיַּרְדֵּן
וְהִנֵּה כָל־הַיַּרְדֵּן מְלֵאָה בַּגָּדִים וְכָלִים אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֶרֶם לְהִקָּל

מִשָּׂאָם בַּחֲפֹז, בעבור מהירות הנסיעה
וַיֵּשְׁבוּ הַמְּלָאכִים וַיִּגְדּוּ לַמֶּלֶךְ:
טז וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּבְּזוּ אֶת מַחְנֵה
אֶרֶם וַיְהִי סָאֵה־סֵלֶת בְּשֶׁקֶל
וּסְאֵתִים שְׁעָרִים בְּשֶׁקֶל כִּדְבַר
יְהוָה: יז וְהַמֶּלֶךְ הַפְּקִיד מִנָּה אֶת־
הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעַן עַל־יָדוֹ לְחַיּוֹת
שׁוֹמֵר עַל־הַשָּׁעַר וַיִּרְמָסֶהוּ הָעָם
בַּשָּׁעַר מִרַב דִּחַק הָעָם הַתּוֹלְכִים
לְשַׁלֹּל שָׁלַל וַיָּמָת כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּרַדְת
הַמֶּלֶךְ אֵלָיו: יח לָמָּה דִּבֶּר הַנָּבִיא
שְׂמֹת הַשְּׁלִישׁ, לפי וַיְהִי כִּדְבַר
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר
סָאֵתִים שְׁעָרִים בְּשֶׁקֶל וּסְאֵה־
סֵלֶת בְּשֶׁקֶל יִהְיֶה כְּעַת מִחֹר
בַּשָּׁעַר שְׁמָרוֹן: יט וַיַּעַן וְאֵן הַשִּׁיב
הַשְּׁלִישׁ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים
וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה אַרְבּוֹת
בְּשָׁמַיִם הִיְהִי כִּדְבַר הַזֶּה
וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאָה בְּעֵינַי וּמִשָּׁם
לֹא תֵאכַל: כ וַיְהִי־לִי כֵּן כְּאִשֶּׁר
אָמַר הַנָּבִיא וַיִּרְמָסוּ אוֹתוֹ הָעָם
בַּשָּׁעַר וַיָּמָת:

בְּכָל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־תָּמוּ וְנִשְׁלַחַה
וְנִרְאָה: יד וַיִּקְחוּ שְׁנֵי רֶכֶב סוּסִים

וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵי מַחְנֵה־אֶרֶם לֵאמֹר לָכוּ וְרֹאוּ: טו וַיִּלְכוּ
אַחֲרֵיהֶם עַד־הַיַּרְדֵּן וְהִנֵּה כָל־הַיַּרְדֵּן מְלֵאָה בַּגָּדִים וְכָלִים
אֲשֶׁר־הִשְׁלִיכוּ אֶרֶם בַּחֲפֹז וַיֵּשְׁבוּ הַמְּלָאכִים וַיִּגְדּוּ לַמֶּלֶךְ:
טז וַיֵּצֵא הָעָם וַיִּבְּזוּ אֶת מַחְנֵה אֶרֶם וַיְהִי סָאֵה־סֵלֶת בְּשֶׁקֶל
וּסְאֵתִים שְׁעָרִים בְּשֶׁקֶל כִּדְבַר יְהוָה: יז וְהַמֶּלֶךְ הַפְּקִיד אֶת־
הַשְּׁלִישׁ אֲשֶׁר נִשְׁעַן עַל־יָדוֹ עַל־הַשָּׁעַר וַיִּרְמָסֶהוּ הָעָם בַּשָּׁעַר
וַיָּמָת כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּרַדְת הַמֶּלֶךְ אֵלָיו:
יח וַיְהִי כִּדְבַר אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סָאֵתִים שְׁעָרִים
בְּשֶׁקֶל וּסְאֵה־סֵלֶת בְּשֶׁקֶל יִהְיֶה כְּעַת מִחֹר בַּשָּׁעַר שְׁמָרוֹן:
יט וַיַּעַן הַשְּׁלִישׁ אֶת־אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהִנֵּה יְהוָה עֹשֶׂה
אַרְבּוֹת בְּשָׁמַיִם הִיְהִי כִּדְבַר הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאָה בְּעֵינַי וּמִשָּׁם
וּמִשָּׁם לֹא תֵאכַל: כ וַיְהִי־לִי כֵּן וַיִּרְמָסוּ אוֹתוֹ הָעָם בַּשָּׁעַר וַיָּמָת:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵי הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנִּתְּתָה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

שי למורא

(ד) וְעָרְבָה לָהּ, בִּזְמַן הַנֶּאֱלָה, יַעֲרֹב לָהּ וַיִּקְבֹּל בְּרָצוֹן. מִנְּחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם, הַמִּנְחָה וְהַקִּרְבָּנוֹת שֶׁיִּקְרִיבוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁבִּיהוּדָה. בִּימֵי עוֹלָם, הֵם יְמֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ. וּבְשָׁנִים קִדְמוֹנִיּוֹת, הַשָּׁנִים הַקְּדוּמוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה, שֶׁקָּבֵל הִקְבִּי"ה קִרְבָּנוֹתֵיהֶם בְּרָצוֹן וַיְרַדְּהָ

הָאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְאָכְלָה עַל הַמִּזְבֵּחַ.

(ה) וְקִרְבַּתִּי אֲלֵיכֶם, לְדוֹר שִׁיתִּיהָ

בַּיּוֹם הַהוּא. וְכֵן הַיּוֹדוֹת שֶׁיִּבְרָאוּ בְּכָר, אִם לֹא קָבִל דִּינָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, וַיִּקְבֹּל

בְּעוֹלָם הַבָּא. וְהֵייתִי עַד מְמַהֵר,

כְּלוּמֹר, לֹא יִתְמַחֲמָה הַמִּשְׁפָּט עַד

שִׁיחַקְרוּ אֶת הָעֲדִידִים, כִּי אֲנִי בַעֲצָמֵי

אֶתְּיָה עַד מְמַהֵר לְהַגִּיד הַדְּבָרִים. וּמִפְּנֵי

גֵּר, מִפְּנֵי מִשְׁפַּט הַגֵּר לְחִיבוֹ בְּחֻמָּם.

(ו) כִּי אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי, אֶפְעִלֶיפִי

שְׁאֵנִי מֵאֲרִיד אֵפִי, לֹא הִשְׁתַּחֲוִיתִי דַעֲתִי

מִבְּרָאשׁוֹנָה לֵאמֹר אֶת הָרֶעַ וְלִשְׁנֹא אֶת

הַטּוֹב. וְאַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא

כְּלִיתֶם, אֶפְעִלֶיפִי שְׁהִרְשָׁעִים שֶׁבָּכֶם

מֵחֵם בְּרִשָּׁעִים וְלֹא קָבִל עֲנָשׁ בְּתִיחָם,

תִּרִי לֹא כְּלִיתֶם מִלִּפְנֵי וְאוֹכֵל לִנְבוֹת דִּינִי

מִתְנַפְּשׁוֹת בְּגִיחָם. וְרו"ל פֶּרֶשׁ, "אֲנִי ה'

לֹא שְׁנִיתִי", לֹא הִבִּיתִי אֶמְתִּי וְשְׁנִיתִי

לְהַבּוֹת בָּהּ. אֲבָל "אַתֶּם בְּנֵי יַעֲקֹב לֹא

כְּלִיתֶם", כִּי אַחֵר הַפְּרָעוֹת הַעֲמִידִיתִי

אֶתְכֶם תְּרַבְּתָה, וְחַצִּי כְּלִים וְאַתֶּם אֵינְכֶם

כְּלִים. (ז) שׁוּבוּ אֵלַי, לְשׁוּבוּ מִצִּוְתִי.

וְאַשׁוּבָה אֲלֵיכֶם, לְחִיטִיב עִמָּכֶם

כְּמֵאָה. וְאַמְרָתֶם בְּפֹה נָשׁוּב, וְתַעֲזוּ פְּנִיכֶם לִמֹּר, בְּעֶבְרֵי מֶה נָשׁוּב, בְּפֹה חֲסָאנוּ. (ח) הִיָּקְבַּע אֲדָם אֱלֹהִים, הָאֵם הִנֵּן תִּדְבֹּר שְׁעֵשֶׁק אֲדָם אֶת אֱלֹהִים. כִּי

אַתֶּם קֹבְעִים אוֹתִי, שְׁהִיר אַתֶּם עוֹשִׂקִים אוֹתִי. וְאַמְרָתֶם בְּפֹה קִבְּעִנְדָּךְ, וְאִם הִאֲמִירוּ בְּפֹה עֲשִׂינוּ אוֹתְךָ. הַמְּעַשֵּׂר וְהַתְּרוּמָה, מֶה שְׁאֵינְכֶם נוֹתֵנִים אֶת

עטרת מרים

ד' אִי וְעָרְבָה תַעֲרֹב לִיהוָה מִנְּחַת תְּשׁוּרַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם בִּימֵי עוֹלָם
 הֵם יְמֵי מֹשֶׁה וּבְשָׁנִים קִדְמוֹנִיּוֹת הֵם יְמֵי שְׁלֹמֹה שֶׁקָּבֵל הַמָּקוֹם קִרְבָּנוֹתֵיהֶם
 בְּרָצוֹן וַיְרַדְּהָ אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְאָכְלָתָם עַל הַמִּזְבֵּחַ: ה' וְקִרְבַּתִּי אֲלֵיכֶם הַיּוֹדוֹת

שֶׁתִּהְיֶה בַּיּוֹם הַהוּא אֶקְרֹב לְמוֹשֶׁפֶט לְשֹׁלֵם גְּמוּל מַעֲשֵׂה כָל אִישׁ וְהֵייתִי אֲנִי

בַּעֲצָמֵי אֶתְיָה עַד מְמַהֵר שְׁאֵנָה לְכֹל

מֶה עָשָׂה בְּמִכְשָׁפִים וּבְמַגִּנָּאפִים

וּבְנִשְׁבָּעִים לְשַׁקֵּר וּבְעֲשָׂקִי גִזְלִי

שְׂכִירֵי אֶלְמָנָה וַיְתוֹם וּמִפְּנֵי

מִשְׁפַּט הַגֵּר וְלֹא יִרְאוּנִי אֶמֶר יְהוָה

צְבָאוֹת: וְכִי אֲנִי יְהוָה לֹא

שְׁנִיתִי מַעֲלֹם אֶת דְּבָרִי וְתִבְטַחְתִּי בֹל

אֶכְלָה אֶתְכֶם, לִכֵּן וְאַתֶּם בְּגִיָּיעֵקֶב

לֹא כְּלִיתֶם אֵינְכֶם כְּלִים מִלִּפְנֵי:

ז' לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סִרְתֶּם מַחְסִי

וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי לְשׁוּבוּ

מִצִּוְתִי וְאַשׁוּבָה אֲלֵיכֶם לְחִיטִיב

עִמָּכֶם כְּמֵאָה אֶמֶר יְהוָה צְבָאוֹת

וְהוֹדוּ תַעֲזִיזוּ פְּנִיכֶם וְאַמְרָתֶם בְּפֹה

נָשׁוּב בְּעֶבְרֵי מֶה נָשׁוּב בְּפֹה חֲסָאנוּ:

ח' הִיָּקְבַּע הָאֵם הִנֵּן שְׁעֵשֶׁק אֲדָם

אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם קֹבְעִים גִּזְלִים

אוֹתִי וְאַמְרָתֶם בְּפֹה קִבְּעִנְדָּךְ

וּמִשׁוּבִים לוֹ, הֵלֵא הוּא הַמְּעַשֵּׂר

אֶתְכֶם מַחְסִי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאַשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אֶמֶר

יְהוָה צְבָאוֹת וְאַמְרָתֶם בְּפֹה נָשׁוּב: ח' הִיָּקְבַּע אֲדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם

בְּפֹה חֲסָאנוּ. (ח) הִיָּקְבַּע אֲדָם אֱלֹהִים, הָאֵם הִנֵּן תִּדְבֹּר שְׁעֵשֶׁק אֲדָם אֶת אֱלֹהִים. כִּי

אַתֶּם קֹבְעִים אוֹתִי, שְׁהִיר אַתֶּם עוֹשִׂקִים אוֹתִי. וְאַמְרָתֶם בְּפֹה קִבְּעִנְדָּךְ, וְאִם הִאֲמִירוּ בְּפֹה עֲשִׂינוּ אוֹתְךָ. הַמְּעַשֵּׂר וְהַתְּרוּמָה, מֶה שְׁאֵינְכֶם נוֹתֵנִים אֶת

"אֵין אוֹמְרִים הַפְּטוּרָה "וְעָרְבָה" רַק כִּשְׁחַל עָרַב פֶּסַח בַּשַּׁבָּת

קוֹדֵשׁ. אֲבָל בִּיחִידוֹת אוֹמְרִים ב' הַהַפְּטוּרוֹת. וְכֵן בַּשַּׁבָּת רֹאשׁ

חֹדֶשׁ וּכְהֵאֵי גִוּוּנָא.

רשימות הוימן/ עמ' שצו, מב' ניסן תרצ"ז, פאריז:

הַפְּטוּרָה שַׁבָּת הַגְּדוֹל לְשִׁמּו"ת מִלֵּאכִי פֶרֶק ג

ד' וְעָרְבָה לִיהוָה מִנְּחַת יְהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם בִּימֵי

עוֹלָם וּבְשָׁנִים קִדְמוֹנִיּוֹת: ה' וְקִרְבַּתִּי אֲלֵיכֶם

לְמוֹשֶׁפֶט וְהֵייתִי עַד מְמַהֵר בְּמִכְשָׁפִים

וּבְמַגִּנָּאפִים וּבְנִשְׁבָּעִים לְשַׁקֵּר וּבְעֲשָׂקִי שְׂכִיר

שְׂכִיר אֶלְמָנָה וַיְתוֹם וּמִפְּנֵי גֵר וְלֹא יִרְאוּנִי

אֶמֶר יְהוָה צְבָאוֹת: וְכִי אֲנִי יְהוָה לֹא שְׁנִיתִי

וְאַתֶּם בְּגִיָּיעֵקֶב לֹא כְּלִיתֶם: ז' לְמִימֵי

אֲבֹתֵיכֶם סִרְתֶּם מַחְסִי וְלֹא שְׁמַרְתֶּם שׁוּבוּ אֵלַי וְאַשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אֶמֶר

יְהוָה צְבָאוֹת וְאַמְרָתֶם בְּפֹה נָשׁוּב: ח' הִיָּקְבַּע אֲדָם אֱלֹהִים כִּי אַתֶּם

שי למורא

עטרת מרים

המעשר ללוים ואת התרומה לכהנים, וזה העשק שאתם עושקים אותי. (ט) במארה אתם נארים, הלא בעבור זה אתם מקללים בקללה, כי אין הארץ נותנת יבולה. ואותי אתם קבעים, ועם כל זה לא תקחו מוסר ואתם עושקים אותי. הגוי כלו, כל העם, כי אין אחד מכם שיתן המעשר והתרומה. (י) הביאו את כל המעשר אל

בית האוצר, מעתה הביאו את כל המעשר אל בית האוצר העשוי לכך בבית המקדש, כמו שכתוב "את מעשר המעשר לבית אלהינו אל הלשכות לבית האוצר..." (נחמיה יג.ט.). ויהי מרף בביתי, כדי שיהיה חפזון מצוי לאנשי ביתי, הם הכהנים והלוים. ובחגוני נא ב זאת, בחגני אותי במצוה הזאת אם אני משלם גמול המצוה, אם לא אפתח לכם את ארבות השמים, ענן שביעה הוא, הרי תראו אם לא יהיה דבר זה שאפתח לכם את ארבות השמים. "ארבות", חלונות, כמו "ארבות השמים נפתחו" (בראשית מט.א). והריקתי לכם ברכה עד בלי די, ואשפך לכם ברכה עד שלא יהיה די מקום בפרגות להחזיק את הכל. פרוש אחר פרשו ר"ל, עד שיכלו שפתוחים מלומר די. (יא) ונגעתי לכם באכל, בעבורכם אגער בארבה האוכל את התבואה, ולא ישיח וגו'. ולא תשפל לכם הגפן בשדה, כלומר, לא תחסר את פריה. (יב) ואשרו אתכם כל הגוים, גם בחגני אלהים ואשרו שאני חפץ בכם ובארצכם. כי תהיו אתם ארץ חפץ, שתהיו אתם יושבים בארץ חפץ שחפץ ה' להשרות שכנתו בה,

ותעשו בה רצוני. (יג) חזקו עלי דבריכם, פאן שב תביא מלאכי לחזיקכם על מה שהיו אומרים שאין דין ואין דין. ואמר, דבריכם חזקים וקשים עלי. שוא עבד אלהים, על חנם נעבדנו, כי לא נקבל שכר. קדרנות, בשפל רוח והכנעה מפני ה'. (טו) ועתה אנחנו מאשרים ודים, הנה עכשיו אנחנו משבחים את האנשים הנזירים שלא חששו על משמרת התורה. גם נבנו עושי רשעה, כלומר, טובה בפולה היתה

והתרומה שאתם גוזלים מן הכהנים ומן הלוים: זו בעבור זה במארה חולי כתבואה ובעצים אתם נארים מקללים ואתי אתם קבעים הגוי כלו לא יחידים לבד: י' לכן הביאו מעתה את כל המעשר אל בית האוצר בבית המקדש ויהי מרף מוון בביתי לכהנים וללוים ובחגוני נא בחגני אותי

ב זאת המצוה אשר יהיה צבאות אסלא אפתח לכם את ארבות חלונות השמים והריקתי ואשפוך לכם ברכה עד בלי די לגמול מצוה זאת: יא ונגעתי לכם אגור בשבילכם באכל בארבה האוכל את התבואה ולא ישיח את פרי האדמה ולא תשפל לא תחסר לכם הגפן בשדה מפרה אמר יהיה צבאות: יב ואשרו אתכם כל הגוים לפי מרבית ההצלחה ביהודיה אתם ארץ חפץ ארץ שחפץ ה' בה לבדד אותה ולחשונה עליה אמר יהיה צבאות: יג חזקו קשים עלי דבריכם ואתם מתחזקים בויכוח לסתור את דברי אמר יהיה ואמרתם מה נדרבנו עליך: יד אשיב לכם כי מה שאמרתם שוא בחנם עלינו לעבד אלהים כי לא נקבל שכר ומה נצטע תועלת בא לנו כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנות שוחות ובהכנעה מפני יהיה צבאות לרץ ונענו בעבודתנו ואין לנו שכר כל מאומה: טו ועוד הואיל ועתה ראינו שאין תועלת לשמור משמרת המקום, הנה אנחנו מאשרים משבחים הודים שהם אינם נעים לעבד את ה' וככל זאת גם נבנו עושי רשעה ונקמים בבנינו, ולא הפסידו מאומה גם בחגני אלהים לדעת אם יוכל להעניש אותם

והנה וימלטו כי לא נעשה להם מאומה רע: טז אז בששמועו יראי ה' דברי הרשעים הנהם המעוררים ספקות ותלונות נדרבו יראי יהיה המשפילים איש אל דעהו נושאים בהם עד שימציאו בשכלם כי כל דרכיו משפט, אל אמונה ואין עול ויקשב יהיה וישמע ויתן להם שכרם בה ויכתב ספר זכרון לפניו להיות זכרון לפניו ליראי יהיה הם הצדיקים, ולחשבי שמו הם

להם, שהם קמים בבנינו, ו"גם בחגני אלהים וימלטו", בחגני לדעת אם יוכל לתת ענש על עון, והנה נמלטו מן הענש ולא השיגם. (טז) אז נדרבו וגו', אני משיב על דבריכם, שאז נדרבו יראי ה' שלא להדבק במעשיהם הרעים. ויכתב ספר זכרון לפניו, ארעליפי שאני ממחר להשיב

שי למורא

עטרת מרים

חכמי לב יודעי סוד השם הנקבד והנורא: יז והיו אמריהם שמורים לי אמר יהוה צבאות ליום אשר אני עשה סגלה אוצר נחמד לשלם לכל איש כמפעלו או וחמלתי עליהם כאשר יחמל איש על־בנו העבד אתו מאהבה: יח עם כי עתה רואים הנדמים בשלום ושבתם וראיתם ותראו

הנקבד בין צדיק לרשע בין עבד אלהים מאהבה לאשר לא עבדו

מאהבה אלא מתקנת גמול ויראת עונש: יט כִּי־הנה היום המשפט

כָּא בָּעַר פִּתְנוֹר אִישׁ וְהָיוּ כָל־זָרִים וְכָל־עֲשֵׂה רָשָׁע נֹחִים לְהִשָּׁרֵף קִשׁ וְלֹהֵט וְלֹהֵט אֹתָם הַיּוֹם הַכֹּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת

עַד אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזֹב לֹא יֵשְׁאִיר לָהֶם שָׂרֵשׁ וְעֵנָף זָכֹן מִה: כ אֵל וְזָרְחָה לָּכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שְׁמוֹשׁ בִּזְכוֹת הַצִּדְקָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שְׁעָשׂוּ וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶּיהָ שֶׁל הַשְּׁמֵשׁ

הַפְּרוֹשִׁים עַל הָאָרֶץ, וְיִזְחָה לָּכֶם לְרִפּוּאָה וְתַעֲנוּג, וְיִצְאָתָם כָּל מָקוֹם שֶׁתִּצְאוּ וְתִבְאוּ וּפְשָׁתָם תִּתְעַנּוּ בְּטוֹב וְתִתְרַבּוּ בְּכֶשֶׁר וְשׁוֹקֵן כְּעִנְלִי כְּעִנְלִים

הַמְּפֹאֲסִים בְּמִרְבֵּק בְּדִיר שְׁלֹחַם: כֹּא וְעֹסוֹתָם אִתָּם תִּמְעַכּוּ וְתִתְקַשּׁוּ אֶת הַרְשָׁעִים כִּי־יִהְיוּ לְאַפֵּר מִנְּחָה תַּחַת כְּפֹת רְגִלְכֶם וְתִרְמָסוּ אֹתָם בְּיוֹם הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־אֲנִי עֹשֶׂה שׁוֹמְטָם לְכַלּוֹן אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: כב הוֹאִיל וְתִקְבְּלוּ גְמוּל טוֹב, לָכֵן כָּל דּוֹר וָדוֹר זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְּחֵרֶב עַל־פְּל־יִשְׂרָאֵל כִּי בַשְּׁמִירַת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים תִּקְבְּלוּ תִּגְמְלוּ: הִיא תִּקְבֹּאָה הַתְּחִינָה שֶׁאֲתָרִיו לֹא יִגְבֹּא עוֹד נָבִיא וְחֻזָּה עַד עַתָּה קֵץ: כג הִנֵּה בִּזְכוֹת הַתּוֹרָה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֶי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הוּא יוֹם הַגְּמוּל: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

עַל עַם אֲבוֹתָם פְּנִיָּאָבֹא פְּתָאום וְהַיְתִיתִי אֶת־הָאָרֶץ חֵרֶם וְלָכֵן יִקְרִים לְשִׁלּוֹת מִלֵּאד תִּקְרִית לְהַשִּׁיבם בְּחִשּׁוֹבָה וְלִחְיוֹת מוֹכִינִים לִפְנֵי ה' בְּבֹאָה לְשַׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ וְתִתֵּן לָהּ הַמְּלוּכָה: כג הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם יְהוָה הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא: כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת לְהַקְדִּישׁ בְּרִיךְ הוּא עַל יְדֵי בָנִים וְלֵב בָּנִים

גְּמוּל, צִוִּיתִי לְכַתֵּב לָהֶם סֵפֶר זְכוּרֹן, (יז) וְהָיוּ לִי דְבָרֵיהֶם מְקֻיָּמִים, לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה, לְיוֹם אֲשֶׁר אֶצְרֹתִי כְמוֹ בְּאוֹצֵר וְהַנְחִיתִי לְשֹׁלֵם בּוֹ גְּמוּלָה, וְחַמְלָתִי עֲלֵיהֶם וְגו'. וְלַחֲשָׁבִי שְׁמוֹ, הֵם חֲכָמִי לֵב יוֹדְעֵי סוֹד שְׁמוֹ הַנְּקֻדָּה וְהַנּוֹרָא. (אבן עזרא).

לִפְנֵינוּ לִירְאֵי יְהוָה וְלַחֲשָׁבִי שְׁמוֹ: יז וְהָיוּ לִי

אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה וְחַמְלָתִי עֲלֵיהֶם כְּאֲשֶׁר יִחְמַל אִישׁ

עַל־בְּנוֹ הָעֶבֶד אֹתוֹ: יח וְשִׁבְתֶּם וְרִאִיתֶם בֵּין צָדִיק לְרָשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא

עָבָדוּ: יט כִּי־הִנֵּה הַיּוֹם כָּא בָּעַר פִּתְנוֹר וְהָיוּ כָל־זָרִים וְכָל־עֲשֵׂה רָשָׁע קִשׁ וְלֹהֵט אֹתָם הַיּוֹם הַכֹּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזֹב לֹא יֵשְׁאִיר לָהֶם שָׂרֵשׁ וְעֵנָף זָכֹן מִה: כ אֵל וְזָרְחָה לָּכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שְׁמוֹשׁ בִּזְכוֹת הַצִּדְקָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שְׁעָשׂוּ וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶּיהָ שֶׁל הַשְּׁמֵשׁ

הַפְּרוֹשִׁים עַל הָאָרֶץ, וְיִזְחָה לָּכֶם לְרִפּוּאָה וְתַעֲנוּג, וְיִצְאָתָם כָּל מָקוֹם שֶׁתִּצְאוּ וְתִבְאוּ וּפְשָׁתָם תִּתְעַנּוּ בְּטוֹב וְתִתְרַבּוּ בְּכֶשֶׁר וְשׁוֹקֵן כְּעִנְלִי כְּעִנְלִים

הַמְּפֹאֲסִים בְּמִרְבֵּק בְּדִיר לְדִיר לְפִטְמָם. כֹּא וְעֹסוֹתָם רְשָׁעִים, וְעֹסוֹתָם רְשָׁעִים. וְעֹסוֹתָם, עֲנֵן מַעֲוֹד וְכַבֻּשׁ, מִלְּשׁוֹן "מַעֲסִים רְמוּנִי" (שיר השירים יב,ב). בְּיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה, בְּיוֹם הַמִּשְׁפָּט שֶׁאֲנִי שׁוֹמְטָם. כב זְכוּר תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי, זְכוּר וְשִׁמְרוּ לְקִיָּה, כִּי הִיא תִּלְמָדְכֶם בְּרִיךְ יִרְאֵת ה', וּבְבֹא הַיּוֹם הַנִּקְרָא תִּמְלֻטוּ. הִנֵּה אֲנִי שׁוֹלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא וְגו', בִּזְכוֹת לְמוֹד וְקִיּוֹם הַתּוֹרָה, אֲשֶׁלַּח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא. כד וְהַשִּׁיב לְבָאֲבוֹת עַל בָּנִים, וְהוּא יֵשִׁיב אֶת לֵב הָאֲבוֹת לְחֻקֵּי ה' עַל יְדֵי בָנִים, שִׂיאֵמֶר לְבָנִים בְּרִיךְ אֲהַבָה וְרִצּוֹן "לָכֵן וְדָבָרוּ אֶל אֲבוֹתֵיכֶם לֵאמֹר בְּרִיכֵי הַקֵּב"ח". וְכֵן לֵב בָּנִים עַל אֲבוֹתָם, שִׂיאֵמֶר לְאֲבוֹת וְכו'. וְיִזְכֵּל דְּרָשׁוּהוּ, שֶׁאֲלֵהוּ יְבֹא לְשׁוֹם שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. פֶּן אֲבֹא וְהַיְתִיתִי אֶת הָאָרֶץ חֵרֶם, וְלָכֵן אֲשֶׁלַּח אֶת אֱלֹהֵי הַנִּבְיָא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה', שֶׁאֵם אֲבֹא בְּיוֹם הַהוּא לְשֹׁלֵם גְּמוּל וְעֲדוֹן לֹא שָׂבִי, אֲפָה אֶת כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בְּחֵרֶם וְאֲבִידוֹן, לָכֵן אֲשֶׁלַּח אֶת אֱלֹהֵי עֶרֶם לָכֵן לְהַשִּׁיב אוֹתָם אֵלֵי לְהוֹיֹת נְכוּנִים לְקַבֵּל גְּמוּל טוֹב.

לְפָנֵינוּ לִירְאֵי יְהוָה וְלַחֲשָׁבִי שְׁמוֹ: יז וְהָיוּ לִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת לְיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה סִגְלָה וְחַמְלָתִי עֲלֵיהֶם כְּאֲשֶׁר יִחְמַל אִישׁ עַל־בְּנוֹ הָעֶבֶד אֹתוֹ: יח וְשִׁבְתֶּם וְרִאִיתֶם בֵּין צָדִיק לְרָשָׁע בֵּין עֶבֶד אֱלֹהִים לְאִשֶּׁר לֹא עָבָדוּ: יט כִּי־הִנֵּה הַיּוֹם כָּא בָּעַר פִּתְנוֹר וְהָיוּ כָל־זָרִים וְכָל־עֲשֵׂה רָשָׁע קִשׁ וְלֹהֵט אֹתָם הַיּוֹם הַכֹּא אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר לֹא־יַעֲזֹב לֹא יֵשְׁאִיר לָהֶם שָׂרֵשׁ וְעֵנָף זָכֹן מִה: כ אֵל וְזָרְחָה לָּכֶם יִרְאֵי שְׁמִי שְׁמוֹשׁ בִּזְכוֹת הַצִּדְקָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים שְׁעָשׂוּ וּמִרְפָּא בְּכַנְפֶּיהָ שֶׁל הַשְּׁמֵשׁ

הַפְּרוֹשִׁים עַל הָאָרֶץ, וְיִזְחָה לָּכֶם לְרִפּוּאָה וְתַעֲנוּג, וְיִצְאָתָם כָּל מָקוֹם שֶׁתִּצְאוּ וְתִבְאוּ וּפְשָׁתָם תִּתְעַנּוּ בְּטוֹב וְתִתְרַבּוּ בְּכֶשֶׁר וְשׁוֹקֵן כְּעִנְלִי כְּעִנְלִים

הַמְּפֹאֲסִים בְּמִרְבֵּק בְּדִיר לְדִיר לְפִטְמָם. כֹּא וְעֹסוֹתָם רְשָׁעִים, וְעֹסוֹתָם רְשָׁעִים. וְעֹסוֹתָם, עֲנֵן מַעֲוֹד וְכַבֻּשׁ, מִלְּשׁוֹן "מַעֲסִים רְמוּנִי" (שיר השירים יב,ב). בְּיוֹם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה, בְּיוֹם הַמִּשְׁפָּט שֶׁאֲנִי שׁוֹמְטָם. כב זְכוּר תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי, זְכוּר וְשִׁמְרוּ לְקִיָּה, כִּי הִיא תִּלְמָדְכֶם בְּרִיךְ יִרְ

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
 מזו ׀ וידבר יהוה אל-משה אחרי מות שני בני
 אהרן בקרבכם לפני-יהוה וימתו: ׀ ויאמר
 יהוה אל-משה דבר אל-אהרן אחיך ואל-יבא
 בכל-על אל-הקדש מבית לפרכת אל-פני
 הכפרת אשר על-הארץ ולא ימות פי בענין
 ארצה על-הכפרת: ׀ ונזאת יבא אהרן אל-
 הקדש בפר בן-בקר לחטאת ואיל לעלה:
 ׀ פתנת-בד קדש ילפש ומכנס-בד יהיו על-
 פשרו ובאבנט בד יחגר ובמצנפת בד יצגף
 בגדי-קדש הם ורחץ במים את-בשרו ולבשם:
 ׀ ומאת עדת בני ישראל יקח שני-שעירי עזים
 לחטאת ואיל אחד לעלה: ׀ והקריב אהרן
 את-פר החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד
 ביתו: (לוי) ׀ ולקח את-שני השעירים והעמיד
 אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: ׀ ונתן אהרן
 על-שני השעירים גרלות גורל אחד ליהוה
 וגורל אחד לעזאזל: ׀ והקריב אהרן את-
 השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו
 חטאת: ׀ והשעיר אשר עלה עליו הגורל

לעזאזל יעמד-חי לפני יהוה לכפר עליו לשלח
 אתו לעזאזל המדברה: ׀ והקריב אהרן את-פר
 החטאת אשר-לו וכפר בעדו ובעד ביתו
 ושחט את-פר החטאת אשר-לו: (ישראל) ׀ ולקח
 מלא-המחטה גחלי-אש מעל המזבח מלפני
 יהוה ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא
 מבית לפרכת: ׀ ונתן את-הקטרת על-האש
 לפני יהוה וכפה ׀ ענן הקטרת את-הכפרת
 אשר על-העדות ולא ימות: ׀ ולקח מדם הפר
 והוזה באצבעו על-פני הכפרת קדמה ולפני
 הכפרת וזה שבע-פעמים מן-הדם באצבעו:
 ׀ ושחט את-שעיר החטאת אשר לעם והביא
 את-דמו אל-מבית לפרכת ועשה את-דמו
 כאשר עשה לדם הפר והוזה אתו על-הכפרת
 ולפני הכפרת: ׀ וכפר על-הקדש מטמאת בני
 ישראל ומפשעיהם לכל-חטאתם וכן יעשה
 לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם:
 ׀ וכל-אדם לא-יהיה ׀ באהל מועד בבאו לכפר
 בקדש עד-צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד
 כל-קהל ישראל:

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

נמרא

- 12 שנינו במשנה: בכור שנתעורר במאה, בזמן שמאה שוחטין את
 13 כולו, פוטרים את כולו. תמדה הגמרא: ואמאי - מדוע באופן
 14 שהבהמות שייכות למאה אנשים שונים, כולם פטורים ממתנות,
 15 והרי יבא עליו כהן משני צדדין - יתבע הכהן כל אחד מהם בטענת
 16 'ממה נפשך', ולימא ליה - ויאמר לו כהן, אי בהמה זו בכור הוא,
 17 הרי כוליה דידי הוא - כולה שלי, שהרי הבכור הוא אחד ממתנות
 18 כהונה. ואי לאו בכור הוא, אלא סתם בהמת חולין, אם כן תב לי
 19 מתנאי - תן לי

- 1 הכהן, ואינו צריך לעשות סימן.
 2 המשנה מבארת את דין ישראל הקונה חלק בבהמה עם מתנותיה:
 3 אמר ישראל לחבירו, בכור לי בני מעיה של פרה, והיו כהן מתנות,
 4 והיינו הקיבה שהיא אחת המתנות, נותן הלוקח לכהן, ואינו
 5 מנכה לו מן הדמים - אין המוכר מוריד לו ממחיר בני המעיים
 6 שקנה את מחיר הקיבה, כיון שידע הלוקח שיש בכלל בני המעיים
 7 את הקיבה שהיא מתנת כהונה, ואינה כלולה במקח. אבל אם
 8 לקחן הימנו כמשקל - קנה ממנו את הבשר לפי משקל, והיתה
 9 בכלל זה גם הקיבה, נותן הלוקח לכהן, ומנכה לו מן הדמים
 10 ששילם את דמי הקיבה, שהרי שילם הלוקח אף על משקל הקיבה,
 11 ובאמת לא קנאה כלל.

כללות עניין הענווה קשור עם עניין השמחה, כי מצד העדר הרגשת עצמו שאינו מחשיב את עצמו, הרי יודע שלא מגיע לו כלום, וכל
 מה שנותנים לו - מסתפק בזה ושמח בזה מאוד כו'.

ממאמר שבת פרשת מצורע, ה'תשכ"ה

לוח זמנים לשבוע פרשת מצורע - שבת הגדול בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:23	6:16	8:56	8:52	9:31	9:27	10:36	10:33	13:15	13:14	19:04	19:08	19:30	19:34	18:47	19:45
חיפה (ק)	6:21	6:13	8:54	8:49	9:30	9:25	10:35	10:32	13:14	13:13	19:07	19:11	19:31	19:35	18:41	19:46
ירושלים (ק)	6:21	6:14	8:54	8:49	9:29	9:25	10:35	10:31	13:13	13:12	19:07	19:11	19:29	19:33	18:31	19:44
תל אביב (ק)	6:22	6:15	8:56	8:51	9:31	9:26	10:36	10:33	13:15	13:14	19:04	19:09	19:31	19:35	18:48	19:46
אוסטריה, וינה (ק)	6:22	6:10	8:50	8:42	9:37	9:31	10:45	10:40	13:30	13:29	19:33	19:42	20:07	20:17	19:22	20:31
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:39	6:44	8:52	8:54	9:29	9:30	10:28	10:28	12:52	12:51	18:07	17:58	18:34	18:25	17:41	18:36
אוקראינה, אודסה (ק)	6:26	6:15	8:56	8:48	9:41	9:34	10:49	10:44	13:32	13:31	19:33	19:42	20:06	20:15	19:22	20:29
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:56	5:44	8:25	8:17	9:12	9:05	10:20	10:15	13:04	13:03	19:07	19:16	19:41	19:50	18:56	20:04
אוקראינה, דנייפטרובסק (ק)	6:07	5:55	8:35	8:27	9:23	9:16	10:31	10:25	13:15	13:14	19:18	19:27	19:53	20:02	19:08	20:16
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:30	6:17	8:57	8:49	9:47	9:40	10:55	10:50	13:41	13:40	19:46	19:56	20:22	20:32	19:36	20:47
אוקראינה, קייב (ק)	6:22	6:09	8:50	8:41	9:39	9:32	10:48	10:43	13:33	13:33	19:39	19:49	20:15	20:25	19:29	20:40
איטליה, מילאנו (ק)	6:53	6:42	9:24	9:16	10:08	10:01	11:15	11:10	13:58	13:57	20:01	20:09	20:31	20:39	19:49	20:52
אקוודור, קיטו (ח)	6:13	6:11	8:44	8:42	9:13	9:11	10:15	10:14	12:46	12:45	18:19	18:18	18:42	18:40	18:00	18:49
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:11	7:15	9:26	9:28	10:01	10:03	11:01	11:01	13:26	13:24	18:41	18:34	19:07	19:00	18:17	19:10
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:07	8:13	10:17	10:19	10:55	10:57	11:54	11:55	14:17	14:16	19:27	19:18	19:57	19:47	19:01	19:59
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:42	6:33	9:14	9:08	9:53	9:48	11:00	10:56	13:41	13:40	19:36	19:42	20:05	20:11	19:23	20:23
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:30	6:21	9:02	8:56	9:42	9:37	10:49	10:45	13:30	13:29	19:27	19:33	19:56	20:03	19:14	20:15
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:30	6:21	9:03	8:56	9:43	9:37	10:49	10:45	13:31	13:30	19:27	19:33	19:57	20:04	19:14	20:16
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:05	6:55	9:36	9:30	10:18	10:12	11:25	11:20	14:07	14:06	20:05	20:11	20:35	20:42	19:52	20:55
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:04	6:57	9:38	9:33	10:12	10:08	11:17	11:14	13:55	13:54	19:44	19:48	20:09	20:13	19:29	20:24
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:32	6:24	9:05	9:00	9:41	9:36	10:47	10:43	13:26	13:25	19:17	19:22	19:44	19:49	19:03	20:00
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:06	7:00	9:40	9:36	10:13	10:09	11:18	11:14	13:54	13:53	19:41	19:43	20:05	20:08	19:25	20:18
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:25	6:16	8:57	8:51	9:38	9:32	10:45	10:40	13:26	13:25	19:23	19:29	19:53	20:00	19:10	20:12
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:54	6:45	9:27	9:20	10:06	10:01	11:13	11:09	13:54	13:53	19:51	19:57	20:20	20:27	19:38	20:39
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:24	6:14	8:55	8:49	9:36	9:31	10:43	10:39	13:25	13:24	19:22	19:29	19:53	20:00	19:10	20:12
בוליביה, לה-פס (ח)	6:39	6:40	9:05	9:05	9:35	9:35	10:36	10:35	13:05	13:03	18:30	18:26	18:53	18:49	18:08	18:58
בלגיה, אנטוורפן (ק)	7:05	6:52	9:32	9:23	10:23	10:16	11:32	11:26	14:18	14:17	20:25	20:35	21:01	21:12	20:15	21:27
בלגיה, בריסל (ק)	7:06	6:53	9:33	9:24	10:24	10:16	11:32	11:27	14:18	14:17	20:24	20:34	21:01	21:11	20:15	21:26
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:17	6:19	8:40	8:40	9:11	9:11	10:11	10:11	12:39	12:37	18:05	17:59	18:24	18:19	17:42	18:28
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:05	6:07	8:28	8:28	8:59	8:59	9:59	9:59	12:27	12:25	17:49	17:43	18:13	18:07	17:26	18:17
בריטניה, לונדון (ק)	6:23	6:10	8:50	8:41	9:41	9:34	10:50	10:44	13:36	13:35	19:45	19:55	20:20	20:31	19:38	20:46
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:29	6:15	8:54	8:44	9:48	9:40	10:57	10:52	13:45	13:44	19:55	20:06	20:33	20:45	19:49	21:01
גרמניה, ברלין (ק)	6:28	6:14	8:54	8:44	9:47	9:39	10:56	10:50	13:42	13:42	19:52	20:03	20:28	20:40	19:43	20:56
גרמניה, פרגנקפורט (ק)	6:50	6:37	9:18	9:09	10:07	10:00	11:15	11:10	14:01	14:00	20:06	20:16	20:42	20:52	19:56	21:07
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:19	6:22	8:40	8:41	9:12	9:13	10:13	10:12	12:39	12:38	18:06	18:00	18:24	18:18	17:43	18:28
הודו, מומבאי (ח)	6:28	6:23	9:02	8:58	9:32	9:29	10:37	10:34	13:12	13:10	18:54	18:55	19:17	19:19	18:37	19:28
הודו, פונה (ח)	6:24	6:20	8:58	8:55	9:29	9:26	10:33	10:30	13:08	13:07	18:50	18:51	19:13	19:15	18:33	19:24
הונגריה, בודפשט (ק)	6:11	6:00	8:41	8:33	9:27	9:20	10:35	10:30	13:19	13:18	19:21	19:30	19:55	20:04	19:10	20:18
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:35	5:25	8:07	8:00	8:47	8:41	9:54	9:49	12:35	12:34	18:31	18:38	19:01	19:08	18:18	19:20
יוון, אתונה (ק)	7:02	6:53	9:35	9:29	10:13	10:08	11:19	11:15	13:59	13:58	19:53	19:59	20:22	20:28	19:40	20:39
מולדובה, קישינב (ק)	6:33	6:22	9:03	8:55	9:48	9:42	10:56	10:51	13:40	13:39	19:42	19:50	20:15	20:24	19:31	20:37

רכג

לוח זמנים לשבוע פרשת מצורע - שבת הגדול בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:20	6:25	8:55	8:59	9:29	9:26	10:34	10:31	13:08	13:09	18:51	18:53	19:15	19:17	18:35	19:26
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:02	6:54	8:59	9:02	9:41	9:44	10:39	10:40	13:02	13:00	18:09	17:58	18:40	18:30	17:42	18:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:42	5:48	8:18	8:22	8:55	8:51	10:00	9:57	12:37	12:36	18:24	18:27	18:49	18:53	18:09	19:03
סין, בייג'ין (ח)	5:41	5:50	8:16	8:22	9:01	8:56	10:08	10:04	12:49	12:48	18:44	18:50	19:13	19:20	18:29	19:31
סינגפור, סינגפור (ח)	7:01	7:03	9:34	9:32	10:03	10:01	11:06	11:04	13:37	13:36	19:11	19:09	19:33	19:32	18:52	19:40
פולין, ורשא (ק)	5:44	5:58	8:24	8:14	9:16	9:09	10:25	10:20	13:12	13:11	19:20	19:30	19:57	20:08	19:10	20:24
פרו, לימה (ח)	6:13	6:13	8:40	8:40	9:10	9:09	10:11	10:10	12:40	12:39	18:08	18:04	18:30	18:27	17:47	18:36
צרפת, ליון (ק)	6:59	7:10	9:40	9:33	10:25	10:18	11:32	11:28	14:16	14:15	20:16	20:24	20:49	20:57	20:05	21:11
צרפת, פריז (ק)	7:05	7:17	9:45	9:37	10:33	10:26	11:41	11:36	14:26	14:25	20:31	20:40	21:05	21:14	20:21	21:29
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:51	5:53	8:25	8:23	8:54	8:52	9:57	9:55	12:29	12:27	18:04	18:03	18:26	18:26	17:45	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:39	6:49	9:20	9:13	10:02	9:56	11:10	11:05	13:52	13:51	19:54	20:01	20:23	20:30	19:42	20:43
קנדה, מונטריאול (ק)	6:13	6:24	8:54	8:47	9:38	9:32	10:46	10:41	13:29	13:28	19:31	19:39	20:02	20:11	19:19	20:24
קפריסין, לרנקה (ק)	6:17	6:25	8:58	8:53	9:34	9:30	10:40	10:37	13:20	13:19	19:11	19:16	19:38	19:44	18:57	19:55
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:59	6:14	8:38	8:27	9:35	9:26	10:44	10:38	13:32	13:32	19:44	19:55	20:24	20:37	19:36	20:54
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:31	5:46	8:09	7:57	9:07	8:59	10:17	10:11	13:06	13:05	19:22	19:34	20:00	20:13	19:14	20:31
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:38	5:49	8:19	8:11	9:05	8:58	10:12	10:07	12:56	12:55	18:58	19:07	19:32	19:41	18:47	19:54
שווייץ, ציריך (ק)	6:42	6:54	9:23	9:15	10:09	10:02	11:17	11:12	14:01	14:00	20:08	20:16	20:37	20:46	19:57	21:00
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:07	6:11	8:44	8:41	9:14	9:11	10:17	10:15	12:51	12:50	18:31	18:31	18:53	18:54	18:13	19:03

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התנועותיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵז חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמֻחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיִּזֵּת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוֹת הַמְתַּרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִידִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלָתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הנרות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00675
07/04/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים